

ИЗДАВАЈИ ДЕСЕТОГОВОРНО
1, 10 и 20 СВАКОГ МЕСИЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УКУПНО СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
У БЕОГРАДУ
ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

НА ОСНОВУ НАЈБОЉЕГ РЕШЕЊА ОД ЈАНУАРА
1909 ГОДИНЕ У 204 ШТЕМНОГ ДРУШТВЕНИГ
НОСИ ПОШТА ПАСАЖАТОМ.

Цена огласних виложених је на
последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА ОРБИТУ
НА ГОДИЊУ 6 ДИИ НА ОСНОВ ГОДИНЕ 3 ДИИ,
ЧЛАНОВИ ПОМАГАЈУ, ЧЛАНОВИ СМЕР ДРУШТЕ,
ПОДРЖАВА, ОСНОВ, ИЛИКО, ВОЈЕДИНЕ СТАВ,
КАДРА, ЧИЛА, КАДАСТРА, ПРАВИ ПОМАГАЈУ,
ВАЛТУРЕ У ЧЕКАЊИ СЕКА, ДОМАЊИ ЛИСТ У
ОСНОВ НАЈБОЉЕГ РЕШЕЊА ПАСАЖАТОМ
ЗА ИКАЈ ГОДИЊУ.

КАДА СЕВЕДИМЕ
КАЈ ПОД 5 ПРАВИ, ИЛИ 4 ПОД 4 ДИИ, НА ОСНОВ,
ПОДРЖАВА, ПАСАЖАТОМ И НАЈБОЉЕГ ЧЛАНОВИ
КАЈ И СРПСКИ ПОМАГАЈУ, ВАЛТУРЕ И УСТА-
НОВНИ, ПРАВИ, ИЛИКО И КАДАСТРА ДО-
МАЊИ ЛИСТ ЗА 6 ПРАВИ, ИЛИ 4 ПОД 4 ДИИ,
ИЛИКО КАЈ УСТАВУ, ПОМАЖУ, ПАСАЖАТОМ И
КАЈ СЕ ПРЕТПЛАТИ ВОД СПОД ПАСАЖАТОМ
ПРАВИ КОЈА ЗА ЕДИ СЕ ЛИСТ СЛАТ.

ИЛУСТРОВАН ГЛАСНИК

МИЛОШ И. ЛУКИЋЕВИЋ
ОБЈАВЉИВАЧ ПР. БР. 21.

За Српско Пољопривредно Друштво издава
Председник МИЛОШ Х. ПОВОЊИЋ
КНЕЖЕВАЦКА ПЛ. БР. 21.

БРОЈ 1, 2 и 3.

У БЕОГРАДУ, 1. 10 и 20 ЈАНУАРА 1905 ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXXVII.

ИЗВЕШТАЈ

О раду Српског Пољопривредног Друштва за 1904 год.

Управа Српског Пољопривредног Друштва, изабрана на Главном Збору друштвеном од 30 јануара 1903 године, ика част водити Збору овај извештај о раду друштвеном за прошлу, 1904 годину.

I Ваљедни Збор

Поводом оставке, коју је, на Главном Збору од 30 јануара 1904 године изабрани председник г. Душан М. Спасић, Друштву поднео, Управа је Одбор, на основу чл. 47 друштвених правила, у седници својој од 4 марта 1904 године решено: да на дан 14 марта сазове Ваљедни Збор, коме ће се поднети оставка г. Спасићева. — Пошто је Збор већином гласовј оставку г. Спасићева ухватио, приступило се избору новог председника и већином гласовј буде изабран г. Милош Х. Повоњик.

II Друштвено имање.

Непокретно имање друштво у овој години није повећано, осим што је Управа Топчидерске Економије направила у друштвеном навиљној један велики еталам, непокретан еталам за калагање својих проваљод, али га је Друштву у својину поклопила. Осим тога је покривен навиљно цинк-плетом и завршене су знатнице оправке како у сажих доку, тако и у навиљној. Уједно је част Управи извештаја Главни Збор, да је ове године направљено инвентарисање поклопуне друштвене вилажнице, што је све у нарочите књиге заведено.

III Књижевни рад друштвени.

Године 1902, утврђен је програм за књижевни друштвени рад. Према том програму, дели се овај рад у три правца и то:
1. На издавање друштвеног листа „Тежак“ којј је навиљно често практичним поукама, па се у том правцу и уређује.
2. На издавање покривеног друштвеног списа „Пољопривредног Гласника“ којј је намењен више научни радовни и расправани; и
3. На издавање „Практичних Пољопривредних Поука“ за ширење тих поука у пространији облицима, што се путем

„Тежак“ због опширности не би учинити могло. Ова издања захваљују уједно и пољопривредној српској библиотеци, коју у страним свету постоје.

Осим тога увосе се у широд пољопривредне поуке и путем „Пољопривредног Календара“, којј се у 9000 примерај штампана, а у 8000, и нешто више, примерај растура. — Од Календара прошлех годинај, продато је у овој години 1264 комадај.

„Тежак“ излази сваког девет дана, па целом табану, а према потреби и на више, штампана се у 1000 примерана и наље:

а. Члановина оснивачика	25
б. Члановина добротворика	3
в. Члановина утехљачника	115
г. Редовни члановина	180
д. Преплатницима, у које се уградувају и вожајки чланови	160
е. Пољопривредни Подружницама	16
ж. У захвну страним и домаћим листовима	60
Свега	559

Од ранијех годинај продато је у овој години три комплекта.

У овој години издало је Друштво *трећу* свеску „Пољопривредног Гласника“, којј је штампан у 1000 примерака, а продато и поклоњено је према друштвених Правилама 333 при.

Од I свеске продато је	4
II	8

На тог нетог Гласника отпштампана је расправана г. Милоша Н. Лукићевича „Луцерна“ у 1500 примерака, и од ње продато 208 примерака.

Од „Практичних Пољопривредних Поука“, издало је и штампало Друштво у овој години:

XI свеску о „Гајењу шиварски јесма“ од др-а Ђ. Радића у 1000 примерај од којих је продато и поклоњено 336 примерака.

III пак свеску нетах поука „О берби грожа“ од Владоја Д. Тодоровића прештампало је у другој издану у 1500 примерака, од којих је продато 67 примерака.

Осим тога, Друштву је у овој години издало и у 750 примерај штампано расправу „Грађа за проучавање стове у Србији“ од Свет. Ђ. Гавриловића. Од те књиге поклоњено је и продато 316 примерака.

Од осталих пак издања друштвених, продато је и растурено у широд у овој години:

I Пољопривредне Поуке: „Упогреб атрачича и сергача при гајењу кукуруза“ од Душана М. Спасића, 43 при.

II Погоприредне Поуге: „Гајене била за исхрану стоке“ од Душана М. Спасића, 74 примерка.

III Погоприредне Поуге: „О берби трешба“ од Благ. Д. Тодоровића, 67. прик.

IV Погоприредне Поуге: „О одлицима стоке“ од Паје Т. Тодоровића и Пера Д. Тодоровића, 60 прик.

V Погоприредне Поуге: „Гајене полских усвоа“ од Паје Т. Тодоровића и Благ. Д. Тодоровића, 56. прик.

VI Погоприредне Поуге: „Гајене ране зелени у товим лејама“ од Дра- Ђ. Радића, 191 прик.

VII Погоприредне Поуге: „О подизању винограда америчком лозом“ од Милутина М. Спасића, 235 прик.

VIII Погоприредне Поуге: „О гајену ниских вокава“ од Благ. Д. Тодоровића, 68 прик.

IX Погоприредне Поуге: „Шлава“ од Викоса. Керешковића, 64 прик.

X Погоприредне Поуге: „Насуљ грамак и сивоа“ од Милоша Н. Лукичића, 75 прик.

XI Погоприредне Поуге: „О гајену шмарског језика“ од Дра- Ђ. Радића, 336 прик.

„Све о швинци“ од Дра- Ђ. Радића, 20 прик.

„Све о кукурузу“ од Дра- Ђ. Радића, 1 прик. Ово је дело тако распродао.

„Граба за погоприредни ресик“ од Ђ. Гаје Матића, 4 прик.

„Енглеско сточарство I. Свиње“ од Косте Црногорац, 23. прик.

„Дуван“, од Косте Црногорац.

„Перионоса, пламенича на виновој лози“ од Милутина Спасића, 33 прик.

Овим наред побројаних књига свога издава. Друштво је добило и од Министарства Народне Привреде неколико летоних издања, на је и приватних издања откупљено нека дела, од којих је у овој години продајом у народ распрострањено:

„Гатарство за ниже погоприредне школе“ од Паје Т. Тодоровића и Љубомира Новоковића . . . . . 27 прик.

„Гајене жинице“ од Дра- Ђ. Радића 81

„Вински лекар“ од Петра Стојановића 18

„Пресовање сена“ од Св. Гајиловича 8

„Машине за кошење траве“ од Св. Гајиловича 12

„Погодбе за савршену прераду млека“ од Савла Кучарића 3

„Пасларство“ од Св. Љ. Гајиловича 7

„Навод из Застастицима и приредни наука“ од Вл. Ђорђевића и Благ. Д. Тодоровића 3

„Производња и гајене говеди“ од Душана М. Спасића 1

„Практично коњарство“ од Д. М. Спасића 17

„Представе о гајену хмеља“ од Г. М. Спасића 4

„Набавна прикладних говеди“ од П. Тодоровића 9

„Почва и њено гајене“ од Љубе Јовановића 46

„О подизању винограда на живом лису“ од К. Д. Г. 9

„Пасларство по Веку“ од Иг. Мрковића 2

„Четириго“ од Иг. Мрковића 16

„Извештаји са Вишградског Конгреса“ од Љ. Којића 2

„Рад шмарско-житарског збора“ 2

„Воће и вошке“ Благ. Д. Тодоровића 9

„Основи сточарства“ од Благ. Д. Тодоровића 18

„Шлава и њено гајене“ од М. Спасића 24

„Управа добара“ од А. Мрковића 16

„Сточарство“ од Вл. Ђорђевића 18

„Градонарство“ од Дра- Радића . . . . . 48 прик.

„Поуге за осеку омадиња“ од Ч. Тодоровића 2

„Побојне народног богатства народнама земљанима“ од М. Милошевића 24

„Уагу за гајене риба“ од Дра- Ж. Ђорђевића 22

„Одломак из аграрне политике“ од Мил. Т. Гривошћа 3

„Прерада воћа“ од Благ. Д. Тодоровића 25

„Српска комисија полска“ од Драг. Ковачевића 28

„Значај шума у приврсти и социјалности“ од Јов. Ваделића 2

У овој години, дакле, продато је раних књига 485 примерака; поклоњено је према чл. 15 друштвених Правила 1235 примерака; што на изградњу излагачима на овогодњини изложби 238 примерака; зато на распродају 773 примерака, а на стваришту се налази 18.561 примерак.

Јон је у овој години откупљено 600 комада, књижница „Шта и устова“ и „Простор“ од Пера Д. Тодоровића, али о броју проданих примерака не може се овим приливом поднети извештај стога, што су те књижнице скоро откупљене и од продаваоца јон нису ставиле изаша на продаји изаш.

Да би се наред побројане књиге што више у народ распрострањиле, Друштво тога ради стоји у непрекидној вези са државним економија (и Управама Гатареке и Школарско-Војарске Школе), који са своје стране својски раде, да се Друштвени циљ и у току привасти што ведратише постигне. Хаала им!

Библиотека Друштвена повећана је у овој години, које кувонише, које поклоњена, са 47 српских, француских и немачких дела и сада броји 962 дела.

Стручних љистова примало је Друштво у овој години кувонише 8, а у шањеву је добилао за „Техник“ 59, од којих су 15 стручни и 44 полтиски.

IV Расписивање награда за увођење напреднијих начина рада.

Да би се наши погоприреднији јаче подстицали на бољу и савршенију, савремену напреднију одговарајући рад у појединим гранама пољске привреде, Друштво је расписало награде за тај циљ, и досадашњим резултатима уверило се, да су на тај начин постигнуте књиге, врло задовољавајући успеси. Овим наградама Друштво потпонаможе поједине привреднице не само морално, него и материјално при извршењу детаљних напреднијих радова, давајући им извесну суму новца као помоћ, која се одмерава према важности и потреби за извршење тих радова, а која износи 40 до 500 динара. Према томе има Друштву да се призна, што су уред од ових расписаних награда подигнути већ припадници вољани, што се подлику врло добро уређени јабучари, што су подигнути виноградни ашањени америчком лозом, а олакшани издобањ домаћим ортама, што се већ рационализије сеје обично, што се напонама детаљности а дугерног, што се узводи модерно потискавање лоза и др.

Појмајући важност оваквих награда с једне стране, а излажући у виду повољне резултате истих, и овогодњини друштвених Управа, свеена својој задаћи за употребљене донаће пољске привреде у свима њених гранама, напомиња је расписивање награда за поједине радове и то:

A. Са ромом за 1904 годину.

За ову годину биле су расписане четврти награде:

1. Који се од одлучавају којим у Краљевини Србији на вароши пријави писмених уверења Друштву, да је сам-о-

гајно и држави за војну потребу продао *два рудна копа* затворених боја за полску артиљерију — награда 300 динара. Рок пријаве до коца 1904 године. Прво овог такмичења оствари се на чл. 28 тач. 7 под б. правила друштвених копа класи: *Сав ош*, који се *уз* друго записале баше једном или више грађа пожеке врсте, али у ширем обиму“.

Она је награда била расписана 1897 године, затим и обновљена, али се за њу до данас нико пријавио није.

2. За правилно подигнуту *Јабучар* (вољак од савних јабука), првенствено од оних српских сорта јабука, које су најпогодније за сирпање Јабучоваче, с обзиром на избор председника, начин засађивања и негу, на правилност растојања вољака, а на површини најмање од пола хектара. Награда 300 динара. Могу се такмичити општински подрински и ужички. Рок пријаве до 1 септембра 1904 године.

За ову награду пријавили су се 13 такмичара. Прегледање и оцењивање оних Јабучара одређено је за пролеће 1905 године.

3. За рационално подигнуту *рублик* за гајење шарана и средње рибе, која се заједно са шараном употребљују гајити козе, Прва награда 200 динара а друга 150 динара. Рок пријаве до 1 септембра 1904. За награду могу се такмичити привредници и манастири из жичке епархије.

Башо по овом стању није било пријављених такмичара, то је проширен круг за такмичење и на вишиј епархији, а са роком пријаве за 1 септембар 1906; награде су пак утисало проглашени, што је сад прва награда 250 динара, друга 150, а трећа 100 динара.

4. За *виноград* засађен америчком лозом, а окупљеним домаћим од најбољих врста, на површини најмање од 20 ара, с тим, да свака прета буде најпогоднија. Прва је награда 200 динара, а друга 100 динара. Такмичити се могу виноградари из среза власничког и атара града Лесковац. Рок пријаве до 1 августа 1904 године.

По овом стању пријавила су се два такмичара, а оцена и награђивање завршиће се идубе, 1905 године.

Б. Са роком за 1905 годину.

5. За стално проналажење доброг *сирца* у већем размери који би био маснији и укусији по што је данашњи тврд сир, а који је поред тога да буде грајни и погодан за пренос. Прва награда 300, друга 200 и трећа 100 динара. Могу се такмичити Мекларска Удружења и појединци из округа: крушевачког, рудничког, чакаског, ужичког, ширетског, тимочког, врањског и крајинског. Рок пријаве до коца 1905 године.

6. Ко на простору од 20 ара рационално засее и одгаји *сечево* и *српачас*. Прва награда 80, друга 60 и трећа 40 динара. Могу се такмичити привредници из округа: ширетског, толинског и београдског. Рок пријаве до 1 јуна 1905 год.

7. Првом Удружењу у Србији са познаним успехом и резултатом за *заједничку набавку и употребу пољопривредних сарава*. Награда 300 динара. Рок пријаве до 1 августа 1905. године.

Досада се пријавило једино Удружење.

8. За рационално гајење *жмеза* на простору најмање од 20 ара. Прва је награда 300, а друга 200 динара. Рок пријаве до 1 септембра 1905 године. Могу се такмичити привредници из округа тимочког и жоравског.

9. За стално проналажење доброг *престог масла* (бутира) у већем размери и по модерној начину, који би био трајанији и за пренос погоднији. Награда 500 динара. Могу се такмичити Мекларска Задруга на округу београдског, крушевачког, хоранског и шипског, а првенствено близу железничке пруге. Рок пријаве до 1 септембра 1905 године.

10. Ко подигне *вештачку младицу* на површини најмање од једног хектара. Прва награда 300, друга 200, трећа 100 а четврта 50 динара. Рок пријаве до 1 маја 1905 године. Могу се такмичити привредници из целе земље.

11. Ко од сточара из срезова жоравског и студеничког округа чачанског, среза колонијалног округа крушевачког и срезова рањског и азбуковачког округа подринског засее простор од најмање 25 ара *буљакима за сточну храну* и нарочито *буљакима* и *сточном ревом*. Прва награда 100, друга 80, а трећа 50 динара. Рок пријаве до 1 августа 1905 године.

12. За рационално проналажење и чување *буљакста* до његове употребе, као и за сирпање *буљакста* (копцоста). Прва награда 100, друга 80, а трећа 50 динара. Рок пријаве до коца 1905 године. Могу се такмичити привредници из округа: тимочког, ширетског, врањског, толинског, крушевачког чачанског и ужичког.

13. Ко од привредника из округа: подринског, смедерског и позреварског пронађе најмање, најчистијег и најтежег *семеа штењаци за сејане*. Прва награда 150, друга 100, а трећа 50 динара. Рок пријаве до септембра 1905 год.

14. За правилно подигнуту *дугору*, засађену белом дуком, која треба до сунца за хектару сивених буља, с обзиром на правилно засађивање и негу, а на површини од пола хектара. Прва награда 250, друга 200, а трећа 50 динара. Рок пријаве до 1 јуна 1905 године, а оцена и издавање награде завршиће се месеца маја 1907 године. Прво такмичења имају привредници, школе, општине, цркве и манастири из целе земље.

В. Са роком за 1906 годину.

15. Ко се од одгајивач коња у Краљевини Србији са *свој* пријави писменим твorenjама Друштву, да је сам одгадио и држави за војну потребу продао два рудна копа затворених боја за полску артиљерију. Прва награда 500, друга 400 динара. Рок за пријаву до коца 1906.

16. За *поштоматинске* просторе од пет хектара и то од оних, који се предвиђају чланом 78 Закона о шумама. Поштоматинске да буду мењонитог шума. За ову награду могу се такмичити општине и удружења склопљена за заједнички рад око поштоматина. Награда 500 динара. Рок пријаве до 1 августа 1906.

17. За правилно подигнуту *Јабучар* од једне од оних сорта јабука: Комачаре, Буле, Подрипо или Шукотине, с обзиром на избор председника, начин засађивања и негу, на правилност одстојања вољака, а на површини најмање од пола хектара. Прва је награда 250, а друга 150 динара. Могу се такмичити привредници из округа: крагујевачког, рудничког, чачанског, подринског и шипског. Рок пријаве до 1 септембра 1906.

18. Ко рационално пронађе најмање 200 килограма *семеа од дугоре*, чистог од њипше коцце. Такмичити се могу пољопривредници и удружења из целе Србије. Прва је награда 150, друга 100, а трећа 80 динара. Рок пријаве до 1 августа 1906 године.

19. Ко од сточара из округа ужичког и срезова жоравничког и студеничког округа чачанског, среза колонијалног округа крушевачког и срезова рањског и азбуковачког округа подринског подигне *удобну стају* на најмање 10 граа говеда и 50 оваца, с потребним одвојенима за припадну грају, а поштутсти, који ће издати Српско Пољопривредно Друштво. Прва је награда 300, друга 200, а трећа 100 динара. Рок пријаве до 1 септембра 1906 године.

У овој години должи још и такмичење за *риблик*, који је био предвиђен под бр. 3 са роком у овој години, као што је то под тим бројем и објављено.

3. *Алати и прибори за Вобарство и Виноградарство.*

Ножићни вобарских	198
„ за сивање гусеничних гнезда	36
Ножеви Кундеових за разне начине палењања	1204
Тетерајци вобарских	27
Гребенји за чишћење вољака	10
Гарштурја за Главишићеву Суншану	13
Амонтића за пресивање	5
Справа за дуптање воћа	2
В-ради за воће	22
Малази за браве грожда	10
Термометари за суншане	69
Калциметари	13
Апарат за шапранвање сумпором	20
Лажни за сивање гусеничних гнезда	41
Прекалница Нехвлових	85
Прекалница „Крајина“ и „Србија“	120
Разних делова за ове прекалнице	945
Четина за сивање надовине	13
Мудачи за грожде	6
Преса	2
Широмера	16
Филтрира за вино	5
Гумне плоче за прекалнице	408
Гумне цени за прекалнице	209
Велелца за покове за палењање	18
Сити за сортирање сирених пшени	3
Разних вобарских и виноградарских справа	440
Планог камења	113.786
Сумпорних цвета	805
Курбошинеума	403
Риоње	16.879
Корце за грожде	32

4. *Алати за Градинарство.*

Мотичијци баштенских	6
Апсови за рилање	24
Малази за живу ограду	8
Мотичиј	5
Грабалај баштенских	7

VII *Распростирање бољих врста семена.*

Изајђи у виду потребу, да се наши пољопривредници упознају са особинама бољих културних биљака, нарочито оних за исхрану стоке, Друштво је и у том правцу постојало, да и наши пољопривредници дођу не само јевтиније, него и сигурније до правог и чистог семена тих биљака, о којима је више рута поминало и у друштвеном листу „Тезаку“, где је у своје време давано и упуство за сејње тих биљака. Друштво за задовољство констатује да интересовање за пићини биљкама код наших пољопривредника, постаје сваке године интензивније, јер као што ће се из доњих извора видети, тражиња је тих биљака сваке године све већа у овим крајевима, где нема добрих ливади ни пашака, а од како је Друштво расписало награде за поднаше детаљнија и извођења семена од дунерке, од тога доба има већ и већих простора засејаних дунерком, а има и донајаш, који производе и семе од исте детелине, као што смо га већ и на овогодишњој изложби измали³⁾, за које је Друштво досада приуштило било, да на искључиво са стране набавља. Угодно се, дакле, према расписаним наградама буде више овога семена у земљи производило, утолико

ће бити мања потреба да се набавља са стране. Исто је тако и са осталим пићини биљкама. И у том, дакле, правцу, Друштво свој циљ стално и напредо постигави.

Тако је у овој години набављено и у народ растурило:	
Дунерке детаљне	9712 кгт.
Црвене детаљне	117
Сточне рене	683
Мухара	1537
Граховине	2050
Балатске ишенице	4750
Разних ливадовних трава	894
Пшварског јечма	600
Кукурџа	1000
Крушница	200
Бзде	85
Овса	150
Ситне проје (прже)	60
Сочиња	72
Лана руског	60
Ковоше	40
Крошцира бољих сората	160
Суншорета	50
Гледичије и багрина	566
Семена од воћа за извођење подлога за калемљење	125
Малуре за живу ограду и исхрану свалобуба	8
Разних четинара	18.500
Разног поврља у збиркама	20

VIII *Друштвена Слава и VIII Поучна Изложба.*

Као сваке, тако је и ове године Друштво прослављало своју Славу Св. Краља Милутина 30 октобра ове године на најелевнији начин и уа то приредило и VIII поучну изложбу *сировог и прерађеног воћа, ишенице, ражи и њихових преработка, семена разних пићини биљака и српског дувана*. Друштво је и ове године било срећно, да му је Славу походио и изложбу отворио и предлаже Највиши његов Заштитник Његово Величанство Краљ Петар I, као и Њихова Краљевска Височанства Престолонаследник Ђорђе и Принц Александар, о чему је омишран извештај штампаи у 36 броју „Тезака“ од 1904 год. у коме је речено све што се о току Славе и обиму Изложбе изшло рећи, на стога није ни потребно, да се то и опом приликом поновима, само ћемо овде додати то, да је *на име награда издато: 238 комада књига, 106 вобарских малози, 167 калемарских пожево, 3 Календара и 21 Показалица*.

На овом месту чест је Управни да спомени Збору и ту врло пријатну нег, да је друштвени Највиши Заштитник, Његово Величанство Краљ Петар I, на предлог господина Министра Народне Преваре, а по препоруци Друштвеног, благоизвољно најиздотавије одликовања и неколико издатача *воћа, „алатом и сребром* издало за грађанске заслуге“. За ту Највишу пажњу, поклоњену колико одликовањима, толико и Друштву, Друштво и на овом месту изјављује Његовом Величанству своју најдубљу захвалност.

XI *Обласна изложба говеди и оваца и земаљска изложба живине и пољопривредних справа*

Према решењу Управног Одбора од 31 јуна пр. год. предвиђене су умест етогодишњег устанка за ослобођења и независности Србије и изложбе и то: *I обласна изложба говеди и оваца и производњи овог врста стоке, II Земаљска изложба живине, њихових јаја и голубова; и III Земаљска*

³⁾ Види извештај са Славе и Изложбе у „Тезаку“ од 1904 године у броју 36.

izložba svih poljoprivrednih sirovih koje se poljovito kod nas izrabuju.

I ako je sve bilo za ove izložbe sprešno i plakatizma objavljeno da ће се одржати, ipak се ове године ипак нису могле одржати стога, што је поред осталих пререпи, и стога узема прошлогодишње сунве исуштена и ослабила, па се на тих изложбама не би могло представити право стање сточарства у Србији, и с тих разлога су одложене ове изложбе за ову годину, ако услови за то буду повољнији.

X Живинарство у Рогову.

Са живинарством, на који је при оснивању његових много полагано, не стојимо најбоље, једно стога, што је од друштвене Управе много удаљен, те не може да се води довољан надзор, а друго, што је тако изложено разним непријатностима и неприлицима, што сведочи и тај неки случај, да су ипак поновила неваљалих ушли вољу инаећу 20 и 21 октобра прошле године у живинарство и поклали и одвели 17 најбољих грла живине. Истрага је еднак предугата, али се неваљалица није могла ући у траг, стога је Управа поднела озлог тужбу редовним путем и тражила, да јој оштетина брзопла оштету плати, пошто је живинарство у реноу нешто оштетено. Уосталом, предугате мере и ту ће тајанствено појаву расветлати.

Бројно стање грла у живинарству власно по расама: 19 Палмер-рок, 13 Дарлинг и 9 Ориџинот.

XI Друштвени чланови.

Број чланова прираство је у 1904 години са 3 утвелаца, 10 редовних и 33 позвајућа члана, и то:

1. Као чланова *утвелаца* ступили су:
Оштетина Јаловик-Изворско, срема вишањског, округа широтског.

† *Коста Вукчевић*, економ из Јасковнице, ср. трстеничког.
Артур Ивановић Череп Сапиродич, ерски пошени генерални консул у Москви.

2. За *редовне* чланове изабрани су:
Коста Буварувић, свештеник из Дедојеваца, ср. жачког.
Милорад Драшковић, свештеник угледног кметарства из Седераца.

Никола Рањковић, проф. гимназије из Београда.
Др. Добрица Кнез-Милошевић, државни хемичар из Београда.

Радослав К. Спасовић, заменик друштвеног секретара.
Милоје М. Ђурђевић, ерски економ из Покраревца.
Драгољо Обрадовић, ерски економ из Књажевца.

Милан Дуњић, ерски економ из В. Граднице.
3. Као *позвајући* чланови ушлели су се:

Катерина Тушковић из Вилкова.
Марко Трифковић, начелник Министарства Народне Превреде.

Милоје Ђурђевић, економ срема моравског.
Сестимир Окаовић из Гор. Буковце.
Димитрије Мауковић, економ из Дубравце.
Радоје Вукшиновић, економ из Александровца.
Сотер М. Павловић из Пива.

Манојло Дивјаћ, окружни подшумац из Рудника.
† *Војислав Д. Ристић*, економ из Мањојловаца.
Милош Милековић, учитељ из Зајчара.
Димитрије Стевановић, помоћник економа срема прагујевацког.

Љубомир Р. Вучетић, председник оштинско двостејачког.
Петар П. Пејић, трговац из Београда.
Марко Швабић, економ из Вел. Орашца.

Урош М. Јелић из Јабланице.

Аванко Ј. Поповић, економ из Суботице.

Љубомир Ј. Недељ, трговац лозног расадника из Крагујевца.

Петар Велковић, економ срема линшког.

Јован Стојановић, помоћник економа срема линшког.

Манастир Рава — Бајина Башта.

Оштетина Дубравчица.

Оштетина Клевовацка.

Радојича Јаковић, помоћник економа округа водринаског.

Богољуб Панић, економ из Пива.

Петар Матејић, економ срема поречког.

Џељко Гроздовић, трговац лозног расадника у Нишу.

Тришун Ђурић, плећар лозног расадника у Нишу.

Богољуб Митић, плећар лозног расадника у Нишу.

Драгољуб Вукаловић, приправник лозног расадника у Нишу.

Станиско Н. Радичевић, економ из Жупковца.

Тома Јов. Тодоровић, економ из Александровца.

У току ове године, Друштво је саврну изгубило ове своје чланове:

Живка Давидовић, државног саветника у пензији — члана добротора.

Алберта Филипа, трговца из Београда — члана утвелаца.

Коста Вукчевића, бив. економ из Јасковнице — члана утвелаца.

Војислава Д. Ристића, економ из Мањојловаца — позвајућег члана.

Артиса Илијевић, свештеника из Сивајаца — члана утвелаца.

Савосја Стевановића, трговца из Београда — члана утвелаца; и

Јована Праиорчевића пуковника у пензији — позвајућег члана.

XII Рад Секција

У току ове године, секције по струцима, оне секције за Сточарство, ипак дужне редовне састанке полагати стога, што су и секретари и чланови појединих секција из Београда пренети на службу по унутрашњости, што је ометало сазивање појединих секција у редовне састанке. Са тих разлога сазивати су заједнички састанци своју секција, у којима су расправљени поднесени предлози, који су пожелели заједнички споразумно присутних чланова, а који ће се Главном Збору поднети на мишљење и евентуално одобрење.

XIII Имена Друштвених Правила

Према решењу прошлогодишњег Главног Збора, Управа је прихватила начелом и допунила Друштвених Правила, која ће боље одговорити савременим друштвеним потребама, тражећи у тој постој и мишљење својих чланова на њима и из унутрашњости. Упоменути чланови су се тој маћи Управној одмакли, стављајући своје приредбе и поправке на поједине тачке, и на тај начин измекли и исправљена правила Управе чак ика поднети Главном Збору на одобрење.

XIV Суделовање на Конгресима

Срепска Пољопривредно Друштво било је заступљено са својим изаслављеница на Конгресу Срепских Земљорадничких Задруга у Врању и Аустро-Угарских у Тоусеу, из чега се види, да се Управа овога Друштва стара, да одржава добре везе са поменутих задругама, у интересу постигнућа заједничких циљева, а у којима ипак пољопривредног широкости.

Државна помоћ друштвеним буџетом предаџена је 25.000 динара. Међутим решењем господина Министра Народне Привреде одређено је помоћу 17.000 динара. Од ове суме приликом је у 1904 години 12.744 динара, а остатак у 4.256 динара у нареду је да ће се приликом у току 1905 године,¹⁾ и зато је унета у буџет за ову годину. Неизвршене суме по партијама: сирања, плавог камена и сунџора примеће се такође у току 1905 године од продаје ових предмета постојалих у друштвеној магацини. И више осталих партија дале су навази и поред најбоље воље да тога не буде.

Прекорачена буџетска по калитама и издавању, учињена су по овим партијама и то:

1. Пољопривредног Фонда	1.175-75	дин.
2. Демонстрац. калита	145-60	"
3. Набавка семена и садница	4.398-45	"
Свега	5.719-80	дин.

Све три позиције у ствари и више никакво прекорачење. Тако: по партији *Пољопривредног Фонда* и *Демонстрац. калита* било је веће издржавање, на отуда је за толико порасто бити и веће издавање — демонување добијених суми — на појачање истих партија.

По партији за *набавку и експедирању семена и садница*, већи издатак потекао је отуда, што је у почетку прошле године било поручена већа партија семена, нарочито од дугерке, која се иначе троши преко целе године. Од овог семена остало је у друштвеној магацини непродато 2961 килограм у вредности 5.600 динара у окружној суми која ће се продати у овој години. Уосталом по овој партији формално прекорачена и не може бити, пошто то зависи од трајке и потражње семена и Друштво би неутрошно радило, кад би оно често набавке траженог семена извештавало своје поручиоце — пољопривреднике, да ли се набавка не може завршити са буџетских разлога, кад они иначе поручено семе и плаћају одмах и готовим новцем.

Стога, Управни Одбор жели Збор, да са наведених разлога изводи одобрити ово прекорачење буџета по калитама.

Пољопривредни Фонд

На крају 1903 године Пољопривредни Фонд износио је:	
У злату	30.000-00
У сребру	3.219-32
У хартијама	6.549-50
Свега	39.768-82

У току 1904 године овај Фонд увећао је са . . . . . 2.175-95 "

Према оном укупна готовина овог Фонда на крају 1904 г. износи	41.944-77
Привласила суца у 2.175-95 динара добијена је и то:	
Од чланова добротвора и утемељача	300 . . . . .
Од неутрошене камате из 1902 године по чл. 38 Правилн	1.457-10
Од продатих калита добијених од Министарства Народне Привреде на појачање овог Фонда	134-05
Приход 10% (чл. 35 Правилн) по закљученим рачунима за 1904 годину	284-80
Свега	2.175-95

Добијена камата од *Пољопривредног Фонда* у злату замењена је са приходима овога Фонда који су добијени у сребру, те по томе *Пољопривредни Фонд* по закљученим рачунима за 1904 годину износи:

У злату	31.757-10	дин.
У сребру	3.638-17	"
У хартијама	6.549-50	"
Свега	41.944-77	дин.

Камата за новац и хартије Пољопривредног Фонда

На крају 1903 године камата овог фонда износила је:	
У злату	3.116-60
У току ове године добијено је	1.945-60
Свега	5.062-20

Пошто камата добијена у 1902 години није утрошена, то је по чл. 38 друштвених Правила унета у стални капитал *Пољопривредног Фонда* у суми . . . . . 1.457-10 дин.

По томе камата за 1905 године остаје 3.605-10 дин.

Фонд за набавку плавог камена

На крају 1903 год. овај Фонд износио је:	
У злату	19.284-80
Прироста је каматом у овој години	762-30
Тако на крају 1904 год. износи 20.047-10 дин. у злату	

Помоћ округа крагујевачког

На крају 1903 год. износила је	2.175-60
Прираста каматом у овој години	91-80
Тако сада износи	2.267-40

Фонд Срског Пољопривредног Друштва за набавку семена у оскудним годинама

Како Српско Пољопривредно Друштво, са наведених разлога није могло држати намеравану помоћу господ. овца и проишлага ових прста стоке, изложбу пољопривредних сирања, и изложбу живине прошлота лета, то је господин Министар Народне Привреде толико био наљиви према циљевима овога Друштва, да му је, ову суму у 10.000 динара, коју је био намерно дао као наредну помоћ за награде сточара-наљача, решењем својим од 8 августа пр. г. ПБр. 12615, — ишлово уступити са том својом жељом: да се из ове суме оснује стални Фонд из кога ће оно набављати семе и оних пожити пољопривреднике у оскудним годинама.

Благодарећи господу Министру на оном, Друштво је у у току 1904 год. од горње суме прилико 3.000 динара. Остатак примеће се у току оне године. Од прикрене суме издата је одмах за набавку семена, које је послато пољопривредницима за јесење сејање у вредности 853-51 динара.

Одмажући се познатој жељи господина Министра, Управни Одбор установио је и нарочити Фонд под називом *Фонд Срског Пољопривредног Друштва за набавку семена у оскудним годинама*. У овај Фонд уложен је остатак прикрене суме у 2146-49 динара и дат Управни Фондама по књижици на прилози. У исто време са овим Фондом својим је уједино и досадашњи *Фонд за пошљакљене*, који је на крају 1903 год. износио 1054-50 динара, а у 1904 год. припољеним каматом увећало се још са 53-30 динара те тако овај нови Фонд, по закљученом рачуну за 1904 г. износи свима 3254-29 динара, а у овој години има му се додати још суму од 7000 динара која ће се приликом од Министарства Народне Привреде, тако да ће овај Фонд у овој години износити 10.254-39 дин.

Предвиђена суца 18.522-89 динара у иже накнаде за ипале у Шапцу од државе није добијена, стога се има увести

¹⁾ Већ је прикрен.

у буџет за 1965. годину, и ако буде добијена, учествује се предлог Збору ради употребе исте.

И ове 1964. године Главна Контрола нашла је за потребно да изврши напредни преглед друштвене касе, хапашица и остале инвентуре. Стање касе и остатаку нашла је исправно, а ни у редуовању магацинон ни осталим није нашла никаквих злоупотреба. Приликом је учињена углавном на начин пољена пречишћено *Магацинска Књига*, и према ономе предузете су потребне мере да се и ово поправља.

Обрт друштвене благајне

По *Диспониу Касе* било је свега, и то:

причања	209.514,44 дин.
издавања	206.981,30 "

По *Дезавоннику* било је свега и то:

причања у новцу	86.763,01 "
причања у хартијама	37.669,50 "
издавања у новцу	13.763,20 "
у хартијама	17.000,00 "

По томе целокупан обрт у 1964. год.

позитив је свега	571.691,45 дин.
----------------------------	-----------------

Кад се овај обрт уведе и обрточ у прошлој 1963. год који је износио 631.558,24 динара, онда се показује мањак од 59.866,69 динара.

Да друштвене финансије које иначе стално расту, у овој 1964. године још више подибе уреди се они: једно смеи друштвене Управе у невреме; и друго, увећало оскудица у једном клазичу, која је било нестално, летива за кратко време, али у времену највеће тражице, што се десило крајем децембрана.

XVI Рад друштвених Поуџина

Друштво се и ове године старало, да се повећа његов и Поуџински одрази што јача повезан и административна веза, а у великој се повизна средства довозилаца, Друштво је сие ове Поуџине и материјално помагало, које су му се тога ради обраћаће. Тако је на име повизна издало у овој години:

Сибњачкој	400 динара
Жупској	250 "
Нинавској	200 "
Крушевачкој	400 "
Ужичкој	300 "
Пиротској	250 "
Степској	200 "
Крајинској	200 "
Жичкој	300 "
Младенској	250 "
Лукичићкој	150 "
Кваженачкој	300 "
Моравачкој	200 "

Свега . . . . . 3.400 динара

Овај тога, дато је Кваженачкој Поуџини још 60 дин. на име повизна за приређивање влакоче воћа.

На броју има 40 Поуџина, од којих стварно раде и у недовољној су вези с Друштвом ове: градиначка, жетва, кваженачка, крајинска, крушевачка, лукичићка, младенска, жорављачка, нивка, обреновачка, широтска, сибњачка, степска, тишкова, ужичка, жуњска и нивска.

И ако је Друштво од свију Поуџина благодареном тражило извештаје о њиховим годишњем раду, само су их до завршетка овога друштвеног извештаја, ове Поуџине поднеле:

Извештај Крушевачке Поуџине,

Српском Пољопривредном Друштву,

На завршетку 22-ге године подружничког сталног рада на болитку пољопривреде ове околине, част је Управи ове Поуџине поднети Друштву овај извештај о својем раду у 1964. години:

Према утврђеном и поднетом програму рада подружничких за 1964. годину, Управа је подружнице развијала своје радоне, у границама програма, који су углавном били двојаки:

1. *Испредни* — практични; и
- II *Позадни* — административни.

I. Од практичних — непосредних радова Поуџина је у овој години успела извршити следеће:

1. *Прелиме винограда* и вољака против перносног вршено је у вароши и најбољој околини средна расиског, помоћу 2 путујућа пресака, и испрскано је 7900 литара хардација и шпалера, и 63 мотике винограда, по два пута. И на то је утрошено 99.55 динара. А са овим из ранијих година утрошавла је ова Поуџина на прелиме винограда десета 1944 динара. Околини виноградари већ су се смилли прескаку винограда и вољина их је испрскала по једаред, а ређе једаред, јер се због особитог сушног лета није ни појављивала перноснара. Виногради су у овој години били одлично родити, али због претераног жете и суше, грошје је на много места остало ситно и због претераног рода — недарело. Целокупна жетина протурена је на 1890 килограма.

2. *Изоставне земљишта* за виноградарске целима завршено је на 14 хектара, већином глиноштацима.

3. *Изоставне хресте за акарство*, Поуџина није могла извршити, већ је ступила близу и споразум са овдашњим руководиоцем српског расадника, у коме има шестеро врбе доста, да за повизина добијак око шестити хектара, на да Поуџина потпуним културите из ове околине материјално и морално, око изоставне шестерста за економике и изоставне целима воћа и живине.

4. *Збирка пољопривредних сирова*, благодарети помоћи Срп. Пољопривредном Друштву, узгојена је у овој години са јединим ересованим тријером, једном сечком, једном шаром топишњак за везак, и разним севинама пољарских, једним луком, широкером и другим, у вредности 500-35 динара. Вредност добијених сирова од Друштва износи 400 динара.

И сада збирка подружничких сирова и алата износи 1610-35 динара.

5. *Позадне агрономске ствари*, које је у прошлој години отпочето — довршено је расадивањем овог процета, и парк је предат онима који на чување и руковање. На уређење парка утрошено је ове године 2717-50 динара, а са овим из прошле године утрошено је свега 6290-15 динара. На потпуно уређење још није довршено, како је пројектовано у плану.

6. *Позадне земље дударе и родољубне дударе*, за припремање свидеља, није се могло остварити у овој години, путем концесије, на земљишту онимаже жупскога, због тога, није су чланови онимаже одбора, први привременау земљишта, до вар. парка, захтевали: да се, према 5 пројектованих путева кроз и око дударе, мора пресекти и шесту пут — кроз крај дудару, из пута у глау (дугарављано), што би и ступише узвињено и није могло пратице и трошине, и ограду дударе повело на 2000 метара, то би у огради остало тек 4 метра земљишта за расадник и дудару.

Незамисливи предствителност код онимаже, сивларско је друштво извршило пројекат, да дудару и расадник подиже концесијом на туђем земљишту, а о томе трошак: већ је склапо пре, да купи земљиште за новац, на све што на њему подигне и трети, да је његово сопствено, и да му вреди и користи онимаже колко на то утрошено буде; а не, да после 20—25 година, пошто све потпуно уреди и утроши 30—40.000 динара, буде онет туђе, а жодја изгубљено и за друштво и за сивларско — губдје.

7. *Основне Макарске Задруге*, није могла Поуџина остварити у овој години, највише, због невоља стучног лица, за руководиоце стучних макарских радова и невоља ово уређења и замишљивање макарске. Штудирања су раваа прихваћла и уређења Макарских Задруга, код нас и на страни, и невољне околиности, летовња велика суша, и никакви поволнији

rezultati Beogradske Mlekarске Задруге (акционарске), умишале нам страх и неповерење, да уђемо у овај приредни посао, без свестране и обилне студије, рачуна и спреме.

Вођени су преговори са једним стручним људем за млекарство, да би се овде досамо, и помоћу Подружња при оснивању задруге, и руководило немо, али, он је добио сигурнију и већи посао, на другом месту — те је Подружња, највише дошла на ту мисао, да потпомогне једног или два најбоља шемена и окретца, и ишање у млекарни г. Милограда Драшковића у Смедереву, да се као подружњски курсеници спреме и извесбају, у свима млекарским родоцима, па тек онда, да се приступи оснивању, било Млекарске Акционарске или Кооперацијске Задруге у Крушевцу. Успела за млекарство имаде новонашћ, само савремена спрема и савесно руковођење посла — треба.

8. *Разновидне семена алатне ретине*, ради увођења у производњу оне нове билде, код наших пољопривредника, није изаја за ручком повољно, неважнотини земљорадника.

Посејано густо, семе није дало једно зрно, а задвицењом жетвом истресло се и изгубило најбоље зрно и семе. Тек душиким радом и већом пажњом, особито при жетви, могаће ланци ретати имати лепе користи од оне нове билде за њих.

9. *Осејди и проба са вегетацијским бубрегима*, ради вегетацијске анализе земљишта у овој околини, такође нису испали повољно.

Поред унета и планова за рад, Подружња је добила бесплатно од Савеза Српских Земљорадничких Задруга потребне количине пештачког (хематског) љубрега и то: шпалтере, стверкосовце, ками-хордица и томазове агуре, и учинила је огледе за кукуруз и јечам у расаднику срезва расениског а за лимунду, у варошном парку, овде.

Али, због невољног лета и превелике суше и жете, као и због туче, која је пред жетву изгубила јечам (и кукуруз) у расаднику и због повраће сена у парку (лимади), — није се могло привући четивих података о резултатима вегетацијске овогодшине. Но, ипак напомену је да је, и поред невољне суше, вегетација била нешто боља на пољубреним шпалтерима, него ли на немољубреним. Тодина за ово лето.

10. *Потпомогло пољопривредног кредитног*, у овој околини ретановано је у овој години, издужом Главног Збора подружњског: да се зови, до 4, капитал подружњског, ради потпомогла пољопривредног кредита, двасти околини Земљорадничким Задругама, у сумара 200—400 динара, које немоју потрошачки оделени, са капацитетом и одлучивим заводима потпуни на дољку књижицу, по одлуци Управног Одбора подружњског.

Према овим условима, подружњеска Управа дала је двома Земљорадничким Задругама помоћ у новчаном кредиту и то: В. Пшалењској 300 динара, која је учинила своје потрошачко оделене и Град-Сталњској Задруги 400 динара, као прво вредни и предузетљивији Задругама за унапређење пољопривреде своје околине.

II Администрација и Посредништво.

1. *Администрација Подружњеска* у овој години, поред редовних веза са Српским Пољопривредним Друштвом, била је доста заузета руковођењем послова око засађивања и дошрањивања варошког парка у Крушевцу.

2. Српско Пољопривредно Друштво, пенећи рад наше Подружње, потпомогло је озу Подружњу са 400 динара у разним пољопривредним стварима и алатима, за подружњеску забрку.

3. Подружња је и ове године учествовала у одговору о сави Друштвеној 30 октобра са иште савеза развоја воћа, пшенице, ражи и другог, са вреко 70 разних алата. На овај позив одговорила су: наша Подружња и још 13 алатача за воће и делателског сена.

4. Према одлуци Главног Збора подружњеског, ове су године сви чланови Подружње добили бесплатно *Пољопривредни Календар* за 1904 годину, што ће и убудуће добити сви, који своје чланске улоге буду уредно полагали.

5. *Потпомоглама радом својим* успела је наша Подружња прогутати у овој години, разних пољопривредних предмета, следеће количине и вредности:

1. Протурила семена разног ктр.	849	у вреди.	1406-55	дин.
2. " " садница разног ком.	2346	" " "	2942	"
3. " " справа и алати	89	" " "	2078-20	"

4. Протурила књижа и листова ком. 108 у вреди. 46-75 дин.
5. " " материјала раз. ктр. 2105 " " 1858-00 "

Свега парука 82 у предн. 8031-55 дин.

А са овим из ранијих година, ова је Подружња извршила свега 1231 пабаку пољопривреду, у вредности 65-338-05 дин., а она сува, са овим сумара податим на практичне радове и потпомогла пољопривреду износа *дуго* 88.811 динара.

Ови бројеви најбоље говоре о новчаном тунцају подружњеског рада, на бољитак пољопривреде своје околине. А сад да пређемо на:

B. Стање Подружње.

У 1904 години подружња је имала:

I *Чланова Друштвеног* 2, са по 500 дин. улога у Пољопривредни Фонд, и то:

1. Крушевачка изложба 1894 године.

2. Срез расеники оуп. крушевачког.

II *Чланова Угемелског* 8, са по 100 дин. улога у Пољопривредни Фонд, и то:

1. Ђоца Маринковић, трг. окуп.

2. Пок. Коца Г. Јовановић, бив. трг. уншан од Филанса Јовановића окуп. трг.

3. Крушевачка Задруга за помагање и штедњу.

4. Франц Винтер, столар окуп.

5. Велмир Викторовић, пензионар окуп.

6. Анђелко Тајтаски, трг. окуп.

7. Драгољуб Дедојевић, аутоклар, и

8. Пок. Коца Тауновић, бив. директор Иванице Банке, уншан од Крушевачке Занатлијско-Градњачке Задруге.

III *Редовних чланова и чланова/убла*, са улогом по 4 дин., који су улоге платили до краја године, 27 чланова.

IV *У Главног имаја је:*

1. У прихваћу . . . . . 16824-40 динара

1. " достави . . . . . 14891-75 "

3. " обрну . . . . . 28716-34 "

4. " готовици . . . . . 4932-24 "

Она се готовина наводи под капацитетом код ондашњих новчаних завода и код 2 Земљорадничке Задруге, и од исте пришадо:

1. Пољопривредном Фонду . . . . . 1800— динара

2. Кап. Подружњеској . . . . . 3135-24 "

V *У претплати има:*

1. У наместају . . . . . 132-60 динара

2. " књижици . . . . . 295-50 "

3. " збирки справа и алата . . . . . 1619-35 "

4. " материјалу . . . . . 100— "

Свега . . . . . 2248-45 динара

Укупно *имовина* подружњеска у готовини и ствари *износи* 7187-69 динара.

Та је укупнако извештај о раду и стању ове Подружње за 1904 годину.

На крају Подружња је слободна предложити Друштву:

Да би у интересу унапређења домаћег стоварства, поред расениких наград, требало што јаче потпомогати *развојем* млекарства код нас, стручном спремом, кредитом и прометом млечних производа, тачније што кориснијем трговачким мрежа, чине би се уредније утицало и на развијање стоварства код нас.

У тој мисли ова Подружња ради на оснивању и практичном уређењу једне *Млекарске Задруге*, са малим Друштвом, да би је морално и материјално потпомогло:

а. *Око стварања једног, или 2 потпомогла*, ради изучавања млекарства, у млекарницу г. М. Драшковића у Смедереву, који би се практично спремили за руковођење радом у млекарници и преради млека:

б. *Кредитом* или потпором за набавку потребних справа и прибора за прераду млека, (1500—2000 динара), које би задруга доносила Друштву отплаћивања.

в. *Организовањем* трговачке мреже и извоза млечних производа, ради што бољег увозчења.

Правилни развојем радова на овој ноћи, Подружница је уверена, да би се најбољиме утицало, како на унапређење сточарства и млекарства, тако и на бољу исхрану нашег народа и његов економски и здравствени напредак.

На крају прилаже се статистика рада и стања Подружнице за ову и раније године.
Бр. 307.
31—XII—1904 год.
у Крушевцу.

СТАТИСТИКА

Рада и стања Крушевачке Пољопривредне Подружнице крајем 1904 године.

БРОЈ	НА ИМЕНОВАЊЕ	у 1904 години			од 1883—1905 год.			ПРИМЕДБА	
		БРОЈ	ВРЕДНОСТ		БРОЈ	ВРЕДНОСТ			
			ДНВ.	ПР.		ДНВ.	ПР.		
1	Протурила семена разног	849	1406	55	—	11642	85	по коштању	
2	— садница разног	2356	2042	—	82947	6657	52	„ „	
3	— амер. лозе	—	—	—	273490	3486	22	„ „	
4	— справа и алати разног	89	2678	65	1285	19131	30	„ „	
5	— семен. бубе	—	—	—	—	9020	—	бесплатно	
6	— килига и листови	108	46	75	1577	1278	60	„ „	
7	— материјала разног	2105	1858	65	14009	14461	39	„ „	
8	Извирица разног набавља	82	8031	55	1291	65338	08	по коштању	
9	Оваденица воћа сави	—	—	—	33005	3661	70	у округу	
10	Раздана каленграшница	—	—	—	30005	—	—	бесплатно	
11	Испрекала винограднотка	63	99	55	2980	1944	—	у околини	
12	Држака вурсова кал. и плет.	—	—	—	5	278	15	за 3 среза	
13	Дала на новећ полупривред	—	153	75	—	23472	92	„ окрут	
14	— поднаше расадника	—	—	—	—	16946	72	у расаднику	
15	Добила послова и помоћи	1	400	—	44	21496	90	разног	
16	Дала позвалница својих	—	—	—	18	—	—	у месту	
17	Држака окупна подружничких	1	—	—	23	—	—	у месту	
18	Препредала беседа и забави	—	—	—	15	2662	25	„ „	
19	— окупних изазоби	—	—	—	2	82043	15	1891 и 1902 г.	
20	Имала чланова	27	—	—	—	—	—	—	
21	— приносила повчаног	—	16824	49	—	—	—	—	
22	— дозна	—	11891	75	—	—	—	—	
23	— обрта	—	28716	24	—	—	—	—	
24	Стале готовине	—	3132	24	—	4932	24	у готову	
25	— Пољопривредног Фонда	—	1800	—	—	—	—	—	
26	Има у наметнају	—	132	60	—	—	—	—	
27	— квалитети	—	205	50	—	—	—	—	
28	— збирки алата	28	1610	35	—	2248	45	у стварица	
29	— материјалу	—	100	—	—	—	—	—	
Укупна имовнина					7183			69	

Блазијак,
Свек. С. Бабовић

Председник Подружнице,
Владимир Витошевић

Извештај Подружнице Медвеђеоме Српском Пољопривредном Друштву,

У одговор на акт тога Друштва од 15 децембра пр. год. бр. 8418, Подружница је част поднети следећи извештај:

Све такве програма која је Управи послала Друштву 10 јануара пр. год. бр. 2 изведена су попутно.

О раду Подружнице и о њеној имовини види се из последог извештаја од 21 јула пр. год. бр. 138 а после тога добила је од Друштва још:

1. Једну Лавову шишку дрљачу Бр. 1.
2. „ Америцанску ручну сејалницу.
3. „ „Виндмилна“.
4. „ Буљкалицу од 10 антара.
5. „ Бабов шпирер.
6. „ Млекомер.
7. „ Терације с теговима.
8. „ Вага до 150 кил. с теговима.

Увара је уз припомоћ Друштва успела, да свештенствима и туторијуму још на пет година расадник лозе, из кога је на овој сумњивој години добила 53.000 репица и продала их по пет динара 1000.

Секретар, учитељ
Мих. В. Савић

За Председника, блазијак
Свек. Поповић

Извештај Нишавске Пољопривредне Подружнице о њеном раду у 1904 години.

Српском Пољопривредном Друштву,

На основу акта од 15 децембра ове године бр. 8418 част је Управи поднети следећи извештај:

Подружница се у овој год. највише бавила овим пословима:

1. Распростирањем савршених справа: воћарских, градинарских и ратарских;
2. Раду на субвенцију персонисоре, — набављајући члановима и нечлановима влаки класе и прескалице, утицајући да се што правилније изврши прескање. На овој грани је понајвише рађено, јер у региону ове Подружнице има још старих неуправљених винограда; и
3. Распростирањем развог семена.

Што Подружница није у складу обичају на унапређењу пољског привредне радња, узрок је у самом методу и редовности његовог извођења, тако да се не може издати пољопривредних материјала.

Секретар,
Манденовић

Председник Подружнице
Држк. С. Нодић

Извештај Подружнине Обреновачке Српском Пољопривредном Друштву.

На основу претреса тог Друштва од 15-ог прош. месеца Бр. 8418, Подружнина овај част је учинио поднети извештај о свом раду и успеку у току прошле, 1904 год. у следећем:
У току 1904 год. Подружнина је извршила ове радове:

I У Вокарегњу.

Окадљено 500 ком. њива; 200 ком. трешања; 150 ком. крпања; 80 ком. дуња; 200 ком. јабука; 200 ком. крушка. Препишито растања воћа, које је било на сталном воћњаку на чистом земљишту, или сталном воћу. Напуњена пољевина прашина места у сталном воћњаку са разним врстама. Инарчино је и пресаја воћа са бираним зробој притици ливних кашуја.

II У Виноградарству.

Окадљено је 1200 цокота лозе на зелено; прерињано једно парче земљишта од 49 ари са сиђење винограда и одсечено је и прерињано на подружњинском имању од 4.000 комада притака багремових, од којих је изнеса количина притока, а потребна количина на подружњински виноград задржата.

III Ратарство.

У току ове 1904 год. на подружњинском имању сејат је пшеница, бостан, крестанци, дуван — бундезе, саћен дуван и патлиџан, од чега је Подружнина прилично новца добила. У току ове године засејано је и једно парче од 0-30 а. детанском дуперком. Сви предњих радова Подружнина је ставила општини Обреновачкој, на је нека извукла изкупај на платно општини подружњинској, а она је одржавала како парче са разним ђивецем и рукама тако и све стале у парку у најбољем реду и чистоћи.

Приходи и расходи подружњински текли су овако:

I Приход.

Готовине на 1903 год. прихваљено	185-10	дин.
За воћне саднице	152-60	
За претке притке	116	
Од закупна детанскова	188	
За трешње и жарење	54-40	
За ред од кајсија	156-20	
За гроађе	120	
За ризну земел новаре и бостан	149-55	
За ред јабука, крушка и њива	124-30	
За разне ститице	38-50	
За траву и детелину	165	
Свега прихваљено дин.	1439-65	

II Расход.

Плато сталном раденику	352	дин.
Хоповар економи	142-50	
За рикања земљишта	65	
За њиваку камен, равину и семе детелине	52-90	
За њиваку и оправку алата, куповину материјала разног, оправку детанскова и кајсија	264-90	
На инарчице	487-90	
На њиваку камен, гравица и семена рашчи	26-70	
Кашчеларијски материјал	7-30	
Разне ститице	35-70	
Свега расход динара	1408-10	

Кад се одобре издавање од притака, овака остаје у каси за прошле у клубу годину 31-55 динара.

Подружнина је овој част нашоменту овог приликом, да би било од велике користи за општину изкупити, да се у току ове, 1905 год., приреди једна сточна изложба. Оно је ирви и главни предлог од стране Подружнине, које би требало Друштву да помогне и оде у интересе унапређења вољне припреде у овој општини.

Чланови Управе у Подружнину били су у овој, 1904 години они: председник: Милош Марковић, наредник, потпредседник: Е. Јован Ђ. Марковић, благајник поч. Милорад Воевић, трговач, секретар Милорад Јовановић, српски економ; чланови Управног Одбора: г.г. Милоан Урошевић, Никола Николић, Станко Квачевић, Милутин Ковачић, Алекса Јовановић, Ми-

ливоје Спасевић, трговач; Драга Ерић, наредња, Никола Давидовић на Стублаца и Коста Ретић на Уиња.

Чланови Подружног Одбора: г.г. Ваца Јујић, Милутин Марковић и Владо Савковић.

Секретар,
Мил. Јовановић

Председник Подружњине
Мил. Н. Марковић,
наредник

Извештај Подружнине Ститишке Српском Пољопривредном Друштву

На основу ваљег писма од 15 тек. мес. Бр. 8418 учинио се Друштву извештај о раду подружњинском у току ове године као и пољској приреди у овој крају и то:

1. Подружнина у току године извршила је два курса од по два дана и то: на првом курсу Друшко је предавао од стране Управе подружњинске, како ће се гајити преле, свиштово, доњаја стока и њивина, као и о рационалним обрађивању земље и руковању земљопедаским саврањама које Подружнина има на руковању. На другом курсу обучавано је како ће се каменџе припити на америчкој пољоти и на земли.

2. Што се тиче вољне припреде у овој крају могао се рећи да је било добро, јер је ирвише, јетма и ова биљка изобила, културу су оредили а само бањотански успеви су протвали успеда стине; воћа и гроађе била је добро, уколико га има засејано.

Председник Подружнине
Светозар Ђукић
сеоит.

Извештај о раду Ужичке Пољопривредне Подружнине у 1904 години

I Радови у подружњинском расаднику и на имању

1. У расаднику, некадљено је су дореле саднице у матичњаку крушка, њива, и јабука; одговане су у семеницу дваљачице јабука 4 дие; посејано је једна леја јеловог семела које је добро извика и доста добро се и одржало преко летонје суне. Дорело каменџено саднице јабукове засејане су у Ади и с овим новујем пре простор за јабукар.

2. У бонети у Ади гајена је сточна рена и рена угарчака; успех је био добар.

3. У њивотину обављени су редовни послови кад је чему било време; успех је слабо због стиног лета; замиљко је 7 копица са ројетва, више се није могао одржати, зато су неки ројети слаби сејени са јетим пред зину.

4. Подружнина је довела изложбе, ветреваче, крушаче, секалице, ведине, пресајаче, трепела и друге алте и справе на поседују појединица са нематом кирвима; једну америчку ковачину, једну пресајачу, 2 берала, једну гводеву дрљачу и још неке ститице алте дала је и бесплатно на посуду и пробу одличним привредницима. Једно трепело и једну ветревачу дала је за сталну употребу Рокичкој Земљопредничкој Задруги; и једно трепело дала је општини Ужичкој, те је уштејено код општине воденице, које воћа окреће и поновно овајког рада не само да је се развила већа потреба за пречишћавање семела за сејање код пољопривредника у околини, већ се све нише осећа потреба свију савремених пољопривредних справа и алата, а с тим, разуме се, и тежња за увођењем савремених пољопривредних радова.

5. Како ове године њивне нису редиле у Ужичу и околини, то ститице воћа на подружњинској ступина није ни предузимано.

II Увођење нових радова

1. Подружнина је ступила у преговоре са општинском Ужичком да узме под закуп једно парче земље на ком намерава подићи један живинарски и у име тога добила је обељане од Српског Пољопривредног Друштва, да ће јој Друштву за то предузеће дати позик у 100 динара.

1. Намеро је засновати један матичњак америчке лозе и опорити каменџено земле посредством ститачињања, да то је поручила 5.900 ком. резина из Јагдинског Архангеловог Лозног Расадника, и тај посао предузеће чим још добије.

3. Набавила је извесну количину семела од рене угарчаке, коју је гајила у својој башти и дала и другим привредницима те су опорити гајиве; успех је био врло добар.

4. Препоручивала је, а и сама Подружница набавила, две колекције поштакотог сиршита у количанству и једну едну тежишну и сие то раздава бесплатно привредницима приликом државних предавања о бољем начину подсевања и прераде млека ушште.

III Набавке и посреднички послови подружнице

1. Набављено је и раздато пољопривредника око 75 ктр. семена од дукорке, 5 ктр. семена стољне руже и 2 ктр. ранаје.
2. Раздаја се бесплатно власна количина калемарског носка, ранаје, пален-гранчица и око 50 комада еднина разних дивљачкиа приликом ширења калемарских крстева.
3. За потребу прераде млинег имаг Подружница је снабдевала плавим калемог општину Ужичку и околину.

IV Поуке и предавања

1. Подружница је посредством свога председника, народних учитеља, свештеника, државних конона и Земљорадничких Друшта приредила 2 *клас. курсева* и то: у општини *карањској*, срезга ужичког и *редобубској* срезга зријског.
2. Држала је *једно* предавање у општини *кожуровској* срезга пригорског из *својкортеж*.
3. Држала су *три* предавања из *млековете* и то у општини *коромог* и *костиској* срезга ужичког и *редобубској* срезга зријског.
4. Држато је *једно* предавање из *млековете* у општини *карањској* и 2 предавања из *млековете* у истој општини, држато је г. Бока Поповић такођи учитељ народне школе.
5. И ове године један учитељ извео је у подружнички расадник своје ученике ради поуке и очигледне наставе на вођарства; а расадник посељаван је више одличних пољопривредника из Ужичке и са стране.
6. Подружница је као одговорни орган Српског Пољопривредног Друштва и ове године раздала на прикупљању пред-

мета за изложбу Друштвену, а тако исто узимала учешће и у другим пословима Друштвеним.

На име редовне пошоди од Српског Пољопривредног Друштва, Подружница је добила у овој години у сарадима и помоћу у вредности за 300 динара поред обилне помоћи од 100 динара за живинарство, Хвала Српском Пољопривредном Друштву.

7. Од књига набављено је 56 комада Пољопривредног Калемарца и раздаото и Подружница је у овој години примала „Тетак“ и „Трошнички Гласник.“

V Именовано стање подружнице

2. У књигама и новинама има подружница 152 примерка у вредности за 207 динар, и 20 пара.
2. У сарадима, алманах и грађа за жлезгар има у вредности за 2998 динара и 85 пара.
3. У стварица и калемарског наменштаја има Подружница у вредности за 141 динар.
5. Подружница има расадник са вођарством на простору од 30 ара на коме постоје четрдесак, једна кућина, ступица Галваничног система и један кош. Осим тога, има и једну јавицу од 40 ара на којој сеје највише поврће и друге године ради општа. Овај простор засеја је прошле јесени са јабучкиим садницама — садницама.

VI Новчано стање подружнице

Прега закљученог и издвојеног омереног рачуна у прошлој, 1903-ој години пренето је готовог новца у 1904 годину динара 765 и 75 пара; у овој години пришло је и унето у подружничку кнуг савсга 357 динара и 25 пара, што са горњоку сумог изнесо кнуг 1123, а кад се од ове суме одузме сума расхода у овој години у динара 254 и 30 пара остаје готовог новца за пренос у ову, 1905 годину динара 868 и 70 пара.

Из приложеног рачуна примала и издавала у овој години види се у појединостама колико је у име чега издато новца.

Р А Ч У Н

Примања и издавања Ужичке Пољопривредне Подружнице Српског Пољопривредног Друштва у 1904 год.

ПРИМАЊЕ

ИЗДАВАЊЕ

ЧЕТАЊ ПЛО	НА ИМЕ ЧЕГА ЈЕ ПРИМЉЕНО	ПРИМЉЕНО ПО БРОЈУ ИЗДАВА	КОЛИКО		ЧЕТАЊ ПЛО	НА ИМЕ ЧЕГА ЈЕ ИЗДАТО	ИЗДАТО ПО БРОЈУ ИЗДАВА	КОЛИКО	
			двр.	п.				двр.	п.
1	По издвојеном и издвојеном омереном рачуну за 1903 год. пренето готовине у 1904 год.	Бр. 652 Бр. 1, 2, 6, 9, 10, 12, 13, 15, 16, 17, 20, 22, 24, 25, 27, 28, 29, 30, 32, 33, 34, 35, 36, 38, 39, 41, 42, 44, 45, 46, 48, 52, 53, 54, 55, 58, 59, 60, 62, 63, 64, 65	765	75	1	Раздавања на име породи који су радилци на подружничком имању	Бр. 3, 6, 7, 8, 10, 12, 13, 14, 15, 19, 21, 23, 24, 25, 26, 27, 30, 31, 33, 40, 43, 46	74	—
2	Интерес од узложене кнупа под акредитивом	—	30	40	2	За помоћу разлог семена	—	7	05
3	Од послуге са млиница подружничкиим дивљачкии пољопривредника	—	168	85	3	За испраку алота и сарава	Бр. 1, 9, 11	22	90
4	Од кредитне проценога дојављенога на подружничког имања	Бр. 4, 5, 7, 8, 11, 14, 18, 31, 40, 47, 49, 50, 51, 53, 54, 55, 57, 61	125	50	4	За књиге и новине	Бр. 4, 22, 32, 35, 37, 47	42	35
5	Од издавања киреје за кућу подружничку	Бр. 21, 26, 39	9	50	5	За набавку материјала за огреда и кмет	Бр. 2, 3, 29, 41, 44, 45	24	05
6	Од издавања дугова за прошле године и чланских узлога	Бр. 2, 19, 23, 43	87	—	6	За пренос сарава из Крнгујева и до куће подружничке	Бр. 28, 38, 15, 16, 17, 20,	29	40
	Савсга	—	1123	—	7	Помоћ „Црпном Крсту“, и једна пошторгак општа	Бр. 34, 35, 49	39	—
					8	За набавку вредности и издавање за изложбу Српском Пољопривред. Друштву у овој години	Бр. 42, 50	15	35
						Савсга	—	254	30

И савска вредњава: знаду сто динара три динара. Кад се сума издавања са стране у 254,30 одбије од примала онда остаје за 1905 год. 868,70 дин.

И савска издавања: две стотине једнастот четри дин. и тридесет пара.

Б И Л А Н С

Бр. 168,
31 децембра 1904 год.
Ужичку.

Код Грађ. Ужичке Штедионице по кн. 56870 дин.
„Блажњина у леву . . . . . 390—
Савсга . . . . . 86870 дин.

Деловода
Рат. В. Тукаковић

Блажњина
Милутин О. Тошић

Председник Ужичке Пољопр. Подружнице
Савко Кузичарић

Извештај Жичке Пољопривредне Подружине о раду у 1904 години.

Подружина је част послати Друштву извештај о својем раду у 1904 години:

Подружина је у циљу унапређења пољске привреде у својој околици употребљавала различите мере:

1. За спомени стогодишњицу првог изласка вољске привреде у својој околици употребљавала различите мере: Тај први изласак обележен је оне године 14 марта засађивањем борова и растова на „Плаћки Шинци“ са учешћима Ратарске и Основне Школе, а убудуће одржавала се исти први изласак сваке године 9 марта. Свечаност је изазила да оштећеноштво земљишних пољских подружника, о којој се похваљиво изјавила и наша штампа, а утицала је и на многе крајеве у околици. Његово Величанство Краљ *Петар I* нарочитом решеном изјавио је грађанству своју радост, што на „Плаћки Шинци“ прославља на тако идеално начин спомени стогодишњица, а његово Преосвећенство Епископ Жички *Госводин Сава*, почасни председник ове Подружине, одмах се надувањем подружничког пољског да за исту свечаност одкадне свечаносту прилике *Господину Бугу* благодарили боготоудне молитве, за срећан користан и напредан успех и да такав успех и рад и даље буде сваке године, у целом срезу 9 марта. Зато је Подружина свија синала настојати, да се први изласак дрвоасањена изводи поменутога дана у свима општинама среза изведеног.

2. Привредила је каменарски курсе за каменљене воћања и каменљене и стратињсковање винове лозе, на који је позвала по два мајдана из сваке општине овога среза. Они мајдани радили су са најбољом преданошћу, те су најбољи од њих награђени пожељна за каменљене, а од Ратарске Школе добили су камен-грањича од најбољих сорта воћања.

а. Курнети, који су награђени на каменарском курсу за каменљене воћа:

1. Љубисав Игрутиновић из Опљанића
2. Љубомир Милековић из Опљанића
3. Јовица Новковић из Опљанића
4. Војислав Ивановић из Драговица
5. Милорад Костовић из Рауине
6. Виктор Шалинић из Рабнице.

б. Курнети, који су награђени каменарским пожељна за каменљене и стратињсковање винове лозе:

1. Добривоје Милорадовић из Конарева
2. Јован Лисинац из Врњачеца
3. Радомир Дукић из Драговица
4. Сава Лисинац из Врњачеца
5. Васелије Милетић из Вуковице
6. Гаврило Васиош из Острога
7. Борисав Шућур из Врњачеца
8. Јаков Зарић из Острога
9. Милорад Обрадовић из Рањенића
10. Чедомир Божкић из Краљева
11. Тихомир Петровић из Додојеваца
12. Димитрије Милоновић из Краљева.

Курсе за каменљене воћа трајао је 5 дана 15, 16, 17, 18 и 19 марта и ових је курсох руководио члан подружине г. Јосиф Сточе.

Курсе за каменљене и стратињсковање винове лозе трајао је такође пет дана 31 марта, 1, 2, 3 и 4 априла ове године и ових курсох руководио је члан подружине проф. г. Кунаковић. За већину курнетиа тропаш су поднели општини по 21 правца за напређење Закона у унапређењу воћарства, по неку општина било их је, који су и сами тропаш поднели. За два сарањеница, али вредна мајдана поднели је тропаш г. Кунаковић.

3. Привредила је три предавања о раду с плугом „Ратарски“ Јовановићева системи и о дрвањем ливаца и те 22 марта у Подунавцима, 23 марта у Жичи и 24 марта у Врдањима. Сва три предавања драго је подружници члан проф. г. Влад. Е. Кунаковић. Саузналаца је било довољно.

4. Раздала је неколико члановима по 40 килограма ланеног и по 50 кгт. ковољског семена, да би се гајење ових поресних усева одвијало у невој мери.

5. Од Аудијенског Друштва за унапређење свиларства набијала је 9 кгт. семена од болати дуда и раздала га учесницима свих основних школа у срезу ради производње садница у школским бањима.

6. Заузимао се, да се у срезу подику „Главнишњеге суншнице“ и у томе помагала упутом и саветом. Сада у срезу има воћ дрво такве суншнице и оне ће се узбрзо сарањити. Једна таква суншница вољско-љена је по упућу проф. г. Кунаковића, са 36 лоза и дољем спреда, поред самог дружа Краљева—Чачак у селу Самујловића. Суншне плања у овој околици није одмањала, те зато домаћи суншница и непа.

7. Повредовала је у набајни сарањеници сирава, плавог камена и сенена и у томе је такође имала добру успеља.

8. Истичања је користи од ширена маљта шугадијског сира, који има Ратарска Школа и у томе је напала на врло добру предузетљивост код својих чланова и грађана.

9. Намеравају наложбу живине није привредила стога, што је од такве наложбе одстајало и Друштво, међутим учинила је од своје стране све, да онај крај на изложби друштвеној буде што боље заступљен.

10. Успела је убедити своје чланове и нечланове, да за састав швенеце узимају само чисто семе, и ради тога је поред тријера, који има Ратарска Школа и целу овогодшњу докох, коју је добила од Друштва употребља на кувовању наложеног тријера система „Штахала и Јењера“.

Стање благајне подружнице у 1904 години било је овако:

I Прилике

1. У готовини и пољоприв. справама пренето у 1903 године динара	853-35
2. Приход од забаве држане на дан 14/III оне год. по одбитку рехода динара	137-90
3. Члански улоги у овој години	60—
4. Помоћ Срп. Пољоприв. Друштва у справама: 1 тријер у вредности	300—
5. Принос (зарада) од плавог камена равије семеница — детелине, динара	96—
	Свега динара
	1.447-25

II Чудавање

1. За купљени 40 кгт. запа рукеог по рачуну динара	24-20
2. „ 60 ковољског семена динара	44-50
3. По пријавници број 4. — <i>наредбе</i> издати каменарима на курсу 6 марта оне год. вредност	18—
4. По пријавници број 14. <i>наредбе</i> издати кувовањима за реалне лозе на дан 14 априла	36—
5. По пријавници за купљени <i>аде</i> „Ратарски“ — Управи Ратар. Школе динара	52—
6. Г. г. Ј. Сточе и Велисану Милошевићу путни трошци, као члановима за Илавог С. П. Друштва	80—
7. По пријавници за подвож жолжички и коњски за <i>Тријер</i> прилазан од С. П. Друштва	10—
8. Поштаиска такса за разне поштомале	3-20
9. Каспедија такса за плави камен и т. д. — свега	24-60
	Свега динара
	292-50
У готовини и пољопривред. справама остаје за 1905 год. свега динара <i>оде</i>	1.154-75
	Укупно динара
	1.447-25

III Деносат

1. Набаљено и продато 900 кгт. плавог камена у вредности динара	564-80
2. Набаљено и продато 120 кгт. детелине лугерске у вредности динара	229-90
3. Набаљено и продато 10 кгт. равије у вредности динара	10-70
4. Набаљено и продато 1 кувовац за кувовање кукуруза у вредности динара	70—
5. Набаљено и продато пољопривредних ситних алатаки у вредности динара	26—
	Укупно динара
	901-20

Бр. 45,
децембра 1904 год.
Краљева.

Влађик
Јосиф Златић

Председник Жич. П. Подружине
Влад. Д. Тодоровић

Извештај Моравичке Пољопривредне Подружнице о раду њеном у 1904 години, о њеном имовном стању и о стању летине у овој години.

I О раду Подружнице у 1904 години.

Подружница ова радила је и ове године, према својој снази и средствима, колико је могла, на својој својој: рашини и унапређењу пољске привреде у овом крају. Поучавања је пољопривреднике о бољем и савршенијем раду пољопривредном, подизању и гајењу воћа, стоке подизању и чувању шума, подстицала их на набавку савршенијих и бољих справа и алата за рад и т. д., ристурала Пољопривредни Календар и друге пољопривредне књиге у својој околини.

Спречавају материјално стање народа овога краја, у коме се она Подружница налази, услед стресног, кинтог и непродуктљивог земљишта се једне стране, и терета државних, општинских и других, несразмерно великих према њеном стању изводах и она, који се од дугог времена година с године на годину стално повећа, изнурени су јако материјално снагу народну тако, да је он невоља да учини ма какве опоравке у раду за побољшање свога материјалног стања, те услед тога иш Подружница ова не може да има потребних материјалних средстава и др. да узвишено пожељне развије, како би она желела, ма да се она труди и ради колико може.

II О имовном стању подружнице.

Подружница има:

1 плуга годвина с прибором (два стара и два нова)	
у вредности	140 тин.
2 пекарне гуларе (једна стара и једна нова) у вред.	120 .
4 валне годвине, у вредности	80 .
1 сена за шашу, сажу и сено, у вред.	80 .
Алата вешањегор у вредности	47 .
Књажкина у вредности	200 .

Укупно у вредности 567 тин.

Овим алатом и сировинама служи се чланови Подружнице и други пољопривредници у овој околини и служи јим за углавном блага и лакшега рада.

III О стању пољске привреде у овом крају.

Овај крај налази се у југозападном делу Србије и налази се северном страном на срезу државичког, западног крајског, нештоли студеначки и јужни на Стари Србији. Као изворни प्रदेश Западне Мораве, у коме се на јужном крају његовог западне планина Голуба и брда Јавор и Мучак, по природи је свога земљишта планински प्रदेश и један од највиших предела у најој отаџбини по своје величине плодност, у коме је земљиште великом степеном, бродитом и каменитом, а по своје земљишном саставу слабо плодно. У њему је мало земљишта погодност за земљоруду, али је више погодан за вољарство, сточарство, шумарство и чинарство, и то доња крај и ошкар места и стране овог река и пољског, и то доња крај и ошкар места, које оне врше доста слабији и непродуктивни земљиште, при поднесој за амх илаци и топлој, добро тепељној, од којих су најбоље „Вудичке“, које се готово сваке године у доста великој количини нишине на три крајољубачка и ботградска, а одале и на страну; доста добро тепељној и шљавне и трешње, али се мора велика забригати, јер је великом посека. Горњи крај и она ниша места и брда поднесој за шумарство и сточарство. Али је народ у овом крају забављен и мећућим добих путова приликом да за своју несаврну обраду и ошкар места, који су по својој природи непродуктивни. Неиздржљиво би такође могло бити развијати се.

Степеној је последњих година, у народу овога краја, доста узвишено; највише за државно и друге даније свет је доста испоредан, а ко једнашту у овако оскудним приликама остави без стоке, тај је нише тежко наближа.

Шуме у овом крају до скоро је било довољно, али је доста сатрвана и упрочишћена, највише у близини вароши и села, да отрег, грају и друге потребе, а пошто и непуцањем, те се са њених пустињавих у овом крају и по осталима крајољуба Србије, с године на годину све више и све јаче осећају рђаве последице тога пустошења; погоршавање алике и еле-

ментарне невоште, иљубови и пошаве, суше, мразови, јаки ветрови, град, и т. д. које причињавају велике штете, како здрављу и животу народа и стоке, тако и плодности земље, воћу и усељима, дивосећи белести и шероци. У удаљенијим и тежи прикучајним местима има шума још прилично доста, ма да је много поређена и упрочишћена. Али је народ нешто од омиљених примера рђавих последица упрочишћања шума а нешто услед поуже о том, почео у последње време све више увиђати рђаве последице упрочишћања шума, те је нешто чувају и подизају поново обрађати воћу напаву, ма да га често воћа гоми жуља, да шуку сече и сатре и оне, да га и сам увиђа да ће му то од штете бити, јер „и воља брда не гледа“. Цена се дмећу, услед неваља добрих путова за илаци, и илаци прераде, врло мале. Осим мало израде и илаци дискала скривених, друге индустрије двенакоре илаци некако.

Постарењо је у овом крају, услед погоршаних природних услова, неваља и других узрока, доста омиљ и уколико га има оно је у припитном стању, а могло би бити напредовати и развијати се.

Горина је ова се берићетом била у овом крају слаба. Шљаве илаци родиле а и друго воће врло мало. Жито је родило негде средње а негде слабо због летоњске суше. Сена тако нето.

При свем том и стока и други производи јетини су, јер је народ принуђен да продаје стоку и да се задужеје за даније и друге потребе, те ако му што до године и реди, ниши ће морати дати другоза за дуг интересе, а они остати врлошних шљака, а многи који сад продају жито јетини ради лабаво других илацих потреба, мораће га на продаје кувачати скупо и задуживати се.

Здравље у народу било је доста добро; било је и јединих случајева белести дивотије и шаркаша, а последњих дана ове године, има много неке „редне“ — ангулације, шта је — од које болују нарочито деца а и одрасли, али скривени случајева од тога није нам познато. Здравље код стоке, добро је.

Као помоћ за унапређење пољске привреде у овом крају најјужније би било на првом месту градити ово:

а. да се порез и приноси правилније и приличније распореде према снази имуњаника.

б. да се народ на грађењу путова у овом крају, којих илаци нека и који би омогућили сабраћају са савезаницима сабраћајним местима.

в. да се у овом ерозну подигне сремски расадник за шуку прилично припољска и гајоња воћа и др.

Мали се Друштво да илаци породити на најбољем месту, да се они потребни захвати што пре осетрае.

На завршетку овога извештаја, Подружница учино Ноћу Друштво, да и у даљој години не заборава потпомага ову Подружницу материјално, колико више може, према својим средствима, како би Подружница ова могла бити боље и што уопштиније придојати свој рад и у даљој години, највише Друштво при том на југ: 1. слабо и сировинама ставе оне своје Подружнице и народа овога краја, у коме се Подружница ова налази; и 2. да је оне јединица установа пољопривреда у овом крају, која ради на подизању пољске привреде, набавки бољих алата и т. д. пошто ни сремског расадника, ни економца, ни Земљорудничких Задруга, ниш илацих друго установа, која би тозо припољска, нека.

Утицај Подружнице ове на своју околину и при овомо слабијим средствима, економско доста је осетан а ири бољим условима и средствима, без сумње да би био још много виши.

Подружница не може пропустити а да и оном прилично Друштву не илаци своју усредну захвалност на дисаљој помоћи његовој.

26 Децембра 1904 год.

Изапала

Председник
Моравичке Пољопривредне Подружнице
М. Савић

Извештај Књижевачке Пољопривредне Подружине о њеном раду у 1904 години

Српском Пољопривредном Друштву,

У већи вањер писма од 15. тек. и-ка. Бр. 8413 Упрана је част поднети Друштву извештај о раду подружнице у 1904 години.

Старајући се да свој програм, предвиђен у програмској прелиминарци, што боље изврши, Подружина је у овој години делала поглавно у следећим правцима:

Скатујући колико могуће усмено обавештавање на било ко и ширећи значај рада, Подружина је у овој години установила вечерње сазнање у друштвеној доми два пута недељно. На овим сазнањима, на које је имао приступити сваки, разрађивали су разна питања на појединим грани пољске привреде, а највише о подизању винограда на америчкој подлози, о гајењу дуњана, пољских усева, пшених биљака, о гајењу и неговалу стоке и користи обрађивања земље бодним алатима и слично.

Оваквих сазнања приређено је 15 и посетила је од одашњих грађана била добра, а тако исто и од болних пољопривредника са села; приређивања су имала доброту углама на посетитеље.

Од стране Годишњег Збора, Упрана је било стављено у задатак, да у овој години гаји 20.000 струка дуњана и да продаје онеде се пшених биљака које је предлозила у 1903 год. и тако саме од дуњана ије направи, то исти ије гајеји, а гајењу пшених биљака одвожиће је због стана.

3. Подружина је и ово године, као и прошлени, примала поредомале и разнајавије семени и отуку мехурца свиленог буба. Упоредивши ову годину са прошлом, може се казати да је отку мехурца и зарада одгајивања била скоро два пута већа.

У прошлој години растурило је у средњу америчку и пшеничом 250 кутија семени, откувало 2777 килограма мехурца и за ова недовољно 5602 дуња. У овој години у поменитим срезovima растурило је 400 кутија семени, откувало 5900 килограма мехурца и за ове недовољно одгајивања 9041-75 дуњана. Као што се види, гајење свиленачу у овоме крају напредује. За ову утех Подружина има да захвали комисији за отку мехурца у овој и прошлој години, што је вршила своју дужност доста боље одгајивачки, и по свима наредима у идућој години биће још већи број одгајивача.

4. Подружина је и у овој години погрдновала у набави пшених камена, ронје и разних семени и т. д. По једно са пронајом винограда, а друго што ове погрдновале врше Земљорадничке Задруге и приватна лица, тражила овај артикла постала је знатно мања него у ранијим годинама, што је и Подружнику свакојако од штете у погледу материјалних прихода.

5. Давањем својих сирова на посету; слава, дрмаче, тријера, музаче и других, које су у архиву кад се могу употребити нестретно на раду, Подружина је доста доринела упознавање пољопривредника са користима од употребе ових сирова, те тако тражику пољопривредних путова и тријера врлилно увећала.

6. Да би пољопривредници, и сви остали становници овога краја, видели право стање пољопривредних предузећа, а да би Подружина могла оштити културни развој пољске привреде да оне неколико последњих година, од како је Подружина почела свој рад, а нарочито у правцу воћарства и виноградарства привредила је на дан 14, 15, 16 и 17 октобра ове год. врло пољопривредну изложбу из свих грани пољске привреде, сои сточарства и живинарства.

Како је ово прва изложба у овоме крају, и како је рон да стрему око ово изложбе био доста кратак, од септембра до 14 октобра, то је Упрана све могуће употребила да ова изложба што обилније нестане; она је по свима околним општинама, као и инфиници пољопривредницима послала програм изложбе, и позвала их да се што више заузму око скривања изложбених предмета, по поред свега тога, на што што је рон кратак, а пошто што је ово била пшеница да овога краја, једин изложбама био би слаб, да се око ове изложбе није заузео у прибирању изложбених предмета оконом ерзагласником, тужиоком и подружничким секретар, као и приватни који су највиши видљивост ове изложбе, те је изложба омет обила нестала јер је имала изложбама 360 а око 526 изложбених предмета.

Интересоване привредника, трговаца, и осталих становника, без разлике занимања поља и старости, било је за сваку поглаву, јер је изложбу посетили преко 1053 лица.

По савршеној изложби Општински Одбор који је био саглашен из стручних лица, наградио је 21 најбољих изложбама, са разних пољопривредних алатама и са поздравницама 24, а више пшених и са поштом пољопривредним биљкама. Потом је Подружина све изложбене предмете, који су били бољи, послала тамо Друштву за пољску изложбу.

Чешке привреднике одашњих изложбама имало је благовртниог увидаја, на побољшање по ове заостале пољске привреде у овоме крају, јер би се убрзо разликовало све оно што је боље и тим би се различно рђаво пронашло на гаднијеша изложби, а неколико би се лакше нашла места потрошеним добрим производима, као што је био така случај са дуњакима г. Петра Милосевића, школованог економца из Јошанице, који је своје јакоме воћаном на изложби распродао.

Првотај важност појединих грани пољске привреде у овоме крају, Подружина је увидела; да сточарство за оне неколико последњих година узима скоро највише место од свих осталих грани, а нарочито од кад пронајоме стари виногради од омањесрне зараве.

За стоку привредници овога краја узима највише новца, она му се добро плаћа и највише користи доноси, али ипак поред свега тога, стока му је слаба и крајњама, чему је најглавнији узрок рђаво хрвање и неговале. Подружина је ранијих година ово увидела, и за побољшање донакле расе говеди била је побавила једног прилозног биза шинајерског расе, на додице кад је установљена станица бизова за цео срез, Подружина је свага биза продала срепу.

Колико је Подружина могла привукнути посетилаца дошла је до тога резултата, да су привредници бисова од 1800 год. на до 28 абората ове год. оставили са собом 1618 потомака. Упрана ни највише неће изгубити ако буде казана, да је изложба одгајивачи говеди овога краја била настала прва утакмица; но ка одгајивачи лица боље говоре.

Продужење срезске приватне станице бизова, на којима јасу једно ошто али да одгајивачи говеди у овоме крају, јер по сталном привадицим бизова узрба се до детерминисаног изостаје пређавних бизова, тим пор што је пољопривредници овога краја, услед скривотна стања, а и овогадњашњег породицом, прирети да воћна делови распрода стоку, и на крај крајева у року од пет-шест година омет краво имати да видимо од непракљеног нахитно говеди, свита, кројавља или као што го зову „бисет“. У овоме Упрана се грони, јер она ни овако пример у свимама. Многачка је познато да је пре неколико година овака општвина имала прилодне перестење; за врло кратко време дошла раса, која је ово била, неправљена је и милина је било видети сваке шумадичке расе, али недостатком нерастова узрбо је се ова раса детерминисала и од диног шумадичког сличнота гада може се видети свима дгачки; кунке, управних кројавних говеди, дугачких сребних ногу и дугачко чекање, у правог синецат динка свита. Ето колико се година код нас у овоме крају радило на ушперенује сточарства, место да се дужи ова година у овоме правцу радило, ово се ради само две три године.

Да би Подружина за неколико овице залу стала на пут, и да би одгајивачима стоке овога краја дали већу, да своју стоку боље хрвае, негују и са бољим прилодним граница сарају, те како би се ова тако важна граница привредна могла упаврдити, Упрана је ронела, да у идућој, 1905. године приредује стоку изложбу до око, тужиоком.

Упрана је врло добро познато, да за ову циљу треба доста труда и пољских средстава, али ипак рачуна на помоћ муњских установа и појединих видољиваца, на које ће се Упрана обратити, како би се ма којим начинном помоћу привредницима овог краја.

Што се тиче стања пољске привреде у овој години, Упрана има чест поднети овај извештај:

Продужење, као и цело тек, било је и сушина сушно, услед чега је велики број њака често недовољан, а сав принос, пшених и тријераких усева био је врло слаб, а нарочито код кукуруза, где се рачуна принос провотна 100—250 кгр. од хострва, услед чега је настала забринутост код одашњих пољопривредника, за хрвану своју и стоку их; стрми усеви унеколико били су бољи јер је принос на хострву просечно 800—1500 кгр., а само време док је жетва трајала, било је

новина. Livada nešto tako dale su rđani prinosi, a naročito po breskani predjelmici; zbog onako rđane žudeje i stotine hrane poljoprivrednici su počeli veću prodavati svoju stoku, kojoj je cena sad vrlo niska.

Prinos voća bio je vrlo dobar, a naročito jabuka i jabuka, dok nekih vrstama su voćak delom dale rđan prinose.

Vinoгради koji nisu proizveli od vinogorske zarade dani su dobar prinosi, ali ih nikog grožđe je ostalo prilicno sitno. Ušate uvešani u ovcu, u ovoj godini stajao nosake prinode bilo je rđavo, sem voća.

Stavke Podruzienske blagajne u 1904 god. bile su ovakve:

Страна глас.	Друге категорије	Износ
1. Рачун главнице		1613.30
2		—
3		886.80
11		138.—
13		360.—
17		198.25
18		431.95
23		154.50
24		40.—
25		65.90
26		244.75
26		598.65
Свота		2366.05

13. Према извршеном извештају Подрузиenske је изложена данас 2081.30 динара.

22. новембра 1904 год. ПРЕДСЕДНИК
Лазар Р. Петровић.

XVII Завршетак

Завршујући ови свој извештај, Управни Друштвениог одбор је извештао Главни Збор, да према чл. 21. Друштвених Правила поступају на Управе г.г. Др. Марко Алек, професор Велике Школе, Милош Јовановић, шеф на производу дувана при Управи Државних Монополија и Милан Јовановић, економ, а г.г. Никола Тодоровић управитељ Вој. Вишегед. Школе, Цица Крстић, државни економ у Нишу, Александар Миџковић, управитељ Сремског Завода у Добричу и Димитрије Јосифовић, окружни шумар у Лоцици, изступили су већ презентирали својим на Београда, што је укупног отежало рад Управе, јер су тим презентирањем одузели Управни чланови на појединих струјах, и тако се Управни Одбор кроз дуже време није могао састајати са потпуним бројем својих чланова. На истога наред именоване госеце који поступају и који су презентирали, Главни Збор има да изврши избор нових чланова за Управни Одбор, а од старих чланова негују још за годину дана они чланови Управе: г.г. Алекса Ј. Поповић, главни харвени лекар при Министарству Народне Здравље; Петар Д. Тодоровић, харвени лекар при Управи Града Београда; Алек Живановић, секретар Министарства Народне Здравље, Милош Н. Лукичевић, секретар Министарства Народне Здравље и др. Миланкоје С. Васећ, шеф Министарства Народне Здравље.

Подписале овај свој извештај Главни Збору, Управе са свима члановима овога Друштва једнодушно гласаче:

Да живи Највиши Заштитник Друштва Његово Величанство **Краљ Петар I** и Његов Пресветли и Ушавниши Дож. Бр. 261. Из седнице Управног Одбора Сремског Пољопривредног Друштва, држане 10. јануара 1905. године.

ШТА МОЖЕ СПРЕЧИТИ ТАЛОЖЕЊЕ БИСТРЕЊЕ МАТЕРИЈЕ У ВИНУ

Бистрења материја, разуме се, ако је то каква безначајности (албуиноводна) материја, једини се с таложом, обрадујући притом један талог, који се издваја из вина и пада

на дно суда. Дакле, да би се ова бистрења материја могла сталожити, потребно је, на првом месту да вино садржи довољно количину таложива. Претпостављајући да вино има довољно овог састојка, да видимо шта може спречити таложиве талаша.

Бистрења материја којење се сталожити, ако јој ништа при паду на дно суда не буде сметало. Ако се вино налази у напредним локалима, у којима се прве разли радили, при којима се вид а е тина и бурад потресују, јачино се те, услед потребе, бистрења материја врло спора таложити и једвапун сталожена лако издистати. Отуда је неопходно потребно да буре с вином остане за све време, док се бистрења материја таложу, потпуно на миру.

Таложиве бистрење материје могу спречити и мешури угљене киселине, које увек има у вину у већој или мањој количини. Млада вина имају више неперепредог угљена него ли стара — а шећер је као што се зна вишор угљене киселине — па се отуда млада вина и теже бистре него ли стара. Ако вино, кад се сила у чаку, пуштити или покаже кад се одлине праљ по вину као какав мењак од мезурака, успех ће бистрења у том случају бити веома сумњав. Ако жељимо такво вино ипак бистрејати, иада га претходно проточију у присекуту ваздуха да би сумњави угљене киселине изашли и притом га у сумњорни двоендан закапањем буре, које ће се потом смети у што хладнији подрум. И сумњорни двоендан у виска температура обугањивање рад глјиваца, а е тина и разињавање угљене киселине, то ће се бистрења материја, ако и други услови буде испуњени, моћи лако сталожити. Уопште, најбоље се вино које бистрејати, добро је да се претходно проточи у сумњорни двоендан, закапањем буре, јер тај гас рђаво утиче на глјивце.

Мезурија угљене киселине се час издижу на вина на по-принципу, час се смети у вину поново растварају према томе да ли је атмосфери притисак мања или већа. Растворљивост угљене киселине је сразмерна притиску; и тај та подиже неким изолованим растворишћима, којим и други гасови. Успех бистрења ће бити сигурнији, ако атмосфери притисак, за време док се бистрења материја таложу, буде био висок и непроменљив јер ће се тада и више угљене киселине, која смета таложиву, растворити у вину.

Топлота у подрумима потицава не само рад глјиваца, а е тина и разињавање угљене киселине, него и издвајање мезурака тог гаса на површину вина. Растворљивост угљене киселине, као и осталих гасова стоји у правој сразмери са притиском, али је обрнуто сразмерна температури. Дакле, што год буде мања температура вина, утолико ће се више угљене киселине у вину растворити. Јасно је према томе да је увек сигурније бистрејати вина у подрумима, у којима је стаљна температура и лета и зима, и да ће се утолико боља резултата добити уколико је у вина мања температура.

Бистрењем се вино у вину руку и стерилаше, јер се с таложом, који се по претпалању одвоји, уклапа на пица и велики број микроба, који чекају само zgodу прљавицу, па да се развише и што већше броју. Застајати микроби, ако се вино чува у подруму, у коме је температура 10—13° цент и зими, иже се моћи разињајати. Напротив, ако се вино чува у подруму, у коме се температура може попети и до 20°, онај мали број микроба који је по бистрењу застао, убрзо ће се повећати. Вино се при таквим околностима неће моћи дуго одржати у нормалном стању, јер су микроби, као што се зна узрок разињањих болести.

Кад је температура у подруму стаљна и лета и зима, а уз то још и довољно ниска (10°—13°), вина се когу бистрејати у које било доба године. Ако ли се как температура (топлота) у подруму ураваља према температури спољашњег ваздуха, најбоља се резултати постижу, кад се бистрење врши, по борби грождја,

од почетki октобра па до почетка марта. Тада је у подручјама температура много нижа него ли у пролеће или лето. Нарочито треба избегавати бистрене вине у почетку пролећа или јесени, јер су тада и атмосферски притисак и температура врло променљиви.

Вина треба бистрити кад је време хладно, суво и ведро и кад дува лаки северни. Кад је такво време, барометар стоји увек високо. Поред високог атмосферског притиска и вине тежи да се бистре и у време хладне температуре у подручју и вине ће се углавном хладније раствори у вину и онда неће бити бојани да се бистрећа материја неће сталожити.

Вел. Н. Стојковић.

БЕЛЕШКЕ

Правила за градинаре. — Добро уређен француски ливот „Le jardin“ доноси је у једном од прошлх бројева следећа правила за градинаре:

1. Не жали да набавиш оно што ти је потребно: редно дрвце и све остало биље, добре калупе, као и добро семе, не гледајући на цену, јестинаје је полупривреднику, него оно што мало кошта а не ваља.
2. Пре него што почнеш на неки жету да радиш, испитај земљу и поднебље. Оно што је добро за Лондон или Париз, не мора бити добро и за тебе.
3. Земљу што је могуће више повривај и чувај. Обично стајеко љубре боље је од вештачког.
4. Чувај се сухих пљовина. Оно што је практично и добро, брзо се распростаре.
5. Пробе врши само у мајон.
6. Сваке године састављај рачун.
7. Ступај добре савете али гледај да их ниш и своје ја.

ГЛАСНИК

Прошлогодишњи преглед сувих пљави на шљаварским градинама у Србији. — По извештајима које је добило Министарство Народне Привреде, прошле је године на шљаварска градина ста досељено и прегледано:

У	добре годе	лоше годе
К И Л О Г Р А М А		
Београду	6.399.384	12.371
Ваљеву	9.526.621	11.370
Обреновцу	981.335	41.674
Ловачки	2.478.675	5.777
Крагујевцу	5.082.325	46.879
Шапцу	18.262.953	32.180
Свега	42.731.493	150.251

Они су највећи стигли за време од 1 септембра до 15 децембра прошле године.

ОБЗНАНЕ

ЗАДУЖБИНА Д-ра ЉУБОМИРА РАДИВОЈЕВИЋА

Др. Љубомир Радивојевић заветом је српском народу сто хиљада динара и у своје тестаменту одредио како ће се приход од тога фонда употребљавати на ширене просвете и културе у нашем народу. Одбор, који је, према тестаменту, поставио Министар просвете, да врши пољу заветаоачеву, сматра за своју дужност да објави, да је рад задужбине отпочео. Он позива све оне, који желе да се нашем народу помогне у споменутом правцу,

а осећају да и они могу томе допринети, да учествују у утакмицама, које ће он објавити у складу тестаментна.

Свиђају одином и интересовањем за питања која се буду изнела они ће одати највећу хвалу враом покојнику, који је умео тако лепо да схвати еше реновиране потребе нашега народа и да створи могућности да се оне задовоље.

23 децембра 1904 год.
у Београду.

Председник Одбора
задужбине Д-ра Љуб. Радивојевића,
С. Ж. Лозанић.

Одбор задужбине Д-ра Љубомира Радивојевића раснепује овај конкурс:

I Са 300 динара наградиће се најбоље израђене

Поуке из агринуатурне хемије.

Дело треба да изнесе 5 штампаних табака, да је лако, али и исто време и кондицио најинте. Употреба и распоред градинара треба да су тако израђени, да могу бити применљиви и најширим земљорадничким круговима у нас, српском сељаку, и да му могу дати корисних знања, која ће он моћи применити у раду.

II Са 400 динара наградиће се најбоље израђене

Поуке из ратарства.

Дело треба да је написано поучљиво, прегледно и зналачко. У њему треба да су изнесени сви радови земљораднички и да се покажу начини, по којима ће се они најрационалније вршити. У њему може бити и слика. Дело не сме изнети више од 6 штампаних табака. — Поуке треба да су удашене према ступњу образовања нашега сељака и приликама у којима се он ваходи.

III Са 500 динара наградиће се најбоље израђено дело.

О храни и стану.

Удељено за наше својко становништво, са особитим обзиром на материјалне прилике у којима оно живи, и средства коју му на расположењу стоје да своје стаме побољша у овом правцу.

Цело дело не треба да изнесе више од 5 штампаних табака (3 о храни и 2 о стану).

Свако се од ових питања може и засебно расправити и тако и Одбору на основу поднета. Ако се оба дела израде засебно, део о храни биће награђен са 300, а део о стану са 200 динара.

IV Са 300 динара наградиће се најбоље израђени

Угледи за женске ручне радове.

Ово издање треба да има 28 таблица угледа, у боји, и да је израђено по могућности српских израђивача, из разних српских крајева. Испод сваке таблице да стоји на кога краја и које прете рад и са кога је предмет. Величина таблица да буде 8^о издања Српске Књижевне Задруге. На свакој страни њих да буде само по један углед. Велики број боја да се избегави, у колико то избегавање не ренети карактер угледа.

Рок за предају радова траје до 1-ог јуна 1905 год.

Рукописе ваља слати председнику Одбора

Г. Сими М. Лозанићу, председнику Академије Наука, у Академију Наука.

Рад треба слати под псеудоном, а у засебном конверту име пишчево.

Награђени радови враћају се списица, а награђени постају својина Задужбинског Одбора.

Одбор задужбине
Д-ра Љубомира Радивојевића

услуге, поклона и име признања по један Календар. — Одобрава се е тим, да се издају Календари из друштвених књига на име тога расходају.

258. Календар извештаја Одбор о стању благајне за месец новембар о. г. — Примла се.

259. Уредник „Тешка“ рођенице за награде штанганих радова у 34, 35 и 36 броју „Тешка.“ — Одобрава се по предлогу уредничку у историјској порин, а књигу хонорара да опере чланови Управе г. г. Др. Марко Леко и Др. Милановић Васић.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАС

Ишлаво је из штампе:

ПОЉОПРИВРЕДНИ КАЛЕНДАР

ЗА ПРОСТУ 1908 ГОДИНУ

ИЗДАЊЕ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА
УРЕДНИК М. Т. ГЕКОВИЋ

Са овом садржином:

I Календарски део. — Владикарски Краљевски Дој Српски. — Црквена Управа. — Државне свештоснице. — Календар по месецима са радницама. — Празнични дан и недеље у које се радње и дућани затварају. — Нахалација. — Покретни празници. — Стари Квићева. — Поправљене суња и месеца.

II Поучни део. — **Чланци:** Уређење малих и средњих сељачких имања. — Прибирање стајеког крбета и развоју рударске линије. — Гајење стојне рене. — О стратигичкој арелих калениова. — На шта ваља обратити пажњу при реидби чојота — Избор подлоге за привајније (каламјене) воћаки. — Гајење дудова за хрвање свилених буба. — Гајење лука увелико. — Јесени послови око чтеда и замишљивље кошица. — Вајност и употреба забржотког (вештачког) саршита. — О потреби одржање шуми. — Корисно и штетне ствари у пољопривреди. — Велике пашада. — Забуџар (славица из сеосног живота). *Велемије* (кратке поуке). — *Ђубрење*. — *Заораване стравике*. — *Је сеп орање*. — *Сејање*. — *Неговане тосва*. — *Жетва жита*. — Гајење билава за хрну стоке. — *Детованја са травом*. — *Копаше* и чување билава за хрну стоке. — *Смена трава за вештање ливаде*. — *Хрвање стоке преко зиме*. — *Правња при производњи кокошију*. — *Шта члеларики доноси највише мела*. — *Оглади о најбољем начину чувања зимећ воћа*. — Како се промради бабуке могу поправити. — *Кад појити ваља пре или после хрвања*. — *Чување мисла преко лета*. — *Да не синада киншиска кајини*. — *Поставање са знојаних коњана*. — *Одредивање тежине сена у сноју и власти*. — *Лех од главице*. — *Памезача на виноградној лози*.

III Пољопривредне установе. — Српско Пољопривредно Друштво. — Подружје Пољопривредног Друштва. — Министарство Народне Прикаде. — Школа за Ратарство у Краљеву. — Школа за Винодеље и Воћарство у Букову. — Државни Сточарски Завод. — Топичдерска Кљонимја. — Државни Лозни Ресидијат. — Пољопривредне Станице. — Српски Ресидијат. — Државни снопони. — Шумарство. — Државни шумски ресидијат. — Објужно шумарске управе. — Савез Земљорадничких Задруга у Београду. — Главна Управа свих Коло Јахана „Књез Михајло“ у Београду. — Српско Пчеларско Друштво. — Пчеларско-Воћарска Задруга у Београду. — Друштво за унапређење Свињарства у Србији. — Савез Довлачких Удружења. —

Српско Акционарско Друштво за земљаски стотни трг, кљаве и прераду стоке. — Ивица Банка. — Прва Београдска Медкарска Задруга. — Угледни млекар М. Драшковић у Младеру. — Друштво за чување народног здравља.

IV Саобраћајне установе. — Државне железнице. — Бродарство. — Телеграфске таксе. — Поштанске таксе. — Општинеке поште.

V Додатак. — Пашаџри у Србији. — Стецај за награде Српског Пољопривредног Друштва за најпредније начине рада — Стецај за практичне Пољопривредне Поуне. — Ценовик пољопривредних кљата и машина. — Српске пољопривредне књиге и новине. — Шематизам Српског Пољопривредног Друштва.

Цена је календар 0-50 динара, а може се добити код Српског Пољопривредног Друштва у Београду, његових Подружја и унутршњости, код свих државних среских и окружних еконова и у свима кљажарницама у земљи.

О Г Л А С И

Кушаковића апотека код Св. Ђорђа — Врање

Препоручује своје богато сточарскије лекова: разних српских и страних специјалитета, који су од г.г. лекара препоручени, а набавља и све опробане специјалитете — лекове, који се преко поштом и календара препоручују.

Кушаковића Калодонт

за негу зуба и сви остале производи награђени су на великој међународној изложби у **Енглеској у Лондону** „латино медалом“ и дипломом; у **Атини на грчкој изложби** „сребрним медалом“ и дипломом; а на **Изложби Српског Пољопривредног Друштва** добила је две похвалнице: *за киншиски коњик и сав мачишиски*.

Против шифрофула, отона мјездата, малокрвности, осипи (глав, енригера), и осталих кожних болести, који од нечисто крив проистичу, најбоље је и најефикасније средство за леку и одржање

Кушаковића Риблин Зејтин

[Са јодним гвоштем — (Si) jodogis c. fetgo-jod]

Неги је зејтин врло пријатног укуса и мириса тако, да га и најмања деца без икакве одаратности врло радо пију. Дуготренином употребом овога зејтина деца се најбо поправае и добију светлу и ружну боју лица, крив се освета, а кад је крив и организам чисти, и болести се ређе појављују.

Овај је зејтин препоручен и од г. г. лекара како у Београду, тако и на унутршњости Србије.

Употреба: деца се даје по једна малу кашика дневно по 2 пута, а после тога по једну кашику леба за војељу; одрасли узимају по 3 велике кашике дневно.

Развизио се по целој Србији обратном поштом, а са кајумеренијем ценом.

Кушаковића апотека код Св. Ђорђа — Врање.

1—12

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од пет арете једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних штењена по 15 пара од арете од ступца.

Већим огласима: *Цела страна* 10 динара (10 круна аустр. вредности), *пола стране* 5 динара (5 круна аустрајске вред.), *четврт стране* 2-50 динара (2-50 круна).

За осланавање више пута, 10 од сто јејтиниче.

Преглед 1, 2 и 3 броја Тешка. Годњавија извештаја Српског Пољопривредног Друштва. — *Чланци:* Шта може спричати најбољше бистроће кљелерије у вино. — *Велемије*. — *Гласник*. — *Обитно*. — *Државни и ш. државни поштом*. — *Кљажовни осли*. — *Ослик*. — *Цени осланавања*.

ИЗДАЈИ ДЕВЕТОГДИШНО
1, 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
ПРЕЛАЗИ СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
У БЕОГРАДУ

ОПРЕДЕЛИТИ ПРЕДЛАЖИ И СВЕ ПОШТЕ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ ЦЕНЕКА ОД АПРИЛА
1891. ГОДИНЕ И 204 КРЕСНИХ ДРУШТВЕНИХ
ПОСН ПОШТА ПОСЛАЊИМА.

Цена оглашеня изложена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1860 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво власник
Прелазник Д. Р. МАРНО Т. ДЕКО
ЧАРНАТИНА УЛИЦА БР. 116.

МИЛОШ И. ДУБИЉЕВИЋ
САРАЈЕВСКА ПЛ. БР. 35.

БРОЈ 4. и В.

У БЕОГРАДУ, 1 и 10 ФЕБРУАРА 1905 ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXXVI.

НАВОДЊАВАЊЕ ЗЕМЉЕ

Ако икоме, оно је несумњиво земљораднику најбоље познато подвело је коришћење кишна кад благосрежено и у довољној количини залије живље и знадје.

Не буде ли кишна па време или, кад пресуши и небо и земља, па нема воде ни за усење, ни за живље знаа, онда је таква година просто губитно и за земљорадника и за целу државу.

Макар да прошла година није била у толикој мери сушина кишна може да буде, ипак је у великом делу наше отаџбине због суше омањала и здука и стољна храна.

Даро Бог па такве године, као што је била прошла у нас, није зегте. Али ипак ретко која година да прође, а да у појединим крајевима наших, не омање летина услед слабијих кишна или услед тога што кишна није па време зала.

Ми смо навикнути да очекујемо еше од Бога, а заборављајемо па реч Библије: „Пошви се па ку ти и Ја пошви.“

И дошта, Бог се шестарао да се људи могу пошви и онда кад се кишна задоцни или и кад сасвим омање. Он је земљи и људина па воји даро реке, а и у самој земљи у мањој или некој дубини створио је подложне реке и подложна језера.

Поштале ли кишна, човек треба да је толико ушчињава па да се користе тип дарованих Библијом и да своје живље и знадје залива оном водом која теже по површину или која се налази под земљом.

Заливајући земљу том водом добиће усеви не само потребну влагу, него ће се у извесној мери и паљубити, јер свака вода из река и из земље садржи у знатној количини и хранљивих делова (органаичких и минералних).

Ипа крајина у нас, и то у већини влашнихних, где се вредни земљорадници користе кишном водом и заливају своје знадје, као што понеки и у долинама залива своје градине. Али највећи део наших земљорадника и не пошвиља па тоу благодетљу употребу живље воде, него забриштото, скривених руку, следа у небо и очекује да ну кишна ороси и залије хужом обрађеноу земљу, међутим поред те исте земље, или подалеко од ње, рекон отижу узалуд милијунама литара воде.

Народи, који су насељени омамо где кишна готово редовно не пада баш у доба када је за усење потребна, још су пре него хладна година синили да водом из река, као и водом из подземља, заливају поља и па тај начин да обезбеде сваке године добру жетву.

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
КА ГОДИШЕ 6 ЛИТ. ЗА ВОЈА ГОДИНЕ 3 ЛИТ.
ЧЛАНОВИ ДОМАЋИНИ, ЧЛАНОВИ ОНИ ДРУГДЕ.
ПОДПИСНИЦИ, ОСИМ ПИСМА, ПОШТЕМ СТАЛ.
КАДА ИЛИ МАЛОШТИНОМ, НЕМАРАДНИЦИ
ЗАПИСИ И ПИСМА ПИШУ ДОЈАЈАТ ОНИ?
ВОДА ПИШУ, АКО ПОШТИТЕ ПИШМАТУ ЗАПИСИ
ЗА ПЕД ГОДИНИ.

ЗА НЕ СРБИЈУ
КА ПОД 8 СТАЛ. НАД 8 ПОТ. А. П. ПО СТУ.
КАЛОНИЈА, ДРУГДЕТА И НАЈКОМ МАЛОШНО
КА И СРБИЈИ МИЛОШЕВИЋИ ЗАПИСИ И
ПИСМА, ПИШУ, НЕКОЈИ И МАЛОШТИНО ДО
ИМАЈУ АБОР ЗА 6 СТАЛ. ИЛИ 3 ПОТ. А.
КАД СЕ ПИШМАТИ ВОЈА ОНИ КЛУЖЕМА
ИЛИ КРАЈ НА ЈИ СЕ ЛИТ. СТАЛ.

У Мисиру, у извесним крајевима Индије и Кине, као и у многим крајевима Азије, где је као што се мисли подвело свесколског људског знања, у свима тим крајевима, могли су људи да општују само стога, што су имали правилно уређено гадовање водом.

Ито тако и у многим европским државама, уошћеном унишћеног гадовањем водом, повећан је принос од земље па три до четри пута и знатно је смањен утицај сушних година.

На тих кратких влаштина наидимо, дакле, да се прегоштвом може и наше земљораднику помоћи да не само ужили штетан утицај сушне године, него и да појача принос од живље и знадје тиме, што ће их заливати водом баш онда кад је усеви вода најпотребнија.

Професор Мишленске Техничке Велике Школе пок. Вољин утврдио је општица, да кад жито, за време од 14 дана у доба када кишна, не добије довољно воде, отађе уназајемо тако, да ну дошница кишна не може штету надокнадити. Он је даље утврдио: да ће, кад жито за време клијања и даље развијања има потребу влагу, али ну за време клијања не падне кишна или се не залије, остати поглавито перзацијево зрно (остаће ситно или штуро); а ако је обрнут случај т.ј. кад жито у почетку оскудева влага, а за време клијања падне кишна или се залије водом, онда ће кишна бити нуш и једар а стабилна ће бити унашћена и перзацијена.

То пак случаје од којима је користа ако усеви добију довољно воде, и то па време.

Многица ће нагледати невероватно колику количину воде биле испуш из земље.

Према мерењима која је у околини Женеве зриво Реслер на једном пољу са глинобитноу земљом, за време вегетације па сваки хектар земље утрони земо 800.000 до 1.300.000 литара воде, крајинер 700.000 до 1.400.000 литара, шпанскоа 2.700.000 до 2.800.000 литара, абељна динца 3.100.000 до 7.300.000 литара, а дегелана 3.400.000 до 7.000.000 литара воде. Међутим за исто време утрони из земље са једног хектара и.п.р. шпанскоа само 8 до 15 килограма креча, 20 до 35 килограма фосфорне киселина и 45 до 75 килограма азота.

Та огрнина разлика између потребне количине воде и осталих хранљивих делова које су потребне за усењавање билјака, најбоље кажује да ни подобиљације љубрине не може усењима помоћи ако оскудева вода.

Кад се, дакле, зна колико воде потребују наше културине билње па да могу успевати, и кад се зна колико за време ве-

vegetacije kinne pada, onda se može izračunati, da li je ta kinna dovoljna da snabdeva biljke vodom, i ako nije, onda koliki je deficit i odakle će se on nadoknaditi.

To računanje može se uglavnom onako vršiti.

Prema podacima o padu kinne za Beograd,¹⁾ prosečno godišnje padne na svaki hektar zemlje oko 6.530.000 litara vode, među tim ima godina kada je palo i oko 8.600.000 litara, kao i godina kada je palo samo 4.800.000 litara.

Kao što se zna, padanje je kinne nejednako raspoređeno i prosečno uzevši za Beograd ima oko 150 kišnih dana, a bilo je godina sa jedva 120 kišnih dana. Osim toga zna se, da su pojedini dani i stariše obilni kišnom, a često omet probu kinne nedelja i na zemlju ne padne ni kap kinne.

Sama ta okolnost utiče nas da bi trebalo na neki način sačuvati vodu od obilnih kišna, na je upotrebiti u doba sušno.

Ta se potreba još jaci videti kad se uze u obzir, koliko od ukupne godišnje kinne padne za vreme vegetacije bilja, a koliko za to vreme biljke potrebuju vode.

Za naše kulturne biljke može se uzeti da vegetacija prosečno traje 142 dana.

U početku vegetacije, dokle seme klijaja i dokle je stabljika još mlada, kao i pri kraju vegetacije, utrošak je vode mali. Stoga se može uzeti da glavnu količinu vode od prosečno četiri milijuna litara na svaki hektar zasjeda površine, potroše biljke za 120 dana, od maja do augusta.

Za te vreme prosečno pada 2.900.000 litara na svaki hektar, ali ima sušnih godina kada za ta 4 meseca ne padne više od 970.000 litara.

Prosečno, dakle, nedostaje za vegetaciju jedan milijun litara vode, a u sušnoj godini može nedostajati da kinne i tri milijuna litara za svaki hektar zasjeda površine.

Kad se, dalje, uze u obzir, da preko leta pada kinna potpuno u obliku jakih pljusкова, koji za nekoliko minuta mogu da izruče oko pola milijuna litara vode, i da od toga najveći deo otisne odmah po površini, onda izlaska od tih letnjih kišna razmerno malo vode ostaje za vegetaciju.

Naјвећи део потребне воде морају, dakle, biljke да подјирују из резерве.

Tu rezervu prave biljke iz gornjih slojeva zemlje od one kinne koja je padala u jeseni, preko zime i u proljeća i koja se zadržava u zemljanim poracima.

Ali iako ni ta rezerva često nije dovoljna, to ostaje da se nedostatke (deficit) veštacki pokrivi na drugim rezervnim ovdova koje nalazimo u izvorka, potocima, rekama i u podzemnoj vodi iz dubljih zemljanih slojeva.

Ovitiwa primeniti u Gostinju utvrdjeno je, da se zalivanje ovna može dobiti četiri puta jača zvetva nego ili kad se ostavi da ta samo kinna zaliva.

To nam nam kažu, da dajm računanje možemo izjaviti: podne možemo ian upravno koliko skemo da utrošimo novca na veštacko dovodeње vode radi zalivanja izvoenih ovna, na da od toga imamo povrat.

Jer, ako bez zalivanja koжеко prosečno da dobiјemo sa једног hektara i.р. 2000 kilograma pšenice, a veštackim zalivanem sa istог hektara zemlje mogli би očekivati redimеo tri puta više, dakle 6000 kilograma, onda ће nam taj hektar хектар mesto 200 dinara prihoda donositi 600 dinara, a time ће i stvarna vrednost zemlje znatno skočiti.

Ako od ovih 400 dinara povećanog prihoda izdava 200 dinara na име отплате и интереса за utrošeni капитал na

veštacko dovodeње vode, onda ће nam ipak ostati povećan приход sa 200 dinara od svakог hektara.

Za izvoene zemlje biće razmerno male teškoće, pa i mali troškovi, ako se dobije potrebna količina vode i da se zemlja podese za zalivanje, za druge nam zemlje nalazim se na veće teškoće bilo što je voda udaljena, bilo što je voda zahteva veštackim i drugim inđustrijskim preduzećima.

Stoga im izdati za dovodeње vode veće biti podjednaki.

Osim toga, kao najizlaska teškoća javala se često u tome, što je zemlja kod нас razničarila i što je pojedinih gotovo nemoguće da dobije osnovni kapital koji би mogao uzajmiti za dovodeње vode i time pojačati svoju privrednu снагу.

U državama где се не vodi лична politika, nego где je veština političara експр пројекта уверењем, да ће држава само onda, и морално, и материјално, и политички јачати, ако се се снаге удруже на озбиљно јачање привреде, у тим државама најдега су и средства да се све поменуте теškoće са- владaju.

U tim državama dovodi су нарочити закони којима се, уз припокој државу, иде на руку сплавнија задруга за употребу воде у земљорадњу, као и за отплатење штете коју вода наноси.

U tim се државама законима зајачavaju земљорадњу и погледу употребе воде овдега лета права какава се дају подизачима и другим сличним preduzećima.

Уопште је у тим државама тежна да се земљорадници уште у овакву организацију и погледу права и олакшица, какава се јавља код индустријалца.

Kad би се и код нас радило за земљорадничка preduzeća са повољном овог одушевљена и повољном ове расношности какава се јавила у давашу конфронтацији, onda би било боље и нашем земљораднику и целој држави; ми би тада били повремено јачи и у економичној и у политичком погледу.

U другом чланку објаснићемо примерима како је уређење гадовање водом у страним напредним државама, из којих ће се видети шта би требало и шта би могли и ми изградiti на тој важкој пољопривредној грани.

И. И. Ск.

O ISPLATIVANJU KREČJAKA U ZEMLJI U ЦИЉУ ИЗБОРА ПОДЛОГА

— Док. И. Стојковић —

Разне сорте америчких доза лудносе у веједнајој мери једну негу количину кречњака у земљама, на којима расту. Гипсарица ир. мутн и најдод приходи на земљама, у којима количина кречњака прелазн 10%. Напротив Густристе из Лот и Берландијери на тим истим земљама успешно напредују. Избор подлоге стоји, према томе, у врли тежеј вези с количином кречњака у земљи. Само ако избор буде правилно учињен, виноград ће имати будућности и моћи ће не само исплатити трошкове око подизања, него још осигурати поседнику и сталан годишњи дохотак. Велика је грешка, отуда, што неки наши виноградари не саде у својим виноградима ове подлоге које би требали с обзиром на количину кречњака у земљи поседити, већ оне које јединије на најдод паћу или оне, које ни каква пријатељ, сузд или познати преносити. И при припрему дозе ваља водити рачуно о количини кречњака у земљи тако него као год и при подизању винограда или гајничака. Није сеједно поседити калемове или резнице ир. од Гипсарице на буду какаво земљи, кад се зна да се та сорта дозе може правило ризикити само тамо, где јој сувишина количина кречњака не буде састала.¹⁾

1

Доза разграњана своје жале и по орошани (аквијани) и по здравци у циљу да прикупи што више потребних јој материја за свој настанак. Према томе, при садењу дозе ваља водити ра-

¹⁾ Види: Кишо вршише Beograd, службено издање обитине Beogradске, 1901 године, издано на основу података Observаторије Велико Школе.

чужи е ковалитни кречњака и у ораница и у здравци. Приметно: да се кречњак растара у тини води, која садржи у себи угљене киселине из ваздуха. Бише воде, дакле, испурају тај земљин састојак на ораница и шире у доње, дубље слојеве. Зато и има у здравци скоро увек више кречњака него ли у ораница. Како се пак жале дошње у првом доњем равању и шире поглавном по здравци, а хлороа (жутица) је, пак, у тих годинама и најопаснија, количина кречњака у том слоју земљином и треба да буде од просечног утицаја на избор подлоге. Разуме се, ако у ораница буде било више кречњака него ли у здравци, што је ретак случај, онда се избор подлоге врши према количини кречњака у ораница. За то баш и треба увек одређивати и количину кречњака у ораница и у здравци.

Велика је грешка што неки ипак напредујући утицају пробе земље за испитивање кречњака само на горњег слоја оранице, која је врло брзо узгусом, те позарешће садржи врло мало или нимало кречњака.

Пре него што се предузме узимање проба ваља уочити да ли је земљиште, за које се има утицати избор подлоге, свуда једнаког излаз не. Ако ли је једнако, ту је кречњак, јачина, онда подељак распоређен и онда је довољно узети на једном месту једну пробу и извршити анализу. Али, ако је поменуто земљиште ступице пространо, ако ни површина прелази три, четири, до пет, јер се, да би резултат испитивања био што тачнији, узети три пробе на три различите тачке. Тада се три пробе од оранице треба измешати међусобно и узети једну средњу пробу и ону подврћи анализи, на тако исто утицати и с пробама здравце. — Разликују ли се пак на једном даоци земљишту две или три парцеле (једна је на вр. бележаче боје, друга жуте, трећа црне итд.) онда значи да оно није једнакостан, да дакле, кречњак није по њему подељакно распоређен. У том случају ваља са сваке парцеле узети по једну пробу и сваку од њих засебно испитати.

Природа земљишта игра поред количине кречњака врло важну улогу у избору подлоге. Тако шир. Рунестрие много боље узема на шљунковитој земљи од Ринарија зато што пушта своје кисељ у дубину, те може и на такој сиромашној земљи ипак донадећ хране за свој остатак. Ринарија, пак, шири своје кисељ више на поврнини слоју земљином, па зато јој и годи само растрешта добака и плодна земља. Ваља дакле, при узимању проба уочити природу оранице и здравце, па прибележити да ли су ти слојеви или један од њих растрешити или компактни, ступ или влажни, неоситни или шљунковити итд. јер ће и ти подаци бити тако исто драгоцени при избору подлоге као и сама анализа.

Ако се на местима, где ће се проба узети, неколико седени (јарци) од 1 м. дубине, 0,50 м. ширине и 0,60—0,80 м. дубине може се и вертикалном пречнику најбоље проучити и природа оранице и природу здравце. Разуме се, да се неће њи даље, ако се при копању ових седена при поменутој дубини (од 0,60 до 0,80 м.) наиђе на какву стену. Тада ваља прибележити на којој се дубини од површине земље налази та стена. Ако се нађорити у близини дубине од 0,60—0,80 м. наиђе на каква по интересантан слој, ваља и даље копати да би се и онај који добро разумејемо. Примети ли се пак да је здравца ступице кречна, онда је при узимању не треба ни дирати, јер би било штетно, кад би се поновљала са ораницом.

Кад се у тој ствари, онда се из оној анализи седена, на којој није било вибава земља — при копању седена земља се увек избава на једну страну — угљеник дивитом 1—2 см. земљишта са свима тривима и органским отпадица. Затим се приступа узимању проба.

II

Напомињемо ораницом или земљином слоју земље од површине па до 0,30 м. дубине. Приметно, да проба и оранице и здравце треба верио да представљају састав тих слојева земљиних. Не ваља, према томе, узети само горњи површин или доњи слој оранице, па испитати, јер тако добијени резултати неће верно представити састав оранице. Како ваља се увек најбоље изпа-

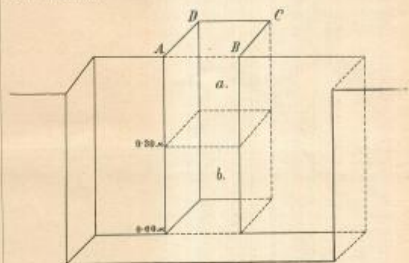
— у аналитичку Високошко-Волошки Школа у Београ разликују се по садржини угљенику три парцеле. Показатељ је количина кречњака у тини од 1 м. и више у једној 80% у другој 12% у трећој 35%. О томе се родко рачуна при савешној анализи и ресени. Ринарија је земља на парцели од 8%. Рунестрие пак на парцели са 12% а Берандијера и асоти Хибриди на парцели са 35% кречњака.

дити проба оранице. На отишћеној анализи седена ваљра се једна квадрат АКВ (сл. 1). Затим се повољу ашва вертикално исече и изада једна прима а, чија ће основца бити мало час поменути слика, а висина равна 0,30 м. Тако добијена прима обухватаће цело ширину оранице. Сад се та извађена земља (прима) испита на једном доста честом платну да не би ситна земља пендала. Корене од трава, шљунка и кртин копаће од стена се пибаји, а остатак се добро изомоша и из те се синема узме 0,5—1 кг. прме земље. Ова се одвојена земља унесе у влаку платног папчић, у којој се привезе и једна етикета са забелешком „проба од оранице“.

Напомињемо здравцима од земље од 0,30—0,60 м. који непосредно лежи испод оранице. Проба од здравце узима се на исти начин као и од оранице. Испод примае а ваља у продужену прсто извадити праму б чија је висина равна висини прме — 0,30 м. И од те ће се земље одвојити 0,5—1 кг. и унести у једну платнону врећу за коју ће се привезати и етикета са забелешком „проба од здравце“.

Пошто ваља нушта жале и изнад дубине од 0,60 м. добро је висину примае б повећати за 0,10 м. тј. да буде равна 0,40 уместо 0,30 м. У том се слоју земље и укорепања, те ако у њему опетане од хлороа за прве 2—3 године, јачавиће се се дошње, будући ојачала и сама моћи одупрати тој болести, на макар јој кисељ отишае и дубље у земљу и унутр ишае на још кречнице слојеве.

Свака испеца са земљом треба да има увек и своју етикету са забелешком да не би дошје при одређивању подлоге било пометке.

Слика 1.

Ако се на једном земљишту могу разишћовати две или три парцеле, напомињемо да са сваке парцеле треба узети по једну пробу и засебно испитати. Дошјао сад да према добијеним резултатима, ако су они различити, треба за сваку парцелу одредити засебно подлогу. Речимо да се на једној парцели од Рунестрие нашло 6%, а на другој 13% кречњака. За прву се парцелу може препоручити Ринарија Газор (Портланде) а за другу Хибрид Ринарија X Рунестрие. Кад би се пробе обе парцеле поменале и од те земље једна средња проба подврћи анализи, тада би се нашло отприлике 8% кречњака. Ринарија би, ако би се проседела на обе парцеле, на једној успешно напредовала, а на другој после кратког времена прошла¹).

Најзад, ако је земљиште било прелиано пре него што ће се узети проба тада није потребно одвајати ораницу од здравце јер су та два слоја измешала, већ из њихове смеше просто узети једну средњу пробу и ону подврћи анализи. Према одлучени кречњака, која се буде тада нашла, одређује се и избор подлоге.

III

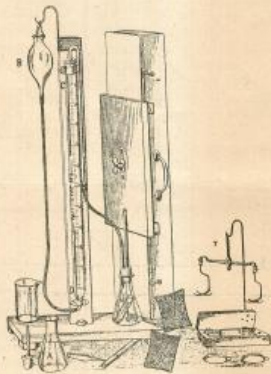
Зна се, да киселине растварају карбонате и да се при тој реакцији ослобађа угљеник киселина. У земљи има у обичним приликама позарешће калцијеног карбоната (кречњака), те прена томе и сва угљена киселина, која се добија, кад се каква проба

¹ Потпуно је изашло у својој сасушенима по крајњем извађивању са синема ситуације.

предaje kačkov kiselinom, pronikajući skoro naglavito na tog jedinjenja. Ali jedan i ako mali deo tog gasa valja pripisati i karbonatu magnezijuma i drugim karbonatima, kojih takođe pored krečnjaka ima u zemlji.

Upotrebljavaj zapreminu ugljene kiseline, koju oslobađa izvorna količina čistog krečnjaka i zapreminu ugljene kiseline, koja se dobija kad se toliko ista količina zemlje predaje kačkov kiselinom može se izračunati količina krečnjaka u toj zemlji.

Barometar su spravke kojima se može odrediti zapreminu ugljene kiseline, koju jedna zemlja može osloboditi, naravno ako sadrži u sebi krečnjaka, pod uticajem kačve kiseline. Pomolu njih se, i ako približno i nisu dovoljno tačno, za izbor podloga može odrediti količina krečnjaka u jednoj datoj jedinici zemlje. U neke se najviše upotrebljavaju, a pravom ustalom, **Barometar** klasičniji, koji je u i Francuskoj najrasprostranjeniji (sl. 2). Evo kako se neštuje krečnjak tom spravkom. Najpre se u klasičniji ustala malo no malo vode što dotle dok ledeni sneg u gradusnoj čašici, kad se staklena kugla obesa, ne bude doveden na nivoon 0. Potom se isto nakvaženo izmeri na terašnjači, koje iadu za spiralu, od date probe orandje 0-5 gr. zemlje. Ta proba treba da je potpuno suva (pripređeno sušeno na sundu ili na otkih vodenj) u vreme kad se ovo merenje vrši, jer će inače u onaj izmerenih 0-5 gr. pored zemlje biti uračunata i vlažna količina vlage.

Sl. 2. Barometar klasičniji

Ako di u zemlji ima malo krečnjaka valja iz probe odmeriti 1 ili 2 gr. jer će tada i rezultat biti tačniji. Odmeriti se zemlja izmeri u čistuju vlašnicu i povešan sa 5 cm³ destilovane vode ako se ona ima pri ruci, da bi kiselinna, koja će se uzeti, bude deljivijana. Zatim se u jednu malu staklenu vodužu uzeti nekomu nivoone 5 cm³ u pola razblažene hlorovodonične kiseline od 22° Baumeovih, valja da se tom tečnošću ne oskude staklanj duvarnoj čeni. Pomolu jedne staklne kugle zvezica se uzme vlažnaju u vlašnicu i nametne noreo tako kako bi se možda pri malom potresu laboro otvorili. Vlašnica se potom zavučenj zavučenom od katuška i uzme u desnu ruku i u levu se uzme staklena kugla. Ne treba vlašnicu uzeti po sredini već za gornji kraj blizu zatupca, jer bi se inače u platom ruge zagrejo i ravnoro vladžu u vlagu i nešto potisnako vodoni stub u gradusnoj čašici. Rezultat ispitivanja bi bio u tom slučaju, razlike se, izračunati. Sad se broje nivoone vlašnice da bi se kiselinna iz neštine predala i došla u dodir sa zemljom. Odmah se tada izvane reakcija pri kojoj se ugljena kiselinna oslobađa i potiskuje vodu u gradusnoj čašici. U isto se vreme i kugla u levoj ruci spušta tako da voda u vlagu i u gradusnoj čašici bude uzeti na istom nivo-u. Kad stub vode

prestane dalje spuštanje, znači da se ugljena kiselinna više ne oslobađa, da je, dakle, reakcija završena. Sad se nakvaženo razvijaju stubovi vode u obe čeni i tada se pročita količina se zapreminu ugljene kiseline oslobodila — redimo 60 cm³. Izračunavajući vlašnicu se sabije malo i vazduha u vlagu, to i stub vode u čeni stibe za 1—2 cm³, pre isto što se i otkoče da razvija ugljena kiselinna. Tako valja uzeti, to za toliko smanjiti malo čas vlašnju duvarju.

Ako bi se na mesto zemlje uzelo 0-5 gr. čistog krečnjaka, na isti oled nivoone, uvidelo bi se da bi dobijena zapreminu ugljene kiseline izračuna u kubnim centimetrima i pomnoženo brojem 0-008 dala približno broj 0-5, koji u gramovima predstavlja količinu čistog krečnjaka, izračunato u vlašnicu. Dakle, ako malo čas vlašnju broj 60 cm³ pomnožimo brojem 0-008, dobijeno rezultat 0-480 predstavlja u gramovima količinu čistog krečnjaka, koji može raspadati dati goraju zapreminu. Ako se broj 0-480 pomnoži sa 100 ili što je jedno isto, ako se vlašnja zapreminu oslobodeno ugljene kiseline — 60 cm³, pomnoži brojem 0-8, dobijeno rezultat predstavlja procent krečnjaka u zemlji — dakle 48%.

Kad se uzme 0-5 gr. zemlje za ispitivanje procentat se krečnjaka izračuna, ako se dobijena zapreminu oslobodeno ugljene kiseline pomnoži brojem 0-8. Kad se ikak uzme 1 gr. zemlje, dobijena zapreminu oslobodeno ugljene kiseline izračuna se brojem 0-4; za 2 gr. zemlje brojem 0-2 itd. No ovo se računaju može izabrati ako se uznesu u vlašnicu 400 mgr. zemlje, jer onda dobijena zapreminu ugljene kiseline predstavlja približno u isto vreme i procentat krečnjaka. Samo je ta količina zemlje i sušnje mala, naročito kad u zemlji ima malo kreča te se može i veša greška učiniti pri ispitivanju. Najbolje je, dakle, uzeti za slabije krečne zemlje 2, za obično krečne 1 a za jako krečne 0-5 ili 0-4 grama. Kad se kakva zemlja predaje sirnetom može se no nepunjavu, koje dotlan od oslobodeno ugljene kiseline, približno izvesti ima li u vlagu više ili malo krečnjaka.

Priroda krečnjaka utiče jako na njegovu rastvorljivost u podzemnim vodama. Tako npr. krečnjaci sa poroznim ekstonom (teksturnom) se mnogo brže rastvaraju nego di u ledičestom (kristalnom ili kompaktnom) stavu, jer je u prvom slučaju veša površina tog sastojka u dodiru s vodom. Isto tako, ako je krečnjak povešan s karbonatom živizmuta ili drugim kojim stranim telom, ako su krečnja zrnca obavljena slojem aluminata itd. brzina se njegove rastvorljivosti znatno menja. Naravno da će zemljište biti ugljeno hlorovonično ugljeno krečnjak, koji u sebi sadrži, bude usasan.

Ogledima je dokazano, da postoje izvane srazmerenost između brzine raspadanja krečnjaka kačkov razblaženoj mineralnoj ili organskoj kiselinnoj i njegovog rastvaranja u podzemnim vodama. Prema tome, ukoliko brže se izmeri, to je protokom oslobodeno ugljene kiseline u gradusnoj čašici klasičniji utoliko je i brzina rastvaranja krečnjaka veša, utoliko je on rastvorljiviji, a u tom i otkoče, jer će utoliko brže biti i desniji. Oni se i objašnjava: otuda to da, di iste podloge nemaju isti nivoone, izni su ujednačeno izračunavati vreme krečnjaku i ako je procentat onoga na zemljištima na kojima raste jedan isti. Pri izboru podloga valja, dakle, voditi računu i o količini krečnjaka i o stavu njegove rastvorljivosti.⁴

KOJE SU DANAS PRIZNATE KAO NAJBOLJE VRSTE STOČNE REPI?

— D-2 Torbe Radin —

Sad je bah i vreme da o tome govorimo. Sad se treba rešavati šta da se nabavka za predstave sejanje, jer to ne treba ostavljati za poslednje čas, nego treba se imati ranije sprebno za sejanje, na *svoje vreme* odmah, s Božjim blagoslovom, i posojati. Na taj način došlo se svek izdati i boljem uspehu.

Ovde ćemo sad da govorimo o *stočnoj masekii* ili *repi*. Po sebi priroda svojoj, stočnja je repa vrlo podvlagata; ona u isto nema više suvih delova od 12%, i isto je kru-

⁴ Videti članak „O izboru (stičini) izvane kose“ u „Tezaku“ od 29 januara 1903 god.

пикија, утолјко је сразмерна, и подвљакстија. Сразмера између подвљакстах и сувих делова и јесте право мерило за одређивање доброту једне сорте репе. Ситније, подвљакстије репе, више се цене; боље су за исхрану стоке. Боље, ситније и дубље ураћена земља и јаке ђубре, рађају ситније репе.

За исхрану стоке, нарочито крава и коза, репа је најважнија храна. И за гојење волова и јаџова крава, репа је врло добра храна, само онама, које за гојење хоће сузду храну, не рађа тако подвљакста репа; али за храну уопште, репа је, ситно ивица и мало ђубривама пошванана, и за оне врло добра.

При храњењу младе стоке репом, треба мало најважније поступити, јер од прекосерног оброка млада стока да добије продиљ. То се лето може рећи и за коње; али ситно ивица и крупнијом славном сечком пошванана репа, и за коње је пријатна храна, али само у умереним оброцима поред доброт ова.

Репа је за говеда, без сумње, најважнија храна, на ју као такову нашла сточарима и препоручујемо. Али сад настаје питање: које су најбоље сорте, које би својим жолји препоручити?

Избор није лак, јер сваке године откривавају многе „нове“ сорте под различа пошвама, али лево, кад у те „нове“ сорте добро загледамо, међу њима наћи добре старе сорте, сиво под новим именом. Не треба се, дакле, дати варати. *Облик и боја* капаће нам одмах, коју сорту вред собом имамо.

Лајвсница, Вретонара, Бодаста, Обердорфска, Макут, Ђуас.

Ми уопште разликујемо репе по облику и по боји. По облику могу бити: *вретонасте, бодасте, и лоснасте* и више или мање *округле*, а по боји: *жуте* и *црвене*; то жутило пак може бити отвореније; исто тако и црвенило.

Иза сората које рађају крупније лишће, а ситније репе; у других су овет крупније репе, а ситније лишће. Неки сточари пошвише оне сорте с крупнијим лишћем, а неки оне с крупнијим репашама. И једни и други брање на свој начин своје гледатице и доказују своја тврђења из „свог сопственог искуства“. На кад струго узвек у оцеву оба та гледатица, морано признати, да и једни и други имају право. Оскудицајем, сиромаштијем намах пољопривреднику, биле би и ми у томе одлучни, да препоручимо оне сорте с крупнијим лишћем, јер ће се сиромаштији пољопривреднику, који нема никак доволно

хране за своје стоку, пошвеним издањем тога лишћа, доста пожево при исхрани стоке, док су оних сората с крупнијим репаша, не би смо кидати лишће до саме јесени, ако жели да добије за зиму крупније репе, јер да образовање добро развијене репе, потребно је и свеколико лишће на њи, које храну преруђује и репи за њено развијање додаје. Зато се и не све лишће са таквих сората пре кидати, док репа не порасте до своје нормалне крупноће. Код таквих сората може се лишће кидати тек на 8—10 дана пре самог зађења; раније никак.

Како се репа оје и обрађује, о томе је у „Технику“ било доволно поуке; претпостављамо, дакле, да то сваки читалац овога листа зна. Али поред свега тога, морано и овог приликом упозорити наше читалце на то: да жељу за репу што дубље преравају, а омак тога да бирају земљиште које је носиво отворено и сунцу по казани изложено, јер је за пошванана крупнијих реп, потребно такомо земљиште.

За репу одрђено земљиште треба још с јесени дубоко *преравати*. Ако би хтели да ожемо репу после неке стрипине, онда треба стругу одмах по жетви платко преравати, а после месец дана треба преравати што дубље можемо.

Ако буде потребно *ђубрени*, њега треба пред оно друго орање на њиу ивица, одмах подједнако расутину, на онда и азотати. Тако ће највише користити. Пред само ојење биш, не треба ђубрити, а ђубре, које хтелимо да употребимо за ђубрени земљишта за репу, треба да је бар уноса сагорево, стругу; сасвим скорашње ђубре — није добро; од њега хоће

репа да болују од „штге“. Од шпанског ђубрета, ако би и негачтели употребити за ђубрени, за репу је најбољи *суперфосфат*.

Поред ових општих напомена, не могу да пропустим ову прилику, а да не упозорим више пољопривреднике на једну погрешку, коју многи чине при остављању репе за зиму — при траљењу. Чителји репу од лишћа и сиренајући је тако за остављање, за траљење, многи одекну и један дан саме репе од главе. То није добро, јер тако *начета* репа хоће брзо на тохлиа уграћена да трупе. Лишће треба оштрим ножем сасећи до саме репе, али „среде“ од лишћа треба оставити; лишће, које сачувана „среде“, треба до главе одећи, али главу не треба поверћати. Но да у томе носу будемо сигурни, не треба пожеи ни оже, него дохватиати десном руком за „перчица“ на та добро задрнути и тако лишће откити.

И сад ћу да пређем на избор добрих, упрано рећи, најбољих сората. Ја тврдим, да су најбоље сорте: *лугтевица, претемара, бошаста, обертдорска, мануа и буле*. То су оне старе сорте, које су родиле све, разних ивицама крштене, нове сорте. *Оне нове сорте, дакле, највише и под другим највише ивицама, али су напред напредне прво, стара ивица; она друга нова ивица, само су трговински измисл, да се старе добре сорте, под новим ивицама што скупе продају. Лугтевица, обертдорска и буле* окупале су сорте и подесиле су за наше највеће градове ивне, а друге су три дугачке и захтевају дубоко узорање земљиште, да „рени“ могу дубоко и расиједиће, крупице да порасте. Од свију ових сората имамо кутих и прасних.

Све те сорте нише мање на земље *опораћују* и стога се лако из земље ваде. Неке од њих, као што је шпр. обертдорска, можемо просто и голмк рудмама вадити, што при жетви много на уштеду времена и рада односи, а то треба, богами, имати у виду и узети у рачун.

У свима овим сортама без разлике, спојене су све оне особине, које се од добре сточне репе траже: ту је на првом месту *крупноћа и доброта*, ту је велики принос, ту велика хранивост, ту је чврсто и сочно месо, те се утрљиве дуго и добро држе — све, све, што се, као што рекох, од најбоље сточне репе захтевати може.

Ко, дакле, хоће дубоко да узоре своје земљиште, одређено за репу, нека узме коју од ових дугачких сората, јер ће му оне и више приноса донети; а ко не може дубоко да проре, боље ће *увишати*, да узме једну од ових округлих; ише ће вађе од њих ивица, јер оне дугачке, у нантоку узорању земљи, слабији принос дају.

За вабању омева од свију некад наведених и у следећа оде представљених сората, нека се сваки, ко жели да добије *првоје сорте*, обрати Ерикум Пољопривредном Друштву, које ће му под гаранцију папашити оно што жели, а даље ће навести од земљорадника и пригетовне одређеног земљишта бољу или лошију успећ; за то треба он својим радом да се оштра.

О ПАСЕЊУ И ПРАСЕЊУ КРМАЧА И ОДГАЈИВАЊУ ПРАСАДИ

Данас је сваком пољопривреднику познато: да се добар запат, за које прете домаће стоје био, може створити једино одабиривањем и пасењем добрих и здравих прикладних грла, за тјде се порекло и родитеље ња, да имају жељене привредне особине, које са успехом и стално на своје потоке преносе. Кољко је то одабирале и укрупљале нагло у сточарству, и какве користи доноси кад се намењено призење, показују нам многобројне културне рисе на Западу, које су у погледу усавршавања добрих привредних особина до неперсонифице допринеле.

Кољко је ту утицало промишљено одабирале, пасење и укруптавање на поправку и усавршавање добрих привредних особина, код стоке, не мање је потпомогло и правило хранење и нега да се те особине још у јачој мери настају.

Због тога што су то најважнији моменти у сточарству, а повосебн савршарству, намерно да већше пронашати ња, ако ваљом пољопривреднику укратко — у неколико тамача — изнесемо најосновнија правила о избору грла за пасење, прасење и одгајивању прасици за приплод и употребу, о која се он највише грињи.

1. **О избору грла за приплод и пасење.** — 1. Треба обратити ваљку да прикладна грла воде порекло од таквих

зашта, који се одликују брзиј растеном, мјрном парани, напдношћу ка тојеву илр. добрим особинама. Само таква грла нећају добро утрловену храну.

2. Крмача мора бити од плоднога стоја. Знаци плодности: *сице*, којих на броју треба да буде најмање 12. Мзаве крмаче при првом прасењу оспрае обично мали број прасици, због чега их не смею одмах изабити за запата, него треба причекати до другог прасења, на ако и онда оспрае иети број као при првом (прасењу), онда тек треба пристуити акварирању.

3. Прасет треба да буде не само племенито расе већ и од плодне најке, која има жељене привредне особине и јаку телесну грађу.

4. Крупици својни могу се парити после једне године а сици — рано зрели — после 8—9 месеци старости.

5. Прасет се по правалу пушта да бучари до треће, највише до четврте године, а после овог времена постаје већ ошпан и по луде и по остале домаће животиње, а и вредност његова меса са старошћу опада. Ошпан прасет треба да се устројепа и употреби за гојење.

6. Добре и плодне крмаче могу се да употребе за приплод 6—8 година. Многи не пуштају да телуку старост достигну, већ их раније уроје и продају. Штројепа крмача је неона мучна и по живот опасна операција; њу само треба да врши стручни лекар.

7. Парене треба водести тако да се крмаче два пута преко године прасе и то пре Божића, кад прасад добру нећу имају и крајем зиме — с пролећа — кад хладноћа попусти. Жар се јавља од три недеље на три недеље. Назмак до свију оавно тако гајити где се има топла и удабна стаја. Код двапу године прасења треба бучарење водети тако да прво прасење ваде марта а друго септембра.

8. Знаци бучарења су код крмаче подне усне, које, кад жар настају, јако вабуре и отеку; даље крмаче вабуре протече за једом, уни и чекиње држе усправно — вакострене, кад их пригнетене врз лева куте или благо гроућу, и кад на друге сице скаче ита. Не јављ и не жар у жељено време, онда крмачу треба прихрамвати, поред редовне хране, и ражени и овеним брашнош или истуцањим семеном од конопље пожељаво са свакодневним оброком.

9. На једног јаког прасета који се добро храни, рачуни се 30—35 крача: једногдишњем прасету могу се пуштити 20—30 крача.

11. **Прасење крмача.** — 1. Супрасност код крмача траје 16—18 недеља. За време док су крмаче супрасне треба их храниш јаким храном али не у толико мери да се уроје. Све прете хране, које ваидишу, извор влашћу, усалдују као шпр. раж, не смеју се брочени крмачама давати, јер могу лако пожељавати да проузорокују. Брашно, ивице и прекута са суртвом или посних млеком — цвиком — врло су добра храна за супрасне крмаче.

2. Док су крмаче супрасне треба их што више пуштити да се слободно креку.

3. На прасење треба што већу ваљку обратити како би оно без опасности и штета прошло. Приближили се прасење, треба ваљку стоје и месо легати за крмачу. Лежати не сме бити суваше добадо ишти сама одише дугачка, јер може лако крмача да гвечи прасење који се у сламу радо заваље. Сламу треба ножеи, ако је дугачка, у кратке коваде — дугачку стожаће. За ово време треба крмача обзобедити шпр.

Пре прасења треба храниш крмачу лако савршеном храном као што су жељене, прекута, суртка ита. Ако прасење бавз у зиму (што никако није за пренорку) онда се треба добришати за топло савиарније. Најбоље је ако има

чesta u kakvoj staji gde krave i volovi borese, jer je tu увек толико. Пре прасена крача не сме бити гладна, као што је то у многи пределима обичај, јер лако може то да наступи: да све прасене поједе. Ако сине шабуре и при претиску претина млеко цура из носа, знак је, да је прасена блива.

4. Прасићи долазе на свет једно за другим у неугрејену од 5—10 хицута, свако у засебној конципи, коју треба еквипти и еквипити гдето. Укратко, после свршеног прасена крача изабри и поветину, коју треба смеети из стаје уквипити и са комуналцама од прасића гдето на забавном месту законати. Оно се мора најстрожије вршити, јер може да буде кобно по све прасиће т.ј. да их најка из сунше велике материјске дубави поједе. Бриаче, које своје прасце једу, не смеју се узимати више за приклад.

5. Мале прасиће треба одмах навести поред мајке да сину. Ако крача неће да легне, онда је треба по трубуху пољак чепкати, док то не учини. Понеке краче су после прасена веома раздражљиве, због тога се треба добро узети на ум при опхођењу са њима. Показад краче не пуштају род прасце да снесу; то чини усед тога што су дуби у то доба развили код младих прасића веома оштра. У овом случају треба дубаве каковн каштита утунити.

6. Свако прасе шабуре обит по једну сину, коју не даје никоме другом да на пој сине. Опасно да крача више прасића по што има сина, онда треба сунше уквипити, на их вод другу квачу, која мало прасића има, подветнути. Да би крача туђе прасиће прихватила, треба сине од реда и вене и туђе, поквипити ражкој. Предице сине дају наше млека, због тога на њих треба пуштати да сину слабији прасци.

7. После, као и пре, прасена треба крачима давати лако сарљаву храну: брашно, прекрпу и др. Углавном прасића средства као: ражна прекрпа или таква, која означавају прољив, не смеју се за ово време вишито давати.

III Одајивање прасаци. — 1. Сасено треба да траје 6 недеља. За ово време треба крача да се храни јаким храном као: квашеним грантом, кукурузом, јечмом, овеком јарком, кекиљана, куваном крошницом, цвнком. Од уквиповеног млека, добаја крача после прасена најлакше прољив а млеко веома неко шкодљиво својство од тога прасци јако апсевају.

2. Код прасци достигну 3 недеље онда их треба шаваљати на сласто краље млеко развиљеној водом, које им се мора давати у одвојеној одељку од одељка где крача пребива. Та два одељка треба преградити и на прегради оставити мали отвор, кроз који ће се моћи тамо прасци да прољаче, који ће се моћи према потреби да отвара и затвара. Поред тога треба их давати по мало кукуране прекрпе, јечма и овеа. Рах је за њих штетна. Веома лепо прасци напредују кад се хране пражни овеани брашном.

3. Прасци прољива код прасца, који долази обично усед поквипеног, кутог материјал млека (види горе таб. 1), лек је: често менаше хране код крача, или ако се веће пороб од кувана ширница повешана водом (ширивач у води некуван и водом рахљавен) или одбајање прасци од сине ако су доволно прирасла; прољив се може још спречити ако се прасцима даје сваког јутра суво некувано брашно и шунтају да во нову рају и слободно ширљају.

4. Прасад, која не хитице да остављано за приклад, треба уштретице после 4 или 5 недеље. Ово операцију треба вршити кад је лепо време. На дан пре уштретице и кад се штретице врши, одбајају прасци поред мајиног млека мало друге хране. После уштретице на сину се прасци вишито држати ниш шаваљати. Неки држе да је штретице боље вршити

какоју 6 и 8 месеца, јер онда, поне, прасци су јачи и боље болове подраде.

5. Прасци морају 5—6 недеља док се на обичну храну не навикну, код мајке остати; само код прикладних прасаци треба продужити сисање 7—8 недеља. Обично се одбајају од мајке у 6 недеља, хранили их за прво време слаћким млеком а после неколико дана цвнком са по мало јечмене јарке, куваног гранка и прошира. После одбајања треба узети као приклад да их треба хранили јаким храном. Напуште ли се у ово време у храни као и у чистоти, онда се доцијце не поврати то не најбољом храном и летом.

6. Прасад треба да имају увек чисто и преко зиме топло лежнице. Ако у близини има какав пашњак, онда их треба тако негривати пошине. Ако овога нема, онда се треба по-бригити за какав мали обор пред стајом, са плитким биевом где ће се слободно кретати и ло води брикати. Да би ривкаље спречили, треба сваком прасцу штретицу на нос алчичу. Многи препоручују да за прва 3—4 месеца треба давати од комада дневно 15—20 грама константне брашна повешаног у обичној храни, мисе се развиће прасци јако убрзава. У ово доба развића шпрена су храна ражне жетине.

7. Дале, не сме се ништо наликати у једној стаји чувати; јачи од слабијих морају бити издвојени да не би први одуљавили храну од пољедљива. Обично у свако одељено долази по једно мушко и женско наизне (уштретице).

8. При одбајивању за приклад треба узети најбоље од прољетних прасића.

9. Мале прасце, који су за приклад одређени, треба од мајке одвојити у 3 или 4 месецу и овујено држати од женских.

Д-р У. М. С.

Користи од задних прераде млека помоћу Млекарских Задруга

— Д-р Милан З. Владивид —

Млекарство је у Србији — као што то већ сваки види — за сад сразмерно још и сунше слабо развијено.

Али узрок овој, свакако жалосној, појави не лежи у томе, што би Србија уопште била непогодна за млекарство, т.ј. што у њој нема у довољној мери млека, пашњака, земљишта за гајење пашњивих билама и других природних погодности за сточарство (особито говедарство) већ неључуно у томе, што је у њој, усед претовности малих полиморфних гвистаћина, постојећи сваког појединог полиморфног индивиду да се бави млекарством у широј обиму и да тај свој посао у ите време постави на савременој — савршеној и рационалној основи.

Међутим сваки ће лако познати, да је код млекарства у широј обиму и без прераде млека на савременој начин и да-вашње време скоро потпуно неључуно могућност, да се по-штине свака видла корист од млекарства — нарочито ако се мисли на навољ млечних производа у младости, напредније држави (а не, као досад, само у Турску).

Тако исто само је по себи разумљиво, да се онде, где се корист од млекарства не види и не осећа, ту онда може само још и изузетних случајевима, и више, неким чудом јакљати толика за какав год побољшањем животне стокос (вирочити крава) било најлакшијим путем, било бољом и издешчијом храном, било разумљивим одбајивањем и обликовањем. Како је отсет са мушом, што је тако, велик долази, и са остало долажко притворном стокос (наизучајки коњарства), то се отети веће много претражи кад се каже: Да унапредити млекарства у једној земљи, а оног енциципалном случају у Србији, значи толика ите велико и унапредити или бар, у најмању руку, ефикасно могућности и давање поддршка за унапредити скоро целокуп-ности економскога сточарства у јој (наизучајки доводе млекар-ство, који би у овом случају бројно стезујало испред све ја-

тега развоја и напредovanja говедарства). А, хително, није погодно нарочито донапати, да се унапредује сточарства ратка под јуку мора онда постоје или и напредовања развоја — нарочито у складу са облицима гајења разноврсних пашњих биљака и све веће количине стајекога ђубрета, које би се у том случају добијало (особито завојених тако знаменитих стајекога хрњавца и сувањавих хетеринаља на пашу).

Али, као и при сваком привредном предузећу, исто се је тако и овде, на пољу млекуарства, показало неспорно давање веће познате истине, која каже: да оно што није могуће сваком поједином постоји, може се удружитиљиво извојати не само уопште навести него и многим погледу и далеко лакше и боље привести у дело. Отуда је овде сасвим појасљиво, што су се и у млекуарству погледу од најзадња разноврсних облика удруживања, којима је била сврха да се парафирају млечних производа заснује махом на што широј основи, на бази то повременој савјешној мисли стоје (нарочито онда), било уједињавањем млека, било јединичним прерађивањем истовиш.

Сви они привредни облици удруживања познати су и, у већој или мањој мери, још и данас су заступљени и у нашем народу. Нарочито се пак од њих истичу познате класичне бачице, које није до дане унек биле и удруживања, већ доста често само веће породичне задруге. У њима је, као удруживања без првакога средства, заступљено, може се рећи, најразвијенији облик удруженога млекуарства, јер се у таквим бачицама удружује — спаја се време рада (преко лета) и стока и млеко и сама прерада млека, на често чак и прерада млечних производа (спре — качканаља и масла).

Али, једно, што је број јединичних бачица савремено врло реткост; друго, што су и остали облици удруженога млекуарства веома малу распрострањени; и треће, што нег тај удружени рад почива на привременој, испорученој основи, — користе се од свега типа врло познате.

Стога, како се уопште и у Србији једна истинско унапредује млекуарства с тим и скоро постојећима сточарства (нарочито говедарства — краварства), мора се пошто-и-пото у што једној мери присутности обрачунао савременост *Млекуарства Задруге*, јер се само постојећим може у првој мери постојати све оно, што *пољопривредници — сточари* и у Србији уопште не постоје.

Поштујући се за сад, у дубоко размишљање овога ипак неможе ваљано питања, ограничењем се за ову прилику само на излагање рационалнијих користи од задруге прераде млека.

Те су користи, обухваћене у неколико тачака као:

1. Задругини прерађивањем млека могу се парафиравати много боље млечни производи (особито масло (бутери) и радио прете сираја), јер се на њихово прерађивање може у задругини млекуарства обрађати много већа количина, но што је то не првакључу могуће чинити при појединачном прерађивању. Сваки задругини млекуар у стању је снабдети се одређеним и узгођеним особљем, које ће сву своју напну искористити најповољнија што савременој преради млека. — У млекуарства појединачна, међутим, (нарочито ситних пољопривредника, који се парафирају или, што је још најгора, остављају своје великог так угледни или, што је већ и иначе постојећима многи други културни пољопривредници. Разуме се онда, да таква рад мора бити само од штење до дотичне приватне млекуаре.

2. Задругини млекуари могу се много пре и лакше снабдети потребним савременом качканаљама и алмента за рационалнију прераду млека, но што је то уопште могуће постојати сваком пољопривреднику посебно. Тако исто задругини су млекуари у стању да узем поједини боље и погодније просторје, потребно за извођење појединачних послова она прерађивања млека по што је то случај код појединачних који се било млекуарством.

3. Сва ова повољна средства за прерађивање млека — како, дакле, машини и алати, тако и подмучку аграру — на и само радио особље (сталиари), могу се у задругини млекуарства и далеко већој мери искористити него у приватним савремено млекуарствима. Стога су и трговини она добро организованог млекуарства из задругини постоје обично код приватних млекуара. Уосталом и по себи је појасљиво, да ће један млекуар, у коме се дневно прерађује до 500. 1000 а често и више хилјади литара млека, далеко јевтиније парафирајати сир, масло (бутери), качка и др., но што то могу постојати 10 и више приватних

млекуара, који сви екупно прерађују дневно исто колику поједини млекуар.

4. Од добрих и млечних производа у задругини млекуарства може извући већа корист било стога, што ће бити производи бољег млека у сваком погледу бољи од израђених приватних млекуара било онег зато, што се њима (пошто се осим осталога производе и у већој количини) могу у сваком случају наћи и обезбедити погоднија тржишта за продају, но што је приватним људима и произвођачима у мањој мери уопште могуће.

5. Од не мање важности су напослетку и све оне користи, које постојат од пољена квалитета у задругини млекуарима, а ово је у њима не само неизбежно него и, из многих разлога, савремено остварљивије по приватним млекуарима. Пре оснивања задругини млекуара није се у тог погледу водило од стране појединачних задругара скоро никакво уредне и тачне квалитете, те је дотле ретко који од њих и могао поудати дати себи рачуна о томе; колику истинску корист — чијег добит ника од свога млекуарства, или да ли је, шта више, уопште и има. Осим тога, свакоме је већ познато, да код приватних осредњих и мањих газдинства приход од млека и млечних производа пада махом из дана у дан или од недеље до недеље — дакле махом у живим сумњама, те се стога од њих ретко кад може састајати повољна сума и издати какаква видљива корист.

- Код Млекуарских Задруга је, међутим, сасвим другачије. У њима се, као што већ изгласамо, морају увек водити процене квалитета, а обрачунавање и исплативање прима се већомом по истеку месеца. Те две околности пружају задругиница у довољној мери могућности, на доноси дају им и најпре свега, да контролишу сами себе, јер сваки од њих и по својој свесткога месеца може личносно обрачунавати (ако не и рачунаје) издати: колику његов сток из уопште задругар донесе у задругини млекуар месечно млека и добија од њега понаша од истога броја кравца и код ипак истовишних приликама. Неизбежно је постојати тога онда међусобно надметање, ко ће бољим храном и најквалитетнијом више и бољег млека добити и већу суму повољно рачуна укорисно морати да јани и тежила, да се поново крме, које и при најбољој храни не дају довољно млека, што пре штаритијају, да се само оне кравце и даље чувају и хране, које су при мучи издатију у млеку. На тај начин примаће се одобрање кравца а с тим самим већ и побољшање и унапредивање њихово. Допада да и томе још, да ће се при тог постојног морати почети да води више рачуна и о сточној храни и да ће се она, у недостатку знања и вештака, почети сав већом и већом обаву да гаји и производи и на њихово (свакојем разноврсних пашњих биљака), а да ће се на саме изводе и вештаке почети, из истога разлога, да обраћа све више пажње. — види само тиме какав услованост све, што се од Млекуарских Задруга ова очекивати у погледу унапредивања сточарства и уопште у погледу побољшања целокупнога пољопривреднога газдинства у Србији.

Свим овим, што досад, рекосмо, не тврдио ништа ново, ниш од рационалности млекуарства на задругини основи, некудемо нешто немогуће. Уосталом, присутни на оном пољу у другим напреднијим земљама — у којима се је овај облик удруженога постовања у већем обиму распрострањено, те најбоље и најчистије долазу. Да споможемо само Швајцарску (стара Данску и Холандију, чији извоз само млечних производа (сир и бутери) прелази, долази чак и до пет, до петнаест милиона и Србији, и ако су све те земље по пространости мање од Србије. А да сва тај свој напреднији ипак све те земље да захвале, до осталога што јези и моћи човечиј, још и својим многобројним Млекуарима и разноврсним Сточарима (одгајивачима и другим) Задругама.

Интересоване, нарочито, читаоци „Техника“, ако ниш, носеће свести, на напредност овога јачине савременог вест (уколико им то раније већ није било познато), да је прошло 1904 година дошла Србији и неколико Млекуарских Задруга, — дакле да

1) О том издату, што Млекуарске Заруге могу у сваком погледу пре не примају дана и боље по окретога држави и по тога припадати биса по често и прераста допусту рано или она за уривање или облагодање задругарскога храна и крмца, за ову прилику не писано нарочито поштом, Млекуарских Задруга, искористиће још, нешто писано, која ће се постојећим да је и те земље од мношг другог њиховог користи, која ће се постојећим Млекуарских Задруга, искористиће још, нешто писано на пољу унапредивања говедарства и свакога као најповољнијих сточарских прино у земљу.

je i Srbija poslala od polovine prošle godine onim korisnim putem, koji su joj drugo narednje zemlje već odavno prikro- ule i urađivale.

Prva „Mlekaraka Zadruga“ u Srbiji osnovana je od duše još 1902. godine u Žarkovu, ali je njen zadatka isključivo zajednička prodaja mleka u Beogradu. Zadaci Mlekaraka Zadruga, nebitni, o kojima je ovde reč, jest pomagati: zadrugama preradi mleka u maslo (butovi) i sir. Takve zadruge su se i no- veltom osnažile tek od polovine prošle godine. Prva je od njih osnovana u V. Šiljevcu pod imenom *Jastrebovica Mlekaraka Zadruga*, druga — *Porobinska* u Paraćinu, treća — *Kovčoljica* u Kovčolju i četvrta — *Veljova-Dinjava* u V. Štavi. Od njih su prve tri prošle godine već bile pristupile i svo- jrednom poslovanju, te je minula godina bila prva, kada su potrošama u Srbiji, i ako za prvo vreme u vreme ograni- čenog broju, imali prilike da jedu pravi srpski butor izrađen u prini Mlekarakim Zadrugama u Srbiji. Jedna je od ovih Zadruga — ona u Kovčolju — podigla već i svoj savremeno tre- ćen zadrugni mlekari, koji je prva u Srbiji, a ostale se Zadrugte, koje su dosad radile u privatnim zgradama, uselile već nose mlekilo, da i one što ire vrtnute podizaju svojih mlekara, kako ne bi nastale na svoje drugte.

Ali neće biti zgorita, ako ovde nazovemo još i kakva se je jedna vrlo velika uspešna, pokozala onim prini Mlekarakim Zadrugama odmah u početku uspeha radi. Timo ne mislimo na prošlogodišnju usnu, koja je one Zadrugte takođe jako osela u mlakom pravilnom i uspešnijem razvijanju, već isključivo na pesavne i neuzmognost ovih, kojima je, kao sta- narima, bila neposredna zadrugna prerada mleka.

Kao i u svakom drugom novom i savremenom predueću u Srbiji, tako se je i ovde stručno neobrazovane i tehnička neuzmognost naših privrednika pokazala kao kamen spoticanja. Sa toga se je, naizgled u ponekim zadrugama morao čak i rad privremeno obustavljati.

Da ovu smetku što ire ukazani da put, kojim se je već nosila napredku, što bolje urađiva, Glavni Savet Srpskih Zemljoradničinskih Zadruga predložio je već sve potrebne korake, da što skorije i za što duže vreme snabde Mlekarake Zadrugte u Srbiji jednim obrabanim stručnjakom sa strane. Duhovne ve uspešna bitni, e jedne strane, da već osnovane Mlekarake Zadrugte uvuči, kako bi najbolje i najracionalnije preradjivati zadrugarsko mleko, a e druge strane, da u jednom od zadruginskih mlekara, gde bi mu biti sedišto (po svojoj prilici u Paraćinu), u što većem broju sprejni gušnje mu mladilici da venite i umetne zadrugne stanare. To bi, nema sumnje, omogućiti i u značajnoj meri olakšati uspešnijem radu već osnovanih Mlekar- skih Zadruga, a u isto vreme udovoljiti i jednu od najvećih težnja i na taj način u svakom pogledu ubrzati osnažav- ljanje ovih Mlekarakih Zadruga, koje su za našeg seljaka — poljo- privrednika tako neophodno potrebne i tako nevesolno korisne, i u kojima nesumnjivo leži ključ za tako duže željeno i propovedano istinsko uzajmebrno stocarstva na s viji donekle i sa svakim razvijanju u Srbiji.

Svevi iskreni prijatelji privrednoga napredka u Srbiji mora pokazivati i Mlekarakim Zadrugama i Glavnom Savetu Srpskih Zemljoradničinskih Zadruga u Srbiji uspešan rad na privrednom ali još neurađivatom polju, i u svakoj prilici, koja mu se god bude ukazala, dopinjanati svojim seljacima — poljoprivrednicima:

Osnivaјte Mlekarake Zadrugte!

ЧИТИМО ВОВКЕ ОД ГУСЕВИЦА

Kod nas se voškama, i pri svojoj velikoj važnja naših Državnih ekonom, zemljoradnika i prijatelja naše voške priv- rede, ipak nedovoljna pažnja obra, i to u pogledu čišćenja od gusevičarskih gnezda i stare kore, u kojoj se takođe sakri- vane gusevičarke i drugi insekti.

Sad, u ovom vremenu najlakše je i najgodnije čistiti voške, jer sam rad ne захтева много труда и времена и уопште најповољније је време за тај посао.

Kao najopasnije gusevičarke jesu one od „gloveznica“.

Обично месеца августа на јаја измале гусевичке, које чим онегте хладно време почну правити преху заједно са лишћем, те тако у топлим пролеће и остају све до пролећа. Сад у овом времену треба ова гнезда са нарочитим зашто удешених мака- ама заједно са гнеждиним савици и одмах на вапир савијати. Сем овога употребљавају се и нарочите лампиче од блага (види слику) које веома лако направити. У лампиче свла се шиприту а у њима се налази по један огњил; па се змиш лампича запали и ватакне на какву подуху дршку, да би могли и гнезда која су по крајини прохвата, повоку пламена савици.

Gusevičarke gnezda napadaju skoro sve vrste voša, jako se množe, te su utoliko opasnije.

У ово доба налазе се гусевичке и *јабучно молча* али не у гнезду, него у укућинама старе коре. Ове гусевичке које су се прошле јесени на јаја измале, преко целе јесени и зиме нагривају коју па и славу бакуку невод укућина тако, да понекад и читва удубљена направа што је врло штетно по правилин развојак вошке. Ове гусевичке остају тако све до априла месеца па тад измале на укућина, направе мрежу и одатле се разилазе, брсто лишће и то са необичном брзином, све дотле док се не учуре.

Stoga treba ove gusevičarke još sada u укућинама уни- штити i to ћемо учинити чистињем-гргутањем старе коре повоку нарочитог гнезда (Ова се гнезда могу савијати код Српског Полjoпривредног Друштва). Стару кору заједно са гусевичкама и другим штетним заронињакма, који су се ту настанили да пре- личе, морамо одмах савијати или дубоко закопати.

Допије, у месецу априлу, ако се појаве ове гусевичке и у то у гнездина, стамићемо их повоку лампиче, као што је под gloveznica напоменуто.

Чистиње старе коре не само да је добро стого што се заједно с њом отхлево штетни инсекти, него се даје вошкама могућност да буду здраве, јер ће тада светлост и топлиота уга- нати врло повољно, те ће и само дрвца озвирнути, а што је најважније, штеточније и равне болести не могу наћи на таквиш очистињених вошкама услова за своје развике и напредовање.

Сем поменутих гусевичка има и таквих, које се се је- сени учуре и то у земљи где вршише шир. *хрумова воља*. Као најбоље средство за утакмивање ованих штеточина јесте: се јесени земљу око вошка или дубље прервљати. На тај начин биће ове штеточине уништене.

Ја сам овде напоменуо само најштетније гусевичке и нај- боља средства за утакмивање, но сем ових има такође ве-

лики број гусеница, које су мање штетне, а жмше скоро исто тако као и поменути или нама слично.

Није довољно да само извесан број поповпринедника чисти своје воће, него је неопходно потребно, да сваки овај који на једну вољку има, освети ову од гусеница, јер само на тај начин биће нах вољке очишћене, а рашуне се, да ће нах добро неговане воће наш труд наградити добријим и обилнијим родом¹⁾.

И. С. Печеник

ПОПЛАВЕ И ОБЕЗВЕЂЕЊЕ ОД НИХ

— Милан Савић, земљоп.

И поплаве с године на годину све јаче и све бешче спонадају читаве крајине наше доновине чинећи грдне штете: по странама славних и односих роду земљу, а остављајући неродну иривацу и го камењ, на којима никакво биће не може да расте, засипајући камењем више и ливаде, камењем шумово, градићем провале и усонице а по равницијима местима пушећи корита по рекама и потоцима камењем, леном и муљом, лишћење усева својим шљивом воде, а више пута и плавањем вароши и села поред река, рушећи куће и другу иживину и односећи их, а често и стоку и чељад; остављајући за собом баруштине и мочари, где се легу грознице и друге болестине, које море становништво на блану и на далеког итд.

Као што је познато, јако и нагло падање кише и нагло и јако отицање воде од кишна и снега, које проузрокује сипрање земље, камења и лоза и затрпавање корита од потока и река, ураони су поплавама.

Стога да се спрече пад умале поплаве, треба се старати да се колекто је могуће више отклоне оном ураони која их производе, тј. нагло и јако падање кише и отицање воде од кишна и снега, и да се затим прокочи слободан пут води, да се не излива и не чини штете.

На воље ли се и у колико то учинити?

Говорећи о суми,²⁾ ми смо напоменули, да је *муња* главни управљач како топиоће и хладноће, тако и распореда влаге. Сипрање муња доноси или не сако ступ, него и поплаве. У годишњим пределима, ваздух се од сунца јако загреје и изауче воду из земље, бља, река, потока и мора, у огромној количини и дигне се с њом у ваздух, која кад нађе на хладније пределе или се сретне с хладним ваздушним струјама, охлади се и згусне у криву кишу и шљаску, који се нагло и јако парчују на земљу и по сувој годој земљи полети нагла ничка несадржава по страновитим местима, спосиби роду земљу, бубре, ленак, камење, дрва и друго што нађе, у равницијима места, засипајући их и пушећи ивица корита потока и река, изливајући се, чинећи штете и остављајући за собом своје немиле трагове на дуго време.

Улипајући старје муде и она је ова потврдити, да ранијих година ових чуда и покура од поплава, града, хразова није било, или бар врло ретко. И то је истина. Али како се код нас шуме с године на годину све више затиу, то се и последње тога све више и све јаче јављају.

¹⁾ И савен Золотор о унаштвању штељиве животности и задовољавања животности, предлаже је унаштвање гусеница и жмшних гусеница. Јер само овај жмш бити користи и надије од унаштвања ових ошких итежички, ако сви земљопрадци буду на време и слободно праштају оном воду. До недовољно прешега интерес Золотор подлаже ошети клини земљопрадци свих, који у свештовном порезу и интересу својих гусеница не буду унаштвајући од време гусеницајима. Стога свака земљопрадци треба да се томе досуду што пре одлаже — као же отог чега другог, оно лове себе само, због своје животности. *Гредох.*

²⁾ Види „Топик“ бр. 25 и 26 од прошле године.

Шуме спречавају да се ваздух јако загреје, те стога не може у њему да се нагомља ова огромна количина водене паре, коју лету онако јако осећамо и пошвижемо под именом „ошориле“, и као која редовно даље град или олује с бујном кишом, него чим се мање више водене паре накупи у ваздуху, оне се претирају у стигну тиху кишу, која пада на земљу, те плава земљу и била на вој. Спречавајући да се јако загреје ваздух, шуме спречавају тине јако рекећене равнотеже код ваздуха — јако кретање, струјање — ветрове и олује. Шуме својим лишћем, градићем, стаблом и жемљом унашћају кишу и задржавају њено нагло отицање а тако и нагло отицање снега сунцем и ветром, те на тај начин спречавају поплаве.

Отога треба поштити и под густом шумом стално одржавати сва страништа и кривична места, врхове планинске и које куда је на ударцу ветрова, да спрече олује и снагу ветрова, који доноси шљаскуе и провале облака а тако поштити и све ураине, усонице, и сви друга за обрађивање недовољна места.

1. Унаштити треба да сваки на оваким местима, на место горе коју посеће, мора одмах другу засејати или засадити. И после ветроти да се то строго врши. Дале треба:

2. *Садити ошбе* по вљавима, ливадама, доирштима, поред путева, по утрини итд. које ће у време олуја и ветрова све разбајати и заклињати усеве од њих и правилије распоређивати кишу.

3. *Уређивати, прокопати и чистити корита река и потока, подизати заштитне платове и уграђивати дрвене и прубе обале*, да се вода не излива из корита и да несадржава отице.

Многи мисле да би требало само очистити речно корито и подићи платове, али да се саучино од поплаве. Али то је погрешно. Ако се не буде задржавало нагло продолжавање воде и спосише земље и камења у корита река, онда ће се корита брзо накупити ивица и иправити а вода ће се изливати, а што вода буде брже журила, нечим несадржана, и што јој буде правичи и краћи пут, то ће се све веће маса воде скупити и проузроковати ивица и поплаву на местима око доњег тока река.

Дакле, као што се види, ово средство може користити само у оно прво и главно — подизање шума, а текско само за себе.

4. *Направити услове* на потоцима и рекама, за заустављање наглог сушишење воде, камења земље и лоза, да их не споси у речна корита и не засипа их, а у одбурну вода.

Овакв установа може се учинити, да се заустављање вода рашлије по вољу, те га талогом и пуљем набујри довољно за неколико година.

5. *Прокопати и сировити јаркове* изнад вљана, ливада итд. које су изложено сипрању и одношуму родне земље или засипању у време кише.

6. *Дубље орати*. Дубље уорана земља не саже да је штит од суше, него и од ивице кишне. Јер прими и унашће много већу количину воде, па је после лагано испушта то отице и исприва, док по плитко орајаној земљи, готово сва киша полети по врху и сипаче се а мало шта унашћа нађе. А на саучају дугачки кишовитог времена, дубоко уорана земља утиче у дубину воду и не неколико толико усевика, док плитка ораница накупи се јако воде, те на вој усева ниште и страдају.

7. *Мудрим обрађивањем земље* учинити да зграда, нарочито по планинским крајевима ису приуштите сипратити шуму, ради обрађивања ивице земље и издржавања.

8. *Сировити одошнице* по вљавима, ливадама, виноградима и воћњацима за сувешто отицање воде.

Сви ови, овде поменути радикови воје доста воноћа или сви ће они бити унаштити а мако ће користити, ако се пре небрегити овај први и главни услов — *ако се шуме не буду*

месе, имају сасвим тачне, суве мехунице. Те сорте зову се *крупни*. Од њих, ја ћу овде толико да препоручим сорту **Chelsea Gem**, коју прикложева слика 2. сасвим природи верно поцапује.

них и врло укуских граб. Од ранијих сората уопште, не можемо ни тражити *крупно зрно*. На леђу обично ширше, можемо посејати и по 3 врсте, али никако више; јер гушће посејан овај грашак, ако и црета, неће да захвте мехунице.

Слика 1.

Слика 2.

Слика је наха, више знаме, позната старија сорта *крупна*, званa „Америчко Чудо“. Ко је год познавао ову сорту, свици ју је врло радо сејао, јер је једна од *најранијих* сората која стигне за *крпење*. Али је *Chelsea Gem* боља утолико, што обилатије раба и има дуже мехунице са по 6—10 доста круп-

Ова сорта има врло *крупно*, али само 35—40 сантима-
тарa *вишево* стабло, и стога јој није потребан *слонцац*, није
јој потребно *грање*. Мени се дошао да је боља од „Аме-
ричког Чуда“.

Б Е Л Е Ш К Е

Корист од подводног земљишта. — Код нас има доста земљишта које ни за какву употребу није, те због тога лежи бесплодно и необрађено. Нарочито доста има подводног земљишта, барушница по долинама великих река. У како ни дана у дан бива наредено све веће, то се све јаче осећа и оскудица у земљишту, што је и потпуно много привреднике да мисле о што већини искоришћавању земље. Један пример за ово имамо у Пруској. Како „*Deutsche Landwirtschaftliche Presse*“ доноси, једно велико фарме барушнице претворено је у три рибњака и у њих су бачени шарани. Два рибњака од њих дали су на првом лову 1500 кгт. рибе у вредности 900 динара и што је главно, лов је био само по површини воде а не и по дну, јер вода из њих није испуштана. По приближно тачном разумевању сав тронах око подизања рибњака налажују права два лова. Вредно је споменути и чувене рибњаке на ивици Кнеза Шварценберга, у долинама реке Лужице. Они су такође за шаране и лов у њима врли се сваке године, а само један од њих, Роженберг, толико лова да, од великог делу Лужице Чехе потпуно снабде пијацу и огромне количине које претелу, извозе се по целој земљи доприруча чак до Хамбурга и других великих места.

Промразе ноге код живине. — Бад у јаке зиме, дешава се врло често да ноге код живине проврату од зиме, што је, разуме се, доска слабе него и ривних живинарника. Многи у оваквим приликама припоје живину вагри, што ни у ком случају не сме бити. Најбоље је, кад се ово деш, протрлати јој ноге снегом или хладном водом, па је после тога затворити у живинарник.

Лизање јасала. — Много пута наидо да стока лиже јасле и уште дрвене предете, што јој знатно штоди. Неки водонериједници препоручују као средство противу овога додавање соли у храну, тако да стока нема потребе за лизање.

Приходи из државних шума Краљевине Виртембершке за 1905 год. — Интересантно је да се приход из државних шума Краљевине Виртембершке готово на годишњу стаљно повећу. Док су они били 1903 год., и то сажо од дрва, 14,200,000 марака, 1904 15,900,000 марака, — предвиђени су буџетом за 1905 год. у суми од 16,377,000 марака. Целокупна количина дрва која се у 1905 год. има несаи износ 1,030,000 кубних метара, а рачуна се да ће просечна цена једног кубног метру бити као 1904 год. а то је 15-90 марака. Готово целокупна количина дрва биће грађа, и то отуда и цена кубног метру за наше прилике велика.

Виртембершка има државних шума 186,032 хектара. Количина дрвета, која се годишње има несаи одређује се тачно по привредним условима. Држава у советнојјој режии врши сечу и преграђивање оборних дрвета за грађу. Граба се врло лако, тачно и правично сортира. Овако оборена и сортирана грађа и дрва продају се. Купач их овако купује носе куда хоће.

Србија има преко 500,000 хектара шума. Законити путем осече се годишње око 180,000 кубних метара; колико се пак осече грађунарским путем не може се знати. Приход пак од дрва износи 1903 год. 373,000 динара, а 1904 изаше преко 400,000 динара.

„Шумско питање“ у Америци. — У Америци постоји, као што је и код нас даше постојало (иа га довели и сада има) тако звано „шумско питање,“ под којим се углав-

номе разуме: заштита шума од прекомерног упрошћавања, па на која начин. — У Америци су се шуме упрошћавале огромним и прекомерним сечама за подмиривање потребе у земљи и много литре за извоз на страну. На овај начин су страховите просторје шуме уништене, не старјања се да се ове понова подигну. Противу овако огромних сеча устала је прво шпанца, али тек дана је постао министар Штурц обринула се пакља на заштиту шума и на повулавање већ поченех предла. Овак дана је тај покрет противу огромних сеча достигло свој врхунац у шумском конгресу, који се одржао у Вашингтону, од 2—6 јануара (по понов.). Председник конгреса био је министар земљорадње, а конгрес је отворио председник Северо-Америчких Држава Рузвелт. За овај конгрес је било необично јавно интересовање. Било је наслианика готово од свих железничких друштава, телеграфских и телевоиских кохиација, великих дрварских индустријалаца и т. д. сав тога многи гувернери и делегати из свих делова Северне Америке били су на конгресу.

На месту је углавном претресан однос шума према великој индустрији уште, њомом потреба што рационалнојјој газдовања шума парочито с постоједом на будућност, па с тим у вези и што интензивације подизање шума.

У Америци се већ у многим пределима осећа оскудица у дрвећу за огрев и грађу, а већ сада потребу за железничке правце Америка не може да подмири из својих шума.

Овај ће конгрес неопорно изнати огроман утицај па развоју шумарства у Америци.

Г Л А С Н И К

Продајна цена појединих врстава и категоријава лозе, које ће се издати на Државних Лозних Ресадница у овој години. — Подаци Министар Народне Привреде, с постоједом па проне чл. 13 Закона о обављању и унапређењу виноградарства и члана 23 Правилника за извршење негога Закона, рачуна је (ПВ, 1435 од 20 јануара ове године), да продајна цена појединих врстава и категоријава лозе, које ће се из Државних Лозних Ресадница издати у овој години, *рочунојјуби од 1. јануара ове године, буде овак:*

Резнице свих врста надржавне лозе које служе за подлогу у калевљеној, 100 комада 9-40 динара.

2. Пропри (ушљена лоза свих сората надржавне лозе), 100 комада 1-00 динар.

3. Зрели калевени (зрела калевљена лоза на свима подлогама),

Старос (веталиска) сорте 100 комада 10 динара,
Виносе сорте 100 комада 8 динара.

Зелени калевени (зелено калевљена лоза) на свима подлогама, 100 комада 4 динара.

Резнице домаће лозе ако се узимају као калев-лоза, индустријалне се пак и резнице надржавне лозе а неке резнице, као и *приврне*, ако се узимају за подизање виноградна па живом постој (у срезовима равском, годубачком, клучком, бранолањачком и вегетацијом) издатиће се по одобрењу Министра Народне Привреде бесплатно, ако је молална испунио одредбе чл. 25 и 26 Правилника за извршење закона о обављању и унапређењу виноградарства.

Старос код животиња. — Вок код животиња врло је различит, јер док је код неких само неколико сати ван дана, код других се рачуна на месеце. Највећу старос дококује свињ. Вок његов рачуна се 150—200 година. После тога долази шаран, са 100—150 година, и папага, зрна и либид са по 100 година. Од домаће живине највише живи гуека, која може да дотера до 50 година, за њом од домаћих животиња најдуже живи коњ, до 40 год.; пас до 25; свиња и голуб до 20; мајка до 18; коза, овац и живина до 10 и прже до 4 године.

ИЊИЊЕЊЕЊНОСТ

Како да се одржи наша домаћа, питома лоза на свима земљана и пољопривредима или један прост лек против филосера. — Најпознатијо искуство из виноградарства, Писања *Бог. Милошевића*, путни наставник виноградарства, Београд, Штампарница Ч. Стевановића према од Руског Цара, Цена 1 динар, Стр. 21.

Писац горње брошури г. Милошевића постали су Г. Министар Народне Привреде да путног наставника виноградарства јачама да то да породица на подизању што већег броја виноградних на живим, летовним, песковима дуж Дунава, нарочито у орозу ризиком и голубачком. Међутим г. Милошевић, изгледа, препоручава ту своју дужност — интересито ми било знати, колико је винограда подигнуто на живим песковима у мало час постојећим срединама, од како је он тамо као путни наставник виноградарства — јер се, ово, зања, ваљда на дуга времена, једном сасвим другог посла за који није ни позван ни дошао. Он измишља један нов, неопознат лек против филосера, јер ту није резултат његовог искуства већ употребљава — и штампана од неке једне брошури, мисловит буди речено пуно и других грешака и забуда, која може убити само забуну у народ и веома оштети обимнале винограда на америчкој подлози. Он штампана ту броштуру и препоручује свој лек не да учини какву услугу нашој виноградарској свези — далеко од тога, већ да престо експлоативну његову вештање на лак начин дође до што више... пара!

После вишегодишњег проучавања, експеримената и рада — о свему томе његовом раду се врло мало, на жалост, зна — г. писец изналази вели, један шок, прост лек против филосера, који се радношћу купује и продаје по скупој монци — 21 стр. за динар! и ако га ни сам није пробао!

Филосера је један врло сићушан инсекат, који се не може годим оком видети. Њени су органи за копање (ноге) врло слабакити, те, прена томе, може да се разликовања у већој мери само тамо где јој није потребно да прани пролазе, ходничко кроз земљу, где они дакле већ постоје, као што је то случај нарочито са глиновитим кречним земљама. Она не може да живи у песковитим земљама, у којима има око 60—70% ситнозвонитог песка баш зато што ту и нема пометних производа, хидрина. Првакати пак такве ходнице кроз песак, који се непрестано обавршава то би занета био тегабан посај и за каквог крупног инсекта а како ја за слабакит филосеру.

Г. писец позива од једне хитроства, која има врло мало вероватности, а на ње: да филосера уличи у земљу само кроз рупе око краја човота, рупе, које се образују услед бувања човота, кад је земља влажна или поклањеном земље од човота, кад је време сушно. Одатак тај инсекат силази онек кроз рупе и отвара од најситнијих жилаца, Ветар, вели г. писец, уздрана по човот од врха до дна, те се услед тога земља одбаје од кила и жилаца и тако се направи ходница за филосеру!!!

Ако се око човота, наставаља г. писец, налази снагама на наваља ситан песак, онда неће бити никакве опасности од филосера, јер они врати неће бити рупа куда би тај инсекат могао ући у земљу. Г. писец прена томе саветује — и то је тај његов нови лек — или да се попривања винограда поприје следећим песком довише 15—20 см. — колико би кола песак пребало, боже хој, наући и шта би то контакто по хстару? — али престо око човота ископати рупе, дубине и ширине 15 до 20 см. на их засути чистим песком!!!...

Ко може, међутим, спорити да филосера не уличи у земљу кроз пуковине, којих спори унек има на површини земље, а нашој човота? Поштоју такв пуковина има ходница којих има, ресоме, нарочито у глиновитом кречним земљама — зато се ове баш и најпознатије да развојеном телу инсекта — филосера и силази до најситнијих жилаца. Филосера је, као што знаменитије и силази до најситнијих жилаца, који се не може годим оком видети, те се отуда и може провлачити и кроз најситније, микропоскопе пуковине на и у земљи. Није то какав велики живацај, па да му требају читаво време да оне око врата човота, на да се у земљу утуче, као што то мисли г. писец. Зар се верова филосера не силаз под земљом с једнога места на друго? Они жути кругови што се примећују у виноград, који лати од филосера бивају све већи и већи баш услед те седаје. Нашта, онда, могу сагнати оне рупе, неопознате песком око човота или овај сушине тавак слај песак, којим жели г. писец да се покрије површина винограда?

Овај лек, који г. писец препоручује као што се види није нимало повољан те га за то не треба на пробати, као што то, уосталом није ни сам г. писец учинио.

У Француској је опробано хиљаду средстава против филосера, на се најзад нашло да је најрационалије и најпознатије обимнале винограда на америчкој подлози. И ми смо се у том погледу, као и други народи, уследили на Француске и следовали њиховом примеру, на да то, кад већ другог бољег лека нема, и истражио на том путу. В. И. Ст.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК I СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

дроме 12 јануара 1905 год. у Београду

Били су присутни: Председник г. Милош Н. Поповић, благодотни г. Јов. Јежић и чланови Управо г. г. Ђора Д. Тодоровић, Нико Јовановић, Милош Н. Лукићевић и др. Милошевић Васић.

Воложко секретар: др. В. Радић.

1. Чита се записник XXIX седнице од прошле године, који се прижа.

2. Секретар подноси годишњи извештај о раду Друштва из прошле 1904 године. — Решење: да се изабере ужи одбор, у који изаборог улазе председник г. Милош Н. Поповић и чланови управо г. г. Милош Н. Лукићевић и др. Милошевић Васић, који ће поднети извештај проучити и кад га они одобре, да се штампа у „Тезаку“.

3. Изнесе се понуда за набавку семена од удерике детелине. Од 6 пријављених понуђача, који се у изабеном ревезуату пошину, најповољнију цену, са свима условљеним гаранцијама, дала је беошка селанарска радња Волонери и Ваје и прена томе је решено: да се од њих набави 10.000 килограма реченога семена.

4. Чита се ревезуат г. Освалда Реиша окружнот марешот лавара о ставу друштвеног живинарства у Раготу. — Прима се к знању.

5. Чита се детаљан ревезуат настојника истог живинарства о ставу његовом на крају месеца децембра прошле године. — Прима се к знању.

6. Чита се ревезуат истог настојника о добиивном кукурузу са друштвеном пиле, која се у живинарски излази — Решење: да се редовни члан Друштва г. Љуба Р. Јовановић, оком на Липова уноси да од др. живинарства у Раготу, да се увери о количини и квалитету прошле године добиивном кукурузу, као и о ставу специјалне хране, која се при живинарској излази и да о свему тим извештај Друштву поднесе. Да се, даље, узима, да оном приликом да и своје мишљење о ставу живинарства уопште.

7. Чита се молба Подружнице Књажевачко, која молба да повздају помоћ за набавку стоке, коју мисли прерадити у току ове године. — Решење: да се од Подружнице тражи гатијни податак о приређивању те животиње и према добиивним одређеним подацима, Друштво ће даље учинити што у потребно нађе.

8. Чита се предлог свих овација и избору нових редовних чланова. — Прима се по предлогу.

9. Чита се извештај Ратарске Школе о употребаивности гајеноземе сушине. — Прима се к знању.

10. Подноси се поправљено и допуњено дело г. др-а В. Радића о „гајеној животињи“ за штампање. — Решење: да се даду изградити потребне савне, да се као XII „Практична Пољопривредна Поука“ штампа у 1500 примерака, а писец да се изгради са 70 динара од штампањот табакса и да му се од штампањот дела поклоно 30 примерака.

11. Исто се тако подноси поправљено и допуњено дело г. г. Лере Д. Тодоровића и Ваје Т. Тодоровића, о хранљивој стоци. — Решење: да се и ова као XIII „Практична Пољопривредна Поука“ штампа у 1500 примерака, да се писец изгради са 80 динара од штампањот табакса и да им се од штампањот дела поклоно 30 примерака.

О Г Л А С И

ПОВЛАШЋЕНА ФАБРИКА ПОЉОПРИВРЕДНИХ СПРАВА И МАШИНА

БРАЋЕ Р. ГОЂЕВЦА

У БЕОГРАДУ

ПРЕПОРУЧУЈЕ СВОЈЕ СОПСТВЕНЕ ИЗРАДЕ

ПРСКАЛИЦУ ЗА ПРСКАЊЕ ВИНОВЕ ЛОЗЕ

до данас најсавршенију и од стручне комисије Српског Пољопривредног Друштва, као и од већине економца и виноградача, испробану под називом

„КРАЈИНА“

са знатно јефтинијом ценом него ли оне са стране донесене а квалитетом и својом солидном израдом никако не уступа првим страним патентираним фабрикатима те врсте.

Иста се може добити и код Српског Пољопривредног Друштва, а у пакује стоваришту до Народне Банке.

1—10

Кушаковића апотека код Св. Ђорђа — Врање

Препоручује своје богато стовариште лекова: раних српских и страних специјалиста, који су од г. л. лекара препоручени, а набавила и своје оригиналне специјалитете — лекове, који се преко поштом и календара препоручују.

Кушаковића Калодонт

за његу зуба и сив остали производи награђени су на великој међународној изложби у **Енглеској у Лондону**, „златном медаљом“ и **дипломом**; у **Атини на грчкој изложби** „сребрном медаљом“ и **дипломом**; а са **Паломба Српског Пољопривредног Друштва** добила је две похвалнице: за *високи квалитет и савременост*.

Против шифула, отона мазеда, малокрвности, осипа (т. л. ериџитера), и осталих кожных болести, које од

нечисте крви проистичу, најбоље је и најјетиније средство за децу и одрасле

Кушаковића Рабљи Зејтин

Са једним гвошћем — (Ol jeovic a. ferri-jod)

Исти је зејтин врло пријатног укуса и израда тако, да га и најмала деца без икакве одржности врло радо пију. Дугорочном употребом овога зејтина деца се нагло опораве и добију светлу и ружичу боју лица, крв се очисти, а над је крв у организму чисти, и болести се ређе појављују.

Овај је зејтин препоручен и од г. л. лекара како у Београду, тако и на унутрашњости Србије.

Употреба: деца се даје по једна мала кашика дневно по 2 пута, а после тога по једну кашику леба да поједе; одрасли узимају по 3 велике кашике дневно.

Разишаће се по целој Србији обратном поштом, а од најумеренијом ценом.

Кушаковића апотека код Св. Ђорђа — Врање.

2—12

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од пет врте једног етуца по 10 пара дин.; од осталих крупних шемема по 15 пара од врте од етуца. **Већим огласима: Цела страна 10 динара** (10 крупа аустр., вредности), **пома стране 5 динара** (5 крупа аустријске вред.), **четврт стране 2-50 динара** (2-50 крупа).

За оглашавање шест пута, 10 од сто јефтиније.

Преглед 4 и 5 броја Тошња. Чланци: Народновање земље. — О испитивању кречњача у земљи у циљу избора подлога. — Које су данас признате као најбоље врте етучне рене? — О парнику и прасењу кромча и одгајивању прасида. — Користи од задружане прераде злата постоју Милосарских Задруга. — Пондње и ослабење од њих. — Живинарство на Балкану (иастајина се). — Грањак „Мамут“. — *Беланске*. — *Геленик*. — *Бумажњост*. — *Друштвени и по-друштвени послови*. — *Ослон*. — *Цена огласима*.

ИЗДАВА ДЕСЕТОДНЕВНО
1, 10 и 30 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОВОДИ
УГРЕЖУ СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ
ПРЕТСТАВУ СРБИЈАУ И СВЕ ПОВШТЕ

КА ОСНОВУ ВАНРЕДНОГ ГЛАСНИКА ОД КРАЈА
1899 ГОДИНЕ ЈЕ 304 КРИЊИКОМ ДРУШТВИ
ВАСИ ВОЈИТА ПОСЛАТОМ.

Цена оглашавања изложена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1898 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво власник
Председник Д-Р МАРКО Т. ДЕКО
ЧАРНАКЕВИЋА УЛИЦА БР. 15.

ОДГОВОРНИ ГЛАВНИК
МИЛОШ И. ЛУКИЊЕВИЋ
САРАЈЕВИЦА БР. 10. 25.

БРОЈ 6.

У БЕОГРАДУ, 20 ФЕБРУАРА 1905 ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXXVI

ЗАПИСНИК

XXXVI ГЛАВНОГ ГОДИШЊЕГ ЗБОРА СРПСКОГ ПОЉОПРИВР. ДРУШТВА

Државног 30 и 31 јануара 1905 године у Београду.

Збору је председавао друштвени председник г. Милош Х. Поповић, а бележио секретар Д-р В. Рађић.

Од чланова присуствовали су Збору: г. г. Д-р. Свет. Радојковић, Министар Народне Привреде, Борисав В. Тодоровић, Милош Атаваковић, Д-р. К. Николић, Стојан М. Бурићанин, Милош Н. Лукићевић, Алек. Микојковић, Антоније Георгијевић, Свет. Говезан, Вића Матић, Грудица Соколовић, Милаш Јовановић, Радомир А. Нешћин, Милош Гркочић, Јанка Спасојевић, Нико Јовановић, Мел. Божовић, Јанко Поповић, Д-р. Мил. Васић, Драгољуб Обрадовић, Светозар А. Потоковић, Рад. Сисаковић, Јок. М. Јосиф, Рад. М. Живановић, Дим. Ј. Штупиговић, Мих. Ђокић, М. С. Милошевић, Петровић М. Савић, М. Јовановић, Пера Д. Тодоровић, Максим Говезан, Јов. Червинић, Тодор Мраовић, Ст. Бобић, Алекса Нешћин, Мил. Даваренић, Коста М. Бурић, Мих. Николић, Милош Милошевић. Осим њих, било је још и 16 лица који су присуствовали као гости.

I.

Констатирајући, да по чл. 46 друштвених Правила има на окупу довољан број чланова за пуноважно решавање, председник отвара Збор у 9^{1/2} часова пре подне. Али пре то што се пређе на дневни ред, председник предлаже да се подрава Народног Заштитног Друштва Његово Величанство Краљу. — Збор једногласно усваја овај предлог и председник позива секретара да прочита подрава, који Збор приима и поздравни са узвицима: *Живино! Живино!*

Подрава Његовом Величанству гласи:

Његовом Величанству Краљу Србије

ПЕТРУ I,

БЕОГРАД

Чланови Српског Пољопривредног Друштва и пријатељи српске пољске привреде, скупљени данас на XXXVI Главном Годишњем Збору друштвеном, сматрају за прву и свету своју дужност, да Вашем Величанству поднесу најакту и непоколебљиво верности и дубоке захвалности на неизмерној нахали, коју Ваше Величанство показујете Срп. Пољопривредном Друштву и српској пољској привреди, једногласно изгласивши: Да живи Народног Заштитног Српског Пољопривредног Друштва, Његово Величанство Краљу Србије Петар I. Да живи Његово умашени и приселени Дом

Председник
Српског Пољопривредног Друштва,
М. Х. Поповић с. р.

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

КА ГОДИНЕ 6 ДИИ. НА ПОЛУ ГОДИНЕ 3 ДИИ.
ЧЛАНОВИ ПОМЛАДИ, ЧЛАНОВИ СТАРИЈИ,
ПОДРОДНА, ОСОБИ, ЖИВАК, ВОЈНИЦИ СТАРА
КАРА, ЧЛАН. МАНАСТИРА, НЕПОДАРОДИТЕЉИ
ЗАДТЕТИ И ЧЛАНЕ ПУЖА ДОДЕЛАЈУ ЛИСТ У
ПОДА КИШЕ, 400 КРИЊИКОМ ПРТИМАУ УМЕРНО
ЗА КРАЈ ГОДИНЕ.

ЗА СРБИЈУ

КА ГОДИНЕ 6 ДИИ. НА ПОЛУ ГОДИНЕ 3 ДИИ.
ЧЛАНОВИ ПОМЛАДИ, ЧЛАНОВИ СТАРИЈИ,
ПОДРОДНА, ОСОБИ, ЖИВАК, ВОЈНИЦИ СТАРА
КАРА, ЧЛАН. МАНАСТИРА, НЕПОДАРОДИТЕЉИ
ЗАДТЕТИ И ЧЛАНЕ ПУЖА ДОДЕЛАЈУ ЛИСТ У
ПОДА КИШЕ, 400 КРИЊИКОМ ПРТИМАУ УМЕРНО
ЗА КРАЈ ГОДИНЕ.

На овај подрава, Његово Величанство благоволао је нај-
милостивије одговорити следећом дивисиом:

МИЛОШУ Х. ПОПОВИЋУ

Председнику Српског Пољопривредног Друштва

БЕОГРАД

*Изложивши члановима Српског Пољопривредног Друштва Моју
искрену захвалност на подравоу и изјави искрену оданост које
су Ми изупрелили од овог Годишњег Збора.*

ПЕТАР I, г.

Овај Краљев одговор Збор је пријатно стојећи с г. г. узвицима: *Живино Краљу! Живино или Народног Заштитни! Живино!*

По чл. 42 друштвених Правила, председник предлаже да Збор изабере од присутних чланова тројицу, који ће обврстити Задатки изборског рада. — Збор изабере г. г. Милана Т. Гркочића, Рад. А. Нешћина и Максима Т. Ботаца, редовне чланове.

II.

Председник извештава, да на дневном реду читаве извештаја о раду друштвеном у 1904 години. По подрадо члана г. Борислава В. Тодоровића успешно је, да се чита само извештај о друштвеним вештајима и тога рачуна се део друштвеног рада јер се целокупни Извештај налази штампан у рукама чланова. Збор усвоји овај предлог г. Тодоровића и секретар прочита извештајски и рачунаски део Извештаја. После говора и објашњења од стране више говорника, — Збор приима овај извештај и у исто време одобрава учинила прекорачења преко будућег предвиђења, а са разлог, који су у томе делу извештаја наведени и објашњени.

III.

Присутни су читаво Пројекта за нова Правила, која ће боље одговарати савременим друштвеним потребама, а која је Управна Друштвена поднела Главном Збору на одобрење. — Читан је члан по члан, а приврбе и исправке које су том приликом учињене, имаће нова Управи да изврши новом редакцијом целокупне садржине, и пошто се све то учини, онда ће друштвена Управи тако исправљена и допуњена Правила поднети господињу Министру Народне Привреде на одобрење, а ступиће у живот кад их господињу Министар одобри. У 12^{1/2} часова по подне председник закључује рад, пошто је превлавно подне, и жели присутни чланове да дођу после подне у 2^{1/2} часа да рад продуже. У 2^{1/2} часа по подне продужио је читаве осталих чланова Правила. У 4 часа пак, закључи председник даљи рад и позиве присутне за сутра 31 јануара у 9 часова пре подне на продужење рада.

31 јануара у 9^{1/2} часова пре подне, пошто је констатирано да је за пуноважно решавање довољан број присутних чланова, позива председник Збор да рад продужи. На пре него се је пришло на дневни ред, члан г. Милош И. Лукићевић

тражи да се стави у завештаник; како је г. Свот, Гавриловић јуче после подне ненадлежно тражио, што је председник и усвојио, да Збор претдне даљи свој рад да би неки други Збор могао у истој Друштвеној дворани радити. — Председник објашњава, да г. Гавриловић и није прекинуо рад друштвеног Збора, већ да је председник сам, видећи замореност код чланица Друштвеног Збора, шапшао за потребно, да рад за сутра одложи. За тим се прешао на дневни ред — продужено је даље читање Правила, које је трајало до 12^у часова, кад је прекинуто и одложено за 2^у, по подне, у које је премо рад зборска продужен.

IV.

Пошто је са читањем Правила било свршено, на дневном је реду остала досадашња Управа, која гласи:

Главног Збору Српског Пољопривредног Друштва.
У седници својој од 21 јануара о. г., потписата Управни Одбор дао је оставку, мотивишући ту своју одлуку тиме што се вада, да ће Главни Збор усвојити поднесена нова Прасила, и према томе треба на Управу Друштва да дође и нов Одбор.

Инакштинући о томе Главни Збор, потписата чланови Управног Одбора моле га, да ову оставку ипак узакати и нову Управу изабрати, у коју долазе: председник, потпреседник и двамаст чланова, а благајника — ако се усвоје нова Прасила — бира Одбор. До избора пак нове Управе, моле Збор изабрати једно лице, које ће до редовног избора благајника по новим Правилима, привремено отпративати благајничку дужност.

Благајници Збору на почетку и поверуку, којом нас је досада одлакивало, уверавамо га, да нико и од сада као редовни чланови Српског Пољопривредног Друштва није у своју потпомагати и на постигнућу Друштвених циљева свима силама и даље радити*.

23 јануара 1905.

Београд.

Председник
Српског Пољопривредног Друштва
М. X. Поповић с. р.

Чланови Управе:

Д-р Марко Т. Лео с. р., Алекса Ј. Поповић с. р., Пера Д. Тодоровић с. р., Нико Јоановић с. р., Милета Н. Дукиновић с. р., Др. Милетије Весели с. р., Милета Јоановић с. р.

Главни Збор прима оставку Управног Одбора, а за вршнору дужности благајника до новог избора, бира досадашњег благајника г. Јов. Јекића.

V.

На дневном је реду предлог „за нове намере за напреднеје радње“, који гласи:

„Главном Годишњем Збору Српског Пољопривредног Друштва*.

Управни Одбор Српског Пољопривредног Друштва, по усвојеном мишљењу свих Секција предлаже Главном Годишњем Збору, да изврши одобрити: да се поред оних у Инакштинућу побројаних разице расписаних, објављених и у роковима продужених награда, за напреднеје радње*, могу у овој години расписати и следеће нове награде и то:

1. За најбоље уређене имове у величини од 10—20 хектара у околним пожарничком и средњересном. Прва награда 300 динара, а друга 200 динара. — Рок пројаве 1 августа 1908 године.

2. Ко засади најмање 1 хектар крумпиром на једноку хрону од најбољих разице ошата и онај однеће и збере како треба. Прва награда 200 динара, друга 150, а трећа 100 динара. — Такмичити се могу земљородници из округа чачкаског, крушевачког и ужичког. — Рок за пријаву 1 јуна 1906 године.

3. Ко засеје најмање један хектар *агротомонским белом пасулом*, као засебан усеви, а добијеном количину прода на ма коју тргу у земљи, наградиће се и то: првом наградом од 200 или другом од 150 динара. — Такмичити се могу земљородници из округа пожарничког. Рок за пријаву 1 јуна 1906 године.

4. Ко у околним Београда изведе у већем размеру *мајоранског ворта* које се данас увози са стране, и докаже да се тим послом стално бави: I је награда 400 и II 200 динара. Рок за пријаву 1 јуна 1906 године.

Такмичари се изјужу владати по прописима које ће Друштво за то издати*.

По овом предлогу ушпише су неке измене: тако је тачка I у голшко изменила, што је уместо „10—20 хектара“, стављено „5—20 хектара“, једнако је прва награда повишена од 300 динара на 500 динара, а друга од 200 динара на 300 динара.

Код тачке 3 ушпише су ове измене: прва награда од 200 динара сачувана је на 100 динара, а друга од 150 динара на 50 динара.

VI.

Председник позива благајника да објасни Збору она претворачена по партији за набавку земста и садница, у којима је била реч у Инакштинућу, а која у ствари и нису никаква претворачена, и моли да Збор га објашњења прими и претворачена одбери. — Одобрива се.

VII.

Благајник чита резерв за расходовањ оних сума, које изнеса, у списку побројана лица дугују Друштву за што им сечење и сирање на продају по отвореним ратуница у ранијих година, а које се суме нису могле, нити се могу наплатити, и ако је друштвена Управа све могуће чинила, да се до наплате дође. — Збор одобрива расходовања.

VIII.

Благајник чита резерв за расходовањ оних сума, која изнеса, у приложеном списку побројана лица, дугују Друштву из ранијих година за „Тежак“, а које се суме нису могле, нити се могу наплатити. — Збор одобрива и ово расходовања.

IX.

Секретар чита предлог члана Управе г. Д-ра Марка Т. Лео о расписивању *ошата награде* за она лица, која би у своје крају својим личним залажањем постала најбољи успех, да што више пољопривредника заинтересују за приму напреднијих начина рада. Предлог гласи:

„Предлог Српском Пољопривредном Друштву — за ошате награде за напреднеје радње.“

Међу расписаних наградама за напреднеје радње, као што је познато, има их вишине које нисуко не вишине одина.

Један од главних узрока кој наприједити појави баш сузице лежи и у томе, што остварљиво у људима, који би одлученом прихватали и извршивали корисне намере Српског Пољопривредног Друштва. То је такоер један од главних узрока што и иначе мисао лежи и корисних поука у публикацијама Српског Пољопривредног Друштва остају само на хартији.

Сви знамо, да се питања такве природе, као што су питања о унапређењу пољско привреде, најбоље решавају непосредним практичним радом. Та се питања најбоље решавају у допоруку, објашњавању на састањима, у којима се поред осталог и извођаца показује како и шта треба радити. Свуда се показало, да се најбоље долази до резултата непосредним саобраћањем са селјацима, који није у стању да се користи питањеном поуком. Треба леко да би објаснио и показао, како и на који начин да се у сваком раду досусти резултатима науке. И онима, којима је то друкоч, или су иначе одушевљени таквим практичним радом, требало би, држати, још на који начин прихвати вишине велике заслуге. Један од тих начина, који би у томе правцу изазвао живља рад, био би можда, кад би се поред специјалних награда за напреднеје привредне радње расписале и *ошате награде* за оне, који би својим залажањем радом у највећој мери у своје крају покретили најбоље пешоловане привреднеје за напреднеје радње.

Онолику материјалну награду, колику такви ројници у ствари заслужују, истова би не могло дати Српско Пољопривредно Друштво. За такве одличне раднице остала би им у будуће највећа награда, њихово уважавањ у постигнућем успеху — остала би им морална награда. Али да би се видним знаком показало, како Српско Пољопривредно Друштво цели рад таквих одличних и спешних привредника, а и да би се кадар тих одличних пољопривредних фактора, повећало, предлажем: да се најважних пољопривредних фактора, повећало, предлажем: да се најважних специјалних награда распишу и ошате, којима би се најбоље изразили или појединци или Друштвама, ови диске, који би покретили ошатино у највећој мери са најбољим успехом покретили напреднеје радње.

Пробе ради за 1905 годину могле би те ошате награде да важе за целу Србију, и, премо средствима, која би за такв циљ

(*Camelina sativa*) у лаву и т. д. то се може објаснити углавном три начина:

а) Семе наосних коровних биљака, кадњаја се тешко од семена узема, нар. куб. од шипшине, подлактица од лави, јер да то треба нарочитих справа (требаља), којих сваки пољопривредник не може да има;

б) Врсте сетве може бити такође узрок појави ове или оне коровне биљке. Неки увек треба сетати равно, кад је земље влажна по хладно, а други омет кад је земља топла и сува. Ова корова чије семе није на некој топлоти, у доба, кад се врши понав сетва, дају биљке, које је дрљављем после сетве лако угловити, и увек у то доба постоји, биће због тога чистији, него кад би се сетва извршила раније или с пролећа. Оштра мита пашук су чистија, ако су добро прекинула, само стога што пошлага коровне биљке највећих делова утисну преко зиме; напротив у јарни осењима, кад се појаве те исте биљке, често се јачо разрасту, да утисне цео увек.

в) Напослетку, моћ коровних биљака, да у већој или мањој мери поднесу засену, решава често, да ли ће се појавити у већим или мањим количинама и да ли се уопште могу одржати или не. Како различити увек дају и различну засену, то се прена томе јављају једне или друге коровне биљке.

Зато да борба противу корова буде успешнија треба што боље познати природу коровних биљака и њихове особине, по о томе — други пут.

В. Д. Т.

ТЕЛАДИМА ЈЕ ПОТРЕБНО КРЕТАЊЕ

Код нас има крајева у којима је земља толико опраћена те пољопривредници немају чајира за дрљављем говеди и опшних аспута за стоку, већ ју морају држати на „првону“ око лева и уратина и у стајама.

Стога на пашњацима не могу се као стајска, на стога баш и хоћемо да проговоримо неколико речи о кретању телди и утицају које ово има на његово развиће.

Стога у стаји мора се сваки дан чистити, тинарити и стаја пространати ради обнављања ваздуха. И не само то, него се она мора посредствено изгонити на поље ради кретања јер је оно веома потребно, а нарочито млађим грљима. Могу су она хранити снажнок храмом; може им бити и стаја чиста али све то није ништа ако немају довољно кретања. Стога, веома је потребно да се жлада грла а особито телди што више крећу. Телди, која се не крећу, ако не захрљављу она отромате, пошту да се гоје, те се стога у њима не могу да развију особине ради којих се гаје. — Од оних телди које се само у стаји држе, и немају потребнога кретања, не могу никада постати добри прикладни бисови или вољни за мучу. То ваља једном за свагда знати и упамтити. Јер, кад се телди по пољу крећу, не само што им ошврћивају удови и боље се развију, него им и плућа боље раде, јер удишу више свежета ваздуха, од чега им се прва шире. Шире им боље ради; првокот је бржи а све то омет чина, те остали органи правилније врше одређене им радње.

Према томе, многи одгајивачи веома погрешно раде, што телди држе затворену у стаји у каквом усвом и таквом простору. Ту, на таквом месту, не само што не могу како ваља да се развију, него и савезни провадију, чему се не треба чудити. Така моста брзо се загаде; у њима се ваздух покарива, јер је тешко одржавати потребну чистоту. А ништа горе и опасније по развитак младих грла од нечисте и влажне стаје, а нарочито ако се још и не крећу.

Да би се избегле штетне последице које од оваквога дрљавља телди настујају, треба одвојити један простор у стаји и кретају га у коме ће се телди моћи по вољи кретати. На задруге не треба да има чворона или невољничких ескера, на које би се телди могли поврдити. Поред тога, ваља pazити да у њему буде под сув, а ваздух чист и топан. Премаја неколи телдица, а особито кад је на пољу хладно, на стога их од ње треба чувати.

Не само, дакле, што телди докле су још мала, треба држати у таквом одвојеном у коме се могу слободно кретати него их ваља и са крањима пуштати на поље кад год време дозвољава. Ако се телди још од ране младости не навикну на посредствено кретање, постоји слабих ногу, трома и додије пасу готово и за какву употребу.

Ко има више телди а нема могућности да им потребан простор у стаји одвоји, у коме би се могла кретати, боље је да их распореди или поведе и задруги онолики број, колики може како ваља одговарати. Јер, одгата је боље имати мања број телди, на их како ваља држати, него већи, на никак. А снажни и добро развијени телди, могуће је одговарати само онда, ако поред хране и добре неге, буде имало још и довољно простора на коме ће се ноћи по вољи кретати.

И ако је кретање телдица тако потребно, ипак их нико кад је велика жладања не треба знавоље пуштати, јер могу да набебу. С пролећа пак, кад год је време благо и топло а тако и преко лета, треба их пуштати сваки дан на поље ради кретања. А још је боље, ако се преко лета држе на заједничком пашњак. Само при тој ваља pazити да по могућности буду једне старости и једнога пола увек засебно одвојена. То стога, што често итрађи се једно на друго скачу, те јача и тежа могу да повреду млађа и слабија. А сем тога, кад се одрадлија мушка и женска телди држе заједно, и ако се у то доба не јавља прани природна жар за парење, мушка грла могу да повреду женска грла од чега их треба чувати.

Пашњак су од невољне предности за дрљављем телди. Грла која су расла на пашњацима одмах на при пољем разликују се од стајских грла. Док се у стаји грла трома, слабокретна, докле су она са пашњака живахна, лакокретна, удови снажни и развијени и на ходу лака. У њих је прибор за парење бољи, јер добро вари храну, те пре могу да се погоче, а то чини те их грлоци на тргу више траже и боље млађају. А сем тога, она грла која су преко зиме имала довољан простор за кретање, а преко лета боравила на пашњацима, здравија су од стајских грла и лакше одолевају многи болестима по ова. Поред тога, таква грла боље преносе своје особине на потомство него стајска грла. Јер, зна се, да су они бисови и краве, који су расли на пашњацима и имали довољно кретања, плоднији, но она прикладна грла која су у у стаји расла и одрасла.

Стога, одгајивачи треба добро да пазе, па да жлада грла која ушвају за прилод на чувених запата или дрљављем заповода, не држе затворено у стаји, већ да их пуштају да се што више крећу. На тај начин лакше ће се и пре развити у њима особине ради којих их и гаје. Иначе, не буду ли на то пазати, не треба да се чуде, што су се у нади, да добра грла добију преварила.

Грла која се држе на пољу и имају довољно кретања, здравија су, јер су им поре на божи отворене те је испаривање веће. Таква грла отворену и лакше подносе сваку промену времена него стајска. Непријатним кретањем по пољу она се навикну на луде, стоку и предмете, на су мршци и њима је лакше уривати.

Стајска су грла махом слабија, Пауља и прва су им перавијена; мнвише су мекани и бухави; удови слаби, те услед

sveta toga lakše podleže snima a naročito pušinski bolestima. Za vnu su nepoželjna, jer nisu naznačena za hod; naročito nisu za terete i daleki put. A zbog neprestanoga lekana i stajanja u staji, oslobude, to postaju opasni ne samo za okolinu i nepoželjna lična, već i za svoje čuvare. Za to su nam najbolji dokaz biljke koji se ne iznose napolje već drže samo u stajama. Oni pak biljke koji se drže po polju i sa kравама, kriju se to nisu potrebne nikakve uskravajajućе справе, kao nosivi pretovari.

Ne tako isto treba kad se još na malena drže u staji oslobude, već dobiju izvesne rđave nanike škodljive po njihovom zdravlju. Na ime: pašnjaci se da liku pokrvaču, jedu prava i zagađenu prostirku a likujućи једно друго, gutaju lake te im се у желуду stvaraju kopte, што се штетно utiče na njihovo zdravlje. Једини је лек protivu ovih napa, puštane radi kраваа по polju.

Ako nema ispušta za stoku и чајра, onda треба pred tavom stajom ograditi izvestan prostor, koji треба да је у veći са stajom, на нека се telad по њему по вола крећу. Ту у том простору који треба да је сув, могу се telad и хранићи кад год време дозволи. А кад је време хладно и ишарно не треба их напоје изводити на их хранити.

Краве је, дакле, младим теладима веома потребно, јер је корисно. Одржавањем не треба никада да то смеће са узга, ако жиде да им се ова развију у добра, употребљива грав прека намененом циљу. А ако немају могућности да их такве просторе повуде, боље је да их продају за раније док су још на цени.

И. К.

ПЧЕЛИН УВОД КАО ЛЕК

У више времена досад носили смо да чујемо како се мед и восак, protivu многих болести, препоручују за лек. У најновије време многи лекари и пчелари препоручују за лек и пчелин увод.

Пчела, као што већ знамо, бде својим лаком, у којој има краљеве киселине. Уבודом се жаока толи и краљеве киселина на ње долази у тело. Знајући за њену особиту антисептичну снагу, лако можемо да верујемо и у лековитост, нарочито ако имamo у виду и многобројна тврђења од разних пчелара и лекара.

Мед, чуван на сувом и чистом месту, може ототинама година да надржи и да остане сасвим непромењен, а то једино због краљеве киселине које има у себи, јер пчеле, правећи га, остављају и ње у меду. Што тако не да се друштво објаснити ни живот уводу у кошници. Једина краљеве киселина у стању је да идућој кошници од 20—25.000 пчела, омогући живот у њој и сврши угушњивање и трулеж.

На кад видимо да краљеве киселина заоста има овако јаку антисептичну снагу, лако онда можемо да верујемо и у њену лековитост.

Занимљиво је споменимо Д-ра Перхе-а, лекара у Марбургу, које је он навео у медицинском друштву у Везу. Он у њему тврди како је увод пчелин одлично средство против реуматизма. „Увод пчеле, који код здравог човека производи бол, код болесника има чудотворну моћ,“ води он. Он наводи један пример из своје праксе лечењем једне жене, која је добила 6092 увода, и после тога, уводи нису имали више никаквог дејства на њу.

Д-р. Спр. Штаман је у једном прашком немачком листу своје посматрање о лечењу на овај начин. У том чланку, извођу осталог текста: „Код свију реуматичних болова, може се усматри као лек пчелин увод. Уколико је реуматизам јачи, толико дуже траје лечење. Нарочито дејство имају уводи код реуматичних срчаних болести.“

Препоручује се и противу мигрене. Један немачки лист доноси да је пролећу о лечењу једне жене из Кишинева, која је више година боловала од мигрене. Једнога дана после великог мучења од болова, одвела се код једног

свога рођака. Седела у воћњасу и одмарајући се у подусну, осети да јој нешто ниш по везу и притиску руком. У тој осети узваси бол и врину. Писек који је знано била је пчела. Одмах после овога, главни јој отекла и 24 сата трајали су велики болови. Али што је најважније то је: да чим је сласнуо оток, нестало је бола.

Други овет болесник који је боловао од реуматизма, такође тврди да се убудом лечење излетно. У почетку лечење осетно је велике болове, после којих су избили блавоши пути тишности. Убрзо за овим пашњаци су се проваљали и болова је одмах нестало.

Имајући све ово у виду долазимо до резултата, да ствар она изодује најобавније најже и прочувања.

Жарко М. Рукал.

КОЈУ КУ СОРТУ ПАСУЗА ДА УЗИМЪ ЗА „БОРАНИЈУ“?

За „боранију“ су без сумње оне сорте и одлике најбоље које су без конач. Око 400 одлика пасуза, које „пешака“ (лежак, чуца), које „вишње“ (причала, тачкаша) имамо данас под најразноврснијим називима, — то ко ће смо и да их узамти! Од њих хоћу ја једну сорту од најбољих за „боранију“, за зелен пасуз. Али — која је то сорта? Ко ће да ми ју узаме!

Слика 1.

Погрешно је мишљење, да су само вишње без конач. Има и пешака без конач, као и вишње. Али од пасуза за боранију не тражи се да је само без конач, него и да му је мехуња дебела, хеспата, а у њој да је зрно што студије, што неразјакотење, да га, тако рећи, и нема. То је *прва* боранија.

Да кажем овом приликом и то, да никад не треба две леје једну до друге насејавати вишњак; него, једну вишњак,

а други пешаком, или којим другим ниским покривом, јер вишна треба, да би што више цвела и више мекункај наметнуо, да добије и што више ваздуха, промаје и сунца, што уједино све сазнава улажнише и на то, да што *већи проценат мекункај буде без коница.*

Поред ових општих напомена, да одговорам на постављено питање.

Слика 2.

Ја, дакле, на доданашигг многогодишњег искуства могу рећи, да бољу сорту пасула *са мекункама без коница*, нисам гађао, но-што је сорта „**Златно брдо**“ (Monte d'or).

И онда, кад су друге сорте због непогодне лета омакуле, ова сорта остала је ушом побелијан; *никогд* не она сорта омакула није, а поред свега тога, она високо расте, па јој стога треба дати и дугачке притке, врло обилно рађа до у саму јесен, а иви дугачке, жуте, дебеле, врло хежане и укусне мекунке (боранију), које су, не тако за данашњу потребу, него су и за трговачку изарве, а *постојно су без коница*, уколико се то по природи саме бидље може рећи.

Од ове сорте има и вишкај, у кога су мекунке мало краће.

БЕЛА СЛАЧИЦА

(Sisnaris alba L.)

(По Н. В. Садорски)

— Вагг. Д. Тодоровић —

Ботанички опис. — Бела слагича је из фамилије *крестошито*. Стабљика јој је обраста бодљивим, готово чекињастим длакама. Листе је маљаво и перасто је нечено је нечено на неједнаке, зупчасте режњеве, који су примакнути један другоме. Чаша је на два равна и а лиске су раздвојене. Кружнице су лиске целе и завршене су врло дугачким њлупом који силви нешто мало иви дуску и у дну иви једну семку. Семке су жуте, округле, имају у пречнику око 2.5 мм и наслане су у јодан ред. Једногодишња бидља. Цвета у јуну и јулу; као динка расте по њама.

Од осталих усева из споменуте фамилије разликује се тиме, што је у ње први чланак чим пољнике, покривен чекињастим длакама, а ових нема код других усева који припадају крестошитама.

Циљ гајења. — Гаји се ради зрна, на кога се ради уде, за тми ради пиће, за хранљиве стовке у зеленом стању и као сено а и ради „зеленог дубрења“, т. ј. заораване зелених бидљака кад су у цвету.

1. Гајење беле слагиче ради зрна — семона

Поднебље. — Бела слагича подноси повећу хладноћу како за време кајања тако и у доба цвелања, те је отуда врло корисан усева за хладније крајеве и за места у којима владају ниски мразови.

И. В. Садорски вели: „На хладноћу од 6° Ц. провали су ни од мраза кромшир, просо и хељда, а бела слагича у хладноћу, као да није ни остала.“

А. М. Бучачев, наводи омет: „Године 1889 у Р. Голгови (у Русији, у Вјатској губернији), воћу 6 маја, била је температура на — 6° Ц.; маја 7 била је још више хладноћа — 8° Ц. и дневна температура, ивије била већа од + 8° Ц. Тако је време трајање све до 10 маја. Хладноћа је била урлок, те су страдали овак и јечам, како јари тако и озмиг, међутим, бела слагича остала је потпуно здрава. Ја сам се, кад је било јаче, јаво плашио прометњак мразова, али та лебња која није била основана; бела слагича подржала је и током хладноће, да не је одста задивља. Замисли сам, да бела слагича протрпа од мраза неке штете, но то ни помисама које итеу било пољуборне; то ми се десило кад сам ја својо ради семона, на нештум, поугареној и пољуборној знола отулади се свемак добро.“

М. Велбатов вели: „Да је 26 и 27 маја 1889 године слава у хоролеском округу (Хуреза губернија, у Русији), ушнатила хладу, просо и кукуруз, а бела слагича остала је здрава.“ Дале напомиње како је бела слагича Богом дана бидља на пшеле, јер зато што се може раније сејати, она ће и раније цвеласти.

Као постврно се може узети, да бела слагича у доба цвелања, може издржати хладноћу од — 2° Ц.

У бела слагича, подноси добро и суну. У приликама, кад јари усеве (овас, јечам и др.) готово страдају од суне, бела слагича развија се још добро, па и онда, кад недостатно потпуно свој пораст, даје ипак добар жетвени принос.

Земљиште. — Него тако ни у погледу избора земље, бела слагича није такође никакав пробирач. Она даје добар жетвени принос на свакој зрвотној земљи, само ако она није јако исповишена. Најбољи јој је принос на пољуборним глинушама а и на пескушама, ако се пољуборне. Него тако за њу су удесне и шљиве гј, разоране ледине и шањаци, а само земље на којима се вода задржава, неса за њу одесне.

Ђубрење. — Да би се видело у којој мери бела слагича црпе азљук, размотримо анализу (састојку) њенога семона (слама и плева њена иви у пречнику, те се тако истражила састојки који су у тим деловима враћају земљи) и поредити са анализом зрна оневог, језиком и проновог, као највише разпространених јарих усева. Та анализа (по **Е. Востру**), утврђује, да у 100 делова неушених зрна на ваздуху има:

¹ *Увлада торениса са кукуруза на Ставља, сорти и удобриши, С. Петербурга 1890.*

² *По флора овална Ваши од Дрво Сете Петровића.*

	ВЕЉА СЛАЧИНА	ОБЛО	ЈЕЧМА	ПРОСО
Воде	130-0	143-0	143-0	140-0
Азота	17-6	16-0	20-3	20-3
Паша	36-5	26-7	22-3	29-5
Шево садржи:				
Калцаја	5-9	4-8	4-7	3-3
Магнџаја	2-0	0-4	0-5	0-4
Бреча	7-0	1-0	0-6	0-2
Магнезије	3-7	1-9	2-0	2-8
Фосфорне киселине	14-6	6-8	7-8	6-5
Сушорне	1-8	0-5	0-4	0-1
Силцијеве	0-9	10-5	5-8	15-6
Хлора	0-2	0-3	0-2	0-1

Ако уземемо да је жетвени принос у средњу руку код слачине 960 кгр. а код овса, јечма и проса по 1280 кграма, онда ће се према споменутим анализама жетвом слачине наваути на земљу повидише фосфорне киселине, и то знатно више по жетвом од других усева, пошто у шену слачине има повидише ове киселине. Изадуком према анализама и према споменутом жетвеном приносу, количина фосфорне киселине наисама би код:

Слачине	14-0 кгр.
Овса	8-7
Јечма	9-9
Проса	8-3

При том ваља имати на уму још и ово: овас, јечам и проса, беднији се делом употребљавају у ситној гадистиву, т. ј. не поређе се дела количина добивене жетвом, а има привилегије да се баш и велика количина задржава за потребу гадистива. Међутим, бела се слачина у обичним приликама мора продавати, и с тим отуђити и фосфорна киселина. Уље се ради за домаћу потребу, стога што уздате погаче ипоу добре за исхрану стоке, као уздате погаче других уљевних усева, о чему ће, даље бити говора.

Што се тиче калцаја и азота, бела слачина не показује велику разлику у поређењу са житом, т. ј. већом жетвом не излаже се оне из земље више по житом.

Да бисмо могли што боље уочити које састојке уноси бела слачина из земље, поредићемо је с неколицином уљевних усева.

У 1000 делова изнетих зрна на ваздух има по *Емљу Волфу* у

	АДОТА	КАЛЦИЈА	ФОСФОР	КИСЕЛИЦЕ	ХЛОР
Белој слачини	5-9	14-6	7-0		
Реница	31-2	9-6	5-5		
Маку	28-0	7-0	18-2		
Јану	32-8	10-0	13-5		
Ковољки	26-1	9-4	16-9		

Ако се узме да је жетвени принос свих ових усева приближно водједнак, онда поређење по овој табели иде у корист белог слачине: *жебу ситно уљевних усева, оне не излаже повидише земљу, и ти је особито исходе имају овај тип усева.*

На каква се закључак према наведеном може извести у погледу ђубрива земље за тајеве слачине?

Према ранијим саветима у овом погледу, имади бисмо извести закључак, да земљу, на којој ће се гајити бела слачина, треба ђубрити контаиним брашном ради појтавања земље у фосфорној киселини, јер према споменутим анализама, она излажава из земље у повећој количини фосфорну киселину. По према поштиванијима *Пола Волтера* тајва закључак био би сасвим противан, јер земља за усева, вели он, не треба никаква ђубрити оне састојке, које уноси излаже из земље у највећим количинама, већ обратан оне, које уноси по уређеним особинама својих унамају повидише из извора који су им достујни.

На тај начин, потреба ђубрива земље за усева, не слаже се с потребом њихових хранљивих састојка, али без обзира, хоће ли они извори бити усвајени или не, *Волгер* у сваком случају закључава, да се земљи и за белу слачину, као и за остале уљевне усева, наисамају азот, јер азот, или ваља, за те усева особени значај, и и в пракси се употребљује, да ти усева вилекују што већу горувају азоту растопљеном азота у земљи.

Ти усева, вади даље он, како изгледа, унамају из земље већу количину фосфорне киселине и калцаја, те је отуда потребно увести у земљу ђубривом ти састојке у неким количинама као и за жита, т. ј. треба им дати

Фосфорне киселине:

Кад се слаби ђубри 22-760 кгр. раствор. фосф. к.	163-800 кгр.
• • • средње	261-920
• • • јако	435-730

ИП. КАЛЦИЈА КЛОРАТА У КОМЕ ИМА 50% КАЛЦИЈА

Калцаја:

Кад се слаби ђубри 32-760 кгр. раствор. фосф. к.	65-520 кгр.
• • • средње	108-110
• • • јако	218-350

Азот треба за уљевне усева а с тим и за слачину, уносити ђубривом у знатно већим количинама по што се уноси за жита. У средњу руку, вели он, може се рачунати за хектар на 300 килограма азотна шаштра (наштрјаева нитрата) или на 240 килограма азотнајева сулвата; количина часке шаштре може се повећати и до 540 килограма.

Тако вади *Валгер*, а некусто опет учи, да *неосредно за белу слачину не треба ђубрити стиском ђубривом, јер оно узме рђиво на растајућој зими — осима.* Због чега се бела слачина развија брже, лиснати се делови развијају расекано, биљке добри и цвстају, али цвст не замеће у семе или ако и замеће, замеће по све мало.

Платоред:

— Такав однос беле слачине према ђубриву, казује у исто време где јој је и место у платореду. Кад се бела слачина гаји ради зрна, онда је треба сејати за јарим усевама, а може се сејати и после сваког усева само ако земља није јако исплошена. Исто тако добри се сејати је и после окоповина, за које је земља ђубрена, иу ако је за њих јако ђубрено, онда се може сејати треће године по ђубриву т. ј. после усева који би дошло за окоповинама.

На имену *Шебернашова* (Курска губернија) где је уљевним усевама тако владно место, у прилици је овај платоред:

1. Угар, ђубрено (имаће 350 товара на хектар).
2. Шеберна репа.
3. Јари усева с пшћним биљкама.
4. Пшћно биље.
5. Пшћно биље.
6. Овска раж.
7. Угар, ђубрено (иста количина ђубрета као и раније).
8. Овска шеница.
9. Шеберна репа.
10. Уљевни усева, где је уарићена и бела слачина.

На имену *Моросковиц*, постоји овакав платоред:

1. Угар, ђубрено.
2. Шеберна репа.
3. а) Јари усева с пшћним биљкама.
б) Уљевни усева где је и бела слачина.
4. а) Пшћно биље.
б) Угар, ђубрено.
5. а) Пшћно биље.
б) Овска шеница.
6. а) Овска раж.
б) Шеберна репа.
7. а) Кукурзу.
б) Јари усева.

На имену *В. Бурновова*, заведен је општорошћива платоред с тајеве беле слачине ради зрна, ради пшће и ради дореденог ђубрива.

Ево тако платоред:

1. Угар, ђубри га по могућству зими: ђубре шпорва с праваца, и тада засеје белом слачином ради пшће коју употребљава док је зелена. Леги око Петрова дања, опет ђубри, и тада засеје белу слачину коју у време цвстања кози за пшћу а ако то не уздате, засеје је као зелено ђубре.
2. Овска усева. Обично сеје зими шеницу.
3. Оно ваље делан за два дела:
а) На 25 хектара сеје *шеницу*;
б) На осталих 25 хектара гаји кромпир и сточну репу за исхрану рогате стоке и свиња.
4. *Бела слачина* ради производње семена.

Често се препоручује и општорошћива платоред, у којој улази и тајеве слачине:

1. Бела слачина.
2. Шеница.
3. Пшћ.

9. Ваши станови су великом нездрави, мали и неуудешени. *Услед тога рђавих станава, вама здравље најбоље пролази.*

10. *После свакодневног мишићног рада и брзог, најбоље је погледати за одмор тела и душе: здрав стомак и узгодна постојећа.*

11. У стану проведите две трећине свог живота, а значи скоро цело време.

Да вам није толико драго, кад сте и дању и ноћу на вољу, ви би брзо изпроштали своје здравље код таквих станава.

У пролазе, лети и у јесен и поред заморног рада ви сте ружњи, свежи и креник. А значи: бледи, поцрнели, слабуњави и мизантни.

12. Подижите стан на сувом, оредном и од ветра заклоњеном земљишту.

Не изналажите га на какав брег.
Не подижите стан одмах до воде или до какве баре.
Земљиште нека је тврдо, каменито, а не тлаво и бујбрежито.

13. Зидajte темељ од тврдог камена, и нека је што уздигнутији од околног земљишта.

14. Правите зидове од добро печених цигала. Печена цигла камен, чврста, најбољ нездрави су и непригодни за стан.
Кречне зидове с ноља и изнутра. Обнављајте то најмање, једанпут годишње.

15. Стан нека је покривен ћерамидом или дрвном. Треска, слама, панрад, шиндра јако су нездрави и опасни због пожара.

16. Чистос у соби, где се спава и по цео дан сиди, треба да је од даска.

У „кући“ и другим оставкама може бити и од цигала а у крајњем случају од земље.

Над од земље брижљиво чувајте да се не крши.

17. Прозори на стану нека су што већи. На њима нека је стакло а не арђица или дрвени кавак.

Нека су окренути сунцу, да кроз њих што више светлости допре у собу.

„Прозори су плаћа на стану!“

18. У сваком стану сак „куће“ — отаџишта — мора имати најмање једно велика соба за спавање и бањене преко дана.

19. У соби а и у кући треба да има таванице.
Димњак мора имати свака кућа. Он не сме бити одмах широк и на сред куће, већ на једном крају, узан и на врху покривен.

20. На кући не смеју бити двоја врата једна наспрам других.
„Кућа“ служи за мишење хлеба, готовљене јела, сушење хаљина и обуће и као оставка других ствари. Али не као складиште домаћих животиња.

У „кући“ се не сме спаваати.

21. Соба служи за спавање, ободовање и бањене преко дана. У њој се не смеју остављати разне ствари, а најмање животно намештало и друго томе слично.

22. Чистоћа стана нека је примерна.
„За злато рђа не прањава.“
Онде где је чистоћа, најд да се болест не јавља.

23. Проветравајте собу бар два пут дневно и то за дуго време, а нарочито зими и оних дана, кад се најдуже бањите у соби.

24. Није дозвољено мали одкрити врата или прозор. Све треба широм отворити.

Не изостајте вама товољног себе, јер вам толика товољта доноси сигурну смрт.

То нама је лако, јер нисмо доста чистог ваздуха. Грехота је, а и да најбоље осуду, не пустићу такав чист ваздух у собу, већ да се трујете нечистим и загушљивим ваздухом.

25. Свакодневно једанпут или двапут очистити собу и остале одаје става метлом уквашеном у воду.

Изабријугте све ствари ваљаним крпом.
Не допусајте, да се и на складишном месту, у каквом тангу ухвати прашина и мучнина, а камо ли на стварима, тавану, стреји и др. — Нечистоћа је дело сваке болести.

26. Ко има две аграде, нека станује у бољој, а не да је оставља као „гостанску“.

Боље је, да гост по потреби преноћи и у лошијој агради, него да се ти са њеном чељадима целог века трујеш у њој.

27. Не спавајте зими у „лајату“, „агради“, где се не ложи, јер лако можете да оболете.

28. За грејање собе употребљавајте земљана пећи.
Пећ од влаха-цестре јако су нездраве.
Не прегревајте собу никад, јер лако можете изболети.

29. Не спавајте на полу, па и ако је од даска.
Направите кровет: два ногара и неколико даска. — и бићете спасени од многих болести.

(настаће се)

НЕКРОЛОГ

† АЛЕКСАНДАР М. СЕКУЛИЋ

ВЕЛИКИ ПОСРЕДОВАНИК СРПСКОГ ПОМОЉОПРИРЕДНОГ ДРУШТВА

2 овог месеца тужно брујале звона с београдске Војводе Палине огласи тешки и неваљали губитак високој полској привреди а непрекаљну жалост за српске пољопривреднике.

Александар М. Секулић, заслужни члан Српског Пољопривредног Друштва, неузорни трудбеник за напредак наше вољске привреде, изумио је своју племениту душу.

Драги нам и непрекаљени новојеник родио се у селу Јеленици у срезу Јасеничком, округу крагујевачком, 14 септембра 1852 године.

Учештала су му била Марко и Јована, земљорадница из Јеленица.

Основу школу учио је у селу Борчу (ср. грузански, окр. крагујевачки) код својега старијега брата учитеља. — Четири разреда гимназије (1867—1871) учио је у Крагујевцу. — Пети разред гимназије (1871—1872) учио је у Београду.

Проект дубавца наспрам вољске привреде, створио је у тада створену Земљоделску-Шумарску Школу у Пожаревцу и трогодишњи тежај исте школе савршио је с одличним успеком, 1872—1875 године.

Решен да служи струци за коју се као државни питомца у школи спремао, све службовање своје пронео је пок. Секулић у приредној струци овим редом:

17 новембра 1875 године постављен је за државног пукира средња голубачког а као такав служио нешто више од 3 године.

1 aprila 1879 godine postavljen je za pisara Topič-dereke Ekonomije i tako služio 2 godine.

Posle ovoga bio je pisar Ministarstva Finansija i Narodne Privrede i u pisareknoj položaju proveo od 1881 do 1889 godine — a tada je postao pomoćnik uzravnika Državne Ergela.

Od 1891 do 1900 godine, s važnih prekidom koji je proveo na drugim položajima, bio je neprekidno sekretar u poloprivrednoj odeljenju Ministarstva Narodne Privrede i tada je postao inspektor nekoga odeljenja.

1904 godine postao je načelnik šumarskog odeljenja a u poslednje vreme premešten je za Konegara Izвозне Банке, u kome ta je položaju i svrta šumstva.

Kao čovek, Sekulić je bio čvrsta karaktera i plemenita srca.

Kao drug, Sekulić je bio iskren, a kao činovnik i starosinja, blag i u svakom pogledu poštenjak.

Odmerni i skromni nigda se svojim radovima i svojim postignućima nije peticao, ali prednost njegovu rada nije ostavljao nezapažena, to su ga drugima i ostali poštovaoci ostigali u prve redove birajući ga za urednika „Težaka“ i „Poloprivrednog Glasnika“, potpredsednika Srp. Poloprivrednog Društva i predsednika Poloprivrednog Kluba.

Država srpska cenila Sekulićeve zaslugе za unapređenje polske privrede odlikovala ga je Takovskim Kretom V stepena, a država zaslugе stecene na književnom polju ordenom Svetog Save trećim stepenom; za zaslugе oko dostojnog zastupanja naše otadžbine na poslednjoj svetskoj izložbi u Parizu odlikovan je akademskim odličijem francuske države. Od stranih odličija imao je još orden Rumunke Kruze trećeg reda.

Kao činovnik nije se pok. Sekulić ograničavao na izradu tekućih kancelarijskih poslova, nego je uvek sudelovao i u mnogim radovima i književnjatu davnio za prežetke i prijevone drž. međa za unapređenje naše polske privrede.

Poloprivrednoj književnosti poklanjao je naročitu pažnju pa je i sam s velikim uspehom na književnosti radio.

Među radovima njegovim ima ih od prave naučne vrednosti, a upoznat je bio i sa straniom nemačkom i francuskom književnošću, odakle je korisne ideje i pojme prenosio u svoju poloprivrednu žurnalistiku.

Može se slobodno reći da se pok. Sekulić neumornim samoradnjom istakao na njegovu akademске sferu, a steceno znanje nije krivo nego obilato širio u krugove naših privrednika pismenim pouzama i usmenim savetima.

Nakon sebe ostavio je Sekulić primeru neuzetnu suprugu i nežnog sina Miloša, koji je neprekidano ova na poslednje vreme obrazovao položenim diplomskim ispitom.

Hi pravaštajući se u onim vremenima s važnih neprekidanja pokojišinom, drugovi su tužno kliču: Bog da te prosti, mihi družje nam, i neka ti je svetlo pokren u Sretnu!

ж. ш.

Г Л А С Н И К

Хмеларство у Немачкој. — Према последњим статистичким подацима, хмеларство у Немачкој покљало је на 1904 годину напредак. Док је 1903 године било засеђено хмелом 30.667 хектара, 1904 год. било 37.888 хектара; 1903 г. добијено је: 422.402 ш, а 1904 г. 445.756 ш.

Преглед 6 броја Тежакa. Зависник XXXVI Главног Годишњег Збора Српског Полoprивредног Друштва. — *Лично:* Важице напознени о коронским бивама. — Теодина је потребно врећане. — Писани увод као док. — Коју ћу сорту пасула да узем за борању. — Бодь чланица (наставља се). — Живинарство на Балкану (наставља се). — Здравствена унутства за тежак (наставља се). — *Новине:* — † Александар М. Секулић. — *Гласник* — *Објави* — *Одгов.*

Производња ружа у Бугарској. — Познати су већ неки крајеви у Бугарској који у огромним количинама производе ружу. Од свију ранијих година, највећи је успех постигнут прошле године у којој је израђено 13.770 либри ружиног лејтива.

ОБЗНАНЕ

ПОТРОШАЧИМА СЕМЕНА ОД ДЕТЕЛИНЕ ЛУЦЕРКЕ

Како је вестунила тражња оног семена, то се потрошачи овни извештајају, да **ново** семе још није припело, а да ће **ускоро** **приспети** и то најбоље француско — „Прованс“, **место** **од сваке уроднице и валне косице**, а цвета ће се објавити **одмах**, чим семе приспе и подноси се трговцима ударце.

О Г Л А С И

ПУПРИСКОМ ВИНОГРАДСКОМ УДРУЖЕЊУ, ПО-требан је од 1 жртва тек. године стручан виноградар. Ко се осећа способан нека се са малом и сведобави јави до 25 тек. месеца. Плата је до 80 динара месечно. Поред плате има у винограду бесплатан стан и огрен. 1—2

ВИНОГАДРИМА И ВОТАРИМА

Препоручујемо Нехвалноу прекојку, патент „Аустрија“, као најбољу и најтрајнију а која се употребљује меже и за прекаве поља.

Ита се добити меже у Београду код: Српског Полoprивредног Друштва, Браће П. Радојковића и Драгомира Здравковића; у Крагујевцу код Семе Ј. Ставојенића, у Овдереку код Симића & Павловића, и у Пожареву код Стевана Ђ. Шајновића. 1—10

ИЗДАЈИ ДИСТОЈНЕВНО

1, 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОВОДИ

УПУТЕБЕ СЕ

СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

У БЕОГРАДУ

ПРЕДСЕДАТЕЉ ПРИБРАЈИ У ОВЕ ОСИТИ

ЗА ОСНОВ ЗАШТИТОМ ЗЕМЉА ОД АПРИЛА
1899 ГОДИНЕ. У 204 КУЛТУРУ ДРУШТВА
ИМЕН ВАСИЛА КЕСАЉАКА.

Цена огласнема изложена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРЕДНУ
КА ГОДИНЕ 6 ДИНА. НА ПРВА ГОДИНЕ 3 ДИНА.
КАКОЈЕ ПОМАГАЈУ, КАКОЈЕ ОНИ ДУЖЕИ,
ПРЕДПРИМА, ОДНО, НЕКОЈИ, ВОЈНИЦИ СТАЈА
КАДО, ЗАКРЕ МАНАСТЕРИ, ПОКОНОВАДНИЦИ
ЗАДНОТИ И ЧУВАНИ КРЕЈА ДОМАЉАДНО Г
ИЛИ КРЕИ, АНО НЕКОЈЕ ПРИБРАЈИ ТИМАРА
ЗА ПРВА ГОДИНЕ.

КАД СРЕДНЕ
КА ГОД. 5 ФРАК. НА 1 ФРАК. А. ЗР. 20 СРП.
ПОДАВНИЦИ, ПУКОВНИЦИ И ВОЈНОЦИ ЧЛАНОВИ
САО И СРЕДНОЈ СЕЛМАРАЈ, ЗАДНОТИ И ЧИ-
ТАВНИЦИ, ПРЕНИ, НЕКОЈЕ И МАНАСТЕРИ ДО-
МАЉАДНО ГИТ НА 6 ФРАК. КАД 3 ФРАК. А.
ФРАК. КАД УПРАВИТЕЉА ВОЈНОКЕ ПРИБРАЈИ И
КАД И ПУКОВНИЦИ ВОЈ. ОНОЈ ЗАУВЕКА
КРЕЈА ОСТАЈУ СЕ ЈИ СЕ ЛИСТ КАДЕ.

МИЛОШ Н. ЛУКИЋЕВИЋ
САРАЈЕВСКА ГИ. БР. 25.

За Српско Пољопривредно Друштво изашао
Преподаник Д-Р ВАРНО Т. КЕКО
ЧАРКАВСКА ГИ. БР. 17.

БРОЈ 7. У БЕОГРАДУ, 1 МАРТА 1905 ГОДИНЕ. ГОДИНА XXXVI.

КАКО И КАД СЕ ЗЕМЉА НАВОДЊАВА

Да би спрелили напалу ширег круга наших пољопривредника на наводњавање земље, изложимо у овоме чланку главне основе о наводњавању.

У доба, кад је за напредовање траве и ушеса потребна већа количина воде него што је земља добија од кише, као и у доба кад треба појачати плодност земље, приступа се наводњавању.

Завлањем земље водом, вода утиче на усевење бизака на само ушесаване потребне влаге у земљу, него и растварањем оних материја које се у земљи налазе, а које су потребне за развитак бизака. Онег тога, са водом улази у земљу и ваздух, а кад се вода доводи обично из потока или река, то она регулише и топлоту у горњим слојевима земље, а уноси и разне материје потребне за боље усевење бизака.

Да ли ће се наводњавање постићи бољи или слабији успех, зависи од квалитете воде којом ће се земља заливати, као и од тога да ли земља брже или спорје пропуса воду или је ушесе и задржи само у горњем слоју.

Изворна вода по правилу је хладнија и са мање материја из бубрење, него или што је речна вода. Стога је за заливање користајачи речна вода.

Ако вода, која долази из извора и са слана где проваљује трампи или безутра, имаће мање растворених честица, него ли во из извора и са слана на које проваљују кречњак.

За онеко доброту воде могу да послужу и шавене билке које проваљују дуж потока или река.

Тако: уган (*Nasturtium officinale L.*), вољски разгон и лековити рагон, (*Veronica agrestis* и *V. longifolia L.*), шавја трава (*Glyceria spectabilis* или *Roa aquatica L.*) итд. означавају подесну воду за заливање; а рогоз, агрион, треса, шмар, сит, шам, раскуп или барка кукута (*Cicuta virosa*) итд. означавају слабу воду, јер ће се таквом водом уносити у земљу углавном влагу, а мање хранљивих честица.

Кад имамо развијену воду, која се може довести за заливање, онда треба изабрати ону која се може довести са најмање издатака. Али, ако се земљи да се са водом земља и набури, онда треба изабрати ону која има мање растворених честица.

Ушеса наводњавања зависи и од доба дана и од доба године, када се наводњава.

За време прилива и ушесе кад су жарки дана, треба заливати водом доцне у вече, а икако преко дана.

Ако се наводњава само ради ушесаване потребне влаге земљи, онда се наводњавање прави углавном преко лета. А ако се земљи водава земљи и да појача, онда се наводњава е јесени, с пролећа и преко лета, т.ј. изузимају крајевито доба наводњава се преко целе године. Тако при, *лимање*, почну да се наводњавају с јесени пошто се носом последња отапа, дакле крајем септембра и почетком октобра, па се производи наводњавање све докле не отпочну мразева. То наводњавање има циљ да прикрене земљу за влагу годину и оно треба да је што обилније.

Да рани и вла. дни мразев не би наводњавања извади, обично се при крају октобра цела ливада или већи поједици делови пошто водом толико да над земљом остане слој воде од најмање 25 сантиметара дубине.

Чим почну мразев, треба престати са наводњавањем и оставити да се земља просуши и што боље онеди.

Тим јесеним наводњавањем растурију се жишени, кртице и друга штеточине.

С пролећа отпочне наводњавање тек пошто се земља добро отеравала, докле обично у марту и траје до краја априла, односно докле трава не ојача.

То пролетње наводњавање служи за растварање састојака у земљи, а углавном за регулирање топлоте и за спречавање штетног утицаја позних мразева, јер је с пролећа ваздух на махом ишито толико од воде, а на махом знатно хладнији. Водом се изравнава та неједнакост.

Стога, да време докле траје слапа, треба рано изјутра извадивати, а кад слапа прођу треба обуставити наводњавање. Уопште се које река, кад год су с пролећа дни хладнији тако да је ваздух хладнији од воде, треба наводњавати и то: ако је време мутно, наводњавати преко дана, а кад греје сунце, онда наводњавати поћу или рано изјутра.

Наводњавање не треба снагод дана него у ранијим од неколико дана, управљајући се према времену.

Преко лета наводњава се само за време суше, кад киша није довољна. Најбоље је наводњавање поћу или рано изјутра и доцне пред вече, јер је води често знатно хладнија од ваздуха преко дана и кад би се дану заливало, извадила би се влага прошена у топлоту земље.

За летње наводњавање ливада треба да је води бистра. Пред косяцју на недељу дана треба престати са наводњавањем, а исто тако и после косяцје на недељу дана не треба

наводњавању. То врше употребом се на чишћење и поправљање разводних вада.

У пловени крајевима у ови кошења залигу ливаду водом да би се лакше косило.

Уопште, уколико трава постаје јача и дука, треба наводњавање да је ређе и слабије.

При наводњавању важно је знати и колико воде треба да се употребом за површину и за врсту трава.

Унапред одредити потребу количину воде тешко је, јер то зависи не само од врсте трава и од намене земље него и од многих других језикх прилика.

Стога се та количина тачно одредити једино опажавњем у искуством за сваку поједину земљу.

У Италији, где се ливаде залигају само преко лета и то једино да се надокнади земља она влага коју од кише не може да добије, рачунају да за сваки хектар ливаде на један час просечно око 4170 литара воде. Према врсти земље пак рачуна се на сваки хектар у час ова количина воде и то:

За савски јаку земљу по	3240 литара
За јаку земљу по	3600 - - -
За обичну земљу по	5400 - - -
За слабу земљу по	7200 - - -

То је за ливаде; а за *сене* рачуна се по 1080 до 2520 литара за сваки час и хектар.

Наводњавање преко лета не врши се из дана у дан него просечно у недељу дана једанпут. Према томе од априла до септембра ливада се једна ливада просечно 25 дана.

За једнодневно заливање (24 часа) треба тада утрошити, за јаку земљу, по 632.448 литара воде на сваки хектар ливаде, или на час по 27.480 литара.

С обзиром, дакле, на врсту земље, врсту трава и врсте за које ће се наводњавати, одређује се колико воде треба имати на се према тој количини израчунава и величина ваде којом ће се вода довести, као и одакле ће се добити потребна количина воде.

Ваште за зелен, кукуе и друго поврље троше просечно по 9000 литара воде на сваки хектар у час.

Жити, крошпр, виногради наводњавају се преко лета само кад је сува у мају, јуну и јулу. За време од тих 92 дана залигају се два пут недељно и утроше просечно на сваки хектар 1200 кубних метара воде.

Према искуству у Италији, за наводњавање жита треба три пут мања количина воде него ли за заливање неге површине ливаде.

Кад се ливаде наводњавају с јесењим и с пролећем, дакле кад треба водом да се снажи земља, онда је и утрошак воде већи. Тако: за савски обично наводњавање рачуна се 42 до 52 литара воде на хектар за секунд, а то је 151.200 до 187.200 литара за час; за уверено наводњавање сатра се да треба имати најмање 17 литара на хектар за секунд, или 61.200 литара за час.

При израчунавању потребне количине воде треба узети у обзир да се извесна количина воде губи у самој вади услед испарања у земљу као и услед испарања воде из ваде, и са површине коју наводњавамо ти губитаки могу да изнесу и до 30%.

Вада за наводњавање издаја се из потока или реке и одводи се до кише коју треба наводњавати, исто онако као што се то ради кад се вода одводи за водостују.

Кад достигне земљиште лежи велико нивоко, да се ни помоћу бране не може одвести, онда се вода излаже вентачем и то или долазом или криком, или другим подемним сиврама које се покрећу или животношном снагом, или водом, или паром, или електричном шт.

Ако обилажи поток или речица не могу да дају оволико воде колико је потребно за наводњавање, онда се граде вентачи језера т.ј. заглави се на за то подемном месту долина потока или речице и у томе заглаву прикључи се за врне кише по неколико стотина хиљада и по више хиљаду кубних метара воде и на тај се начин обезбеди вода за сушно доба.

Овим томе може се вода добити и копањем бунара и вађењем из пестих одводити је за наводњавање.

О личну добитак воде и е организавано Задруга за те послове говорано другом приликом; за сада, примеро ради наводно да се у јужној Франуској на тако названог Вердонског канала наводњавају знатне површине земље и просечно се плаћа за сваки хектар годишње по 60 динара, с правом за наводњавање од 1 априла до 15 октобра и то у размацина од по 6 дана и 6 часова. Издавање воде уређено је тако да појединач добија по 33,3 литара воде за секунд и то издавање траје по 4 $\frac{1}{2}$ часа за сваки пријављени хектар воде на секунд. За све врсте од априла до октобра наводњавање се по 32 пута сваки хектар земље и утроши око 17.278 кубних метара воде.

Успех наводњавања зависи и од начина како се наводњава тј. како се земља водом паша.

Начин наводњавања подељена се према циљу ради кога се наводњава, према количини воде којом располажемо, према врсти трава, према томе да ли је земља равна, нагнута или је таласаста итд.

Углавном се земља паша водом или помоћу брада, или пошлавом, или разливачем, или подемним успором, или комбинацијем тих начина, Петерсоном ичти итд.

Од начина пашања зависи знатно и издаци за наводњавање, па према томе и рентабилност целог предузећа.

Кад се по морају чинити посебни издаци за хвањење и довођење воде, него само за подешавање ливаде и развођење воде по њој, онда се може рачунати да издаци за један хектар ливаде износе око 70 до 200 динара. Или ако се тај новац узме на позицију са отплатом по 7 $\frac{1}{2}$ %, онда би се за 33 године плаћало по 5 до 14 динара или просечно по 10 динара. Тоже треба додати још и издате редове за време самог постављања и чишћења вада, који износе годишње просечно око 20 динара. Укупно дакле повећало би се издаци годишње просечно са 30 динара.

За тај већи издатак добија се знатно повећан приход, јер је искуством утврђено да при ливаде које су пре наводњавања дивале 500 до 1500 килограма сена, дане су сада су наводњавање 6000 до 8000 килограма сена и отаве са једног хектара, дакле повећан је приход са 100 до 130 динара годишње. А ливаде, где је првено поред наводњавања и љубриње данале су и до 15.000 килограма сена и отаве.

Пошто довођење и хвањење воде захтева знатне издате, а и само спровођење воде захтева често прелаз преко туђег имања, то се успешно наводњавање врши оснивањем Задруга искључиво за тај посао.

На којој основи су установљене такве Задруге и колика је корист од њих, другом приликом.

И. И. Ст.

ЈЕДАН НОВ ШТЕТОЧИНА НА ДУДУ И ДРУГОМ БИЉУ (*Diapris pentagona* Targ.)

У северној Италији сатира дудове (и др. неко биље) једна ситна муш — прв, и отуда томошнем савдретку прети озбиљна опасност, као негда вишовој лози од филосере.

Услугу, коју нам даваше чише луди од науке, та је, што они раније сазнају о свакој новој опасности, што на њу обрате

пажњу пољопривредника и пријатеља привреде, на се пазити и спречавати њено доношење и ширење. Ову услугу желимо и ми да učinimo свистагавајући о овој штеточници, и желимо пре свега државне економске, пољопривредне школе и заводске, а затим свештеничке и учитељске да обрате пажњу на ту појаву. Нема сумње, кад се толико оми обрате да ће се пре и точити и онда ће оно лако очувати дуг, до алатно дрво, које нам је неона драгоцене, и које служи савларству, које нам је тек поцело корисно помагати у тековини и народој заради.

Како шкоди ова зараза и начини распознавања.

— Зараза на дуду познате се на грашмама дудовим по величаној штетности и сивастој кори, која је нарочито уочљива кад се насељата више намножило. Тада изгледа заражена грашница као окречена. А може се, доклеке, паљва на то обратити и по штети која наилази од заразе. Само је та штета у почетку напада мала и слабо уочљива. Умножавањем инсеката, које одичне великог бројном, и оштеће постају све јасније. Тада крећуће пулољак задољавља се, избјањање ластара бива споро, неједнако и неправилно; ластар се не здравио како треба, лист губи своју зелену боју, лишћа бива све мање и мање, и нападута вољка закрља, убрзо паљакше и најпосле угине. Нарочито млађе вољке пре и брже угну на старија дрвета.

Кад је инсеката мање и кад су појединце теже се распознају и изгледа као да су кивке бубулице на кори, но паљиво подигнуте бубулице показује инсекта, који је у младости жуте, а доцније рђиве (рђа од гвожђа) боје. У друштву наљокени инсекати могу се лако и голим оком распознавати.

Ширење заразе. — Први пут је ошакана зараза пре 40 година у провинцији Кано, но већ после двајестак година, захватила је многа места северне Италије. И тада се морале нарочити законски наређивати осматрање и пријављивање код власти. У исто доба ограничаван је и забрављиван пренос дудова и скљадне лета у зараженој оштини. Најновији законом у Италији од 24 марта прошле године (Вр. 130) наређује се уништавање заразе и регуларно надзор и пренос дудова итд.

Слика 1.

Слика 2.

За обезбеђивање наших дудара и др. биља од ове заразе ми имамо довољно ослојца у постојећем закону, а све друго

што је потребно може Министарство правилничког наређивати те да се подухуло не увуче и паљко не раскири.

Ради болест; асношавања додата је сл. 1 од дебље гране дудове, на којој има нешто мање животињаци и сл. 2, млађа грана, на којој има много више бубица.

Наљближе разгледаше оне бубице изгледају доста ваљке на оне које се најају на ружмака.

Пољари треба и обратити пажњу на млађе грашнице у круви, дно и трогодишње, ређе на старије на које још могу допрети својих сиваљака до неугре, одакле сивају оми себи за храну. Сасвим старији делови дрвета и сасвим млади, сувине бубице ластари, ишег водесна овој животињаци за виставинање и хранење.

Главније појаве из живота. — Надрвојени инсекти изгледају уређани, као што показује сл. 3, где је жена, а слика 4, где је ларва од мужјака и сл. 5, где је потпуно одрастао мужјак.

Слика 3.

Слика 4.

Преко зиме паљаксе се жене на дудовима провинције, учвршћене и непокретне. Оне су ту покривене невојом воштаној материјом, као штитом, који је чува од ваите и студи.

Слика 5.

С пролећа, чим отопли, тако око половине маја, жена остави под својим штитом сто до стотидесет ситних јаја. На ових јаја првих дана јула ваљету се ситне ларве, које оставају штит угнуле кивке и развијале се да тражи место, поцелено да се упуљу, и даље развијају. После неколико дана мењају кожу, а доцле личе и мужјаци и жене једне на друге. Тек после тих нећа почну се разликовати међусобно. И ускоро жене се покриву штитом и око првих дана јула напре се и добијау скоро нетоутовни облик (по чеку и носу изгачно име).

Остало биље које напада. — Она чува (Дијаскине) не напада само дудове, но и брескве, прбе, рибнице, огросде, лаворике, сорору, евоинимус, конрипу, грах, бундеве итд. Зато треба и на те вољке и поменуто биље обратити пажњу.

Уништавање и сузбијање. — Ако се најде штеточница само на појединим вољкама, најбоље је уништити га одмах на месту, ватром.

Но ако се зараза раширила, то се спаљивање и другим уништавањем свих нападнутих вољина не може зараза потпуно уташати. Место toga мора се знова стално сузбијање предузимати.

Пре свега гране осужених стабала треба подвезати све доде, доде се зараза ухватила, те се обично на месту изгорети. Затим оштром четком (од чеданих жлица) заостаје гране и четкама, те да и оно у цукотним поре изостајалих повлади се деловати на земљу и ту продроне.

Но и при највећoj шакал ни овим начином не униште се све постоје, те се зато ради још извеснијег уништавања ивицама који су у овим цукотинама сакривени и поштеђени остаци од овог четкама, морају делови дубоки премазати сметвом од тешко испарљивог уља, катрана камелог уља и харене соде (без крист. воде).

За овај циљ узму се у 100 литара воде 4 $\frac{1}{2}$ килограма безводне (калцинеалне) соде, и у тај раствор при шакаловом мешању сасе 9 грама тешко испарљивог уља (од 1-052 специјалне тежине).

При изазуку мора се увек ова смеша напред добро ишепати, па онда четка уכותи.

Не треба градити ише по што се за дан воже утрошити. Четкама треба предулажити на даву мртвон, кад је и утицај најјача.

Ако се сва заражена дрвета у једном пределу на овај начин премазују, и то по потреби сваке године, те ће се иште од Дијабениса успешно сузбити.

O СЕМЕНУ И СЕТВИ

Свакоко је пољопривреднику већ позната ова наредна која каже: „Какав сетва — оваква и жетва“. То негма још по значају, да једино од сетве зависи величина и какавоста жетве, али је поворно да ће сви претходни трудни постоји ове напале припреме земљишта за успешан разиштак увек бити ише или мање бесплодни, ако се у исто време не обрати довољна пажња и на каковост семена, као и на начин и на време сејања.

Стога неће бити на одмет, ако у времеу, кад се увелико чине припреме за сетву јарак тешка (поглавном стрнина и кукуруза), спознатико нашим земљор. ивица неколико основних захтева, које свакрезна — најпрема земљорадња ствара као услов за ваљано извршење сетве.

I Каково треба да је семе? — Овде вреди ова позната наредна: „Каково семе — овакав и плод, каково зрно — овакав и род“.

Утврђена је истина, да је количина и каковоста жетвенога приноса утолико већа и боља, утолико је семе крупније, једрије и теже. Од 100 крупних зрна ошве ражи, која су тежила 4 грама, добиљено је шпр. првз једном огледу 1345 грама приноса у зрну и 2345 грама приноса у слами, а од 100 ситних зрна, која су тежила 2 грама, добиљено је 1320 грама приноса у зрну и 1890 грама приноса у слами.

Утолико је семе крупније, утолико је развијатк глинда и ивицимак биљака јачи и бржи, утолико су рачнае жила и пораст лиња ошвекнији и већи, и утолико је нехрвна биљка храниво за земље и шз ваздуха најданији и заљва. Према томе лако је онда појмити, да ће у случају каквих спознатих непогодних прилика жетвени принос бити и утолико ситнији, утолико је употребљено семе било крупније и једрије.

Разуме се, да семе не сме бити ничим пољезно (на првшају или при крушеву). Свака посела — била она па

оном делу семена у кох лежи глинда, била она па делу у коше се исплавае била рачнае хранљиви материје (у облику белачевина, шроба и жлата), — свака таква посела сматраје у већој или мањој мери велики пораст и жетвени принос.

Тако исто не сме се при сејању употребити ни ово семе, које је за време или после жетве било *шкосо*. Утолико је неко семе било изложено ише виси, утолико је оно иглаченије, тј. шромашније у неким хранљивим материјама (шрочито у белачевинама), те је онда и количина и каковоста жетвенога приноса утолико мања и гора. 100 зрна неокласе јаре ражи дала су шпр. 475 грама приноса у зрну и 1051 грама приноса у слами, а 100 зрна окласе ражи, ште крупноће, дала су 355 грама зренња и 877 грама сламе. И док је у 100 грама зренња добиљено од шкосоноста семена долажко 3890 комада, доде је у 100 грама зренња од покловога семена било 4450 комада.

Још у већој мери вреди оно за *буђава* и за *прочику* семе, што се већ и само по себи да разишати, те није потребно да обраћамо на то нарочито пажњу.

Тако ите не треба нарочито пажњивати на то, да семе на од које време биле зрна бити *потпуно чисто* од сваке заразне, особито пак од разишорних коровског семена (уродне) и другог паразитског биља. То се постиже шакаловим третирањем и потањавем семена у раствор мазовга камена ($\frac{1}{4}$ кгт. на 100 литара воде).

Што се пак старости семена тиче, најбоље је употребити семе од *последње жетве*. Ако таквог семена нема или ако то семе на из каквих разлога не одговара понајзначајнијак погодностима докорега семена, онда се може употребити и добро ошвано (ошумено) семе од претпозле године (жетве). Иначе, утолико је семе старије и мање ошвано (у главној простору), утолико му је мањ капацитет за годину у влажно све слабији.

II На који начин ваља сејати? — Има три начина сејања: *омашко, врстачно* (у редове) и *на поике*.

Сејање омашке врше се изакош из руке (ка да има и за то нарочитих машина). Код неке поједино зренале мада на земљу врло неравномерно, нарочито лако се у шробји то зрну по тек разишорној и шпоравној или. Недега 3,4 и ише зренња падеу заједно — у једну годину, недега мажеу појединих зрна остати и сувише много празног простора. Према томе није никакво чудно, ише је дошле и сак увек врло једнак, те поједице биле имају ише простора за своје развијање по што им је потребно, а ише га имају никако, већ једна другу утвужују.

Код врстачнога је сејања распоред појединих зрна већ ишего разишоренији, и ако ишека биле нежају на све четри стране у појединачкој мери слободнога простора за своје развијање. Таквог простора има свако прва појединачко даљених редовина, али не и у правцу самих редова, шовито у илина биле стоје поређане тако река једна до друго.

Најбољи је начин сејања па омаке, јер се на тај начин семе воже да распореди шаравореније (у квадратну или у троуглу). Али је овај начин за већину увек свако шкоро нешаварљив, рачуше се кад је у питању најваљније великих простора. Такво се сејање па сад прижељује шкоро величично при сетви кукуруза. Оттави увек сеју се или *омашко* или *врстачно*.

Каји је начин од ова два боља — омашке или у редове!

С кога се год гледиштак посматра, *сејање врстачним сејањем* је даљено *корисније* од *сејања зрном* — *омашко*. Многобројни опитиња је доказали: *да је и при једнакој и при појединачкој количини семена жетвени принос при врстачном сејању не само по количини осви, него је и по каковости бољи од жетвенога приноса добиљенога сејањем омашке*.

То ће најбоље показати ово неколико примера:

Од 1 хетара добијено је:

качки сејања	количина семена мтр.	количина у јару мтр.	у прикос у ширина мтр.	у 30 гр. прикос било је колица
јечма	омашке (претачно) 144	1984	2963	—
	омашке (претачно) 125	1395	2272	—
ораша	омашке (претачно) 200	3617	8575	—
	омашке (претачно) 100	4507	11075	—
јечма	омашке (претачно) 180	1821	2392	866
	омашке (претачно) 140	2021	2354	850
ораша	омашке (претачно) 162	2761	5436	1263
	омашке (претачно) 123	3074	5612	1216
ораша	омашке (претачно) 200	3117	8575	1051
	омашке (претачно) 100	3798	9975	970

Далеко би нас одвело, кад бисмо се овде упуштали у и подобијање разлагања, зашто се претачно сејање у прикос показује унек бољим од сејања омашке. Довољно је за сад, што из напред изложеног можемо јасно увидети ове користи од сејања претачно сејањем (у једној врсти сејања омашке):

1. Распоред семена у земљи је равномернији;
2. Дубина уношења семена у земљу може се по вољи подешавати и, кад се пречи врсти сејања и земље једном подеша, она је за све редове — за цео њиву скоро потпуно једнака;
3. Тине се поставља *златна уштеда* у семену, која често може ишати и читаву пољовну од количине потребне при сејању омашке;
4. Тине се у исто време поставља и *размерно нишине* света семена унесеног у земљу;
5. Тако је него и разнотан биљаст од ивица до ивица равномернији;
6. Опасност од полегавља је знатно мања;
7. Жетва је врло унек боља и по количини и по квалитету.

Из свега овога польопривредници могу видети да је *претачно сејањема једно од најбољих и најчистије земљица и да, пречи таме, најважни њему у себи овде претстављати најважнији његовост.*

III Кад треба сејати? — И пречи сејања је од врло великог утицаја на пораст и жетвину прикос свакога усева.

Са досадњама многобројна искуствама и онаква доведо еу до овог општег закључка: *Да еу убожавње пожељније усевама балаки, заместо плодова пољовних, сигурност жетовнога приноса и количина и квалитета његова углавном већа, докато је сејање извршено раније.* Тако је ипр. при једном огледу најбоље:

ВРЕМЕ СЕЈАЊА	Још златина			Јару јошак			Јару ниш		
	у прикос у јару	у прикос у јару	у прикос у јару	у прикос у јару	у прикос у јару	у прикос у јару	у прикос у јару	у прикос у јару	у прикос у јару
19 марта	1681	60	1000	2913	80	963	2300	45	928
15 априла	923	50	940	1770	70	868	1072	40	914
11 маја	378	14	700	1117	54	803	872	31	873
8 маја	97	10	738	815	50	743	318	20	858
18 маја	—	—	383	157	39	623	68	26	500
3 јуна	—	—	306	72	27	304	43	21	128

Иа овде се не можемо упуштали у разлагање, зашто је све тако. Наглашати омет време, кад је најбоље коју врсту усева сејати, прости је немогуће, јер то зависи: од климатских и метеоролошких прилика (да ли ће пролеће које године пре постити или доцније) од изворног амене земљишта, (да ли је на којој површини или у долина) од положаја његова пречи сушну (да ли је на ошцу или присељу), од врсте земљишта (да ли је песковита или глињаста) итд. итд.

Можемо само ово рећи: најбољим приликама треба да одређује сваки земљорадник посебно, држећи се при тој унек начела: *да је боље и пречи него сувине задоцније сејање.* Чим прилике, т.ј. погачамо топлота времена и влага земљина то допусте, ваља одмах предузети сејање. Ако се неки пут и пречари у својој нади, т.ј. ако неки пут и вистине преко очекивања посли пролећних прелива, која могу ишати веће или мање штете ослабљивају усевама (као што је ипр. кукуруз), — то не треба ни једног земљорадника да ишати и одвраћа од прикос сејања. Непоштовање (ривак) је и начо одлика земљорадње, али за то она нишак не даје права да одетина од основних начела, створених дугогодишњак искуством.

В. М.

ПРИПРЕМАЊЕ ЗЕМЉЕ ЗА ПРОЛЕТЊЕ, ЈАРЕ, УСЕВЕ

Све јаче и јаче набјаја на површину ваљакост и потреба јесењег орања и за сетву јарих усева, јер не само што се разорана земља е јесени утицаје врана и атмосферских талота преко зиме, распадне и истројни, већ се ишати и потребном ишати, која је од пречудног значаја за пораст и плодност уношења пољовних биљака. Ово важи тако за тење и објавне земље, тако и за све каке земље, али и за ошцу ишати. С јесени, дакле, треба земљу орати, како за ошцу тако и за пролећне усева; а орање и ушати уношењу ваља е пролеће, треба свести на најважнију меру и уношењу га само у случај језака, кад се из буди којих разлога, јесење орање ишати немогу ишати.

Као главни разлог да пролећне орање треба избегавати, јесте то: што се пролећним орањем земље никад не може ошцу припремати, као што је припреми кроз, тај „најбоље орање“, после јесењег орања, а што је најважније, свака земља, особито пешука, после пролећног орања, врло лако и врло брзо губи влагу, нарочито у шестина и предштина, где е пролеће дувају чега е јаки ветрови, те бачено све дуке клади, а пошките биљке никад не показују ошцу бујан пораст, као оне које уношењу на земљама још е јесени поорани.

Да је влага биљкама ушати потребна и да оне биљке хитно боде е ситуације ушати, које ишати више влагу у земљу, ошате је позната ствар, и за дишак може нам послужити ипр. ошате, која од дана климања, па до жетвине етања, узима пречи 400 пута више воде (коју ишати кроз лишће), него што е докопања тежина његовог жетвеног приноса.

Због тога треба докопању обраду земље е пролеће свести само на уношењу бране, дравање и ваљање, ишати же е земља само ушати и поораниати за сејање, пречиствавајући да је јесење орање најбоље. У овим случајевима најбоље је уношењу брану, а да би она ишати што јаче дејство, треба је ишати још каквим третом (ипр. дравање, ваљање, земља, и др.). Ако ли је земља и тврда и објавна, онда се најпре може уношењу дишак (ваљак) дравања, па за пош брану. Најваж. ако је земља још е тврда, онда јер брану треба пуштити тако дравању или ваљању, али не ошцу са равном површином, већ т.ј. пречиствававава, како се не би ушати-

виде (довеле у воду) косаце (кашларне) црви, те на тај начин омогућава лакше и брже испаривање, а с тим и ишупавање земље.

Ако се пак, земља, буди "из којих разлога е јесени није могла узорати, онда се још може допустити пролетне орање, али по могућству што илије, јер свако дубље орање е пролећно означава је са већим губитком влаге што се неминовно гласи на штету жетвеног приноса.

Сае напред поменуте радове око пројетвег припревања земље за сетву јарих усева, треба по могућству извршити што раније — управо онда, чим снег околни е земља се пројетил, јер ранијом обрадом изгубиће се мање влаге, а даје се могућност семену од корова (у ово време највише горшчица, дивљај роткија др.) да пре кљига и развије се, који лево пред само сејаче лакше и темљачије ушпитити (дрљаче, а, ако је могућно, још боље растворити зелене галице од 15 пролетата), те на тај начин обезбедити развитак и плодосноће успеваше посејаних биљака.

Гад. А. Немци

БЕЛА СЛАЧИЦА

(*Sinapis alba L.*)

(По Н. В. Сидоренку)

— Беаг. Д. Тодоровић —

(НАСТАВАК)

Сетва. — На тај начин утврђије се, да бела слачица у поређењу с јарим житом *треба из кљигае сејати више алге а мије гоубоце.* А поређења са удељеним усецима, нарочито с конопљом, *застог код вође, зистог тоубоце мије алге.* Отуда излази, да бела слачица, као и остале удељене усеви, на пр. киношну, треба сејати с пролећа што раније, чим мињу мразени, т. ј. у исто време кад и јара жита, или одмах за њима.

На случају, да се сетва по би извршила кад и јара жита, бела слачица може се сејати и нешто доцније, т. ј. не само у марту и почетком априла, већ и у току целог маја, јер ова стасева за прво кратко време, т. ј. за 10—13 недеља. Неки шта више и удељивају да сетву беле слачице заврши на више партици по у различито доба, да би тако олакшали носачу око жетве. Али у сваком случају треба претпоставити рану сетву позиој, стога, што је тада највише алге у земљи а с тим и најпривлачије кљичање. Јер, ако се сење баци у ству земљу, по ниче добро, а кад дуже времена пролежи у земљи, онда добро де и савиши пронајде. Осим тога, рану сетву треба претпоставити позиој, е с тога што позиоје засејана слачица пати од бухача (*Haltica*).

Бела слачица сеје се *омионо и у врете.* Сејаче у врете треба претпоставити *ојачају омионом,* јер иде мање семена, биљке имају више светлости, а приликом уклањања корова, могућно је и земљу обрађивати, прашити, између редова.

Видо да се сеје у врете или омионо, ваља знати, да се семе не сеје дубоко, јер је ово ситно, мадо. Сејати га треба у дубини од 15 до 25 см., према томе, да ли је земља више или мање влажна, и да ли је тежих или лакших особина. По сетви, земљу треба ирећи дрљачом или ваљком.

Кад се сеје у врете, онда на хектар треба сејења 10 до 13 килограма, а кад се сеје омионо, иде 13 до 20 килограма. Ни у једном ни у другом случају, не треба штетити семе, а нарочито код позије сетве, јер у том случају бела слачица, кад е орефа, или кад добро не поикне, извине страда од бухача. Ако је усеи густ, лакше га је проредити него подевати.

Кљивање сејења беле слачице траје 3 до 4 године, али је наравно угоднио мава, угоднио е сеје стареје. *Нобе* је нашла, да је већ носце две године од 100 јара никола само 76 т.ј. кљивање је смањило за 24%.¹ Те прена томе за сетву ваља узети снапад свеже т.ј. *јер, зидиоце сеје.*

Бела слачица ниче брзо, *трећет или четвртот дана по сетви,* само ако су за то ноде повољне погодбе. Ако не по-

вољне носце 7 дана, може се као напетриво узети, да су узрок такве повољности прилика, те зато треба удеојати пакљу, и ако је могућно пронаћи смејаче и уклониати их. Кад пошлага, онда брзо расте док не истера други лист, а затим се носце време утаји, јер тада, — по кљивању *Ванера* троши сваколикну снагу сетву на развијање жила, да се ваља што боље утврди. Кад миње то доба, онда јеј се надземни део више понова развија, тако да већ носце 6 до 7 недеља опочије и цретаји, продужавајући и даље своје порашивање. Штељаје се продужава за нојуже време за 2 до 3 недеља, тада је ваља покривена лепим кутим цвевот и ројенома цвела. Јер ове на њ радо слебу. Кад биљке добују смеју бију, онда је знак да је бела слачица зрела и да је време приступити ирећу жетви. То доба настаја, као што је споменуто, за 10 до 13 недеља након сетве, а да ли је ово наступити раније или касније, зависи од погодбаи места.

Нера. — Бела слачица посејачи ради производње сејења, *потребују* извесне носе да време свога раста. Ако је посејана омионо, онда се коикне коровене биљке морају ошпитати руком или лавиоцином, а ако је посејана у врете, онда се растојање између врета може обрађати и прашити, у ком се случају поред унитавана корова још и земља обрађује, чиме се и жалама приноди ваздух који је преко потребица да развијање сваког на и овог усева. Само том приликом треба знати, да се при раду не одсеца усеви. По употреби прилача треба ошпитати руком и ове коровене биљке које су у вретама, т.ј. између биљака беле слачице. И, кад се ова утаји, онда треба приступити и проферинаљу беле слачице. Тај је рад, кад се ова производи за семе, *ири, митомејати,* те се стога не сме ире-небројити. При проферинаљу ваља знати на уку ова прилика:

1. Због тога, што је свакој биљка беле слачице потребно, да за развијање има простора од 45 до 60 квадратних сантиметра, то, ако је сетва вршана у врете, удаљени на 30 до 35 см. проферинаље ваља извршити тако, да биљке у вретама буду једна од друге раздалоко за 6 до 8 см.

2. Приликом проферинања ваља знати, да се задраже нај-развијеније биљке, а ако оне не би биле на том одстојању, онда је може оставити и веће растојање, него задражати биљке слабога раста. *Због тога,* што се бела слачица кад се гаји ради сејења, *мора проферинају,* ваља знати на уку да се приликом сетве не штети семе, т. ј. да се онага баци више по што га стварно треба, јер ће у том случају и само проферинање икести увек боље, него кад се ребе сеје.

3. Да се задраже биљке славијају, треба приликом проферинања и земљу чини било колко-угодно нетрпоти, и ободо њих земљу порашити и ошпитати, а тако приликом ишчувати и корене сних коровених биљака, да се не би поново појавиале.

4. Корон треба уклањати е и површине између редова. Сав корон е врета и између њих, као и разоребене биљке беле слачице, могу се знити, а могу остати и између редова, но у том случају, не треба их земљом претрпавати, да се не би поново пришло.

И тако, неги беле слачице, *стветије се у лавељиво, проферинаљу и прашину земљу.* Ти се носцаи врше по омионој сетви. *Надељене* треба предетити носце 5 до 10 дана по ишпању усева, а то је онда кад се јасно развијуту редови беле слачице, а с тим и бела слачица од других биљака.

Проферинаље се врши у доба, кад се може оденити степен развијања беле слачице, т.ј. кад се могу различити јаче развијене биљке од слабијих. Што се овај рад изврши раније, угодније је боље.

Наносетку долази прашење земље. За то је најбоље време, кад носце *како* кинне буде ствалан дан. Тада ће се створити поворид на површини земље, коју том приликом треба разрити. Обрађивање земље прашачем, јавља се у то доба само неоходно потребно; тај рад треба по потреби и поновити једном или два пута.

У негу, ситно још и одбране беле слачице од разних њених непријатеља.

Непријатељи. — Бела слачица има међу инсектима више непријатеља. Између њих најважнија су:

Бухач (*Haltica*). Има их од зиме претпе. Они по који пут могу беду слачицу и сисати да упростаи. Штете лимбе, нарочито младе, јер га радо брете. Средства протрпе њих носце се на то да се икако брже порашивање беле слачице, те да

¹ Пошлага е дак као *претриво* биљке онда су утврђиве у *улаче* *уесе* јер ту е *омионо*, кад се гаје *раде* сејења за *произвођу* *уа.*

ни не подлегне, а то се у највише правика постепено што радијом септем, омак чим мину пролетњи мразови, т.ј. док је земља доста влажна. Остаје меко више су за тражење у маљови, а не и за пива. *К. Чернов* препоручује да се семе ради омако пре саме пошани у густ раствор крвиневог сода; по огледу *Сидорова* утицај да уколико је раствор слабији и уколико семе у њему више времена престоји, да је уколико слабије калцања семена.

Лисиче турскога (*Phala stipitata L.*). Такође је велики непријатељ беле слагнице. Најпре напада на крсташнице, кад снада и бела слагница, а док је прелазни и на друге усеве: лан, црног, кровањки итд. Кад је има много, бела слагница се не може снасти. У српскога протрива ње гурајују се: истеријане снама с преломом на пашу, да упиште чупре ове турскоце, орање с јесени, пресељење петролеумом емулзијом,¹⁾ пресељење вршом водом итд.

Ременик турскога (*Athalia sphingata Fabr.*). У облику турскоце ситије лант и цврт беле слагнице. И за њу се препоручују пресељење врелом водом, петролеумом емулзијом, ланом избрале турскоце. Дубље орање заражених њива касно с јесени и сејање усева на који ова турскоца не пада.

Бела сугарач (*Pteris brassicae L.*). Такође које турскоца брети ланше беле слагнице. Најбоље је средство: скупљање турскоца руком.

Лисички лептер (*Baryscena sticticalis L.*). Турскоца овога лептера напада на разне усеве (рениу грмак, динје, тикве, дукан и аурени) а често и на бели слагницу. Средства су протрива ње: опшоглавоје заражених места да на незаражена места не би могла прелазити, избрание и унаштавање турскоца, сатеранеје страник итд.

Уопште оваља непожељни, да на крсташнице, у које снада и бела слагница, нападају многи инсекти, те за то ваља бити скотрив на употребити на време најгоднији начин за њихово тамањење.

Жетва. — Као и код свих љубених усева, тако и код беле слагнице, жетва је мало тежи посао. Темпоња је овај у томе, што је повеќе лант право врење кад треба присутити самој жетви, да се не покаже кад је зелена, или да се не жаме у деба кад је семе већ ароуто по земљи. Ако се жаме раније, онда семе обично није довољно једро, те му је глатка и црна довица. Пољопривредник се у том случају налази отуда пред њима: да ли да има мање но бољег семена или више но лошијег. Инак код беле слагнице, према другима љубених усевима, знајто је лакше удестити врење за жетву, јер код ње непада све из дугеје само тада кад је преседела. Жетви је треба, кад њава добије више мале јединообразну жуту-смеђу боју.

Жетва пада у јулу а врши се реним или косом. Не може се рећи коме од ових оруба треба дати приоритет, јер те ланше од вештине радника кога њава влада, но стога, што се косом брже ради, у највише правика иште се само практицима. А кад се косом ради најваљно, непада мање семена но среним вршотом у случају кад се билије хватају руком за горњи део т.ј. где су дугеје са семеним.

Бела слагница може се и чуваити, но тај је начин практично непријатан а продајника се само у извукотим случајевима.

Неки препоручују да се покљивањем слагница повеже у спорове и слаже у крстине, а неки ошет истичу, да је боље остати је по њиви у откосима или рупосницама да дозира па је лантис пошунити и здекути у властове. Но у једном и у другом случају, ваљни је растур семена, а нарочито приликом превоза до гумна, и зато, да би се ова штета умањила, најбоље је, да слагница у откосима престоји један дан, а лантис да се пресеље у какав стуб или какаву одају под кровом. Збоља, да ће се пластовни удвоснајити по треба да постоји: пластовни, нарочито ако су мање, претвараће се добро јер је слама дугачка и разграната те се стога добро не слаже. Тако у пластовима треба држати слагницу док се осуши, ради чега их по потреби и преврнути, и онда је омаљити.

Ваља обрвати ваљку да се превозоме бела слагнице врши што најваљније: кола треба да су застрена чаршавом или му-

шмом и да се не попреди млого. И гузно, добро је, где је то могућно, да је чимо застрено.

Вршба. — Вршба се изводи малитлима, стоком и вршанином. У последнем случају употребљују се заричота сита, на ако их не би било, може се рад извршити и без њих. Уопште може се рећи, да се вршба боље слажиче, врши лако, на и рад малитлима није тако спор.

Добијено семе треба пречистити најпре на вељанима а затим на трајери. Кад се вршба обавља на земљи, онда се семе поштепа са земљом и каменчињима, на му то знајто убије пену, зато треба пазити да гумна, на коме се вршбаца изводи буде што чистије и што боље утабано, а по могућству, као што је споменуто, и чико застрено.

Принос. — Принос је од хектара 650 до 1650 (по Крајцу 700 до 1300) килограма зрну, у срдуу руку дакле 980 килограма а сламе стабљиче од прилике два шт толава. Хектоштар зрна томак је 64 до 80 кгт. За чврсте семена нема никаквих особности, т.ј. чува се на неки начин као и шеница у раж, и др. слагичи усеве. Цена је од 100 ктрама зрна 30 до 40 динара и по који шт јени и пена (по Крајцу 30 до 32 зор). Од 100 ктрама зрна дојина се око 30 ктрама прао добује од. Уљане поштепе нису за исхрану стоке, јер се од њихових састојака микротиња и микротино-иселце калцеје, кад су у претврету с водом, ствара немо старско уље, којег ако има у некој количини, изазива запаљиве слузавих пошкоди и жолудца, често у толикој мери да трао саршава и смрћу. *К. Давис*, давао је дневно ктрама по 1-5 кграм уљаних поштепа од беле слагиче. Крапе су му врних дана биле добро у снази и давале више млека, но у длакем току смршавале су јако, и од 29 њих на броју, две су утинуле са запаљеном жолудцамаг растројства, а многе од њих страдале су у другим размацима вршена од латвора и разних отока. Чим се претале давати уљане поштепе, крапе су одхрањиве без заричотга летења.

Дале Дам онда, да је и хрпанеје стоке слагичином довајаним у већој мери такође опасно за стоку. А *Протис* наводи да то и један пример, како је неки сеговом давао сприва краваља за то и један пример, како је билд претован у тежност — штуру) слагичином довајани (која је билд претован у тежност — штуру) у смеси с већом количином воде у виду најава. Двоједина поштени с водом, дољала је мачио — жуту боју у које је био мачио са талат налик на мачио, које је приликом мачања јако мачио на бели слагичу. Већ након пола часа, све су крапе, њих 9 на броју, биле јако умачиране, и више ивице у ср-значивању слагичи и с поштеним ходоом: једна крапа наља је већ носла 24 часа, а остале су списене носале 6 до 8 часова даљашом жолудцаг растројства. При секаци утигале крапе, нијејено је „запаљиво селудотом длабиче наљца на серовој пошкодици и латворено дељаво прено“.

На свом је месту да споменуемо и то да је слава беле слагиче штетна по дараље домаће стоке. Зато стока врло непадо и једно ову сламу. Осим тога, слама је ова узорак, те млеко и масло добије неки непријатни укук.

Заључак. — Да из свега овога, што смо говорили, наведемо заључак.

- Гајење беле слагиче има својих добрих а и лоших страна. Добре су јој стране:
1. Што је задовољан сљавом земљом. У томе, може се рећи, није никакв проблем;
  2. Што не страда од иржава;
  3. Што лако подноси суну;
  4. Што мање изнурља земљу по осталим удељеним усевим;
  5. Што њено гајење не захтева нарочите вештине а ни много труда ни капиталга.
  6. Што она, као и сви усеве са широким лишћем, добро заљамља земљу и ову оставља за собом у чистом стању, јер утвугује коровске биле.
- А лоше су јој стране:
1. Што изнурља више земљу но странше, сдлава бар по састојцима које има у себи;
  2. Што је нападају многи инсекти а често и у јакој мери, да је и упретиво; и
  3. Што нема слама и уљане поштепе нису добра храна за стоку.

(Свршило се)

¹⁾ Да се лантис ова емулзија по *Б. Ј. Броковић* узме се 6% петролеума (гаса) и 3% сунува. Суну се претходно раствори у води и раствор затрпе до крвине. Кад то буде, раствор се лантис са вода, узме се у п. петролеум и лантис добро промиче. Добијена тежност је бела, мачио боје. Једно део те тежноте ваља помешати са 16 делова воде. Тада ће у вода бити око 2% петролеума и тог списеног треба пречисти ваљку које лантис од лантис ваља и размањати турскоце.

ЗДРАВСТВЕНА УПУТСТВА ЗА ТЕЖАКЕ

www Д-р. Дос. Гар. Поповић

(наставак)

30.

Не лежите ни за кратко време и никако не спавајте на лежи. И на суву земљу лежи, недравно је; а на влажну земљу или траву — сигурна је болест.

31.

Ово става нока је увек чишћа и сува.
Стоци стају свињци, кошаки и друге аграде за стоку подижите што можете даље од куће.

32.

Не бацајте ђубре око куће.
Не пуштајте стоку, да око куће иде и залажује.
Не вршите жуку свуд где спаваше ова кућа. Ископајте за то рвуу и вода је отрадише — направите издани.

33.

Добри храно држи човека. Она му даје снагу и моћ.
И кад човек ништа не ради, он тропи своју снагу и мора да је надокнади добром храном.

А кад се и недовољно раде тежким и напорним радом, тада је добра храна у толико потребија.

Пробави и недовољном храном тело се много отрошни и прони, да.

34.

Храни се добро а ради разумно, на ти неће ништа бити до год живиш. — „Храни се, да се од зла браниш“

35.

Не штеди на храни. Не одбај од уста, било да на страну отаџбини, било да то тропиш на друго неспорно отаџно.

Знај: да не то све то додице много скупије ствари, на ти шта више неће ни постоји.

36.

Једи три до четири пут преко дана.
После вршеног дневног рада — у вече — нока ти је оброк најбоље.

Не ради одмах после рада и уморио, већ се одмори неко време.

Не ради одмах после јела, док се не одморит бар за један час (сахај).

Не дожи одмах чим вечераш; него прође најмање два до три часа.

37.

Најбоље је да један хлеб ишпицаш или кошавину ишпицаш и пуктуранио или ишпицаш и ражњог брашна.

Хлеб лока је добро умешан и чист од нечистога.
Боље је криво хлеб него просад — проја и лопача.

Даво треба да је хлеб добра печен, да није гњаван.

38.

Сви хлеб је недовољна храна. Ув хлеб увек гали комад сира, меса или мало јајана.

39.

За јело узми шта живиш: пасуља, сечина, грашка, кунус и зеља личиненог машку или јустионо.

Најбоље је кад у токе јелу има и не који комад меса.

40.

Не једи само направне, лука, расола и сирћета, јер то није никаква храна.

Али „И варнику јуту и криво сирће,“ ко узима мудро, лачина му је.“

41.

Не пошти све поствова онако као што си научио.
У све поствова ти највише тропиш своју снагу.

Сирћетом, луком на и сувим хлебом не можеш је надокнади, зато беш и брзо пропасти.

Знај: „да грех није у јелу, већ у глау долу“.

(наставље се)

ОБЗНАНЕ

ПОТРОШАЧНИА СЕМЕНА ОД ДЕТЕЛИНЕ ЛУЦЕРКЕ .

Како је наступила трава овог семена, то се потрошачи ови извештају, да је **ново** семе присило и то најбоље француско — „Прованс,“ *чисто од сваке урадице и амине косице*, а цена му је одређена 170 динара од килограма.

Управа Пољопривредне Станице окр Подринског у Шапцу — отаџно највеће и продају вољних и украсних садница од обураца ове године, које ће трајати све доле, докле не отпочне кретање сонова. Стога знаш, коме се саднице потребне нека се на време пријави Управи, јер се вољке раније поштење далеко боље примају, него оне које се буду саднае доцније за време неврећа.

Ценовици се шаље сваког на захтев бесплатно.

О Г Л А С И

БУРИЈСКОМ ВИНОГРАДАРСКОМ УДРУЖЕЊУ, Потребан је од 1 марта тек, године стручца виноградар. Ко се осећа способан нека се са вољбом и сведожбама јави до 25 тек. месеца. Плата је до 80 динара месечно. Поред плате има у винограду бесплатан стан и огрен. 2 — 2

ВИНОГАДАРИМА И ВОЂАРИМА

Препоручујемо Нехиљову прелишту, лачина „Аустрија“, као најболу и најтрајнију а која се употребити воже и за прекале вољаци.

Шта се добити може у Београду код: Српског Пољопривредног Друштва, Браће П. Радојковића и Драгомира Здравковића; у Крагујевцу код Сине Ј. Станојевића, у Смедереву код Сихића & Павловића, и у Пожаревцу код Стевана Ђ. Шајићковића. 2 — 10

Преглед 7 броја Тежакца. *Читати:* Како и кад се земља наводњава. — Једи нов изоточница на глау и другом биду. — О синову и сети. — Припремање земље за пролетње јаре, усеве. — Болу сљачица (свршице се). — Здравствена упутства за тежакце (свршице се). — *Белгике.* — *Обштина.*

ИЗЛАЗИ ДЕСЕТОДНЕВНО
1, 10 и 30 ОВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
ИЗДАЈЕ СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРЕМАТУ И ОВЕ ПОШТЕ

НА ОСНОВ НАЈВИШЊЕ ГЕНЕРАЛ ОД АПРЕЛА
1899 ГОДИНЕ У ЗНАК ОСНОВНОГ ДРУШТВЕНОГ
НОСНО ПОШТА ПОСЛАЊА.

Цена овегазика вложенија је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАН ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво власник
Писмоујеци Д-р МАРКО Т. ДЕНО
У Београда 1. Јуна 1905.

МИЛОШ И. ЛУЦКЕРКЕЊ
СРБСКИ ПИСМОУЈЕЦИ

БРОЈ 8 и 9.

У БЕОГРАДУ, 10 и 20 МАРТА 1905 ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXXVI.

ЈЕДАН КОРИСТАН ПРЕДЛОГ

Српско Пољопривредно Друштво добило је писмо ове садржини:

Урари Српског Пољопривредног Друштва,

Прека извештајима из западних и југо-западних крајева Србије, крајем прошлог и почетком овога месеца био је знатан снег, тако да га местима има дебелог и преко 1 метра.

Ако се тај снег буде дугао и нестужи толико на уз то се деси да и клима пада у јачој мери, онда можемо очекивати напуну поплаву, која ће неминуемо нанети знатну штету њивама дуж река.

Савешни је појамљиво да се не може ништа предузети против напуне топлога снега, али се могу и треба предузети мере да поплава не дође изненада и да се колико је год могуће узмику штета од ње.

Такве мере треба што пре предузети, јер није искључено да пре него што се овај снег отопи, падне други и да тако са дебелим снегом покривена земља уђе у месец март, кад већ почну радова у пољу.

Пошто и поред снег нота заузимава, незнамо дуж којих река организовано посматрање притока и ондања воде, по којој којих би се, поред других користи, могла највише за 24 часа унапред ставити противна ојачани притока вода, то треба одмах настати да се у горали деловима наших главних река отпочне редовно пратити притока вода и о томе извештавати телеграфски сва остала места дуж река.

Чак се поине снег нагло да толи, треба та посматрања вршити и извештавати свака 3—4 часа, а ако вода својим нагло долази, онда и сваког часа, и дању и ноћу. Уз то саопштити увек и какво је време, а поплавно ако је јако отпољило или ако клима пада.

На тај ће се начин толи спречити да поплава не изненади њива места, као што је то био случај за време прошле поплаве, кад је Морана изненадила железничку дресацију својом навалом на пругу код Ђурице и на другим местима.

Треба имати на уму да вода, иа како нагло долазила икак не може да пређе за 24 часа дужи пут од 100—120 километара а то значи да она места која за ту даљину леже на реку, могу за 24 часа унапред знати каква опасност прети, иа ће према томе евакуисати оно што се спасити може, а предузети и мере за одбрану.

Дуж Јужне и Велике Мораве као и дуж Нишаве иде у главном швава коленички пруга, стога би најповољније могли чувари пруге и чувари места да прво ноненуто посматрава и да шаљу извештаје, а дуж Западне Мораве и других река, могли би тај посао вршити, где има чувари постова или да се одреде нарочита лица.

Пред те мере, која се може применити на нашим великим рекама, треба настати преко поздравних и општинских власти, да се отпочне корита потока, рекама и река од свега онога што би могло воду затуорити и толико је да иде у страну, поглавито укловити ограда, преграда, крашце, пашове и томе подобно препреке, за правило отпавља воде.

Ако се поменуте мере одмах предузму, онда се може још у последње ухватићи штета, али ако се оне пренебрегну, онда поред штете коју смо изјавили од прошле сушне године, можемо дочекати и јаку штету од поплаве.

На томе послу треба споразумно да раде Министарства: Привреде, Грађевина и Унутрашњих Дела.

Сматрамо сав за дужност да као члан Српског Пољопривредног Друштва, спремам важну Урару тога Друштва, како би она узела иницијативу у томе несумњиво важном питању за нашу привреду*.

8 фебруара 1905. год.

Београд.

Члан Српског Пољопривредног Друштва
И. И. Стаменковић.

Српско Пољопривредно Друштво доставило је овај предлог својој редовној члану г. П. И. Стаменковића, господи Министарства: Народне Привреде, Грађевина и Унутрашњих Дела и пољско их да га они по могућству заведу, пошто Друштво нема за то могућности.

НАПОМЕНЕ ПРЕД СЕЈАЊЕ ЛУЦЕРКЕ

— Ред. А. Вешић —

Луцерка је једна од најважнијих пићних биљака. Она даје изврну сточну храну у зеленом стању, а и као осушена, у виду сена. Свеж сена, она има једну врло важну особину, да помоћу гљивница (багаторија), које живе на њеној корени, прво

na vakutu jedan vrlo važan sastavni dio biljke hrane — ožog i prispeđivana ga zemlja na kojoj uspeva, te sva usevi, koji za njih dolaze, mnogo bujnije i plodovosnije uspevaju, a naročito strnište.

Uglavnom razlikujemo dve vrste lutercke:

1. Običnu luterku *ali vlamu vinu*; i
2. *Žutu* ili *peševnu* vinu.

Prvo se nećama luterka tači samo onako gde vlamu vinu (luterka) ne uspeva, a on tuga ne traje dugo i ne daje onakav prinose, kao prava luterka, to leko onda govoriči samo o običnoj ili vlamu vinu — luterki. Luterka najbolje uspeva u toplom i suvom podneblju. Važno i važno je podneblje ne godi joj i tu ne traje dugo, niti daje dobar prinose.

Zemlja treba da je duboka, trojna i krcina. Za dobro napredovanje luterke od velikog je značaja da je zdravici propustljiva, jer njeni koroni prodiru duboko u zemlju, često i do 4 metra, i uglavno je poron dublje u zemlju i daje razvijanju, uslojno će i nadokniti delomi biti bujniji. Naročitu pažnju obratiti da zdravici nije vlažna i močvarna, jer u tom slučaju luterka neće dobro uspevati. Zbog toga je potrebno se sa takvo zemljište najpre odvojiti pomoću položajnih kanala, ili drenazhe, na tek onda zasesti luterkom.

Luterka traje i daje dobar prinose 6—12 godina. Zbog toga se ne vršujuje u plodored, već se seje na zasebnom zemljištu. Najčešće se seje posle okopanosti za koje je žubreno. Radi toga zemljište se u jesen duboko voore i ostavi preko zime da se slegne i zamrzne. O proleća se zemlja ponovo voore ili plavne i u suptivnom principu, ili se drvalnom podraz, koron i grudve pokune, na potom pristupiti sejanju. Luterka se seje ili sama za se ili u drugo usevo, omlno ili prolećno.

Najbolje se sejati je u jesen ili rano, a može se sejati i u ljun, stajnu proju, rešnju itd. Ako se seje u omlno usevo, može se zajedno sa vlamu posejati još u jeseni; a ako se seje u prolećno usevo, onda se prvo poseje usev, na zatim luterka, ili se poseje tek onda, kad usev nikne. U svakom slučaju treba usev reči posejati, a luterku gušnje i po izvirnom sejanju zemljište preči omlak valdon, jer će onda u toliko bolje i ravnomernije nišiti. Samo sejanje može se izvirniti omlako, što je bolje, ili u prete. Ako se seje omlako, onda je potrebno na hektar 35—45, a ako se seje u vrete, onda treba 25—35 kilograma semena na hektar.

Kad se luterka seje sama za se, onda sejanje ne treba omlakiti pro Valdonosti a može se sejati i do Žubrerna dana, na i u prvoj polovini meseca maja. Kad se luterka seje za se, onda pri sejanju treba naročitu pažnju obratiti da se seme što ravnomernije poseje i da ne dođe dublje u zemlju od 2 cm. Posle sejanja treba zemlju preči lakom drvalom, a najbolje bračom, koja će izvirniti pravilnu podslu semena a u isto vreme omlakiti zemlju od satvijačih grudava.

Izvirniti sejanje ma na koji način i ja u koje vreme, treba obratiti naročitu pažnju na izbor semena, jer ako nam ono ne bude dobro, nećemo imati nikakvog prinosa od luteršanta, koje nišavmo da zasuzimo. Dobro i zdravo seme od lutercke boje je plavčasto žuto, a oblika duguljasto i više nasu-astot. Ako je seme boje zatvorice — mрке, znači da je starije od dve godine i da za klanje nije sposobno. Isto tako, ako je seme drukčijeg oblika, nego što pomenisno, znači da u njemu ima prispeđi od drugog semena. Čistota semena treba da je najviše 95%, t.j. skoro seme koje nabavimo, treba u sebi da sadrži najviše 95 delova čistog i dobrog semena od lutercke. Klančavost treba da bude najviše 90%, t.j. od 100 zranci kad se bane u zemlju, treba da klanaju najviše 90. Da bi se luterka u mladosti što jače i brže razvila, treba je u prvoj godini čistiti od korona i čuvati od nošanje.

Drugo godine po sejanju, s proleća, treba luteršinte držati i to čiji se zemljište prosluši. Prilivom drvala treba sva goron pažljivo pokupiti i izvesti s luteršintom. Drvala treba na dalje vršiti svakog proleća, a tako nito i s jeseni, što je potrebno naročito etoga, da bi se stvorila mogućnost pred-razvu vlago u duble slojeve i time stvorila uslovi za jače razvijanje korena, a etini i cele biljke.

Starija luteršanta treba žubriti po mogućstvu svake druge ili treće godine. Isto tako, treba žubriti i ona luteršanta, kod kojih primetimo, da se sem lutercke pojavljuje i druge strane, jer je to znak da zemljište nije pogodno za luteršintu i da nemo u sebi onih hranljivih gradiva, koja su potrebna luterki za njeno uspevanje.

Za žubrenje treba unotrebiti dobro žgordno stajsko žubri, komnost (mestavna, bujnisti), lapov ili pepov. Onak se postavlja veča bujnost u porastu, naročito u onim zemljama, koje po svojih sastavni osobinama i hemičkom sastavu ne odoparaju svima zahtevima, koje luterka za svoje uspevanje traži.

U luteršintu se javlja jedan biljni gotovan (parazitu), kao i na deteljini, a to je *vlamna kosica*, koja se najčešće unosi sa semenom. Zbog toga treba prilikom nabavke omlako strogu pažnju obratiti na njenoj čistotu i tražiti garanciju od onih od koje se nabavala, da je seme čisto i bez prispeđi i da u njemu nema semena od vlamne kosice. Ako smo ovo propustili, na primetimo, da se vlamni posica pojavila u luteršintu, onda treba zaravnati mesta duboko prekopati, zaravnati biljke pokupiti i podale spaliti, a prekopano zemljište ponovo zasesti čistim semenom.

Luterka se kositi čim se pojavi cvet kod vlamne biljke. Košenje se može izvirniti 4—6 puta, a preči prilivama i 8 puta preko godinu.

Prinos se sa hektara u zelenom staju 20.000—30.000 kilograma, a u osušnom, kao seme, 5.000—8.000 kilograma.

Ako se želi proizvesti seme, onda ga treba zbirati sa drugog otvora, jer je seme sa tog otvora omlakito i daje naj-veći procent klančavosti. Sa hektara se može dobiti 250—500 kilograma semena.

Kako se linođe, koje u nas poglavito služe za isхранu stonje preko leta, usled povećanja proizvodnje kiva, na dana u dan sve više probravljaju u izvirne zemlje, te se osuđuju u stočnu hranu sve nišje osoba, i tako je već krajnje vreme da se i u nas uvede stajsko hranalno stonje u vezi sa včetivima, to nar-čimo sa skladno da sa ono nekoliko reči istaknemo važnost lutercke kao izvirne pišne biljke, koja ne samo što daje obiljan prinose i izviran materijal za isхранu stonje, već udobrava i samu zemlju na kojoj uspeva, te i sva usevi koji za njih dolaze, uspevaju mnogo bolje i daju obilnatiji prinose.')

O VINU U BEOGRADU

Imao sam dosta nuke, da dobijem listar prirodnog vina u Beogradu. Naučno sam da ponijem čistu dobrog, čistog prirodnog vina po rutku i večeri, na bez toga ne mogu da omlakim ni u Beogradu.

1) Seme od lutercke može se dobiti preko Sremskog Poljoprivrednog Društva. Društvo klanja najvažnije vlamsko seme, koje je i najbolje, i za sv jon i potpuno čisto od vlamne osobe i dobro klanja.

Penk mu je ono godine 170 likara kilograma.

Osmlakiti se stajsko lutercku vinu čistota vina u vinu Lutercku od M. H. Duvakovića, vinu je izlako Sremsko Poljoprivredno Društvo, a proleće je od 950 lik. komla.

До skoro сам набављао по 50—100 литара вина из Крајине или из okruga пранског; али их је последњих дана било нешто мање, па сам хтео за неки дан да га по потреби набављам од наших gostиночара, и има их 5—6 дана, како пробам код разних gostиночара, па никако да нађем не на какво особито, већ не могу да нађем ни најобичније чисто и природно вино. А како сам научио да пијем само чисто, природно вино, то одмах могу да пошам, да ли је вино чисто и природно или не.

На крају крајева нашао сам чисто сведерско вино у кавани „Ђеђора од Сталаја“ на Трешану по 0-80 динара литар.

Онда ће бити од интереса, да наведем шта је материјало изаду од те кавани да држи чисто сведерско вино. Тај гледа набављао је ранијих година грошје из Турске — „македонско“ и од њега правно вино, али је набављао и сведерско грошје и правно сведерско вино. Потрошачка публика, која спада по богатству у средње и сиромашније класе, увидела је да постоји грдна разлика у каквоћи вина између нашег домаћег вина и вина направеног од македонског грошја, и ускорје је почела да пије домаће „сведерско“ вино, а за македонско није хтели ни да чује.

Нагледа ми, да би то једини пут и био, да се сузбију не само рђава страна вина, већ да се сузбију и рђава домаћа вина, која су прављена, када би потрошачи престали да пију ова сладуљана вина, ова вина од којих после била глзав или стожак, ова вина гушта, тамне боје, опора и кисела, и кад би тражили од gostиночара да им дају чисто, природно домаћа вина, која су умерено јака, па и слабија, са лепом отвореном бојом, са свежином (умереном киселином), која ише судовна итд. Ако тако вино не могу да добијем, онда је најбоље да га и не пијем, јер је у том случају вода и здравље и пријатније пиће, по на какво неискривно вино, јер оно и на здравље штетно утиче.

О свему наведеном лично сам се уверио.

Једно ми је вино изгледало, да је направљено од некое прашке, и названо је „валевско“. Чим сам га сркао, већ сам га био сит, јер ме је одмах ожењило на ону причу, како је један наш трговац тамо негде на страни пробао вина, па му се допала, и погодило не знам колико хектолитара да му се пошалу; једнога дана добио је у Београду прашна бурад, и кад је се обратио продавцу, и питао га што му је послало прашну бурад, овај га је известио да само треба у бурад да насне воде и да остави неколико дана да постоји, па ће имати оно вино које је код њега пробао и купио (у бурачка је био прашак, а савесни продавац није хтео да купац плаћа и водно воде).

Друго сам вино купио као „прокунчино“. Оно је било јако, опоро и сладуљано, као да је мешано са старим кином и са македонским а ко би га знао, да му није додавао и вода, шпиритус, сахарин, глицерин итд.

Већина вина, која се у Београду продају, обично су опора (пуна), јака, неискривно кисела и сладуљана; најобичније имају све ове мисе, а ипаш пута само једну од њих. Често су и врло скупа 1-50 — 2 динара литар, па ипаш ише вина, већ некаква пошавина.

Вероватно је да ће се довести ускорје и закон, да се сме продавати само чисто природно вино, и да ће све радње које вино продају бити подвргнуте контроли; али док се тај закон не доведе, па и денације, прво ће добро бити, да наша потрошачка публика покуша да свој укусу у оцени овога пошавина, и да уше сваки оценили шта је чисто и природно вино, а шта прашано.

Наша gostиночари већином продају „вино као троя јако“, „вино као класо слатко“, итд., а то су све нечиста и прављена вина.

Вино од кога је човек сит кад попије само једну чашу, од кога га глава сугради боли, од кога мора чак и да поврба, — то није никако вино, то је отров и не треба га пити.

Сек тога наведеног потрошача треба да имају на уму, да има врло добрих вина: у Крајини (Неготину, Кладуцу, Савлаву итд.), у Жупи, у Врању и Валевану, у Пироту, у Прокупцу, у Крајевцу, Зајечару, Смедеру итд. и да се по неколико од њих у Београду могу удрукати и преко некоег свог познаника набавити добро вино, па га поделити, и да тако раде све докле, док београдске винари и gostиночари не отпочну држати и продавати чисто, природно српско вино.

М. Т. Грковић

ВАШ НА КОЈИ ВИНОВЕ ДОСЕ

— Pulvinaria vitis —

— Павел С. Петковић —

Ако виноградар при резидби свога винограда најпачије осмотри чокоба, приметити на који допекос чокоба хрпо објене, равне и ха средњи нешто поудење парашаре у величини од 2—3 милиметра. Та парашаја ише вина друго него вина. Пошто су ове наши скоро ите такве боје као и кора винове лозе то их је доста тешко разиошати, те их услед тога винограда резидију.

Ове винове лозе, које у ово доба приметимо, измаштале су се још јесене на том месту само их ни нешто приметили.

Жења са жувањем материјалом на малом листу са лозе а на суседној кори са лозе стране.

Чим је сад отпочело и сок винове лозе почео да кружи, пробуде се из зимског сна и они створили и отпочу нов живот; почну да сипу, својим парчието зато удешеном сиваљком, сок винове лозе, којим се хране па штету чинити чокоба.

Крајем месеца марта или почетком месеца априла, отпочну жење лунити величину игуасту материјал (види слику) у коју после олошења, почну носити врло много приошкато објених и округлах јаја, на којих се за врло кратко време млади излегу. Штитови су тада врло загусте боје а величина им је 5 милиметра у пречнику.

Чим се ваши из јаја пакују, остале своје употребити нешто и разлике се по владини дестарина из којих сипу сок за своју исхрану.

Ако се ваши на некој чокоту у већој количини појаве, онда чокоту отпочице да слаби јер ове ваши сипу сок вишне дозе, која треба да служи за исхрану сажог чокога. Услед тога чокога слабо роди. Стога је ова паш за виноградаре врло штетна.

Ове ваши презиме у укућанима старије коре и сад их је најлакше наћи. Зато при реидиби винограда треба чокоће четити од старе коре. Јер само лежи на тај начин и ове ваши изједно са кором уништају. Очишћену кору треба пажљиво избрати и на ваљу сипати. На овај начин уништавање врло много ових штеточина.

Истена је и газ (петродуви) такође су врло добра средства за утањивање ових вашију. У какав суд узеи се једна од ових течности, па се парче крие учочи у течност и онда се изражена места добро потрајају, услед чега ваши у најкраћем времену угину.

Ђубрење караженог чокоћа такође је једно врло добро средство.

НЕГА СТРИХА УСЕВА У ПРОЛЕЋЕ

Да би нам усеви што боље напредовали и што обилнију жетву доносили, како они, које смо се јесени посејали, тако и они, које смо се пролећа посејали, треба им за време пораста указивати и сву потребу пегу.

Нега усева с пролећа састоји се у појединим њивопривредним радњама, а на име: дрљање, ваљање и ђубрење, а у последње време увелико се итежи и користност окопавана, нарочито код усева на тенким и абјективним земљама.

Употреба ваљака препоручује се у свима случајевима, где је земља лака и растрепана, и где су усеви преко зиме, а за време ступоравца, отргнути из свога положаја и са жлицама исечени на површину земље. Код се ових усева повлажу, повраћају се у свој првобитни положај и живине ни се слабије са земљом, чиме се избеже и опасност да их ветар или ступе сипуни у тине усева проваде.

Сем у споменутом случају, ваљак треба употребити и код се на земљи ваљање још нерасељене грудке и удубљена, јер ће ваљак грудке раздробити и земљу поравнати, чиме ће се усеви дати могућност да се слободно развију.

Најзад, ваљак треба употребити и код свих усева, који су брзог пораста, како би се спречило полегавње у даљем развијању. Повлањани усеви у овој случају остају нешто према прилогли уз земљу, услед чега се сокови, који из земље круже, гонцају у колонијама и међуношторина стабљике, те се осваје да плод може кадржати и да сево дојиче не полегне.

Осим ваљака, препоручује се и употреба дрљаче. Употреба дрљаче је на месту, кад се земља услед великог и дивог снега слагне, или се после бујних и великих кишна шпарана удубљена и хувасти кора на површини, што се јавља омета усеви у даљем и правилном развијању. У свима овим случајевима треба усеви подракти, јер ће се земља поравнати и кора разбити, те ће усеви лакше и брже напредовати, а сем тога, даће се могућност да ваздух и влага у земљу лакше продире, чиме ће се потпомоћи и стварање биљске хране.

Најзад, дрљању треба употребити и онда, кад су усеви сувише густо посејани, јер ће се на тај начин усеви проредити, и заостале биљке у порасту окренути, а што је најглавније указиваће се у опасност за полегавње.

Поред наведених користи, дрљаче се постиже и та корист, што се унаштана коров који чини знатне штетње у порасту и развијању усева.

Сем дрљаче и ваљања, у почетку вегу стрихих усева долази још ђубрење и окопаванње.

Ђубрење се препоручује у свима случајевима, кад овији усеви јаву добро презимали и уште, кад посејали усеви поклаују слабу пораст. За овај циљ употребљана се вахом венчајко ђубре, као што је шадрач, суперфосфат и др., а може се е успехом употребити и добро припремано и уштељено буњитне (коњитне). Само ђубрење врши се на тај начин, што се ђубрење материје — ђубре посипа преко посејаних усева (т.ј. „ђубрење у главу“).

Најзад, окопаванње стрихих усева препоручује се и може се извршити само код усева, посејаних у време, које јаву употребно вегитавње. Овај посао је доста занетал, а захтева и знатних издатака, али се зато и користи велике, јер не само што се земља истрони и добро отиети од корова, већ се створи и могућност за јаче (дубље) продржање ваздуха, влаги и топлоте у земљу, чиме се знатно потпоможе и брже и обилније стварање биљске хране. И биљке и брже и бујније напредују, те и обилнији плод доносе.

Окопаванње стрихих усева нарочито се препоручује у тонким и абјективним земљама, у ком се случају и појабљиве и исплајује.

Све споменуто радње треба вршити кад се земља оцедла и просушила, било од зимске влаги или пролетњих кишна; у противном ваљаче се нише штети не користи.

Рад. А. Немцк

СТРАТИФИКОВАЊЕ ЗРЕЛИХ КАЛЕМОВА И РЕЗУЛТАТИ ТОГА РАДА

— Димитр Сладковски —
попурачу Панајаско-Воларева Шале

Брже обилнијаку намет виноградарства има много сметња које му не дају, да се оноко брзо развија као што би требало да буде. Поред многог сметња је и та: што се не може добити довољна количина зрелих калемова на нашим Динарских Ловити Расадиња, од приватног проповидања још и мале. Молонији који траже калемове обично не могу да буду задовољени, јер расадник није у стању да произведе онолико, колико је потребно да задовоља све потражљиве на своје области.

Расадник пак, зашто је то тако, јесу они:

1. Што је код калемова гнет мања приривања био тако, да се мало и добијало.
2. Што се за проповидању зрелих калемова није никад могла издржати већа сума новца (да пошто је да они скупо стају), па да та сума новца не буде без употреба на остале пољевне расадничко.

То првако зрелих калемова, не коме мишању, учинило је, да секо у обављању винограда прилично поштеди, и да би много више подигнутих било, да је и калемова било више.

Но да би се и тај негодни допознато, учени и практични виноградар проповидају су начин, да се и са сразмерно мање трошкова и рада може добити и више и бољих калемова. Рад тај, назван *стратификованње зрелих калемова*, посао је којим се постиже да се на калемовима изврши срањивање на својој месту, и да унешкољно и живине нусти, јер по што они у приоритете дођу. — Користи од стратификованња ове су:

1. Као најглавнија је корист у томе што се добила више и бољих калемова;
2. Што отпада вештање и живине калемова, те је рад јединији и брже се вршава;

3. Калемљење почне рањиве, те се и доцнији радови могу брже и на премо извршити; и

4. Што отида прављење вазових бивака, који су се досад мораји ставити, те и ту отида знатан део тропскога и времена, а и мање се земљишта захрепа.

То у корист: а сад да пређе на послове страничковања.

У страничковање долазе ови послови:

1. Спремање сандука;
2. Спремање маховине и дреног угљена;
3. Спремање подлоге и вијоне;
4. Калемљење;
5. Слагање у судице;
6. Разни начини страничковања;
7. Неговање калемова у локалима на време страничковања;
8. Пригорење калемова;
9. Даља нега у приоришту.

1. **Спремање сандука.** — За страничковање калемова прави се сандук у две равине величине: прва, мањина, од 0-50 и дужине, 0-50 и ширине и 0-55 и висине; и други, већи, од метар дужине, 0-50 и ширине и 0-55 м. висине. Уградио се најбоље чамовина или дивовина, јер су тада сандуци лакши, те је лакше и у руковање. На једној такој страни сандука морају бити врата, који су потребна за отварање и затварање, приликом прегледања калема, као и приликом вијања оних. Дно сандука мора бити избушено (2—3 реда рупа у размаку од 0-10 м.), ради отапања, као и због прогињавања и оцеђавања ступице воде. Поклоње сандука невају.

2. **Спремање маховине и дреног угљена.** — Као једно од главнијих помоћних средстава при раду јесте маховина. Задатак је маховине да калемовима, док су у сандуцима, у довољној количини очува влагу. За тај циљ скуча се маховина на сувом промену, и то приповесте она са дужијим влакнима. Мора бити чиста без коре и дрвета, као и да није плањена (буђана). Она маховина која ће се употребити за постављање сандука на воду и са стране, претходно се лепо руком испуњава и пред употребу накалива водом; а то ће се најлакше постћи, ако се прво камене даске разаспре, на отвореном водом прегледају како са ренетком. Најбоље је, а то се и препоручује сваког год је у могућности, да се маховина претходно добро прегледа вредној водом, како би се све дљивине и инсекти, који се налазе у маховини, умртвили, те тиме се лакше сачуваји и калемови од плесни и других разних болести. — Кад је тако маховина водом подмочена, онда се мете на кака велика ренета, или даске од пруга, да се сувшина вода оцеди. Затим се на воду у какај саби или још прилагодније у великом сандуку, распирете један слој натопљене маховине, на се добро истуцајући угљеном песку; затим се мете други слој маховине, и опет угљ., и све тако даље док не добијемо довољну количину која нам је потребна. И онда се добро руком променива тако, да свада равномерно дође угљ., пожељан са маховином. Угљ., одступа ступицу влагу, на често маховина постане сува; стога је потребно кад год је у таквом случају попрскати је водом.

Она смеша наменена је за облагање стране сандука. А ипак се она не сме употребити за покривање калемова, јер би тиме био спречен приступ ваздуха, који је неопходно потребан калемовима. — Она нас маховина, која ће се употребити за покривање наслаганих калемова, односно вазових вијона, мора се не само илчњавити и навлажити, но још сеиорно исподати, да влакно маховине не буде дуге од 0-01 метра. Маховина, тако спрењена и натопљена, меша се са угљеном, као што је горе речено.

3. **Спремање дреног угљена.** — Задатак је дреног угљена да при страничковању унија међу калемовима сваку постојућу власку, трупак или замекот од гљивница; прима често сачуја као нека врста дезинфекционих средстава. Негово присуство при раду је врло важно. Спрема се као и сваки дрвени угљ., и то од ма још дрвета, али пре мешања са маховином мора се испитати тако, да парчад не буде већа од кукурзеног зрна. Тако спрењен, меша се са маховином у помнојеној средини; а све тога, сини се и прво наслагани калемова, и то обично, прво сваких 5—6 реда долази 4—5 шака угљена. Обоје се може спрешити у зину, кад се најлакше посла има, на само мешање извршити приликом страничковања.

4. **Спремање подлоге и вијоне.** — Рад овдј састоји се у томе: да се подлога угљани, прекривати на дужини од 0-35 м.; и

вијона да не буде већа од 0-06 м. Кад се тако спреми подлога и вијона на и окољене, онда калем треба да је дугачак 0-40 м.

Тежи се да подлоге буду што правније, пододвако дебеле, како би се могло лакше и сигурне сажити, као и да сви калемови буду подједнако дугачки, као што је речено 0-40 метара дужине.

5. **Калемљење.** — Калемљење се може вршити на поклоње вазина; али је онде најбоље резултате давало „енглеско сначање“ и „калемљење у процент“.

6. **Слагање у сандуке.** — Пошто је калем готов тј. подлога окалемљена, настаје слагање истих у сандуке: Претходно се сандук тако намести, да му јуки страна на којој се врата дође горе, а друга супротна да буде на мањом стоју. На оној доњој страни, као даље дошло на двема гравираним долази један слој маховине дебљине 5 см., и то од попарне. Исто се тако ради и даље, до саршетка пуњена сандука. Други ренета казано: сандук са три стране треба да је постануће једним слојем маховине, дебљине 0-05 м. Само на избуњеној страни меће се онакви слој маховине, каљко је потребно прена дужији калемова, и то се има продукити постојено са слагањем калемова. — Кад је тако сандук постављен, долази слагање калемова. Калемови се увијек тако, да својом мотом лежи окротно ренету — јакнином, а подлога на избуњеној страни сандука. Они се морају најлакше довести да се не шину; и при раду се мора пазити да се калемови на својом месту никако не поремете. Затим се ребање продукује даље: калем прво калема, односно ред првог реда, док се сандук не избује. — Што је најважније, треба пазити, да окама буду у једној висини; зашто је понајбоље обележити линије на унутрашњим странама сандука. На свихкх 5—6 реда наслаганих калемова, постоје се 5—7 шака ситно мртвог угљена.

Кад је то тако све урађено, односно кад је сандук напуњен до последњих 0-05 м. правнино, између сандука од калемова, тада се и ова правнина испуни маховином, врата се затворе и сандук се поклоји на ону страну што је избуњена, на којој ће и даље лежати. — Ако се нажалост радило, сви ће калемови лежати у једној висини, прво калем се сада мете слој од ситно мртвог, умерено влакне и попарне маховине и дебљини 3—4 см. Кад је и то урађено, сандук је готов и носи се у локал за страничковање. Сандуци се постоје на погаре, који су висини од вода 0-50 м, а од вода такође удаљени 0-50 м, сандук од сандука на растојању 15—20 см.

Просторије за страничковање треба да су: суве, довољно влиде, снабдеване водом за загревање, како би се могла удаљавати стална топлота (температура), затим треба да буде 1—2 термометри (топловери), када за напашање. У том локалу треба имати сталног настојника, који ће даље радовати напредити.

7. **Разни начини страничковања.** — Страничковање калемова може се извршити на више начина; али као понајбоље показала су се она три начина, и то: начин *Рихтеров*, *Версов*, *Мос* и *Шандон*. По сваки од три начина како нас није показало једнако и издвољвајуће резултате, о чему ћемо се доцније уверити.

Рихтер тражи, да калемови проведу у просторијама за страничковање 15—20 дана, на температури (топлоти) од 20 до 29°C. Зато време ока на калемовима морају само једно да набуре, срадишине се мора потпуно извршити, а ипак се не треба да се развијају, но само да се ред обиде ожаљком (калусом).

Мос и *Шандон* тражи, да калемови проведу у просторијама за страничковање 12—15 дана, а на температури (топлоти) од 30—35°C. За то време ожаљка (калус) мора да облије потпуно својом мотом, тј. срадишине се мора потпуно извршити, и основне жлице да се развијају као и дастери да надараре.

Версов тражи, да калемови проведу у просторијама за страничковање 10—15 дана, а на температури од 35°C. За то време калемови треба да мете жлице и дастери као и код *Мос* и *Шандон*.

Разлика између ова два начина рањаја (Рихтеровог и Мос и Шандоновог) и овог последњег, јесте та, што се код овог начина за страничковање мора употребити само чист угљен, који ваља добро накалисти, пре но што ће се употребити, па и на време самог слагања калемова у сандук. Још се препоручује, да се сандуци пре него што ће се испитати држе за извесно време у води, а то стога, да не би одувијали влагу угљеном.

8. **Нега калемова у просторија за стратификацију.** — Како главни послој, и који тражи највеће напине, јесте неколико калемова у просторијама за стратификацију. Како што је већ напоменуто, када калемови буду у савршено смонтирани, пренос се они у просторије за стратификацију. Према различитим начинима стратификације, мора им се потребна топлота, изгревљени леђа, вршности, која се мора за све време стратификације увек подједнако одржавати, и то како јавно тако и ноћу. Температурна мора бити као што је и раније казано, тј. оних напина којима мислимо стратификацију. — Поред одржавања сталне топлоте, мора се знати, да онај покривач од неопходне махоничне, који калемове по врху покрива, буде увек умерено влажан; ако се пак осуши, мора се нажалост горњи део докле је ступа оскућну, и то се доволно може до се вијене по поремеће на подлогу, и новом махоничном закрпути. Иако тако је потребно одржавати умерену влагу на калемовима, што је и највеће; јер ако је влага сувишна онај струју и образује се плесан, ако је пак недовољна, срашћивање иде брже, онда се не развијају. За тој циљу морамо изнети каквав суд, и најбоље је за то обла (пошљав) кади. Вода која се употребљава за напашање калемова мора увек бити топлој топло, колјено је топло и просторија у којој се калемови стратификују. У овој води је кади, напашају се сувљаци до волоничне своје масне. По пошту су доста топки, сувљаци на са стране напашати ружичине за доклина или се на јаким махоничним савињају у воду, а икључе се не смеју изаћи поплавити, као што то икад сараде. Ако је непаравале каде, услед топлоте у локалним велико, онда се мора чешиће вршити напашање сувљаци. Овакв чешића напашање уједно се врши и проветравање, што је од велике користи.

Сви овога, потребно је чешиће отворити врата на сувљачица и врши неколико калемова, претседати и видети како напредују, и да ли се инај случајно плесни појављива и уишито видети стање у коме се калемови налазе, како би се прона томе могло даље управљати.

Како се овако буде радило по *Розгер*, после две недеље дана, мора се окљач — калу на својом месту појавити, а то је знак срашћивања; онда почину да буре, којом се приликом и основне жлице појављују. — По *Вернесу* и *Мас* и *Шанову* за то време калем мора да пусти изајно од неколико сантиметара, срашћивање се мора потпуно напашати, калем мора потпуно да објави својо место, а Застари морају бити од неколико сантиметара велики.

И после овога калемови морају још неко време остати, док се срашћивање потпуно не врши, застари на сваком калемови властари, односно док пунолако добро не вибури, и основне жлице не развију.

Пошто је и то постигнуто, настуна један врло важан посао. Тај посао састоји се у томе; да се калемови потпуних срашћивање топлоте навикну на својну температуру. Да се то постигне ради се овако: Сувљаци се пренос у стаљаре, или у друго изворне просторије које су довољно осветљене, а у којима је температура 20°C, односно за 5° мања од оне раније. Пошто на тој температури престоје 2—3 дана, онда се овет слави 5° топлоте, и то се даље све тако наставља док се температура просторије не изједначи са температуром својнег ваздуха. На тој последњој температури калеми престоје такође неколико дана, и тада су способни да се изнесу напоље ради припрема.

За време док су у овим просторијама калемови добију потребу чрвеним, бијело зеленом (хлорофа) и бољине загубе своју ранију нежност тако, да су у стању да издрже јаку сунчан светлост и топлоту земље. С случају, да новамо стаљаре или другу какву просторију, можемо ову стају радњу напашати у истом локалу, где смо и стратификацију, ако нам више није потребно за даље стратификације. Наравно да таква локал мора бити добро осветљен и снабдевен вентилацијом.

9. **Припреме калемова** — Када су калемови по *Розгер* потпуно трасани и добила потребне жлице, и по *Вернесу* и *Мас* и *Шанову* поред овога још и застари, и када они престоје потребно време у стаљари, долази време када их треба из сувљача водити и приприти у земљу.

Земљиште за припреме стратификованих калемова мора бити што распрострањено, лако, (са што веком садржаном песком), и да је влажно. Претходно се мора припремати у дубину 0-50 и

по тој порашати. — На тако спрењеном земљишту пристаје се првољубо изнеса бачкова и та, да су они окренути југу како би калемови били јаче нападени сунчаним зрацима, а у исто време и било на доволној пројаци. Бачав под пошрином земљишном не сме изаћи више од 0-10 м, а може се најлакше подићи уз јаску; сва се доста скакови, за 0-10 м. Дале од бачка направи се један аптон дубине, остатак од 0-10 м, опреме се мотковом, тако да уишитоње које је доском изајноње чине благу јосину. Кад је тако штамп отишле, долази један слој (од неколико сантиметара) просејаног бубрета на још шапчица, односно онде где ће жале (де, кје се са нешто стине земље затра, како не би жале непосредно долазиле у додир са бубретом. — Кад је све тако урађено, онда се сувљаци отвори, махонична силне и влакне дајано ваде. При напуњу калемова морамо бити врло пажљиви, како не би нежење и уишитоње жлице појавиле. У исто време врши се класирање калемова, тј. сви калемови који нису добро трасани, нити пак изастварани, одвајају се на страну и засебно припре.

Калемови се ређају у бачав на растојању од 0-05 м, и то тако да својно нешто дође на површину пораване земље. Велика од врха бачка до калемова не треба да је већа од 0-5 м, а онда, одјоно застари, да су окренути сви на једну страну. Пошто су калемови тако напашени, долази други слој стине земље, који иде до изајноне силне влакне. По тој се тако напашта земља доно водим жлице, да би се земља то жлице што болје приљубила, и пралиа мета об ко калемова попуњена. Воду за заливање треба увек узимати речу, а још боље кишницу. Препоруку је да се вода на дан-два раније сврени и илајно сувљачи топлоте, како би се најједнолика са својном топлотом, јер хладна вода која долази непосредно на жлице оштреоблају се на даљи поврат. — Такође земља не сме се ипакво случају догнети, јер би се тиме све изајно попладале. Напашање земље продукције се долазе, док се потпуно влакне не појавију, тј. док се бачав не затвори. — При сваком врху бачка долази слој песка, у дељинама 5—6 см, који има задњу да лакше пропусте застари да изају на површину, а уједно одржава влагу око калемова, што би токо инајко била земља.

10. **Остава нега у приприти.** — Сва даља бија састоји се као и код неке стратификованих калемова. Тако кад је ступа треба калемове наводњавати; затим време потребно приприти бордском светлој протвиу пораване, сева жлице које најбољу на вјонца а у југу отргнути до својног места, како би били влакне својним гуњинама, те тиме калу око својног места што болје сврсно — дрвена. Дале треба напашати од траве, разбјати кору на бачицама итд.

Кад престоје изајноња код калемова, пристаје се напуњу на земље. То треба радити по својој времењу. Кад је калем пошљен онда се класира, површно орујење, вазује у синопне и остаља у травно, где ће врши име остати до употребне, или их одмах у јевну употребити.

На завршетку овога члана икамо напоменути, да је производња калемова на овај начин у истој бачав од десетдесетих година, како по количини тако и по квалитету, тако да се може пошћив проценат примања преко 80%.

Оде се могу нарочито приприти за подлогу оне сорте америчких жила, као: „Рустриге Да-Лот“, „Ринарија Норвалс“, „Ринарија-Рустриге Бр. 101“ и још неке, код којих се пораст жила и производња примања калемова, према досадашњим истраживањима, најређо лето показало, док код „Берландијери“ то теже иде.

Имема студије да по *Розгер* начин припремати све остале, па и она два у којима је одје било говора, искључиво стога, што треба даље ради и што се њима добија још већи проценат примања. Зато га свакоме топло препоручујемо, из сопственог искуства.

ПИВАРСКИ ЈЕЧАМ „ХАНА“

Са напредом пиварске индустрије, почела је, разуме се, и нева тражна и потражна јечма, и то оне врсте која се за производњу пива најповољнија. Од свају врста јечма које су дотад употребљавале за овај циљ, најбоља је резултат пошће-

вут са „Хана јечмај.“¹⁾ која је суабно све друге врсте и у великом делу Чехе и Аустрије постоје погодно под пишара.

Прео, *Мачина* написе је дело: „Хана-јечмај, неговне врсте и начин гајења у Хани“, у коме га упоређује са осталим врстама и износи све погодне добре стране, на кога долази и ми видимо ово неколико података, који ће интересовати наше земљораднике.

Хана, јечмај има три врсте и то:

1. Први шесторедан.
2. Четвороредан.
3. Дворедан.

Главна особина којом се овај јечмај одликује од других врста је та: што се развија брзо. По вршеним посматрањима, он клија 3—4 дана пре других врста а сазри за 7—10 дана касије. Осим овога, добра му је страна још и та, што му је редност добра. У овоме је никакво од своју других врста. Тако него садржи у себи велики део шкроба што се нарочито тражи у пишару.

Запрениску тежину има велику и једна хектолитра тежи 65—70 килограма. Године 1899 била је тежина једнога хектолитра 75 килограма.

Од испитивања кљивасти, које је уследиле чишћо хемичар *Мајер*, постигнути су најповољнији резултати. Он је нашао, да је кљивасти код хладнога јечма била 91—93·5%; код три недеље старијег 98·7%; и неколико још дана старијег 99·3—100%.

Има још једна особина којом се од осталих врста разликује, а то је, по *Боји зрна*. Он и онда кад тешкошко изнежи боју зрна, не губи од својих добрих особина.

Што се приноса сламе тиче, у томе није никакво од осталих врста, већ напротив, даје знатно мање.

За сејале најбоље је земљиште на коме су биле окопишине, а нарочито успева после рене, етопне и шећерне.

Ако се сеје вршачком сејалицом, онда се сеје на одстојању од 7 до 15 см, и тада на један хектар треба 100—150 килограма семена. Али боље га је сејати ошкисе.

За пишарење је најбољи *Хана-јечмај*, зашта нам сведочи велика његова потрашња, како у самој Моравској, тако у чиме ње. А из статистике пак видимо, да је 1900 године било засејано њим 175.250 хектара, са којих је добиљено: 2.740.500 хектолитара или 1.769.833 тонара. Сама *Хана* ошкисе је 38.870 хектара под њим и добила је: 716.680 хектолитара или 481.666 тонара.

Одга и ми препоручујемо нашим земљорадницима да за произвођач доброг пишарског јечма набаве семе од овога јечма (преко Српског Пољопривредног Друштва), јер ће им наши земари бети најбрзије сазнати и добро приљати, ако га се само добро одгаји и среди, а да то постигне, ми ми препоручујемо да прочита Практичну Пољопривредну Потку: „Гајење пишарског јечма“ од Д-ра Ђорђа Радића, коју може добити од Српског Пољопривредног Друштва за 0·60 динара поштом.

Зорко М. Фукал.

СЛАНА И МРАШ

— Милана Савић, ошкови —

Слане и мраше често пута учине с пролећа ноћкама у цвету и виноградама и њиховим младим ластарима, а тако и равном површу, нелику штету. У јесен пак рани слане затеку необуђато површе: напирку, шатинама, дук и тикве и учине знатну штету.

Преко лета пак и у јесен, нагла промена времена и хладноћа ноћу после дневне врућине и топлоте, проузрокује код чељадџи плаб, који доноси грозницу, проли и ерзаболу.

Слане се ствара од водене паре у ваздуху и у додиру с хладном земљом, кад се она после толико дана у пролеће, лето и у јесен, јакно охлади.

Свака која је испитивана и пратио то, могло је увидети и зна, да се у толиматим пределима догађају много чешије и много јаче наеле промене времена, да је ту много већа разлика у топлоти и хладноћи између лета и зиме, дана и ноћи него у шумовитим пределима. Дану је а тако и лећи, неосновна пригренца и запаре, а ноћу и зими хладноћа и мраз.

Путници који су путовали казују, да је у лето и посковајте аеричкој пустињи Сахари дању тава велика жешта, да се путници са стоком гуше од врућине, а у врелој неку може се јаје пећи, а ноћу се на том месту мрсту вода мрине. Тако бива често и у нашој Далмацији. На и код нас, често пута аза толико дана, дође ведра и студена ноћ у еред лећи.

Затим пак у толиматим пределима бени лича и хладни ветрови и бивају јаки мраше и голамограца, јер је ваздух сув и хладан, а нева обилна снега, који брзани од јаке студи и који напоји земљу влагом и чува ошнице од напиривања, као што то бива у шумовитим пределима.

Шуке дању закљачују ветлу и камење и не даду да се прегреје, а ноћу и зими не даду ни да се брзо рехлади, а осим тога и саво дрвеће, као и свака друга жива биља, испуштају на себе извесно количину топлоте и загревају ваздух.

Све то чини да шуке заједнавају топлоту ваздушни и спречавају нагла и јаке ваздушне промене времена, а отуда долази да у шумовитим пределима нема толико слана и мршени у пролеће, лето и јесен, који чине штету ноћкама, виноградама и површу, ни голамограца и мршени зими, које штете усеве, као што бива у толиматим крајевима.

Доктор *А. Димитријевић* вели за Мораву медеверевку... у Морави, од кад су шуке уништене, шљаво по 10—15 година по роде. Аврелиски хладни ветрови овако јаче у штећу, које су пређе густе забрани закљачивале. И тако сад у Морави и код бољих домаћина нема у кавари ракисе“ итд.

Против слана и прашних мршени, за одбрану површака и винограда, нешти земљорадници покушу се *шавити пред сламу по вољанима и виноградама сламу, крошњу итд. да им стире јакно хлабаве земље и ваздуха.*

Против суморавике и зимских мршени, који чине штету ошкисама, долаже неколико и раније сејане ошкиске, те се оне до зиме убекоче, развију и отчиреју.

Овим средствима треба земљорадници да се послуже, али нарочито и највећу брину треба да обрате ошви пром и најславијери уследу — подизању и чувању шуми, јер без тога све ће већма патити и страдати како од слана и мршени, тако и од осталих елементарних непогода.

¹⁾ *Хана* окуњата штећ округа у Моравској, а њих у простору 38·870 ха. Најповољнији а најбољи крај је некако ханска, која има око 1440 хектара њиме, и развијају се њих површак морског саво 330—350 тонара.

КАКО СЕ ОРАХ НАЈСИГУРНИЈЕ РАЗМНОЖАВА ?

— Д-р Ђорђе Радик —

Орах се најсигурније размножава орасима.

Међу свеколним воћем ништага реда, орах је којега чине једини изузетак у погледу размножавања, на што треба орахе, као и нештога, за размножавање квалитативно; не треба их да тај циљ узимати од реда. Без сумње се најлакше, а и у трговини као најбољи поврати ораси, производе у Француској; једно је у њихових ораха и пуноће и слађе а масније од једне наших ораха. На произвођачу и распрострањалу добрих ораха, у Француској се много ради и помаже. Стога се Француска у разних најбољих сортама ораха највише одликује, и најде се ораси не таје у тој мери и у више одлика, као у Француској. Тамошње главно Помодорско Друштво расписало је, пре неколико година, повеће награде односно избора ораха за сејане. Стављена су ова три питања:

1. Колико да буде тежак орах за сејане ?
2. Која сразмера треба да постоји између језгре и луске ? и
3. Какав треба да изгледа добар орах за сејане по снажности ?

Као награђених одговора; ја их онде нестијем у том циљу, да ја наших воћарима послужа за науку и правило при сејању ораха:

1. Најтежнији ораси тежили су 5 грама, а најкрупнији до 25 грама. За сејане треба узети оне, који, суво мерени, вису тежи од 10—12 грама. Код тежких ораха, сав би онај вишак по тежини отпао на трулаж. Најтежи ораси вису увек и најбољи. Од ораха за сејане тражи се: *више језгре, а мање луске.*

Добра испуњена луска језгром — добар орах за сејане.

2. Код већих ораха има на 100 грама језгре, 70—80 грама луске и отпадака. То се обично ситуија ораси — „поштунце“. Код крупнијих пак ораха, бивало је у већим случајевима и по 300 грама луске и отпадака на 100 грама језгре. Од доброг ораха за сејане пак, тражи се: да *отпаданак с луском најмање, не буде много тежи од језгре.*

3. За сејане је онај орах бољи, у кој је луска *глаба, тврда, мекта, са пливким жљебовима — браздинама. Танкокор, с језгром савином испуњен орах, — бољи је за сејане; тонкокор пак, с малим језгром, — лошији је за сејане.*

Па и онако одабрани ораси не дају довољно гаранција, да ће од њих порастати дрва, која ће неге таквих ораха рађати. И код ораха, дакле, биве изгубетали. И најквалитетнији орах, може дати лоше потонке; ил' зато и треба обраћати што више пажњу на избор ораха за сејане, како би могло бити што више нагледа на бољи резултат од посејаног сења.

Најлакше, најдешње и најређија су она дрва, која се на „семена“ — ораха на самом месту наведу и не пресецају. Пресецања дрва, и поред најбрижљивије неге и пажње, створије

порашкју и доцније стижу на ред. Од извесне сорте треба — по напред изложеном правилу — изабрати најлакше и најздравије орахе, да их одмах на одређено место посејати, и то по три комада у трговно „сење“; ако сва три ораха вису, треба од њих најбољи младар оставити на месту, а остала два изчупати.

Да биде сигурнији, можемо одабрани орахе одмах с јесењим послатати у једну касицу, или садницу, у влажан песак и тако их, на сигурно место, нар. у подзрму, чувати до пролећа. С пролећа лако за сејане одређено место добро спремити и онако преземати орахе посејати. Тако преземати ораси убрзо ће нићи и брзо ће се младари развијати. Већ прве године могу до једног метра у висину до пораста. Овако добијени младари не потребују никакве неге, само ако им је одређено место добро спрењено. Углаво не се који краљак младар, вега треба одмах изабити, јер такав неће никад рађати лепе и добре орахе, до увек само коштунце. А ако се на неком младару има шта доверљати, то треба што раније учинити, док су још гране тање, јер за дебелим гранама остају веће ране, које врло тешко зарашћују.

Ми можемо орах и калемити под кору или „у пролеће“; али односно калемљења употребавати свакога, да је *уопште свако калемљење врло несигурно, ил' ма' како се оно извршило, и ретко се код прима, јер је орах на сваку, па и најмању стичу врло осетљиво.*

У порашњавању морамо орачу оставити „на вољу“ оставити; шта нише, а само пресецавање с једног места на друго врло тешко подноси.

У СТАЈАМА, ГДЕ МЛЕЧНА СТОКА ВОРАВИ, ПОТРЕБАН ЈЕ ШТО ВЕЋИ МИР

— Радомир А. Нешић —

Без сумње, да је за млечну сточу на првом месту потребно довољно и добре хране, као и добра нега, тине се одржава не само нешто потпуно здравље, већ повећава и принос у млеку. Но сви довољно и добре хране, као и добре неге, има и друга једна околност, која је од знатног утицаја на производњу млека, а на коју се нико не обраће. То је потреба мира, за време док млечна стока борави у стајама. Нарочито се потреба мира истиче за време одмора између појединих оброка а безуделно је потребан и за време луже. У то време, у време, дакле, кад се млеко лучи (ствара) т.ј. време кад се излучено из вивона има помети, треба да влада што већа тишина. За то време не треба, по могућности, у стаје ни гласити, извесити, а нарочито треба избегавати улаз свих омица, које стока не познаје. Најлакше се све допустити викове и даравање и уопште на какво узнемираване стоке од стране присутних, јер је оградити утврђено, да је муња стока у онака таквим случајевима давала не само малу количину млека, већ је оно и по саставу лошије било.

Кад наступити време муча, онда траба овај посао вршити, тако рећи, у потпуној тишини, и што је могућно брже, јер свако даравање и узнемираване, а нарочито неуметничко поступање и неумешност у мучи, утичу рђаво и на количину и на квалитету добијеног млека. Чак и разговор између себе, треба муњачи да избегавати и да га своди на што мању меру.

Најзад, треба обратити пажњу, да се храна помаже и муча врши свагда у одређено време, јер ништа горе не утиче на здравље млечне стоке и на приход у млеку, него кад се оброти хранења и муча не одржавају и не врше тачно и у одређено време.

ОСОБИНЕ КОРОВСКИХ БИЈАКА

1. Особине коровских биљака које се размножавају семеном. — У борби с коровским биљкама које се размножавају семеном, ваља имати на уму различите њихове особине:

а. Шлодоност их је веома увећана сразмерно велика. Дозле нпр. највећи број зрна даје највише до 100 зрна дола ил нпр дајут.

Турчица око 60.000; дилна мак 50.000; титрица 45.000; горшак 25.000; чикал 24.000; волско око 13.000; коштак 13.000; жаба трава 6.500; горшница 4.000; дилна брб 1.100 зрна.

б. Секе неких коровских биљака, разликује се мало од живих зрна само по специфичној тежини тако и по запремини, те га је стога веома надојити приликом вејања и сортирања по тежини и крупноћи.

в. Секе многих коровских биљака, одликује се тиме што лако топа да очува своју клијавост односно животну снагу. Ако које саме такве биљке завајају у дубљи слој земље приликом дубоког орања, онда се оне могу сачувати за више година и да не клија, па ако се приликом обрађивања земље нанесу на површину, односно у горњи слој земље, ораницу, клијаће и развиће се као и свака друга биљка.

г. Секе неких корова одликује се таквим животним (физиолошким) особинама, да неће или после другог времена или у партијама и то често у повећан размаку времена, па и ако су на клијање свеколико семена једне и исте погодбе.

Нобе и Хелмаји, чињених огледама у оне правцу, добили су врло занимљиве податке. Сејали су по 400 зрна од немелуге (*Chenopodium album*), девојачке траве или хоћу-нећу (*Cirsium bursa pastoris*), кравице траве (*Thlaspi arvense*), и траве од жутице или рте (*Chelidonium majus*) и изалил после неколико ће им дана клијати и по колика број зрна.

Клијало је:

1. Од *немелуге*: За први 16 дана 9 зрна; после 72 дана 1 зрно; после 45 дана 19 зрна; после 351 дана 53 зрна; после 519 дана 27 зрна; после 874 дана 2 зрна; после 1.082 дана 3 зрна; после 1.173 дана 3 зрна; дакле укупно после 1.173 дана никло је свега 117 зрна; остала су зрна била веле још адраси и нама сувише да би се и о њима знао рачун да се оглед и дале продужи.

2. Од *девојачке траве*: после 7 дана 6 зрна; после 145 дана 4 зрна; после 351 дана 4 зрна; после 519 дана 20 зрна; после 874 дана 24 зрна; после 1.082 дана 10 зрна; после 1.173 дана 76 зрна; никло је дакле свега 143 зрна. Остала зрна нису била још сатругана.

3. Од *кравице траве*: после 8 дана 1 зрно; после 36 дана 2 зрна; после 351 дана 2 зрна; после 714 дана 11 зрна; после 1.082 дана 15 зрна; после 1.173 дана 35 зрна; свега по петку 1.173 дана 87 зрна. Остала зрна нису такође била прорасла.

4. Од *траве од жутице*: после 36 дана 59 зрна; после 72 дана 8 зрна; после 145 дана 2 зрна; после 714 дана 3 зрна; после 874 дана 90 зрна; после 1.082 дана 1 зрно; после 1.173 дана 32 зрна; свега 195 зрна.

Према овим другим огледима својим, они су свеколико коровске биљке поделали у *три групе*: у *прву* групу унели су биљке чије семе клија напредо по севта; у *другу*, чије семе клија врло брзо (до две године), али тако да клија сваког дана само по неколико зрна, а у *трећу* чије семе клија у партијама (као и у наведеним примерима), и по податим размаку времена. Огледа они, касију уједно и то, да је неколико недеља, шта више и много месеца надољаво за то, да се реши

једино такво прсто питање: да ли је живиха количина семена коровских биљака у стању да проклија или не.

д. Неки оти корови јављају се, кад се живе пољубре. У протрици или слами има често и стабилне коровске биљка, па којима се чеда и цела зрна — секе. Тај сељак себи обично заостаје много, кад се вршиба изведе млазљива, јер се тада обично удара само по вршним деловима, због чега неке коровске биљке остају недодринуте. Приликом загревања (трљња) бућета, врло често коровско семе не избућу као клијања, и уколико је сам процес трљња бива, т.ј. уколико је бућре не агорације, уколико ће у њему бити и више коровскога семена.

е. Семе неких коровских биљака применатих с пићини биљкама не губи клијавост и кад прође кроз стомак стоке, ако у овај оде као цело, јер изабачено се изметом — ниче.

ж. Секе живихих корова је специфично врло лако, а немо је снабдељено тако званом *перитонем*, *перитонем*, какав је случај код свих многостветних биљака тако званих *команита*, због чега се лако развјејава. А секе оти неких биљака има и нарочито кочке, боље којима се може да закачи за рупу или длаку стоке која насе, за одело наштара, ловаца итд. те се и на тај начин може врнети на већа ростојања. Па и вода и тце, чине у овој последу немале услуге размножавању корова.

з. Многи корови ставају ранје по севи, и кад се земља за увек припреми, онда им је семе већ на путу да никне, па и ако сега увек није извршена као што треба, и ако се даље не предузме никаква борба противу корова, може увек од сега и потпуно да отрада. Овакви су случајеви доста чести код јарих сева, нарочито кад су орети пошнли.

2. Особине коровских биљака које се размножавају кореном. — Да што бље прочитати особине ових коровских биљака, пропратићемо развјање *паламиде* (*Cirsium arvense*) и *аовона* (*Convolvulus arvensis*) као представника тих биљака.

Кад брзо развјање семе паламиде није повећало погодбе за клијање, онда се из сега развије једна и то доста тржљана биљка, чија надземна део није већ прво јесени. Корен њен остаје и даље да живи и из сега ће избуће прелаће клијање много стабилна. Паламида има у себи, да из њена корена избујају изданци који кад праснује у земљу и то доста дубоко. По главној подличина изданца ствара се у водоравном положају из корена на тој висини. Већ у то време, кад влада паламиде же корен дољене пољавље, избујају из сега и жле са стране, које у земљи пољављују на бело копце. У почетку, жлице оне избујају само невод семена у обичу овога, а затим се стварају и па свима подземни деловима паламиде. У то време стварају се пувољци у жељи количинама како на главној корени, тако и на споредним жилама. Већна пувољца востра с јесени, кад су долице оне билке већ ветром развјање. У прољеће избуће године, из сваког пувољца избујају бели изданци, која одмах пољавље чим се појаве на површину земље, и кад то буде, онда преставу пољављивати у висину, а врх њихов потпуно их се развира у пошироку зелену главичу. Долице то место обрасте жлицима, а тада на надземних делова потпуно избујају изданци с нежних белих цветоника; ти изданци личе на корен. Ако се корен у земљи преложи или пречеће, развиће се на њему пувољци још неке године. На тај начин објављава се особина паламиде, да се она на где сива или нарочито пољавља *разривање* у *трвицама*, *трвицама*; групе оне заузимају по неколико квадратних метара. Ако се око стабилне одрне земља на 8,16 или 24 см., то се може одмах запаметити знитно жљина различите дољене у водоравном правцу, а с јесени, лако је на њима уочити и пувољце из којих ће избући будући изданци или самосталне биљке. На тај начин знитно паламидних изданца, стабилца, које обуку већ површину, представљају обон разна пољавља једне једине биљке.

Слично пазаниди развија се *послоном*. У првој години жие у ове биле врло слабе, јер се много хране троши на развијање стабљике. Но идне године жие буду знатно јаче и има их у толиком броју, да заузимају већи простор од надземних делова поника. Са стране главног корена код продужењих порашлавање у дубину, по целој дужини његовој избијају врло дугачке водоравне жлице, које се по који пут спуштају угоро и у земљу а често и надубоко. С јесени, кад се кора на корену испуца, виде се пунољци. Прве године пунољци су само на главном корену, а допије су и на споредним жлицима и то у великом броју, а по који пут и повиско над земљом. Готово по дужини сваког водоравног корена, које се запанати код ред пунољца у разним стајацима њихова развијања. У првој години стабло поника из семена, обично не црета, већ утине с јесени, а корен са својим пунољцима остане и даље у земљи, па се идне године као што је поменуто, развија из њега јаче и многобројније жие, а обично у неколико стабљика¹⁾.

Према томе, можемо у погледу особина корених биљака, које се размножавају кореном, извести оно:

а. Сема је за ове билке потребно само у толико, да биља поника, а после, даље размножавања на том истом месту, не врши се семеном већ кореном;

б. Биљка поника из семена утине већ прве године а корен остане и даље, који се после разгрњава све више и више, шунтајући своје изданке на којих се развијају самосталне билке, јер имају корен у стабљуку;

в. На корену ових биљака стварају се извучено неки *пунољци*, тако зван *адоксидични* и тако је омогућено размножавање тих биљака и кореном²⁾.

г. Споредне жие које избијају из главног корена разгрњавају се у земљи највише у водоравном правцу, исто као и подани, т.ј. жлицасте дугочичне стабљике на којима су обично *пунољци*, за развијање стабла и корена.

3 Особине корених биљака, које се размножавају подземним стаблом. — За преданостама ове групе биљака, узешемо *пшеницу* (*Triticum terens*). Ова се размножава *поданцима*.

Поданак је у оне билке водораван, више или мање разгранат с белим жлицима. Поданица имају *коленица* а у назаку ових су *двострсти пунољци*. Из сакога коленица развија се **на више влат** с лишћем и класом, и **на нима китка жистема**. Билке се бокоре (тиће) и терају изданке; из коленица се развијају по своје реду влат или жие. Клас ишрени доноси и семе, но семено се ова врло тешко размножава, на да би то било лакше, кад би се сејала парчето као добра пиљка биљка. Отуда ова се у природи размножава поглавито *поданцима*. И на тај начин размножена, бокори се у тој мери, да ју је врло тешко уништити. Пресецање њених коленичастих поданака у више делова, не показе ништа, јер се и из пунољца који излазе из коленица на ишренима деловима, развијају такође влат и жие.

За развијање поданка као подземног стабла, потребне су готово исте погодбе као и за надземно стабло. Најважнија је погодба *присути ваздуха*. Зато се поданица ишрени једино и развијају у слобу који је близу површине земље, и то утолско ближе, утолско је више отежан пристути ваздуха. Уопште се узима, да је слобу у коме се шире поданица ишрени дубин 6 до 8 сантиметара.

За проучавање живота ишрение, *Розенберг* - *Линичски*, извршио је овај оглед:

У банти на двама дејима носеја је свеже поданице ишрение у дубин од 2 до 16 см. Земља је била глинува, но

на једној леји била је трошна, а на другој утабана. И на једној и на другој леји, одржавана је умерена влажност, а за време ишрениа огледа, ишрениа од њих није прекоснавала. На обојим дејима сви су поданица до 6 см. дубине исторали изданке на којима се после 10 до 14 дана почело развијати и лишће. Изданке, чим су се подављивали, уклањало је од земље заједно с лишћем оставајући и даље поданица у земљи а тек после шестонедељног уклањања лишћа, поставило је, да се ушрени и поданак у земљи. Остали поданица, у колико су били дубље у земљу, утолско су допије избијали из њих изданца, а после 2 до 3 недеље, на леји, на којој је земља била утабана, било је знатно мање поданака, но на леји на којој је земља била трошна. На утабаној леји, поданица су шунтарали знатно брже, кад им је ушрени изданак с лишћем, него на леји с трошном земљом и знатно је већи проценат ушрених поданака био код ишрение дубље засађене. На утабаној земљи у дубини од 10 см. избијао је само познатих број поданака; уклањало изданка с лишћем ишрение је само једном, и већ после 5 недеља, поданак је потпуно ушрени. Из поданака зарених у дубини од 12 см. и дубље ишрениа поједан изданак, а поданица су почели трнутти већ после 4 недеља. На трошној земљи то се збињало од 12, 14 и 16 см. дубине и то после 5 до 6 недеља. Ако се уместо пресецања поданака предузме покривање изданка земљом, ушрениће се такође повећи број изданка.

Према наведеном, можемо у погледу особина корених биљака, које се размножавају поданицима као и ишрениа, извести ове закључке:

а. Билке се ове у природи за размножавање сејомом већ поданицима;

б. Многи су поданица коленичаст и имају ту особину, да из њих могу избијати и корен и стабло, на да се у случају, ако би поданак вретено показе погодбе, изданци могу развити и као самосталне билке. Шта више и поједино коленица поданка у стању су вршити се („владити се“) и даји нове билке;

в. Најзначајнији су изданци из поданака који су у дубини земље од 6 до 8 см. и тада се ове билке и највише разгрњавају. Напротив, ако су им поданица дубља, дају слабије изданке, а и сами скочају раније или допије.

г. Бујност изданка а с тих и разгрњавање (ишрение) ових биљака, ослабљав се знатно уклањањем надземних делова. То се исто постиже и покривањем поданака земљом, да поданица буду дубље у земљи, те да им се ишрени пристути ваздуха. Што је већи слобу земље, и што је земља тежа особина, утолско је и ослабљавље јаче;

д). Како и изданци ишрение захтевају да имају довољно ваздуха и светлости, та се бујност њихова, као што се и из некуства зна, знатно слаби кад се на ишрени земљи није више билке, или кад се више цуште да се затроне — уладине. У последнем случају, поданак утине пре, јер бучен ишрениа продурање ваздуха у земљу у оној мери коју ишрениа ишрениа, односно њени поданица.

Б. Д. Т.

ЖИВИНАРСТВО НА ВАЛКАНУ

По *Едварду Брауну*, професору зоологије на *агрономском факултету у Радугу* у *Белгоској*.

1 Српско Живинарство.

(НАСТАВАК)

Унос нових врста живине.

Као што ћемо даље знати прилике да видимо, српска је влада приступила установи угледних добара државних, па је отворила и знатан број ратарских школа. И на овим добрима

¹⁾ В. Барониз: *Образлага пољка*.

²⁾ Пунољци оне ишрение прозивају развијени као по стабљу.

и школама valjalo se izvesti vrste klijavice, koja je doneta sa strane u cilju probe koja bi imala pokazati u kojoj mjeri puzavu vjetrov odgovaraju uslovi zemlje, kao i ukoliko se mogu zadovoljiti zahtjevi klijavice. Rezultati naših posjeta ovim posljednjim zavodima, valjalo bi se donijeti, ali još ovdje može se reћи: da se sa strane unosa klijavice sastoji: od klijavice *orientalis*, vrste *lesortiae*, *latvianae* i zimskog kokonika; a od ptovaka iz vrste *isotona* i *viridis*. Velika većina ovih nabavljena je iz Ugarske, prvo tako same bližine sa tom zemljom, a drugo što su Srbija valjano i je napredak u klijavstvu kod naših narodskih komiteta tako tomljalo, da bi samo i najbolje učiniti, ako idu valjano stajati. Dokle bi se ove vrste vrste pokazati i prilagoditi zemaljskim prilukama, to, dabogme, ostaje da se vidi. Prema ovome što mi čujemo i mogamo vidjeti, reći bi: da su klijavice *orientalis*, vrste *lesortiae* i *latvianae* kokonika dosada dale najbolje rezultate. Već, znatno broj ovih vrsta različit je i po unutrašnjosti zemlje u cilju popravke rase ali ne i u istoj mjeri u kojoj je to učinjeno u Ugarskoj. Tako na primjer, srpsko držanje uzgledno dobro *Dobrinovo*, radalo je rećeno nekih des stotine ptovaka za takav rezultat, a čujem da su i ostali zavodi to isto učinili. Prilikom naših posjeta ovom posljednjem mestu — *Dobrinovo* — mi smo vidjeli i jedno veliko žuto klijavice *orientalis* vrste, koje tek što je bilo stiglo iz Mađarske. Duga valja, sami primjeri bili su veoma srednji jer im dobar broj značajno i bio i prvi perje, dok u prilagoditi broj i vrste bile vrste obrasle. Kao mnogo bilo mi učiniše mi se vrste *lesortiae*, od kojih su neke bile nabavljene u Beogradu, ali koje su, rekao bih, imao poreklo *isotona*. Kao mi drugo, govora vrsta sveduće: da se srpska država brine o napretku zemaljskog klijavstva; dok bi naši rođeni (slovenski) klijavari, uzreći sam, dobro učinili da stupe i u dobru trgovinu vezu sa tom zemljom na toke polju.

Metoda gajenja klijavice.

Drugi naslov mogla bi mnogo bolje odneta za ovaj odložak može studije srpskog klijavstva; jer im se učini, da u Srbiji i nema prave na iskustvu osnovane metode praktičnoga gajenja klijavice. U unutrašnjosti zemlje drži, doneta, živinu svaka kuća i svaka zadruga, ali tu kao da nema ni potreba nadzora ni sistema. Živina se tu obično ostavlja samoj sebi — pušta u noće da nađe sebi hranu, na i da se sklone gde može. Ovaj sistem, ali bolje reћи ovo odgojno sistema, u gajenje klijavice, karakteristične klijavstva celot Hestona i Jugoslavija Jevrova, kao što običajno *jezimbobu* jača i prilagoditi tamoshka. Prvo i prvo, zamenj je broj klijavice koji srpska selacka kuća obično drži; drugo, tu nema reda u odabiranju; i treće, ostavlja se na sreću ukrštena raznih vrsta. Već, ako lično pravdo da govorimo, niče s tim mnogo bolje stajalo ni kod nos, u Engleskoj, do pre nekih godina. Bar, mi stariji možemo da se lono setimo kako su nam se naši selci u brk smejali, kad smo pokušali da im dokažemo: da je klijavstvo u *polju* i *ovčarstva* i *dobra trgovina* radnja. A ako i pored toga možemo da kažemo: da napredak tu grani narode nam privredno, to je za to što je naša Engleska bogata u ljudima koji se odaju gajenju *ovce* iz *amerikana*, iz *pacifera*, ali koji su svojom nasipom doprinele silnom unapređenju klijavice, kao i njihov krajnji *potrebom* uspehu. Da je, pak, taj posao ostao i dalje poveren našim *ovčarima*, našim prostim selcima, ko je taj ko bi mogao reći da bismo mi danas u klijavstvu dovoljno odmakli od nekih drugih naroda. Dabogme, da smo mi Englezi taj stadijum — stadijum tako reći *nezabavne* klijavstva već preživjeli — svakako je nasac od ovih ljudi se za njih interesuju — ali grehota bi bilo određiti ih, i reći ljudima, zasluge koje su oni u *ovčarstvu* imali.

Kao što bi se i unapred mogao zamisliti u Srbiji nema ničega što bi zaslužilo ime *ovce nezabavne* klijavice, pokretak klijavstva; ali ništa bolje ne stoji ta stvar ni u većini kontinentalnih zemalja. U Srbiji se, obično, može i u zimskim kolima vidjeti vrste klijavice po imalcima no i u jednoj drugoj dosada od mene posećenoj zemlji, Dabogme, da je u ovim slučajevima broj klijavice po kućama stvaran broj koji se može držati oko same kuće i klijavice. Ali sam na nekoliko mesta i priketno: da se čine pokušaji u pravcu savršenijeg klijavstva, podizanjem klijavstva za taj narociti cilj; ni broj klijavice bio je i tu veoma ograničen.

Dalje, jedno na drugo, može se slobodno reći: da je Srbija zemlja u kojoj moderno klijavstvo ima tok da se stvori — gde ima da se može na tomlja — ali da je bio za to i pogodno polje za unošenje najboljih metoda gajenja. Jedini, upravo, izuzetak u ovom sadnjem srpskom narodnom, na dohat i na sreću, gajenja klijavice kao da pravni *kuraci*. Tu je očitovano bilo neko prepušta, na i prepušta, a svakako se uvidela potreba najklijavijeg znanja i brklijavijeg rukovanja klijavicom. Ali pravilo je još jednako na celu: puzeti kuraci u polje, na ikako im bude. Za ovom okolnošću i praktičnom srpskom i običajnom znanju što kuraci, koje dolaze sa toga kraja kontinenta, nastaju u klijavstvu kao ovih koji se gaје u *ovčarstvu* Jevrova. Srpske kuraci se valjano i ne zlovo ničim drugim ga *trgovinu* koju u polju nađu; i onda niče tuđe što ne mogu da dostignu ni mjeru ni rezultatu kuraca iz koje smo im bar navisim.

Prema tome, kad bi mogli naći i leći da stvaram u Srbiji klijavstvu industriju — jer pravno klijavstvo Srbija još nema — da bih se vrlo starano da ju osiguram prirodnom dobrih vrst klijavice, prilagoditi uslovima same zemlje; a zatim bih se, iz razloga koje sam već naveo, pobrinuo i za varijacije, za raznovrsnost. Onda bih valjano na srpske selake, da usvoje savršenije vrste gajenja klijavice, da nazov pri odabiranju živih primeraka za znanje, da puštaju klijavju u slobodno polje, ali narocito da gađaju da se *desetine* vrsti malo razvije u doba godine. Za početak: oni bi mere bilo dovoljno, ali, naravno, da im i drugih kojima treba pribiži, na o kojima će u ovom raspravu biti govora. Kao što znamo, i u mnogim drugim kontinentalnim zemljama, a na imo u Srbiji, *desetine* vrste isključivo same kokonike; a gde je rasa klijavice, kao u Srbiji, — laka i krhava, onda se i prirodno više valježe žmota došije na što treba. Međutim, kadimo ja izmeh razabrati, u jednoj Srbiji jedva ako ima nekoliko *isotona*, na i oni su nekakva svojnima državna, ali jednoga ili dvojice odnajatno, do kojih su doprili znatni metodi gajenja klijavice. Svakako, još im jedan srpski selak ne saća da ima boljih vrsta *desetine* valjača od onoga prirodno-kokonika. Kao je, pak, on pristupiti svakom bolnjaku, to, doneta, samo treba naprediti ljudi u zemlji da mu dadu primera sa unošenjem *ovčarstva*, na da se on u kratkom vremenu na njih i uspešno ugleda.

(nastavlja se)

ВЕЛА СЛАЧИЦА

(*Sinapis alba L*)

(*Ve M. B. Sedorenko*)

— Благ. Д. Тадороски —

(општина)

II Гајење беле слачице за пиљу.

Христово времсто. — У ином местиња гајење беле слачице ради пиље потпуно је одомаћено и ово гајење у ином приликама претпоставља се гајење беле слачице ради зрна. У којој је мери краљева ова пиља, може се најбоље видети, ако је поредица с другим пиљним биљкама. Тако по *Волфу* има у:

	вог	петак	аустријски селација	полудне	баварски селација	јак	пољски	баварски селација	пољски	ула агити
Сексу:										
У почетку врста бела сачице	160	88	149	233	342	28	85	258	130	18
у почетку црну	160	71	112	294	334	29	69	217	151	17
у лавској	150	77	133	103	404	30	92	301	127	15
Земни пиљу										
У крају црну бела сачице	827	14	21	58	75	05	14	49	30	93
Црне делнице и црну црну	804	13	30	58	89	06	17	58	29	04
Квела пиљу										
Од беле сачице	842	23	25	38	61	04	16	36	18	04
у зелене културноста	844	14	12	50	68	12	09	46	36	09

Као што се види из ове таблице, сено беле слагаче прикупљено на време, не уступа ниуколико најбољом дванаестом сеноу. Као зелена пшћа може се најчистије с преломом детелина и нутоком случајно не може бити дошља од осталих пшћних биљака. А као зелена пшћа још је и боља, но уопште ценова мањена културознива. Једном речју, велика вредност беле слагаче као пшћне биљке, не подиже никаквог сумња, јер садржи и најбољу азотних састојака, а сразмерно малу фосфатних, што је веома томе изврсна за мизну стоку.

Употреба пшће из организације стоке. — Иако је била слагача, према својим састојцима изврсна биљка за пшћу, ипак се на њене пшће: да лије она штетног пшћнога за организацију стоке и да не утиче штетно на какавоћу дојених производа?

Карло Делан у својим докладама о хигијени довање стоке, дије на то питање овај одговор:

Бела слагача као пшћна биљка, особито је корисна за крање; оне је једу хвалиливио заједно са стабљиком. Њоме крајене, дају више млека а мањкога масла (путера), ниуколико се не порогоршава. Но ако се њоме искључиво храни, изгубе брзо воду за језом, те је за то треба мешати са сеном и сламом. За зелениу пшћу употребљена се од дана кад почне цветати на док се не почне развијати лутничко; раније употребљена, сушине је мањка и даје врло мало зелене пшће, а кад се лутничко употребљује, стога не једе радо. Из стога, шта ти период, кад ју је најбоља употребити, траје само 8 дана, потребно је, да би се оне пшће имало за више времена, сејати је у разним размацима времена. Зато, што се она одликује брзим порастом, може се за ју, кад се тако сеје, наћи уник довољно места, а она јој и треба дати, јер је од велике помоћи нарочито при стајском хранљењу стоке и кад се нема детаљне или над она нада.

И професор **Вернер** изражава се похвално о белој слагачи као пшћној биљци. „Покошена на време, даје врло добру пшћу за стоку; пшћа утиче на лутчево млека а чини те је и ово и масло (путер) још и боље какавоће; масно даје добије присто-јуту боју. Отуда Французи белу слагачу и називају *тревен-ау-масло* (herbe au beurre)“.

По мишљењу **Рајнберга** и **Дависсона** бела слагача даје могућности полипривреднику да у најкраће времевиу изведе пшћу која по својој доброту не уступа црвеној детелини и пшћној смеси. Уверен у њој доброту вели даље „нотен сам је најчисти у већој мери, на и ако не оскудева у детаљини, а сејом је и после кетве ступина, да бих имао мновитиу храну а и зелене пшће до нове јесени“.

Бурковец, руски ветеринарски, хвали сено беле слагаче као врло добро, јер вели, „увећава количину млека и даје му неку жуту боју слично боји најсјакога млека.“

Један други руски ветеринарски **М. Буличев** вели омет „зелети је, да се бела слагача гаји као пшћна биљка, да се оно тако повећа пшћа за стоку. А стога што не страда од мразена, може се сејати раније, што стисава за кратко време, што јој је присто обилан и што јој је сено изврсна какавоће, она има прелазу над свима пшћним биљкама.“

„С пошренице од 12 квадратних метара (24 сасена), посејаних белом слагачом, након 90 дана, већ 90 килограма зелене пшће, крање су је једу хвалиливио, оставивши зелениу пшћу од првене. Крајена сам дана по 15 килограма и од те количине није било никаквога намено у укусу клада.“

Сева. — Гајење беле слагаче за пшћу не захтева никакве вештине ни особености. Земљу треба приорати с јесени што раније. На хектар иде семена 16 до 32 килограмет. При то, према наведеном, ваља имати на ум, да се сено врши у разним размацима времена, ипр. од недеље до недеље, да би се зелене пшће имало за дуже доба. Но ако се бела слагача гаји ради сена, онда је она предносторочно вализна.

Да би се могло имати више зелене пшће некихти полипривредници препоручују, да се бела слагача сеје у смеси с грахоцином, оном, јетком, сасљоком, јаром ражи или колденком (*Spergula agvensis*). Највише препоручују смеси с колденком, јер вели, „да је то најбоља пшћа, стога, што колденка има танку стабљичку, те ју је зато што заузима мало места, могућно густије сејати. Кад се сеје с грахоцином или ражи, онда треба посејати највише грахоцину или раж, затим бело слагачу. Од грахоцине или сасље, треба узети на хектар око 180 килограма а беле слагаче 10 до 12 килограма. Смеса од 3 килограма беле

слагаче, 3 килограма колденке и 12 килограма вучки (лутине), даје изврсту зелениу пшћу а која служи и за простирину.“

Да се сено покрије земљом, треба земљу по сени прећи дрљачом или ваљком.

Косидба. — Након месец или месец и по дана по сени била слагача стисава за зелениу пшћу или косидбу за сено. За косидбу ради сено, као и код других пшћних биљака, ваља излити да се уграби подесно време, јер је отагдашну утврдило, да је сено много хвалиливио, кад се бела слагача покоси у почетку цветана но допније, т.ј. кад је у луном швету. Косидба у почетку цветана најбоља је још и зато, што се развијају лутнички прили тако рећи посветио, врло брзо, а чим се она на стабљини појаве сено не само да ће бити дошје већ је и штећно, а и стога је не једе. Зато не треба пропустити ни један дан за косидбу слагаче.

Делан, **Бреск** и **Трошке**, да би тачно одредили вредност беле слагаче као пшћне биљке и оцинили право време за косидбу, извршили су 1885 године анализу зелениу беле слагаче пре шестом (I) и почетку шестом (II) у луном швету (III) и после шестом (IV). Сви ти периоди времена развијали су се на истој себи међупренима од по 8 дана.

Сету су извршили на земљи средње какавоће. Биљке у првом периоду развијања, после 6 недеља, биле су водно 9760 у последњем 975 метра.

У 100 делова органских састојака било је код биљака

I периода	942 грама
II	1114
III	1260
IV	1924

У тој тежини било је у појединим периодима растена:

I	II	III	IV	
воде	87%	83.55%	81.1%	77.6%
сувих састојака	122 гр.	181.6 гр.	228.7 гр.	227.4 гр.

Истурена на ваздуху, т.ј. као сено (са 16% воде) у 100 делова по тежини, имала је у појединим периодима растена:

воде	16.0	16.0	16.0	16.0
пшће	8.9	7.1	6.1	5.5
неудулозе	20.1	20.6	31.3	37.2
уља (масти)	3.0	2.5	2.9	2.7
белачевини	24.2	18.1	15.7	13.3
белачевних састојака	38.0	37.3	35.0	31.8

Поређење најбољених сувих састојака са овом анализом. **Трошке** је нашао да је у појединим периодима развијања беле слагаче било:

	I	II	III	IV
Уља (масти)	4.4	6.4	7.8	7.4
Азотних (белаче)	14.8	17.1	20.1	17.7
Целулозе (биљно влакно)	29.2	38.1	85.3	101.6

На тај начин, као што се види, количина целулозе (биљног влакна), расте све више и више с јачином развијања беле слагаче а количина храниливи састојака почине опадати после треће периоде. Отуда **Трошке** валиди закључак да белу слагачу ради сена треба косити допније, т.ј. у трећем периоду њена развијања, али с практичнога гледишта, **Сидорски** валиди, да баш те шкере горе и прилог раније косидбе, т.ј. да је треба косити у другом периоду, јер је тада најповољнији однос с једне стране међу целулозу и азотних састојака, а с друге између азотних састојака и уља.

Покосена слагача за сено не сме се јако гушити, јер тада онда изгуби количина азотних делова, а нарочито при сушењу и властоје и преносу, т.ј. при том ваља обратити исту пажњу као и при обирању сена од детелине, испарете а других широконичених пшћних биљака.

Пренос. — С једног хектара добија се зелене пшће од 12600 до 20600 килограма, а сена 3000 до 5000 килограма.

III Гајење беле слагаче за ђубриво.

Вредност беле слагаче за ђубриво. — **Волни** је нашао да се с једног хектара добије у највишу руку зелене пшће, од првене детелине

• селад	12.800 грама
• хелад	11.200
• беле слагаче	12.800

По томе бела славина у погледу количине не уступа детаљини, а надмашује њега, која се најчешће употребљавала за зелено ђубрење. А кад се томе дода да је бела славина здоровна сваки земљаниште, да подноси изразене и суше да брзо расте и да цвета већ после 5 до 8 недеља, онда јој се да оно с правом може дати прво место. Од врлине детаљине и других накунастих биљака, ложија је само утолско, што не увећала готовину злата у земљи, јер се само те (махунасте) биљке одликују особином, да из ваздуха узимају слободан азот.

Сидорски, да би се уверило, какав утицај има зелено ђубрење од беле славине, сејао је шећерну репу после онемишнице, после зоране беле славине и на пођубреном утару, на је добро ове резултате:

средња репања у репи било у репи било
репа шећера репа шећера

Сејања:				
I	(а) после онемишнице . . .	0-68	11-20	2-23
	(б) беле славине кад је заорана	1-04	12-78	2-29
	(в) на утару пођубреном	0-80	11-20	2-63
II	(а) после заоране беле славине	0-93	12-37	3-06
	(б) на утару пођубреном	0-90	12-15	2-55

Према томе зелено ђубрење од беле славине имамо је утицаје не само на већу технику шећерне репе, већ и на већу количину шећера.

Бурманске наводи како му је бела славина била од помоћи да му славаста ђубре пре стигне. Он каже: „Једном приликом изнео сам на њиву славаста ђубре, а како то ђубре нишак могло лако да заорем, те је велики део ње иштрао из земље, па, да би се и као такво могло распрши, посејао сам белу славину, а да славаста ђубре дљакљем не би изнео ванпоље, употребно сам њега. Бела славина је нишак, и изазива сламу, допринеле је те се ова брзо распала. После овога случаја, је често износио на њиву и стру сламу и благодарећи белој славини, она ми узне стигла на време“.

Плодоре. — Гајење беле славине за ђубрене зеленим биљкама, такође се врши просто. Њима, као једногодичних биљкама, може се засејати ђубрење или се подсејати да буде заједно са стајским ђубрењем.

А. И. Штепан велосипедист руски (Бурска губернија), који је употребљавао белу славину за зелено ђубрење, има овакав (четворогодишњи) плодоре:

- (а) Угар се зеленим ђубрењем од беле славине.
- (б) Угар пођубрен стајским ђубрењем.
- Онемишнице.
- (а) Махунасте биљке.
- (б) За вешању.
- (а) Онемишак.
- (б) Јара кита.

Сетва. — Вубрење зеленим биљкама беле славине, биће најбољег, да се изврши на страници. Како страници спаљивају у првој половини јула па и јулине, то треба гледати да се страници што пре поугаре и одмах засеју белом славином. До сеитиња, славина ће цветати и тада је треба заорати. На хектар не треба узети више семени од 8 до 16 итрава. Гушћа сејање од штеће је како за сиву ђубрења, тако и за онемишнице посебно земљине. При томе треба имати на уму, да се семе лаже у влажну земљу, јер оно у том случају клија, брже, равномерно.

Нега и заоравање. — За време раста бела славина не потребно је никакви неге. Након месец или месец и по дана по сетви, бела славина почиње цветати, но како ова цвета за дуже доба, за које време и расте, то је најбоље заорати је, кад је у јоку цветала.

Као и код свих биљака може се гаје ради ђубрена зеленим биљкама, тако и код беле славине тражи се, да се она плитко заоре а да при том не ирри ни одневице део. Тај захтев кад се плитко оре, код биљака бунгог раста, може се рећи, да није могућно но кад-кад испуниши. Зато је најповољнији начин приуфењ, да шавају два или три које је мане: да или оре дубоко, па да укуп потпуно заоре или да оре плитко, а да усева истрчи из земље. Но штеће, као што *Сидорски* вели, нема ни у једном случају: бела славина по његовим огледима стигне на време

и онда, кад се дубоко оре па се потпуно заоре, а и онда, кад се плитко оре, т.ј. кад неки делови остају незаорани.

Пошто се бљаво заору, може се рећи и њавом, но то се обично не практикује.

О ЗАРАЗНИМ БОЛЕСТИМА

— Д-р. Драг. С. Петковић —

Заразне или преносне болести зову се још и инфекциозне болести а одликује се тиме, што су њихови проузроковачи мала животиња бића (микро-организи) који припадају бљавој царству (с малим изуметком) и у стању су да се у живине бићу множе и да укуп исте врсте (болест) производе. До душе има још заразних болести, чији проузроковачи нишу још пронађени, али сви знаци говоре за то, да ће се једном и то постати.

Проузроковачи заразних болести зову се још и *заразне клине*: јер у великој количини разноврсних малих бића (микро-организама) имамо прво много у таквих који нам лику и најчешће шкљодљив, чак ита више корисни су нам. Као и свака друга клина која надува на погодна земљиште има способности да се развија: да расте и да се множи, ието тако и заразна клина дошау у погодни живи створ наљави на погодне услове да се ту развија и множи. Изабућ не и његова домаћина дољав до борбе, која се јавља у различитим облицима и која се зове: болест уштите, а у овом случају долазе се још „заразна болест“. Ова реч „заразна“ обележава да од исте болести и свако друго из онемишнице може оболети, само ако заразне клине дошеу у његово тело и ту нају условна за свој опстанак и развиће.

Узјави шпр. велике бољине за које већ цео свет зна да снајдују у најстрашнијој заразно болест. Оне су заразне за то што свако, ко дође ма на који начин у дољар са зараженим материјалом у коме се дотична клина наљави, оболу од ове болести под условом да је његово тело угодно за развиће ове болести. Она погодност стајати је у томе, што се она: да лица која су једарод од ове болести била оболела и на ове болести с победом изашла, но други пут не могу се од исте болести оболети. За таква лица каже се да су постали непријемљива за ту болест или да су стекла *имунитет*.

Дакле, да се заразна клине пољави потребно је два битна услова: прво саме заразне клине а друго погодна организма, односно стајнице. Отуда омет дољав то, да ће се заразне болести најбоље тако сузбјавати, ако њихову клину уштите или ако човечице тело узјавио кично т.ј. за заразну клину непријемљива. И о једном и о другом начину сузбјавачи заразних клина говоримоше на другом извештају месту.

Као што свака биљка има своје нарочито семе, ието тако и свака заразна болест има своју нарочиту клину, која је прољавио. Једна ита клина не може прољавити две разне болести. Свака болест има своју нарочиту клину, која се од других заразних клина разликује различитим нарочитим особинама. Отуда и дољав, да се заразне болести на разне начине шире и одљављају, те их прена томе треба различитим начинима и сузбјавати. Једна ита клина особина заразних болести јете, да се јављају одљаварау у великом броју. Такве пољаве обележавају се рецу *ендемија*. Тако се јављају шпр. велике бољаве, шарлах, куга, колера идр. Ну, има и других заразних болести на које се човечанство већ наљавило, које су стаљне и стају често пута много више живота но оне које се у ендемијама јављају. У ове болести дољав на прво место *туберкулоза*.

ЗДРАВСТВЕНА УПУТСТВА ЗА ТЕЖАКЕ

ана Д-р Доб. Гер. Поповић

(НАСТАВАК)

42.

Једи умерено. Не омажи, а не преједи.
Слава, снага, благи дани, даће а и други већи дани ису
за то да се само најдани и најшриш, и да после страдаш и
здрављем и вишањем. Они су за то: да се скрпно провесити
и туу ублажиши.

„Та и свако несладе има своје меје;
Покаје се слаки, ко прело њих пређе“.

43.

Немој узимати ма најку храну нико да најтужиш жулауд.
Јер, не храни све оно, што човека засити, већ оно што се свари.

44.

Све што ти је потребно за храну имаш сам и сам производиш.
Ништа ти не треба да кушиш. Само то што имаш разумно
употреби.

Млеко, јаја, сок, сву живину, све поаре, што треба да
ти је најздравија храна — можеш и треба сам да имаш и да
производиш.

Не буди лен, производи све сам; употреби умерено, зго-
товно добро, па се не бој, да ћеш ободети и суетати у рад.

45.

Вода је најздравије и најважније пиће. Добре воде
имате довољно. Само, оградите бунаре и изворе. Не поже стоку
из њих. Чувајте, да стока или друга нечистоћа не загаде воду.

Знајте: *ветурина, урбан, топан и нечисти вода најбоља је
непријатељ здравља.*

46.

Не пи од једном много воде.
Не пи воду кад си уморан и знојан. Чекај док се добро
одморити.

47.

Не пи никакво друго пиће.
Вино, ракија, пиво и кака праши су отров за тело и душу.
Чуј: вино и ракија те не крепи и загрева, да боље и дуже
истрајеш у раду. Напротив, она ти у почетку узбуди живце —
домаре и мислини: да си добио доиструку снагу. Али обомо,
затим још више жалакшеши и ослабниш. — Ти ту најздравијет
придајеш телом раду. Али знај: да је томе узрок пиће.

48.

„Гладност је веровати, да вино, „ракија“, пиво и друге ал-
кохолне пиће покрећу човека.“

Алкохол — „више“ не доноси никакви добра. Оно узбуђа
ар, распадаје животногоси страсти, потпавиоже разумност, буди
тис, удаљује способност, разориши дух и души овој свет сиротином
и грехом“¹.

49.

Свето Писмо каже: „вино је подсељивач а словити пиће
немирни: и ко год за њим дуа, неће бити мудар“.

„Не гледај на пиво, кад се румени, кад у чаши показује
лице своје и управо лекаче.“

На пошљедне ће као зиња ујести и као аспида ућећи“.

50.

Ви кажете:

„Многи је своје у вино заливо.“

Јер је одлине у здравље највија“.

51.

Наш чина „Љуба каже за вино и ракију:

„Вино нема ума, ал вакошти има. Оно мудрим људина —
пажет одумама“.

„Вода има рибџ а шума славуја,
А ракија ништа осни самих гуја“.

52.

Примерно честога тела, одеда, стана и свега осталога нај-
већа и најглавнија је предохрана против свога болести.

У погледу на свој живот заразне клице деле се на две
групе: 1. облигатни (принудни) паразити и 2. случајни (при-
годни, факултативни) паразити.¹⁾

Облигатни паразити могу ушевати и животи се једино
у живине бићу, докле факултативни могу то постићи и ван
живога организма. У прву групу долази туберкулоза, дисте-
рија, ињавуенција, велике богиње, шарлах, мале богиње (оснице)
и др. У пригодне (факултативне) паразите долазе заразне клице
тпеуса, срдобола, барске грознице и др.

У погледу издржљивости сваки спољних услова заразне
клице разне се понашају: једне гину и на температури вишој
од 58°Ц, друге тек на температури од 100°Ц, а треће издр-
жавају чак и 120°Ц, на и више. Нарочито су издржљиве оне
клице које образују тако зване споре или споре. Ове споре
(споре) обдарене су великом издржљивошћу и у стању су да
одрже своју кљиваост и онде где би обична клица потпуно
прошла.

Средства којима се заразне клице преносе јесу:

1. Додир (контакт) болесних и здравих;
2. Руковање зараженим предметима;
3. Разним животињама (жукама, бувама, кокарицима, пенима,
надоник итд.);
4. Водом и храном, који су заразних материјама опог-
тањени; и
5. Ваздухом, у коме пливају разне клице па и заразне,
нарочито туберкулозне.

Заразне клице продиру у живо тело на три начина: кроз
органа за дисање, кроз органа за варење и кроз кожу. На
пример клица туберкулозе улази кроз органа за дисање, клица
за тпеус кроз органа за варење а клица прострела коже ући
у тело на оба прва начина а још кроз кожу.

У најглавније заразне болести, које за човека имају важнос-
ти, долазе:

1. Велике богиње.
2. Шарлах.
3. Мале богиње (оснице).
4. Пегави тпеус.
5. Повратни (рекурентни) тпеус.
6. Гумобола (двостерија).
7. Ињавуенција.
8. Колера.
9. Трубуши тпеус (зруица).
10. Срдобола.
11. Киндежичко запаљење мозга.
12. Барска грозница.
13. Туберкулоза.
14. Губа (лепра).
15. Венеричне болести.
16. Прострел (црпа притт, антракс).
17. Саквагија.
18. Беснило.
19. Тетанус.
20. Егиватска очна болест итд.

Свака од ових болести има своју клипу, своје особине
свој начин ширења, то прена томе наскоје и свој начин су-
збијања. Све оно ишаће читаоци „Тежак“ прилике да дознаду
из доцнијих чланака.

¹⁾ Паразити се зову ова животиња бића која живе на рачуа других,
као нпр. златоцара у хречки или гизла на храсту.

53.

Чистоћа крени, сваки и освежава тело.
„Нечистоћа више убија људе него глад“.

54.

Свакодневно перите лице, уши и врат.
Руке перите чим се урваљу.
Истина, народна изрека каже: „у ратару црне руке, али бела поглача“. Но, руке могу бити црне: пренапона од стана, дланови задебљају, али не могу бити прљаве, ранаве и рањаве.

55.

„Ти зарађујеш хлеб знојем лица и тела свог“.
Али знај: да ће те тај зној убити, ако га често не отклањаш — ако се не држиш чисто.

56.

Купај се бар два пут месечно, али не сваке недеље.
Услед непрестаног твог рада, тело ти се брзо урваља. Зато ти је неопходно потребно да се често држиш.

57.

Не помаже ти добра храна, чисто одећа и све остало, кад те нечистоћа једе и не да ти се брзо опоравити.
„Тешко алату на каљаву пругу“.

58.

Вода се не плаћа, самују је јештин.
Слободног времена ишај — недеља је ту, само од тебе зависи — да будеш здрав.
Ти многи од нас умире се једини пут добро у недељу дана. Гладу, уми и врат опери само пред велике празнике, а него још ређе.

Многи се пак не окупају по неколико година.
Боље је, да се пре купаш, него кад умреш.

59.

Леп је твој обичај: да руке переш увек пре јела. Само, на жалост, то се не ради увек и свуд.
Имај на уму: да „рба једе знојеће, а нечистоћа људе“.

60.

Пази на чистоћу своју ствари својих.
Постојећа ствари изнеси на поље нека их преко целог дана бије ветар и чист ваздух окрз провали (што се на много места и виђа).

Судове за јело и другу употребу најчистије држи.
Знај: да је најмање нечистоће ма на чему лако неко лакше или теже болесту.

61.

Одећа те чува од велике хладноће као и од велике врућине.
Одећа нека ти је угодна да није тесна, јер се ти најпретстало крећеш и радиш.

(наставља се)

БЕЛЕШКЕ

За храњење птице. — Пилиће је потребно чувати хранили. Али их је тој приликом тешко одвојити и чувати, а ако се оставе са маторкама и квочкама, оне им сву храну покупе и поједу.

Зато је најбоље начинити овако: Ваља одсећи прџа, дебели крај заостриети и побити у земљу, у округ, у пречнику 1—2 метра, а у рамаку пруг од прџа 10—15 сантиметара, толико, колико ће се пилићи ноћи лако увлачити и извлачити а маторке да не могу. Горњи крај прџа ваља скупити и свезати у гомилу. Кад хоћемо да нахранимо пилиће, их хи ваљено, бацамо им храну унутра, пилићи уђу и клацају а маторке не могу да уђу; не морашо их чувати.

Господину Благоју Милановићу, сувог наставника нишградарства. — Или Ваља исправна није онако написана како треба да буде написана за један стручан лист као што је „Тежака“, алиак Уредништво је вољно да се чује и други струја и штампаче Ју, кад му будете послали 12 динара јер Ваља исправна по дужини својој не одговара одредбама закона и штампач, али кад је будете толико испратили да одговара извесним одредбама, прима чему се изволите и уплатљати.

Ур.

ОБЗНАНЕ

ПОТРОШАЧИМА СЕМЕНА ОД ДЕВЕТЛИНЕ ЛУЦЕРКЕ

Како је наступила тражна овог семена, то се потрошачи ових идентитету, да је **ново** семе принео и то најбоље француско — „Прованс“, чисто од *својих уродите и велике косице*, а цена му је одређена 1-70 динара од килограма.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

Нова Управа Медвеђеке Подружине Српског Полупривредног Друштва. — На својој редовној скупуштини изабрала је Медвеђека Подружина нову Управу у коју су ушли: за председника Мирца Богородић, економ; за потпретседника Спасоје Брадић, економ; за секретара Михаила В. Симић, учитељ; за благајника Анта Милошевић, економ; и за чланове Управног Одбора: Арека Тулић, економ, Радоје Грдинтапац, економ и Мила Анђелковић, економ.

За чланове Надзорног Одбора изабрани су: Милан Рашиковић, економ, Светозар Поповић, економ, и Милан Јовановић, економ.

Програм рада Медвеђеке Подружине Српског Полупривредног Друштва у 1905 години. — Управни Одбор овог Друштва у својој седници од 5 јануара решио је:

1. Да приреди у току године забаву са научним предавањима у корист своје касе;
2. Да приреди курсеве азелог и зеленог каламљаша лозе и воћа за Медвеђу и околину;
3. Да свим силама ради на растурању ширеницама справа, алата, семени и средстава против штеточина и болести код лозе и воћака;
4. Да у овој години поради да чланови пољопривредна викају неговашу етоке и гајењу етоке ниће;
5. Да утиче да се што рационализије гаји свибуба;
6. Да код чланова пробуди свест за извађење ђеранкама;
7. Да празницима приредује научна полупривредна предавања, као и предавања о чувању здравља, а по могућству и из харвиног лекаретни;
8. Да ради на томе да чланови купују популарна полупривредна дела као и друге књиге издате за народ.
9. Да свим силама ради да добије што већи број чланова из Медвеђе и околине;
10. Да по могућству купи земљиште за раседник лозе и воћа;
11. Да узмоли Друштво да на име поноћи пошаље Подружину једног бика козубрског соја;
12. Да се јесени приреди изложба воћа и треша из околине и Медвеђе; и
13. Да још оне зиме приреди отварање Шетарске Школе ако господин Министар Народног Привреде по послетом списку, који је тражио, подноси алат Друштина.

ПОВАЛАШЋЕНА ФАБРИКА ПОЉОПРИВРЕДНИХ СПРАВА И МАШИНА

БРАЋЕ Р. ГОЂЕВЦА

У БЕОГРАДУ

ПРЕПОРУЧУЈЕ СВОЈЕ СОПСТВЕНЕ ИЗРАДЕ

ПРСКАЛИЦУ ЗА ПРСКАЊЕ ВИНОВЕ ЛОЗЕ

до данас најусavrшенју и од стручне комисије Српског Пољопривредног Друштва, које и од већине спокоја и виноградара, опробану под називом

„КРАЈИНА“

са знатно јефтинијом ценом него ли оне са стране донесене а квалитетом и својом солидном израдом никако не уступа првим страним патентираним фабрикатима те врсте.

Иста се може добити и код Српског Пољопривредног Друштва, а у нашем стоварништу до Народне Банке.

2—10

Кушаковића апотека код Св. Ђорђа — Врање

Препоручује своје богато стоварниште лекова: разних ериксних и страних специјалитета, која су од г.г. лекара препоручена, а набавила и све опробане специјалитете — лекове, који се преко новина и календара препоручују.

Кушаковића Калодонт

за пегу дуба и сви остали производи награђени су на великој међународној изложби у **Енглеској у Лондону** „латинном медаљом“ и дипломом; у **Атини на грчкој изложби** „сребрних медаљом“ и дипломом; а са Изложба Српског Пољопривредног Друштва добила је две похвалнице: за *ински коњак* и *сок малине*.

Против шкрофула, отока жлезда, малокрности, осли (т.г. ерцигера), и осталих кожних болести, које од

вечите крви проветичу, најбоље је и најсигурније средство за децу и одрасле

Кушаковића Рибљи Зејтин

Са једним гвесомем — (Si jecoris s. feggo-jod)

Исти је зејтин врло пријатног укуса и хириса тако, да га и најмања деца без икакве одвратности врло радо пију. Дуготренином употребом овога зејтина деца се нагло поправе и добију светлу и румену боју лица, крв се очисти, а кад је крв у органима чиста, и болести се ређе појављују.

Овај је зејтин препоручен и од г.г. лекара како у Београду, тако и на унутрашњости Србије.

Употреба: деца се даје по једна мали кашика дневно по 2 пута, а после тога по једну кашику леба да поједу; одрасла унимају по 3 велике кашике дневно.

Разликује се по целој Србији обратном поштом, а са најумеренијом ценом.

Кушаковића апотека код Св. Ђорђа — Врање.

3—12

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Најим од пет прете једног ступца по 10 пара дне; од осталих крупних знамена по 15 пара од прете од ступца.

Већим огласима: Цела страна 10 динара (10 круна аустр. вредности), пола стране 5 динара (5 круна аустријске вред.), четврт стране 2-50 динара (2-50 круна).

За оглашавање више пута, 10 од сто јефтиније.

Преглед 8 и 9.броја Тежак. *Уштите:* Један користан предлог. — Назначене пред сејање луцерке. — О вину у Београду. — Баш на кори виноградне лозе. — Нега стрних усева у пролеће. — Стратегијскоме зрелих кадемова и резултати тога рада. — Шварски јечам „Хана“. — Слана и прах. — Како се орах најсигурније разложива. — У стајака где стока борана потребан је што више мир. — Особине коровских биљака. — Живинарство на Балкану (наглашење се). — Бела главица (спршак). — О заразним болестима. — Здравствена уштеда за тежале (спршине се). — Белење. — О доктори здравствено. — Друштвени и подружњски послови. — Обнови. — Огласи. — Цели огласи.

ИЗДАНИ ДВЕСТОДНЕВНО
1, 10 и 30 ОБАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
ПРЕЛАЗИ СЕ
СРП. ПОЉОПРИВНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРЕМАТИ И СВЕ ПОШТЕ

ЗА ОСНОМ ВАРШАВСКОГ РЕВИЈА ОД АПРИЛА
1870 ГОДИНЕ К 201 ГОДИНОМ ДРУШТВОМ
ПОСЛ ПОШТОМ ПОСЛАТИ.

Цена остварена изложба је на
последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво власник
Професор Д-Р МАРКО Т. ДИНО

БРОЈ 10

У БЕОГРАДУ, 1 АПРИЛА 1905 ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXXVI.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
НА ГОДИНЕ 6 ДИИ. НА ПОДА ГОДИНЕ 3 ДИИ.
ЧЛАНОВИ ПОКЛАПАЈУ, ЧЛАНОВИ СВЕ ДРУШТВО,
ПОДРЕДНИЦИ, ЧЛАНОВИ ПОКЛАПАЈУ, ЧЛАНОВИ
КАДА. ЗАДНИ, ИЛЛУСТРАЦИ, НЕКОМЕРИЦИ,
ЗАДНИ И ЧЛАНОВИ ПОКЛАПАЈУ ЛИСТУ
ПОДА КИМЕ, АКО ПОДАЈУ ЛИСТУ ПОКЛАПАЈУ
НА ПОДА ГОДИНЕ.

ЗА СРБИЈУ
НА ПОДА 5 ДИИ. НА ПОДА 4 ДИИ. НА ПОДА 3 ДИИ.
ЧЛАНОВИ ПОКЛАПАЈУ, ЧЛАНОВИ СВЕ ДРУШТВО,
ПОДРЕДНИЦИ, ЧЛАНОВИ ПОКЛАПАЈУ, ЧЛАНОВИ
КАДА И СРПСКЕ НЕКОМЕРИЦИ, ЗАДНИ И
ПОКЛАПАЈУ, АКО ПОДАЈУ ЛИСТУ ПОКЛАПАЈУ
ПОДА КИМЕ. НА ПОДА ГОДИНЕ 3 ДИИ.
ЧЛАНОВИ ПОКЛАПАЈУ, ЧЛАНОВИ СВЕ ДРУШТВО,
ПОДРЕДНИЦИ, ЧЛАНОВИ ПОКЛАПАЈУ, ЧЛАНОВИ
КАДА И СРПСКЕ НЕКОМЕРИЦИ, ЗАДНИ И
ПОКЛАПАЈУ, АКО ПОДАЈУ ЛИСТУ ПОКЛАПАЈУ
ПОДА КИМЕ. НА ПОДА ГОДИНЕ 3 ДИИ.

У броју 8 и 9 „Тежак“ од ове године штампано је под
насловом *Један користан предлог* писмо г. Николе И. Ста-
менковића, редовног члана Српског Пољопривредног Друштва,
од 8 фебруара ове године. *Потресном преписаница* други
етап тога писма погрешно је пренисан са оригинала на према
томе и погрешно отштампан:

„Ако се тај снег буде лагани и поступно топио на уз то
се деси да и киша пада у јачој мери, онда можемо очекивати
наглу поплаву, која ће неминовно нанети знатну штету зна-
њина дуж река“.

Тај став у оригиналу овако гласи:

„Ако се тај снег буде лагани и поступно топио, онда
ће он бити користан, али ако ореме пада попусти, на да то
се деси да и киша пада у јачој мери, онда можемо очекивати
наглу поплаву, која ће неминовно нанети знатну
штету знањина дуж река“.

Моле се читаоци „Тежак“ да ову исправку наводе при-
мити знању. Ур.

О питању обнављању винограда уништених фи- локсером са хибридима (мелезима)¹

— Проф. М. Ј. Дудон —

Већ је неких десетак година како се у Француској стру-
чњаци баве знаменитим питањем: да ли америчка подлога уопште
имаде утицаја на каљаву а на по севи нашкоди грожда. Будући
да је та околност од велике важности при сајенов нових ви-
нограда на америчкој подлози, хоћево овде укратко, у интересу
наших виноградарна, да о томе предмету расправљамо.

Још почетком 1870 година, бијаше усвојено мишљење како
у Француској тако и у Немачкој и у Аустријској, да се без

никаке брига, у погледу каљавости нива, могу наше домаће лозе
пљазити на *Ризарии, Руастрисиу и Солониу*. То се је миш-
љење брзо у свима виноградарским школама и у стручњацима по-
зицијама пројекло до праве „догме“, те је до пре неколико година
пљазило као јеродавно код наших виноградарна.

Ну докле је та „догма“ своје сављиве спавила, било је
неколико невајерних Тожа, који наравно, усљед критичног на-
чина истраживања, у тај догматизам вијеше хтејли вјеровати. С
почетка су те Тоже ипакорали и невољали. Ну, у XX вијеку
критични се дух не да поддржати. За то се и други струч-
њаци мало по мало нерадоше са тим истраживањима спри-
јатљиви и на посљетку њихово јеностало признаати.

Дуго би овђе било избјавати сва томељива истраживања,
што их је проз 15 година професор *Данијел* наводи, да се докаже
неуобичај утицаја намећу *подлоге и каљави*. Доста ми је да
истакнем чињеницу, да су ти радони проф. *Данијела* били
лаши од Француске Академије Наука у Паризу наградои на-
грађени.

По науци проф. *Данијел* настаје каљавост америчке под-
логе са нашим домаћим лозом неко поремећење у епифизиомајни епузи-
цијама хрњавије каљави. Јер, усљед облигајтег оока, што га
на подлоге добива каљави, овај мора да живи у влажнитој
средини; стога је он лакше подложан гљивичњаста болестина (као
пероноспорија, ондујит и антракноза итд), те мора да *му пробоје*
буде солима г. да садржава наше доме, него у случају,
кад се не би лоза каљави.

С обзиром на чињеницу, да подлога имаде позитиван утицај
на каљави, био је проф. *Данијел* мишљења, да би се то својство
когда употребити, да се добије нових прети лозе, боје, оока
што би одмакле епидемија, давала би такође сигурни, би каљави,
добри вино. И доста година 1900 на Виноградарском Конгресу
у Лијону доказао је проф. *Данијел* првистине, како је веку
пошло да ратко, да усљед неки постепених (сукцесивних) каљави-
њави, нашој домаћој лози уједли епифизиомајни, којим не само да
довољно одоли против епидемије, што да нап ладе и питања
нипа на својег грожда.

Сува јан јан на петом Лијонском Конгресу чувени хибридар
господин *P. Castel* из *Carcassonne*-а, код којег сме године 1900
прегледали велике винограде, у којима он мелезе (хибриде)
приређује, потврдио епифизиомајни тврђење проф. *Данијела*. Лакше ипак
године на Виноградарском Конгресу у Тулузи, поново је он ту
чињеницу констатовати и довршио своја раширљива тврђења:
да бемо ускоро бити у стању да се помоћу мелеза (хибрида),

¹ Проф. М. Ј. Дудон био је тако добрих да нап познате овај свој
чланак у *Гезику*. Овак овак чланак г. Дудон јошине каже је
јан јан: *Резюме на Савременом Језику и Проф. Гуре*. Ова ова чланак
написао су у *Трибуналу Језику*, да који их је од једнако и написао а у
јесте доба ставио и *Гезику* у разговору. Чланак узвиком проф. г.
Дудон, ја доносио овај чланак од мање важности ова, и на в обрадио
јавку наредних, а други јоше усвоје домети, највише се да је *Тезику*
г. Дудон и даде јошине своју јавку.

kije su namaljemem isobolmanu, povratimo na stari način sađenja loze, na ime bez potrebe američkih podloga.

Dan danas dolaze iz mnogih vinogradarskih krajeva Francuske vijesti, da su se kalaklemem dobili meloz (hibrid), koji odoljuje omlasceru. Tako, dakle, o toj staroj lozi našo sushke. A, pošto se taj predmet bave kolektivisti ljudi, kao P. Castel, Condere, Seibel i Jurie, ujerimo smo, da će ono, što smo prije desetak godina smatrali savršeno, biti kroz malo vremena gotovim čvornicom t.j. da će nam vinogradari, svoje omlasceru uništene vinograde, moći pomoću tih hibrida (meloz) oseti nasaditi, i to sigurno i bez potrebe da ih kalame.

Svi nam vinogradari dobro znaju koliko bruto i troška proizvodnje zasadićavane novih vinograda na američkoj podlozi i koliko se svake godine mora novca izdavati za odbranu od omlasce, peronosperu, antraknoz i drugih bolesti loze. Na, daž Bože, da je godina rodna, te cijene vinu dovoljne, vinogradarstvo pruža nam onda nekakvu korist. Inače, kad bi u protivnom slučaju sve troškove tačno ubilježili, morali bi sa sigurnošću desinitom računati.

Dakle, u izboru na tu okolnost, od kad smo godine 1900 u Francuskoj pregladali običan rad, kojim se nastoji oko postignutja meloz na hibrida, došli smo do tuda uverena, da je idealna čevnja, da se dobiju hibrida za pravnu vinogu proizvodnju, izvodljiva. I to ne prevarismo se!

Ovih dana doznajemo da je g. Jurie-u još na rukom odajati takove hibrida (meloz), koji odgovaraju svim zahtjevima vinogradara, na ime: oni odoljuju omlasceru, tako se ujeruju, i rađaju takovim grožđem, na kojem se dobiva visoko vrijedno vino.

Razumijemo, da za kod ispašanja tih hibridacija treba da se ujerimo, da li su dobivena svojstva doneta stalna. Na bazi stoga g. Jurie kaže, da još nekoliko godina te svoje nove hibridne odpora prije nego li ih stavi vinogradarima na raspolaganje. To je doista svakako xlvna vrijedno, da se ne dogodi, kao što se je vinu puta događalo, da su se pustili u trgovinu hibrida, na kojih se samo ravočaravala postigome.

Kako smo ovih dana na drugu vijesti doznali, došlo je g. Jurie, prigodom sastanka vinogradara u Givog-u, 12 vreti vina, dobivenih izravno od svojih hibrida, da ta vina budu okusana. Prisutni stručnjaci pohvaljivali u visokoj sve vrste tih vina zbog čista im ukusa i lijepa boja. Nažreću tih vina bioje ih nekoliko, koja pokazivaju tu krasnu boju i dovoljnu jačinu (alkohola) i dobru aromu (buje) a uz vrlo ugodan ukus, tako da se mogu kao prava i vrlo dobra stana (astelma) vina smatrati. Ostala nam vina odlikovala se zaletom bojom, neustrasnim ukusom i punoćom t.j. velikim sadržajem ekstrakta te zbog jačine ta bi se vina mogla s uspjehom upotrebiti za menaše sa slabijim vinima.

Na deseti navedenoga doznajemo, da nam je ovaj vijek donio i za vinogradare lijepi darak. Na to to možemo sa uspjehom gledati u skoro budućnost. Jer, tajese sposobnih hibrida jedino za proizvodnju vina, uveliko je olakšano pitanje o obnavljanju vinograda uništenih omlascerom. A, kroz koju godinu, biće to pitanje i zaista sigurno riješeno.

Na da se tajiti da je američka podloga, bali usjed dokaz proe. Danesela, morala itetno djelovati i na kakovnu namih hibrida vina. S početka smo se ujedini vinogrom da od mladih vinogrom ne možemo dobiti tako dobrih vina, kao od starih nasada. Na nian su ti mladi nasadi na američkoj podlozi u mnogih krajevima već 20 do 28 godina starci. Nu za krise tomo ipso dotična vina u kasovih vijeta zadovolja, a niti se mogu poroditi s vinima od starih namih nekakvimih loza.

Da to nijesu nam nesmetljivi nazori, nego bali na xlvnost neoboriva činjenica, dokazuje nam postojanje vinogradara čvjenah vinogromja „Meloz“, Bordeauxka i Rajne. Danas, posle skoro 30 godina xlvite u „Meloz“-u još 66.000 hektara starih vinogromja, a samo 70.000 hektara obnavljenih na američkoj podlozi. Takovih vinogromja nastojavani su na svaki način, da odbrane od omlasceru svoje stare loze pomoću suinov-uglejnka i obilato grožđera na isti način kao što se činilo i na Rajni a i u Austriji, u Fosalni kod Štumbergera. Jer, oni su se pobojali, da im čvjenah nazovna vina ne izgube prvobitnu kakovnu.

Kako u nekim divnijimim Jironee ovih dana čitajemo, silovano su najutjedniji vinarski trgovci za Bordeaux-a pogodbe za 10 godina sa ovim vinogradarima u „Meloz“-u, koji još imaju stare vinogrome. Ti se vinogradari obvezuju da neće praviti novih nasada pomoću američke podloga. Ta nam činjenica iset jasno dokazuje, da omlasce kod ovih vina podloga itetno djeluje na grožđe, odvisno im vino. Za to je u interese vinogradara, da uzdrže što duže stare vinogrome, koji laju čvjenah vina, obrađujući ih suinov-uglejnkom i obilato grožđem, kako se to radi u Bordeauxkoj. Međutim neće valda proći ni tri godine, sa čemo dobiti na Francuske bilo od P. Castel-a, bilo od Condere-a ili Jurie-a na prodaju izprskih hibrida za proizvodnju vina.

Uzgorjeno sve nam vinogradare u ovim krajevima Xrvatske, Slavonije, Batre, Dalmacije i Xercegonije, čemo je se tek počela širiti omlasceru, neta budi jako utrdiljani, na nek se ne dađu odmah na krećeje zaravnih vinogromja; nego da ih uzdrže što duže u xlvnotu pomoću suinov-uglejnka. Jon omet malo odobravamo, da se ti vinogromja pretvaraju u nove nasade sa američkim podlogama. Jer, s izborom na to, da čemo nek do koje godine dobiti izprskih hibrida, s kojim čemo na stari način moći saditi vinogrome, bio bi zaista i trošak i trud uzaludni. Predet toga treba da nam vinogradari i to poimale, da koliko u Italiji toliko i u Francuskoj i Španiji ne znaju danas, kuda će sa vinom. Jer, usled nasada novih vinogromja, vinaka se je proizvodnja tih vinogradarskih vina znatno povećala. Naprotiv ostao je istovremeno ova skoro iseti. Na bazi su da to i cijene znatno pale. S izborom, dakle, na tu okolnost treba i u namih krajevima ograničiti vinogradarstvo tako na takove prijedete, čemo se je od starije sadnja vinova loza, na za to saditi omet takove vrste, na kojih čemo sigurno napraviti vina dobata, jer ta će jedino laži kupala. Dojni je velika proizvodnja slabih vina na upitb lozah vina.

Dobro se sjećamo, kad je u Dalmaciji pre 35 a i 20 godina bilo u istom slavtonom vinu mnogo oravnica, vovojnih osobito šivonim i jetkom. Sada su oñe sve saim vinogromi. A to isto bija i po drugim predjelima Dalmacije. Sve se dalo na samu lozu. Mielim, da bi sada noga godinje bilo, da se omet povratimo na stare načine obrađivanja, a da vinogromja uzdržimo samo na najprikladnijim položajima. Na taj čemo se načini jedino i kod nas moći izbaviti izpraska kriza. Na kraju uzgorjeno još namie p. kr. Poldoeljsko Dalmorinitivo u Zadru, neta se u državnim rasadnicama u Dalmaciji odmah počne proizvodnja novih hibrida za izravnu proizvodnju, ispašivanja od g. Castel-a i Jurie-a na Francuske one vrste koje čemo na to gospoda moći ustupiti kao najprikladnije za podneblje i lokalitete Dalmacije. Ako se počem i kr. Nadzorinitivo Poldoeljskoga u Zadru ne bi zbog ko naša kasnih krizatskih razlota dalo na takove ogleda, onda neta se proizvoditi oñihva u Slavnu, koja je privredni rasadnik za američke loze, na nek se valko u to naše danasnje razmatranje udubi i jedan dio svoje rasadnice dodijeli na negovanje tih novih hibrida.

Јер баш од тих нових хибрида зависи обновљење околатором уништених виноградга.

Ми смо нашу рекао. Надамо се, дакле, у бистроуспех наших виноградга, јер овде се ради о њиховој кожи.

Материј (Виноград) у Пазару 18. фебруара 1905.

РЕЧ ДВЕ О СЕЦКАЛИЦАМА

— Д-р Ђорђе Радич —

„Натерала орла, ала година“ Тако нам је и са сецкалицама било код нас. О тој врло корисној, машиници“ за сточарство, писали смо ранијих година, толико да нас је већ била и „бела пена обузела“, не само у „Тешаку“, него и у многим другим, па и у политичким листовима, не би ли како год што више упозорили наше пољопривреднике на ту врло важну машину, и приволачили их, да ју у своју неоцењиву корист набаве и употребе. Бадана беше наше писање и догађање, узалуд беху наши савети, док не наиђе ланска епидемија, док не натера орла „ала година“. Док је за прошлах 10 година набављено свега 42 сецкалице, и то само за ово и славу, докле је сада за прошлах 9 месеца набављено 38 комада само преко Српског Пољопривредног Друштва, за сецкање кукурузовине, која се ипак невинце на живи остављала да сатурне, или се по дивиншту разбацавала, као да је без икакве вредности, док баш напротив, у њој и лежи највећи проценат хранљиве снаге.

Знају моји бивши ђаци на Ратарне Школе, да смо ми прве зиме по оснивању школе, имали 4 комада изравакисе *искључиво* сецкалицу и славоу доквешеног кукурузовиник. Они су то видели, они су то својеручно радили, а кад су кућаки отишли, исеу то хтели да прикупе — било је доста тега и алиња на кукурузовина, а батрачцу су оне и они батраци, као и вахови старци, који исеу знали ни видели, шта *баш батрачница кукурузна* вреди. Тардогласство — ништа друго! А дивље! данас „натерала орла ала година“, па се и они сетиле овога што су у школи видели и корисно употребиле; данас и она кукуруз сецкалице и некоринишћу њом оно, што се докористити може на вахово добро.

Циљ сецкања сточне хране је та, да се тврда и мање пријатна храна уситни, да ју стока радије поједе и у стомаку лакше свари. Сецкањем хране, много се штеди, јер се преду-пређује оно разлагање и распадање дугачке хране, а невањем „сецке“ и она, ипр, при крашевој кожи, припањављу се коњи да онае боље проваљу и плувањком боље олакше, те се на тај начин у стомаку боље и свари; ништа неварено не остаје, ништа се „живо“ не избаљује.

Предузгача „сецка“ није добра, јер отежава жвакање, али је овог боља од сувише кратке „сецке“, јер се одвећ кратка „сецка“ непрожвакана и неовлажена само гућа, и онда наступа етонакобоља и проди. Одлиште пратка „сецка“ ишаје сасвим „жива“ с благом на телу, и онда тело није ништа постигнуто.

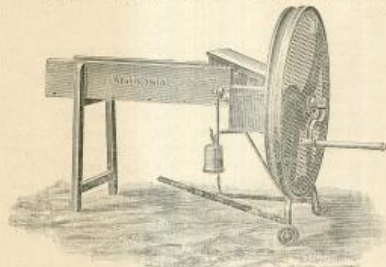
За коње је најповољнија дужина, и за славу и за ово, 1½—2 сантјетра, а за говеда може бити и дужа. У тој случају неће стока „сецку“ халашљиво само гућати, него ће ју најпре добро жвакати и плувањком доводно олакшати, те ће се на тај начин и лакше сварати и као храна употребити. Неће ништа пропати. Онда се и са „сецком“ пожевана друга храна боље жвака и корисно употребити.

Добра сецкалица треба да сеце брзо, лако, у подешеној дужини подједнако, да „сецку“ на све стране не расеја, да је од доброг материјала тако направљена, да се лако не шири и да радишак сигурно славу шт. умече, без бојаи, да ће му земин дохватити и осекати руку.

Према томе, много се од добре сецкалице тражи. Занета много, али је она у ствари само онда добра, ако направе побројани услови одговара. По себи се разуме, да ће таква сецкалица бити и скупља, него што је наш пољопривредник навикао да плаћа, али треба *увека* имати у виду то: да добра справа и машина, добар плуг и дрљача, исеу ни по коју цену скупи, а рљача је справа и за највишу цену — *арескуна*.

Слика побројани услови најбоље до данас одговара сецкалица „Вратиславина“, коју, у разним величина и комбинацијима гради Ј. Кемпа у Вратислави, па оште лако-поштво свакога, ко од његових сецкалица ми који констру-ције набави.

Да прикажемо онде једну од најпростијих његових сецкалица.

Ова је сецкалица направљена од најбољег гвозђа и челика. Подешена је на руци рад са етонаком, да лакше подешавање рада. Уста су до 30 сантјетра широка, у којих је гора-вљача покрета, да се не може ни у как случају загнути, што се подешава парочном волтом, која је спајана са гвоњем, што се на слици јасно види. — Она сеце „сецку“ у две дужине; 2 и 3 сантјетра, а према потреби може и краће и дуже, што се парочних точицима подешава. Сеце оштро, брзо и сигурно, а не растура сецку на све стране, него ју баш испод себе, онто је главни точак, на коме су ножеви, одлиште гвожденог жљаци, пријем. Уметан је осигуран од сваке повреде, на који је циљ постављен испред ваљка један поклопац, коју руку од сваке могуће повреде чува.

За један сахат у стаљу је да исеце до 350 килограма „сецке“ за коње, дакле оне краће, или 700 килограма оне дуже за говеда.

Тешка је око 210 килограма, а стаје од врлике 130 до 150 динара.

ПРИБЛИЖНА ГОДИШНА ШТЕТА ВОЈУ ОРБИЈА СНОСИ УСЛЕД НЕРАЗУМНОГА РУКОВАЊА СТАЈСКИМ ЂУБРЕТОМ

У свом чланку „Прибирање стајскога ђубрета и разливоу рукавање њаже“, штампаном у *Пољопривредном Календару* за ову годину (стр. 42—51), казали смо између осталог и ово (на стр. 43): „Ни у једном крају Србије од стајскога се ђубрета за сад још ни из далека не излази онолика неправедна корист, колику би оно по свакој својој природи могло дати, кад би га српски пољопривредници правилније и више ценили.“

боде прибавила и већу му нажалу поклањала при руковању ближе у стаји, на ђубришту и у пољу, по што то дало чине — на велику штету своју и огромну штету целокупне пољске привреде у Србији“.

Мислио да неће бити без интереса а још хаће без поуке по оне, којих се то непосредно или посредно тиче, ако у постојеће покушава да укрлато предатакно у бројенима *примљених осетљивих штета*, коју Србија сваке године од прилазе своје узлед — најблажејше речења — недовољно поклањала пакне марљиво прибављу сталежско ђубрета и развојем руковању њихе.

Као што је познато (разуме се онима, који знају какве се све користе могу постићи стајеска ђубрета), вредност стајског ђубрета цени се не само по његовој садржини билихн хрљивихн састојака, т.ј. поглавног азота, фосфорне киселине и калија, него и по томе, колико оно својим органицим (сирћуљаним — хузуеним) материјама тиче на земљаните, које се њихе ђубре, поправљају његове хемјичке особине и електричне (хемицка) својства.

Вредност поменутих билихн хрљивихн састојака одређује се према тражињој цени онихн поштачких средстава за ђубрење, у којима има или само азотних једињења за ђубрење, или само једињена фосфорне киселине или калија. Та је вредност азота, фосфорне киселине и калија у стајском ђубрету увек сразмерно (од прилазе за 50—60 од сто) мада од вредности тих итих хрљивихн састојака у вегетативн ђубретима. Разлог је за то прост: јер су једињена тих хрљивихн састојака у стајском ђубрету теже растворљива и према томе сразмерно мање хрљива на лотична усва него што је растворљивост и хрљивост њихова кад се земљи додају у облику признатих вегетативнх ђубрета.

Нарочито међутим маља нагласити, да је вредност (позракова у пољу) оних хрљивихн састојака у стајском ђубрету сразмерно утолко мања, уколико су, с једне стране, стојеће наметиве, т.ј. мањина и балета просторских сточних парвајде прибране и боље једна с другом поменена (јер се само тако може добити стајско ђубре најбоље класично пошто се тече и чврсте класичне стоје по свом саставу и по свом дејству при ђубрењу љубољубно допуштају), — и, с друге стране, уколико је тако добијено стајско ђубре, до употребе његове, разгуживн рукопањен боде сачувано од губитака његових најрастворљивихн и најхрањивихн састојака (нарочито азотних једињења). Зато нека подоправедни стручњаци, као нар. Е. Wolff, J. H. Vogel, и сталјају вредност 1 кгр. азота у стајском ђубрету да је равна 50—90 пара дни, вредност 1 кгр. фосфорне киселине = 15—19 пара дни, и вредност 1 кгр. калија = 11—14 пара динареких.

Али колико је, као што видимо, тежко одредити тачно вредност стајеског ђубрета по његовим поглавњим хрљивимн састојацима, — још теже је одредити други део његове вредности, који произлаче од његових органичних састојака (који у земљи образују хузуе), јер се вредност тих састојака не може поштити према тражињој вредности њиховој у пољско било вегетативн ђубрету. А не узрачунаћи међутим и тај део истинске вредности стајеског ђубрета, ушину би се према оном сразмерно најбољом ђубрету велики грех. Стога признати подоправедни стручњак професор Галн, не претерује ни маљо, шта вредност оних користа, које стајско ђубре пружа земљи својим органицим састојацима, стања да је равна најмање једној четвртини (25%) од вредности његових хрљивихн састојака: азота, фосфорне киселине и калија.

На тај је начин професор Галн, вишобојним променама, утврдио: да 1 *товар* (100 кгр.) свежега стајеског ђубрета

вредн протечно и то: коњскога = 1:59 дни, говеђега = 1:09 дни., овчијега = 2:14 дни и свињскога = 1:39 динара.

Пошто се пак свеже стајско ђубре не може одмах из стаје употребити за ђубрење, нех се мора оставити да за неко време (2—3 месеца) умерено прегори (сагни), то се онда и при на рационализирану руковању њих мора ипак разгужати на извесан губитак који је са самим прегорелом (садржањем) тесно скопчан. Тај губитак по професору Галну износи просечно код коњскога ђубрета 14¹/₂%, код говеђега 6%, код овчијега 12 и код свињскога 10¹/₂%. од првобитне вредности свежега ђубрета. Према томе онда по њему налази, да је просечно вредност (јавн, како он каже, цена) добро прибављено, вадано отуђенога и умерено прегорела стајеског ђубрета и то: коњскога = 1:37 дни., говеђега = 1:02 дни., овчијега = 1:77 и свињскога = 1:25 дни.

Да бисмо краткијим суштице отегнуто наштање и да бисмо у исто време ипакно употребљивн рачун, који морамо предузети ако хоћемо да што приближније одговоримо на напред постављено питање, — ми ћемо се у постојеће послужити овим просечним вредностима стајеског ђубрета, до којих је дошло проф. Галн. Али пошто на тих итих налазица а нешто и због тога, да њих се не би пребацило, мако ниско хтели водити рачун о тој околности, да се наша стока сразмерно слабије храни по стока у Немачкој (у којој живи и ради поменути професор Галн) и да према томе од не добијено ђубре мора бити сразмерно мање употребено по што је вредност ђубрета од немачке стоке, — ми ћемо узети вредности од 1:07 дни. за коњско, 1:02 дни. за говеђе, 1:77 дни. за овчије и 1:25 дни. за свињско ђубре узети: да 1 *товар* на њихова стајеског ђубрета (билима класе коњскога или говеђега, било овчијега или свињскога) вреди у Србији само 80 пара динареких. При тој ставањемо око претпоставки: 1) да се све стојине — и тече и чврсте класичне доволан просторком потпуно прихваљају и једне с другима нештају, и 2) да се руковање добијеним ђубретом у стаји, на ђубришту и у пољу — све до употребе његове за ђубрење прили потпуно правилно — рационално (не ушитајући се, разуме се, онде у налазиња самог начина таквога руковања).

Сад да видимо (у вези с овим претпоставкама): колико се од прилазе у Србији добија или бар, с обзиром на садашње прилаке, колико се може добити сваке године стајеског ђубрета од све хрвине и ситне стоке!

Без икаквога претеривања може се узети, да једно осредње грло стоке може при доволној просторији дати годишње просечно око колличину ђубрета¹⁾.

Љв који се изгона редовно на пашу . . .	50—60 тавара
Љв говењак (хранен у стаји) . . .	120—150 "
Љв јадин	60—80 "
1 крава, кад се изгона њаком на пашу . . .	50—60 "
1 крава кад се храни њаком у стаји . . .	80—120 "
1 мада говече	30—50 "
1 коњ (при раду — просечно)	40—60 "
1 овца	4—6 "
1 свињче	8—12 "

Али да њих се, и поред све скровности оних бројева, ипак не би пребацило какво намерно претеривање и, с друге

¹⁾ Професор Штуер рачуна, да 1 *товар* од 500 кгр. тежине, умерено хрљиве, може бити употребљивн од 3 *гр.* дати дневно 40 *гр.* свежихн жва, поже 3—4 месеци, 30 *кгр.* претераног стајеског ђубрета; 1 *радон* жва иста тежина 10 *кгр.* свежихн жва 7¹/₂ *кгр.* претераног ђубрета; 1 *овца*, ако се храни у стаји, 2¹/₂ *кгр.* свежихн жва 2 *кгр.* претераног ђубрета, и 1 *свиња* од једне ствари мање може дати према годише 18—25 *товара* свежихн жва 14—20 *товара* претераног ђубрета. Према овоме може се од рејати, да ли су постојеће налазиње стајеског ђубрета, које излазеће прсте стоке годишње јаву, узете суштице ипакно или сувише скрочко.

стране, да бисмо — као што то и напред истакосмо — колко је могуће више упростили даље рачунање, — ми ћемо узети: да 1 грао крушне стоке (говеда и кова) даје годишње просечно само 50 тавара стајскога ђубрета, а 1 грао ситне стоке (овце и свиње) само 3 тавара.

Над знамо, колико се од 1 граа стоке, при доле хармонијем прибирању, може добити просечно годишње стајскога ђубрета, лако је сад да израчунамо: колико се укупно може добити у Србија тањкога ђубрета.

По попису доњаше стоке од 31 децембра 1900 године (види „Статистички Годишњак Србије“ за 1901 годину) у Србији је било:

говеда	956.661	града
бивзола	6.929	—
кова	184.849	—
магарца и вага	1.940	—
Укупно крушне стоке		
	1.150.379	града
Овада	3.061.759	града
коза	432.067	—
свиња	959.580	—
Укупно ситне стоке		
	4.453.406	града

Ако и ове бројеве не узмемо овако како су, — на да се тачност њихова не може оспорити — већ и њих знатино (за читавих скоро 15%) смањимо и заокружимо, да бисмо на тај начин дошли до што несумњивије вероватноће, — онда добијамо: да је на крају 1900 године Србија имала крушне стоке 1,000,000 граа, а ситне стоке 4,000,000 граа.

Према томе, целокупна количина стајског ђубрета добијена од крушне стоке изаша би при хармонијем прибирању, сточних шметина у стаји према садашњим приликама:

$$1,000,000 \times 50 \text{ тавара} = 50,000,000 \text{ тавара}$$

а целокупна количина стајског ђубрета од ситне стоке од прилике најмање:

$$4,000,000 \times 3 \text{ тавара} = 12,000,000 \text{ тавара}$$

или заокружено укупно **60,000,000 — шездесет милијуна тавара.**

Неможемо ли сад ову целокупну количину стајског ђубрета ба 80 парти дна, колико смо нашли да највише вреди 1 тавар валаше прибирања и добро очувања стајскога ђубрета, онда излази: да та целокупна количина стајскога ђубрета у Србији која се према садашњим приликама стоке године добија или се бар без икаквих тежкоћа може добити, представља вредност од

$$60,000,000 \times 0.80 = 48,000,000$$

т.ј. вредност од четрдесет и осам милијуна динара.

Ово је најмање вредност. Иначе кад би се стока боље хранила, и кад се то хранење не би вршило и кад треба и кад не треба истеривањем на пашу, већ кад би се нејина граа хранила *магом по стајима*, — ова би вредност изаша, ако не више, а оно најмање још два пута толико. Али нама овде то није смер. Нам је задатак већ некако и ограниченим средствима овога данка. С тога ћемо и остати при већ утврђеној вредности од 48,000,000 динара.

Питање је сад само: да ли и колико од целокупне ове вредности стајскога ђубрета, употребом немогућу за ђубрење, узми што у козу наших пољопривредника, — или, другијим речима: да ли се и колико та вредност, повећањем производње нашег приратног земљишта (активнога приноса) при редовном ђубрењу њих, и у истани претвара у привредна одмносо тржишна добра и на тај начин посредно увећава?

Питање је, као што видимо, врло интересно. Само кад бар садржила одговора на њ, не би дала и сувише — жалосту слуху о стању наше пољске привреде!

Али о томе у другом броју.

Д р Милош З. Вајцман.

УНИШТАВАЊЕ КОВОРА

1. Уништавање корова који се размноава семеном. — Врши се на три начина:

а. *Орањем, дрвњем и валомем.* Прво орање треба извршити њитко у дубину само од 4 см. да би све семе коровских биљака, како оно које је ту опало приликом сарањивања, тако и оно које се у тој слоју већ нашло, могло излети и поново биће уздишито се затим дрвњем. Друго орање врши се тако, да се вршни слој отишћен од коровских биљака снагује на дво брада и на површину ишае слој на четвртог сантиметра. Ово се доста добро може извести орањем или плугом с претпругом или двама плуговима који раде један за другим. Треће орање треба извршити тако, да се на дво брада снади слој на 8 см. а на површину ишае слој на 4 см. итд. т.ј. да се оре од прилаке до половине орањета слоја. После сваког орања треба на неки начин пенитати све грудне на површину земље, да би на њих могло пасти све семе коровских биљака; добро је поорати земљиште и *повољати*, да се горњи слој земље не би сапушо.

Што се земља чека оре и дрља, утолико ће бити јаче уништавање корова. Но за потпуно уништавање коровских биљака у току једне или две године, јакају се недовољне скетине. Ако је суво време, онда се горњи слој орања, па и ако је поволаи, оре осуши, а семе корова не нице; друго орање одлаже се стига све доле, докле биша не падне, те је тако често немогуће извести онолико орања, колико је стварно потребно.

б. *Горњем.* Ако је на њих стравка, онда је није могуће орати тако њитко. У том случају добро је *смањити* стравку, да би се с њом уништило и семе оних коровских биљака које се задржало на пашу. Но какво је сагоревање стравке могуће само тада ако је стравка висока, јер се само тако пашен лако врени, то у случају, ако је стравка ниска, онда се не може извести. У неким местима где се слама не цени, где се стога она при жетви оставља пољско, горње стравке пре утањене, узима се као прваво.

в. *Угарњем.* После горњег треба извршити *угарење* т.ј. *платити орање* на већ споменути начин;

1. *Орањем семена* за сету трибулица (тријерија);
2. *Плевањем* поњиках коровских биљака; и
3. *Окнивањем* оних пре него им семе сазри.

2. Уништавање коровских биљака које се размноавају кореном. — Начин уништавања коровских биљака ове врсте, могу бити двојака: уништавање *ослабљивањем* корова у порасту и уништавање *уништавањем*, т.ј. спречавањем да се биље не могу развити.

а. *Слабљење корова* постиже се поступним углавњањем зелених делова обично *куштањем* оваца на пашу, које радо брете коровске биљке ове групе, а нарочито палачику, заклајући је до саме земље. После сваког брета забие на жила све нови и нови изданци, и како се ти изданци развијају на рачун готовине органске хране која је нагодишња у ћелицама жила и која се обде углављава зелених делова не попуњава, то ће се корен развије или доцније раслабити, а због воденате садржане у ћелицама прећи и у тртене. Кад оне брете

растиве до земље, онда је за биљке (корове) мања штета него чешире орање, при чему се коров скривује и до пашеве дубине у земљу. У том случају употреба дрваца чини велике усугте, јер одсечене делове више на површину, те их је лако истребити. Отуда, чин се појаве корова, треба, ако је то могуће, извршити орање и *Дрљаве*. Што се дубаве у земљу скриве (пресеку) жале корова, утврдио је се и из заосталих делова разнородни више дужих наднака, а због тога ће настати и раније слабење корова, по како чешире орање у буду којој дубини утиче штетно на влажност земље и што често првине гадинства не допунтају, да се за то има потребне снаге за овај рад, то је онда потребно извршити орање у дубини од 6 см. увек, кад год се вршете у већој мери издаци на жито код коровских биљака овог тргне.

Орање и дрљаве извршити по сухом времену, јер се ипаче бусом не би могли изваћи из земље одсечени делови који би се стога поново пражки.

6. *Уништавање узривањем* постиже се, кад се вљва по прати за две до три године, т.ј. остаци се као пашвак или ливади; тада ће ишчезнути све коровске биљке. То ће се итег постати и кад се вљва засеје пшћин биљкама, а нарочито дителном, која ако остане ту за две-три године, утврће све вишегодишње корове, јер их и у подземном и надземном деловима падишавује у порасту.

3. *Угушивање корова који се размножавају подземним стаблом.* — Из овог тргне биљака најтеже се размножавају *поднакама*, т.ј. дуговичне хлнмачсте стабљике које расту и које се развијају у земљи.

Изабују свих коровских биљака које се размножавају поднакама, најтеже се уништава иривина, а зато ће бити деловно, ако онде истакоже начине, на које се она уништава.

Начин, којима се иривина уништава, заснивају се на *угушивању ишчезлих биљака, слабењу поднака, чеширам уклативањем зелених делова, на сасушивању поднака и ишчезању поднака угушивањем мразом.*

а. *Угушивање.* Из огледа *Розенберг-Ланиског* увидели смо, да се поднаци иривине, који су дубоко засејени, ипсу могли одржати, т.ј. угинули су тек после 4 недеље, јер ипсу биле у стању потерати иједнак наднак¹⁾. Ну стога, што више жугову, да се поднаци правном орава претрају земљом до једне и неге дубине, јер то зависи од тога, вод каквине се угди пресцају, то ће после сваког орава бити повлазна и дубоко и плитко претрпаних земљом. Отуда, кад се оре у циљу уништавања иривине, треба употребити плуг са предплугом, на предплуг довести тако, да се ипме углавају поднаци иривине из дубине од 6—8 см, а плуг онег тако, да захвати поднаке иривине из дубине од 12—16 см, а да их баца у браду. Ако се не би имао такав плуг, онда треба извршити орање као што је наведено са два плуга, т.ј. за плугом који оре дубоко до 12 см, треба да иде плуг који оре до 16 см. дубоко.

Оде се утврђује и остављање вљва да се *затраве, удемене*, на било да служе за ипшу или ливади, а од успеха је и *засејавање ипва вишегодишњим ипћин биљкама*, и ако се оно жале ипостати, онда вљва ипата на уну, да ипако иривине и пашаде, постоје у погледу уништавања битна разлика: *иривина за ириве 3—5 година иривајује све вјинје и бјинје и тек од тада отакоже слабито, а после неколико година ишчезне сасвим.* Зато, кад се вљва пусти да се затрави, или кад се засеје пшћин биљкама, нар. дупером или еспартоом, које се најпине и преропућују, треба очекивати поравћивање иривине из њних поднака и то оних који су у земљу.

б. *Слабење поднака чеширам уклативањем ишчезлих делова*, далеко је теже ишчети него код вљваине, па и *чеширам ипугивањем орава*, не постиже се у овом погледу ипакан позиван резултат. Ова мера може бити више као спожопа у случају, кад се вљва остави да се затрави, али да се коек. У том случају, кад се онег пражки, ишчезавање орава на отаву, иривина ће се уништити завлаво брже.

а. *Сасушивање* Најважнији начин уништавања иривине, који иште *Розенберг-Ланиски*, јесте овај начин. Треба извршити плитко орање тако, да браде не буду дубаве од 2 до 3 а ипворе саво од 6 до 8 см. Он вели: „вљво закоровању иривина треба поврати и затији подрати, пажеи при том, да се орање изврши до речене дубине и ипворе, јер је у протином случају брже уништавање иривине немогуће, а онег тога и даље обрађивање земље је теже. Врне унотрљено на орање узаних браздама, ипаквајује се додије итругтбо и тругтбо. Пре, него се зоре сасушине бусе или пашеве жуворе, преко је потребно уверити се, да ли су поднаци иривине ипзурим или још трајају наднаке. Обично она иривина чија поднаци имају право (вертикално) у земљу, не поднако срезивање стабљике (вљва) и у најпине прилика најблизка колоница на којих највијају издаци, ипсу тако близу површине земље. Поднаци тако иривине ипзуриву врло брзо, или их иштега уништи појављене наднаке, а ипдаци, који се јављају из ипких орава, ипакоју то-ико снаге, да ипакоју на површину земље. Једном речју, огледа утврђују, да већи део поднака иривине заосталих у земљи, чију су наднаки делови одсечени, ипакко не поравшују, а при употребе орава до споменутог дубине и ипворе и ипотребе дрваља, ипзуриву потагну, јер им се одака сасуше.

Ако би се ипакко 8 до 14 дана по извршеном оравау и дрваљу појавио ипше иривине, по не у великој количини, то ће бити дозвољо да се дрваље поврати, да се не тиме ипше претрпао земљом и па тај начин ипше уништити, или жу се у крајнем случају уништи пораст. Вљва ипк ипаккати, да је за потпуно ипзуривање већине поднака иривине, потребно 3 до 4 недеље, те отуда поново орање ради вљва уништавања или дубаве орава ради севте теве, не треба предузети пре тога времена.

Ако би наднака из поднака иривине било мало, што је најчешће случај, онда се био снаге опасности може предузети орање; треба пажити да ип сваког плуга поведе малина синеда живо биле, сасула их у котарају и ипнос и вљве на гомљу, коју затији ашлаци. Учињене издаци овог уништавања иривине, на овај начин, ипаквајује се брзо. Ако се онегун бусе претрпапа жуворетом, онда ипје потребно ипнести и вљве иривину, јер у том случају и поднаци служе за иривинање земље — жуворе.

Ако наднака иривине има у повећој количини и ако се вљва и после орава и дрваља јако корови иривине, онда по извршеном оравау и дрваљу вљва на ту вљву *асушети онег* да иобрете све ипдаци, на кад то буде, вљву прелди екстириратором плитко у косом праву, т.ј. с вљва на вљвама. Ако се после орава ипакко ипзуриво ипк или мања бусе, вљва га рачити екстириратором; у другом случајуиња, овај је рад ипакан. Екстириратор не треба да шара земљу дубаве од 5 до 7-8 см; тада се поново издаци из земље већ део ипдника; повлаване екстириривања у најпине прилика неће бити потребно. Дрваље се поново уништавају ипдаци који ипвијају, после које се радно може орати земља до потпуне дубине или жуворе зоравати.

При тог зору бусене с жуворетом, треба сављавати у браде да се зоре, а живе поднаки сасуљати и односити с вљве. Ако је дело време и ако је оно у ипслуду, то се поднаци жугову

¹⁾ Види чланак: Особина коровских биљака у 8 и 9 броју „Телавка“.

без опасnosti rasturiti i po njima, jer he se za dan-dva osušiti *).

Резерв-Линински препоручује да платно ораве трорабочни плут, у којем су „рабочица постављени под врло оштрим углом, тако, да бразда која је широка 6 до 7 см. стоји перобарке, т. ј. по *прерубе* се; то је вели преко потребно за брзо састављање бурева, и да се дрвањем лакше избаце на површину поданика ширевине.

Само у изузетним случајевима биће потребно ораве или екстирирање, и ако се жели екстирирати, онда ово ваља извршити узакрено, т. ј. уздужи и попречно; ако се ово уради као што треба, влава ће, вели, бити чиста, како се пожељни може и то за више година*.

г. *Палавање воденика угајају мравца*. И ораван касно с јесени, утиче се на осушивање поданика ширевине. Није пошрине с јесени, свагда су чистије од корова, него влаве пораве с пролећа. То је лако објаснити. Поданик ширевине у трешној земљи, лакше подложу утицају мравца, а нарочито у случају чопњих мравца. На разлога, што се поданик ширевине налазе у вршној слоју, ораве увек треба извршити платно, за који је цил добар и Сакоп плут који земљу треша — ситни. Неки препоручују ораве на складове, по успеха од овога рада свакојко неће бити, ако пре падања снега с јесени и отапања снега с пролећа, не би било мравца.

Б. Д. Т.

ЗДРАВСТВЕНА УПУТСТВА ЗА ТЕЖАКЕ

иже Д-р. Доф. Гер. Поповић

(спиктак)

62.

Нека ти је одећа увек чиста. Чим се утврља, опери, запри, на обуци. Воље је закрпањено и мало испано одело него нечисто.

63.

За одећу имаи све своје производе: нуку, коноџе и зап. Преради и употреби како ваља, на си е те стране своје здравље обезбеди.

64.

Не штеди на одећи нарочито зими кад ти је најпотребнија. На твоје неважје та те ситуација може и главе стати.

65.

Не иди бос. Обућа увек нека ти је цела. Топли и чувај ногу, јер ти с ногу најлакше набавиш и изгубиш здравље.

66.

Мокру одећу и обућу одмах скини, а другу ству обуци. Ваље је да одседни, док се она осуши, ако немаш другу, него да носиш мокру и влажну.

67.

Не раздрљуј груди и не иди бос по хладноћи — да сав понодрши.

Одећа, чарапе и опаници не морају ти бити увек нови. Претри се за нешто друго, а то прикриј и опери — нека ти је увек цело и чисто.

„Врнеж и трпеж (у предвољетвима) цео свет држи“.

68.

Не угајач се здрављем својим. Знај: да и најтврђи камен подлегне сибушној калцији, која непрестано вада на него.

„Који се лондв често уа нутру примиче, мора се брзо разбити“.

69.

На и здравље твоје једним или неколиким назовима кад-кад одеди, али често и на првом назову страда. А четири назовина и нечувају увек подлегне.

70.

Ради умерено. „Не пресида и не одесла“. Ако тако радиш, твој непрекидан рад неће те уморити, изнурити и истрошити твоју снагу.

71.

Рано устај а рано лежи. У подне, као и увек после јела, одмори мало тело своје од тешиког рада. Тај ти одмор много више користи, него спо оно, што би за то време привредно.

72.

„Не буди лењ. Знај: „да без рада нема здравља ни душе ни тела; без њега нема среће“.

Чуј, шта Свето Писмо каже: „Изобила има хране и на њени сиромашкој, а има по пронада са збо управе“.

73.

„Шест дана ради а седни се одмарај“. Тај дан одмора неопходно ти је потребан и телу и души. Тога се дама окувај, превиди, очисти, помоли Богу, разжиси о свему шта си урадио и шта имаш да урадиш.

74.

Не пијаћи по механима, казанима и казанцима. Оне су овакве као што су, лепо не само различитих болести, већ и сваке друго непошарености.

Оне ти тругу и душу и тело.

75.

Најбоље је, да то време проводиш код куће своје; да имање нагадани, и да своју доњу учин чему добром и корисном.

76.

Нивања друга, невоља и мука нека те не нагни, да се одан каквом пороку, нарочито пијанству. Знај: „да само рад лечи болове“.

77.

Сиротиња, пузе руке посла или што друго не сме бити узрок, да се занустиш и да своје здравље упропасташ.

Кад си здрав можеш све постити само разумно и лагано. Тек кад оболни, ако нећеш при, увидећеш неочењиву вредност свог здравља.

78.

Одвикавај се урођење навице: „да и ти живиш онако, као и твоји стари“.

Та забавда, лењост, неспит и нечистије твоје, главни су узроци твоје рђавог здравља.

79.

Боље је, да сав оно урадиш него да оболниш. Имај на уму: „да ти је лакше да болест спречиш него да се лечиш“.

Ако оболниш тешико теби, јер тешико можеш да те издржиш. „Болесник хлао једе али много треша“.

80.

За то послушај ову пометну наректу: *„Твој твоје здравље и дукате жуто, На леи много леи радесте омаго, Здравље онда не зна, шта си патне луго, А дукати теби не даду кувати“*.

Б Е Л Е Ш К Е

Кување јаја на јапански начин. — Овај начин кувања јаја одмаћен је у Јапану, а у велико се ширити ује и у целој Предној Азији. Начин кувања састоји се у томе, да се јаје тако скува да се жување у неку потпуно згрупа, а беланце да остане влано или мање течно. То се постиже на тај начин, што се јаја, одређена за кување, стављају у суд с ладном водом, на се вода потпуно загрева до близу тачке кључања. На овај начин топлота потпуно продире у унутрашњост јајета, и како се жување брже и лакше згрушава од белан-

*) *Од њених храних обрадова коњи*, остатак В. Н. Баржељ, Стр. 44.

чета, то оно пре отврде (конститира се) него беланце, које остаје више лак наше таче и прозрачно. Међутим код уобичајеног начина кувања, кад се јаје сунута у већ загрејану (врелу) воду, наступа савиок обрнути случај. Ту највише годота обухвати само први слој јајета, а на име беланце, а тек доцније допре до жуванцета; па никада у овој хери која је потребна за његово згрунавање (конститирање), јер кување не траје тако дуго, услед чега жуванце остаје још више или наше таче, а беланце тврдо.

Целокупна вештина код споноритог начина кувања јаја састоји се у томе, да се одреди приближно тачно време, за које се згрунавање жуванцета може завршити; упротивном, ако кување траје дуже време, и беланце ће се стврдути као и жуванце.

На овај начин скувала јаја Оријенталци једу са највећом слашћу и тврде да им је укусу знатно бољи, а и Карољани, који тако живе, тврде то исто.

Свак начин кувања прво је прост и лак, стога сваком стоји до воље да се о томе увери.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК II СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

државне 21 јануара 1905 год. у Београду

Били су присутни: Председник г. Милош Х. Поповић, благајник г. Јон Јекић и чланови Управе г. г. Пера А. Тодоровић, Нико Јовановић, Милош Н. Лукиновић, Др. Милivoје Васаић, и Милош Јовановић.

Бележко секретар: Д-р. В. Радић.

12. Чита се записник I седнице, који се прижа.

13. Подноси се извештеј о реконструкцији Медејеве Пољопривредне Подружнице и њеног програма рада за ову годину. — Прима се к знању с тим, да се објави у „Тешкаку“.

14. Саопштена се изјавила Дирекцији Српских Државних Железница односно дисеренциј од 624-25 динара за набављено семе од гутерке у прошлој години. — Решено: да се Дирекцији саопшти писмено изјавила дисерента семена Wolfner & Weiss-a, којом Друштво извештавају, да су у овом потражилању од Беоге Железничке Дирекције, која је потрашку и учинила, измирили и да Друштво по томе нема ништа даље да одговара.

15. Износи се на одобрење предлози о новим наградама за напредније радове. — Прима се.

16. Износи се предлог члана Управе г. Д-р. Марка Лека о награђивању оних лица, која буду непосредно утицала на издржавање напреднијих радова, за које Друштво расписује награде. — У начелу се прима, а за дефинитивно одобрење да се поднесе Главног Збора.

17. Износи се предлог буџета за ову годину, који се има поднети Главног Збору на одобрење. — Прима се.

18. Износи се предлог резервата за књижевне послове за набавку стручних списака. — Прима се и одобрава набавка.

19. Читају се молбе: друштвеног инспектора г. Радомира Јездињичевића и слуштатеља Тодора Трајковића и Спасоја Петровића, који моле, да им се побољши плато. — Решено: да им се по молбама учини, уколико то буде могућо према предлажућој бугарској партији на плато друштвеног особља и слуштатеља.

20. Чита се извештеј настојаника друштвеног животињарика у Роготу, о стању живине. — Прима се к знању.

21. Чита се молба г. Настаса Стевановића сликара, који моли да му се уступи друштвени дворањ за сликање извесних историјских слика. — Одобрава се.

22. С обзиром на то, што ће се поднети нова друштвена Правилна Главног Збору на одобрење. Управи Одбор сматра за своју дужност да да оставку, иако ће се по новим Правилним моћи изабрати нова Управа. Но како у седници нису присутни сви чланови Управе, то је решено: да се и остала годинота чланови позову да то исто учине, али буду сагласни са одлуком присутних чланова, и кад се на тај начин добије пристанак свим чланова данашње Управе, онда да се нашине формална оставка и поднесе Главног Збору да ју уважи и нову Управу избере.

23. Благајник подноси резерват, који објашњава: зашто је по бугарској партији „на експедицију семена и садница“ у прошлој години 4398-45 динара више издато но-што је предлажио и моли, да Управи Одбор овај вишак по објашњењу прики и пред Главним гл Збором, по извесним разлозима оправда. — Решено: да се по резервату поступи.

24. Благајник подноси резерват са приложеним списком оних дуваника, од којих се није могло, нити може наплатити дуг за „Тешкаку“ за различит година и моли, да се они дуги издасе за прошле, а да се за то издасе и одобрење и пристанак од Главног Збора. — Решено: да се према томе поступи.

ИСПРАВКА

У прошлом броју „Тешкака“ а у беленци (на страни 71) за хранење пилеки; онашом користоровом стоји: а у размаку пруг од пруге 10—15 сантиметра, а гроба да стоји; а у размаку пруг од пруге 4 до 8 сантиметра, што се може читати да изове испривати. — Уре.

О Г Л А С И

ВИНОГАДАРИМА И ВОЂАРИМА

Препоручујемо Нехвиљову прехалицу, патент „Аустрија“, као најбољу и најтрајнију а која се употребити може и за пресекање вољака.

Иста се добила може у Београду код: Српског Пољопривредног Друштва, Браће П. Радољковића и Драгомира Здравковића; у Крагујевцу код Симе Ј. Стојковића, у Смедереву код Симића & Павловића, и у Пожаревцу код Стевана В. Шајковића. — 3—10

Преглед 10 броја „Тешкака“. *Читати:* О питању о објашњавању винограда уништованих ошавсером са хибриднама (медовина). — Реч дне о секцијацима. — Приближна годишња штета коју Србија сноси услед неразумног руковања стајаним жуђетом. — Уништвање корова. — Здравствена унутства за тежале (сврхтак). — Беленке. — Друштвени и подружнички послови. — Исправка. — Ослоба.

ИЗЛАЗИ ДЕСЕТОДНЕВНО
I, 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПАТА И РУКОПИСИ
УРЕДНИК ОК
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
У БЕОГРАДУ
ПРЕТСТАВЉ ПРЕМАН И СВЕ ПОШТЕ

НА ОСНОВ ЗАКОНИХ ГРАЂАНА ОД АПРИЛА
1919 ГОДИНЕ Ч 204 ИЛИЈЕ ДРУШТВЕНИ
КОДИ КОДИТА БЕОГРАДА.

Цена оглашава најчешће је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1866 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво
Продисаник Д-Р МАРКО Т. ДЕКО
ЧАРЉИЊАКА ГЛАВНА БР. 35.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
МИЛОШ Н. ЛУЊИЋЕВИЋ
БЕОГРАДСКА БЛ. БР. 35.

ВРСЈ 11 и 12.

У БЕОГРАДУ, 10 и 20 АПРИЛА 1905 ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXXVI.

О ДОЛИВАЊУ БУРАДИ

— Вол. Н. Стојковић —

Запренина вина, за врне чувања у бурадима, на више се узрока све наше и више сканџе. Откуда то бива?

Вино преко целе године стално *испарива* кроз поре на дугама и то час у већој, час у мањој мери. Топлота, влажност ваздуха, природна и запренина вишеког суда, обавиљање ваздуха у подруму итд., све су то чиниоци, које утичу на брзину испаривања, па према томе и на количину испареног вина. Уколико је вина топлота у подруму, толико ће бити јаче и испаривање вина. Ако, дакле, топлота у подруму није велика и вина стајна, највише ће вина испарити из бурета у месецу јулу и августу, а најмање у јануару, јер је у првом случају спољна (па према томе и унутарна у подруму) топлота ваздуха највиша, а у другом најнижа. У хладном и влажном подруму испаривање је мање него ли у топлим и сувом. Природа дрвета од којег је начињено буре такође утиче на брзину испаривања, јер су и поре у различитих дрвета различите величине. Нова бурад испаривају више него ли стара, јер су у ових поре дубок занупене стаљеници тартаритика (вински каменни штд.). И површина вишеког суда игра важну улогу у тој појави. За већу запренину вина, испаривање је знатније у мањим бурадима него ли у великим. Тако нар. ако се унесе вино из једног великог бурета у четири мања, површина ових биће дванаест већа од површине првог, па и испаривање ће у мања бити дванаест јаче. Уколико се више подрум проветрава, толико ће јаче бити и испаривање, јер се тим радом онај споро засићени ваздух на подрума удаљава и на некоем месту доводи други, несавешен, жељан водене паре.

У вино или у растворене *угљене киселине* — више у младом вину него ли у старом — којој је павор оној заостали још неискрени шећер. Она одлази на вина бילו кроз отворни врат за време нахладног преврћања, било кроз поре на дугама, и толико брже, уколико је топлота вина већа и уколико је ваздушна притиска нижа. Са собом опет изводи воду и паре, па и сам алкохол, услед чега се и запренина вина у бурету сканџе.

Сама се тела на топлоти шире, а на хладноћи скупљају. Ако се топлота подрума узрала према топлоти спољашњег ваздуха, а тако исто и сама у нашим подрумима, вино ће се утицати *хладноће* скупили и сканџити своју првобитну запренину. Та појава јошвише врло корисно утиче на при-

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
ЗА ГОДИНУ 6 ЛИП. НА ПОД ГЛАВНО 3 ДЕН
СЛОБОДНО ПЛАЊАТИ. ЧЛАНОВИ СВЕ ДРУШТЕ
ОДРЕЂЕНИ, ОСИОМ ЖИВАН, ВОЈВОДИ СРЕД
САДРА. ЗАКЛ. МАЛОСТАНИ, ЗЕМАЉОПРИВРЕД
ЗАДРУГЕ И УСТАВА ПУЊА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У
ВЛАДНИХ, АКО ВОЈВОДИ ПРИБАВЉУ ПЛАЊИ
ЗА ПУЊА ДОБИЈАЈУ.

ЗАМ СРБИЈЕ
НА ПОД. 3 СТАЛ. НА 4 СОР. А. 20. 20 СРП.
ПОШТОМ. ЗАПРЕМАН И ЗАКОН ЧЛАНОВИ
КАО И СРПСКИ ПЕЊОГРАД, ЗАДРУГЕ И ЧИ
СТАВНИХ, ХУЊА, ПЕЊОД И МАЛОСТАНИ ДО
БИЈАЈУ ЛИСТ НА 6 СОР. НА 3 СОР. А.
ИПД. НАД УРЕДНИК ВОЈВОДИ ПРЕТПАТИ И
КАО СР. ПРИБАВЉАЈУ КОД СЛОБ. ДРУШТВА
КРОЗ ПОШТУ НА 20 СОР. ЛИСТ СЛАТЕ.

родно бистрење вина, јер се услед (контракције) скупљања, они ситни кристалићи вишеког камена, допавани у додир једни с другима, спајају, постају тежи, те отуда падају на дно бурета поклачећи са собом различна страна тела, која нуте вино.

Ако се вина по удаљању од кохине отичу у нову бурад, нове *дуже* као и старе, само у већој мери унаће внесу количину вина, док се не засито, те ће се и услед тога првобитна запренина вина сканџити.

Ето, то су углавном узроци, који чине те количина вина у бурадима бива све мања и мања, уколико се та тежност у њима дуже чува.

Смањивањем вина остаје у бурадима *незаста* празни простор, не празан у епитичком смислу те речи, већ испуњен ваздухом. Присуство киселина из ваздуха неона потицање разноликање гљиваца циклуности и вишеког цвета, које улазе кроз врат заједно са ваздухом, или се пох ваздух у самом бурету. То две гљивнице отијају толико већег маха, уколико је празнина у бурету већа и последице тога могу бити врло рђаве по онтамак вина. Како се, уопште, вишеке болести веома тежко лече, ала их увек на ранцијој спречити него ли допаци не лечити. *Циклулозит и вишеки цвет могу се најсигурније спречити, ако се бурад одржавају стално вина.* Оно мало киселина што прође кроз поре на дугама допави у додир с вином и служи тада поглавито *оседаљивачу* — засагаривачу — вина и онда се гљивнице мало че помештах чистача не могу ни разножаквати, ниш пак заносити какве штете вину.

Запренина се вина сканџе у већој мери нарочито за време нахладног, тихог преврћања. Вина тада испаривају у јачој мери услед тога што им је и топлота вина него ли у обичним приликама. Из њих одлази и више угљене киселине услед нахладног преврћања. Најмад, и дуге на бурадима упијају тада више тежноте него ли допаци, е кад се већ засито. Откуда је потребно за време нахладног, тихог преврћања допавити бурад сваких 6—7 дана. Допаце, пак, допавиће се врши ређе, сваких 15 дана, а код старих вина сваки месец дана.

Наје *свеједно* допавити бурад буди каквици вином. По могућству треба се старати да се бурад допавија *оноликом* истом вином или бар сличним као и оно што се чува. Само се на тај начин могу побољшати и одржати за дуже време првобитне, својствене особине једног вина. Не ваља, према томе, увотребљавати за допавиње бурад вина од пречепоног времена, која су пуна опасних гљиваца болести, ниш уопште болесна вина, од којих се ниш и алрана покарити.

Да би се имало довољно вина за доливаше, ваља да то још у напред оставити у малим буррадима резерве од савију категорија вина, по како се та мала буррад улема доливаша већих отиравају, могле би се у вљка, ако се томе не стане на пут, развијати савршене гљавице. Стога их треба сваки пут, кад се из вљка оточи извесна количина вина за доливаше, накардити мало сумпорним двооксидам.

Уместо у малим буррадима, резерве за доливаше се могу чувати и у бутеллама. Кад се вино отаче од кожине, спремилено се бутеле напуње тим скоро прерађеним вином и оставе отворене или још може оклап заштитне папучице све докле док се у вљка накардити прерађене не испари. Затим се, кад вино не буде више имало киселости („резилен“) укусе од угљене киселине, другим речима кад потпуно прераду, добро заштите и покрпају по земљи потрбушко.

Количина вина, која се оставља за доливаше, зависи од броја бурради која се имају доливати и од времена за које се вино чува. По *Постеру*, буре од 228 литара испарају се годишње за 10 литара. У бачвалима, разлике се, много мање вина испари, јер је ту сразмерно количина вина и ваља испаравајућа површина.

Доливаше се обично врши помоћу једне канте с подужом одводном цевом. Судове, помоћу којих се буре доливају, ваља увек добро испрати после употребе и уопште врло чисто држати. Ако се првенствено да канте јако ударају на киселину, знак је да је у вљка заостала нешто вина, које се укиселило и онда се на тај начин велики број спиретних гљавица може унети у здравна вина. Посебнице таквог рада, разлике се, могу бити врло рђаве. Многи виноградари наштају на први по једну етикетну бутелу, отворену на оба краја, та се она, пошто се претходно напуни вином, врши непрестано доливаше. Кад се бутела испразни, понова се напуни, и тај се рад продужава све докле док се год чува вино. Те бутеле треба одоштво добро заштити и у вљк не би ваздух улазио у дошли крајем добро улазити у вљк и одржавати угљенико је могуће чистити. Додајмо, да се овим начином доливаша не постижу никакви бољи резултати него ли прваци.

При доливашу ваља обратити пажњу да се буррад вином не прелију. Вино, које остало на дугача, постале убрзо или спиретних гљавица; ове се ту у великом броју развијају и одатле разнесу по целом подручју. Како је при доливашу тешко буре тачно напуњити, ваља бар вино, које преко рупе пређе избршити и место, куда је дурило истргати водом или још боље борбом киселином и четкицом. Кад се буре доливе, ваља га добро затворити, тако да ни са које стране, осим кроз вљк ни дугача, ваздух у ње улази. Врши, прена томе треба да је лепо правилно начинено, и тако исто и чин. Да би чеп још боље затварао вљк, обично се обавља једном платином криком. Вино се, појавом калдриности, може уз платно и влажан вљак врати, ако чеп није добро заштити и ту се у првенству ваздуха лако и укисели. Крпа не треба да стрчи живог вина, ваља, нити да је мопра, нарочито или сплавом док, од вина. Чак се првенствено да вришње на кисело, ваља је одмах прокипити, јер ће се иначе спиретне гљавице са ње разнесити по целом подручју.

Често вљак виноградар нека вина за доливаше и онда настаје питање, шта му ваља радити у том случају.

Он не сме вишемо своје буре доливати водом, јер ће се квалитета вина прокипити. Различити *шпритеризатори* (Нолд и др.), који се препоручују у таквим случајевима није дали очекиване резултате. Ослобди се ваздух у вљка, истена, четкица од никроба или која ваља, кад киселина која те исприне прокипити потпуноже разиножавање оних спиретних гљавица, које се већ налазе у самој бурети. Остаје, дакле, као једини и најбољи

пут да се вино на већег бурета преточи у мања, која ће се од тада једини делом истог вина, резервом, редовно доливати. Ако пак виноградар нема тако подесе мале судове, он може своје вино разлити у бутеле и тако га чувати колико год хоће времена. Но ако ли нека ни бутела он ће, да би спречио развије спиретних гљавица, с врином на врше закардити буре сумпорним двооксидам. Четврти пак закардитиловати се повећа количина сумпорног двооксида у вину, те ово до бије од тога гака нарочити кисели и укусе. Употреба сумпорног двооксида се може избећи, ако се буррад одржавају вљак помоћу *безугљеничног маљунка*, на који вино нека никаква дејства. Тај маљунк треба да је безугљенич или слабитачки, јер би кречни неутрализовао киселину вина и укусе би се вина окисари. Не треба да је сувише крвава — 3 см. дужине довољно је — јер ипачи не би могло проћи кроз вљак. Како кака треба спречити маљунка. Најпре се поточи у воду и остави у тој води; затим се испари, све докле док вода од исприваша чиста не потече. Потом се један на један самљак или по више вљак у вљакво тављару испштају сумпорног, азотног или спиретног (спиретног) киселином. Чим који од вљак при то заштити, знак је да је кречњак, и онда га ваља одмах одбацити. Кад је то спрешено, маљунк се добро испери и осуши, на онда чува до употребе. Пре него што ће се унети у вино, добро је да се поточи на неколико минута у кључалу воду те да би се на тај начин стерилизова. Маљунка, који је једиштво слабука, може се за исти циљ употребљавати инпрестано, само ако се, чак се из бурета никади, добро испери и пре употребе стерилише кључалом водом.

ОПШТИ НАЧИНИ УНИШТАВАЊА КОРОВА

Да се различите коровске биљке потпуно униште, потребно је приложити рада *преко целе године*. У томе су нарочито важне ове мере, које поред углавном корова на земљи, дају могућност уести, да се сачува од угњизавања коровских биљака.

У опште начине за уништавање корова убрђају се:

1. *Тачно испривашене законна о уништавању штетних биљака* од стране полицијских и општинских власти и друштвима основаних у овоме смјеру;

2. *Иста и заштићивање оних тача, које се хране коровским семенима:* годубоња (хране се онековом горушице, грахорне, ралачка, видокохта ока, славице итд.), чешњакара или штетилца (хране се онековом чичка, горчице итд.), семца, швак итд.;

3. *Дубоко обраде* отезања калдрине коровскога семена а с тим и разиножавање корова;

4. *Обрађивање земље* преко увезу који ће се посевати;

5. *Избор погоднега времена за сетву*, тј. кад су топлота и влада најбоље подеси за брзо и повољно калдрине и порашивање усева. Овај захтев често је немогуће извести било стого, што се има да варијо сетва на већој површини, или што је природа усела гака, да за своје развијање захтева дужи период времена, алог чега га је потребно разије сејати, или најлак, што је увезу потребно више влаге (шпр. грамак, боб, грахорина, омас и итд.), да их стого треба сејати и у хладну земљу. У таквим приликама оме не калдр да дуге доба, а коровско семе, које за калдрине ижекује каме тоглого, није сејати и то у толико време, ако је семе коровских биљака у врше сетве иже већ било изуборено и калдрало. У том случају, треба предузети тако знало:

6. *Ламљене* усева*. Земљу треба по сетви проћи законом драљком. Тада ће се уништити пошкљо коровске биљке, а

попила усев неће бити повређен, зато, што су клијаци врло мале. Уостало, при земљу усева, износи се на површину и извесна количина семена познатог усева, која се стога сасуши, па зато, врљаном сетве ваља обратити пажњу, да се сеје гушће по обично;

7. *Избор семена.* Семена која ће брзо клијати, треба преставити сувом и старом семену, јер ће у том случају попила бивше бити чешће и брзијег раста, па ће као такве надмавати коров у порасту;

8. *Начин сетве.* На њивама које се короне ваља гушће сејати по обично, јер се ређе посејан усев теже тићи (бокори) и зато коров може да узме наха, па да усев прекриви и угину. При сетви пажњи да се не сеје дубоко;

9. *Дрљаве по сетви.* Дрљаве се чунају коровске билке из земље где се и осуне (вади „домање“ усева). Кад се по сетви драа, онда ће се припремити земља и за клијање коровскога семена, по усев ће такође билке претићи у порасту и у највише прилика уништити коров;

10. *Исељење.* Ако се у доба, кад је усев попио, приметити, да се њекој засељено, то се може ослободити корова само пљесњем. Исељење треба извршити у време, кад ће се усеву гасљем причинити највише штете. При том ваља имати на уму, да је немогуће одневати неколико коровско билке, већ само најкрвније, нпр. палицу и вој подобије. Трошкови за овај рад наплаћују се болан капиталом пољопривредног усева а у неколико и тиме, што се коровске билке могу дати у сточи за пићу. Пљесње се врши пљесњеником;

11. *Чување корова са земљама нарочито раније се пролећа емалесним чувањем или трокорном моточном;*

12. *Осрњивање корова* је такође добро средство у нарочито за уништавање оних коровских биљака које се размножавају семеном. Радњу оних тровах извршити пре него сасри семен порова. За ово се у највише прилика употребљава сри;

13. *Горене земље,* такође је врло добро средство, а има добру страну и у томе, што се њиме поправљају изнекиће особине земље;

14. *Угарене.* Приљезијим обрађивање земље уништана се много корова, а угарене на време врши је знак, да се земља припрема као што треба;

15. *Чишћење семена за сетву* тријерина преко је потребно, јер се њима издаја сваколика коровско семе. Мајерина орсевани тријери, које продаје Српско Пољопривредно Друштво, врло су цељени за ову потребу;

16. *Удесно мењање усева* (подоред). После стрижна треба да добу усева који што више земљу апсорбују (виће билке) а на онима окованим;

17. *Гајење њивних биљака за косядбу у зелено.* Због густог става оних биљака, коровске се билке потчињавају у порасту, а косядба за пићу онемогућава њих сазревање семена;

18. *Гајење окованих у већој мери,* нарочито при употреби окована;

19. *Употреба земље за вишегодишњу пашу;*

20. *Уништавање корова по њивама и поред путева* на најједнији начин;

21. *Уништавање коровскога семена на бубрашту и ком-пошту.* Да се семе коровских биљака не би одело на њиву и на овој пошци, гољие љубрета и колпота треба мешати с крочом или та чешић пољнатици листовијом, да се браје и боље створа;

22. *Бубрење у јачој мери.* Што се земља јаче љубра, усев се снажније развија, па као такав у јачој мери потчињава коровске билке;

23. *Исушивање (одводњавање) земље.* Гдекоје коровске билке, развијају се само у влажнијим земљама, те отуда, кад се земља исуши, штећнији; и

24. *Наводњавање.* Са њивама које се могу наводњавати, нестaje убрзо свих коровских биљака које по подлоге влагу.

В. Д. Т.

КЕЉ ИЛИ ВРЗИНА

— Др. Ђ. Радич —

Идејом кел баш тако „просто“ „земље“, као што неки мисле. Кел спада у најважнијате пољне својега рода, које се на најразвијенијиме начине даје изговити за јело: хоћеш-ли га куваати, пржевати, пуњити; хоћеш-ли од њега месаку, хоћеш-ли салату, која је много укусија, ранија и нежна од салате од кукуца њид., све су то јела, која се у најотменијим породицама јесте и у слатк јелу.

Идејом кел је, од ових приљаном изближе уносним и поштоване читавце „Текстала“ са оним врло укуским и здравим зеленим, тити више, што кел може врло добро да напредује и на овој земљи, па којој кукуц не би успеваати мого; па и на некупи добро напредује и лепо „занија“, ако има само воде на расположењу, да се доволно заливати може. Кад воденско а ишберемо сорте, можемо га имати преко целе године, а оне турке, „лиске“ сорте („твондена глава“, „De Verius“) а ишод сажко семена, који им ништа не худат, што више, још су мошне и укусије кад се ишод сеита секу и ситине; а кад се при сечи главичи остава подужи корен над земљом, онда из оних олакци, који се на њему налазе, избијају одмах с пролећа ситно главичице, које дају — после сивања — трво и врло укусно јело. Дакле, преко неке додине можемо да ишано неиставно кела, ако само добре сорте изберемо, од њих здрав и јак раст одведемо, па онда расејан на жету добро негујемо: окованама, пљесни и заливамо.

Добре, чисте главиче, ишодјире зашито од дубог семена дотичне сорте; од рђавог, поразнијег семена, ишад не можемо добити зусе, чисте главиче, него сажко растушено лиће, које није ни укусно, није се за ишад поменути отовољња може употребити.

Ране сорте, са ситнијим главичама, треба на обично, 125—130 сантиметара шароу сеју, у четри реда садити, а у раду да буде струк од струка 30 сантиметара у одстојању; круније, доњије сорте пак, треба садити у 3 реда само, а струк од струка да буде 40—45 смат. раздалеко. На тај начин, ако буде риад дубок и добро развијен, можемо добити и добре риације, крупне и чисте главиче.

Идејом кел, да о неки њеко однеширати говорник, јер претечаваам, да је то читавоцима овога листа доволно познато; јер, као год што се ишоди и негује кукуц, ишоди се и негује кел. Идејом кел, да уносним читавце с најбољим сортама овога кела, па и са најновијим одликама, које већина неће бити познате.

Кад узмете доповишке разних семенара, највишете у њима да кел под врло раним иновима у трговину долази. Ја сам, које унашито, које приблежио до сада око 300 разних именов. Али немојте мислити, други читавце, да су то у толиким ишенима баш толике и сорте. То су само трговачка посла, ишесукације — да се под неким другим новим иновим, које стара сорта боље прода, јер ишесукацији знају, да зна много људи, који хоће да купе и за скупе царе нешто „ново“ а ако су кушан само ново име, а стару стару.

Pravih izvornih sorata, vrlo je ograničen broj; one je godine bio „beka rana kela“, a posle 3—4 godine, taj isti kela, dobio je drugo, novo ime; posle ovet nekoliko godina, dobio je treće, novo ime itd.; dakle, saivo se ime menja, tako, da se *jednog mesta sorta*, kroz razne ponovnje pod raznim imenima prodaju. Dakle, ne treba da se dajejo virati. Ja vrlo dobro znam: *kako i na koji način* „nove“ sorte i odlike postaju; one su i vrlo retke. Tek kroz 8—10 godina, jedva da se pojina neka dobra „nova“ sorta, koja se onda za skupe novce prodaje, i, na kraju krajeva, kad ju dobro ispitajte, uverite se, da je to neka starija, saivo pod utisnjem boljih mesnih priljaka i bolje, najkvalitnije vete, udobna sorta, koja he se, ako se ne bude i dalje u dobroj vizi odzivala, vratiti u svoje prethodne osobine.

Aliz he nam najbolje kazati razliku izmeju jedne i druge izvorne sorte: njegova *kudravost* i *boja*, pa onda *oblik glavice*. Te tri osobine, ne daju nikog lagata; te tri osobine ostaju uvek stalne u svake izvorne sorte. Tek posle toga doljazi: *prema za koje se glavice namenjaju*, a *krupnoba glavica* u pojedinih sorata, zavisi na prvom mestu od zemljista i vete, pa tek onda od sorte, jer glavice jedne iste sorte bivaju u boljem, podveznijem zemljistu i pri boljoj vizi krupnije, u protivnom slucaju sitnije, i onda izgleda, kao da nisu jedne iste sorte.

Na svakoj glavici razlikuju se tri sorte listva.

1. *Ono najdole, koje se u stranu шири*;
2. *Ono, koje sa strane glavicu obuhvata*; i
3. *Ono, koje sačinava bazu glavice*.

По боји може стопањње листва да буде зелено или отворено зелено, зеленасто-свајато и жућкато, а средина сваке главиче, кад болјих сората, треба да буде или сасвим жута, или бар блудо-жута; зелена не сме бити никакo, јер сорте, у којих су главиче до корена зелене, нису племените сорте.

Листва може бити на попречном ситно *кудраво* (то су најбоље, најошчије сорте), или може бити *кружно кудраво*, са дебелим или танким ребрима — „жилва“.

По облику може бити *кел округлак*, *плоснати* и *милостив* (ијнастих) *главичи*, а *корен* може бити у главичи *дужи* или *краћи*. Сорте, у којих је корен *краћи* у главичи, племенитије су, а сорте, у којих је корен *дужи* у главичу урастао, лошије су.

Ето, то су особине, по којима ми оцењујемо кел, и које нам уједно служе за испитивање и утврђивање појединих изворних сората, да нас нико не може преварати.

Ето неколико најбољих изворних сората, од којих је неких „нових“ сората постала, која се под најразноврснијим именовима продају. Поред старог, изворног имена, ставио сам и неколицину других назива, под којима се та исти сорта продаје — као нешто „ново“.

I Са ситно кудравим листњем.

Гвоздена глава (prodaje se и под именов: *Златна глава*

— *Traps de Roblet* — *Кратки париски* — *Court hâif* — *Waterloo* — *Court d'Air* — *Пордхауски* — *Поревски* итд.) — Корен је до сваке земље обрасло листњем и vrlo је мало у главичу урастао, која је као камен тврда. Најдоло, положено листње, има vrlo нешто дранку, дебело је, круглато, са подобра, али vrlo нештоги ребрима. Његова је боја белчачасто-зелена. Лист је отвореног или листњем, које са стране главичу обухвата, а које је само на горњем делу мало повињено.

Ово листво показује са првојом, ситнијом стране нешто рувенило, што vrlo лепо изгледа. — У главичи је листње као лимун жуто и једно другом чврсто придржано, услед чега је

главица vrlo чврста, као камен тврда. — Главича је круглатста или плосната, крупна, vrlo и лако се зацпа, а не пуца ни онда, кад би услед неких жила наједнала. — Порекло је из Француске, али ју и у Немачкој под разним именовима гаје, одакле ју по разним семенарницама и добијемо, али из Француске добијено семе много лепше и укусије главича раба.

Кел: Гвоздена глава.

Викторија (Билески кел — *Frès frisè* — Фридрихски позни — *Late green curled Savoy* — *Early curled Savoy* итд.).

— У њоку је корен за једну трећину своје дужине у главичу урастао; доле је сасвим гб, кратак, без овог устраног листва. Ово главиче и у самој главичи је листње ситно кудраво, са подобра, белчачаста, често превиснатим ребрима и жилицама.

Кел: Викторија.

Устрано листње изгледа као да је смрштано, али је vrlo крто. — Листње, које главичу обухвата, слично је оног устраног листва, лабаво је, на главичу придржано и на горњем ободу мало повињено. — Главича је округла, одредва; спољне јој је листње ребростиче, а унутрашње је vrlo нешто. — Ова је сорта изврсна у сваком погледу и подесна је за пролазноћу у велко, за продату, јер са свога лепог изгледа уоште, налази уvek сигурног купаца.

Улиски, позни, крупни (*Улиски глава* — *Бечки позни* — *Бечки големи* — *Берлински позни* — *Келески позни* — *Good* итд.). — Корен ју је дугачак и до половине је у главичу урастао; на доњем крају сасвим је гб.

Најдоло је листње положено, отворено-зелено, а оно што главичу обухвата усправљено је и крто, јер су му ребра дебела, бела, а не боји одлаја од оног довет, јер је сасвим не-

зеласто; на горњем је ободу мало посувраћено. — Главница је кружна, више жљез? вдоснати, а лишће јој је отворено-жуто, према средини све блађе, врло мекано и укусно.

Бела: Уамсон, повољ.

II Са вршице кудравим лишћем.

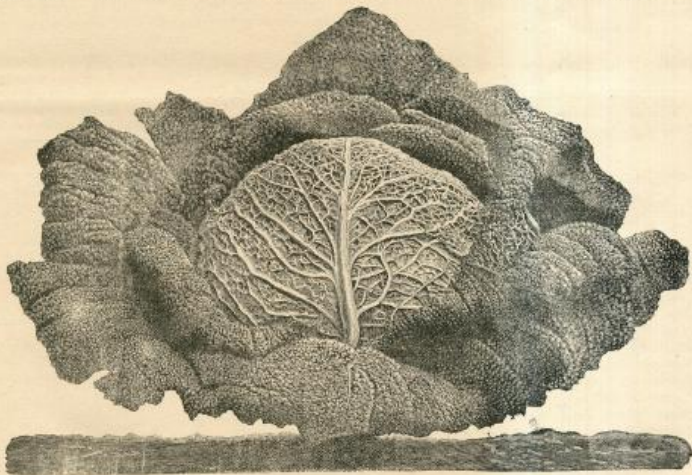
Брауншвајгски центаш (*Брауншвајгски зимски* — Шведски глава — Оберредерски — Штутгартски повољ — *Dublin Prize* итд.). — Корен допире скоро до половине у

лишће не може довољно једно на друго да прилије, па стога и остаје главница несапа — „празна“. Врло се брзо ежуа и врло је пријатног укуса.

Бела: Франкфуртска.

Франкфуртски (*Бечки калуанмер* — *Roma*, *жути шеберглава* — *Кимински* — *Јоханнсташки* — *Non plus ultra* — *À tête longue* итд.). — Корен му је тврд, при дну гб, који ни са половином своје дужине не допире у главницу. Шстрано је лишће тврдо, повучено, од главнице сасвим одвојено. Око главнице је лишће јако жилаво и на целој вилици посувраћено, зелено. — Главница је дугуласта, купаста као шеберглава, доста мекана, са дебелим ребрима, загасито-жута. Где има довољно

Бела: Брауншвајгски центаш.

главницу и врло је дебео и жеспат, која се пред зину и за исхрану говеда употребљава. Доња је лишће положено, отворено зелене боје, као оно у сточне репе. Око главнице је лишће још отвореније боје, са врло дебелим ребрима, као што се и на слици јасно види. Главнице су по облику врло кружне, али нису чврсте, а то све због дебелих ребара, због којих се главнично

воде на расположешу за добро наводњавање, логу и у ове, иначе врло добре сорте, да буду главнице и цупце и чвршће. Укуса је врло пријатног и брзо се кува.

De Vertus (*Pancalier de Foulia* — *Бертрамон* — *Gros de Vertus* — *Најпринципи повољ зелени* итд.). Корен му је врло дебео, на доњем крају гб; у главницу допире са читавом

половином своје горње дужине. Најбоље је лишће прилично усправно, крушно, са доста дебелим ребрима. Око главнице је лишће сасвим усправно, на горњој иници жало повидено, отворено-залево и много крупно извергаво. Главница је врло крушна,

Екз. De Verho.

као у добро развијеном купуса, а лишће јој је жуто и врло укусно. За зимску употребу, једна од најбољих сората, она је сорта. За своје потпуно развиће, захтева довољно воде, али кад се и преко зиме на пољу остави, даје и негод снега изврсно заде, које све боље и укусније бива, што год дуже под светом стоји.

* * *

Као што се, дакле, види, и кел, као и свако друго поврље, има својих разноврсних сорти и одлика, које треба познавати, па да се може прима и добра сорта одабрати, а познати нежемо тек онда, кад јој на овај начин будемо из ближе упознали њене особине, појма се од других сората разликује и одликује.

Правила, којих се треба придржавати при насађивању живине.

— Проф. Радомир А. Нешић —

1. Најбоље је време за насађивање живине месец *март, април и мај*, јер у ово време изведена грла отпочињу да носе још исте године (у јесен), кад су јаја најкупула, а дељиво се и развију те доводе прешке. Ранције не треба отпочети с насађивањем, јер је време променљиво, те младци лако изабеб и угину, а сеп тога, зимаре се обично исте године и отпочиу да носе тек у пролеће пауће године. Исто тако, није добро ни сувише доцни насађивати, јер онда настају велике вршине, те младци пију много воде и добијају јак проливи и пламе слабо напредују, а што је најкажљивије, отпочиу носити тек у јулијој години, а и не развију се довољно до јесени, те рђаво прешке.

2. За насађивање треба узимати јаја од млађих грла (најбоље од 2—3 године старих). Јаја треба да су правилог облика и оредње крутоће, дакле ни сувише сатпа, јер се из њих легу неразвијени младци, ни сувише крушна, јер таква јаја врло често садрже по два жућкацета, те се из њих младци теже легу. Најзад јаја треба да буду олађена и што свежија, јер уколико су свежија, утакло можемо сигурније рачунају на изаболене. Старија јаја од 20—21 дан не треба употре-

бавати за насад. Зато је потребно назначавати датум на јајима, кад су сасеона, те да се старост тачно зна.

3. Пред само насађивање треба остати јаја на кално хладно и провидно место за време од 24 часа да постоје, те да се кроз поре усапу влага и ваздух, потребни зачетку из шавот и развитак. Још је боље ако се јаја мету у млаку воду од 35—40°C, јер се тош приликом очисти и од прашиштине. Оно не треба никакo проветити код јаја, која су нечиста по површина и која су старија од недељу дана.

4. За насађивање треба бирати старије кичошке (кочошке, ћурке, гуске, а највише само по нужди), које су благе шарани, при тош добро развијене и имају нарочито јако развијено наперје. За сигурност да ће добро лежати треба их претходно опробати. Ради тога треба их подвигати неколико јаја и пословити их какавм сандуком или порином. Ако после дан два подгажемо поклонак, на приметно да кичошка шарно лежи, можемо ју насадити.

5. Увек је боље насадити више кичошка у једно исто време, јер онда можемо наведемо младе од више кичошка здружити под једну, а остале поново насадити. Све тога, кад имамо више кичошка насађених у једно време, можемо посае 5—6 дана испитати јаја на олађеност, па ако остане ивици број олађених јаја, напоредити их под ивици број кичошка. А са заостатак поступити као у предњем случају.

6. За насађивање треба бирати чиста и заклоњена места, како од сунчане прешке, причаје и ветрова, тако и од унимиралама остале живине и других животиња, као нпр. паса. Изабрано место треба да 35—40 см. огрлати целама или даскама, па у ивици од 3—5 см. метути влажну земљу, песак или каховицу, ради одржавања влаге, па преко тога од кратког сена, а још боље сламе, направити гнездо са малим удаљењем на средини. Врло је добро, кад се гнездо, а и кичошка испод крпа, заграшпи сукновина црстом, да се такав не запати.

7. У блавици гнезда треба спречити судове за храну и воду, а мало подаље наметн гониле од песка или шепела, где ће се кичошке за време устајања кунати и чистити од гониди, ако га буде било.

8. Број јаја за насађивање зависи од вршности кичошка и времена, кад се ирви насађивање, тј. да ли ранције или доцније. Упоште се просечно рачуна под кочошку 12—15, кочошких; под ћурку 15—20 ћурчијих; под гуску 10—15 гушчијих јаја. А мету се под кочошку насадити и гушчија ћурчија и пловчија јаја, само у ивици броју (5—8 гушчијих; 8—10 ћурчијих; и 10—12 пловчијих); као што се под ћурку мету насађивати и кочошка јаја (24—30).

9. Кичошке треба сваког дана да пробаве нан гнезда најмање четврт часа, а ако је на пољу толико јер остати и дуже време. Оно је неходно потребно, јер се на тај начин из гнезда уклони загушљив ваздух и јаја снабду чистиш и свежиш ваздухом, који је потребан зачетку за дисање. Грешка је, прена томе, нелика, кад се храна и вода приносе у само гнездо, да кичошке не устају, те да јаја не „окобу“. Баш напротив, храну и воду треба метути даље од гнезда, те да кичошке буд. принуђене да гнездо напуштају преко дана. Исто тако, потребно је да се јаја за време лежења проокрећу („мешају“). Истина, ово чине а саме кичошке. Али је увек боље тај посао контролисати, па да га и у случајевима потребе одгајивач сам обавља. Ово ће се контролисати најбоље извршити, ако се јаја с једне и с друге стране обележе, другачијим апацима, па с времена на време осматрају како стоје.

10. За време лежења треба кичошке ранити вршастом храпом (шпелом, јечком, сукрзком и др.), а избежавати илећу и оштру храну, јер мету лако добити проливи и балогати у гнездо (што у редовним приликама не чине), услед чега се поре на јајима

знаашу, те зачетак не добија dovoljno ваздуха и може лако угинути.

11. После 5—6 дана, треба предузети нештитивне заштитних јаја, да се види која су олошена а која не, те да се под кљочком оставе само олошена, а неолошена уклоне. Ради овога треба узимати јаје по јаје, па га измешу какарикета и палца омогућити прена сунчаној светлости, а још боље у јарком простору према светлости од лампе. Ако приметимо да је садржина бистра, значи да је јаје неолошено; ако се у средини види тамно место, а по унутрашности крвне жалице, значи да је јаје олошено; ако се ово тамно место (које није ништа друго до зачетак), при обртању јајета не покрете, значи да је зачетак угинуо; и, најзад, ако се у јајету види само тамно место без крвних жалица, значи да је то лампа олошено. Јер је то место или кап крви или каква друго страна тело.

Ако јаја је после извршеног испитивања остао мали број олошених јаја под једном кљочком, онда их треба распоредити под остале кљочке, а са првом неопштити као што је напред споменуто. И овде се види од какве је потребе и користи једнокрвено насађивање више кљочака.

12. На два три дана пред само извођење, треба парничити поновно испитивање, најбоље у млакој води од 40°C. Ако су зачетци живи, јаја ће се у води покренути (задрмати), а ако су изумрли, јаја ће остајати на мрт. Оваква јаја треба одмах из гнезда уклонити, како не би запремала простор и отежавала извођење.

13. Време лезења траје просечно: код поковике 20—21; код црвона 26—28; и код жураца и гуска 28—30 дана. У редовним приликама, кључење почиње на 1—2 дана раније. Младка, који се после наведеног времена не излегу, не треба показивати брешњи луску од јајета, јер су то малон смртни кандидати, који немогу угину, па и ако остану живи, немогу су ипак слаби и крајљиви, те не дају никакве користи.

14. Код је извођење изметнуло треба бржемо узети укљачивати, а наводне младе отањавати у какава суд или корпу са поријем или луном на топлој месту и ту их држати док се и остали не наведу; у противном може мало кљочка на гнезда ишаи и изведене младе поновити, те ће заостати у јајима угинути. Код су се сви млади или изложом највећи број ишаи, треба их с кљочком пренети у одвојене, где ће се даље гајити.

О томе у другом броју.

НЕГА КРАВА ПРЕ И ПОСЛЕ ТЕЉЕЊА

Жар код крава, „вођење“, није послан за извесно доба у години. Он се јавља у свако доба године, а престаје кад се кржава олоди. А да ли ће се јавити раније или доцније, зависи голмко од става здравља краве и њене развијености, толмко, па и више, од расе. — Жар код крава кратуноух раса јавља се раније него код прстих. Јунице расисе-них раса здраве и добро развијене, могу се подвести по парничку једне и по године. Док међутим, јунице прстих раса говеди не треба подводити под бичове, докле не заврше три године или бар две и девет месеци, јер су до тога доба једнако слабе и нерасвијане. Код крава хоће да води, неврвна је; иде тако-аме; слабо јете; уд јој мало отекле и покривен од напала крви; из него иде отетљива слуз; често се вањшта стоа да хоће да мохри; муче и скаче на говеда. Ако се пре тога узлаз, турпе и изско.

Жар код крава траје најмање 24 а највише 36 часова. Ако се кржава у половини трајања овога жара подведе под

бика, остаће сигурније стоена него ако се подведе у почетку жара или по савршетку овога.

Кад се кржава подведе под бика не остаје стоена, жар ће се јавити опет после треће или осме недеље, и онда је треба опет под бика подвести. А по телеву, жар се обичне јавља четврто недеље.

Кад се кржава олоди, жар почије да онада; укири он; почије јести и унутре престану знаци који су се до време трајања жара јављали. Доцније у току времена, трбух јој почије растити и појаве се остали знаци стоености. Стога, докле, чим се ти знаци опазе, треба краву неговати и хранити као стоену. Биће најбоље, ако се за време стоености буде што правдољуде држала и хранила. И зато треба је хранити првенствено добрим ливадским сеном, здравом сточном репом, жеткима и овековом прстпуном. Зелена, а нарочито она која надима као и буђава и пљавста хрчи, није за храњење стоених крава. Рак и бољина прекрпу такође није за храну стоених крава, јер у њој често има гљавице која проузрокује грчеве и болове у стомаку, те кржава због њих може да побаци. А тако исто не треба ји давати ни прашину и буђаву храну, јер и она, као и одвише хладна вода, може да буде узрок побацивању. Са мегова разлога не треба стоене краве изговити на пашу докле год слава са траве не спадне.

За време стоености треба краву добро хранити, јер она тада троше храну не само на своје одржање и развијање, већ и телета. И ако се на то не буде пазило, већ се краве буду рђаво храниле, теле ће закрљавати, те се после не може опоравити и како ваља развити, па на се шта радити и чиме радити. Али, као год што стоене краве не смеју гладовати, тако исто не треба их таквом храном хранити од које ће се гојити. Јер, гојање краве не само што тешко теле, већ су им и телад увек слаба и недорасена.

Стоену краву не треба мести до самога телета. На 6 до 7 недеља пред телење треба мучу прекрцнати. То стога, да би кржава она материје које су употребљаване за образовање млека, употребљива на емшкене и развијање телета. А сем тога, да се и сама за то време одвори и емшкна, како би што лакше телете подвила. Мучу не треба прекрцати од једног, а нарочито још ако је кржава добро млетна, јер може да има штетних последица. Најбоље је, ако се прекрд муче буде вршно постичено. Тако, ако се кржава докле муча три пута дневно, треба је неколико дана мести по два пута, па онда по једном дневно; докле се не види да је кржава гасови засушила. Иначе, ако се на то не буде пазило, већ се муча од једног пренине, може кржава да добије запалење млека.

Краве које мало млека дају, као и оне, које се рђаво хране и саме пресуше на неколико месеци пред телење.

Стоену краву не треба изговити далеко од стаје на пашу. Тако исто ваља је добро чувати од других говеда да је не уздере. И стога, биће најбоље, ако се кржава раније кад се стоеност у велико прирети, одвоји од осталих говеда.

Јако телење напрезање, на бичко од терета ако се кржава преже, или ходе по класавом и неравном мучу, шкоти јој. Па стога је од свега тога ваља чувати, иначе може да побаци.

Кржава нос 9—9½ месеци, па се после тога времена отеди. А бива да се не икни пут отеди и раније. Ако се отеди пре него што заврши 270 дана бремености, такво теле ретко остаје у животу.

Пред само телење, кржава спусти трбух, болови јој унапљу а код корена репа се обе стране ужалује се удебљава. Код старих крава, као и оних, код којих је задња двојама развијена, ова су удебљања већа. А сем тога, уд јој мало отекле и покривен, нима набркане а тако и брадавице. И стога, чим се сви знаци прижете, ваља краву сместити у засебно одвојене

како би била што ситурија. Ту, у тој одељоку, ваља је држати ако се говеда у стаји држе, па је ту и хранила. За храну ваља је давати, по мало а пометше, добродушнава одена. Храну јој ваља давати по мало стога, да јој сточна увек буде лак а не претоварен. Иначе, ако се стојак претовари храном, не само што увећава болове при телену, кад ово наступи, него може да изазове побацинаше.

Ако је место на коме се граа поје удаљено и ако уз то још и високо лежи, те се крава мора спуштати и одоу збрде пећи, много је боље довести јој воду у стају и појити, јер може од тога законско хода да побаци.

Вада за пиној не сме бити хладна. Ако се из бунара вади, треба је извадити на остаци у каваз толикија простор да се мало смачи, и тек је онда дати крави да пије. Хладна вода може такође бити узрок да крава побаци.

То, што је речено да краку треба од осталих граа одвојити у засебу стају, не треба тако схватити, да она треба да је висока, те да се не креће. Не. Ваља је што више пуштати да се креће, па ако неће сама, треба је водити, јер ће јој кретаче помоћи, те ће се лакше отелити.

Врата на стаји, кроз која сточна крава улази и излази, треба да су довољно широка, те да се на њих не повреди. А тако исто, на њима и рагетована, не сме имати клина, оскера или чанорона на којој би се крава могла повредити, јер све то може бити узрок да крава побаци. Под у стаји треба да је равна или бар неки мало нагнут, јер сунчево нагнут под шкотија сточним кравама. Место у стаји на коме ће се крава отелити, треба да је суво и добро подметро пуној сламом. У месту не сме имати бубрета, а нарочито ваља ставити, да ако је која крава пре тога ту побацила, а неки се тачно узрок томе, на то место краву и не уводити.

Кад се крава почне телити, не треба ништа да је узнежирава, нити да се ко други око ње налази само чувар, који је на те појаве извикао. Све друго ваља на стаји удаљити, јер рагаторв и ниска само отежава телену. — Пре него што ће сам акт телену наступити, појаве се под крава породилско болови. Она се узнежири, чење лежи и устаје, докље савлавања билонина не легне и теле се не полаже. — Младучке лежи у утроби потпуносе са изпруженим нотама напред ни које је глава наслована. Грчеван хатрничних нишња младучке се потпуноје напред отвору да. Оно је обавицево извесним жехором шупио жукасте, денале течности. Степанем нишња, као и жехур као и младучке, потпуноје напред отвору. Кад се жехур појави услед неаростаноста натожава краве, он прене и течност се пресе. Одмах за тим појаве се прелде поје и глава телета, а по тој услед чистеаноста грчевна материје и цело теле доје на овај свет.

Кад теле пије велико и кад је у утроби имало правилни положај, телену се сарши брзо: из 1—2 часа. Али, кад је теле крупно, а нарочито ако му је велика глава, па и ако има правилни положај, телену теже бива и дуже траје. Стога, тако телену ваља потпуноје. Кад водити жехур прене и носе на главоу покажу се, треба ухватиит теле за главу и ноге на повући у правцу нима. Ну пучење ваља вршити онда када материја буде потпунојева млада и ову само потпунојати. Иначе, ако се само буде онако кучко, може да се учини сагна грешка унутра, те да ту незнатану плава крава главоу. Стога, дикле, кад тај случај наступи, треба добро шавити, па то поверити каквом вештом локву а не жижар ком. Руже морају бити потпуно чисте, а нити савани срезаји и заштитени како би се сви њихви делови сачували од повреда и заразе. На у ком случају тај посао не треба да врши нешто лице.

Ну, при телену денана се и то: да водени жехур прене, али се теле не појављује ни после најдубљих напона. Стога,

чија се то приметити, треба одмах позвати сточнога лекара који ће указати помоћ и помоћи крави да се плода курталеше. Зауверену главу у страну или ногу, може довести у природи боловијој само сточни лекар и тако одлазити порођај. Нешта лица не само што не могу указати истинску помоћ, већ могу да направе велику штету. Непознанавајући пут којим теле треба да дође на овај свет, они могу наслад брлати по унутрашности и чупати за нита дохите, и онда, у место помоћи, најбрзији корачица ступа смр. Стога од таквих лица ваља да се чувају одгајивачи као од киве натре. Не треба „шавити клинац па изгубити поткоњину“. Због оно неколико динара које ћемо дати сточном лекару за долазак и труда, не треба да изгубимо и краву и теле.

Кад је телену правилно, и крава се са телетом сретно раскрети, она устане и том правцином се пучана врва којом је теле да му било привелога отклизе. Ту краву треба на извесном одстојању од пука заветити и у близини тога чвора одоћи тупим ножем или макама.

Како теле па свет обично долази мокро и латано, то га треба остаци крави да га одиже и очисти. Повеке краве, а нарочито преснеке, осећају прека томе локу одратност и неће да лежу. Стога, да би га крава одмала, треба га погнати трипама, па ће га онда радије одмлати. За време докле крава леже теле, ваља шавити да не повреди шупак и пучану праву, јер може да изазове запаљене које је опасно.

Пошто је и то већ саршино, треба краву са телетом одвести у кахну толду стају, ако је та у којој је отелено—хладна. То је пукико колико ради самога телета, коме је потребна топлота, тако исто и због краве која је тако рећи отворена и роната, те је и њој топлота потребна. Кад је крава у оваком стању, треба је добро чувати да не осебе, а нарочито се мора шавити да у стаји не буде промаје.

За време телену услед јаких напрезања и болова, крава се хакоп толико олази, да изгледа као повисана, те врло лако може да осебе. Стога је треба добро ветрати гужвом све сламо док се добро не осуши, па онда покрити сањакм таким покривачем.

Кад је телену правилно саршино, крави обично изабди постелану за 3—6 часова. Али, како се денана да постелана не каже и не отпадне на вреже, ваља то сматрати као обавлау ствар и одмах звати сточнога лекара. Јер, ако постелана остане дуже у крави, може да има штетних последница како по здравље краве тако и пому даљу плодност.

Многи одгајивачи, кад крава изабди постелану, баце ову жижар гла. Међутим, то не треба. Постелану ваља увек дававати да је нећ а нарочито краве не ваљу. После, пошто крава изабди постелану, још неколко дана траје чистење од слани, за које се време почне скупљати канал кроз који је теле прошло.

За време, док је крава још овако роната, не треба је хранити одлише кабистом храном, јер јој је унутрашност осетљива, те прозивају болове. У ово време најбоље је храниит је добријим апетитом сеном, а давати га по мало, докле се крава не опорави. А после тога, може јој се давати и друге хране. Само ваља при том шавити да она буде таква, да учне на обрнављене плеса, па да она не буде много јако, јер је шкоднојево по здравље телета.

Краву треба појити млаком водом. А да би радије пила, јер према кој осеба неку одратност, треба у му бацити коју прегрету трица или брашна, па онда изнежати и дати. Таску воду она ће радо да пије и добро ће јој чинити. Хладну воду не треба давати, јер од ње може да добије запаљене.

Како год што треба обратити пажњу на чистоту места на коме ће се крава отелити, тако исто треба обратити пажњу

и на то, да и оно место где ће она са телетом боравити буде такође чисто и суво, а не влажно и буравно, како се пучана зрна не би зирањала, јер од те болести телад спасавају.

Кад је теле здраво и кочошно, оно се еднак диже на ноге и тражи да сине. Слабија телад не могу у први час сама да се дигну, на стога их ваља помоћи, вазећи при току, да правилно ставу на све четри ноге. По том ваља га привести звигну да се надоји. Прво млеко — колострум — које теле пише, служи му да га прохити од нечистоће коју је у времену на матерне утробе дозело. При овој дојењу ваља пазити, да се теле не прешине, јер може да добије проливи, који доста штетно утиче. На и додије кад се млеко камене, ваља пазити да се теле не прешае, а нарочито кад је ово тног млеко.

Има тугалних крава које не дају телету да сине, а ни да се музу. Стога са таквим кравама ваља немоу благо поступити. Ако се противу њих сада употребљу, оне се ваљаније да после не даду себи прили. У оваквим случајевима, најважније и благо поступају једни да је лек.

Да би кртва дозвољала телету да је задоји, треба јој дати тргна да диже и онда нустати теле. За време лизања она пише толико ни особати тугалност, нустане да теле задоји. Овако треба радити докле се кртва сазем не привикне на теле и музу. А за то време, главно је да се с њом што дешше поступа.

У младих крава пресекана није је слабо и неразвијено, чега се не треба плашити, већ уштеди да се само развија. А не треба против тога употребљавати никакна лековита средства, јер она коју само да никне. Под таквим кравама најбоље је оставити теле да што дуже одаја. Оно ће сивајни час једну, час другу брадавицу и учинити да се правилно развија. А ударајући главоу вине за време одајања и сивања, утисне много да се оно што слабо развије.

На 4 недеље после телена, јавиће се код краве омет жар. Ако је добро развијена а при том здравна, треба је подвести под бика. Али ако је слаба, а уга то још и неразвијена, кавне су махом пресекане, а траја је под бика подводити, чин се жар јави, већ оставити 4—5 месеци. За оно време, уз добру храну и негу, она ће се добро опоравити а и боље развити.

Стаја, у којој се кртва држи, треба да је топла и увек чиста, јер чистота и топлота потпунују лучене млека. Ако ли је пак стаја хладна и нечиста а ваздух покарен, кртва неће давати доста млека, па на се како иначе јакош храном хранава.

И. К.

КАКВЕ ТРАВЕ ТРЕБА ПОЉОПРИВРЕДНИК ДА СЕЈЕ

— проф. Рад. А. Нешки —

Мислимо да није потребно говорити о пољивностима о живности и потреби сејања трава за исхрану стоке, јер држимо, да је сваки од пољопривредника одавао начело стич. Довољно ће бити, ако само напоменемо, да сејањем и гајењем разних трава, пољопривредник може имати сталне основне ливаде, богате и трајне пашњаке, а тако и што неупоте и утрине; а што је најглавније, никада, на како година рђава била, неће остати без толико пиће, да своју стоку, преко зиме, не може исхранити.

Стога ћемо овде укратко наложити само врсте трава, које пољопривредник треба да сеје, и земље, на којима оне најбоље успевају, те да произведе што више и што боље пиће за своју стоку.

Све врсте трава, које пољопривредник треба да гаји, с обзиром на њихову хранљиву вредност, могу се поделити на:

1. Најбоље траве, т.ј. траве од највеће пишне вредности, где спадају: утривац, дуљка, власта, бела метлица, лисицији реп, једнолетна метлица, општрна, мачица или поново прасе и гласици;

2. Траве средње пишне вредности, где спадају: рудач, чешњак или шећи реп, жути овсик, казани овсик, првена власта, шећи трава, бела росула и прена росула;

3. Траве од мање пишне вредности, где спадају: наула или жљавља мелуница, пресница или зечац, сивац, високи бус, мишјака, вијук, трескот и мека класка;

У погледу земље, које спомнуте траве захтевају, односно на којим земљама најбоље успевају, стоји овако:

1. На влажним земљама најбоље успевају: утривац, дуљка, власта, лисицији реп, општрна, мачица, бела метлица, гласици и наула или жљавља мелуница;

2. На осидани и вине заповратни земљама најбоље успевају: бела метлица, гласици, жути овсик, казани овсик и мека класка;

3. На сувим земљама најбоље успевају: вијук и трескот.

4. На сивим земљама најбоље успевају: сивац, сивац, вијук, трескот, росула или коленица, мишјака, пресница или зечац. Ова последња трава не даје Бог зна какву пићу и прено, али има повеће ливе, које јој стока врло радо једе;

5. На земљама (ливцама), које се изводњавају, најбоље успевају и најтоплије се препоручују: утривац, дуљка, гласици, власта, бела метлица, лисицији реп, општрна, мачица, жути овсик, казани овсик, првена власта, росула, мишјака и чешњак или шећи реп.

Најзад, наводићемо оншта правила, којих се треба државити при сејању трава. Та су правила:

1. При сејању увек узимај у обзир каквова и положај земља, на према томе одређуј и врсте трава, које ћеш да сеје; а најбоље је: ако узмеш свешу од вине трава, најмање 8—10, јер ће ти прено бити у свако доброј ситуацији;

2. Сеј, према доброту (касноћу) земље, најмање 35—50 кграма на хектар;

3. При одавању омета, нех ти служи за путоказ траве које на дотичној земљишту, што хитаним да засејеш, од природе успевају, али се налик у његови најближој околини; јер ћеш само тако моћи поделити избор трава које дотичној земљишту одговарају;

4. Старај се да увек добијеш добро, здраво и клијаво семе, а за сваку ситуацију тражи и гаранцију, а семе поручуј само преко Српског Пољопривредног Друштва.

ЖИВИНАРСТВО НА ВАЛКАНУ

По Едвард Брауну, професору живинарства на пољопривредној факултету у Радугу у Енглеској.

1 Српско Живинарство.

(наставак)

Х р а и а.

Србија је велики произвођач кукуруза и огроман део њене производње засејава се кукурузом. У истини, кукуруз је главна храна сенокосицема живине још до говеда, и у њој ретко ко, да и животи на какву другу храну. Мени је лично потпуно јасно зашто општра, али и кратка, зрна српска — а ми смо ју ју нут мало остали — чини кукуруз врло вредном храном; али Срби још имају да науче, да кукурузно зрно не даје ни најбоље јаје ни најбољу живину за јело. Ту је доста последица

Топчидер.

Три миле иза Београда налази се једино државно пољско добро, које се зове Топчидер. Пошто оно има и један *парк*, а да места и елегантни грамањ, то је оно добро и једино велико *салотенско* добројадна за време летње сезоне. Парк се налази у врло лепоме положају, обухвата и *орзе* и *доље*, има ронцу која га зашита, и стање и друштво, крајини дрешно засађено, а преко тога нарочито мора да је и обогато место за уживање.

Топчидерско државно Убрзо није никаква ниска ратарска него само *примерок* за углед ониха које пољска привреда занима, а притом још и предмет за ушаване оних који у Топчидер тога ради долазе. Јер ту се дају видети и најбољи типови домаћих животиња, поред лепога цвећа и коришћеног бањованства. Бањи на београдској школи и гимназији, ту долазе, али се доводе, да ни се показе пративна страна пољске привреде. Већ, добомак, да ово топчидерско добро српско државно не може да издржи повољна употребљена са угледним знаљцима те врсте у другом свету — оно је још површно и неразвијено, али му ништа не смета да порасте, и да се у многе недостатке — као у *грабовинама* на пример — поправа и дотера. Како му драго, ми је као синглоско посетити Топчидер — највише интересовања његова *животиња* и *животињство*.

Дакле, кров код којих се топчидерска живина налазила, узлази је у састав дотичних и сталних зграда, — и имао је *дементријан вој*, *пикрених земљах*. Оно је већ, по себи, једна погрешка и, *због* нарочито, мора обављати *шпијунски* животиња. Реконе нам, моутима, да је тај део предузета нак, у своје заклетку, и да се хисаи и смера на велика побољшања. Простор за живину био је мали, а није изгледао ни *чист*. Код онеког земљанина упознамо, да бих рекао, да би се, о мало трошка, дао ту подићи сасвим другачији *живинарник*.

Што се саме живине тиче, *сележне* *зрне* биле су очевидачно најбоље дома. Неко су од њих биле и врло добре, и по облику и по облику, али их је било и ситуација. За турске реконе, да су култивни у *Египатској*, а *женске* у *Нормандији*. Од бољошњу било је *неколико* *квалитетно* *сорте*, узнеох из Угарске, и биле су *привлачне* *квалитете*, али и доста *приво-шараног* *перја*. Од судно боље беху *кућанске* *орнаментике*. И оне су биле *кућанске* у *Мађарској*. Неколико *шпијунки* биле су *веома* *тишине* — од којих једна или два *петлања* са *белим* *ногама*; док су други имали *жуте* *ноге*, *неки* *чан* и *габање*. У јуту је било и *повише* *пловача* *ривачки* — *међу* *њима* и *једна* *невожа*, — и то бивше *не* *живинарски* *топчидерски*. Ја се надам, *достога*, да ће се у будуће *градити* *нешто* за *ову* *страну* Топчидерско *Економије*; јер *онако*, *како* се *од* *тамо* *живинарство* *подиже*, *није* *задовољавајуће* *нити* је *чак*, *према* *закону*, *представително*.

Усталом, у Топчидеру има за *гајењу* *доста* *крушне* *стоке*, као *што* *има* *деи* *бед* *мази*, *који* *се* *велика* *најма* *поклања*, и *увесно* *поклања*. То *исто* *вреди* и за *дотични* *честотих* и *цвећари*. Свакако, *цвећарство* и *оварство* има у Топчидеру *један* *модерни* *расадник* — *колико* *ми* *видосмо* *од* *Србије* — *најбољи*

(шпатањко се)

**Опасност брачне везе између јектичавих, спре-
чавање и борба противу нотиах.**

Иване Д-р. Доб. Гер. Поповић

Јектика је најопаснија и најраспрострањенија болест. Она кося код нас десет до петнаест хиљада лица. Она је не само жива, већ и целог света најчешће као. Стога је део свег отионог јуку борбу против јектике.

У свакоме свету, на и у најудаљенијим крајевима на земљи, сваке године водимо се све већи и већи број дечкишита, скловиншита и других за тај циљ намењених завода. Сваког дана појављују се многобројне поучне књижице, јавна предавања, кратка упућства; уводе се нове законске одредбе, — а све се то ради због сузбијања јектике.

А код нас? — Ми смо тек у самом почетку и са најслабијим предствима у борбу ступили, да досада нисмо живели?!

Утврђено је: да *маса* *морана*, *де* *ома* *тајанске* *јектике*, *мора* *бити* *прошета* *својом* *упутствима* *за* *чисти* *и* *борбу* *против* *јектике*. Само на тај начин *шестосе* *се* *чиш*.

Поред многобројних извора, који служе за пренашивање јектике — *брачна* *веза* *између* *јектичавих* *најбоље* *је* *извор*, *нај-* *сигурнија* *начина* *и* *најлакши* *пут* *да* *се* *јектика* *рашири*.

А да би се тај извор јектике сирчио и то делом ушитоно, *напомене* *следећа* *упућства*, *по* *којима* *нека* *се* *сваки* *грађанин*, *коме* *је* *мало* *живот* *његов* *и* *његових*.

Та упућства доносема према одлуци дотичног у састанку државна за сузбијање јектике као народне болести у Берлину 1899 године.

I Утврђено је:

1. Да све оно, што *делом* *наизгуба* у *великој* *мери*, *допринесе*; *да* *се* *појава* *јектике* *развије*; *и* *кад* *је* *већ* *ту*, *да* *се* *погрива*;

2. Да је блиски *додир* *између* *болесника*, *који* *болује* *од* *јектике* *и* *здравих* *чисти* *извор* *и* *делом* *за* *ширење* *јектике*;

3. Да *текобином* *стањом*, *тежак* *рад*, *брига* *за* *нашунни* *хлеб*, *стварају* *што* *год* *земљините* *за* *ширење* *јектике*.

II Брачна веза између јектичавих *двоице* *полагати*:

1. За *самог* *болесника* — *оболодел*, *јер* *пошто* *си* *шпијун*, *трудноћа*, *и* *било* *је* *лако* *допринесе*; *јавно* *рашину* *појање* *јектике*, *и* *кад* *је* *она* *већ* *развијена*, — *знати* *се* *погривања*;

2. За *супругинице*, *децу*, *као* *и* *за* *њихову* *послугу*; *јер* *је* *нарочито* *зараза* *између* *супругиница*; *затим* *пренашивање* *ноте* *од* *родитеља* *за* *децу*, *као* *и* *не* *од* *једне* *за* *привосна*, *као* *и* *на* *по-* *слугу* *и* *остале* *укључено*.

3. Опасности су за *ширење* *јектике* *угодни* *леде*, *угодни* *је* *скучености* *и* *слабије* *благостање* *дотичних* *лица*.

III Да би се спречило *оне* *опасности* *треба* *забрањати*:

1. Да *лица*, *која* *су* *по* *рођењу* — *ворски* — *као* *и* *по* *својем* *саставу* *сушнина*, *која* *изгледа* *да* *болује* *од* *јектике*, *не* *ступају* *у* *брак* *у* *оној* *млађим* *годинама*.

2. *Тик* *пре*, *не* *смеју* *ступати* *у* *брак* *она* *лица* *код* *којих* *је* *јектика* *са* *својим* *знацима* *развијена* *у* *великом* *ступњу*. *Најбоље* *је* *да* *јектичави* *ступају* *у* *брак* *тек* *после* *две* *године*, *од* *када* *је* *излечено* *сваки* *знак* *оболела* *од* *јектике*.

3. *Оно* *нарочито* *важи* *за* *она* *лица*, *која* *су* *рђавог* *интервалог* *стања*, *и* *код* *оних*, *која* *су* *привушена*, *да* *раде* *тежак* *радове*, *у* *којима* *мора* *шта* *више*, *и* *жива* *да* *учествује*.

4. *Знати*, *на* *ово* *се* *не* *може* *нико* *приврати* — *важати* *силном* *закон*, *већ* *се* *то* *мора* *постави* *јавним* *и* *приватним* *поучавањем*.

IV Да би се у *браку* *јектичавих* *лица*, *ушешено* *борили* *здрави* *против* *велике* *опасности*, *неоходно* *је* *потребно*:

1. Да се *оба* *супругиника*, *би* *изважко* *изговора*, *довољно* *поуче*, *од* *зато* *познаних*, *о* *тој* *оној* *опасности* *и* *великој* *од-* *говорности*, *које* *они* *могу* *да* *допринесе* *својој* *деци*, *послуди* *и* *осталим* *здравим* *укључено*.

2. Да *болесник* *супругиница* *укљана* *свој* *уључавањем* *и* *осталим* *измет*, *да* *би* *не* *шешид* *здравима*; *да* *најбрзијавије* *легује* *честоћу* *свога* *теља*; *и* *да* *се* *по* *могућности* *како* *својом* *дотира* *са* *својом* *и* *сином* *ушави*, *које* *они* *употребљавају*;

3. Да *се* *рубање*, *као* *и* *посељени* *ствари* *јектичавог* *тек* *после* *добре* *дезинфекције* — *чишћења* — *поменути* *са* *рубањем* *здравих*. *Нешто* *одело*, *послугу* *стипају* *собу* *дезинфектовати* (*чиштити*) *чишће* — *у* *отпални* *дисинфекцији* *прочишати*.

4. Да *се* *супругиница* *стварају* *за* *најбрзијавију* *честоћу*, *за* *својотел* *и* *ваздух* *у* *свој* *стању*, *да* *је* *чишћења*, *као* *и* *осталим* *својим* *уључавањем* *опришћавају* *марганим* *правном* *подом*, „*рапо-* *вођењем*“ *и* *добром* *кислом*;

5. Да *се* *у* *оној* *породици*, *у* *којој* *делом* *довољно* *представна* *и* *где* *је* *текобином* *стање*, *не* *предостро* *нашине*, — *јектичави* *супругиници* *ушуги* *у* *како* *дечкишита*, *болнику*, *док* *год* *не* *буде* *болесника* *за* *своју* *околицу*;

6. Да *се* *после* *сироти* *болесног* *супругиница*, *рубање*, *остала* *хљанине* *и* *стање* *на* *основа* *ошито* *од* *кућних* *кљани*;

7. *Ако* *се* *паци* *на* *она* *предостро* *нашине*, *такав* *брак* *биће* *у* *кући* *за* *здраве* *грађанерино* *болесника*; *и* *оболодел* *свој* *живот* *живи* *она* *допринесе*, *да* *му* *се* *лице* *скапа*, *и* *да* *се* *живи* *продају* *што* *дуже*!

Најбоље *је*: *ни* *слаби* *и* *са* *јектичавим* *лицем* *не* *ступати* *у* *брачну* *везу* *ако* *си* *ради* *свог* *живота*! *Један* *човек* *теме* *варљиво* *родити* *дошче*: *део* *живот* *пун* *туж* *и* *жолоти*!...

МЛЕКАРСКЕ ШКОЛЕ И МЛЕКАРСКИ ЗАВОДИ У ПОЈЕДИНИМ ЗЕМЉАМА

ОД ДРУГИХ
Д-р Ф. Габринска
из Београда

Немачка, у погледу млекарске виставе, стоји на првом месту. Она располаже са преко 14 често научних завода, од којих долазе два на Вајмару и на један на Хесен, Мејленбург-Шварн, Оденбург и девет на Пруску.

Већина ових завода стоје у вези са млекарским школама. У поједине млекарске школе примају се само женске, а у друге само мушкарци. Али има такође школа где се и једни и други примају.

Организација ових млекарских школа је већином према месним приликама издешена, те због тога се и једне од других врло често разликују.

Тако Вајмарска има један виши завод у *Вајенгенштајну* (Weihenstephan), две бачице у *Сонтхофену* (Sonthofen) и *Лоју* (Loos) и један млекарски завод у *Лименштаду* (Limmstadt), који је у вези са високом полјопривредном школом.

У Мејленбург-Шварнију је млекарска школа спојена са млекарском централом у *Гистрову* (Güstrow).

Пруски има у овим провинцијама многе млекарске школе: За *Браденбург* у *Пренлауену* (Prendlau), за *Хесен-Насау* у *Фулди* (Fulda), за *Неточну Пруску* у *Клеиниј Тариан*, за *Поморанску* у *Грејфсвалду* (Greifswald), за *Рајнску* провинцију у *Цалбаху* (Zalrich), за *Саксонску* у *Брени* (Brehna), за *Шлескију* — *Холштајн* у *Килу* (Kiel), за *Западну Пруску* у *Прозеру* (Pruzen).

Женских млекарских школа има у *Лутербаху* (Lauterbach), *Кросену* (Krossen), *Варнику* (Wagnikau), у *Велком-Коршуму*, (*Groes-Karschau*) и *Фрејстаду* (Freistadt). Све ове школе за долазбе у *Рајдолофелу* (Radolfzell) и *Хелмстаду*, на којима је такође млекарство заступљено.

Заједно и мушке и женске (оба пола) примају на млекарским школама у *Вресену* (Wreschen), *Гроизен Росену*, у *Протслину* (Protslin), *Обершлесену*, у *Мемингену* (Memmingen), *Сонтхофену* (Sonthofen), *Браншовејну*, *Килу*, *Колмару*, *Герборну* (Gerborn), *Дорпу* и у *Велком Холмштејну* (Grossholzende).

Према томе Немачка има 14 често научних завода, од којих се налази 21 млекарску школу различитог степена. Млекарске школе које стоје у вези са огледним станицама образују и спремају људе за управнике млекара, мушке учитеље, консуленте итд.

Неке школе служе за образовање младих са помоћницима. Женске, које спрема млекарску школу, ступају у млекарство на извешаја као стварице (панцијне).

У *Швајцарској* су заступљени сви степени млекарске виставе. На Политицији у Цириху млекарски курсеви трају 5 семестара.

Огледним млекарским станица има у *Либелфелду* (Liebfeld) код *Берна*, у *Цириху* и *Лозани*.

Млекарске школе у Швајцарској су ове:

1. *Бернска млекарска школа* у *Рити-Цолпхофену* (Ritt-Colpshofen), која је једно и млекарска огледна станица.
2. *Савој-Гилемска млекарска станица* у *Gusterhof-Rhienicku*.
3. Млекарска школа и млекарска огледна станица у *Рено-Пезу* код *Фрајбурга*.
4. Млекарска школа у *Мондиону*, шатон *Ваалд*.

Све на млекарским школама, млекарство је заступљено такође врло добро и на швајцарским полјопривредним школама, нарочито у том погледу стоји одлично зикса *полјопривредна школа* у *Рантлаху*, која има и своју бачицу.

У *Француској* је увођење млекарске виставе било негде путем као и у неким другим државама, дакле прво је уведена на *полјопривредним школама*.

Три такве школе, које носе име „Ecole pratique d'agriculture et de laiterie“, у вези су са млекарима.

Почетком осамдесетих година XIX stoleka почели су оснивати млекарске стручне школе и то најпре са такзованим „Fruitiere Ecoles“, којих је за сад 16 на броју и од којих је само у *Савоји* 8.

Настала је у њима покушајно упућена на спремање окупљача сира (Ligéres).

Абсолвенти ових школа иду после као помоћници у сирарнице или поседују млекарске школе.

Као реимониране „Fruitiere Ecoles“ су у *Prindy-u* и *Soyavel-u*. Спремање великог броја стручно образованих младих, поменути заводи су много допринели побољшању тамошњег сирарства.

За образовање старара постоје две млекарске школе, једна у *Coillagou-u* код *Bennes-a*, и друга у *Kerlevee — Hames-y* (Fruitiere).

Сви заводи служе искључиво за унапређење млекарства на малим извешаја.

Један степен виша је од ових побољшаних завода, млекарска школа у *Poligny-u*, која је уједно станица за обавештавање у вези са огледном станицом.

Највиши теоријско-практични млекарски завод у Француској јесте за сад „Ecole nationale d'industrie laitiere“ у *Marivalle-u* код *Beauvoisine*, који је уједно, општа, за обавештење и контролни станица.

У често научно погледу биле би поред *магистралне школе* „Institut national agronomique“ у *Paris-u*, „Station laitiere du Cantal“ и млекарска лабораторија у *Soyeres* (управни Дорни).

Једну млекарску школу, коју *Италија* има јесте у *Regio Emilia*.

Курс траје 3 године.

Дале има завода, који годишње приређују теоријско-практичне курсеве о спремању сира, и са којима је у вези млекар и хемичка лабораторија.

Најзначајнији је од ових завода краљевска општа станица за спремање сира у *Фолу*.

Курсеви трају 6 месеци.

Прилике се ограничеви број ученика, чији је степен образовања различит.

Настава се састоји у теоријским предавањима на оточарства, општег млекарства, и из технике сирарства, као и у практичним радница и сирарница и у стаја.

Италија, са већим образовањем, поучавају се и раним методама испитивања масла.

На *полјопривредној школи* у *Брешцији*, која има и своје посебне извешаје, дражи се годишње шестомесечни курсеви на сирарство. Такође и други *полјопривредни заводи* у *Conegliano*, *Cagliari-u*, *Bressanone-u*, *Coltargirone-u*, *Voghera-u*, *Sassari-u* и *Рому* приређују прилике народу да се поучи у практичном сирарству.

Школе у *Рому* и у *Sassari-u*, приређују искључиво општег млекар.

Све ових школа у Италији постоје и т.д. пута предавања и курсеве, који доста потпомогу нашег знања на млекарства у народу.

У *Белгији* постоји млекарска школа у *Borbeck-u* у *Фландрији*, где се спремају младих за управљање млекара.

У изгледу је оснивање сличне школе са огледном станицом у *Гемблеху* (Gembloux) на Валонској покрајини.

Има млекарска школа налази се у *Велеком-у*.

За образовање младих (девојача за стараре, служке путујуће школе са трговачким курсевима).

У *Холандији* је млекарство заступљено на извешаја *полјопривредних школама*, а према локалним потребама, приређују се и изгледни *неверни курсеви* на којима се драге предавања на млекарства.

Млекарска школа у *Bolsward-u* је једина стручна школа у земљи, која спрема млекарским персонал на шестомесечним курсевима.

Данска има на ветеринарској школи у *Копенхагену*, одишено на *полјопривредној Великој Школи*, који је у вези са спремањем, катоду за млекарство; на пошто нема свој сопствени огледни млекар, то се огледни врши на свима боље уређеним млекарима у земљи.

На *хемичким, општим и контролним станицама* у *Копенхагену*, које су уједно и станице за испитивање путера (масла), приређују се два пут месечно, у нарочито за то одређених просторијама, изложба масла (путера), којом се приликом врше свестрано научна испитивања.

Млекарска школа у *Ribe-u* на *Данској* спрема, у два петомесечна курса, мушке и женске штомичке са помоћницима у млекарима, односно стараре.

У ту школу се примају само они ученици, за које Данско Пољопривредно Друштво има да су практицирани у икаком угледном занату.

Шведска има занатлики институт у *Moorp*, који је са тамошњом Пољопривредном Академијом у вези.

Пољопривредни институт се састоји из вишег и нишег одсека. Свега има две занатлике школе и то: у *Avidaberg-y* и у *Björkberg-y* и 23 занатлике станице. Под последњим разумеју се добро уређени занатлици, у којима се 2—5 ученика потпунају свима практичним занатликим радovima.

За овај циљ се са одметственом занатликом направил нарочита уговор.

Због тога што је на овим занатликим станицама веома мали расход око поддржавања, учинило је да су се оне јако распространиле по земљи.

У **Норвешкој** постоји шеста пољопривредна школа у *Lau-y* са 5 одсека, међу њима један искључиво за занатство са двогодишњим курсев.

Осим тога има у Норвешкој 3 занатлике школе за мушкост и две такве за девојке.

Као специјалне школе познате су: *Cheddar* — сирарска школа у *Norwiche-y* и швајцарска сирарска школа у *Stokke-y*.

Русија има, као више завода одлично снабдеване, обидне занатлике школе и занатлике огледне станице у *Moskova-y* и у *Edimovoye*, у које се примају и мушкост и женски типомци. Осим тога Русија броји на 20 виших занатликих школа и занатлика у којима претеже практична настава, и у које се већином примљују девојке.

Русија има такође и инструкторе, који по земљи држе специјалне курсеве. Има двогодишних курсева; курсева за ренитирање и курсева за спремање. Њих поседују највише последњих и последњих, који хоће своје занатлике да побољшају и унапреде.

У занатликим школама настава траје 2 године. Пошто се у ове школе јављају деца са веома лошом школском спремом, то се на њима предају и основни — елементарни предмети. Ученици, одговарајући, морају вршити све радове у занатлици и стаци.

Наставници су један стручан учитељ, који је једног гарантера школе, један учитељ народне школе и свештеник. Њих плаћа држава.

Све школе осим државна на њима, које Министарство Привреде да поштеди наћи. При избору се нарочито нази, да има на знању у довољној количини занатлике и да се њима добро управља.

Уређење занатлика се подешава према месним приликама шир: сирарска се само једна прета сира; због тога су они заводи у извесном смислу специјалне школе.

Последњи занатлики, која су у вези са занатликим школама, једно су и управљачи тих завода и имају право надзора над учитељима и ђацима. Пошто овозможују број школа не може да задовоља потребу у сировини стручних лица за велику руску царевину, то је у изгледу да се број овакових завода повећа.

Бугарска, на пољопривредној школи у *Sofiya-y* плаћа једног стручног сирака, који поучава иже сирарскај Гуду-сира.

Сједињене Државе Америке имају 50 занатликих школа, — међу њима и једну за младе Принце у *Tuskeg-y*.

Оне су обично са Универзитетима или Великим Школама везане и служе једно и као огледне станице.

Поједино државне саградиле су за ову сврху величанствене грађевине.

Настава је теоријска и практична. Треба поменути, да се на овим школама ђаци поучавају и брзарству (машинском штељерију), како би могли руковати машиницима и на њима иже репаратуре вршити.

Организација је ових школа врло разнолика, нарочито у трајању курсева, који се крећу између 3 недеље и једне године.

Канада има у *St. Hubert-y* једну занатлику школу, која је једног огледне станица.

Једна друга таква школа у *St. Hugues-y* служи искључиво за поучавање у сирарству *Cheddar* — сира.

Аустрија има једну катедру за занатство на Великој Школи на Пољској Планини у Бечу и занатлике школе у *Dorn-y*, *Friedland-y*, *Kremsier-y*, и *Reesbör-y*, чија је организација одлична.

Такође на занатликим школама и на школама за домаћинство, занатство је заступљено, уколико оне за себи не сталко значајна има, нарочито на школама у *Nöbde-y* код *Neutitschein-a* и у *Klagenfurt-y*.

Угарска има једну вишу занатлику школу (за образовање младих за управније занатлика) у Шарвару (*Sarvar*) на југу Ганса и четири ниже *Köster-y*, *Göbölly-y*, *Vezecsk-y*, *Czakoveer-y* и *Nagy Seesvany-y* (последња је девојачка).

У досад побораним земљама данашње стање занатликих школа и занатликих огледних станица овако је:

Немачка	45
Швајцарска	7
Француска	23
Италија	3
Белгија	3
Холандија	1
Данска	5
Шведска	27
Норвешка	6
Русија	22
Северна Америка	52
Угарска	6
Аустрија	6

Укупно — 206¹⁾

Д-р. У. К. С.

БЕЛЕШКЕ

Воће као храна и као лек. — Свеже воће и перспремади основи од воћа играју врло важну улогу, како у погледу њихове хранљиве вредности, тако и у погледу њихове лековитости. Зато се код других народа воће јако ценити и више се тражи, на се и осуде плаћа него у нас, који га ређе и више као послатину употребљавамо.

Треба само предочити, да троклеј шир, не само хранити, већ и лечи — нарочито се његова лековита моћ огледа у пречистињаву крви. — За троклеј долази најјача, која му изгубило не уступа. — За кајетин долази перница, која је најбоље средство против ривог сварљивања, особито ако се редовно и сваког дана употребљава. — Јабучка не само што се по својој хранљивој вредности равна ијетом поврлу (шир, проширлу), већ својих витаминских потпомаже варење и повољно учествује на здравље целог организма. Укупане и зашећерене јабуке штеде ијетом материјама помажу да разне праикове и лекове против ијетом дејачих болести, а нарочито, овако припремљене, служе као предохрана против ијетом болести густе. Сох од јабуке веома повољно учествује код болести јетре и проширлог канала. Повољно дејствује јабука понављају се мешавина над се редовно и сваког дана једу пре спавања. Најјача јабука садржи у себи и овозора, те хранити и помаже, а има и дијететичко дејство за луде, који пате од першове и осуде у вољу за рад; узрокто, јабука хранити и дух и тело. — Повољно дејствује лимуна је, такође, познато. Његов сох гисти шећ, а некећен у црну клову веома добро дејствује против газвољене.

Сем сохова од побораног воћа, предно је поменути и сох од малина и кушња, од којих последња, над се зашећери и није, врло добро дејствује против кашља. — Сох од некувалних дрвенина повољно дејствује против шкредула. — Сох од јагода, или још боље размачењене јагоде, лечи промрзла места на телу итд.

¹⁾ Довољно овај преглед Занатликих Школа и Завода у најближем значењу, да би се могло видети се ижема довољно изостаје из занатлике и иже Србија има и у ове минуте, а иже су у тој области за јужној Мањарици и Занатлике Падугурије — ижега било по у пољеник аментутих земљама.

6. винограда	60 дна.
7. испред радова	190 "
Свста	850 дна.

II Расход

1. Плата сталном раднику	360 дна.
2. Хонорар сконику	190 "
3. За надничаро	300 "
4. Канцеларијски материјал	20 "
5. Непредвиђени трошкови	50 "
Свста	830 дна.

Председник предлага да се избере благајник подружнички на месту поч. Милорада Бишћа, Скупштина изабере из своје средине за благајника Стеву Угљешовића, класирају.

На предлог појединих чланова Скупштине је решена, да се установе инвентар воћа као и то да се свако воће умаршино.

II. С овим је дневни ред испрљен, који је закључно председник.

III. Напредлог председника скупштине изабри два оврешта записника у лицу: г. г. Богољуба Ковачевића и Станислава Павловића.

Опшрађу записник овај:

Богољуб Ковачевић с. р.	Станислав Павловић с. р.
Благајник,	Председник.
Стен. К. Јованчић с. р.	Мил. П. Марковић с. р.
Секретар,	Класифик.
М. Јовановић с. р.	Писменик
	Српског Пољопривредног Друштва
	Др. Ђ. Радак с. р.

Б. Управа Српског Пољопривредног Друштва.

Према решењу Управним у седници од 14. о. м., ја сам отишао 19. о. м. у Обреновац, да као писменик друштва присуствујем Годњином Главном Збору Посебне Пољопривредне Подружнице, који је одржао у недељу 20. о. м.

19. посто водне, ја сам, у пратњи председника Подружнице г. Милоша Марковића, писменика и благајника г. Павловића трговао, обшито и разгледао подружнички „парк“, како га они у овиме зову, јер становништво и узгољена радна за то подружничко имање изнала. То је простор од својих 7 хектара, ограђен добро одржаваним живом оградом од гледиче и живог, са две врсте лези улазне клише. Простор је овај засађен разноврсним, прво добро одржаваним и чисто одржаваним воћкама, од којих Подружница има лезог прихода. Између тих воћака, сеје се и сади разна покрива од кој Подружница такођер прихода има прихода. Ту је и један простор засађен детелином луперком, а на једном извесном простору засађен је виноград, основан на америчкој подлози са бољим сортама грожђа. Упоредно с тим виноградом, подигнут је и мали, али добро уређен перовиј, засађен четинарима и асистом гором. Ту се изнала и један лези простор, лези оградан шављом, који становништу служи лези за забаве. Ово имање има свог сталног чукара.

Ово имање, по својој уређености, може служити Подружници за част.

Ту нас је ухватио и мрак.

Стра дан, у недељу 20. о. м. у заказано време, некулиан сже се у одређеном локалу, али како је тога итегог дана била и Срсна Скупштина, то сже, да би више чланова могло на Збор доћи, одложити држање Збора за посто водне. У 3 часа по водне, председник Подружнице отворио је лезни говором Збор, представитиш иено као изасланик друштвеног, што је Збор врло радого пришо, са изрвом: „хвала Друштву, што нас је својим изаслаником поштовано, и тиме поштовачило, да о овој скројној Подружници води забавну бригу“.

Збор је, при воденом броју чланова текао у најбољем реду до 5 часова у вече. Кад је дневни ред испрљен, авела се реч о подлогама за каљенење воћака. Ја сам ту прилику употребити и држао предавање: „о извођењу државних подлога за каљенење забучастог воћа“, што су присутни прво нажално саслушали, сталвајући своје примедбе и докљачаје из свог искуства.

Тиме је Збор ове прдне Подружнице закључен, о чему част имао олим Управу друштвеној писности.

25. фебруара 1905 год.
Београд.

Секретар,
Српског Пољопривредног Друштва,
Др. Ђ. Радак, с. р.

ОБЗНАНЕ

ПОТРОШАЧИНА СЕМЕНА ОД ДЕТЕЛИНЕ ЛУЦЕРКЕ

Како је изступила тражња овог семена, то се потрошачи овог извенталају, да је **ново** семе приспело и то најбоље француско — „Прованс“, **како од сваке уродне и висине косице**, а цена му је одређена 170 динара од килограма.

Одгајивачима говеди. — Одгајо сам, код које куће у Санковићу, за прилод **два бика догодна од чисти домаће — колубарско расе.** Они су најкрутнији, најштитовнији, од две најбоље краве у колубарском срезу. Њихова баба добила је на илодби у Ваљеву прву награду. За мајку једнога у 2 година жуђево је 450 дна, а отац другога продат је за прилод у Чачак за 400 дна. Одгајивач говеди, општине или сред, ко је рад доброе бика за прилод сушити, нех ни се до краја априла т. г. јави, јер ни их је могуће даље чувати.

Милановић Наувоић
улица у Миџини.

О Г Л А С И

ВИНОГРАДАРИМА И ВОЋАРИМА

Препоручујемо Нехвилову прекалицу, патент „Аустрија“, као најбољу и најтрајнију а која се употребити може и за прекање воћака.

Ита се добити може у Београду код: Српског Пољопривредног Друштва, Браће П. Радовића и Драгомира Здравковића; у Крагујевцу код Симе Ј. Стојановића, у Смедеру код Сажина & Павловића, и у Пожаревцу код Стевана Ђ. Шајковића.

ПОВЛАШЋЕНА ФАБРИКА ПОЉОПРИВРЕДНИХ СПРАВА И МАШИНА

БРАЋЕ Р. ГОЂЕВЦА

У БЕОГРАДУ

ПРЕПОРУЧУЈЕ СВОЈЕ СОБСТВЕНЕ ИЗРАДЕ

ПРСКАЛИЦУ ЗА ПРСКАЊЕ ВИНОВЕ ЛОЗЕ

до данас најусавршенју и од стручне комисије Српског Пољопривредног Друштва, које и од већине економи и виноградара, опробану под називом

„КРАЈИНА“

са знатно јефтинијом ценом него ли оне са стране донесене а квалитетом и својом солидном изработком никакко не уступа првим страним патентираним фабрикатима те врсте.

Иста се може добити и код Српског Пољопривредног Друштва, и у намен стоварнице до Народне Банке.

3—10

Кушаковића апотека код Св. Ђорђа — Врање

Препоручује своје богато стоварнице лекова: разних ерипских и страних специјалитета, који су од г.г. лекара препоручени, а набавља и све опробане специјалитете — лекове, који се преко новина и календара препоручују.

Кушаковића Калодонт

за његу зуба и сви остали производи награђени су на великој међународној изложби у **Енглеској у Лондону** „златном медалјом“ и дипломом; у **Атини на грчкој изложби** „сребрном медалјом“ и дипломом; а са Изложба Српског Пољопривредног Друштва добила је две похвалнице: за *аински конфект* и *сок малине*.

Против шифофула, отока њезда, малокрвности, осли (г.ав. ерицитета), и осталих кожних болести, који од

нечисте краи проистичу, најбоље је и најсигурније средство за леку и одрасле

Кушаковића Рибљи Зејтин

Са јодним гвоњем — (Oli Jecoris o. fetto-jod)

Исти је зејтин врло пријатног укуса и мириса тако, да га и најмања деца без икакве одрзности врло радо пију. Дуготренином употребом овога зејтина деца се нагло поправе и добију светлу и ружичу боју лица, крв се очисти, а кад је крв у организму чиста, и болести се ређе појављују.

Овај је зејтин препоручен и од г.г. лекара како у Београду, тако и на унутрашности Србије.

Употреба: деца се даје по једна чашка дневно по 2 пута, а после тога по једну чашку леба да поједу; одрасли узимају по 3 велике кашике дневно.

Разлика се по целој Србије обрватим поштом, а са најумеренијом ценом.

Кушаковића апотека код Св. Ђорђа — Врање.

4—12

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од пет врсте једног ступца по 10 пара дил.; од осталих крућних новина по 15 пара од врсте од ступца.

Већим огласима: *Цела страна* 10 динара (10 крућк аустр., вредности), *пола стране* 5 динара (5 крућк аустријске вред.), *четврт стране* 2-50 динара (2-50 крућк).

За оглашавање наше пута, 10 од сто јефтиније.

Преглед 11 и 12 броја „Тешака“. *Изложба:* О дозивању бурди. — Општи начини уништавања корова. — Кољ или вршина. — Правилн којих се треба држати при засађивању кинисе. — Нега правца пре и после темена. — Какве траве пољопривредне треба да сеје. — Живинарство на Балкану (наставиће се). — Опасност брачне воле између јокстачивих, спречавање и борба противу истих. — Магарске Школе и Магарски Заводи у јединим земљама. — *Беленис.* — *Геленис.* — *Друштвени и вођуријски послани.* — *Обштин.* — *Огласи.* — *Цени огласиња.*

земних бактерија, нискодетку и на положај и клику. Код толиког вегетативна тешкоћа није никадо чула што готово ниједан земљорадник није у стању да их сагледа и разлике остаје при свом старом аљковном начину љубрења.

Други опет показују нам како би се на други начин могла савишати потреба љубрења земље, они упућују на искуство да се биле утолко сировинама по количини наносних хранљивих тела, утолко се мања количина од летих у земљи налази у облику, који је лако растворљив, и конститутивно је, да се то највише види из земњене анализе сламе, лишћа и жита и то нарочито из количине минералних хранљивих тела: калија, креча и фосфорне киселине. За сада је утврђено само за омас, да у житама, које су нормално развијене, треба да има најмање 0.05% азота, 0.01% калија и 0.08% фосфорне киселине. Ако од једне или друге од тих материја има мање, онда је потребно да се поготово наиздајном додавањем овога љубрења, које недостаје. На жалост пак, такви и слична огледи нису још блаже испитани, а има тешкоћа и са објектом на којешто што се мора обратити калија и на то, што се разлике врсте биљака разликују међу собом и по њиховој ноћи примања хране.

Трећи начин, по коме се изналази потреба љубрења земље био би овај: неколико вегетационих судова (вазона) направе се земљом, коју жељимо да испитимо и онда се у једном суду потпуно љубри земља а други делимично тако нар. у једном се изостави калиј, у другом калциј итд. Према развијеном развоју биљака у разним судовима можемо већ извести неки закључак, али још потпуније сазнање кодање је биљка одузела земљи хранљивих материја или и хемијски испитано пожељне материјале. Огледе у томе правцу толико су обилати, да се та метода нечи као врло употребљива, али ипак није још тако потпуно обрађена, да би је смели препоручити земљораднику као методу, која би му савих погодно дава обавештења, која су му у тој погледу потребна. То би се ипак много поштеђа кад би се заједно употребиле све три поменута методе, али то би опет било сувише захтевно и скупо. Стога се за сада препоручује тежаку да проучава геолошке прилике свога земљишта, и затим нарочито прена корону, који ту расте у надмоћности, да изводи закључке о саставу земље на које корон приху храну, пошто је познато да на разним земљишту и разне биљке расту. И та метода разуме се не може нам дати резултате, који би нас могли задовољати, сем ако би било у земљи много креча. Други опет скрећу пажњу тежаку, да је у недостатку азота, биљка бледа и болеснија, а кад у земљи има мало калија, онда се на лишћу јављају мрке пеге. Али ретко ће ко напустити своје вине у тојкој мери да се и такве појаве могу видети. Уосталом, не смемо претпоставити да недовољно, како и обилатни калцијени љубрењек биљка изгледа исто онако бледа, као и у недостатку азота, даље и у томе може се лако погрешити.

У појаве доба покушава се на појединим добрима, да се тачно бележи и увек зна, колико је у гађавању унето а колико изнето земље хране, да би се одатле извели закључци о стању у коме се земља налази. На таквом једном огледном добру од 250 хектара, направено је 7.2.5 тон. калија, 17.5 тона твара креча, 47.5 тон. фосфорне киселине и 100.5 тон. азота а унето је у облику сточне хране (разних отпацака), севена, обраног млека итд.: 60.5 тон. калија, 23.5 тон. креча, 55.5 тон. фосфорне киселине 110 тон. азота, од које је количине придонело 50 тон. од засејаног парника. Према томе на крају годично било је шмрка 6 тон. креча, 8 тон. фосфорне киселине и 59.5 тон. азота, а шмрка за 12 тон. калија. При свим тој докунуло је за оно гађавање још 99 тон. калија, 20 тон.

креча, 136.5 тон. фосфорне киселине и 83.5 тон. азота и то савим увек, јер не само да се не зна колико са попуњеном водом нестаје азота, калија и креча а код наше земље и фосфорне киселине, већ и врло много азота испари у ваздух. Све тога у докунулој земљи хране може се рачунати само на растворљив део. С друге стране опет знатну количину азота добија земља из атмосферских талога, као и услед делова земних бактерија. На тај други начин рачуна се, да се на хектар и на годичу добије 60—70 кгр. азота. Као што се види, не може се ту све тачно одредити, тако да је боље докунити увек вине по мање материјала за љубрење.

Према свему томе што смо казали види се, да је једна од поменутих метода није таква да би тежаку могла поудати и брзо да покаже потребу у храну неговне земље, стога је најбоље, да се о томе сваки сам увери и то, првенствено употребивши огледнија љубрења, који се чини на овај начин: на дотични пољиви изберу се огледа поља подељеног састава и таквог истога положаја, свако поље најмање од једнога, највише од 25 ара. Количина љубрења не треба да је мања, и постарати се, да поред једног низа ненађубрењених огледа поља има одговарајући број, која су љубрења фосфорном киселином, калијем, азотом и ако је потребно и кречом. Онда ћеко изложити такав један низ огледа:

1. азотом, калијем, фосфорном киселином и кречом;
2. калијем, фосфорном киселином и кречом — без азота;
3. азотом, фосфорном киселином и кречом — без калија;
4. азотом, калијем и кречом — без фосфорне киселине;
5. азотом, фосфорном киселином и калијем — без креча; и нискодетку
6. Никако поља без љубрења.

Завешене огледних поља мора се извршити врло пажљиво, исто тако и вршила и мерење показиване количине. Далје препоручује се, да се исти огледи вине година уластоје продужују и то увек са објектом на уношењу плодород. Поред тога оном врлинаком мора се сваки опоменити, да се чува опет врло распрострањеног огледних начина, по коме се изберу само два огледна поља, од којих се једно љубри само јединим средством љубрења нар. калијем а друго остави неђубрено. На тај начин можемо се врло лако уверити, јер калијумово љубре не може нар. потпуно да дејствује ако нема довољно азота у земљи, а слични односи јављају се код љубрења и са другим врстама љубрења. Врло често виђамо чак и то, да се такви једногодишњи огледи и прибуљују а то је већ претпала лакоуветно, која је штетна и која се мора осудити. На и под ових огледа у пољу, који су у свему исправно извршени, не треба никад заборавити, да они увек имају само местне важности и да их не смеју сматрати као да важе (уопште) и изван тога места.

Јакомо тиш читавци који се интересују за ово питање, неће моћи да нађу све што би тражили у овој чланку, који је послатио израђен по напалу професора *Др. Герлаха у „Радиолама“* Немачког Пољопривредног Друштва (1904. год. стр. 98). Међутим из свега овога бар то се види, како секо у тој последи још врло нејак и отуда већ сваки да се може изодити неке закључке. На и то је такође добит за читавце.

Ето како се вине о испитачима љубрењу у државана, у којима се то љубре одвија пријевује.

Код оноликих тешкоћа, лако је закључити, нарочито прена напачи пријемима, зашто се код нас употреба вештачког љубрења није још олакшала.

Много се тражи од земљорадника, који би у стању био правити да се послужа резултатима науке. О томе се чувени

непачки научњак *Волфу* својом делу „Наука о љубрењу“, овако изразила :

„Видра глава и бистро око, науком проникнут дух, и поглед изонтерн богатим искуством и сопственим посматрањима, то је оно што мора да има данашњи земљорадник, али се мора непрестано старати, да све то у што већој мери прибавља, ако жели да у свему одговори својој пошлу и да не падне у лавина и не размишљајући да ради само онако, како су негова стари пре негога радилци. Једино правилици разумеваш науку о изупретоности земљишта и о накнади ђивље хране, која је жетови земљи одузета, и ако се земљорадник буде придржавао то науке, биће у стању да на пољу и ливади постигне еквално највећу добит.“

Спремно и разборити земљораднику неби дакле толико тешко било да одреди, које је љубре земљи потребно и да савладајуе друге тешкоће у својој раду.

Као што наведено све се своди на то, да се земљораднику у што већој мери даје прилика, да колико може више научи из своје струге, те да би у стању био, да у свему одговори својој пошлу.

На прво место, дакле, или да се обрати пажња поло-приредној настави.

Осмишљено пољопривреднога одсека у нашој највишој просветној установи, више прилике наши школовани пољопривредници, да ближе изнору науке прибаве знања, која су им потребна. Без пољопривредна са напредном научном, стручном спремом не може бити напретка у пољопривреди. Само на тај начин могу се спречити пољопривредници, који ће у свему моћи да одговоре потреби једне културне земље.

Методички вред других мера требало би што чешће приређивати нарочито организоване земљорадничке зборове, на којима би се претрелаца питања, која наше земљораднике највише занимају и којим би се правично држала и огадна предавала о љубрењу и другим гранама пољске привреде.

На таквим зборовима и договорима може земљорадник највише да научи — неспразмерно више но и од најбоље, најсавише поутке.

Др. Леко

С Е Н О

— Андра Гамгорџевић —

Према врстама трава, од којих сено добијамо, делимо га углавном овако: сено *ливачко*, дакле од ливачких трава, *детелинско* т.ј. од детелина уштите; *мажурско*, од мажурских пивњих растина и најзад, *брес* или *лиње*.

Као најдравље сено мора се свакако сматрати оно, које има ливаца дарива. Али не само да је то сено — ливачко сено — најдравље, већ оно има изогат својих других такође одличних особина. Ну пре него што биемо и те особине ливачког сена изведе, ваља нам најпре ставити да у овај мах потпуно изостављамо ове ливаце, на којима, због извесних узрока, живе или живе успева и тако звано клево ливачког растине. Сем, дакле, наведеног битног обележја, којим се у погледу утицаја на здравље наше стоке одликује сено ливачких тв. слатких пивњих трава и растња, сено је ливачко још уштите *најнежније* (најкисше), затим у највећој мери *храмљиво* и, најзад, у највећој мери *зачињено* виришљави, највишим, најдражљивијим биљем, које утиче на јивност код стоке, које у стојној храни врши од прилике ову улогу, коју у раним зачињци, као примесах дугаче хране.

Да би ливачко сено било сва изведена добра обележја и садржавало све корисне и потребне особине, стоји много да

само ливаце, т.ј. до *особина* и *накнаде* ливачког труде, до количине и квалитете воде у угорби земљи, до положаја и нагиба ливачког земљишта; сеп тога, повећавају или смањују ливачког одлике ливачког сена још и друге невоје погодбе и злоде. Тако, у првом реду *како*ва ливачкога биља и растња, ваља доба *косидбе*, па онда начин *провољавња* и сунчава одсека на самој ливади, па начин *влашења* или уштите *чр-вања* већ сунга ова итд.

Према овом последње, не може се, дакле, за свако ливачко сено уштите *квалитет* оно, што горе испитавано. Јер, само *брдо*ва *ливачко*, чија је земља више *висока* (дакле не по-чарна, али с воденим ободом) т.ј. која садржи ваља само *по-требно* влагу ради *својине* биља, чија је земљина угорба *испешена* *киселим* *састојцима* и, најзад, чија је површина из-ложена *природним* *сунчању*... друге нам ваља најдравље, најнежније (најкисше), храмом и биљним зачињцима најбо-гатине сено.

Што се детаљнијег сена тиче, морамо наравно признати, да оно садржи више *белачице* него ли ливачко сено. Али та детаљнија *белачица*на *киселица* и прилично *ошрот* од *стоцара* у начину и количини *храњења* *стоке* с пош. Јер, *баш* оно, што стоку *маши* и *прилици* ливачког сена, што јој *олакшава* и *регулира* *варене*, *отварање* *веће* *јивности*... *не-достаје* ни *зеленој* ни *сувој* *детелини*; једином *речи* *детелина* *оскудева* — *поред* *свих* *својих* *других* *одличних* *особина* — у *пријатно*-*надражљиви*м, *зачињени*м *биљним* *примесама*.

Међутим сено добијено с *такво*ваших *испешних* *ливача* *погрешно* је *сматрати* као *оскудно* у *храмљивим* *састојцима*. Напротив, то сено је једино од *толико* *више* *храмљиве* *вредности*, што не садржи и *оних* *мирисава*х, *зачињених* *растња*х, *који*ма *обилује* *брдо*ва *ливачко*; а *стварна* *храмљивост* *његова* *често* је *и*ста *оно*лика, па *више* *пу*та *може* *да* *буде* и *ни*што *већа*, *не*го *ли* код *брдо*ва *сена*. Један *важни* *састојак* *не-достаје* *никад* *сено* с *киселим* *ливача*, а *тај* је *оо*ворно-*ни*жњи *крен*. А *кад* у *пш*а и у *сено* уштите *тога* *крен*а *ника*, онда се *у* *мла*де *сто*ке *као* *послед*ица *тога* *не-доста*ка *ја*вља *кр*ст и *ла*ка *ломљивост* *косту*ју; *код* *бика* *сма*њује *пл*одотв, а *код* *краве* *сла*би „*при*мање“. И *из* *тога* *раз*лога „*кисело*“ сено *може* *још* *да* *под*не *за* *јав*ноу *ста*рју *сто*ку, а *мла*дој *сто*ци, *на*рочито *те*ладици, *ваља* *по*лагати *са*мо *сено* с *доб*рих *или* *бр*д-*ских* *ливача*.

Најслабије сено у погледу *храмљивости* даје *на* *по*-*чарна* *ливачко*, *затим* *ливачица* с *ни*што-*ви*шњави и у *не*посредној *бли*зини *бар*утишна. Сено с *так*их *и* *так*вих *ливача* не *са*мо *што* *оску*дева у *зачи*њавом *би*љу, већ је и од *не*позитне *храмљив*ности, а *често* *пу*та *о*намо *или* *не*драво *за* *хра*њења *сто*ке и *ва*ља *те*шко *с*варљиво.

Ако сено *затече* *к*иша на *ливача*, дакле *рас*протро *при* *прово*љавњу и *сунча*њу — онда *оно* *већ* *ни*што *ма*гу *за*губи *храмљив*них *сво*јих *чест*ица. Што *га* *то*д *к*иша *дуже* *ту*че — све *је* *горе*. *К*иша *је* у *ста*њу да *из* *се*ба *ис*пери *вели*ку *ко*личину *дра*го-*цених* *ми*нералних *састојка*х, а *нарочито* *већ* *п*овишту *крен* *оо*ворно *киселине*. *У*хвати *ли* *к*иша *сено* *ва*ше *пу*та, *ту*че *ли* *га* *чешће* и *дуже* — *ис*пери *о*на *он*да *све* *ви*ше и *белач*чи-*ви*насто и *ма*сно *град*иво *њего*во, а *о*на *то*га *за*гади *га* *блат*ом *или* *на*оосо.

Што *се* *са*мо *косид*бе *ти*че, *ва*жи *о*ште *прав*ице, *да* *је* *на*јбоље *о*на *до*ба *из* *тај* *рад*, *ка*да *се* *вели*ка *ко*личина *бо*љих *п*ивњих *тра*ва *већ* *рас*чистава, *јер* *је* *са*држи *на* *белач*чињавост *град*ива и *оо*ворно *киселине* у *то*м *до*ду *би*љавно и *ви*ше *на*јвише *на*гољавана *у* *са*мој *ста*бљаци и *ли*шћу. *По*сле *ч*истава *чи* *се* *састојци* *з*гољављују *у* *роду*, *да*кле *у* *ос*ену, *то* *јест* *с*размерно *ли* *је* *м*ного *на*ље *у* *д*ругим *би*љавним *дел*овима

Питање је сад само: кад нам је већ целокупна вредност стајевога ђубрета у Србији, изражена у везу приближно позната, — може ли се онда бројовима представити, колико од правне вредности и та целокупна вредности штета?

Нападећи да се и на ово питање може dati приближан одговор, покушаћемо да ту штету, уколико је могуће, и израчунамо, избегавајући и овом приликом, као што смо то и напред чинили, свако претеривање.

Да почнемо најпре од стаје, у којој се има притићи прик и најславијих посва, т.ј. у којој се тежи и четвте изметине сточне (пишаве и балега) имају каралоно прикупити и потпуно једна с другом мешати. Важност овога посла утолско је већа, уколико стајево ђубре тек онда стиче и има све оне вредне и поврне особине, које оно, под тим именом, уопште може показати, ако су у њему пишаве и балега потпуно једна с другом помешане. Ово позластво стога, што се хемјерски састав балега неона разликује од хемјерског састава пишаве. Јер докле се у балега, поред органских (загорњих) састојака, налазе већинио тежио рстворљиви хемјерски састојци, а парчице оворнога крвоника и мали количина калцијума и азотних јединоба. — докле је, напротив, пишаве богата само *растворљивим азотним* и калцијум јединобама, а врло спрочним овороним крвоником (или је скоро и нема). То значи, да стајево ђубре, које би било састављено само од балега и простирке, имало би врло малу хранљиву вредност, — док би, напротив, ђубре састављено само од пишаве и простирке имало летина јасу (с обзиром на лако растворљив азот) или једвојстру ханљиву вредност, а због недостатка органских (хемјерских) састојака у себи не би имало никакв утицај на поврљавље механичких особина азотних јединоба.

Ове ове споменице парчице стога, што се у нас у том погледу врло много разликује. Поред тога што имамо пољопривредници у Србији још немају ни стаје нице какавог сточног боравишта, у ком би се, кад стојеко није на раду или ланиа, она изметина мена (и балега и пишаве) могла каралоно прикупити, — и остави пољопривредници, који већ имају или стаје или какавог другог скривања и боравишта за своју сточу, обраћају врло недовољно или скоро никакву ваажну на прибрало добивених изметина. Што нпр. од течних изметина не отече или не процади у земљу, те се с њом заједно, и онда чист човек не може од балега ни ући ни изаћи лако из скривања, под којима је стога само достат дана боравила. На бар да се балега прикупља простирком како ваља, већ и од ње велики део процади док се тако неопуштаво, добавено ђубре не спади једном на гомила, која служи као ђубриште. — О другим „чињеници“ губитцима, пак, којима су сточне изметине још у самој стаји изложене, да и не говоримо.

Прека оваквом стању ствара, мислимо, да веће ишкулско бити претерано ако узмемо: да се у Србији у ствари не прикупља, не сматра и на ђубриште не вазне ни једна хрељина од целокупне количине стајевога ђубрета, која се *за оне време кад стога није на лани или на раду* може лако прикупити: 1. подизањем етаљних и подесних сточних скривања, — 2. прављењем непокраних полова у већ подигнутих етаљама, — и 3. нарављањем прибралења и везивањем добивених изметина новоку доводе простирке. То, другио речима, значи: да *привредна губитак, који Србија сваке године подноси услед и сувине недовољнога обрабања ваажне на илаво прикупљене и мешане сточних изметина у стаји, представља приближно вредност од најмање (48 : 3 =) 16 милијуна динара.*

Објаснићу од ове суме как шта на исе трошкова за подизање стаја (тако их још нема), на исе прављења непокраних полова у етаљама и на исе веће количине простирке, уколико је

да навамо прикупљање течних изметина сточних неопходно потребна, било би потпуно неоправдано, јер у добро скривање, чист под и чисто лекаште тражи безусловно и у сваком погледу боље здравље и напредовање саме сточе.

Друго је ваажно питање да стајево ђубре тзв. *убриште*. Ако се под тим именов разумје искључиво оно често и простор, који би био парчице на то саграђен и воден да се у њему и смешта ђубре на стаји, онда у Србији таквих ђубришта нема (чак ни у велики државних пољопривредних завода). Зато и речеко само „тав. ђубриште“. Али једно се икак тла називом и даје садржати.

Неколико смо већ пута напомињали, да се прибрани сточни изметинама у стаји мора разумно руководити на ђубришту, ако се жели да од њих добијемо ђубре отува до употребе ише потпуније своју првобитну снагу и вредност. Задатак је тог разумног руководства да спречи или бар да по могућности што ваише ограничи разноврсно штетно утицаје и промене, којима се стајево ђубре иначо (остављено само себи) изложено и услед којих оно може бити и лако да изгуби врло много од своје првобитне ханљиве вредности. Те промене, односно ти губитци, поживино наступати послатко: услед слободног приступа атмосферскога ваздуха унутрашњост ђубрета, услед јако топлоте, услед испарава водених таложина (кашеко и синого), услед слободнага отицања изметинице и услед разноврсних штетних сибуљних живих бића (бактерија). А све се то може или потпуно спречити или на најмању меру свести узлажином: 1. подизањем парчица ђубришта са што је могуће неповрљивим полом, — 2. равномерним распарањем изметина ђубрета по стаји по целој ваажној површини ђубришта, — 3. газљењем, талкањем (набијањем) тако распарањеног ђубрета, како би на тај начин поједино делови као и поједино самених делова што потпуније намагач један на други, и 4. одржавањем горњих слојева тако смештенига ђубрета увек у довољној ваажни (повлажењем).

У Србији, међутим као што смо већ напред укратко навели, овога тога нема, те онда и није никакво чудо, што на дохат изабачено ђубре на стаје за кратко време од само неколико месеци обично изгуби *већи део* свога онога, што у њему илава нешто преци и што гураво и чини да се код разумног пољопривредног газдовања и о њему (стајевог ђубрета) води ише тако рачуна као и у сваком другом пољопривредном производу. Неопуштајућ се да то докажемо и многобројним сличним оследица, извођеним нпр. у Немачкој, доволно ће бити за смер у кои оно именов, ако би икаквога претеривања узмемо: да од целокупне вредности стајевога ђубрета у Србији, коју му дају онако неопуштено прибрале сточне изметине, процади на ђубришту само за неколико месеци *дељина најмање једна половина*. То значи: да *привредна губитак, који Србија сваке сваке године услед од крајности неразумнога руковоња стајевог ђубрета на ђубришту, износи најмање (32 : 2 =) 16 милијуна динара*. Објаси да се пак од ове узбући суме пуних 6 милијуна на исе трошкова за подизање водених ђубришта (а ако би толики расход био, сразмерно увећани, и сувише велики), — онда чист привредни губитак представља у овом случају вредност од најмање **10 милијуна динара**.

Остаје нам сад још да видимо: да ли се бар простотак ђубрета, који, по обичају ваажне наљених губиткама, представља вредност од 16 милијуна динара, како ваља искористићу ђубрење.

Напоменућу само већ, да многи пољопривредници у Србији добијено стајево ђубре и не употребљавају за ђубрење, већ га бацају у реке и долине. Имали смо даље, да ише доста и таквих пољопривредника који стајево ђубре остављају до неколико година да потпуно „претора“, на тек када ваља ђубре

своје илве, Трећи па омет, да „очисти“ двориште, заносе у воде и избацују на дохват пограв илве, оставајући га да ту, онако несрећно, лежи по неколико месеци па често и по читаву годину дана. А кад га доцније већ једино употребе за ђубрение, или га за тај циљ донесу непосредно са ђубренима на ниву, истоварију га на гомилаце, које он разбацују и не разбурђују равномерно по нивни одоха за кољива, већ их оставају тако по неколико месеци па често чак и по неколико месеци.

Као што видимо, на сваком се кораку са стајским ђубретом поступа тако, како би штета од сваког таквог неразумног кората била што већа. Стога јасније да, с обзиром на све истакуте околности, на овде неће претерати ако кажемо: да се од остатка вредности, коју стајско ђубре још има (по обичку напред изложених губитака), не искористи ковалачног његовог употребом на једна доловина. То други речника значи: да *приморедна ђубрива, који Србија сноси сваке године услед неђубрена доловинама стајским ђубретом, услед и сувише зане употребе његове за ђубрение и услед неразумнога руковања њиме у пољу и при самом ђубрениу, износе најмање (16 : 2 =) 8 милијуна динара.*

Према томе, дакле од целокупне вредности стајскога ђубрета у Србији, за коју смо под раније изложених претпоставка ишли да износе 48 милијуна динара, стварно се искористило, т.ј. претвара у привредно добра и на тај начин посредним путем увећавана најмање 8 милијуна динара. Остатак од $16 + 16 + 8 = 40$ милијуна динара пропада сваке године за увек. Ако ли се од те укупно суме одбје 6 милијуна динара на не „утифичних“ трошкова за подизање водоних ђубришта и ако се томе дода још 4 милијуна динара на не „утифичнога“ труда за извођење веће количине добро сачуваног ђубрета у поље и за разумејте извођење његова око самог ђубрениа, — онда излиза: да *приближена подизима приморедна штета, коју Србија сноси услед непаралног припремања стојачих ђубрива у стоји и услед неразумнога руковања тако доловинама стајским ђубретом на ђубришту и у пољу, износила вредност од најмање 30 милијуна динара.*

Тине смо дали одговор на питање, постављеное слици напредног овога члана. Утврђујући приближну вредност те привредне штете, за наљу и сировиниу Србији надамо се, да смо до означене отргиве суне дошли без и најмањег претеривања. Уверени смо чак, да би се пре могло доказати да је та штета у ствари много већа него ли да је ла и за једну вару мања од 30 милијуна динара!...

Др Милан З. Влађићки.

О ПОЛНОМ ЖАРУ И ОПАСИВАЊУ КОБИЛА

— Прок. Радомир А. Нешић —

Под полним жаром разумемо нередовно драженое волних органа код женских грла, чему је узрок нередовно приливање (напоњивање) крви у њих.

Појављивање полних жара, зависи од доба старости, здравственог стања и телесног развитка дотичног грла, а нарочито од начина хранивања и негавања, као и од топлоте спољашњег ваздуха. Уопште се може узети, да се код свих врста домаћих животиња, полни жар, односно воља за парениу, појављују у јачој мери с пролећа и јесени, кад је и храна уопште боља, а топлота спољног ваздуха умеренија. — Ово нарочито важи за наше прилике, јер, уопште узев, сва се наша домаћа стока не храни и не негује Бог зна како преко зиме, а преко лета јој се, омиг, поред и иначе слабог уношења хране у тело,

услед велике топлоте, знатно погрше снага у подизању родоива (што нарочито важи за коње и говеда), те сва прикладно грла наме домаће стоке поклажу преко зиме и преко лета уопште слабију вољу за парениу.

Док је тако у нас, код страних и напреднијих народа, који живе у топлијим околностима приликама, и који своју стоку, преко целе године, и боље хране и боље негују, штетода је и од претераних родова, овај однос између појаве полних жара и доба године, није тако уочајив, већ код њих и јесени и мушца грла, преко целе године, поклажу јачу или слабију вољу за парениу. За ово има муту, као најбоља доказ, послужити сточарима, нарочито ергаскама заводима, на страни, где се кобиле пробају и подводе под најтеже сваки дан и преко целе године.

Мушка грла наших домаћих животиња, изузев узнемиреност, непажљивост, врелу, долових тропина, мучање и др, не одају од себе других особиних знакова, по којима би се могла понасти и оцитири вољва јача или слабија воља за парениу. Изузетак од овога чине само мушца грла пернате живине, код којих у доба јаче воље за парениу, ватену и одбављају и одлики органи (длавоци), и, поред узнемирености и неспретности јурења тамо амо, поклажу то још и својим јаким гласом, који се упросто разликује од гласова нап тога пречоти.

Код женских грла, вољу за парениу обележавају, поред горњих, још и други спољашњи и унутрашњи знаци, који се ван тих времена не појављују.

Ми ћемо овом приликом проучити само знаке, који обележавају вољу за парениу (полни жар) код кобила, што је у народу познато под именом „дисење“ или „расеисање“.

Полни жар поклажује код кобила на разне начине и у разним стовинама живине. Тако, полни жар може бити отворен (јаван), кад шта вине страстиво и може бити скривен и тајан. Јачина полних жара зависи од особиности дотичног грла, величине здравственог стања, развитка, старости, начина хранивања и државља итд.

Као спољашњи знаци, који претходе правог полних жару, још уви: јака узнемиреност; неспретноа тумарање (јурење) и допривисавање жутиком грмама; пошарио и напављање у запреси, било у аму, било под седмом; тежило се дају управљати диггиницама; непарално се крећу: час у ходу, час у касу, а час у галопу; тежило заступају и напредује се да море, при чем не претставо итражују и трче лево, мапући реиња на једну и на другу страну, горе и доле.

Као унутрашњи знаци, који се појаве кад већ наступил прави полни жар, још: задебљање (напекнуће) волних усниња, које се неспретно отварају и затварају, а унутрашња површина слузокожи добије првенкату боју, која се јачином (непављање) волних надражаја постаје све отвореније прене боје. На уда нуди жутикаста тежност необичног мириса, пометаша са кралу, што долази из распресканих судова у слузокожи материје.

Појава је полних жара код кобила обично знамену друге и треће године, а код овних, које воде ширело од раних старости грла, при том се добро хране и негују, а и од природе су развијеније, појава је ова раније. Тај је исти случај и код овних грла, која су у полнеоредица билашња, или у тежиној додире са одраслим жутиком грмама. Не зато се побило у то доба старости, ипак, не самој подводити вод, наступује, јер би то било на штету не само њиховог здравља, већ и самог младуца (ако би се ондаолазе), већ се мора тепати време и док не буду способни (зрели) за оплодавање, а то бива обично са паритетом 3—4 године, што зависи од напред поборјаних околности.

Од појаве унутрашњих знакова полних жара, на до њиховог несталења, може обично време од 2—3 дана. Некуство је утврђено, да се највећи број кобила оплоди, кад се подводе под наступуе покло 10—13 часова, од кад су се и правни унутрашњи знаци полних жара појавили. Зато је сваког саветовати, да оно време има у виду, и да тада и подводи своје кобиле.

Ако се кобиле и после појаве полних жара у неколико маха, не би подвале, опелетог је да вине наступуе пре време, т.ј. да остули неоплодне (јавно), или како то наш народ каже да „прегоре“.

Да би се расеисање кобила, прикладном сапиривања оплодице (остале суддробне), потребно је за оплодавање изабрати здравог и способног (младог) наступуа, и нарече извршити што

Ракија од дрвенина. — *Ат. Григоров* чинио је проба са прављењем ракије од дрвенина и као резултат тога, он препоручује, да је прво практично већи ракији од воћа, нарочито у оних местима где ваљк има доста а култура за ваљк нема, у који се случају могу да набаве за ваљку попу. Он је испекао од 600 кг. дрвенина 25 кг. ракије, која је имала 26 гради. У Бугарској се, већ он, добија обично од 100 кг. дрвенина 6—7 литара ракије од 24—28 гради.

Маскарске Задруге у Мађарској. — Број Маскарских Задруга у Мађарској из године у годину расте. Док је 1902 године било 452 Задруге, годину дана само ракије, било је 376 а 1897 год. само 34 задруге, 1897 год. су оне имале 2767 задругара са 5.937 крава; а у 1902 години 46.314 задругара и 80.871 крава. Исте 1902 године продато је 79.686.374 литара млека.

Трговина коњским месош. — У велики већни месош на Заладу, знатно је развијена трговина коњским месош. Месо Беч трони просечно годишње 11.000 до 12.000 коња за овај град. Цена је месо ова: 1 кг. од предњег дела 24—28 кр., од задњег 30—44. За кљане коња имају паренту Кљаницу.

Г Л А С Н И К

П Р Е Г Л Е Д

Вредности извоза стоке, живине и сточних производа у Праг, Србија за последних пет година.

КЛАСИФИКАЦИЈА	Ч Е Г А	ИЗВЕШЕЊЕ				
		1900	1901	1902	1903	1904
		ВРЕДНОСТ У ДИНАРАМА				
1	Волон и бивош	11.548.900	10.191.300	11.555.810	12.730.212	8.702.138
2	Криво	613.090	423.100	732.020	873.373	501.920
3	Волон и бивош	62.500	33.280	60.490	173.142	38.139
4	Јунаци и телад	290	—	3.310	419	1.195
5	Коза, овца и овчица	395.073	307.680	181.276	54.692	154.033
6	Масти и мазеца	1.530	760	4.700	730	1.082
7	Овца и овчица	8.439.820	11.514.830	10.288.272	14.357.490	14.016.609
8	Овца и овчица	336.600	432.727	3.060	978.748	674.897
9	Коза и јарача	112.380	118.890	65.842	38.070	67.030
10	Јунаци и јарача	31.812	9.722	22.225	39.995	26.909
11	Паренте живине	975.825	1.890.752	1.509.594	1.706.555	1.734.537
12	Перјато живине	692.969	929.609	1.055.835	1.644.333	314.683
13	Јаја	333.471	517.460	743.700	513.211	610.208
14	Порца прасута	101.215	71.411	117.400	84.833	80.280
15	Месо и сланина	8.109.647	4.429.369	5.273.328	3.177.270	1.745.801
16	Месо и сланина осушена	788	270	102	1.708	3.650
17	Маст свињски и гунчија од јако	—	—	—	—	—
18	Овца това, или сланина од јако	30.577	500.631	1.110.668	288.500	142.325
19	Сир, сир, сирова и мек, (топ, и криво)	222.253	297.029	125.799	131.988	128.074
20	Масло од свиња	171.963	141.783	194.800	308.027	162.700
21	Бове сирова и у кљане	3.000.840	3.087.839	2.602.622	1.619.645	3.494.413
22	Јаја и мек потрошени	2.558	5.123	36.828	13.980	400
23	Порца и белица од свиња, кљане	37.608	37.840	78.407	90.179	72.379
24	Кости, рога и панкова	7.501	8.739	10.713	4.233	4.790
25	Мед	72.002	27.268	4.490	25	61
26	Восак	—	—	1.181	160	—
27	Риб, риб и у кљане, свака и у кљане	55.808	44.547	40.786	43.669	45.934
28	Вуна	—	—	1.383	370	19.457
29	Дела	3.895	4.929	3.283	233	4.160
	Укупно	30.568.000	34.789.012	32.813.398	38.176.692	31.389.341

ОБЗНАНЕ

ПОТРОШАЧИМА СЕМЕНА ОД ДЕТЕЛИНЕ ЛУЦЕРКЕ

Како је наступила тражиња овог семена, то се потрошачи овим извештају, да је **ново** сево принео и у најбоље француско — „Прованс“, *чисто од наше уродине и велике колице*, а цена му је одређена 1.70 динара од килограма.

О Г Л А С И

ВИНОГРАДАРИМА И ВОЂАРИМА

Препоручујемо Немкиљову пресавилу, патент „Аустрија“, као најболу и најтрајнију а која се употребити може и за пресаве вољака.

Иста се добити може у Београду код: Српског Пољопривредног Друштва, Браће П. Радојковића и Драгомира Здравковића; у Крагујевцу код Симе Ј. Станојевића, у Смедереву код Симића & Павловића, и у Пожаревцу код Стевана Ђ. Шајићкића.

5—10

Ц Е Н А О Г Л А С И М А :

Најњи од пет прете једног ступца по 10 пара див.; од осталих крушних новина по 15 пара од прете од ступца **Већни огласина:** *Цела страна* 10 динара (10 круна лустр, вредности), *пола стране* 5 динара (5 круна аустријске вред.), *четврт стране* 2.50 динара (2.50 круна).
За оглашавање новине пута, 10 од сто јединица.

Преглед 13 броја „Тожан“. *Јањина:* Венгичко јубре. — Сени. — Приближна годишња штета коју Србија наноси услед веруљивости рибована сталежних јубрета. — О јодном жару и опаснају кобила. — *Велеско.* — *Гласник.* — *Оглеси.* — *Цени огласиња.*

ИЗЛАЗИ ДЕСЕТГОДИШНО
1. 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УЗИМАЈ СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ СТАВЉА ОД АПРИЛА
1909 ГОДИНЕ. У 204 ШВЕДСКА ДРУШТВИМА
ИМАЈ ЗАСТАВЉАВАЊА.

Цена огласила наложена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1866 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво власник
Професор Д-Р МАРКО У. ДЕНО
МАРИЈАНИНА УЛИЦА Бр. 15.

БРОЈ 14.

У БЕОГРАДУ, 10 МАЈА 1905 ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXXVI.

О ХРАЊЕЊУ СТОКЕ ЗЕЛЕНОМ ПИЋОМ

— Д-р Торђе Радин —

Данас, кад настају све веће државне и приватне потребе, дакле, све већи и већи терети, мора сваки своје животиње уредити тако, да може одолети разнородни теретина. У данашњи приликама баш је то и најтеже за привредника, особито код нас, где је привреду још доста перзацијима, где стоји још на слабијем ногу, где стоји на нама мање нештог ступишу. Пољопривредник мора увек бити марљив и штетљив, да ће онда бити и напредан. Интерес хота стајају у добром односу према слованима, и само ће ви се у том случају моћи труд и трошак довољно наплатити. Како да радимо и шта да радимо, а да нам ништа изајма неможе стварне добити, учи нас некудето данас напреднији народ, учи нас и наше сопствено, свакодневно искуство, учи нас свакдешне потребе, учи нас државни и сопствени терети.

За сада ћемо овде говорити о предмету, особито важном за онога пољопривредника, који, поред све своје достабојне стоке и довољног земљишта, има само неколико ђубрета, колико му је потребно да дуна недовољно ђубрива, што је суша евалог гађањима. У тога је домаћина стока изолација, која, уместо да му даје корист, она му наноси штету.

Душа нас мора болети кад погледамо наше поља и ливаде, шљиваре и винограде! Кајмо у здравно поднобје, пресирени пољокоји, добра земља, — на ипак, темено, врло темено подмрљиво и порозу, а од интереса од лекоће главанце и да не спомињемо. Видимо ипак плодита земљишта, обрада трнем и коровом, уместо да је цела испречена и ошмивена, да ни педло оно добре земље захудине, безкорисно не остаје.

Погледајмо само наше ливаде, шљиваре итд., на ако смо корачувају у коју напреднију постојину — срце нам се пират! И у другијма покрајинама бију пољопривредника свакојакне невоље и неводе; али без непрајности, марљивости и трожкопа, не напредује се ипак. И ми смо увекколико већ пошл, у име Бога, у напред, и падамо се, да ће у томе и нас одрејати то ипакне суше.

Један од првих услова добром гађањем јесте то: да за наше и ливаде, поља и винограде, произведемо доста, и то доброта ђубрета. Сваки домаћин зна, или бар треба да зна, да од боље хранење стоке, добијамо и боље ђубре, а знамо и то, да нам не наша ђубришта брже повећавају изина, него дати.

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
КА ГОДИНУ 6 ДИНА, НА ТОГА ГОДИНЕ 3 ДИНА.
УПОМОЖИТЕ СЕ, СВАКОМ САН ДРУГЕМ,
ПОПРЕДНИМ, ОСИМ НЕМАЈУ БОЛШЕГ СТАЛА.
САДРО, НАКД, МАКАТОРИ, ЗЕМЉОПРИВРЕДНИ
ЗАДРУГИ И ЧУВАЈИ ПИТА ДОСТАВАЈУ ЛИСТ У
ТОГА ДИНА, АКО ПОМОЖЕ ПРИБАВИТИ ПИТАЦИ
— НА КИЈУ ГОДИНУ.

НАМ СРБИЈИ

КА ГОД 5 СТАЛА, КАД 4 ФОР. А. ЕР. ПО СТО
ЗЕЛЕНИМ, ДИВНИМ, И ПИЋОМ СВАКОМ
КАД И СРБИЈА ЗЕМЉОПРИВРЕДНИ И
ТАМОВИ, ПИЋИ, КИЈАМ И МАКАТОРИ
ДОСТАВАЈУ ЛИСТ ЗА 4 ФОР. ИЛИ 3 ФОР. А.
ПРЕД, КАД ПИЋАНИ БОЛШЕ ПИЋАНИ И
КАД СЕ ПИЋАНИ КАД СТОГ ДИВНИМ
ИПАР ПОГА НА НЕ СЕ ЛИСТ СЛАТА.

ОСНОВНИ УРЕДНИК
МИЛОШ М. КУКЕВИЋ
СРПАНСКИ ПЛ. Бр. 25.

Вољови дају мање ђубрета од крава, јер су вољови и лижи и лети већим делом у јарку. Шта дакле да радимо, да и лети довољно ђубрета добијемо! На ово питање, брао ћемо одговорити. Треба и тегабу стоку, од прелеба до јесени, да хранимо зеленим илбом што више и стјајма. Тако ћемо добити, не само доста и доброта ђубрета, него ће нам и стока бити здравја и боља. Треба напредно прорачунати трошкове око таквог хранења, да ћемо се уверити, да нам је тако хранење стоки дивнијом боља и кориснија, него кад ју питано тило некакују на горе и мршине чашама.

Да би домаћин могао имати довољну количину зеленог пића за своју стоку, мора своје пољско гађањство тако уредити, да ка у промислу зеленог пића одреда довољно земљишта, на коме ће зелено пиће моћи толкоко произраста, да бу буде довољно до у пољу јесени, а не, да своју стоку мора већ у августу месецу добити само на ипак, или да већ у то доба почне сено да полаже. Зелено пиће морамо увек имати; а знаћемо је, ако пре свега напредно и тачно прорачунамо: колико ћемо је треба бити за нашу стоку, па да је толкоко пожемо и произведемо, да је увек знадемо довољно на расположењу, да ипак без нас не буде. Сваку изолацију, све пролине и непрајлике, треба у свом гађањем добро промотрити и уважавати.

Ако би, дакле, у своју корист, увели хранење на јаслима, онда би ипак морали сваки дан редовно питеривати стоку на „намак“, шаритоко младу стоку, коју треба дуго времена нушити него старују, јер младој стоци треба нише прелеба, да јој се тело боље развије и чврста. Врло је добро и корисно, да домаћин, ако му је само ипакко могуће, остави башу стаје један подесан простор правото земљишта, где ће моћи сваки дан пред вече, кад је сунце на залазу, кад престане дневна жбга, питеривати стоку да се истрчи.

Хране треба стоци давати увек доста, али ипак одлично. Кад вољови раде, онда их треба и боље хранити: ипак тако и краво ишаре треба боље хранити него јаловице. Време хранења треба сваког дана да буде једно исто. Обично се полаже, у сених добро уређених дожавањима, 3—4 пута преко дана. Сваки ће домаћин добро уредити, ако вољовина, кад су у тежини радоница, поред зеленог пића, даје и по мало суве хране.

Кад прелези од чисто суве хране за зелену илбу, дакле поглавног с прелеба, треба да будемо опрезни; ипак не треба на једанпут са сувом храним прелеба, него ју поштујемо мешати са зеленим илбом, на све више и више, док

се сасвим на често зелену пшћу не пређе; а кад би се на једанпут прело на зелену пшћу, изврзувало би под стоке, а нарочито код јунака, често пролине, трамжу и шћура.

Стока се од зелене пшће, детелине, често падице, ако јој се одвише даје, или ако је детелина орошена, па зато треба при храну детелином бити нажална.

Овога крава не треба хранити детелином, у којој има велике киселине, јер ова прозвекује, да овога крава хоће да побаци.

За зелену пшћу треба детелину онда косити, кад почне да цвета; исто тако и граховицу, а стрике (раж, орас и јечам) онда, кад почну да клицују.

Најважније пшће билке за исхрану наше доваће стоке, јесу: *оросна* или *шћурица*, *детелина*, *липуница* или *плавца* она је онда *граховица*, *сучка*, све врсте *стрике*, *кукуруз* посејан на сачу, *шћерни сирак*, *жувар* и др.

Привеа детелина и плавца нија (липуца) дају, на сахо врло добру, него и најкрасну пшћу. Привеа детелина траје две године; треба године већ угаде, а липуца траје више година, зато ју а зову „вечита“ детелина, али је од 4—6 године најбоља. Привеу детелину хожемо косити 3 пута преко године, а липуцу 4—5 пута. Друге напред наведене билке једногодишње су.

Раву и шћурицу зелену пшћу даје и граховица, алиена и пролетња. Ако се с пролетња ранце посеје, што се може учинити врло лако, јер јој позициј ирасени не шкоде, онда хоже ју ранце и косити, а после кошоњене ранце граховице, хожемо на истом земљишту посејати кукуруз, или сирак, која је пак у своје време дају врло добру зелену пшћу. И зелена раж даје пак врло равно и врло добру зелену пшћу. Све врсте билкају за зелену пшћу, треба сјажати на добро набуњена, бујница земљишту; ту ће бити најкрасниј пораста и даће најбоље откосе; а после њих долазе на исто земљиште, савршене пролетње, разне окопаване, које после пшћних билкају прокрасно усевају и рађају.

НЕ ТРЕБА ВИШЕ ДА СЕ ОКОПАВАЈУ ВИНОГРАДИ!

— Прок. М. Ј. Дудак —

Многи ће наши виногради стати забезбедени читавији рјечит: „Не треба више да се окопавују виногради!“ Они ће рећи: „То су луда уобрањена! Јер од кад је свијета и вијеста свуда се виногради морали да окопавују винограде, да им исти обљаво роде“.

Но, кад се ипак мало боље удубино у ствар, тај луди савет шеће само на ум, да не окопавати снаке године то старо јако чокобе. Једино у пролеће марта мјесеца на Сјенери а у јулини приједелима о Божићу, режу и вежу — на ширна Босна! Дакле, ево, да свијег горви није баш тако чудан како би на први јаз могаи поинелати. И сами под куће имамо од старине врштор, да лоза може и без окопавана обљаво родити.

Биле неких 16 година да су у Шароид неки такошани виногради почели увозати, да би узгодио било неокопавати ипкосто винограде, него једино са врло латалом мотиком површно стругати земљу, да се кора земљишта разбоје и да се у исто доба уништи коров и трава. Јер, они кажу, да рад јаког мотиком оазељује и сјече све површне жилице лозе, са

којица баш она себи прибавља из добре земље и површине обљаву храну.

Неколико година касије, па иже 1900, извајешивао је чупени виноградар Oberlin о успјесима достигнути са својим огледима, на којима он није више младе винограде на лакош и мало дубоким земљишту у околини Кошара окопавано. Он је још поред тога правкоједно, како један виноградар у Белевхајду већ од 40 година није више окопавано свој виноград, него једино га руком нажално племло од траваљана. На тај начин добијаво је он кроз 40 година обљавија ред, него да нешто суредити, и ако за све то време није ни љубрио земљиште винограда.

С обзиром на ту чињеницу иазвео је Oberlin а виноградарски Заводу Харта, близу Кошара, године 1900 неке огледе. Да спречи развитак траваљана и да се ослободи њиховог чупиња, наука он расути црцело земљиште са 10 сантиметара дебелом слојом шљакке (огледе). Огледе је иазвео на овај начин: Један дијел винограда бијаше поделен на два једнака дијела, са једнаким бројем чокоба, па иже 240 и 6 редова; истовици дијелу буде иазвеу шљакком, па се на истом није никакав рад иазвео; азадни дијел није био иазвеу шљакком, те се обрађавано као што је обљавијно т.ј. окопаван је три пута преко године са трошком од 187 динара по хектару. Дијелу, иазвеу шљакком и необрађеног пошавијаше се у настајоју години много бујнији, с погледом на вегетацију, него ли овај који је окопаван, а и годошњи бијачу лијешни и једрији. Где је шљакком виноград био иазвеу, ишту се могле никакав траваљани опавати.

Да се ипак дознаде, да ли је тој спољној разлици отговараш и разлика у приносу оба дијела, било је грођеје са сваког дијела засебно обрано и на ваги иазмерено.

Дијелу иазвеу шљакком и необрађено, родно је 232 кгг. грођеја; овај бде шљакке и обрађен родно је само 110 кгг. Дакле, у прилог врвота нажално 122 кгг. више. Садржај шећера и киселине у шери на оба дијела бијаше једнак. На тога излази, кад се вратити принос по хектару, да исти на необрађеном дијелу иазвео 4066 килограма грођеја више. А то Oberlin процрјекнује са 1112 динара. Овај напредни принос у прилог необрађеног дијела тужаки Oberlin не само чињеницом, него шљакком земљиште винограда бијаше одбрањено од вазалцањана влаке коров иазути није шљакке, него погледом и стога што се није могла у њему развити никакав траваљани (коров). Као што се из овога огледе вида, иазлази би се уштеда трошка на окопаване с једне, и обљавијаји принос с друге стране.

Та успјес Oberlin-ови патнаше професора Пољопривредне Школе у Монпелсију пров. *Rouss-s*, да сличне огледе иазведу у Јужној Француској у виноградама са шљакком-красним земљиштима, да се уздјери: биле се могло иазоставити дубоко окопаване, а ограничати се само на површно стругање земљишта и племљене корова.

Професор *Rouss-s* иазлађа већ цуне 4 године те огледе у једном винограду контростије неке на живином земљишту, које се иста услед зиме расупања. Ту је он иазбрао три класдрата, снака са по 400 чокоба, с којима је се на овај начин поступало:

Дијел А. Није се никако окопавано, него се само површно стругало земљиште ^{1/2} сантиметра дубоко, а љубриен је површави земљачки љубретом по површини.

Дијел Б. Обрађавано се обљави, на исто плугом земји а мотиком лети; љубре се при коваку у земљиште вазалцањено.

Дијел В. Вијаше обрађен као и дијел Б с разликом само тога, што се прве огледне године орало једанпут иазмељу редова у дубини од 40 сантиметра.

3. *Castel 5009. (Rupestris × Aramon)*. Одолева добро одижду и пероноспори. Не треба га суморисати нити пресекати. Вино му бијасе на Конгресу у Лиону год. 1901 узвасно хвалено. *Од белих* крашних хибрида могу се препоручити:

4. *Castel 129. (Noah × Herbeumont d' Aurelle)*. Бујно расте. Одолева пероноспори и одижду. Руди обилно. Носи красне гроздове са великим бобицама, као да су од носка. Са зрелом кожом септембра на до половине октобра. Вино је бело изврно. Јако је до 13% алкохола. Грожђе одолева трулежи. За то се може чувати тамо да Божића а и дуље као стојно грожђе на јелу.

5. *Condere 74-37. (Сложене хибрида)*. Врло је бујан. Савири одолева одижду и пероноспори. Гроздови су масени са пухастим бобицама средње величине. Треба гроздове брао брати, јер чим се пухати брао труне. Вино бело врло је добро. Најчисти на *Chablis, Saumur* до 11% алкохола.

6. *Condere 199-88. (1/4 Vitisifera 3/4 Americana)*. Расте добро. Одолева пероноспори и одижду, ако се само јединицу преса и сумориса. Гроздови су дуги, дивни, са великим бобицама, врло пријатног укуса. Могу се јести исто тако као шведла или виша племена. Бијело је вино изврсно. Садржала до 12% алкохола. Ова зрна паду много од антракнозе, стога, где се та болест појављује, да се не гади.

7. *Castel 6011. (Taylor × Mouton tainan)*. Бујно расте. Не треба ни суморисати ни пресекати. Одолева трулежи гроздова. Они су кршни, средњи, са крушним бобицама највишијег укуса, као мускат. Ова грожђе најбоље служи као стојно. Руди добро.

Од сицилијанских хибрида, које је добио чувени стручњак проф. *G. Grimaldi u Modica*, препоручују се од *crux* врста ове:

8. *I. G. 88. (Calabrese × Rupestris Ganzin)*. Бујно расте. Руди обилно, када дође до 5 година. Гроздови су средње величине; тако и бобице, саво су обилне. Даје слатко, врло грожђе које зри врло рано. Вино је добро и јако.

9. *I. G. 97. (Calabrese × Rupestris Ganzin)*. Врло је бујно. Руди обилно кад му пређе 5 година. Има средње гроздове, исто тако и бобице. Грожђе је добро, слатко. Зри касно. Вино је врло-тамно и добро.

10. *I. G. 487. (Frappato × Calabrese Rupestris Ganzin 164)*. Добро расте. Обилно руди. Гроздови су средње величине са великим обилним бобицама. Грожђе је слатко. Зори у септемру. Вино није пројако, доста је тамно.

11. *I. G. 659. (Frappato × Rupestris Cordifolia M. 167)*. Врло бујно расте. Много руди. Гроздови су средње величине, са великим обилним бобицама. Грожђе је слатко. Касно сазрева. Вино је загато-црвено боје и доста јако.

12. *I. G. 1673. (Frappato × Aramon Rupestris Ganzin)*. Расте доста добро. Средње руди. Гроздови су средње величине. Бобице велике, слатке. Сазрева врло рано. Вино је црвене боје, пријатно и доста јако.

13. *I. G. 13 (Calabrese × Aramon Rupestris Ganzin)*. Врло бујно расте. Много руди. Носи велике гроздове са великим бобицама, које су слатке и сласу у средње доба. Вино је црвено, по претјамно и доста добро.

Од белих врста из Сицилије је то прво, *Grimaldi-ја*, препоручују се:

14. *I. G. 1109. (Calabrese × Gamay Condere)*. Врло бујно расте. Обилно руди. Гроздови су велики, врло обилни са малим бобицама, које су врло слатке и врло сласу. Вино је бијело, но преласато; њал му киселости. Зато нока се са киселим бобицама вино појасе.

15. *I. G. 851. (Calabrese × Gamay Condere)*. Расте прилично. Руди обилно. Носи гроздове средње величине са маленим обилним бобицама, које су слатке. Сазрева у другој половини септембра мјесеца. Вино је дивно, бијело, зеленасте боје. Доста је јако и питко.

16. *I. G. 317. (Frappato × Rupestris Ganzin)*. Врло бујно расте. Средње руди. Гроздови су средње величине, отворени. И бобице су средње. Врло су слатке. Сазрева касно. Вино је дивне боје, но преласато. Треба га вјетрати са нешто киселим вином.

За Србију би раје препоручио бр. 1-7 особито за крајеве, где није одвише лето вруће, докчи у околине врло суку изложене, где влада велика врућина, коју се огледају и сицилијански хибрида бр. 8-16.

Све ове врсте зрна могу се набавити код дотичних хибридар, на име ове под бројевима 1-7 код г. *I. Castel-a*, индустријел агломере *а Carassone* (Француска) а ише под бројима 8-16 код г. проф. *C. Grimaldi u Modica, Sicilia-Italia*.

ЖИВИНАРСТВО НА БАЛКАНУ

Из *Едварда Бојера, професору живинарства на ветеринарског факултету у Радету у Букоули*.

1 Српско Живинарство.

(ИСТАКА)

Доброчење.

Од прилике на по нуту имену Боград и Ниша, у долини Мораве, изашли се велико дрлени српско добро *Доброчење*. Пошто је Министар Народне Црквине био тако добар да нареди што треба за нашу посету томе привредном заводу, то смо били добити могућности да га зем и разгледамо. Изамо је ово село једно од четири велика добра државна у земљи, где се околница води у великоме снагу, и где се у истина много шта преко године и уради. Као такво, оно је и веома пристојно, јер захвата неких три хиљаде југарско земље, а обухвата све главне пољске привредне. И јединствено и обрађивано земље на ономо имену, јесу у добрим рукама, а нама је само остало као што је стигло до та додела објектно, и ипотично онегити. Ту нам је, уосталом, састао и једна зграда, која је сна дотична пљка састав појавила, и намен их оку садржи — ма да је дан, сам по себи, био вадар и лев. Ми смо, збогма, тога хладнога дана пролези на савезима неких двадесет коња, али за сваку пријатну посету по ономо мрзу ишло до благодарно дотичног поменат садржавника, који се нас ухватио иако у неко веома топло и крсно будде.

У самоме *Доброчењу* ми смо нашли и неку врсту *осебенич* ком завода, јер се у њима брзи усавршава употребљаван за пољско радове на овомо имену. Ту нам је показана и једна *историско станица*, у којој је било неких 195 насута за приноса, као што је било и неких човора расе стоке. *Томаш* је, такође, показивао велика најлика. Раконе ила, да је тај случај и на осталим италијанс крајевима, па и да се населамо да се огледима досаже: *која* би прета добро живине најбоље поједна за који округ? Према томе, *Доброчење* гаји *кучи оригитомне* и *крне лесорине*, од кокошњи, а емекне од гуска; док се на овомо другоме државномо добру, које се зове *Државно*, дрске *лашине*, *средње срске* и *ротске* а *искошиски* *искош*. Нама се даде да видимо у *Доброчењу* једно велико јако *оригитомне*, који тек што су дошле било из Мађарске, али којима се обично да смо били у њима разочарани, јер су биле састаја обичне. Тако, иште су од њих ишале ишавана, при и бела, иере по незале телу, а ишке су ишале и куте и пахасте иште. Ни у кој случају иште биле оне добре представнице оригитомне расе. Да питах, али не могах дознати, *како* је за њих при куповини ишавено? Са добро одгајивачке тачке гледишта, могу рећи, да их врде ни за водозни ни троник. Дакле, ишавено једно врло добро јако *крне лесорине*, старача тама — иште за који смо ми у Букоули задал ише двадесет година, а ишаво дуготрајно и телом лаких. Са смо, добром, ишавиници на сраћи и теже привредне. Они су (за *Доброчење*) били *кучи* и у *Нешачко*, али ја бих рекао да их је добро прошега *искош* *искош*. Савишом, многа ми се јавна ише можда наћи, и ми их однекмо као добро представнице своје расе. Иште се гуска тиче, дотично јако *средње* било је и добро и велико, али су само јединиче, као и свуда у Србији и Јужној Јоварин, доста ситне.

*) Ово је извршено, јер су оригитомне ишавене, као и остали живине, из Немачке 1893 године, и то за чување немачких ошата.

Na svima ovim državnim imanjima Srbije, tajni se svake godine i veliki broj konjuna. Kad porastu, *odobru* se najviše i lakše za dalji zaplet na imanju, a svršena postava razda se selcima, uvidi popravke donaju ih vretu. Ovak je vrlo dobar sistem, i radnici navedeno velika dobra zemaljskog živinarstvu, ali je u isto vreme i vrlo važno, da samim primerom za zaplet bud *od prose* vrede. Nas je stoga, nekad darovala *pravoslov* Dobričevičkih orijentacija. Kad se još nešto tuđe, neka se *u vreme* kako trgnuti; i na to je bilo bilo dobaviti namu broj, ali *vezano*, primeraka za zaplet. Mi smo se u Kijevskoj upravli o važnosti ovoga uslova još pre mlti-šćih godina, i ja bih prijateljski pokazao na to, da se ono korisno iskustvo naše rasprošire i na tuđu zemlju — čijim parovima ne mogu, u tože pogledu, dati boljša saveta.

Uostalom naša poseba Dobričev — bila je jedva od naj-interesarnija u Srbiji, i mi smo nekore zaključili s. *Kovčev-ovu*, računovodji na tože državnomu dobru, i to ne samo na lepoje prijavu, nego i na dragocennom obaveštenju koje nama je dao. Mi smo izaliko što nismo zatekli u zapadu i uočoma direktora g. *Mejsoviča*, koji se tada desio na putu.

Тушрија.

Из Добричевца ми се однедавно по окружном добу код Тушрије, где сам прили гурнички исео, г. *Ј. Митровић*. Оно је ипакже далеко пре сваква *рутинска* школа, него код Добричевца, и рачуне ми, да таквава добра, има неких десет, али шедевет, у Србији по срезањима. У ступити, то је једна практична Пољопривредна Станица, где се млади сељаци српски обучавају практичним радонима пољским. Тада ми је било, као ђака на спату, неких четрдесет и осам, и сви су били деца са седе, чији су родитељи распослагали са најважње двадесет јушрија земље. Школскама је на овом Окружном Станицама безалатно, и поред главног практичне, обухвата и нешто теорије, у свима гранама пољске привреде. На је ова округава установа српска још зантересовала, и јесте и може да значи врло много за будућност српског земљопрадринства. Наравно, да ту има и *живине* и *животинства*; и ми збоља, ту најважње на једно прилично јато конјуну сорте *валмасер-ко*, као и на некако довањих прста недрегренога типа, по којим, оно, однаху већ поменту карактеристике — *ависна*. Ми ћемо о овим гурничма конјуну говорити опширније, кад доћемо на Буковску и нево живинарство. За сада конструјемо да смо у овој станици српској узгледали врло добре примере *својесне* *стаје*. Само конјунцима, и уопште склоницима за живину, нагледали су нам доста примитивна, јер се изналажу негде неводу кукурузних кошева. Сумњо нема, да је у оваким склоницима живина толао преко зиме. Сама жива је у Србији оштра, ако и претка, а према томе би рекао, да у кој и може да изведе склони живинарница који се не би славила са килвом другом и блажом килвом. За очи, пак, нас Енгелса, онд и овакна кроп за живину није био никомо задвољављујући; а није стога, што су ти ни била није похваљала најважје потреби *одеждо* и *одеждо*. Духа није, лепа се пишка изгледала у гурду, који се уздику у саму ствар и лосао, и, сумње нема, да ће, са растућим интересовањем за земљско живинарство, направити и методи и нештапа гајена живине. На је, урвало, ту нахваљала *једно* ствар — и то она уста која и у Тончићу и у Добричеву и у Тушрији — а то је одустео *букова* на овим државним добрима српским. Међутим, као што смо вић и радије објаснили, *букова* је за Србију најважнија, свакако нај-оригинална живина за гајена и усањивана.

Трговина са живином.

Српска царин *Јагодин*, коју походисмо неводе посете г урва два добра вољска, доду заисту трговину са живином и тој нешто маљу с јадика. Ми смо се у овоме интересево месту уношали са г. *М. Рајковићем*, који се бави гот радњом, као што смо се у Цариброду — једној *буковско* потраговничкој станици — уношали са г. *Митровићем*, ортаком у фирми који се бави исеом трговинам у томе округу. Давно ми не одвоје изјавија да издовак све неодеждоно у изворима ове године, али је доста ако кажемо, да су се они сами жалали на своје муке са иш-јачином скланиством домање живине. Тако, Јагодина добија своје букове на унутрашњости свога и околних округа, — понајвише из *Буковине* где су оне врло јетине — али нико од сељака у тим окружјама још није дошао до уверења: да му треба

попривести расу букова. Није су се ти јадни потраговници да до-зидати за *букове* и савршенеје *неводе* гајена и кулшава. Оно, дабоже, и то ће *букови* *древоме*, али, доду год то време не добе, српска ће *трговина* са живином бити и слаба и неш-тривна — *омама* као што је данас.

Шта ми, особине, *омак* трговачких кућа тиче, оне су слабе и у ипак *Јагодин* знатне количине домање живине; али се горко туке и на скупу подложност, и на недовољност земљонакних начела за угодан пренос живине до *Одежде*. Мени се, међу-тим, чини да ту не дова прва тајна нашоје неводе. Мука је нашоја у дошва, — за наше нијане — *коментету* живине, и поглавном у томе; јер смо и да је тај каљитије однаху, код овако домета начина кулшава и гојовања, пре би се постигли одлични резултати. Много, усталом, има да се треди пре него живинарства трговина Србије стине и које скривом место на нашим нијансама. Оно, сумње нема, да је један од битних не-достатака невоих у окудици капитала; али ма да је повак врло моћан чинилац у трговини, као и свуда, *омак* ми каљитије није ту све и сва. Човек би, усталом, рекао да, код наше јетине живине у Србији, живинарски трговци у Србији тре-били би капиталне да прине; али, кад се узме да каљитије на пример српских *букова* не може да донесе на ландошевој ш-јачи вине од шест нево (три грива) на фунту — и кад се томе додаду велики трговачки диск се до те нијане доине — онда се може и видети како мако ту остаје бура за српског живинара.

Претресајући живинарско питање са горенапоменавом гоше-до, ја сам дошло до закључка — ипак болје рећи да иштрже ра-није ми оневе — да су да овај шар у Србији *омак*, по каљитије, најбоља живина. Сва је прилика да се на ња навише и шарјаје — свакако, оно доине лепо цену у Невојчићу, где се навише и продају. *Букове* *стаје*, тек, долазе *букова*, на за њима наглава, коју је врло мршава, и највак шакоје, које су, оче-видна, најваљавија живина у земљи.

„С л а в а“

Пре него завршати своје бележке о интересу ми путу кроз Србију — шту, о коме би се још врло много могло на-писати — и у већи се којим ја најваљам својоу захвалност на мношг укључено ми славици и добротн — нека ми је слободно доћати се, узгред, једном српског *неводе* објачи, који нона иштега заједничког са килвом и живинарским питањем на Балкану. Јај је објач српска *своја* — *омак* живинарства објач, или приношења дана у гурдин када је, реткога се, тоја кућа, или *омак* живине, српска пре толако *неводе*, прешла у хришћан-ство. И то је истини велики дан и праша да саму дод српски који је тада *својоме* отворен, и у кој, од јутра до крапа, узале пријатеља као добродошац гости. Домаћи — а то је цела кућа — дочекују тада *госте* најваљавије, и чете их *својоме* сапожањима и ђакоњима — као *поже*, *каљитије*, *вине*, али нарочито једном *врету* *невољска* која се *нове* „*литом*“, на које се и састри на вуног *такара* *наредно-ушево* *згодноволно* *жита*. Срба нас је *посуджљиво*, то смо се досад у *Веограду* били на такав један велики свечарски дан, на *Светог* *Андреја* *Милошеви*, и, *благодарно* српског *госто-примству*, као и узгајности г. *Јовиновића*, *провади* се *вомак* *пријатна*. Тако, на пример, *били* *још* на *своје*, једног српског *универзитетског* *удружења* по имену „*Одежда*“, *када* је *при-клико* *својоме* свечарског му *колача*, *оно* и *отомило* *нево* *лепо* *лаже* *домање* *комаде*. За тим смо били сви *посуджљиво* *оним* свечарским *ђакоњима* — *вомак* се *приликом* *нама*, *као* *стрем-цено*, *укључвала* и *нарочита* *нашња*. За тим *воштем* *својарски* *дом* *једног* од *професора* *универзитета* (г. *Адиновића*) који тај дан и слави, и добижео *красни* *прилико* да се *поближе* *уношаво* се *оним* *красним* *објачем* *српским*. Сам *детек* *домањски* *био* је *напојитија*. И такав му је то ред *поласта* *дра-гата* *дана* — *до* *овера*, *када* се *збере* *оно* *домањска* *стола* *одеждо* *друштво* *пријатеља* и *рођака*.

Заборањих, збоља, да кажемо да смо у Јагодини били да *видици* и *једно* *српско* *неводе* у *прини*! Шу, ма да *је* *одежде* *свуда* и *свагда* *интересево* *стари*, ми ћемо се на овоме месту, а у овоме *листу*, *задовољити* са *претим* *поштом*.

(наставља се)

ПРОГРАМ

рада Српског Пољопривредног Друштва у години 1905

I.

Да се у ове године, приредом Друштвене Славе, приреди поучна Изложба *свежег овца, кукуруза, пасуља, сојега, сушеног и иначе прерађеног шверба и крмашира*, са наградама за одлични плодове предете у алаткама и пољу.

За реверента по овој тачци одређен је члан Друштвене Управе г. Милош Т. Грковић.

II.

Да се приреди областна изложба: *оведи, оваца, кози и производа од ових врста сточне у Зајечару*, на којој могу суделовати: *део округ тичоци и срезањо неготинска и крајински округа крајинског и бавачки и савршински округа вишког*. Ова изложба да се одржи у месецу августа ове године.

За реверента одређен је члан Управе г. Живко Шехован.

III.

Да се приреди *земљани изложба живине* у Београду почетком месеца септембра ове године.

За реверента одређен је члан Управе г. Алекса Ј. Поповић.

IV.

Да се безусловно ове године обрати што већа пажња *испитивању стања пољске привреде у самој земљи, а нарочито да се проучи стање овчарства у сваком погледу у западним крајев Србије, а тако исто и говеђарство повођу нарочитих стручњака, које ће Друштво за тај циљ одредити из својих редовних чланова*, чије ће се извешће штампати.

V.

Да се даље посредује у набавци *бољих врста семена и наставн старана за производњу тихих врста семена у самој земљи*, а нарочито биљак за сточну храну.

По овом предмету одређен је за реверента секретар г. Др. Б. Радић.

VI.

Да Друштво код надлежних факторја поради *да се законодавном путем сурбоја унесе са стране нечистог и неискитаног семена у нашу земљу*, и да се за тај циљ изради пројекат, који ће се поднети Министарству Народне Привреде на даљи рад.

За реверента одређен је члан Управе г. Милош П. Лукивић.

VII.

Да се и даље посредује у набавци *савршенојих сирава и машини, а да се уједно поради и на томе: да се савршеноје сираве и машини у свакој мери израђују и у самој земљи*.

У том циљу да се:

1. Ове године приреди *утаквица пољопривредних сирава*, које се у самој земљи израђују;

2. Да се под Подружња, које се буду према новим Правилма основале, уставоме слагалница пољопривредних сирава, које Друштво земљораднична за куповану препоручује.

За реверента одређен је секретар г. Др. Б. Радић.

VIII.

Да се развијањем награда, а по могућству и јавних предавањем и демонстрацијам, *поради на јачој производњи шверба, овца и млечних производа у околини Београда, као и околним другим већим градовима у земљи*.

За завршне овита да се Председништво стара.

IX.

Да се постави *зачети рад у проучавању сарчевана пошљава, пошумљавња голети и удобравања мелодних земљишта у земљи*.

За реверенте одређени су: г. г. *Никола Стаменковић*, професор Универзитета и редовни члан Друштва, *Др. Миловоје С. Васић*, члан Управе и *Милош С. Милошевић*, вишијер Министарства Грађевина и редовни члан Друштва.

X.

Да се приредом изложба — *сточне и живине* — *држе конгреса друштвених чланова и осталих пољопривредника и пријатеља пољске привреде, ради саопштења о унапређењу тих привредних грана*; а приликом Изложбе о Слави Друштвеној да се држи пригодне предавања.

За предавање је одређен секретар г. Др. В. Радић.

XI.

Да се поради на томе: *да се спрема новим Правилма што пре осмује Округне Подружнице* и да се ове покреу на што јачи и активнији рад, чешија приређивањем горњених јавних предавања, а у смислу прописаних Правила.

XII.

Да се поради на томе: *да Друштво добије што већи број чланова у свима крајевима у земљи*, на да сходним начином и перама и преко њих утиче на унапређење наше домаће пољске привреде.

Ставља се у дужност Управи.

XIII.

Да се приреди што је потребно, *да би се Пољопривредни Музеј могао још и овој години основати и отворити*.

За реверента одређен је члан Управе г. Милош Јовковић.

XIV.

Да се и даље издаје *Друштвени лист "Тезак"*, *Пољопривредни Календар*, *Практичне Пољопривредне Поуке*, а ако површина средства дозволи и *Пољопривредни Гласник*.

За уредника "Тезака" одређен је члан Управе г. Милош П. Лукивић а за уредника Календара члан Управе г. Милош Т. Грковић.

XV.

Да Друштво *ступи у ову са свима Удружењима у земљи*, која у истој врсти раде, а тако исто и са главнијим словенским и осталим *Пољопривредним Друштвима и Удружењима у иностранству*.

Ставља се у дужност Управи.

Б Е Л Е Ш К Е

Да се *кокоши расковају*. — Више пута се дешава да се кокоши неће да расковају кад треба. У том случају треба их пенчати натерати на то, а као средство препоручује се, давати конопаљеног сена и хлеба замоченог у пиво. Осим овога препоручују ники још и то: да се по трбуху нахаре коправом.

Г Л А С Н И К

Члан утемељач Српског Пољопривредног Друштва. — Г.Г. Стеван, Михаило и Владислав, браћа Гудовића, одужујући се своме својој оца пок. Јеврема П. Гудовића, првог српског Министра Народне Привреде, а у жељу да жебу српског привредничка подигну видни споменик, који сарадници и он са свога живота беше, на дан 5 априла ове године, када се навраћало 5 година од његовог смрти, изводеди су га типисати за члана утемељача Српског Пољопривредног Друштва, који је пок. Јеврем и редован члан био све од 1871 године до своје смрти, и узог у 100 динара изложити друштвеној благајници.

Напомињу овај дан пример њихове њавке према својој пок ову, благодарило дародавцима што су, уписавши свога оца, покојног Јеврема, за утемељача Српског Пољопривредног Друштва, онековечили својим својо доброме ову, а својим придогом припомагају Друштву да и даље ради успешно на постављеном му задатку, који је и њихов отац вагда помагао, најважнију отворити важност унапређења њавске привреде у Србији.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВО

ЗАПИСНИК III СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

Државног 7 фебруара 1905 године у Београду

Били су присутни: Председник г. Д-р. Марко Т. Леко; благајник г. Јов. Језић и чланови Управе г.г. Борисав Б. Тодоровић, Ст. Бобић, Мирко Милковић, Живо Шошорац, Милош П. Гркиновић, Милош И. Лукићковић, Д-р. Миливоје Васић и Душан Крсталић.

Бележник: секретар Д-р. Вође Радић.
 25. Председник саопштава жаловну вест, да је Друштво изгубило стругу господина *Алексајевца М. Секулића*, свог одличног другогачињеног редовног члана, бившег члана друштвене Управе, потпредседника, уредника „Тексаса“, Пољопривредног Гласника“ и Пољопривредног Календара, што су чланови Управе устајалио пријати знању, најважнији своје дубоко саучешће са г. „Бог да га прости!“

26. Подноси се предлог програма за рад Друштвени у теку ове године. — Решено, да се избере ужи Одбор који ће овај предлог проучити и о њему поднети Управи своје мишљење; у Одбор улазе изборни г.г. Милош Т. Гркиновић, Милош П. Лукићковић, Живо Шошорац и секретар Д-р. Радић.

27. Саопштава се решење господина Министра Народне Привреде о државној помоћи Друштву за ову годину у суми од 17.000 динара. — Приза се знају.

28. Саопштава се извештај настојаника Друштвеног живинарника у Рогову о његовој покрајди живине. — Приза се знају с тим, да се предмет пољубе друштвеном адвокату, да у законско року поднесе тужбу суду против општине бразилске, у чијем се рејону налази друштвени живинарник, да она покрајед ушњену штету Друштву плати, пошто се брадљаница ишеу могаи проваћи.

29. Напоми се на решавање моља г. Светолика Петковића, државног економа из Шапца, који моли да му се изда тактична која му по уговору припада од продаје друштвене провине у Шању. — Решено: да се изберу два члана Управе, да овај предмет протче и о њему поднесе своје мишљење. За тај рад изабрати су: члан Управе г. Ст. Бобић и благајник г. Ј. Језић.

30. Саопштава се мишљење редовног члана друштвеног г. Љубе Р. Јовановића, економа из Ланова, које је по мољби друштвеног, поднео о живинарству у Рогову. — Приза се знају с тим, да се по тој ствари изабере два члана Управе, који ће стање живинарника проучити и о свему тајма и недрани извештај поднети, а за то су изабрани г.г. Борисав Тодоровић и Алекса Б. Поповић.

31. Напоми се резерват члана Управе и резерента за књижевне послове г. М. П. Лукићковића о припелом раду „Ра-

болов и вештачки рибњаци“ од г. Мадена Спасојевића. — Решено: да се учини по предлогу резерента, т.ј. да се пољубе на омену г.г. Д-ру. Михајлу Петровићу и Д-ру. Живојину Бор-
 јинићу, професорима Вел. Школе, а о саопштаваој штампању да се подлиже довесе одлука.

32. Напоми се на одобрење продајна цена за све оне од *зубење десетине* у овој години. — Решено: да се по одобрење цена док оног семе не прине и на тај се начин такво са-
 знању трошкови до друштвеног магазина, а међутим да се преко „Тексаса“ извесе поручници, да цена неће прећи 2-00 дина, од килограму.

33. Напоми се на одобрење предложена продајна цена за *плавк* жемс у овој години. — Устаја се предложена цена од 0,65 динара по килограму.

34. Напоми се на одобрење предложена продајна цена за *рађају* у овој години. — Устаја се цена од 1-00 динара по килограму.

35. Напоми се понуде пријављених штампарја за штампање „Практичних Пољопривредних Потка“. — Решено, да се потраже од њих и мустере од цицера слова.

36. Саопштава се писмо Браће Гођавана односно сецкалица које се у њиховој фабрици израђују. — Решено, да се на друштвени Управу изберу три члана, жебу којима да буде и друштвени списак, који ће неколико од тих сецкалица у фабрици изабрати и о трошку изабрише их послати Пољопривредни Станцијам, које буде Друштво изабрало, да се сецкалице кроз 20 дана у раду опробају, како би се Друштво о употребљивости истих могло тачније уверити.

37. Како се по Закону о штампани не може на друштвеном листу „Тексаку“ стваљати као „властник“ Друштво само, та је по предлогу уредника „Тексак“ решено: да се за Пољопривредно Друштво као власник листа узме председник г. Д-р. Марко Т. Леко.

О Г Л А С И

ВИНОГРАДАРИМА И ВОЂАРИМА

Препоручујемо Нехвиљову прескалицу, патент „Аустрија“, као најбољу и најграјнију а која се употребити може и за прескање воћака.

Иста се добити може у Београду код: Српског Пољопривредног Друштва, Браће П. Радојевића и Драгомира Здравковића; у Крагујевцу код Симе Ј. Спасојевића, у Смедереву код Силјака & Павловића, и у Пожаревцу код Степана Ђ. Шајновића.

ПОВЛАШЋЕНА ФАБРИКА ПОЉОПРИВРЕДНИХ СПРАВА И МАШИНА

БРАЋЕ Р. ГОЂЕВЦА

У БЕОГРАДУ

ПРЕПОРУЧУЈЕ СВОЈЕ СОПСТВЕНЕ ИЗРАДЕ

ПРСКАЛИЦУ ЗА ПРСКАЊЕ ВИНОВЕ ЛОЗЕ

до данас најусavrшенију и од стручне поштомје Српског Пољопривредног Друштва, што и од већине спокоја и виноградаря, оспособу под називом

„КРАЈИНА“

са знатно јевтинијом ценом него ли оне са стране донесене а квалитетом и својом солидном израдом никако не уступа врним страним патентованим фабрикатима те врсте.

Ита се може добити и код Српског Пољопривредног Друштва, и у нашем стоваршту до Народне Банке. 5—10

Кушаковића апотека код Св. Ђорђа — Врање

Препоручује своје богато стоварште лекова: разних српских и страних специјалитета, који су од г.г. лекара препоручени, а набавља и све опробане специјалитете — лекове, који се преко поштом и календара препоручују.

Кушаковића Калодонт

за негу зуба и сви остали производи израђени су на великој међународној изложби у **Енглеској у Лондону** „златног медалјон“ и дипломом; у **Атини на грчкој изложби** „сребрног медалјон“ и дипломом; а са **Наложба Српског Пољопривредног Друштва** добила је две похвалнице: за **високи квалитет** и **соп. малености**.

Против шифрула, отона жљезда, малокрности, осипи (т.зв. «ригетера»), и осталих кожних болести, које од

печете крих провистичу, најбоље је и најсигурније средство за децу и одрасле

Кушаковића Рибљи Зејтин

Са једним гасиоњем — (Ол јесолл с. фотто-јод)

Ита је зејтин врло пријатног укуса и мириса тако, да га и најмала деца без плакве одрватности врло радо пију. Дуготренином употребом овога зејтина деца се нагло опораве и добију светлу и румену боју лица, кри се очисти, а кад је кри у органску чвста, и болести се ређе појављују.

Овај зејтин препоручен и од г.г. лекара како у Београду, тако и изнутрашности Србије.

Употреба: деца се даје по једну мала кашика дневно по 2 пута, а после тога по једну кашику леба да поједе; одрасли узивају по 3 велике пашње дневно.

Разнаши се по целој Србији обратном поштом, а се најумеренијом ценом.

5—12

Кушаковића апотека код Св. Ђорђа — Врање.

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од пет врте једног ступца по 10 пара дан; од осталих кривних вешена по 15 пара од врте од ступца

Већим огласима: Цела страна 10 динара (10 круна аустр. вредности), **пола стране** 5 динара (5 круна аустријске вред.), **четврт стране** 2-50 динара (2-50 круна).

За оглашавање више пута, 10 од сто јевтиније.

Преглед 14 броја „Тежак“. *Чланак:* О краљеву отону зеленим пићом. — Не треба више да се окривају виногради! — Разлики пољопривредне пастине у Чешкој. — Који хибриди да се оспособују у Далмацији и Србији. — Живинарство на Балкану (паставиће се). — Програм рада Српског Пољопривредног Друштва у 1906 години. — *Белешке.* — *Гласник.* — *Друштвени и пољопривредни послови.* — *Огласи.* — *Цени огласима.*

ИЗДАВА ДЕСЕТОДНЕВНО
1, 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
ПРЕПЛАТ И
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
У БЕОГРАДУ
ПРЕПЛАТУ ПРЕМАТИ И СВЕ ПОШТЕ

КА ОСНОВ ПУКОВИНОМ ПИСМА ОД АПРЕЛА
1907 ГОДИНЕ № 204 ПИСМА ДРУШТВУ
ВАСИ ПОШТА БЕОГРАД.

Цена оглашена налажена је на
последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво гласник
Продолжак Д-Р МАРКО Т. ЛЕКО
КАРАЂЕВСКА УЛИЦА БР. 15.

БРОЈ 18.

У БЕОГРАДУ, 20 МАЈА 1905 ГОДИНЕ.

ОДГОВОРНИ ПИСАРНИК
МИЛОШ Н. ЛУКИЋЕВИЋ
САРАЈЕВСКА УЛ. БР. 25.

ГОДИНА XXXVI.

На који се начин могу уклонити неки непријатни мириси из вина.

— во Mathieu —
— Вол. Н. Стојковић —

Наших винама је проба доста отежана не само због тога што су, бар за сада, још врло танка, него што су врло често и непервирана у погледу укуса и мириса. И донета вина, која жиришу на бућ, суд или трулеже илеу никаква реткост на нашим трговима. Отуда, пак, вина, која се увек код нас и ако прво туча на укусу, невају у највише случајева никаквих непријатних мириса, на се отуда и пристопавају нашим, више треште и скучале продају.

Да нештома откуд долазе мало час поменути непријатни мириси у вину, па кад будемо сазнали њихов узрок, јамачно ћемо узети своја вина и боље чувати. Не заборавамо да је увек боље и сигурније предупредити какву илеку болест, него ју доцније, када се већ појави, лецити.

Мириси на бућ, суд и трулеже — о винама ће само бити речи у овом чланку — пронађене или од грожда од којег је вино направљено или пак од сувоца, у којима се вино чувало и неговано.

Зрео грожда је пун не само животињских него још и многих бљдних паразита, међу којима су од особитог значаја *Penicillium* и *Botrytis*. Ови паразити причинавају на грожди бућ и трулеж живљења о трешку зрна, а тако исто и непервира. При справљању вина *ома одошито трулево и бућаво грожда од државо* да не би било добило мирис на бућ или трулеж. Ако у време, кад грожда сазрева, кише буду падале, те се горе-поменути паразити буду у толикој мери размножили да би одвајање грожда било непријатно или немогуће, онда треба на место првог вина направити бело. Тада ће се растворити у вино, нема сумње, много наше материје, које поменути паразити сакупче — од тих материја вино баш и добија мирис на бућ или трулеж — него ли кад шира прешре заједно с киселином. Кад справљају бело вино, наши виноградари остављају камадуно грожда да преради у води или бачи једна или два дана, на потом одвајају кокину од шаре, која затим у буранима прешре. Кад на грожди има много трулежи и бући не треба употребити ту методу справљања белог вина, јер шира остаје дугу времена у додиру са кокином — томе на не тежије — него треба грожда бацити непосредно у цединцу, на цеде-

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
НА ГОДИНУ 6 ДИНА, ЗА ОВАЈ ПОДЕЛНИ 3 ДИНА.
ЧЛАНОВИ ОБИЧАЈНИ, ЧЛАНОВИ СРП. ДРУШТ.
ВИДРУЖИНА, ОБОЈИ НЕКОЈИ, ВОЈНИЦИ ОБИЧ.
КАДРИ, ВАЈЦИ, МАКАСТРИЦИ, ЗЕМКОРАДНИЦИ
ЧЛАНОВИ И ЧЛАНОВИ ЖЕНА ДОБИЈАЈУ ЛИСТУ Г.
ОМА КРИНИ, АКО ВОЈНИЦИ ПРЕПЛАТУ ПИСМА
НА КРАЈ ГОДИНЕ.

ЗАМ СРБИЈЕ
НА ГОД. 8 ОРАВ. ИЛИ 4 ОРА. А. ЗР. НЕ СТЕ
ПОДОВАРИ. ДРУЖИНА И НЕКОЈИ ЧЛАНОВИ
КАД И СРПЦИ НЕКОЈИМА, ЗАДНИЦИ И НЕ-
СТАНИЦИ, КРИНИ, ШКОЛА И МАКАСТРИЦИ
ДОБИЈАЈУ ЛИСТУ ЗА 6 ОРАВ. ИЛИ 3 ОРА. А.
ОРА. КАД ПИСМАМА ПОКОЈНИ ПРЕПЛАТУ И
КАД ОД ПРЕПЛАТУ КАД ИЛИ ДРУЖИНА
ЖЕНА ОМА ТЕ ИЛИ ОД ЛИСТУ САРБИ.

ћу ширу оставати саму да прешри. Шта више, при цеђењу грожда не треба последње вино, које из цединце истече, кошати са првим, јер је тај остатка шире био дуже времена у додиру са кокином, него ли прва шпра, те у њој има и више растворених нешкодљивих материја.

Непријатни мириси, рекосмо јогу доћи и од суда, у коме се вино туча и негује. Овако буре, у које ходемо да сипамо вино, ваља унапред добро омирисати. Чини оно не жарине на вино, на алкохол, већ на бућ или нешто друго ваља, ју најпре те непријатне мирисе уклонити. Мириси на бућ, суд или трулеж долазе послатино од бући (нарочито *Penicillium*), које се разлијају шунтра, а и свола на дугама берациди. Те бући, које могу да пруже кроз поре на дугама своје огранке дубоко у дрво, луче једну материју оворог и јакот, непријатног мириса. Ако сад вино дође у додир с дугама, на којима су се развила бући, раствориће мало час поменути материје, те ће и само добити мирис на бућ, суд или трулеж. Вград се јогу сачувати од бући, ако се чувају у сувој просторији и ако се поред тога, за време чувања, сваних 2—3 месеца сакупљају сумирици дво-оксидом.

Рђави мириси се могу из бурета уклонити на више начина. Сада, сумирици киселина и сакупља вода уништавају бући, те се према томе могу у сличним приликама топло препоручити. Ево како се применују ти лекови. Узме се 500 гр. оде на хектолитар садржине, на се та са комад по комад, унесе у буре. У ово се затим унесе 10 литара калупале воде, у којој ће се сада врло брзо растворити. Сад се буре добро проваља, тако да растворена вода добро напони сваку дугу и оба данца. По тој се та течност распе у буре неколико пута испрво чистом водом, да би се на тај начин уклонио сваки траг од воде. Сумирици киселина употребљена се повисана с водом. На хектолитар садржине, ваља узети у буре најпре 10 литара хладне воде, па потом 1 кгр. сумирици киселине. Буре се затим добро проваља и, пошто се разблажена сумирици киселина из њега прешре, добро испере чистом водом. Сумирици киселина је врло опасна кад дође у додир с којом на чокициној телу, те, отуда, ваља при употреби те течности бити врло обазрли. При мешању с водом ваља сумирици кокилину сипати у воду, а не радити нишито обратом, јер би се пронашла опасна експлозија с примањем. Ова два лека дугу врло добро резултате, нарочито онда, кад се прашине, пошто се дуге најпре ванутра мало истружу. Водена пара такође уништава бући, те се и она у оваквим случајевима може препоручити. Но да би

њено dejstvo bila jači, dobro je da se bure pretходно raz-
zida, na da ju se iznutra opale дуго и мало саstrужу.

Буре, на коме је примењен буди коју од мало чак повинутих
декова, ваља напуштати водом и оставити неколико дана на
миру. Ако вода после тог времена не буде имала никаква ми-
риса, знак је да је лек учинио своје и такве се буре онда може
употребити. Упротинион наља га сасвим одбацити.

Ако се при сираваљу вина није обратила пажња ни на
градње ни на врлине судове, те вино доцније добије мирис на
бућ, суд или тругаке, не остаје ништа друго, него да се од тога
што пре гадичи. Смак неспиродан мирис вина неоспорно утиче
веома неповољно на продајну вредност. Непријатни мириси вина
могу по каткад дозастати од црних делова, који плувају по
вину. Зато кад се осети каква особита мира у вину, ваља
видети да ли је ово бистро, па ако није, ваља га избистрити,
јер се бистроше и претанаке могу неспријатни мириси сасвим
изгубити. Ако ли је пак вино у том случају потпуно бистро,
значи да су неспријатни мириси у вину растворена и онда треба
тражити какву материју, у којој су они растворенији него ли
у вину и која ће се потом моћи лако издвојити из вина.
Материје, којима се постиже желани циљ јесу *маслиново уље*
и *брашно од слачице*.

Маслиново уље ваља да је чисто, без укуса и мириса,
јер иначе, који најда што ће се један мирис укљонити из вина,
кад ће се други с уљом узети. Осим тога, оно треба да је при
употребі разбјено у што је могуће ситије капаљце, да би на
тај начин дошло са што већом површином вина у додир и да
би се смањила у исто време негова бројна пешана, исплава-
вања па више. Најваља количина уља, која се може употребити
јесте $\frac{1}{2}$ литра на хектолитар вина; али та се количина очу-
видно мења са јачином мириса, који има да се укљони. Ево
на који се начин припрема маслиново уље:

У једно стабло од 4—5 литара упе се 1 литар воде
и 50 грама сирашене гумарабке. Ова материја учини те вода
постане гушка и онда се зејтин у њој може лакше разбити
и стављати. Затим се упе одређене количина зејтина, на
целу та мешавина у бутали добро мешају да би се зејтин
раздвојио на округле капаљце. Кад се упе у буталу 3—5
пута толико вина колико је воде било у њој, на се понова
све то мућкањем измена и најзад изручи у буре. Да би се пак
зејтин што боље по вину раздвојио, ваља га, чим се усује у буре,
каким мешалком жино изменати, и тај посао потом поновити
још неколико пута у размакама од 2—3 часа. Затим се буре
остави на миру и онда вино из њега оточи у друго буре, да
би се на тај начин одвојило од оног зејтина, који је тада
испаљиво на површину. Но тако преточено вино може по каткад
имати неки мирис на зејтин, услед тога што је у њему остао
заостати известан број ситних капаљца зејтина. Да би се и
то избегло, ваља преточена вина уље избистрити каквом би-
стрешом материјом пак елтрираним. Буре, у коме је остао зејтин,
ваља добро испрати и потом преточи испрати водом, јер се
капаљце од уља не леше за водено суво.

*Брашно од слачице*¹⁾ је још боља лек од маслиновог
уља према је у онде материја, која лежи вино, зејтин. Доиста
то брашно садржи 28% зејтина без укуса, који је растурен
по зрну у виду финих кутилица. Зрно од слачице садржи једну
дијелу, која може да произведе осећају од слачице, тако
необично слажна укуса и мириса од које би вино могло добити
уздн на слачину. Та се дијеласта може уништити, ако се брашно
потопи у кулчаву воду. Ево како се то ради. На хектолитар
вина ваља узети 15—60 гр. брашна према томе да ли се сла-
чији или јачи мирис, који се имају укљонити. У једном се

суду загреје пола литра воде (за 100 гр. брашна) па се у
овој раствори брашно и суд остави на нитри да још пола сата
кључа. На тај ће начин дијеласта бити потпуно уништена.
Кад је то свршено суд се остави на миру да се у њему брашно
стапожи. Бистра вода се затим преточи, а брашно употреби
као каква бистрећа материја. Кад се већ узнео у вино, ваља
да се мешањем (4—5 пута дневно) одржава по целој маси
вина, јер ће на тај начин боље дејствовати него кад се остави
да се стапожи на дво бурега. Затим се буре остави на миру
један дан, па се онда вино из њега преточи у закљону од
ваздуха. Преточено вино ваља додати нешто бистреће мате-
рије да би се поље укљонили последице трагова од брашна,
које је могло слачуице заостати. Не треба употребљавати много
брашна од слачице, јер оно, као усталом и маслиново уље,
улава поред неспријатни мириса и изветан доо буће-а.

Као што се види они се лекови могу лако применити.
Они су већ одавно опробани те се није бојати неуспеха или
каквих рђавих последица²⁾

О ПРЕЂИВАЊУ ОБИЧНОГ — ЗЕЛЕНОГ СЕНА

— Д-р Ђорђе Радич —

Тоже је сад време. Наша је дужност, да баш сад кажемо
о томе неколико речи.

Сено је онда најбоље, кад се брзо осуши и остане
зелено. Онда је на ону најчешће, онда га стока најрадије једе,
онда задржи у себи и највише хране. Нати га кива испере,
нети га суше нешто. И унутарња топлота, кад се у „слајске“
сложи, увекoliko утиче на сушење, али врло мало.

Од боје, од лича осова, сено најмање губи онду, кад
је за време кошење обилно, а отворито; онда сено непада
најбоље, док му прекидање време — кива и сунчава припрема
одузимају лице; постаје гадо, а и од своје пилне снаге, од
своје хвалљивости често губи, не губи много, али тек губи.

Сушење се узбрзава:

Кад се покосена трава не „бабичљује“ (не прерије) ујутру
рано, док се онај простор изише откоса од робе не осуши;

Кад се покосена трава прии дан у „навилске“, а други
у „слајске“ сложи, да се тако преко ноћи увекoliko загреје; и

Кад се чешије „бабичљује“ — прерије, да се на тај начин
убрзо највише излаже сунцу и ваздуху.

Као што рекосмо, увекoliko се трава брже осуши и уко-
лико се пре у пилтоне и киваре сложи, увекoliko је оно у
сваком погледу боље, питавије.

То бабичљено, то прериано, изричује се код нас про-
читни грабљима и вилана — рогуљама, а најчешће свиет чини
то парочитни машинама, којима и боље, и брже и јестивије
тај посао свршава, па и боље циљ постигава; кад него је у-
оште сено увек боље, јер га машинама брже срудеје, а брже
срудејено сено увек је боље.

За бабичљено има данас врло разних машина; оне данас
ишу тако их екупе, а најосетливије, не морају их узимати најо-
даници; ивиш више количина нека се сложе, нека ју заједнички
узму и сак ће се с њом на време послужити моћи; она ће им
се убрзо исплатити својим извреним и бржим радом.

Као што рекосмо, ивиш има у разним облицима, у разним
конструкцијама, на стога оно разни и прше свој посао. Онај,

¹⁾ За време док сам био кметанин у Новоградско-Војвођској Школи у
Букову, у Адукуса са с. Славинашом, војвођаном, вршио сам брашно од
слачице на једно месо, које је изрипало на бућ и мало сам с усеклом врло
задовољава.

²⁾ Може се кувати у воденим или двопрвајим.

koji je radio sa tim mašinama raznih konstrukcija, onaj će najbolje moći oceniti prednost u razliku jedne mašine od druge. Tu su *Xovardos*, tu *Ngosonovs*, tu *amerikanse*, tu *Bobijevs* i tuda i tuda drugih, ali sve to, nesporno, prevashodno u svakom pogledu: i u pravilnosti i u brzini rada — „*Vestfalija*“, koju smo prikazala otkada pokazuje, a koju je, posle dugog napornog rada, napravila obrtnik *Xagdorfn* *) u Varendoru u Nemačkoj.

Слика 1.

Kod dosadašnjih ovih mašina, bili su „prevrtaci“ u obliku grabalja, a u „*Vestfalije*“, kao što vidite, prevrtaci su u obliku četvorouglastih rogulja — vidite, i stoga mnogo bolje i sigurnije radi.

Цела је машина направљена од најбољег материјала: најбољег и најсупшег дрвета, и најбољег челика, тако, да је, тако рећи, вечите трајашности.

Слика 2.

Да се при преврту неби трава много разбацивала, да неби много издала на механички сави маšине, нам-штено је одмах испред точкова дрвена „брила“, која спречава сувшино разбацивање траве, што је и за скучавање у „*навешке*“ много bolje. Како је та брила на машини постављена, види се врло лако на приложеној слици.

СТРИЖЕЊЕ ОВАЦА

Мај месец је доба за стрижење оваца. Код у почетку, али средина маја отопле дани и усталн се лето време, овца се принуђена овом послу — правој берби од ове корисне до-

мање животиње, која је у нас прилично напунгива и заборањена, и од које се има највеће користи, и ако у износу Србије игра врло подређену улогу. Угодно је навести нешто улота у домаћој потрошњи: руно и млина — трони се на израду сука за оделе, месо се нарочито јагњеће у земљи трони. Извозни су предмети од оваца: коже које са козијни и ја-рећини достигну просечно годишње на 2—3 милијуна динара; па уграјени опнови, у последње време и школице.

У нас, као што знамо, и ако се сви бојеви оваца одлажу дугачком и простом вучом, стригу овце једанпут преко године, као и овце са кратком, јако ковривом опном вучом, сви-лорном. Међутим има покрајина, па и север-нице од нас, као што је и Јужна Русија, где овце стригу *двапут* преко године (на шта више и таквих где их стражу и четири пута): крајем априла и у септембру. То чине не само зато, да добију крају вуну, те да се од не може и овице сукуно, најак, углати, већ и стога, што је доказана ствар, да се на тај начин више вуне добија, пошто више вуне и расте овца, а мање се крајени сење — кидију, те на отпадук одлазе при изради: претвезу, претвезу и углату.

За овице, тање сукуно, најак, давне у нас и у Балканским земљама, где ције увекто стрижене двапут годишње, за потку употребавају *јармену* — вуну од јагњана и шљокади.

За стрижене двапут годишње говори та околноост, што за 6—7 месеца нарасте $\frac{1}{8}$ вуне — прижена — а потом за осталих 5—6 месеца, само $\frac{1}{8}$ укупуног пораста.

Људи су пробади, да не стригу годинама вуну, те да се увне шта ће бити. При једном таквом огледу онај један више стражен 10 година и негова вуну достигла је дужину од 31.5 см.; од тах 31.5 см. израста је у првој години 6.5, у другој 5 см. и тако редом све мање, а 10-то године само још $\frac{1}{8}$ см.!

Роде правно је оглед и показало се, да су овце двапут стрижене дале свега 29 кгр. вуне а овце једанпут стрижене 25 килограма.

Дугачки праменици,*) у вуне прете, као у наших оваца, при стрижњу једанпут годишње, на опноним и доњим крајевима, изложени киши, сукуно итд. не само да бледе и чине, но и трулнати ставу, па дају доста отпадака, нарочито при грешању и претвезу и то је један разлог, што је обривањати перадо кунују.

Што се тиче тога: како овца овце стриги, то је мање више свакоме познато.

У неким покрајинама, па и у нас, као што знамо, стригу вуну исправу, докле „*свилорне*“ овце стригу, пошто претходно ртно на овца, у врлатицама и широкима оперу, јер се овца при стрижњу праменици не претлаћу и не узресе. Због тога су у нас оврнути били мериски мезега, јер се ртно претло и вије дало претети, што се није претходно на јуној овца прало на стригу.

За стрижење оваца служе нарочито *моженице* (маказе). Најгоре су оне обичне наше ковачке, као женске или про-јачке, јер се њима тешко ради, и кад има пошине оваца да се стригу, радник намуља и омакати прете и руке. За овај посао има много бољих и згоднијих можица којима се лакше

*) Gebrüder Hagdorn et Co. Maschinenfabrik in Warendorf i. W.

*) По Јерому, крајем у Ерменорге достигне 150 к.м. *Амурско* соја — 180 к.м. *Паргове* европских 110—111 к.м.

и удобније ради, које брже и чистије раде. И оне имају две резнице, али су то ножице једноставне, резнице спојене покривљивим, тиканим, перастим луком који је, као и целе ножице од доброг челика направљен и јак притиском издрже, а лако се састављају и опуштају у раду.

Оне ножице хватају се дланом и прстима *паломтинице*, овако лако су наликане, па се притиску прстима докле се о длану оштру па се једна резница примете другој да стрижу (сл. 1). Ножице се у раду оштро паломтинице с оба врха резница, једанпут заклаче у руно и почне стрижње, а не да се узимају и стрижу с њима насатаје (као с обичних каскава), јер се онда вуна штраца, а кожа се овцана засеца и ранаји.

Слика 1.

Ножице овог облика према величини и квалитету стају 75 пара, па до 5 динара једне. Оне јестине, нити су од тако доброг челика, нити су довољно велике, нарочито за већу лудску шаку: руковатке су, а и резнице, сувише кратке и стога рђаво стају.

Међути ножице са дугим руковаткама (16 сл.) стригу брже, са средње (12 сл.) дугачки руковаткама тачније и боље, краће поклапе у руковаткама и не ваљају за рад, јер длан и прсти међу довољно ослобаде, да развију потребну снагу за довољан притисак, а да се мишићи не грче и не труе.

Ножице наликане у сл. 1. иване „Мершо“ су чувене Хаунтиерове сабрике имају руковатке дуге 92 и 120 см., имају издубљене за палан, резнице се ради оштрија и замесивања кад се окрхнују, коју складица, као и лук или руковатке. Овакве ножице стају једне 2—3 динара.

Тако иване американке ножице (сл. 2), у којих је једна страна резнице састављена из 7 зубаца, подеице су за уклачење у руно и спречавају занепање коже врховима, једино им је рђаво што срамељно дугачку длаку на кожи остављају. Оне стају 3-50 до 4 динара и с вине се још боље и удобније, па и брже ради. И оне се држе паломтинице у руно, при раду.

Слика 2.

Правила којих се, на основу искуства, ваља при стрижњу оваца придржавати, ова су:

1. Овим ваља увести предње и задње ноге засебно парнице и предње за задње. У иле овај који стрижу пронахте своју ногу изнебу овчијих и трбуха, да је притегне те да је кирцаја и онда почне разрезивање руна, дакле ради седећи на земљи. Много је удобније и брже стрићи стојећи. Оштру положити на згодан сточић око кога се са свих страна обилазити може.

Разрезивање руна почети од разреза бутине овог на ниже бутинама, око ногу, па од вимена по трбуху, по средњи дуж, изнебу предњих ногу, до састава руна по грудима и горње стране, или доле стране врата до главе. Тако се добија разрези једне подонне руна. Други ред стрижње иде на више уз бутине, на више од два трбуха широм целе стране трупа до

греначе и гренача над плећкама, као и гренача вратног. Онда се подонна остраженог руна пребаци, онда се окрене на сточићу на острижну страну тела, да онет неоштрижена дође на више и продригу стрижње друге стране.

2. Некадне и гутљане овце поред возивања и спутанања, ако се стојећи стрижу, мора раднику други неко притегнути придржавати, да не се боднају, јер се нарочито код овних оваца мора добро мотрити да се не покладе, пошто ће онда још теже ићи са стрижењем.

Али и код свију осталих оваца мора се мотрити, да се не запара а то ли и зачне кожа, јер не само да на тако покладеном месту, итруга и остали гад лакше и радије „пајују“ и убалају, па често и ране изичне, већ на таквим местима ристе дошнје — грубља, оштрија длака, чекљивост подрстака, што цело руно ружи и квари. Ако се поред све брине и старана ипак кожа засеце и омади ваља изпазати то место бар катраном, ма да би много боље било, кад се има при руци, омазати свуд свакомо теретинским уљем.

3. Ваља мотрити да се праменима руна стригу — одечају — што ближе до коже и што једначије, те се после и будућих година добија и једначије руно а и нише вуне. Не ваља тако стригу, да остају једнакни засеци длака на кожи, као „басажика“. Ако би после хтели итритицати, да их поправимо, онда нам та итритицани вуну пронада, а ако се направил много „басажика“, а оно руно израсе неједнако, длака избјаја одатле неравномерно и ту је крпа, па се лако киди. И стрижње хоће ипак и изнебу руно, поред доброг алата.

4. При стрижњу ваља благо с овцама поштунати, а не тући их — адољавати, нити себи не поклади, а носу одеоли.

5. При стрижњу вуне ножице се јаче труе и зато их често ваља измекнати и општрети, иначе ће посаи ићи споро, тешко, па и траљано.

6. Руно се мора стрићи тако, да се не некида, но да се јединоставно и целокупно сквид, јер се тако лакше сортира, каљути, пакује и чува. У тачци 1-ој описат је један начин, да се то постигне.

7. Место на коме ће се стрижње вршити, мора бити чисто и месано — да се руно не враја и да се овце не муче.

8. Остражено руно ваља у цело поклапати, прво разришти са крајњима праменима окренуто по земљи (чистом месту), остале окрајке метути на средину, припоштити крајне од бутине ногу и главе са четвртином теле дужи руна с једне и с друге стране разреза са средње трбуха и онда ушнати у округло замотуљак, као војници што увијају шнаљ за теркије, па каквом вршном унакрет увезати.

9. Ваља икати на уну, да вуну ваља чувати на прохладном а сувом месту; па прохладног за то, што неправа вуна, ако мора дуже времена да се држи и чува а не почиње се прати, хоће да се усваља, уквари, збоје и „убечи“, па се при гренању ваља некида и тешко се ради. На сувом месту зато, што вуна излачење влагу, па онет губи вредност и што се мрси, а и што труи извесне штетне промене, те се онет киди и много отпаднају у раду даје.

10. После стрижње ваља овце брижљивије чувати и боље хранити.

Руно је зато да чува тело овчије, да задржава телесну топлоту и да не да телу на хладном времену, да се напрасно охлади и зазобе. Кад склизне тај вун природан покривач, овце су много остлавије и ваља их чувати: на хладном времену и мочарном, држати их у кошари, а кад се издвајају на пашу, то чинити дошнје изјутра, док не отоили, а враћати их раније у вече, док не изхладили. Исто тако с прва краја торати их под кров или у ладоницу, па наваднати за време јакот суша, да им се кожа не оспе и не пренуда.

Вада оне боде и облатије хранили, јер им кожа, пошто се скакне рупо, по стрижењу, живље ради, цело је тело често ронито, убуђено, као да природна јазна да што пре сагради нови покривач. Код рђаве паше, ваља острижене овце и код куће, прихрањивати, крентити, давати им чешће мекина или јарке. Но не само стога, већ што је у прво доба по стрижењу и пораст вуле најјачи, па га и у нашој интереси, да добијемо до године што више вуле, ваља и с тог гледишта потпомаћи бљам и облатијам хранињем долазе, докле тај најјачи пораст вуле траје.

Опце у то доба упуштене, тешко се доцније поправити ногу, а и вула ће спорије расти и живље ће бити. Неочуване овце, поразболевају се од просеба, добију пролив и лауже, па и хавтавају ногу.

Сваку рануцу на кожи оказати бар катраном, да се не легу крив и гад.

Највећи принос у вуни дају овиови и шкониа, ма да им је вуна грубља и дебла, али је дужа и пуњка. Најмање опце куаре. Од јазгавца може се истрјити јарине по $\frac{1}{4}$, па и до $\frac{1}{2}$ кгр. Од оваца нашег сејена од $\frac{1}{4}$ — $2\frac{1}{2}$ и 3 кгр. Од овиова и до 4 кгр. Просечно пак може се рачунати од наше домаће овце, да се може добити $1\frac{1}{2}$ кгр. вуле.

(Спец. Вагаришкови.)

ЖИВИНАРСТВО НА БАЛКАНУ

По Едварду Брауну, професору живинарства на политехничком факултету у Регену у Билзској.

II Мађарско Живинарство.

Међу народима који су последња година велико напретке учинили, Мађари несумњиво заузимају највише место. Мађари су народ који је, нише но никоји други, имао да се бори за одржање своје индивидуалности, и истога је историјски једна од најинтересантијих. Тако, на пример, није се нико заборањати да су и они били Јеврејски Јазад борећи против ишколе Пелаја; и, да их је Јеврејски Јазад помози кад треба, сила би турска била сломијена много раније. У истина, само они народи који су способни да велика дела, само се они могу одржати у борби за отпстанак, а Мађари им дају слику намена, које се одржали чак до краја година у сред много буре и олује. Сва је прилика, хвала да је она дуга борба Мађара за народно им одржање njih и оспособила за најновији им државни развјатк и напредак. Ми имамо обичај да говоримо о *модерној* Аустро-Угарској, али ми не смејемо заборањати да је Угарска, за све практичне циљеве, засебна држава. Круна Франца Јосифа двоукратно је; и он, ако и јесте Цар аустроугарски, није па то мање, и особено, Краљ Угарске.

Као држава, Угарска је туна разних народности, а као земља богата у разноврсним условима. Тако, на пример, у оној великој равнини, коју заједно велики Дунав и која се простира од јужне околнине Беча па све до северних граница Србије — у тој равнини — живе поглавном Мађари — директни потомци старих Хуна — али и албанцима, а обе стране живе други народи и племена. Ту ми налазимо највише *Словене* и *Немце*, али налазимо и друге мање народности, но чије присуство објашњава многу мизу и невољу владајућих Мађара.

Што се земљината тиче, оно је истинито обележено великим ланцем *Карпатских Гора*, које засепају у Средњу Јевропу, а западни крак којих се свршава у Дунаву; док се у неочекиво делу ите шире тако звану *Трансилванијски Алпи* — богати и у горској и у долинској романтичности.

Обрађивање земље у Мађарској није ипак једнако. Тако, док се неки крајева баве скоро искључиво *интензивно*, и уопште сточарством, у другима чини *отпоро престо*, а у трећина по највише *малострство*, ита. Ну, у свима њим и крајевима и виду-стријама разним забја нешто, што је мени, бар, као странцу, изгледало претерано, а то је до новинарима, жарити патриотизам

Мађара. Он се огледа као што стхедо рећи, чак и у њиховим домаћим индустријама, па — да видите — да то није баш тако ружко, разумем, као што стхедо, за привредно унапређење народа. Од хесе покривача видела је доста хасне и народна *простога*, и иска и виша. Свакако, удржана слика земље и народа чини па нас увек једнако ја и жалана расе, која је способна за високу културу, а притом решена да, пре, а после, ствине своје куле. Ја сам такве уметачко добро и приљком једне ранције посете Мађарској, а она садања ме је и утврдила у творењу: да су Мађари један од народа будућности.¹⁾

Мађарски напредак.

Од године 1868 — када је Мађарска дошла до оних динамичких политичких вогадаба својих — она је и напредовала у својоно привру. Пре свега, она је имала патриота и државника, који су уочили: да будућност снагога народа, до извесног степена снагоко, зависи од *материјална* му развјатка. Није био интереса ни то, да је, заслугом једног таквог патриота и државника, грофа *Семетова*, Мађарско Политехничкоко Друштво основано још у години 1830, и да је оно, прена томе, за неколико година старије од *немце* (еилтскоко) Политехничкоко Друштва. Више и од тога, основан, па којој се оно *Мађарско* Друштво подига, *шаро* је од основане намет, јер је, поред унапређења сточарства и земљорадје, обухватила и *простога* народну. И доцна, много има Мађарска да захваљу напорима свога Друштва, односно, и трудошима крајних људи, који су га састављали.

Тако, на пример, *коварство* је било једна од оних привредних грана којој је ово Друштво живне највеће помањало, па које је зар, и направило Мађарску једног од најбољих набањача *ковца за стојку*. Свакако мађарски врло се радо одушо својој привреди — *коварској* — и у истина имају врло *красне* поље. Кад је наш лорд *Роберт* путовао на Мађарској — а то је, било је пре крају шестог рата са *Бурма* — он је приметно, није видео ни једног *дошег* кова. А кад је опет питао, како то може да буде? — земља без дошних кова? — одговор је гласно врло мало *алежача* за нас Британе, јер је гласно: да то, што смо све *доше* кова продали *Египћанима*, за рат им у *Ужико* *Африци*! Како му дрво, пада је негина, да је *дош* кова *ретност* у Мађарској — *ретност* чак и код највећо-мањинског *својка*. Међутим, ваља имати на уму, да је земља у Мађарској, врло великим делом, својина *самих* земљорадја. У неким случајевима ти се *суду* знати *оосемни* гадњама, али чак и на *осемни* знањима — и па *спахулаштина* од пољских добара — сопственици је у исто време и земљорадјино. Оно ствине ствари није, до душе увек, најбоготије да брво напредовале, али је напредак ту, кад му дође ред, и објављан и томељан. За последњих тридесет година, Мађарска је била и једна од највећих *малострско* земља на свету; па ако ју и јесте сад претрела у томе *Северна Америка*, опет су велики *иљанови* Будим-Пеште *привра* за многе.

И з в о з.

Из овога што је досада навидено, може се видети, да је Мађарска једна велика *малостр* земља. Центар тога извоза је сама Будим-Пешта, јер је маао других градова и вароши, које су нешто више од претних провинција и *простога* земљених производа. И свакојерни су *проевјиди* који се из земље извозе. Међу њима, ту долази и — *живина*.

Као год у другим земљама и у Мађарској је поклоњена *најка* живинарство тек за последњих двадесет година, — *права* и објављана *најка*, тек за последњих десет, али *ветност* година. Али је од то *вросе* и велики напредак *ушине*. Ми ћемо имати ове *привлаке* да и особити реч *најзакмо* о *начину* гајења *живине* у Мађарској. За сада ћемо само *истаћи* само: да је, пре двадесет година, Мађарска *највише* живине *омако* до *суме* вредности од неких десет *милијуна* *круна* (десетих *милијуна* *днвара*) — од којих, неких 600.000 *круна*, добијано је *за веру*. Прошле, пак, године *извоз* живине *достига* је цифру од *ме-*

¹⁾ По статистичкој извештају ни по ми *коди* бије; и па *којинте* *малострско* *свога* *најбоготи*, *он* *могу* *само* *достига* *до* *рата* *са* *малом* *Бурма*, — *отпоро* *се* *ушину* *и* *о* *ону* *својка*, *а* *па* *само* *вешину*, *златну* *вешину*, *Live and let live* — *Leben und leben lassen* или *дош* и *другом* *де* *жени*.

Продиван.

тири *милујина бинага истерскога*, или сто *милујина* динара, од које је (стуб) врло мало добијено за перје. И ово је по-стигнуто удруженом снагом личном и корпоративном устаљашта, као што се очекује, да ће изаов живина само расти из године у годину. И мађарска *влада* и сва грана пољопривредна и кооперативна друштва мађарска, узложила су лепи труд око уна-пређења земљепоса ми живинарства, али њема ни о тим за-слугама њиховим говорити мало доцније. Овде ћемо само по-менути, да мађарске владе Држи у нашем Лондону *марочког комесара* пољопривредног, — лично по имену *Андреју Бербеја* — који је пређе био и члан Царског Сабора — чији је посло: да извештава Министарство Земљорадње о свима напретцима на пољу живинарства, и да буде на руци изаслужу мађарске живине на енглески трг. Као што смо у уводу нашем већ ка-зали, тај нас је господин дочекао у Немци, и пратио нас на нашем путу по разним крајевима Мађарске. Његова лепа про-дуретљивост и помоћ била нам је, али не само извор задово-љства и путничког уживања, него и срећа да дођемо до мно-гог и драгоценог обавештења.

Врсте живине.

Како је циљ нашега пута претежно био: упознавање живинарства оних земаља то ће бити прво да се прво и на-устварно на врсти живине, која се у њима гаји, нарочито на основи сада тога постојећег живинарства.

Дакле, као у целоде осталоде свету, и у *Мађарској* је живина, од палтињска, била саставни део домаћег гађањства. И тамо ћемо ми, у ирвацини, наћи оно на што још наилазимо и у нашој Енглеској, и у свакој другој земљи, а имено: да се на живину гледа као на некак везначан извор домаће, *субвенце* хране и намирнице, а не и као на *гусовачку* робу. И докато, до пре петнаест, или дваестак година живина је и у Мађарској била домаћинска угредина, и нико јој није позлавао нажву коју заслужује привредна грана једне земље и народа. Мађарска је сво докде у живинарству представљала *резултату* својих, од привред, равнорвних услова — калме и земљиница — на је представљала и насловно позорницу свакојим на-рејда и пошљава, народних и племенских, које су јој доносила и свакојесе врсте живине. Спора била не може, да разни услови земљајске теже *диференцију* и реди живине — и теже томе шарениду, чак, и онда ако се живина не гаји са неком нажвом и трудом. Према томе, ми нисмо ни очекивали неку једно-образност, нити једноставност, у роду мађарске живине. Могућим — нарочито у последње време, — баш се нека *одредбена* у тиву живине постигла и у *равнина* мађарској. И овај је тип знаат под именом *мађарске* кокоши — ма да, узногоне, носи на себи *српско* или *галушко*, обележје — које се састоји: у јединственој руби, средњој дужици шпје и вугу, ситноме телу, и код *петлова*, велико *српачко* перје, које се носи доста високо. Разлика је ту код *галушких* и *мађарских* какоу би и очекивали, с погледом на разлику постојећих услова, и она се поглавито састоји у томе: што је тело ситније од тела у обичне *галушке*, а свакако ситније од тела у енглеске, или америчке, *мађарске*. Првило је, да ове кокоши (мађарске) не мере на катару више од четири до четири и по наше *фунте* — ни онда кад су велике и вреле. По што смо, пак, ми ову кокош назвали сваду у *равнина* мађарској, то би ју носан сматрати и назвати *мађарском*. И опет велик, на да непа поузданих по-датака о *вораци* ове кокоши, ја сам убеђен да је та кокош дошла у Мађарску из Италије — врло привредно, устварно, кад се помисли на суседство и саобраћај самих земаља.

Ако проучавамо историју јужно-јевропских народа — а она нам често помаже да разумемо закон распрострања до-маћих животиња — онда ћемо моћи лако себи представити на пример, *мађарско* кокош којој је постојбина Италија, а коју Римљани и други освајачи носе са собом у Јужну Француску, у Шпанију, преко Алпа у Јужну Немачку, преко Штирских Паана у Аустрију, а кроз долине Хрватске и Славоније у *равнина* Мађарске. Као што знамо, за војског Рима ништа је и његова *гусовина*, која се и развијала уторо са римском влашћу над оних земаља. У равнинама које ће даље следовати, читалац ће прочитати: да је Мађарска, привидно, и последња земља од које је допр *галушких* тип живине у своје продирању на Исток, али ја се ни сад не бојим да кажемо да, кад би били у стању да трагамо порекло *мађарске* кокоши, какву је дајас знамо, ми би и *истражили*: да су јој протни родом из Италије,

од пре много векова. У потврду овога могу навести и факт што се у Мађарској наилази на који пут на живину, која нит пресудно обележје *дрожичко*, или расе, за коју се раније знало у Италији, али од које дајас, једна има жива трага у тој земљи. И докато, на ове мађарске кокоши увек се гледало као на добре *лежаче* и ове у томе погледу одају сву богату произ-водност *гусовачке* расе. Вине и од тога, вреди да се за-бележи, да се, све до скоро, ни у Мађарској није придавала велика важност квалитету живине која на јеловни сто долази.

(Наставиће се)

БЕЛЕШКЕ

Уплав околина на гојесе животиња. — При гојењу уопште од утицаја је: топлота у стаји, влага, ваздух, притисак атмосфере, светлост стајаци, мр и нега. Искуство је показало, да је зима погоднија за гојење него лето, а то стога, што лети животиње имају живу вољу за јолом него зими. Слично као зима утиче влажан ваздух, а лето збо — топа. Најважније је при храњењу: мир. Стока на храни не треба никакав поса да види, нити на коју начин да се узне-мирје. Треба је чувати и од кушца. Препорукује се и пра-вилно и тачно храњење и појене г.ј. свакога дана у исто доба.

Г Л А С Н И К

Пољопривредна изложба у Прагу. — И ове године биће у Прагу велика пољопривредна изложба. На овогодшњу из-ложбу нарочито је нажва обраћена на стоку, а да би сама из-ложба испала што боља, ту су многе Подружнице ставиле знатне суме новца на располажање за ову ствар.

Целећи по допадљивијим изложбама које су у Чешкој прире-ђивале, можемо се надати да ће овогодшња изложба бити једна од најбољих коју, сваки коме је год могућно треба да посети и разгледа. Дан када ће се отворити ова изложба доцније наведемо.

Надржљивост кокошију. — Надржљивост кокошију тако је велика, да би се без устезања могло рећи, да оне у овоме погледу долазе на прво место међу свима животињама. Пре крат-ног времена, доше један лист, да је у неком месту најуна у румелима једне зграде кокошка која је на том месту на-држала нувах 17 дана, не имајући ни хране, ни воде. Други, још бољи пример, за ово видео сам у Сурданици (опр. врши-неом). При плашењу сена, затријау радници и једну кокошку, и одатле је извађена после 28 дана, кад је већ све долаз било потрошено. Што је главно, после пуњања од неколико дана, потпуно се опоравила.

С Т Е Ч А Ј

По одлуци Управе Српског Пољопривредног Друштва од 25. окт. прихвати се за *Почвни део* Пољопривредног Ка-лендара за 1906. годину чланци, који ће распрострањати ове теже:

1. О лавдореду.
2. О сејању и претавној сејањима.
3. О гајењу кукуруза.
4. О гајењу крмпира.
5. О подизању вештачких љиваца.
6. О леговању љиваца.
7. О приволању раног поврња.
8. О стезању младог виноград док не стигне на род.
9. О опремању буради за бербу грожђа.
10. О гајењу јабуке.
11. О стезању воћа увекло.

НОВЕ КЊИГЕ

Уредништво је добило на приказ ове књиге:

Најновији речени страних речи, које се јављају у нас те их ваља разумети а донесе их се и клонити, приредио проф. Јован Грабч. 8^е стр. 399. Нови Сад, Издање и штампа ерскио књижевне Братке М. Поповића. 1905. Цена 3 круне (диплар).

О хигијени прегледа и оцени пјачке воде од Др. Драг. С. Петковића, директора Иастреновог Завода у Нишу 8^е стр. 24. 1905 год. Београд, Штампано у Државној Штампарији Краљевине Србије. Цена ?.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК IV СЕДНИЦЕ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

држано 14 фебруара 1905 године у Београду

Власт су присутни: Председник г. Др. Марко Т. Леко, благодотн г. Јов. Јукић и чланови Управе г. г. Борисав Тодоровић, Петра Тодоровић, Живо Шокорац, Марко Милковић, Младан Граховић, Милош Н. Лукић, Др. Милавоје Васић и Душан Кривошевић.

Бележник: секретар Др. Б. Радић.

38. Чита се Записник III седнице, држано 7 фебруара о. г. — Прима се.

39. Подноси се на утврђај нова Правила, која су по приредбама Главнога Збора припређена и донушена. — Овлашћује се Председништво, да ова Правила пошље у преносу Господињу Министру Народне Привреде на одобрење, а пошто их г. Министар одобри, да се у поднесеној форми даду отштампати у 3000 примерака.

40. Чита се предлог редовног члана г. Николе Станковића о мерама, које треба предузети, да се, у колико је то могуће, спречи, односно смањи штета, која може наступити услед великог снега, ако би се овај пожељно топио. — Прима се к знању е тим, да се у преносу пошље г. Министру Народне Привреде, Министру Грађевина и Министру Унутрашњих Дела и да се отштапа у „Тешку“.

41. Подноси се на одобрење Програм друштвеног рада у овој години, који је ипашко одређени ужи Одбор. — Одобрава се е тим, да се одреде одмах и резервисти, који ће се старати о извршењу предвиђених радова по појединим тачкама, што је одмах и учињено.

42. Чита се акт Пољопривредне Подружнице Књажевацке, која моли, да Друштво за државне изложбе стоке, која је ове године предвиђена, одреди место Књажевац. — Како је Програм рада друштвеног за ову годину утврђено, да се изложба говеди, овај и коза одржи ове године у Зајечару, то се по молби Подружнице не може преназначити место за изложбу, а да се Подружнице позове, да и она што активна је овој изложби сарадује, на ће на тај начин, ама свој циљ постићи са мање трошкова.

43. Иако се молба управника ерских школа у Скопљу, који моли да се бесплатно уступе Календари од оне и прошле године за јачку књижицу. — Решено, да им се бесплатно пошљу Календари не само од оне и од прошле године, него и од свију ранијих година, у колико се то учиниће може.

44. Саопштава се акт Посебне Пољопривредне Подружнице, која јавља да ће држати свој годишњи Главни Збор 20. а. м. у Обренову и моли да Друштво пошље свога изасланика, који ће Збору присуствовати. — Решено, да Друштво на овај Збор пошље секретара г. Радића као свога изасланика, да Збору присуствује. Г. Радићу да се овио приликом принаја путни трошкови по разуму који ће поднети, а на пие дневнице одређује му се по 10 динара.

45. Упоредно се понаје пражављених штампарја за штампање XII и XIII свеске Практичних Пољопривредних Пошва и изкладно послати отисци од циљеро-слова, на је према томе решено: да се штампање XII и XIII свеске Практичних Пољопривредних Пошва уступи штампарји „код Просвете“, која

12. Најважније напомене о неговању стоке.

13. О гађењу кокошака.

14. О свињској куги.

15. Лекарске поуте за народ.

16. Приповетка са пољопривред. тенденцијом (оригинална).

Чланци се имају написати јасно, популарно и што краће тако, да поједини чланци не износе више од три штампана листа, и да имају, према потреби, и што више слика, у кои случају може чланак изнети и до четврт штампана листа.

Све чланке треба упутиати Српском Пољопривредном Друштву е назначењем: „за Пољопривредни Календар,“ а *курири рок* за подношење чланака одређен је до *кошва јула ове године*.

Награде штампаних чланака могу бити од 60—80 динара од штампаног таблака, а оригинална приповетка награђена се одевком.

Бр. 2931. Из канцеларије Српског Пољопривредног Друштва 26 априла 1905 године.

КЊИЖЕВНОСТ

Практична поука о гађењу дувана. Написао *Никола Јоановић*. Цена 0-50 динара. Београд, 1905. Под овим називом изашла је из штампане књига, која по иштаку које распрострања, засадује да се о њој опширније проговори. Производња дувана код нас ранијих година, била је много већа и разграничија но данас, после увођења монопола, кад је ограничена само на неколико округа. Али и поред тога, потрошња његова је ипак знатна, и све више расте, дајући при тох све већу важност овој културној билци.

Гађење дувана уоште заузима врло важно место у пољопривреди. Приход од његове производње врло је добар и производња његова уоште долази на прво место између свију културних биљака. Али, као год што је приход од њега велики, исто тако потребно је, да му се посвети што већа пажња и знање при обрађивању, јер, и најмања грешка, од пресудног је значаја. Обичан његов приход, разума се по хектару 400 до 800 динара.

Књижица ова износи нам све оно, нашта треба да знае производјач дувана. Она је састављена из једанаест одељака, са систематичким распоредом рада око гађења дувана. Први је: *Избор пољскога*, 2. *Избор земље*, 3. *Избор семена*, 4. *Изсађење семена*, 5. *Семена*, 6. *Нега дувачког улога*, 7. *Ракобрани*, 8. *Нега росавеног дувана*, 9. *Берба дувана*, 10. *Сушење дувана*, 11. *Колкулације дувана*.

Према сваку опште што је у овој књижици изнето, као и на начин којим је то учињено, да му се може рећи, да може врло корисно да послужи пољопривредницима уоште, а производјачима дувана на по се. Ма да није у ствари велика, садржи својом потпуно засадује то име, јер са њом је богата. Једно је само што би имао да напомене негде, а ово, ако се е сам сложи са мном — може учинити, или у другом издању, или у парчићу књижице, — да дода један део који би говорио само о ерским дуванима.

Разлог је на оно врсте. Иакоје ваших дувана, има врло лепих и добрих сората, које ни у кои случају не би требале да остану неприлике, ниш да се допуну да се оне изабује у страни, често пута знатно дошцим дуванима.

За пример нека нам послужи свињачки дувач, за који се е пушни правом може рећи: да од свију дувана који се травајо код нас, долази на прво место. Не мање засадује пажње и дувач александрички. После њих би дошва: крушевачки, франски и бајино-баштањски.

Све ове врсте, кад се произведу, обраде и прераде као што треба, са пушним правом могу да заузму први места у трговини са дувачом; да нас потпуно емадирају од турског дувана и, најпосле, да нам неколико милијуна динара задраје у земљу.

Жарко М. Гужак.

је понудила најнижу цену од 32 динара по табаку — у 1500 примерака, на формату и хартији, као што су досадашње Потке штампане.

46. По раније поднесеним молбама за повишење плате друштвеног експедитора г. Радонира Јевђонијевић и служатеља Спасоја Петровића и Тодора Пејковића, решено је: да им се према буџетно предложеној суми на плате Друштвеног особља и служатеља, повисе плате и то: г. Радонир од 75 на 80 динара, Спасоју од 93 на 100, а Тодору од 60 на 75 динара месечно с тим, да ове повишнице имају важности од 15 фебруара о. г.

О Г Л А С И

ИМАЊЕ ПОД ЗАКУП ИЛИ НА ПРОДАЈУ

Груписано пољско имање од 57 хектара извршног земљишта, на коме постоје: кош у коме се може сместити 100.000 килограма кукуруза у клану, кућа за мољке, швала у којој се може гаяти 15 града стоке и бунар са одличном пијаћом водом — у близини града Пожареваца, издаје се под закуп ради обделавана за идућу годину; а тако исто ово би се имање и продало под врло повољним условима за купца.

Закупник или купац, треба се обратити ради погодбе староцу масалном до 15 јуна

Маја 1905 год.
у Пожаревацу.

Игњату Н. Тодоровићу
епоному.

1—3

Кушаковића апотека код Св. Ђорђа — Врање

Препоручује своје богато стовариште лекова: разних српских и страних специјалитета, који су од г. г. лекара препоручени, а ишањља и све опробане специјалитете — лекове, који се преко новина и календара препоручују.

Кушаковића Калодонт

за пегу зуба и сви остали производи израђени су на великој међународној изложби у **Енглеској у Лондону** „латинско медалјом“ и дипломом; у **Атини на грчкој изложби** „сребрним медалјом“ и дипломом; а на **Изложби Српског Међународног Друштва** добила је две похвалнице: за **виски коњак** и **сок малине**.

Против шкрофула, отока мљезда, малокрвности, оспиа (т. зв. ошригера), и осталих кожних болести, које од

вечесте крај пролетачу, најбоље је и најсигурније средство за децу и одрасле

Кушаковића Рибљи Зојтин

Са једним гвоздићем — (O) јеоорис с. ферго-јод)

Иста је зојтин врло пријатног укуса и мириса тачко, да га и најмања деца без икакве одвратности врло радо пију. Дуговременом употребом овога зојтина деца се нагло опораве и добију светлу и румену боју лица, кра се очисти, а кад је кра у организму чиста, и болести се ређе појављују.

Овај је зојтин препоручен и од г. г. лекара како у Београду, тако и на унутрашњости Србије.

Употреба: деца се даје по једна чашка дневно по 2 пута, а после тога по једну кришку леба да поједу; одрасли унимају по 3 велике чашке дневно.

Разишље се по целој Србији обратном поштом, а са најумеренијим ценом.

Кушаковића апотека код
Св. Ђорђа — Врање.

6—12

ВИНОГРАДАРИМА И ВОЂАРИМА

Препоручујемо Нехвилово прекалину, патент „Аустрија“, као најбољу и најтрајнију а која се употребити може и за прекане вођака.

Иста се добити може у Београду код: Српског Пољопривредног Друштва, Врање П. Радојковића и Драгомира Здравковића; у Крагујевцу код Симе Ј. Ставојевића, у Смедереву код Симића & Павловића, и у Пожаревацу код Стевана Ђ. Шајковића.

7—10

Ц Е Н А О Г Л А С И М А :

Мањим од пет вретне једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних аксимена по 15 пара од вретне од ступца **Већим огласима: Цела страна** 10 динара (10 крупна аутра, вредности), **акога стране** 5 динара (5 крупна аутрајске вред.), **четврт стране** 2-50 динара (2-50 крупна).

За оглашавање више пута, 10 од сто јестаније.

Преглед 15 броја „Тешака“. **Чланци:** На који начин се могу уклопити неки неправилни мириси из вина. — О срећивању обичног зеленог — сена. — Стрижње оваца. — Живинарство на Балкану (наставак се). — **Вележње.** — **Гласник.** — **Стечиј.** — **Књижевност.** — **Нове књиге.** — **Оглаци.** — **Цена огласима.**

ИЗЛАЗИ ДЕСЕТОДНЕВНО
1, 10 и 30 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУТЕЉИК
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ
ПРЕПЛАТУ ПРЕМАТИ И СВЕ ПОШТЕ

ЗА ОСНОВ ПЛАЊЕЊЕ ПРИБИЛИ ОД АПРИЛА
1907 ГОДИНЕ К 204 КОПКАМА ДРУШТВУ
УСВОЈ ПОШТА ПРЕМАТИ.

Цена огласна шложена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво изашли

Продолжени Д-р МАРКО Т. ЛЕКО
ЧАРКАРИЦКА УЛИЦА БР. 10.

ОДОВОДНИ ПРИБИЛИ

МИЛОШ Н. ЛУКИЊИЋ

САРАЈЕВСКА УЛ. БР. 35.

БРОЈ 16.

У БЕОГРАДУ, 1 ЈУНА 1905 ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXXVI.

Какав је приход наших њива, ливада, пашњака, вотањака и винограда и какав би могао да буде?

— Д-р. Мих. В. Цвијић —

На ово питање одговорно би скоро сваки: па какав је, — право наћи и поштати, и да би могао далеко већи бити. То знам, али ја се не задовољавам са оваквим простим одговором; ја хоћу факта, бројеве, да тачно видим, да је приход наших њива, ливада, пашњака итд. заиста мали и неважати и да је уколико би се он могао повећати.

Ето, то је мој задатак, који би хтео да постигнем овим чланком у „Тежаку“ а надам се, да за читаоце „Тежака“ неће оваква расправа бити без важности и интереса.

Најпре ћу да утврдим међусобни однос појединих пољопривредних грана у погледу њиховог обима у коме су заступљене а потом и однос ратарских усева.

Целокупна површина Краљевине Србије износи 48.589-40 квадратних километара; од ове површине издвојено су у рубама приватних лица околуто 50% или 24.294 квадр. километара. Од површине, која припада приватним лицима делани на:

ХЕНТАРА	чини % целокупне површине
њиве 1,012.585-23	21-5
ливаде 318.568-80	6-9
пашњаке . . . . . —	—
вотањке 101.540-54	2-20
винограде 56.389-42	1-16
шуме . . . . . —	—
Свега без пашњака и шума . . . . . 31-76%.	

Узвемо ли — што ће бити доста тачно — да се у Србији само половина земље обрађује, онда припада од целокупне култивисане земље %, на:

њиве	44-00
ливаде	15-30
пашњаке	10-10
вотањке	4-40
винограде	2-50
шуме	25-10

Од површине 1,012.585-23 ха. која се налази под њивама засејано је:

кукурузом	44%
пшеницом	30
јечмом	7
овсом	8-4
рајаду	3-5
свима осталим усевима	7-1

*) По Статистици Краљевине Србије од 1900 године.

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
ЗА ГРАДОВЕ Б. ДИМ. НА ПОДА РАДИНЕ 3 ДИМ.
КОДОВИ ПОМАГАТИ, КАЗИЦИ СВИ ДРУШТ.
ПОДРОБНИ, ОСНОВ. ШКОЛА, ВОЈНИК СТАЛ.
КАДР. ЗАК. МАШИСТЕР, НЕМАРАДНИЦИ
КАДРТИ И ЧУВАРИ ПУТА ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У
ПОДА ЦЕНИ, АКО ПОДРОБ. ПОСТАВКА УПЛАЊА
ОД ПОДА РАДИНЕ.

НАМ СРБИЈЕ
НА ПОД. 8 ФРАК. НАС 4 ФОР. А. БР. ВО СВИ
КАДОВИ. УДРУЖЕЊА И ВИШКОМ ЧЛАНОВИ
КАД И СРПСКИ ПЕДАГАГ. КАДРОВИ И СЕ-
ТАРИЦИ, ЧИТАО. ШКОЛА И МАШИСТЕРИ ДО-
БИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 4 ФРАК. ЈАКИ 3 ФОР. А.
БРЕД. КАД УПЛАЊА ПОЛОЖИ ПРЕПЛАТУ И
КАД СЕ ПРЕПЛАТИ КОЈ СЛОТ УДРУЖЕЊА
КРОЗ ПОДА ТЕ ИЛИ СЕ ЛИСТ КАТИ.

Напоно сам навред, да се у Србији од прилике 50% по-
докупне површине земље култивисано. Да је то необично мало,
најбоље ће се видети, ако упоредимо процентуалну величину
обрађене земље Србије са земља напредних држава.

Процентни бројеви обрађене земље (од целокупне по-
вршине):

Државе	ГОДИНЕ	ЊИВЕ	ЛИВАДЕ	ШУМЕ	ВИНОГРАДИ
Немачка	1898	48-8	19-5	25-1	0-25
Аустрија	1877	33-8	26-5	20-5	0-60
Мађарска	1877	44-4	—	27-0	1-3
Италија	1870-74	37-0	—	—	0-3
Француска	1875	49-7	13-9	15-8	4-7
Енглеска	1878	29-8	30-9	3-2	—
Грција	1878	21-6	12-5	46-2	—
Амер. Савез. Држ.	1878	6-0	2-6	—	—
Србија	1900	21-0	6-0	—	1-16

Па овог се види, да је површина обрађене земље у Ср-
бији врло мала.

Сад да видимо какав нам приход дају наше њиве, ливаде,
пашњаки, вотањаци и виногради.

1. Њиве:

Године 1900 било је засејано:

кукурузом	469.332-59 хентара
пшеницом	310.032-36
јечмом	74.814-09
овсом	85.236-47
раји	35.587-88
Свега	969.003-89 хентара

Пошто се под њивама налази површина од 1,012.585-23
хектара, онда се под свима другим ратарским (и балтеским)
усевима налази 1,012.585-23 — 969-003-89 = 43.581-34 хектара.
Исте године на наведеној површини био је жетвени принос:

кукуруза	469.206.327 кгр. ¹⁾
пшенице	221.406.785
јечма	49.183.156
овса	38.890.360
ражи	17.224.898

Што чини по једном хектару:

кукуруза	1000 кгр.
пшенице	700
јечма	700
овса	500
ражи	500

¹⁾ Сликамо ове цифре још се сматрају и као просечни принос по хектару најважних усита.

Узели ли просечну цену наведених производа од 1900 године; даље цену кукуруза 8; пшенице 12; јечма 9; ораса 8; и ражи 10 динара,¹⁾ онда добијено је по поменутој површини у вредности динара:

кукуруза	37,536.506
пшенице	26,568.838
јечма	4,226.484
ораса	3,118.426
ражи	1,732.489
Свега	78,172,743

Ако још томе додамо и суму, коју претјакла земља, разумајући просечну вредност сламе свињу ових усева по хектару 15 динара²⁾ што чини на целој површини 14,535,058.45 дин. Према томе износи целокупни жетвени принос наведених усева 87,707,801 дин. или по хектару:

кукуруза	95 дин.
пшенице	99 "
јечма	78 "
ораса	55 "
ражи	64 "

Узели ли да ових 43,581.94 ха. земље, која је била употребљена за гајење осталих усева као крошњира, кунтаса, дубава, конопље, лана, пасуља, ситне проје, хељде, крушника итд., дамо просечно по хектару производа у вредности од 100 динара, што чини укупно 4,358,134 динара. Према томе био би жетвени принос љуба укупно 91,755,935 динара и по хектару 82 динара.

2. Ливаде.

Године 1900 било је под ливадама 318,556.80 ха. Принос од ливада износи у Србији око 2500 кгр. сена по хектару, што би чинило укупно на наведеној површини 796,392,000 кгр. сена. Узели ли по сени сена од 100 кгр. 4 динара, онда износи приход ливада по хектару 80 динара и укупно 31,855,680 дин.

3. Пашњаци.

По статистици од 1889 године величина пашњака те године износила је 169,638.29 хектара; док се колику су површину зауимали пашњаци не зна се; сигурно је и зна се икак толико, да се површина пашњака све више и више смањује, тако да можемо смело узети, да године 1900 површина пашњака није већа била од 160,000 ха.

Ако рачунамо приход по хектару 1000 кгр. сена, онда износи целокупни принос пашњака 106,000,000 кгр. сена, или у новцу по хектару 40 динара и укупно 4,000,000 динара.

4. Воћњаци.

Године 1900 било је под воћњацима 101,540.54 хектара земље. Рачунамо ли жетвени принос по хектару 12,500 кгр. сиранаше, био би прена томе целокупни принос од површине под воћњацима 1269,256,750 кгр. Ако ту количину преобразимо у новац, разумајући да 100 кгр. сиранаше само 4 динара вреду, онда износи сума од 50,770,270 динара или по једном хектару 500 дин.

То је вредност сиране робе, која се већин делом у земљи прерађује у готове артикле за потрошњу. Код би се бар приближно знало, колико се сираних шљавца утроши за израду лекине, сувих шљавца и ракије или обратно колико се ових артикала произведи, могла би се према ценама ових артикала добити доста јасна слика о правом приносу намет воћарства.

5. Виногради.

Год. 1900 било је под виноградима 56,383.40 хектара земље. Узели ли, да је просечни жетвени принос винограда по хектару 2500 литара вина, онда би био целокупни принос винограда 140,957,500 литара вина, или у новцу, ако се узме просечна цена вина од 100 лит. 40 динара, 56,383,000 динара, или укупно и по хектару 1900 динара.

Према предњем износи жетвени принос у динарима:

	УКУПНО	ПО ХЕКТАРУ
1. Њива	91,755,935	82
2. Ливада	31,855,680	80

¹⁾ И ово нама могу се узети као обичне средње цене.

²⁾ Овај износ сламе узимао просно ради ланаше и прегледлијег рачунања, а и изгледа да се много по удаљује од крајњиности, јер у ствари, код неких је усева јако већи и код неких овог јачај прихода, те се то изравава.

3. Пашњака	4,000,000	40
4. Воћњаци	50,770,270	500
5. Винограда	56,383,000	1000
Свега	234,764,885	

Напред сам изво, колики је укупни и релативни принос, који нам дају поједине гране пољске привреде, од чега се види да је он јако мали и да би без сумње могао далеко већи бити али се не види и колико је мала од овог приноса, који би нам наше љубе, ливаде итд. могле да дају ако имамо у виду подесне услове за успешну развијање пољске привреде у нашој земљи.

То ће се најбоље постићи, ако упоређимо просечни принос по хектару, који се код нас добија са приносом љуба, ливада итд. напредњих земаља, које од прилике немају боље природне услове за напредовање пољске привреде (имајући у виду онде само оне гране, које су у Србији изостале):

	У СРБИЈИ	У НАПРЕДНИЈИМ ДРЖАВАМА
1. Њиве.		
кукуруза	1000	3200
пшеница	700	2200
јечам	700	2000
орас	500	2000
раж	500	1400
2. Ливаде	2000	5000
3. Пашњаци	1000	3000
4. Воћњаци	12500	20000
5. Виногради	2500	6000

Ако изе бројне производе и бројне, који ће представљати вредност ових артикала, разумајући да неки напред наведених и узимајући да је приход од сламе по хектару у напреднијим земаља у истој размераји већи као и у зрну, онда имамо следеће упоређење:

	У СРБИЈИ	У НАПРЕДНИЈИМ ДРЖАВАМА
1. Њиве.		
кукуруза	95	271
пшеница	99	267
јечам	78	305
орас	55	200
раж	65	180
1. Ливаде	80	209
2. Пашњаци	40	126
3. Воћњаци	500	800
4. Виногради	1000	2400

Сад је на реду да утврдимо, колики би био целокупни принос главних љуба, ливада, пашњака, воћњака и винограда, кад би се добила овакав приход по хектару као у напреднијим земаљама.

Ради боље прегледности наводимо укупне жетвене приносе појединих грана пољске привреде: колики су сад а колико би могли бити да буду и укупно колики би могли да буду:

Укупни жетвени принос килограма:

1. Њиве:	добија се сад	мога би се још добити	мога би се укупно добити
кукуруза	469,206,327	1019,431,698	1488,638,025
пшеница	221,406,985	465,048,540	686,455,525
јечам	49,183,156	97,258,317	146,441,473
орас	38,890,360	127,854,705	165,745,065
раж	17,234,893	32,029,092	49,253,985
2. Ливаде:	796,392,000	955,670,400	1752,064,400
3. Пашњаци:	100,000,000	200,000,000	300,000,000
4. Воћњаци:	1269,256,750	761,554,050	2030,810,800
5. Виногради:	140,957,500	177,341,970	318,299,470
У новцу — динара:			

1. **Бовс:**

	догађа се ова	могао би се вино добаћи	могао би се укусно добаћи
кукуруза . . .	37,536,506	81,546,535	119,083,041
пшенице . . .	26,568,838	67,587,054	94,155,892
јечма	4,226,484	10,998,671	15,225,155
овса	3,118,426	12,369,288	15,489,771
раки	1,722,459	4,092,270	5,814,365

2. **Ливаде:**

31,855,680   38,227,896   71,083,576

3. **Пашњаци:**

4,000,000   8,600,000   12,600,000

4. **Потњаци:**

50,770,270   30,462,162   81,232,430

5. **Виногради:**

56,383,000   78,936,788   135,319,788

Укупни жетвени принос: зрна, ливаде, пашњака, потњака и винограда у динарима:

оде принос	могао би приносити	укупно могао би приносити
234,764.885	325,820.604	560,585.489

Мож је задатак бити, као што се из чланка види, да докажемо, колики би жетвени принос могао *пробљосити* да дају наше њиве, ливаде, пашњаци итд., кад би се интензивно и рационално гађовало, као у неким западно-европским земљама; дакле о некакој тачности *моје* била реч, те због тога ми се не може пребацивати од ма које стране због некакве нетачности у овом чланку.

Интересантно би било, да на овај начин читаоце „Тужна“ упознам и са нашим несавршеним сточарством и како би оно могло да буде, кад се зна, да су сви услови за једно интензивно и напредно сточарство ту. Ну о том други пут.

О СЕЈАЊУ КРАСТАВАЦА ЗА „ТУРШИЈУ“ — КИСЕЉЕ

— Д-р. Ђ. Радич —

Видован се приближије, а то је крајњи рок за сејање крставаца за „туршију“, па кисеље за зиму остави у употребу. Доцније посејања обично страдају од томе, и — онда нема крставаца за горњи циљ.

За кнење крставаца у туршију, потребно је, пре свега, да се изабере добра, подесна сорта, јер свака сорта и није добра за тај циљ.

За овај случај специјално, дакле за остављање за зимку употребу у сирћу, *треба да су крставац или осредњи, или ситни, како ми хо ваљате; да су чврстог меса и да имају што мање и што ситнијег семена — „ситија“*. Осим тога, они *треба да су на оку леви, прдици, чисти, без флажа, да нису жути, него зелени и да нису горци*.

А можда ли ни у сему да извидемо такве крстаце? Можемо.

Пре свега леко да изберемо сорту, да изберемо осредње крстаце у којих је месо чврсто са мало, ситнога семена. Наша приложена слика представља „осредње зелене“ крставац, који се под тим претим именом могу добити у савима семенарницама, па и код нашег доброт Тодора Мравовића у Београду. У добри, чисто кисело сирће негувати, а на начин који ћемо при крају овога написана казати, држе се ова крставац читаву годину дана.

Кад порасте у дужини приложене слике, онда их треба на паш циљ брати; а ко воли да жеће *ситније* крстаце, нека их бере раније, код достигну ову дужину, која им буде најповољнија. Брати их треба помоћу ножа или ваљала, да

се петљака не одвоји од крставаца, него и од петљаке да остане нешто на крставацу; онда су лежни за ово и неће да труде онде, где је петљака одломљена.

За туршију треба бирати само ове крставаце који су прави, који нису грбави ни иначе назађени и који су чисти, *без флажа*.

Крставац, који се доцније с јесени на продају изнесе, обично су *елекани, смољани*, и онда нису лежи, а *елекани, смољани* крставац радо се пре вршена кваре, труде. По том дугогодишњем искуству и посматрању, бивају крставац *елекани* и *смољани* услед нагле примене времена, кад после велике жеге наступи влажно и хладно време. Шта више, и неколико хладних ноћи само, без кише, могу да учине, да крставац буду *елекани*. Зато и не треба крставац за туршију сејати доцније од Видовдана, да се могу развити и убрати *арс*, во-што хладније и влажније ноћи наступе.

Крставац могу бити *елекани* и онда, кад се угурто посеју, или кад врећа иначо густо стоји, услед чега крставац немају довољно ваздуха ни светлости, и онда добију *рђавост* или иначе *прљаве* *елеке*, или тече из њих *скола*. То бина и код оних крставаца, који су посејени на влажнијем земљишту. У првом случају помаже *разређивање* *вредне*, што треба учинити по залузу сунчеву, а никако за време дивне жеге; у другом пак случају помаже, кад се под врећу подметне суво *трава*, да крставац не леже на голој, влажној земљи. Ово помаже да *ситнији* крставац не *пожује*, него да остану *зелени*, *какви* или *баш* и *хоћемо*.

Једна је велика *вина* код крставаца, *над* су *горци*. Има *сората* *које* су *вине*, а има их *које* су *мање* *подложне* *горцини*. Горчина се налази на горњој половини, од *петљаке* па на *ниже*, тако да су крставац увек *вишгорцини* *испод* *саме* *петљаке*, *одакле* се *горчина*, *ниже* *идаље*, *поступно* *губи*; али

красавци могу бити горки само за 1—2 сантиметра испод петелке, могу бити и до половине, а могу бити и цели горки.

На песковитим, и уштите сувалим земљама, кад је лето топло, а красавци се не заливају, може да буде до 45% горких красавца, а кад се заливају, онда јавне. Најгорчији су они, који су највише изложени сунчаној призици. Красавци, који су од непосредне сунчане жге заклоњени лишћем, не бивају горки.

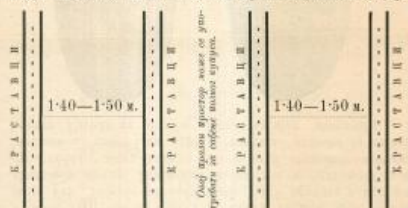
Кад је велика жга, а красавци немају довољно заклоња ни прозице, онда врло споро расту и остају неразвијени. Сокови, који су од природе највише крупнијим плодовима, бивају се у оне довољно неразвијене плодове. Сунчана жга, која непосредно пада на голе красавце, пренаочава сокове у влаку на напредни начин, услед чега красавци остају горки. То напредно пренаочавање сокова, дакле, првни је узрок горчијаша.

Некунство нас даље учи, да су сви они плодови — красавци, који су на ма која начин од жестоке жге нечим заклоњени, а изприродичје својим сопственим лишћем, увек лепо развијени, први и слатки. А напротив, усредко је већа жга, а красавци њој више изложени, утолико више има крхљавих и горких.

Красавац хоће топлоту, али тражи уједно и то, да је од неволе не сунчане жге нечим заклоњен. Кад је лето сушно, претовно, треба красавце добро заливати, а омет их зато ранице треба брати, јер се у сувих, ранице убратих красавца, још није горчина развила.

Све напред побрзијаше неприлике, дају се најбоље ослонити, кад се красавци на следећи начин негују:

У размаку од 1:40—1:50 метара, треба ископати 0:30 метара широке, а толико и дубоке јарчице. Дужина ових јар-

чица управа се према потреби. То јарчице треба сад попуњити у вода саворилим коњским ђубретом и добро га угнати; кад је суво, треба га олакшати. На ово ђубре треба у виду крова = Δ нагнати ову земљу, која је из јарчица изобичена, на ју горе мало поранити = $\sphericalangle$ и по том пораненом гребену посејати семе тако, да зрно од зрна дође у растојање од 6—8 сантиметара, на однах и залити устајајом водом. Заливати треба од сада сваки дан пред вече. Добро ће бити, да се семе на 4—5 дана пред сејање излони у влакој води, да набубри, на и каљу да пусти, да се види које је семе добро, на то да се само и посеје. За сејање је најбоље 3—4 године старо семе; ово рађа и јави процент горких красавца.

На брзи пораст — што је у овој врлици врло важно — врло много утицало, кад се недовољно по једанпут залити разнученом колицацио балеком. На једну каљу воде, једну прегреш колицацио балеко.

Али сад долази оно најглавније, да красавци не буду товаљни, влакани, ни горки.

Кад, дакле, красавци никну, онда треба узети подгачко споро (првоно) пруже, на га у размаку од 30 санти-

метара поред повикама билака забести, и онда у круг на протину врсту свиџи и забести, као што приложена слика лево и јасно показује: на онда и уздуж привезати пруже;

направити управо њрвезе. С почетка треба врсту привезавати за њрвезе, док се и она сама не упути. На овај начин не падају красавци на глау земљу, на неће бити ни влакани, ни смљани, нити ће трудити; имаће довољно прозице и озога и озога, па, ће се нормално развијати; падаће кроз њрвезе у ову пуљину, па ће бити довољно заклоњени од сунчане жге и неће бити горки.

Савени је овде на своје месту да кажемо: како треба негати красавце у турнију, у сирће, а да буду чврсти као новобрани и да се за годину дава, на и дужи одрже чврсти и добри. Ово ћемо рећи из сопственог, многогодишњег искуства.

Далек:

Окоро вршине красавце треба лепо орати у хладној води, на их у једну чинију, или шеришну лепо послати и добро послати. Овакво послоње — у салмури — треба их оставити 5—6 сата, а за то их врне 2—3 пута промешати. Међутим треба узети *првог*, *доброг ошиског сирћета*, на га окувати да изобија два, три каљча, т.ј. да добро проври. За врне кувања треба неку екидати. Пре кувања треба у сирће метнути повисе зрна првог бибера и која лист дорбера, а ко хоће да му красавци и лење мирше, тај може додати и неколико зрна карамелића. Кад се сирће са овим зачиница добро прокува и ошени, онда треба, *док још врви*, прелити њим красавце, на их покрити неком чистом крпом. После 24 сата, треба ово сирће са красавца одатити, додати мало новог сирћета, на га омет окувати да каљча, и овако врели прелити красавце по други пут, покрити и оставити да се са красавцима охлади. После других 24 сата, треба сирће омет одатити, окувати, и по трећи пут красавце или прелити. Кад се сад сирће охлади, треба га одатити, а красавце у љи, или јом бале у стаклене боце са широким грлом лепо послати, охладеним сирћетом прелити тако, да преко красавца буде 4—5 сантиметара високо сирћета. На до ода, може се послати један слој шивњевог, здравог и добро опраног лишћа. Напослетку треба суз бишкочко, или пергамент-картијон добро изопати и до употребе на хладно место оставити. Овако спрењени красавци остаће *добри* и *чврсти* до последњег комада.

КУВАЊЕ СЛАТКОГ ОД РУЖА

— Мил. М. Патрик —

Најбоље слатко од ружа кува се на овај начин: ружу ваља брати кад је у пуној цвету, јер тада најбоље мирши и најошчија је. Најбоље су руже за слатко врвене, затим беле најкисе, јер веома прдајно миршну. Њих треба брати са петелкама (ложака); затим цвет откинути и накамак одсећи онај доњи део крунице који је на трици (тап, ноштије). Тако треба урадити са сваким узобратим цветом. Кад се ово савири, онда вриано отребљени ружу и спрењену за прављење слатког.

Овако отребавну ружу треба метнути у казан дубав суд (цивију), посути је мало ситним шећером, затим ружама трајата докле, док се толико не петља, да се ни на једном месту не правичеју његова смежина, већ да изгледа као крива каша, а док ружа не пусти свој сок; затим се вањера, и ако је тежина до 50 грама, у воду се цедади сок од једног лимуна, а ако је тежина већа од 50 грама, онда на сваких 50 грама узме се сок од једног лимуна. Кад се сок од лимуна цедади, онда се ружа скупи у једну грудву, а затим се суд у коме се она налази поклопи и остави да стоји докле, док се шећер за слатко не пруготови — укува.

Шећер се пруготовљави на овај начин. На спикси 50 грама узгрене руже узме се по један килограм шећера. Шећер треба да буде што бољи, јер што год је шећер вишија, то је и слатко боље и дуже се одржи. Шећер треба метнути у једну шершњу и спикати толико воде да шећер огрвене и да над њим буде воде 4—5 см. Што год се шећер кува са више воде, слатко је боље, јер се тине отклања буђавост и умекшава слатко. Шећер треба истајати докле кувати, докле се толико не укува да постане златав. Да је шећер довољно укуван постоје се по томе што кад се узме један тавличити и у њога наслепи једна каменчица куваног шећера, онда се покаже при хлађењу корина или се разасну по тавличитој концији. Кад је шећер укуван, треба га скинути са ватре; из ширељене руже ваља испедити сок, па је онда растрести и метнути у укуван шећер, затим добро умешати и онда метнути шершњу на ватру да се истаја кува све докле, док не почне изабављати густо време што се позива по њојим клобуцима.

Потле овога треба додати испедени сок од руже, добро измешати и оставити да прери, и онда је слатко готово.

Пену са слатком не треба скидати за време кувања, већ кад слатко буде кувано, скинути га са ватре, па кад се кључаве утиса, онда пену са врха скинути.

Кад се пену скине треба слатко, док је још вруће, сипати у стајалну теглу. Сипањем врућег слатког у тегле, избегава се штетно растурање по шершњи, јер се за врућу шершњу много више хвата слатко но за хладну, а после тога и више се више задржи у слатком, јер на шершње за време хлађења много пакује.

Тегле напуњене слатком треба пометати са дугачакимок и оставити да се постепено охлади. Много је боље кад су тегле (америкашке) са стајалним поклопцима операженим гуном и одога едерок, јер се неге херметично затварају и тиме се спречава додир ваздуха, те се слатко може за дуже време у добром стању очувати.

Кад је слатко овако укувано, неки препоручују, да се одога по врху тегле сипа по мало пражна од „салцила“ који чува од буђе, али ово није потребно кад се шећер укува са доста воде.

ЖИВИНАРСТВО НА БАЛКАНУ

По Едварду Брауну, професору живинарства на Балканској ветеринарској у Радету у Беолиској.

II Мађарско Живинарство.

(Поставља)

Мађарске расе.

Мађарска броји неких пет врста *домашних* кокошину, и она су, по имену: *црна мађарска*, *црвена мађарска*, *жуута мађарска*, *бела мађарска* и *штерна мађарска*. Све тога, ту је *тростран*, *пика* или *вадичица* *српска*, коју, дабоже, ми знамо, и која се налази у источној крају Краљевине. Од овог запата има две сорте: *бела*

и *штерна* — ова последња варирајућа врло знатно. Овима се кокошима налази махна што су много жуће, али се оне ипак за то утврђују међу најбоље произвођачице јаја. Оне су и добре лежиље и добре клокче. Месо ни је боље, као и ноге, и за њих наку, да су врло мало подложне болестима. Пошто добро познајемо ову врсту кокошину са наших *изложба*, то некамо потрече да о њој више говоримо. Прејидо, дакле, из горенапоменале врсте, и починемо са — *црном мађарском*.

Црна мађарска има сивим црно перје, и црно обојене ноге. Она није далеко распрострањена, и не узима велику изаклоност домаћинасту, док црноти свога перја. Оне примерке које ми видимо беху вршани, и готово сви имаху црвене уши. Нама све ове кокоши изгледаху танке и вршаве, и беху много ситније од наших *лежорки*.

Црвена мађарска — илн као што се на мађарску јој дому зове „*верши мађар*“ — има црно перје неке лежорке, и жуће ноге. У многим крајевима земље, она се кокош сматра за најздравију и најпробитачију. Уочише узев, уши су у ове кокоши црвене, али латваци и белене, да за то наклонити није тако видна као у Италији, или још боље, код нас у Енглеској. Ја сам остео под уметактом, да Мађари поклању више наклоне овој црвеној кокоши својој, но и једној другој донајаш сорти — *изазаз*, *можда*, *белу*. По општем тпу и карактеру, она је врло блиска *својој лежорки*, а као што смо већ напоменули, разликује се од ње тине што је ситнија.

Жута мађарска варирају знатно; и да бих, судећи по њихов изгледу, рекао: да доводе своје порекло од оних *жутих теглијанки*, које сам први пут пре неких двадесет година видео у Данској. Само првобитно илн би варијација потела од *мржа претја*, а жути би боја дошла после по закону одбирања. На ово ме гадичице нарони и окшт, што сам видео неколико примерака који би се могли назвати *белуцима*, јер неодоше као наше мрпе лежорке црне шаре. Примљива је да се у одбирањем дошло до оних резултата — сличних *тврња* која је постипа код нас пре неких година капетан Ђорђе Пеш са срум лежоркином. Жута мађарска има и жуто ноге, али сам ја био мало и напомена да видиш да се у Мађарској труде да истине те жутоноге, и да их замече белоногама. То би била погрешка. Јер, тајландска и средњема кокош неће никада дати прокласну трезну жинију; и за то је боље заплатити Друге расе, него ли тешити ове. Пољско сам се ја могао обавестити, није овде мешана при врсте *замече*, па да би се њоме утврдила боја перја.

Бела мађарска. — Бела мађарска личи уношом чем на *белу лежорку*, али је мало округлија у телу и крајних ногу од оних које ми највише знамо. Она је и аликх конститу и ситна боја. Ноге су обично жуће у ове кокошке. Али, како се до ове сорте дошло, да не могах доплати; и може бити да је ова кокош резултатна укритања и наклонити одбирања кроз дуге периоде времена. Бела мађарска је и добра клокча и добра лежиља али јој јаја нису тако кривна као од наше лежорке. Судећи по свелачности, да бих рекао да ова кокош није тако јака као белна мађарских врста, али је за око некога примерака.

Последња врста мађарских кокошину јесте, тако: *швана „шарена мађарска“*. И у ствари она има шарено перје, слично сиво-сребрнастом у доњемок, али јој је, свега тога цело тело ишарано неким правилим шпартима. Овај се тип кокошину налази и у Немачкој, па може бити — ма да ја немам о ствари никаквих података — може бити да је то шпартано дошло мешанином. Не треба усталом да шарени докле шарене жиније има, скоро, у свима земљама. Мени је само ова мађарска изгледала нешто крпнија од већине осталих, па је имала и жуто ноге.

Уочише узев, за мађарску кокош рекосме ми: да је ситна, али здравла и јака, и да узе да није саха себе храну. Овај последњи узрок као и да је меродавна за све живинарство; а кад узмемо и нашу коју они за своју *инадју* добијају, онда се готово и једног рентира ту жиниња која сама себи храну налази. За *боју перја* рекосме ми, да се најрадије јана земљана, — *изузева белу*, која ту одлаја. Разлог за овај избор бије рекосме ми да је тај, што се земљано перје лакше сакрије у пољу од непријатеља *инадјце*.

Мађарска има и великих штура, и у њима се краје велики број тинца *грабљивца*, које *налећу* отуда и *налећу* на *инадју*

koja se na polju nalaзи — кад ју само по перју уоче. Земљана је боја, преча томе, и нека врста одбране овој живини.

Други један разлог у корист мађарске јесте тај, што, заклања, може да издржи далак пут. А може за то што јој је месо тврдо и славо. То је све лепо, али та је тврдоћа највећег меса и криво препорука за наше трговце и једловике. Мршава ће живина доста изаћи на длањи трг, али, кад једном стигне, неће бити тако добро виђена ни награђена.

Првакшино похода живинског трга у Немци и другим мађарским варошима, мени је јако мала у овим силама развојског типа. И та је живина великом већином, домаћег мађарског порекла, али је било доста и примерака укрштаја и крање мешавине. Једна од најчудновитијих беше једна покретна кокош, прилично и месната, али која имађаша и неку особину ћубу.

Та ћуба састојала се из нека три или четири чуперца, која су несвакико напред, односно позади, главе као да их је немо шаком вукао на потлаку кокошице. Ја не памтим да сам икада пре тога видео оваку једну ћубу у кокошке, и волео бих да довам од кога: како је та сорта живине добијена и зашлана.

Пловке.

Обичне пловке, на које у Мађарској називамо, личне су онима на које изваљано у скоро свима крајевима Јевропе. С почета, та је пловка, извесно имала теснога сродства са дивљом пловком. Благоурађење, пак, законом одабирало, та је живина данас у Мађарској већим делом бела. Објашњење за ово лежи у факту, што се на боју перја тек много полагало. На пошто се бело перје више цени од црног, или и шареног, то се и гајење плована изводио у томе правцу. — у мноштву белих пловка.

Мађарска пловка је мала тина; неке од оних које ми на овом путу видехмо, инеу биле много веће од наше калске пловке. Кад су се пре неколико година учинили покушаји за пошарку меса (пловка), пробе су чињене и са есквентом и са туђим есквентом. И нашло се да је пекнина бела од есквенте; а да је боља за то, што је много јача састава, и прилагођенија особеним условима земља — ма да неке да порасте до крупноће јесте есквенте. Једно друго резултатство пловке пекнице јесте веома велика производност у јајима. На основу тога она се пловка знатно и пати и шири у Мађарској. Већ, не може се рећи да су садње пловке у Мађарској првог квалитета, али су свакако једнога типа. Нити их је број који се пати баш тако велики — као што би се могло очекивати — док се особитоје гајењу то живине има тек да престигну. Интересантно је, пак, у овој вези то, што су се Мађари, у праксици, угледали на есквенте живинаро — који пате текмуно много више но есквенту. Какојерка је зацело погоднија пловка за мрсно гојење од пекнице, али се томе постоје у одају живинари у Мађарској као у нашој Енглеској, нити је коментет меса добио ову меру пажње коју заслужује.

Гуске.

И у овој другој великој врсти водене живине, о гусци, преовлађивали су појмови слични погодима на пловку; и, као тог бела пловка, тако се и бела гуска, због своје перја, увек живела од црне, или загасате. Све овог разлога, готово у целој Мађарској — баш као и у Јужној Немачкој и Аустрији — сачувано преовлађује, и преовлађује при свем тој што није тако крупна као наша (енглеска) гуска домаћа. Међутим, приватно се мора, да је по квалитету, гуска прва и најбоља живина мађарска, и да, сем у питању крупноће, може да се мери са сваког другом живином на страни. И гуска је распрострањенија од сваког друге живине у овој земљи, и пати се и гдји у огромним јатима. Пред-и-ме су излазила таква јата јом и са квалитетом, за који могу рећи да му нигде досад нисам равна налазила. У низијама и великим равнинама Мађарске, нарочито, ова се тина пати у великој количини, на кој се ту поклања и велика пажња, али не само од стране централних власти, и друштва која се старају о поправци домаће живине, него и од стране свих осокних довањина. Дабогде, да и близна Мађарске Немачкој, — у којој се гушчице месо тако радо једе — објављана брзи напредци ове врсте живинарства. Огромне се количине мађарских гуска и живине донета у Аустрију и Немачку, али, колико ја могах дознати, упоређо јали број досеља до наше (енглеске) пјице. Све прилично, уосталом, и још повољно за напредно гајење гуска у горе поменутих кра-

јевина Мађарске; и само што се по крупноћи по моту мерита са нашима — као што сам ја то већ и објаснио у моме чланку о живини Аустрије и Јужне Немачке. Али само, не мислим оним и да кажем да наши (енглески) живинари имају право што увек гајењу великих гуска. Напротив, то је погрешка. А погрешка је за то што се живина, као и свака друга роба, мора да управља према најчистијем захтевом. А пјица наша, може да потрпни више ститих по крупних гуска. Ја бих дакле, био за то, да наши (енглески) живинари добијемо неколико добрих *мађарских* сачувања за зашти, и да ту прсту и величину гуска одможе за нашу пјицу.

Ђурке.

У Мађарској се, последњих година, врло знатно појачао занат *Ђуркама*, — и појачао подејнако и у бродитачу и у равнин крајевима. И овој се врсти живине све већа пажња поклања. Као што ћемо даље видети, пред сваки Божић досењају до наших живинарских тргова велике количине Ђуркама. И, као и код друге живине, *Ђурке* перје томе иже превалу над црнину. Али ме и одгајивању и трговаче ове живине учврстие: да бела Ђурка није ни изабана тако добра за клање као Ђурка зашарена боје. При свем том, у Јужној доли Мађарске, као на пример у *Кечметској* округу, источно од Суботине, често се види отворна јата белих Ђуркама. На Кечметској се, једно, у месецу децембру, хоће да изведе и по четрдесет *квалитета* белих Ђуркама. Ну, и у томе крају као да се у јина преимућство прве и мрне Ђурке над бјом. Бела Ђурка мађарска је живина добре *средње* величине, мери на кавитару до двапест наших еглата, али представља одушно бољи тип Ђурка од оних које сам видео у Италији, а које су доста ситне у снази.

Као најбоље Ђурке, у Мађарској се сматрају *Ђурке мрне боје*; али се оне у нашој Енглеској не би примале за такве — већ и стога што су близи род нашим црним, него ја нашим црним, у бојима богатнијим Ђуркама. Судећи по изгледу оне живине, човек би могао доћи на мисао: да у овој тини доста *бродитачке* врсти. Снајало, историја је мађарске Ђурке врло тавина, јер залази у далеке и неосетљене периоде времена. По самој величини, мађарска Ђурка је испод оне на коју смо ми навикали. Велика иже је меса ситниј; али најбоље су оне које кад се закољу *бурн* мери: осам до двапест еглата, а Ђурка од седам до десет. Ваља, уосталом, имати на уму, да се у Мађарској Ђурке много не гоје. Оне се махом капању пред продају трговцима за клање и извоз; али, колико ја могах оценили, у то куљавне не улази велика употреба меса, или најмама. Међутим, баш таквог куљавна, није могуће добити најбољи квалитет *Ђурке* мрне боје. Куљавне се Ђуркама тако поглавни врсти *арном* *културом* — и оном нам зар, и објашњава факт, што је месо у много Ђурке које нам из Средње и Јужне Јевропе о Божић долази, *мртно*. По мом знањењу, гошење наше мрне Ђурке *калоричке* у Мађарској знатно би допринело квалитету меса у тамошње Ђурке. Јер, то је хосо врло често тврдо — и то ја да та негода може долазити отуда што се Ђурка дог расте, не гоји како треба, а и што је лето у Мађарској врло жарко и суво.

У Мађарској, прве се Ђурке зову и именом *мрне*, али су оне у самој старој врсти. Чак и у крајевима где се нарочито пали на добитак *мрне боје*, — врло се слабо у томе и увек.

У свр разне врсте живине у Мађарској у оцену — може се рећи: да је, досада, највећи успех у квалитету постигнут са *гуском*, и да тим са Ђурком и пловком. За обичну кокош мађарску на може се то ни изабати рећи. *Мрне* водене живине у кој се земља, могу, дакле, сматрати као учврстие, и нико не мисли да их није месо; али, што се кокоши тиче, тај је посто много топи. На плик, и ту је напредак очекиван.

(настављење се)

БЕЛЕШКЕ

Вредност коприва. — Коприва је од врло велике вредности по нашега полупривредника, јер та баш ништа не кошта. Она није и онде, где се и не боје, расте и онде где се и не тражи. Коприве су обобележје од свају врсте болести,

на njih vrlo retko i na nama dokaza stoka napada. „У коприве, веће ни грм“.

Оне расту на јаким, бујним, буђеним земљима — најрадије на сунчаним пригрејанима, поред цветова, вршица, дуготра. Коприве у пролеће врло рано почну да расту, раније од свега другог биља. Чим се земља почне топити, оне одмах почну да расту и већ за недељу дана беру се и употребљавају се за храну.

Коприве се употребљавају како за храну људску, тако исто и за храну наше домаће пернате живине, а на ниво за коуре, пловке, гуске.

Као људска храна, коприва је за нашу спротиву, а нарочито у гладним годинама, права благодет. Она се као људска храна спрема, готова и једе на два начина и то: 1. готова се у лонцу; у њих се меће кукурузно брашно, од приланке 10%, и добро се скувају; додаје се начин: лук, об, паприка, бибер, сире; могу се завршити: кашу, најлакшом, зетланом, а могу се и не завршити; и 2. могу се готовити у теглице, као зеленик, оноко исто као што се прави зеленик од сланаца. И овај зеленик прави се са кукурузним брашном и са свана гораним зачинама. Може се пржити и послат у мрсан.

Било, да се коприва за људску храну готова на један или на други начин, врло је пријатна, здрава храна, добро храни и лако се вари.

Као храна пернате домаће живине, употребљана се поменана са кукурузним брашном од приланке 10%. Са овом овакоп врло јетликом и врло добром храном, у нашој огањини, годишње се отхрању толико пернате живине да се за пету добијају милијуна.

Коприва се бере, суши и оставља у преко зиме се употребљава за храну. Нарочито реса од коприве, врло је добра храна за нашу пернату живину. Овакв храном хранима наша перната живина, брзо се гоји, здрава је и врло добро носи јаја.

Г Л А С Н И К

Нов Министар Народне Привреде. — Указом Његовог Величанства Краља од 16 јаја оне године постављен је за Министра Народне Привреде, г. *Иван Пашковић*, јаван правосаветник из Београда, пошто је истим указом Његово Величанство Краљ благовољео уважити оставку дојављеног Министру Народне Привреде, г. *Дру Стојковић Радосавићу*.

Десети Конгрес Српских Земљорадничких Задруга држаће се оне јесени у **Пошарену**. — Као свако тако и оне године, на Конгресу ће се расправљати, поред редовних пословних питања, — која се тичу Земљорадничких Задруга, — и сва друга која изазву у привредни и другачији живот наше земље, толико се буде пријавило расправљача за уста.

Свакоме је догнетива попушта слобода на Конгресу Земљорадничких Задруга да предлаже, да поднесе расправе, да суделује у свима догађајима. У томе погледу нома никакве разлике између задругара и незадругара. Једино, две разлике има, то је у често пословним питањима, јер по правилима, решење њихово припада само пуномоћницима Земљорадничких Задруга и члановима Самоса.

Стога су досад увек суделовали на Конгресима Земљорадничких Задруга најистакнутији људи за привредна питања и велики број пријатеља земљорадња.

Осигунава је, да ће овај Конгрес створити још веће интересовање; прво — што су Земљорадничке Задруге десетогодишним својим радом већ засвојиле своју подобност и корисност, а друго — што се од онога, што је на Конгресима досад рађено и урађено, већ више очекује резултати.

Приређивачки одбор се, — у томе смислу, — обраћа свакој родољуби српској и моли га да поклоном ваљаву десетом Конгресу Српских Земљорадничких Задруга.

Најваж та може бити двојака: 1-во ако се лично суделује на Конгресу и 2-го ако сирејни расправу о питању, које се неким учини ваљано и поднесе Конгресу. И једно и друго добро је дошло нашој земљорадњи, јер има много питања, која још нису јасна за нашега земљорадника, па што има много што-шта што он не зна и у чему га треба поучити.

Лица, која би хтеда да расправљају на Конгресу, треба да се писмено пријаве Главном Самцу Српских Земљорадничких Задруга и да у исто време изазвае, како ће се апати њихова расправа или предвања, а сам рукопис (расправу или предвање) треба да пошаљу на исту адресу *најрадије до краја јуна ове год.*, како би се могао за вршена штампати за Конгрес.

Лица, пак, која намеравају само да походе Конгрес, треба да се благовољиво писмено пријаве главном секретару г. *Лазар Алашковићу*, адвокату, како би се за времена могао учинити распоред за станове и подвоз од Дубравине или Осиповице до Пошарена и обратно. Такав се пријаве могу чинити и до 15 августа ове године.

Приређивачки се Одбор нада, да ће сви, коме лежи на срцу напредак отаџбини, а кадар је да на колико допринесе да се рад у томе правцу убрза, примити срцу овај позив, разислити о њему и одговорити се. Српски је народ својим историјом себе ослободио и сам своју отаџбину тредио, на мора сам себе и на економском пољу ослободити, уредити и унапредити.

У том очекивању Приређивачки Одбор шаља свој задругарски поздрав свакоме ономе, коме овај позив дође до руке, и уверава га о свом одличном поштовању.

Приређивачки Одбор (домаће потписи).

НОВЕ КЊИГЕ

Уредништво је добило на приказ ове књиге:

Пољопривредна Настава у Србији. Написао Др. *Милан З. Влашкинић*, Београд, Штампарња Андре Петровића, Кнез Милана ул. бр. 24, 8°. Стр. 104. Цена 0-60 динара. 1905. П књига Библиотеке „Српског Економиста“.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК У СЕДНИЦИ

Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва

државне 21 фебруара 1905 год. у Београду

Били су присутни: Председник г. Др. Марко Т. Лeko, близидник г. Јов. Јокић и чланови Управе г. Др. Бориса Тодоровић, Стеван Јокић, Алекса Ј. Поповић, Петра Д. Тодоровић, Марко Милошевић, Живо Шоковић, Милан Т. Грковић, Милан П. Лукичевић, Др. Миливоје Васић, Милан Јовановић и Душан Крелковић.

Боложио секретар: Др. В. Радич.

47. Изнесен се Резолуција српских привредника на Збору од 13 о. м., која је упућена Српском Пољопривредном Друштву, да ови по појединим тачкама исте донесе своје предлоге, по којима би се Резолуција у целини могла привести у дело — Решено, да за овакав рад Друштво није повозало, него да се ова Резолуција у целини пред јавности изнесе предводнички листовом, а затим да се упути г. Председнику Министарског Савета, с молбом, да он у договору с Владом Његовом Влашчачице нађе начин за остварење ове Резолуције, а Друштво ће му бити на услузи за извршење оних тачака из Резолуције, које би заседале у надлежности овога Друштва. О овоме решењу известили и председника Збора г. Милана Х. Поповића.

48. Чита се телеграм надворника друштвеног живинарника у Рогачу, којим позивања Друштво, да је комо именује 16 и 17 о. м. и по трећи пут учинења вокара и однесено 25 комада кокошана. — По овоме је решено, да се ишаље комисија на лице места да извиди стање живинарника и да поднесе своје мишљење о могућности даљег остварења овога живинарника. У

комисију су изабрали чланови Управе г. г. Борисав Тодоровић, Алекса Ј. Поповић и Милош П. Лукичевић, којима ће се принајви путни трошкови по рачуну, а на име дневнице одређује им се по 10 динара.

49. Чита се акт економи среза кључког, којим јавља: да се у томе срезу покренула земљина за оснивање Ацидонареког Друштва „за унапређење живинарства и производњу живине у већој мери“, са капиталом од 5000 динара и молан да му Друштво по томе да уступца за остварење те земљине. — Решено, да му се по овоме одговори, да у Србији нити има потребе, нити је могућно остварити Акц. Друштво „за унапређење живинарства и производњу живине у већој мери“, јер су за таквога предузећа потребна многа већа капитала, него што их је један срез у стању да створи. У Србији могу успешно постојати Удружења само за прераду и продају живинарских производа.

50. Чита се молба г. Свет. Петровића, бив. управника друштвеног имања у Шању, којом позива молан да му се изда привадајућа талтијема. — Решено, да се и ова молба упути ресорентива по овој ствари, који ће довести своје мишљење о начину исплате те талтијема.

51. Чита се молба економи среза јасеничког г. Вић. Матића, којом молан да му се пошље списак од детаљне и друге ствари на продају. — Решено, да му се саопшти, да Друштвеном у овој привлици не може одустати од својих ранијих одлука; да се саме и друге ствари на Друштвеном имањима не могу никакв издати по отвореним рачунима, него само за готов новац.

52. Чита се молба бивш. друштвеног секретара г. Радоств. Спасивоћа, да се разрешени од обавеза, које Друштву као бивши његов интокош дугује, вонито је његово место, на коме је пре одласка у стални кадар, као секретар друштвених послова отприликом, поштено, могао једно, да му се изда уверење о његовом службовању у Друштву. — Решено, да му се саопшти, да су сва места потребних службеника у Друштву поштена, и да му се на сада не може никакво место дати, али му се дозвољава, да може на другој страни тражити службу, а Уверење о службовању да му се у том смислу изда.

53. Пољопривредне Подружнице у Ужичу и Љубици навестају Друштво о свом реорганизацијском. — Прими се к знању.

54. Економ тражи одобрење за извесне опорезе на Друштвеној имањима. — Да се умолн г. Никола Несторовић као редован члан овога Друштва, да он види шта треба све направити, а Председничко да према томе учини даље шта треба, да се опорезе изврше.

О Г Л А С И

ИМАЊЕ ПОД ЗАКУП ИЛИ НА ПРОДАЈУ

Груписно пољско имање од 57 хектара зрнатог земљишта, на коме постоји: кош у коме се може сместити 100.000 калограма кукуруза у калну, кућа за воике, штала у којој се може гајити 15 глава стоке и бунар са одличном пијаћом водом — у близини града Пожареваца, издаје се под закуп ради обделављања за плућу годину; а тако исто ово би се имање и продало под врло повољним условима за купца.

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од пет врте једног ступца по 10 пара дан; од осталих крупних новина по 15 пара од врте од ступца **Већим огласима:** *Цела страна* 10 динара (10 круна аустр. вредности), *акога стране* 5 динара (5 круна аустријске вред.), *четврт стране* 2-50 динара (2-50 круна).

За оглашавања ванше пута, 10 од сто јевтиније.

Преглед 16 броја „Тежак“. *Чланци:* Како је приход наших вина, ливада, пашњака, воћњака и винограда и каква би могла да буде? — О сјајној престацији за „туристу“ — креселе. — Кување слатког од ружа. — Живинарство на Балкану (наставља се). — *Бележке.* — *Гласник.* — *Ново глас.* — *Другогаоно и подругогаоно послова.* — *Огласи.* — *Цена огласима.*

Закупине или купац, треба се обратити ради погодбе старому власнику до 15 јуна

Маја 1905 год.
у Пожаревацу.

Игњату Н. Тодоровићу
економи.

2—3

Кушаковића апотека код Св. Ђорђа — Врање

Препоручује своје богато етарнариште лекова: разних српских и страних специјалитета, који су од г. г. лекара препоручени, а набавља и све опробане специјалитете — лекове, који се преко новина и календара препоручују.

Кушаковића Калодонт

за негу зуба и сви остали производи награђени су на великој међународној изложби у **Енглеској у Лондону** „слатког медаљом“ и **дипломом**; у **Атини на грчкој изложби** „сребром медаљом“ и **дипломом**; а на **Изложба Српског Пољопривредног Друштва** добила је две похвалнице: за **високи кољак** и **сок малине**.

Против шифофла, отока жлезда, малокрвности, осипи (глав. ерипелера), и осталих кожних болести, које од нечисте крви проистичу, најбоље је и најјентурије средство за децу и одрасле

Кушаковића Риблиј Зејтин

Са јединим гвоњем — (01 jeocis a. fetro-jod)

Пети је зејтин врло пријатног укуса и мириса тако, да га и најмања деца без икакве одвратности врло радо пију. Дугороченом употребом овога зејтина деца се лако опораве и добију светлу и румену боју лица, крв се очисти, а кад је крв у органици чиста, и болести се ређе појављују.

Овај је зејтин препоручен и од г. г. лекара како у Београду, тако и из унутрашњости Србије.

Употреба: деца се даје по једна мала кашика дневно по 2 пута, а постоје тога по једну кашику леба да поједе; одрасли узимају по 3 велике кашике дневно.

Гашање се по целој Србији обратном поштом, и са најмеренијом ценом.

7—12

Кушаковића апотека код
Св. Ђорђа — Врање.

ИЗДАЈИ ДВЕСТОДНЕВНО
1, 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УРЕДНИК СР
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЉУ И СВЕ ПИСМЕ

НА ОСНОВУ НАЈВЕЋЕГ УВЕЊА ОД АПРИЛА
1909 ГОДИНЕ. У 204 ПИСМА ДРУШТВО
ИМА ПОВЕЋЕ ПЛАЌАЊЕ.

Цена огласне наложнице је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ЦЕНА ЛИСТУ

НА СРБИЈУ
НА ГОДИНЕ 6 ЛЕВ. НА ПОСЛ. ГОДИНЕ 3 ЛЕВ.
ЗАВИЈЕ ПОКРАЈИНА, ЗАПАДНОМ СЕВ. ДРУШТВ.
ПОДЛУЖИНА, ОКОЛИ. МЕДИО, ВОЈВОДИ. СТАРА
КАДРА. ЗАПАД. КАНАТОНИ, НЕМАНОРАДНИК
ЗАДРЖЕ И ЧИВАРИ ЖИВА. ДОДЈАКУ ЛИСТ У
ПОСЛА КРИВИ, АКО ВОЈВОДИ НЕПРЕКЛАДУ ПРАВИЛО
НА ПИТАЈ ГОДИНЕ.

НАМ СРБИЈУ
НА ГОД. 2 ФРАК. НАК 4 ФРАК. А. ЕР. 10-15 ФРА.
ВОЈВОДИ. ДРУШТВЕНИ И ЗАПАДНОМ ЗАПАДНО
КАО И СРБИЈУ НЕМАНОРАД. ЗАДРЖЕ И ЧИ-
ТАВОЦИ. ПИТАЈ, МЕДИО И КАНАТОНИ ДО-
ДЈАКУ ЛИСТ ЗА 6 ФРАК. НАК 3 ФРАК. А.
ФРАК. КАД ПРАВИЛО ЗАПАДНО ПИТАЈУ И
КАД СЕ ПИТАЈУ КОД СЛОБ. ДРУШТВЕНИ
ФРАК. ПОСТА ЗА ИМ СЕ ЛИСТ ПИТАЈ.

ОДГОВОРНО УРЕДНИК
МИЛОШ Н. ЛУКИЋЕВИЋ
ОБЈАВЉЕНИЈА 74. БР. 25.

За Српско Пољопривредно Друштво власник
Председник Д-Р МАРКО Т. ДЕНО
ЧАРНАКОВА ГИЛАД БР. 16.

БРОЈ 17 и 18.

У БЕОГРАДУ, 10 и 20 ЈУНА 1905 ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXXVII.

СРБИЈА

На међународној светској изложби у Лијежу 1905 год.

На светској изложби у Лијежу у Белгији, која се приређује у свомем седамдесетогодишњем ослобођењу из државне, и која ће трајати од априла до новембра ове године, ушла је уметња и Србија.

Српски изложбени пансион, који нам приложена слика представља, и ано није много велики, има леп изглед и снага и шпирта.

На изложби су заступљени ови предмети из Србије: пољопривредни, трговински, шумарски, рударски, српски дуван, српска народна ношња, неколико синкареких радова, и највише има народних сликова, којима је највише изнутра украшени.

Да би Србија на изложби била што боље заступљена, Краљевска Влада образложила је и нарочито рад око припрема предмета узосила су поједини одољени Министарства Народне Привреде, атин Етнографски Музеј, Управа Национал. Дувана и други од наших сликара.

Како се у почетку припремају пољопривредних предмета није тачно могло знати, јошмак ће се пристоје за њих моћи ставити на расположиве за излагање, то је тражено што више предмета из народне и то преко пољопривредних установа и економских органа; резултат да се више предмета тражи био је и тај, да би се од веће познатише што бољи предмети одабрали и послали на изложбу.

Пољопривредних предмета пристало је велики број, и они су припремљени свесити у изложбени пансион Српског Пољопривредног Друштва у Београду, једно ради тога да би те предмете заинтересовани могли разгледати, а друго и поглавита ради тога да би се потребан број најбољих предмета могло одабрати и послати на изложбу у Лијежу.

Г. Министар Народне Привреде одредио је нарочиту комисију за одбирање пољопривредних предмета за изложбу

од чиновника Министарства, а од којих ми хођево нарочито да изабавимо агрикултурног земљара и шева Пољопривредног Хемјаске и Олојске Станице, то да тачно изабавимо и изабавише ово младе установе, који је мерењем живота по годинама, разлици на алкохол, и испитивањем вина, много допринели да се уочиши што боља избор предмета, јер је мера, односно хемјаски састав најоудијачије средство за оцену предмета по квалитету.

Према престору, који је ставио на расположиве за излагање пољопривредних предмета, одабрали су само најважнији пољопривредни предмети, и то: култура, вино, стројна жита, ралије и вина. За излагање суваих шљавина, брштина и других трговинских предмета старало се Трговинско-Одољеније Министарства Народне Привреде, те ти предмети нису одаи ни узимали у обзир.

При самом избору гледали се да се биралу најбољи предмети, нашој при томе да буду заступљени и наши најважнији производни крајини.

Стројна жита мерења су по запреминској тежини у великом броју, на су од најбољих узимања она, која су једначита и из влакнијих производних крајина; култура и пасуа бирани су од најбољих пашних сорта; ралије су мерења на саджај алкохола, а одбирани су и кушањем; вина су одбирала кушањем, а агрикултурни земљар узео је и да их хемјаски испита.

И одабрани и сви остали предмети, који су етипан за изложбу, били су припремљени у пансион Српског Пољопривредног Друштва, где их је 4 марта ове године у пратњи Г. Министра Народне Привреде, председани и Његово Величанство Краљ, који се повоја јоко интересовао за пољопривреду и њен напредак, и одних после тога одабрани предмети сипаковани су и послати у Лијеж, где су их доживише нарочито изабавили Министарства наместани и расположиви.

Предмети, који се нису могли послати у Лијеж за изложбу, по наредиби Г. Министра Народне Привреде који је одредио нарочиту комисију за оцену, оцењени су, на су за најбоље предмети одате и награде од стране Министарства Нар. Привреде у раним пољопривредним савезанима, и то око осамдесет награда у вредности две хиљаде динара. Награђивани

Српски Пансион у Лијежу.

su samo ovi izlagači, koji su predmete za izložbu poslaži besplatno, a ne i oni koji su izlaživali predmete koje su dali za izložbu. Ove nagrade davane su radi toga, da bi se izlagači zadovoljili, te da i drugi put našu predmetu za izložbu, kad ih potraži Ministarstvo Narodne Prirode ili Srpsko Poljoprivredno Društvo.

Izagači, čiju su predmeti poslaži u Lijepež, dobili su najveće moralnu nagradu, jer su istamali u katalogu in evropskoj izložbi, a neki ih od njih verovatno dobiti i tako odlikovani.

Poslaži predmeti za izložbu bili su uopšte dobri, a naročito se pokazalo da su strana žnita bila dobra, baš uopšte tomo što je prvola 1904 godina bila sušna. Oblastost poslatah predmeta pokazuje, da bi se uspeo mogla priraditi i jedni zemaljske izložbe poljoprivrednih proizvoda, samo bi za priradnje ove izložbe Srpska Drzava imala da stavi najveće veću sumu novca na raspoložnje, kako bi se što više nagrada moglo dati.

Poslaži predmeti za izložbu bili su uglavnom ovakvi: strana žnita, noke se kazati, bila su odlična, a tako i kukuruza i pšenca; ništa je bilo i odličnih i dobrih, ali ih je bilo i loših. Na žalost, vešina naših stranih vina nije bila dobra, što je dokaz, da vešina naših zemljoradnika ne zna da stva i da neguje vina, na da su im mladi vina dobra. Naročito se odlikuju vina sa žnjog veska iz Krajinje, od domaće i od kalemelne vase na Žbune, a razlike vlvinovine iz Aranđelovca i na rudnikog okruga. Najveći je broj dobrih vlvinovine iz okruga smederevskog; dobar je ježam i vvas iz planinskih krajeva okruga krupenackog, rudnikog i žnjogog, a kukuruza iz raznih krajeva pored veših veska.

Pre nego što završimo sa ovim ovim izlaženjem imamo da napomenemo još i to, da od svih za izložbu predmeta nije bilo podjednak na svaku krajeva Srbije. Tako su gotovo vrlo slabo bila zastupljena vina iz okruga krajinjskog, i slabo je odini izlagači i iz okruga vlvinovine, podrinjskog i vlvinovine.

Odabrani su i poslani su predmeti ovih izlagača za Lijepežu izložbu:

I Pšenica.

1. Bođe Gasik, iz Mađara, okr. krupenackog (težina 82 gr.) 81-5 kilograma).
2. Srećin Ljubisavljević, iz Gosvade, okr. novarskog (težina 81-3 kilograma).
3. Ljubovir Marković, iz V. Orašja, okr. smederevskog (težina 81-3 kilograma).
4. Luza Pavonić, iz Petrovi Sela, okr. krajinjskog (težina 81-2 kilograma).
5. Sava Radosavljević, iz Kожинце okr. krupenackog (težina 81 kilograma).
6. Stojan Pantolović, iz Travnice, okr. vlvinovine, (težina 81 kilograma).
7. Vlada Borjenović, iz V. Orašja, okr. smederevskog (težina 80-1 kilograma).
8. Jovan Cvetković, iz Berlovanca, okr. vlvinovine (težina 80-5 kilograma).
9. Mladen Nikosavić, iz Alame, okr. smederevskog (težina 80-2 kilograma).
10. Mladosa Tadijanović, iz Alame, okr. smederevskog (težina 80-2 kilograma).
11. Bođe Mladonović, iz Bame, okr. krupenackog (težina 80-1 kilograma).
12. Uroš Tožić, iz Gatare, okr. smederevskog (težina 80 kilograma).
13. Bođe Zdravković, iz M. Prišća, okr. vlvinovine (težina 80 kilograma).
14. Janko Govedarović, iz Banjavine, okr. smederevskog (težina 79-6 kilograma).
15. Drzavni Stojarski Zavod, Dobrichovo (težina 81-6 kilograma).
16. Lazar Stojanović, iz Trnovitica, okr. vlvinovine (težina 79-4 kilograma).
17. Dveto Mitrović, iz Rasnice, okr. vlvinovine (težina 79-4 kilograma).
18. Rasnik sreda baskog, Soko-Bava (težina 81-2 kilograma).

19. Vinodije Andrejević, iz Kamenolca, okr. beogradskog (težina 79-4 kilograma).
20. Mijalco Sretenović, iz Kamenolca, okr. beogradskog (težina 78-9 kilograma).
21. Jovan Kara-Klađić, iz Brestovnika, okr. beograd. (težina 79-8 kilograma).
22. Bođe Marković, iz Brestovnika, okruga beogradskog (težina 78-5 kilograma).
23. Mladosa Todirović, iz Učvara, okr. beogradskog (težina 79-2 kilograma).
24. Stojan Milosavljević, iz Čakuca, okr. tolnickog (težina 79 kilograma).
25. Tanasco Mladonović, iz G. Rečice, okr. tolnickog (težina 79 kilograma).
26. Obrad Stojanović, iz Babušnice, okr. vlvinovine (težina 78-7 kilograma).
27. Mijalco A. Marković, iz Ratiča, okruga smederevskog (težina 79-5 kilograma).
28. Joda P. Jovanović, iz Golobica, okr. smederevskog (težina 78-7 kilograma).
29. Mijalco Galin, iz Mađara, okruga krupenackog (težina 79 kilograma).
30. Mladosa Bojanić, iz Sališevca, okruga vlvinovine (težina 79-3 kilograma).
31. Mladosa Prokić, iz Varnara, okr. moravskog (težina 78-9 kilograma).
32. Jovan Lukić, iz Učvara, okruga beogradskog (težina 79-2 kilograma).
33. Mladosa Rajić, iz Tešnja, okr. moravskog (težina 79-8 kilograma).
34. Najdan Golubović, iz Trešnjava, okruga vlvinovine (težina 79-5 kilograma).

II Ran.

1. Luza Pavonić, iz Petrovi Sela, okruga krajinjskog (težina 76-4 kilograma).
2. Mladica Poddanović, iz Božinca, okr. vlvinovine (težina 76-4 kilograma).
3. Jovan Marinović, iz Podrinice, okr. krajinjskog (težina 76-3 kilograma).
4. Rata Petrović, iz Kladova, okruga krajinjskog (težina 76-6 kilograma).

III Ječam.

1. Radom Vircjević, iz Rasbojno, okruga krupenackog (težina 68-8 kilograma).
2. Jivkadin Stojanović, iz Mađara, okr. krupenackog (težina 68 kilograma).
3. Jovan Božanović, iz Vrblje, okr. vlvinovine (težina 67-4 kilograma).
4. Ivan Mladonović, iz Božinca, okr. vlvinovine (težina 67-3 kilograma).
5. Drzavni Stojarski Zavod, Dobrichovo, vlvinovine (težina 68-3 kilograma).
6. Tomislava Klenovića, vlvinovine (težina 69-6 kilograma).
7. Osveta Belyanska, okruga tolnickog (težina 67-2 kilograma).
8. Jovan Cvetković, iz Berlovanca, okruga vlvinovine (težina 67 kilograma).

IV Ovas.

1. Obrad Mladonović, iz Bedereta, okr. rudnikog (težina 48-2 kilograma).
2. Turu Klab, iz Sarinora, okr. smederevskog (težina 47-2 kilograma).
3. Mladica Janković, iz Briska, okr. krupenackog (težina 47 kilograma).
4. Jovan Petrović, iz B. Popovića, okr. moravskog (težina 47-1 kilograma).
5. Mladon Petrović, iz Atonice, okr. vlvinovine (težina 46-5 kilograma).
6. Tomislava Klenovića, vlvinovine „Trnjuz“ (težina 48-5 kilograma).
7. Dobricho Sredjević, iz Atonice, okr. vlvinovine (težina 46-6 kilograma).
8. Ljubovir Marković, iz V. Orašja, okr. smederevskog (težina 46 kilograma).

V Кукуруза.

1. Петар Станојевић, из В. Врбиче, окр. крајинског, жута осмак.
2. Василе Степановић, из Шпрота — жута осмак.
3. Милош Петровић, из Агонице, окр. чакавског, жута од 12 редова.
4. Раша Матејић, из Алаше, окр. смедеревског, жута од 12 редова.
5. Мартин Јоновић, из Зобри, окр. поздравачког жута од 12 редова.
6. Лаза Стојановић, из Триглавца, округа вишког, бела од 8 редова.
7. Милорад Прокић, из Барбарина, окр. моравског, бела од 12 редова.
8. Тончићерка Ђековића, кукуруза жута „Пољанка“, старена за 90 дана.
9. Тачићерка Ђековића, жута од 8 редова.
10. Светозар Д. Поповић, из Шавца, жута од 8 редова.
11. Јован Ђ. Станојевић, из В. Врбиче, окр. крајинског, жута.
12. Петар Стојковић, из Д. Зунча, окр. тучањског, жута од 12 редова.
13. Државни Стотарски Завод, Добричано, жута од 8 редова.
14. Државни Стотарски Завод, „Пеканка“.
15. Драшко Митровић, из Ороњаче, окр. вишког, бела од 12 редова.
16. Петар Станојевић, из В. Врбиче, окр. крајинског, жута од 12 редова.
17. Светозар Милановић, из Гроњке, окр. београдског, жута од 12 редова.
18. Ђорђе Михаиловић, из Кладова, окр. крајинског, жута од 18 редова.

VI Пасуљ.

1. Милош Милошевић, из Краљева, окр. чакавског, бела високи.
2. Сана Јовановић, из Забоба, окр. поздравачког, бела високи.
3. Асентије Крик, из Вачоци, окр. хрватског, бела високи.
4. Мина Друговић, из Ужича бела високи.
5. Петар М. Дехвалић, из Смедереве, бела високи.
6. Ђорђе Нишић, из Кладова, бела високи „Грдинтава“.
7. Никола Стаменковић, из Белог Стопа, окр. вишког, бела округли високи.
8. Василе Степановић, из Парота, жута високи.
9. Јован П. Станојевић, из В. Врбиче, окр. крајинског, бела високи.
10. Милоје Грулић, из Страсе, окр. моравског, бела високи.
11. Радислав средњ високи, у Нишу, бела изгубила високи.
12. Тончићерка Ђековића, бела високи.
13. Иван М. Башић, из Соко-Баче, бела високи.
14. Радислав средњ високи, у Нишу, бела округли, високи.
15. Радислав средњ јадринског, у Долинци, жута „дикувад“ високи.
16. Савина Богдан, из Адрама окр. чакавског, жута високи.

VII Рапије.

а) млавокоже:

1. Срећко Стојановић, из Арапџоловца, од 15 година.
2. Михаило Мајсторовић, из Алаше, округа смедеревског, од 22 година.
3. Марко Зечевић, из Дошара, нова дуга.
4. Јосиф Адошић, из Валерице, округа рудничког, нова дуга.
5. Младен Копаценић, из Бездера, окр. рудничког, нова дуга.
6. Луја Дубинац, из Јагњика, окр. смедеревског, од 25 година.

б) комокоже:

1. Радош Ђорђић, из Смедереве, стара докошица.
2. Атанасије Радојевић, из Сабана-Нива, од 1896. године.
3. Михаило Марковић, из Александроца, (Жуза), од 1901. год.
4. Милош Петровић, из Агонице, округа чакавског, нова и славокоже:
1. Тома Науковић, из Ужича, славокожа јужичка.
2. Милица Атанасковић, из Ужича, славокожа јужичка.

VIII Вина.

1. Метр Радојевић, из Сабана, окр. вишког, бела од 1884 год.
2. П. Јав. Друговић, из Парота, бела од 1888 године.
3. Атанасије Радојевић, из Сабана-Нива, црна од 1896 год.
4. Гаврило Ђорђић, из Смедереве, старо бела.

5. Илија Цаклић, из Смедереве, бела од 1901 године.
6. Виноделско-Вокарска школа у Бркову, бела „багрина“ од 1901 године.
7. Виноделско-Вокарска школа, у Бркову, црна „скадарица“ од 1902 године.
8. Петар Станојевић, из В. Врбиче, округа крајинског, црна са жутим носом од 1904 године.
9. Никола Милошевић, из Александроца, (Жуза), црна од пазовима доле од 1904 године.
10. Богдане Макевић, из Александроца, (Жуза), црна од доње доле од 1904 године.
11. Такомир Нишковић, из Покољара, округа чакавског, црна од 1904 године.

Министарство Народне Принареде наградило је ове виноградче, чији продмети нису послати у Лајпци:

I За пшеницу.

Петро Сорићковић, из Петце, окр. поздравачког, врхломом полу-Бакеровом; Срећка Матејић, из Јагњика, округа смедеревског, тријеро Мајорина зрса М 1 и Ј; Јован Радојевић, из Врбиче, окр. крагујевачког, Гаврило Жинковић, из Банова, окр. смедеревског, Милина Милошевић, из Бездера, округа рудничког и Милоша Милошевића, из Ритовца округа београдског — са по једном другом обрешком; Петр Павловић из Мачата, округа ужињског, Гаврило Милошевић, из Печанице, окр. поздравачког, Јаша Павловић, из Набофа, округа поздравачког и Ђорђе Нишић, из Кладова — са по једном виномом за дужице ноћа.

II За раж.

Никола Јежићић, из Кобила, окр. крагујевачког, другом обрешком; Стеван Пашковић, из Трпаче, окр. поздравачког, Никола Пашковић, из Кладова, Јерокић Јашићковић, из Г. Гроњке, окр. тучањског и Михаило Марковић, из Рајца — са по једним новим Кудровица № 3.123 са 2 севица на валевоном.

III За јечам.

Младен Јовановић, из Вилева, окр. крагујевачког, Савоном другом ДТМ с колекцијом; Радомира Тошковић, из Г. Речица, окр. тучањског, Милоја Грујић, из Сунице, окр. моравског и Светозар Мајдановић, из Клокчеца, окр. вождарског — са по једним другом обрешком; Радислав Малушевић, из Петровца, окр. вождарског, Виктор Рајчић, из Јежковце, окр. чакавског, Светозар Младеновић из Гроње и Станоја Стојић, из Нове Селе, округа вишког — са по једним новим Кудровица зрсања № 1.

IV За орас.

Цветка Митровић, из Расине, окр. паротског, селекцијом за резу и држане; Стојања Божић, из Мароњина, окр. крагујевачког, Милоја Грујић, из Сунице, окр. моравског, Ђорђе Зариновић, из М. Црнице, окр. поздравачког и Милоја Милошевић из Лебана, окр. вишког — са по једним америчким носом за сено; Драгутина Милошевић, из Касовина, окр. поздравачког, Милина Милошевић, из Бездера, окр. рудничког, Радошковић Тошковић, из Црнице, окр. крагујевачког и Јован Држић, из Хрме, окр. вишког — са по једном теоријом Кудровица с другом.

V За кукуруз.

Станиву Богдан, из Грине, окр. чакавског, са једном селекцијом за сено ХХХ; Аврама Стојковић, из Житораја, округа вишког, пружањем с ветром од Губеца; Нинолу Станојевић, из Бело Пољане, окр. паротског, Милуј Митровић, из Баншани, окр. смедеревског, Милуш Радојевић, из Каловца и Јован Тошић, из Радошца, окр. ужињског — са по једним другом вршњем и отргачем за годишња греслом; Драгића Кретић, из В. Круњеваде, окр. моравског, Добросла Вишковић, из Адрама, окр. чакавског, Живка Селешић, из Белог Поља, округа вишког и Милиса Милошевић, из Грине, округа чакавског, — са по једним обрешком за чинице коро с вокака.

VI За пасуљ.

Јован Станићковић, из С. Добрина, окр. ужињског, Савоном другом ДТМ с колекцијом и претрагом; Драгића Кретић, из В. Круњинаде, окр. моравског, вршњем с отргачем с почетна раз-

ишња; Спасу Јанковића, из Пад. Хапа, округа крањског, Илију Ђурића, из Петријева, остр. емердерског, Милана Милошевића, из Валерије, остр. рудничког и Доброслава Марковића, из Трпошца, остр. никшког, — са по једним парчица и отргаче с дрвеним гробљем; Алексе Стојковића, из Житораја, остр. крањског, Љубу Јанчића, из Рвача, остр. вољевског, Саву Војкића, из Врбика, остр. тучачког и Азара Стојковића, из Трпошца, остр. никшког, са по једном четком из свакема изговине са воћа.

VII За вино.

Милана Т. Марковића, из Смедерева, изудачког па гробље; Ђорђа Николића, из Калаша, Драгића Димитријевића из Једине, округа чапачког, Стевана Милошевића, из Пежењачке, остр. београдског и Јована Палковића из Бодана, остр. тучачког, — са по једном прерадом Нехићевом; Најдина Петровића из Свилајнца, Милана Милошевића из Смедерева, Сретена Стевановића из Гроцко и Владимира Матејића, из Рутиске, округа београдског, — са по једним маргером Габонија.

VIII За ракију комовицу.

Косту Браничића из Драчевића, остр. чапачког, Ђуђадића Винарковића; Марка Јеничића из Азнице, Ђорђа Војиновића из Азнице, остр. чапачког, Василија Стевановића из Вирота и Добрице Стојковића из Азнице, остр. чапачког, — са по једним космача за растурање сувијеног вина; проту Хадзи-Банковића из Бусудала, остр. емердерског, Таназија Марковића из Смедерева, Насту Јуковића из Александрова, (Жупа), и Стевана Николића из Драчевића, — са по једним берилом са штиљалима за воће.

IX За ракију шамповицу.

Милора Јасеновића из В. Брелије, остр. крајгорињског, Драгошак Алексића Штрбановић и Николу Бокића из Јагњала, остр. емердерског, Јана Крива из Чачка, Милана Владевића из Кладувица, остр. поварачког, Алексе Галичића из Ваучице, остр. емердерског, — са по једним козачица Кузманови; Стојана Војкића из Мировица, остр. крајгорињског, Филипа Јовановића из В. Крушевца, остр. моравског, Јосифа Вукичића из Светице, остр. крајгорињског, и Владимира Милошевића из Косенице, остр. крајгорињског, — са по једним берилом с песом за воће.

* * *

Свакоме око забавље Српског Полицијског Друштва и послиш их изграђеним жилиштима према државним изомима, а где ових нема, према вољанијем власти.

М. Т. Г.

О НЕЗИ МЛАДИХ ВОЂАКА ПРЕКО ЛЕТА

— Д-р Ђорђе Радич —

Време сађењу и прерађивању младих вођака, давно је прошло, али зато није прошло време нези тих, у своје време употребљених и прерађених вођака. Домашни треба, он узграмо и мора да сагнута своје новоусађене и прерађене воћке као близнаке, појима мора на сваки могући начин да притиче у помоћ, да баш у прво доба нахвог прерастања, али обновљеног живота, не трпе никакве штете.

Прерађени вођкица, нително је, водом свога господара, с једног места на друго пренесена. У току тога преноса, нарочито при ископавању, изгубила је вођкица много од својих жила — спојих хранитеља; многи су од њих пророете остале у земљи, а многи су ипак ише и оштећене, те се, при прерађивању, до здравог места мораће и скратити.

Проче оно и протече, па ће ти прони и воћи део лета, док се прерађена вођка увеликоко опорави, док умогне показати жале неволости и обновљеног живота на свом новом кулштину, а свега тога воће вохазити тек онда, кад добије довољно нових жалица, кад јој се довољно намноже они нови хранитељи.

Наступи ли сад летња суша, онда би, без неге, новоусађене воће морале више наше да прорате; у тојкој, ширној леваки — пловачи, ипакће воће и за време суше још колико толико власте, те ће моћи да живоре, али у лакши, сувљани и неосветити земљама, на још у притојним повољацима, страдају новоусађене воће врло често од суше у тој хери, да им ливне свеће, вокути, да напослетку и ошадне; а затим ипакже наше збуљене, вину парчицад голу, без ливња још пре, па што прво лето и наступи.

У колмог и како тошко новоусађена воћа болује, можемо саво онда појнтати, кад пожелемо, да већ од оног преноса не може да сине храну из владица, кад јој ливње почне да виси; мора, дакле, преко целог лета, тако рећи, да гладује; а кад буде лето на измалу и настану хладнија и кишовита дани, онда тек покажу наша парчицад новог живота, отпочу поново да „терају“ и порачију сад неперастао у ветке, нејаке шибанке, све до прег сажу зину, без да су до тога времена могле довољно ојачати и отврдути, а да би сигурно погле ула у зину и сигурно је проризати. Доље је месан вођакал шиб узашо у зину, догле ће на сигурно и измрзнати, па ћемо се онда уверити, да о ти измрзнати деловима на шибљу не треба ни водити рачуна; они ће се осушити.

Да би све оне неприлике отклонили, морамо — пре свега — сваку воћку кад ју прерађујемо, при сажоу прерађивању добро „накуљати“, т. ј. крозо добро самоти. То је прва, али и најпотребнија помоћ, да воћа наше оети посмедице прерађивања. Узслед оне помоћи, узслед овог влада, ипакже ће лакше и брже порачиљати жале, и онда ће свака новоусађена воћа бити у стању да носето издржи сушу и да јој одоле.

Онда, где ипакже, или где само и повољнама, да ће воће моћи од суше да страдају, треба ме преко лета замислити, и то боље једанпут али добро, него чење а немало, јер вода не треба саво да дрочи површину земљино око воће, него треба дубље у дубину да продре, да жале крозо олакши, да их „напуна“, да се земља на њих у блату нахвата. Са овим заливањем не треба одговарачи, не треба чекати догле, док би воће отпочело да палу, али догле, да из ње и ливње отпочне да жути, него треба заливати одмах, чим наступи суша, и чим би се указали први знаци, да треба заливати, да је у земљи потребне власте нестало.

Али у неким повољацима, поглавито њих у ливњи, неперастити земљама, не помаже увек ни сажо заливање, пошто лаже земље врло лако и брзо воду пропунтају. Стога се на таквим земљама тошко и повоље и одржавају новоусађене воћкице првои лета, ако се не знавају; оне, без заливања, без друге године тргну патраг у порачиљивању. Зато је прво пуздо, да се после заливања пророче око воће нека прострција, као што је ипр. сламасто стајеко љубре, нарочито топење, па он да шупна, шапратина, стара слама, плева итд., дакле сваки ошви материјал, који ће бити у стању да спречи изливнање земље око воће у објку, докле жале бар допрт.

Него тако не треба да има у пругу од 1—1½ метара око новоусађене воће ничега, ни посејаног ни насађеног, што би на ишту воћкину из земље плату прилао.

Кад би се за простретику око стабла употребито нека лак материјал, као што је, редице, сува слама или плева, коју би ветар могао лако одгнати, онда треба око стабла земљу мало одгнати, одколити, па у тај откоп славу или плеву жетнути, па ју онда мало покртити. Али је свакојако најбоље материјал за то стајеко сламасто љубре, које не треба да дође непосредно до самих жила, но сажо на површину земљино око стабла, па ће се онда из тога љубрета, после сваке кишне, ошадити извесна количина боље — хране, која ће жилама, односно воћки,

у свако доба добро доња. То ће брже једно и најбоље одржавати влагу вољка, а од времена на време ју и потхрањивати.

На пребранима, присојни стравима, где су вољке најчешће највећем сунцу, потребно ће бити, да се с доле стране око сваког стабла направе полукружне чипије (—), које ће воду задржавати да се на више не слина, него да све око стабла у тих чипијама задржава, и на тај начин вољку храни и оживљава. Па и ове чипије треба обложити ђубриво, да се влага брже одржава, јер је вољка влага, нарочито тек, најпотребнија.

У септмљу се лету, оних залихава, потребно још и то, да се младе вољке с *осетири пресекују*. То се врло добро може учинити и обичним пресецањима, којима се пресекују шавогради. За ово пресецање треба узети чисту, устојану (не оршну!) воду, на пошто сунце саде, онда треба предузети пресецање. Не може човек ни замислити како благодетно ово пресецање утицало на напредне порашивање вољкаца преко лета; то не треба никако процијатати, да се владе вољке бар два пута недељно пресекују.

То је сада — преко лета — једина, али и најпотребнија нега, коју жорно дати новоуспелим и уште младим вољкама, на њено их на дуже времена одржати у здрављу и родности.

СТОЧНА ВАГА

Ни једном полупривреднику не би ни на ум пало, да прода и један цап жита, а да га не зрине на кавтар и не премежи, те да зна колико је тежак. Жито и све приводе продаје по тежини.

Мелутни савици Другице стоји ствар у трговини стоком. Овде се махом најчешће закључује на грах или браво.

Вредност сваког рога, независно од поште и од гражње, тих главних регулатора (справљања) трговине, одређавала се скапошом и величином месоа. Одређивање скапоше у стоке остале жокда за наред предмет проциња. Количина се може лако одређивати помоћу ваге.

За земљорадника, или сточара, из различитих узрока може бити важно, да знава тежину своје стоке.

На првом месту треба изважити месо, тежину, управља се количина хране која се свакодневно стоци полагати има. Крава која мери, или тежи 350—400 килограма, мора разуме се добити више хране по крава тежи само 200—250 кгр.

Четири одређивањем тежине биће у стању да изврше рационално (разумно) економично храниње стоке. На тај начин моћићемо да контролирамо успех храниљности појединих врста сточне хране. Други рачма биће у стању пошита, да ли се храниљни делови положени стоци у храни, како ваља претражати у месо, односно у месо, мает или сало. На тај начин моћићемо да пошито која се прета храна према старости грах или брава, према користи или одређеној нахнози (за млеко, за месо, за гојење ит.д.), најбоље нашла којом се врстом хране најбоља успех и најбрже у обилу достигну одређено поштење. Дакле којом врстом хране, у каквој мери, на какви начин сирвањем (у месо, сепдану, рибању, јарклену, барану ит.д.) и у каквој меришани се другима, најупенише можемо хранили краве, музаре, младу стоку која расте, стоку за рад ит.д.

Као год што у полупривредном газдинству уште, рачун ваља да буде и да остале руководио начело, за контролу успеха једног или другог начина гађивања, једног или другог поштовања на имању, иста је тако и кавтар, односно вага, средство за хватање и вођење рачуна на сваком имању и у сваком полупривредном пошту.

По не само, да нам сточна вага при хранињу стоке уште има да послужа као саветодавац и руковођа, при избору хране, према врсти, мери и потреби за разна одређена државља стоке, па одишу успеха разних начина храниња стоке, но боа ваге се не би могло ни замислити рационално гојење и одиживање стоке, онда где се строго рачуна води о овим основним пра-

вила полупривреде: *о што мене трговина просветио што ошче и што боае.*

Највећи успех постигати су они одиживачи стоке, као што нас историја сточарства учи, који су отпочели прита одбирале запитних грах или брава, почев још од младости нахноје, од одоца и који су узели одишати од владајућа како ће одрасло гроу имати. Они волани и чистио запитних стоке, као што су Балуца, Бесе ит.д., одиживали су се таквом принципањом, подобношћу ошче облика још код владајућа, почев још од одоца.

И као што је животама последњицима ових великих запитника при ошче облика и поштовности у стоке вага замислила одишу од ока, тако је и сточна вага у одиживању младе стоке, аграла и мери велику улогу. Они мери младе животиње кад дође на свет, на поштом мериом на ваги прате и контрајну пораст и напредовање младе стоке, сточна вага поштује не само мери храниљности појединих врста хране, мери свакодневне штење, но и успех и ушћу различна храниња на пораст стоке.

Иста тако при гојењу стоке, сточна је вага руковођа и саветодавац. Не само у пошту храниња и свирљивости појединих врста хране, према степењу гојења и према периоди гојења (поштеа, средина и довршати гојења), но сточна вага ваља да буде посредница и при одређивању крајње границе гојењу.

Као год што много није разумно, ни економично гојење довршати мери, но што би било наметно, но што гојања стока „престане јести“ и „бациа мает (сало) на себе“, како се то каже, иста тако било би потрешно и неспорно гојити стоку и преко крајње границе, преко мере претрвања хри у сало или мает, кад стока постигне извесна степења „дрелости“ у гојењу.

А у мери или ту границу до које с гојењем или ваља поштовање или најбоље сточна вага.

По као год што се жито и други земљани производи продају по тежини и према тежини, за нахноу каваош, одређује их се иштима вредност, тако би и при куповини и изређају стоке ваља тежити, да се знаде мери на ваги. На тај би начин могуће кажему купца и продавца добити потадашњи осоман, но данас.

При досадашњем начину куповине и продаје стоке, трговци и касици, у пренах су кад земљорадником и у великих случајева или је тај који се претари одишом од ока, или градљем-кем дене историје и на намет. Сви они последњем се лежбату у ошче тежине од ока и у сто првљка својоу ошчу од ока имају начина и могућности да контролирају куповину и нагов, те да се све нише тежирвају у својој ошче. И кад напоре, они већ у намети и окоз премеже и ошче колико је гроу или браво које купују, отирише тешико, коланте ће мерити заклоно и колико их се најра динарских има уквати килограм месо. Да се не би претарили и отирише, наравно да у тој ошче од ока и рачунају на намет, дене вахом што ниже, та да су за сваки случај сачувани, да се не претаре.

Значај, да проишобач, полупривредник биња узео наду-дрои, ако не и претари.

Мелутни, ако је месо продукуран, он ће кад поје од куће на вут и понесе свој произац: жито или нахноје ит.д. ите претари, одбине дару, енуру (на нечистоту ит.д.) и трговина за тај произац већ убицајношћу и искусством утврдије; обавестиће се рачије и о деши тржишној тако, да ће имати још пошче од куће готово готов рачун, колико ће за свој произац добити пошача.

Сада пошачије са стоком на вут, пошита те не зна, нићи има тиме, ни где гроу или брава за продају да ишери, нићи мерила чиасе праву тржишну вредност своје стоке да ошче и ако је скапоз нешто узврати, према врсти стоке.

Ово штења сточном вагом и кад премежио мери, ни са знадемо тек *жешу тежину* вагу, а камије ће ишети често, за-кава, те не можемо таким одредити, да ли ток кад је заклоно. Али као што је искусно за проишење земљаније одређамо и утврдише отирише гроу и енуру, што се има од узгине тежине одбита, на да се добије чиста мери за исплаћу, тако се зна и за стоку колико ће заклона испушити од тежине и колико ће отишети на „енуру“ — отпадак — (жоку, драку, црв, доп ит.д.).

Межа спор, да при проишобач, у сваком случају и у свако доба при продаји своје стоке постигне највећу корист, далеко

veću na dosega, kad bi mu bila poznata jedna težina i čista težina po kladu venov; kad bi dakle imao gde da primeni svoja svoje gvoz ili brava koje potera na trg ili kod kuće prodaje.

Iz ovih kratkih napomena, mi vidimo, da je stocna vaga jedina vrlo korisna sirava po stocaru proizvođača, da je to jedno vrlo korisno sredstvo u njegovom gazdinstvu. Bez stocne vage ne bi smelo biti nijedno veće državno i privatno vinjelo imanje. Bez stocne vage ne bi smela biti ni jedna zadruža, ni jedno udruženje zemljoradnika i... ni jedno selo u našoj zemlji.

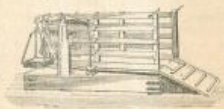
Udruženja i sela bi mogla i imala nabaviti stocnu vagu, pa bi od pojedinaца naništavljala laku malu takvu: za jednu stoku javu, za kruznicu jednu veću, po ne ovako veliku merinu i kantarinu, laku dalje možda naništavljati i državno i opštinske vage za preroje zemljorskih proizvođača!

Vaga bi dužnost i državno i opštinskih vlastita, da se obrnu za upotrebu ovog važnog i korisnog pomoćnog sredstva po napredak u stocarstvu.

Na državnim je imanjima, ekonomijama, zavodima, i vinjadima, da i u ovoj pogledu predaju u interesu preguha i poseta u zavatinstvu i u stocarstvu.

Stocnih vaga ima vrlo mnogo vrsta i oblika. Opisane smo samo dve — najupotrebljivije za nas.

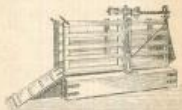
Stocna vaga sa korom za tegove (sl. 1) za merenje težina od 750, 1000, 1250 i 1500 kgr. sa visinom od dužine 1600 x 900 mm., širine, 2000 x 950 mm., 2100 x 1000 mm., i 2250 x 1050 mm., staje naraza 119 — 170 nekihoseane i nolačevog podzosa i darine.

Слика 1.

Она имају дрвену ограду са три стране (место динки могу добити претанца) и улаз за преклапање.

На њој се мери теговима, као и на осталим обичним вагама. Stocna vaga са теговима по ваги (сл. 2) за мерене težina од 750 kgr, 1000 kgr, 1250 kgr, 1500 kgr, 2000 kgr.

Слика 2.

величина помошнице:

ваг. 1600 x 900	2000 x 950	2000 x 1000	2250 x 1050	2300 x 1100
Цена вагона 170	170	180	215	230

Стуб за пошоње мерила гводеви је, ограда дрвена са три стране, са четвртју динке или претанца и улаз за преклапање.

Ове вазе могу бити наместено стално, а могу се удесити да су покретне, на теговима.

За мерене ситујеје стокe, појединачн брала (оваци, коза, свиња) може се употребити и свака обична вага за мерене већих težina (500, 750 кг. д.), зато што је помошница (платна) довољно дугачка и широка, ако се подеси сауду намести на вагу, а четвртју страна избаци за агодилу усвојене брала и излази пред вагу наизмени. Разуме се, да ће се сауду претходно подесити и на ваги уградити (на пр. задржавају који се видети могу).

Добра страна горе описаних вага и у томе је, што оне имају јаке двобоје подуге носиле од кованог гвозда и помошницу

(платну) која почива на преспетним осетљивим чавоњима, па је на све четири стране појединачно угодена и подгнетна, да не може клавати и чакрети се, тако да може лага бити отворена и с једне стране, а да имах по три инуљкино ни осетљивости ваге, ни тачност мерења.

Које је сорте кромпира набавила наша држава ове године за „овме“?

— Д-р. Ђ. Радич —

Услед прошлогодишње суше, издао је, не само кукуруз, него и кромпир, то су наши пољопривредници хорали за своју нехалу потрешити и оне, што су били за „секе“ наменули и оставили. С обзиром на то, наша је држава набавила, оми кукуруз, пшенице и остале зусе и сточне хране, коју је осудили пољопривредницима за секе раздали, јом и неколико најновијих и најбољих сорти кромпира, које ћемо сорте овде појединачно да опишемо и у сликама прикажемо и на тај начин оне пољопривреднике са тим сортама изабико упознамо, који су их за „секе“ добили. Ове су сорте прии прт у нашу земљу увезене, а изабачене су преко Српског Пољопривредног Друштва од једног немачког завода, који се некадавно бави само производом нових и облагоуравањем данас постојећих сорти кромпира. — Желати је, да се ове сорте у нас што олаше распусту, јер то у пуној мери заслужују, пошто се и ми од њих и куња и вокали, како би се и сами желили о њиховим хваленим особинама уверити и о њима свој суд дати.

Ево, дакле, тих сората:

„Брокен“.

То је најновији производ дотичног завода, на чијем се усавршавању радио путе четири године. Ова је сорта тек прошле године прва извешена на продају, а од 1901 године

произвођач ју непрестано и најважно негује на количину скроба, тачно све то испитује и усавршава, пошто се доброта неке сорте кромпира — на првом месту — цена по проценту скроба, који се у дотичној сорти налази. Тако је ова сорта тек 1901 године имала 21,6% скроба; 1902 године 23,7%; 1903 године 22,8%, а 1904 године 24,8% скроба. Према томе, ова сорта спада у ред најбољих сората како за зусеку и за сточну храну, тако и за обичне циљене. Од 143 сорте, које је дотични завод прошле године неговало, ова је сорта била, не само по количини скроба, најбогатија, него и по количини приноса најздравија.

По досисавању за јело држи средину између раних и позних сората.

Кртоле су већином округле; *оки* су рунчаста и доста дубоко у кртоли леже; *муска* је прљаве боје, белог прџеног исплетена, а *месо* је бело, које се кувано или печено распада као костен.

„Савез Земљорадника“.

То је најбољи производ признатог немачког произвођача *Паулсен-а*. По досељаву заузима место између раних и позних сората.

Кртола дугуласта, савиши равнобравна и липа; *муска* је у основи жута, вадахута већини рундилох, а *месо* је бело, врло укусно, које се у кувању и печиву такођер распада.

Уочите је сорта *адрава*, која се, добро утрљана, може дуго да одржи; богата је у прџиосу, а врло добра и за храну и за фабричке циљеве. *Подесна је за саво земљивите*. На доста слабој земљишту сађена, дала је прошле године по хектару 52.800 килограма добрих *адрава* кртола, са просечно 23,5% *спроба*.

„Ерна“.

Ово је најновији производ једног од признатијих америчких произвођача. Снада у доста *позне* сорте.

Кртоле су беле, плоснато-дугуластог облика; *муска* је танка, *оки* су пљетка, а *месо* је жућкасто, употребљиво за

сваки циљ, јер се врло брзо и кува и пече, а у кувању као колица *раскока*.

И ова је сорта по прџиосу врло изданава, јер је за прошле 4 године давала по хектару просечно око 50.000 килограма кртола са 23,1% *спроба*. Док су у књигоној 1903 години многе сорте *болшале*, „Ерна“, се као *красна адрава* одржала.

„Уп-то-дате“.

Нова сорта, која је пре 3 године нарочито произведена *кадмеленем* двоју *изврених старјих сората*, које су биле у

извреним *разним особинама* добре, ни су, једна на другу *накаљене*, то *особине* уједно *својене* и *добавена* је сорта „Уп-то-дате“, што *привички* значи „*накаљено*“. За *мудеку* је *храну* ова *сорта* *изврени* *напо* *не* *укусу*, *тако* *и* *по* *количини* *скрба*. *Изапредно* је *добра* и *подесна* за *производњу* у *велико* за *трговину*. *Снада* у *позније* сорте.

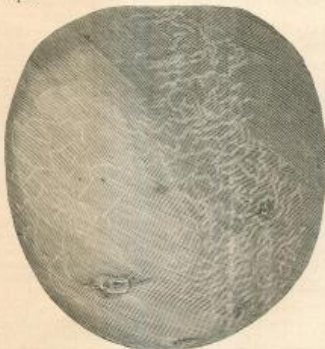
Кртоле су *без* *разлике* *скоро* *све* *напредно* *крушне*; *малена* *вита* *свита*, а *по* *облику* су *дугуласте*, *мало* *спљоштени*; *муска* је *бела*, *са* *врло* *свита*, *пљитки* *оки*, а *месо* је *бело*, *врло* *укусно*, *са* *неким* *особини* *жирном*.

За 3 *последње* године, *дала* је *ова* *сорта* *по* *хектару* *просечно* 73.000 *килограма* кртола, са *просечно* 22,4% *скрба*.

„Топор“.

Ово је најбољи производ у *Немачкој* признатог произвођача *Брунштега*. Од *свију* *вознатих* *крочири* са *кртолина* *жутога* *меса*, *она* је *сорта* у *прџиосу* *најизданава*, јер је *произвођач* од *не* *добро* у *години* 1903 *на* *врло* *лошом* *земљишту*, 73.000 *килограма* кртола са 20,5% *скрба*. *Снада* у *савиши* *позне* сорте.

Кртоле су *по* *облику* *округле*, *дебеле*; *муска* је *жућкаста*; *оки* су *крушна* и *доста* *дубока*, а *месо* је *савиши* *жуто*, *врло* *укусно* и *браниво*.

И *ова* *сорта* од *поставља* *свога* *није* *болшана* *ни* *оки*, *кад* је у *влажном* *земљишту* *сађена*.

КАКВА ЈЕ НАША СТОКА И КАКВА БИ МОГЛА ДА БУДЕ?

— Д-р Мил. В. Цвијковић —

У чланку „Каква је прихода наших њива, ливада, пасишак, вештака и виноград и каква би могла да буде“ објавио сам да ћу на исти начин унапредити читаоце „Тешака“ и са њим сподобити.

У напредном чланку објавио сам каква је прихода једне деце пасишног приноса и одје имах да говорим о једном децу или боље речено једној прети пасишног приноса.

По статистици од 1900 године било је у Србији:

коња	186.884
говеди	956.661
свиња	959.589
оваца	3.061.759
коза	432.067

Пошто укупна површина наше отарбине износи 48.589,4 квадратних километра, онда на један квадратни километар долази:

коња	3,7
говеди	19,7
свиња	19,8
оваца	63,2
коза	9,0

Од целокупне површине обрађује се приближно 50 од сто; према томе долази на један квадратни километар културне земље:

коња	7,4
говеди	39,4
свиња	39,6
оваца	126,4
коза	18

Интересантно је упоређени са бројем становништва. По статистици од 1900 године било је у Србији окупно 2.500.000 становника; према томе долази:

коња	0,74
говеди	3,94
свиња	3,96
оваца	12,64
коза	1,8

Бројне стање стоке.

Д Р Ж А В Е	ГОДИНЕ	Врста стоке укупно:					На 1 квадрат. километар земље:					На 100 становника земље:				
		коња	говеди	оваца	свиња	коза	коња	говеди	оваца	свиња	коза	коња	говеди	оваца	свиња	коза
Београдска	1895	4.038.485	16.492.230	10.866.823	14.274.337	3.091.259	7,5	34,7	29,1	29,4	5,7	7,8	25	20	27,2	6
Француска	1897	2.899.131	11.496.519	21.445.113	8.292.761	1.486.756	5	29,1	39,9	11,7	28	6,7	34,9	36,9	16	3,9
Русија	1888	—	37.922.667	48.229.119	19.478.979	1.276.157	—	—	—	—	—	—	29,3	36,6	13,3	—
Енглеска	1898	1.347.166	6.923.594	35.734.196	2.451.695	—	6,6	34,4	11,0	10,7	—	4,5	16,8	89,5	7,4	—
Аустрија	1890	1.548.197	8.443.963	3.186.757	3.243.789	1.053.832	5,2	28,8	19,6	11,8	3,5	6,5	36	13,2	13,5	4,1
Угарска	1885	2.262.096	6.724.257	8.123.851	7.239.631	303.216	7	29,7	29,0	22,5	6,9	12	35,8	33,1	28,4	1,6
Италија	1890	720.000	2.900.000	6.000.000	1.200.000	1.200.000	2,5	17,5	24,0	6,3	6,3	2,2	15,8	27,1	5,8	5,6
Румунија	1890	322.526	2.328.978	4.200.274	1.833.328	901.489	4,8	17,8	11,2	1,4	6,9	10,7	39,5	9,1	3,1	13
Бугарска	1890	343.946	1.575.974	6.808.271	601.625	1.263.273	5,6	18	21,7	9,7	20	15,5	4,7	17,0	18	5,2
Босна и Херцеговина	1885	233.222	1.415.241	3.230.220	662.226	1.447.625	4,0	27,8	63,3	13	28,4	14	9,0	23,0	42	9,0
Србија	1900	180.459	956.661	3.061.751	929.583	432.067	3,7	19,7	63,2	39,8	9	5,3	38	33,1	33,2	17

По табели се види: да у Италији долази мање коња на квадратни километар него у Србији; у Румунији и Бугарској мање говеди; у Енглеској, Бугарској, Босни и Херцеговини долази више оваца; у Немачкој и Угарској више свиња и најпослетику само у Босни и Херцеговини долази више коза на квадратни километар него у Србији.

Италија, Енглеска, Аустрија и Француска имају у односу према становништву мање коња; Босна и Херцеговина, Бугарска и Румунија више говеди; Бугарска, Босна и Херцеговина више оваца и најпослетику само Босна и Херцеговина има у односу према становништву више коза него Србија.

На овога јасно се види да је бројне стање наше стоке и апсолутно и релативно доста слабо, нарочито крупније стоке и свиња.

Питање је сад: каква је наша стока; да ли је добра или рђава. И то се омет може утврдити једино упоређеним са напреднијим државама.

Како тога упоређена. Вредност једног гра,

на 19 становника 1 коњ
• 2-6 „ 1 говече
• 2-6 „ 1 свиња
• 0-76 „ 1 оваца
• 5-80 „ 1 коза

Према статистици од напредне године, вредност је наше стоке у динарима:

коња	22.372.351	120
говеди	95.641.741	99
свиња	25.358.975	26
оваца	20.904.661	6
коза	2.873.740	6

По вредном износу вредност по једном квадратном километру целокупне површине:

коња	444 динар.
говеди	1950 „
свиња	514 „
оваца	379 „
коза	54 „

а по једном квадратном километру зрпне земље:

коња	888 динар.
говеди	3.996 „
свиња	1.028 „
оваца	758 „
коза	108 „

Оста, која према броју становника од целокупне вредности припада на једног житеља износи:

коња	6,3 динар.
говеди	38 „
свиња	10,0 „
оваца	8 „
коза	1,9 „

На предњем видном стању наше стоке, да ли се видимо каква је она тј. да ли ми имамо доста стоке и каква је? А, то ћемо упоређивањем са другим земљама тек моћи сазнати.

у Србији

коњ	120
говече	99
свиња	26
оваца	6
коза	6

у напреднијим државама

коњ	750 динар.
говече	250 „
свиња	60 „
оваца	30 „
коза	15 „

Бројне јасно говоре и без никаквих даљих доказа, да је наша стока врло рђава.

Сад је на реду да утврдим: колики би био целокупни капитал, који би представљао нашу стоку, кад би она била онаква као у напреднијим земљама?

Ради боље предиспозиције наводи у динарима:

вредност коју сад предствљају	вредност коју би могла да буде коза	укупна вред. коју би могла да буде
коња	22.372.351	117.736.920
говеди	95.651.741	144.443.580
свиња	24.353.375	32.625.720
		240.095.321
		57.970.095

вредност коју сад вредностимаду	вред. за коју би могла да буде нећа	укупна вред. која би могла да буде
овце . . . 30,904.661	73,482.216	94,386.877
краве . . . 2,875.740	3,888.663	6,764.403
Укупно	167,157.868	372,177.039
		539,334.907

Вредности нам показују да би вредност наше стоке могла да буде округло четири пута већа; то значи наша стока могла би да буде четири пута боља него што је.

ЖУТИЦА И ЦРНИЛО КОД ЈАВОРОВОГ ЛИШЋА

— *Rhytisma acerinum* —

Др Р. Лауберт пише, да се жутица, која се појављује код јаворовог лишћа, проузрокује паразитном нечурком живеном „*Rhytisma acerinum*.”

У јуну, пошто лист потпуно израсте, појаве се на листу жућкасте пеге, које се постепено увећавају и добија затворено жуто боју, а кад прође див месеца, дакле, крајем августа — почетком септембра, добију жута места у својој средини прве тачке, које бицају све већим и већим, док се напоследку не своје и образују у нешто жуто са сивим прчу површину — жуљу у величини једног гроша.

Осмотрено ли ове прве врше, изгледало, да се састоје из густе вршке класана овог паразита, којима је маса листа скроз протекана. Мембрана ових класана је црна, те и врша бива црна. Спора овог паразита преко лета нева у листу. С пролећа на ошави и скоро затрудио лишћу, у смеђураном пределу прве врше, образује се пладни слој (хивозити), који се састоји из врло танких (чипих), уриваних и клинастих цези. У свакој цези образују се по осам безбојних и подвајених спора, дугачкасте и игластае облика.

У мају, чим споре сакр, прине не пладни слој таквом јачином, да у виду облака изидају из цези споре по неколико сатнајствара исеком, које прихватају и најслабаја ваздушна струја, јер су врло lake, те их понесе до вазно круна дринеа, где их оставља на младом јаворовом лишћу. Онда споре клијају у клица густе у листу, где после две до три недеље образује жуљу жутицу, која се постепено повећава. Омазх по овице образују се тањираста лежњига са врло ситним спорима, али се знајач, циљ и судбина ових спора (раније познате као *Melasma acerinum*) не зна, јер их убрзо несташе.

Од свију врста јавора највише страдају од овог паразита брески, а нарочито шипшети јавор — клеч. Где се болест једне године појави, појављује се, ако се не спречи, и сваке друге године. Истина, да ова болест није тако опасна, јер бива у свакој начину не слаби остео, али свакако слабаћа лист, слаби и сва биваји организам. Болест се да спречити једино купањем и спавивањем ошавог болесног лишћа, што треба радити с јесени и преко зиме, а и с пролећа најдаље до половине априла, док споре не сакру.

Сем овога паразита, виђа се на јаворовом лишћу и паразит *Rhytisma punctatum*, који се разликује од првог у томе, што не прави једноставну прчу адеку — жуљу на листу, већ само групу од првих тачака. Слично овима појављује се и лажна Ритизма живеном „*Discosporopsis rhytismoideis*”, која се годих оком од првих не да разликовати, већ само под микроскопом.

Т. —

ЖИВИНАРСТВО НА БАЛКАНУ

По Едварду Брауну, професору живинарства на живинарској академији у Радугу у Беолиној.

II Мађарско Живинарство.

(наставак)

Начин поправки.

Као што смо већ имали прилику да тврдио, у Мађарској се, последњих година, поналања доста нажал поправки живине свију врста, и поналања са успехом. Многи су пробае изисале са обичном коловном, на се може узети да су и до некоег закључка дошли они, којима је будућност мађарске живине поверена. Према досадањем изазви, да је главни циљ мађарских живинара био: што већа производња јаја. Ну и тај је циљ доносице промаисли; јер је зналима по целој земљи коком јаја даје ситна јаја, скоро чиста бела, на која је (коком) преко зиме још и доста долазила. Ово је већ остало признати змак код *галофоровске* и *средњосеке* расе живине; док је производња јаја, у земљама где је клима јака, самим ниском температуром за то врло отежана. Дале, и властити меса у ове расе до крајности је дош. Пома, дакле, изисало подиља у оних који су знали да поштују мађарско живинарство, било је: *врло* да најчашће обим и боју јаја *држе*, да дођу до тих већета полого преко зиме, знашом што крупнија раса живине; и *треба*, да поправе атакати квалитет живине.

Навренише отада показани су, да су за постигању свију ових циљева потребне *своје* расе. *Средњосеке* коком пружа ту домети, знатно добит у крупноћа јаја, али не може да дође јајету бољу боју, ни властити добро месо, и тај је змак најда уочи. Према томе су у употребу узелу неке нове расе, а имено: *Англо-рок*, коком *живинске* и *орингтонске*. Што врло нагласило је, као да ће *Англорок* да одише победом, знашом број те коловне виђа се по целој земљи, са нестакнутом свишом необитни перем. Али су даље пробае и брижљивија посматрања показана: да је свињста *орингтонске* најближа укусу народа, и најпривлачнија условима земље. Усвојено су тако и неке од многог *орингтонска* и бела *живинске*, и где то су оне пољске биле на бела перје, прилика је да ће се оне у већој мери и одошати; али, с обзиром на добар квалитет меса и боју јаја, као и с обзиром на змаку производња јаја, *свои* *орингтонска* добија су могућу производњу. За чед је, управо колико се од ове сорте коловне већ знаком у тој земљи; а да мене, бар не постоји сумња, да ће кроз неко година *свои* *орингтонска* надкрити неке друге врсте коловна у Мађарској. У овој врсти нама још додати: да су и бела *орингтонска* и бела *живинска* употребљива за укривање са белим мађарским; али сад се највише тежи одваљу донаће *мађарске* расе, са свиња јој особинама, као и апшту свесте *орингтонске* у циљу добитика *живинске* својстава и змаке производње јаја.

Централне власти мађарске — сматрају за дужност да наведем — дуприше змаку много употребљене мађарске живине. Не само, и управо, да вони инспектори и инструктори иду од села до села, и уче свакако како да гаје бољу живину, јер и растурају и раздиљу бољу врсту живине по целој земљи. Тако је проналази октобра раздила народу — *својинама* — од стране владе, неких *својих* *земаља* команда добре живине за приводе; на, како је ту био и велики број свиш *орингтонске*, то ће се, извесно, овим путем за кратко врме доћи до резултата, које свакако, не би могла постити сама *живинска* *иницијатива*.

Изаложбе.

Колико се у Мађарској води брига за унапређење земљског живинарства, нека буду сведоци и оне живе *изложбе*, који се поодишно у тој земљи приредјују, и у којима живина живина одишно место. Ту скоро било је једна таква (изложба) и на којој изложено неких *земаља* уредних примерака. Кажу, да је једна *своја* *орингтонска* том приликом предла за *двдесет* *земаља* *страна* (али нег стотина динара!).

Своја нема, да су први *својама* живинарског разликата оне *изложбе* *вонка* *добродошле* — јер *своја* *ко* *воћни* *покретни* и добар *нашата* *народном* *домашинству* у одбирању најбољих *живине* — али оне (изложбе) *представљају* и *једну* *опашност*, против које се треба борити, а имено *опашност*: да

se svet ne zbija suvinnom ravnovršnošću uglednih rasa za zamat. Po svoj prilici, *vladeti* i *vestiti* Društva u Mađarskoj treba di podršku uveravati prosti seljaci: da su svoje rase živinje i podirovotvornije rase za zamat. A u ovoj našoj zemlji ni je slobodno pomenuti i neke vrlo velike gumebe Mađara, na prstu njihove koja ni je za zamat, poslata iz Engleske. Ja sam u svoje vreme dno javna izpazat takov božani, i sadnje slobodne Mađara (samo potaruju tu raniju ovcu) moju ilkovne potrebe. Jedan primer ovakv trgovacki potrepio do mi je glavni jedan od zivinaca u Pesthi, koji mi reče: da je voljno je svoje kuclove od jednog uglednog živinjara engleskog imenat broj savih orijntovackih; ali su se one, kad su stigale, pokazale u toj, čim, meri gore od domaćih, da ih niču smeli doneti na volokve, nego su ih odmah prokale. Da i ono je čuvanje, no naredbi *vlade*, koje je potolaza na to, da svet u Mađarskoj ne stane potrepno trgovce o prednosti engleskih rasa živinje. Od svoje strane, ja sam branio našu rasu — potrepim savih kupača mađarskih, koji su se neposredno podjednaki bili za *rešene* rase, na dobili i jeftiniju robu; a uveravao sam ih: da ko god pristane da plati pravu cenu za pravu robu, taj može biti sigurni da će u Engleskoj naći najvredniju živinju za zamat. Međutim, hoću da uzmim jednu ozbiljavu reč i svojim zemljancima. Oni takođe treba da znaju: da se u trgovini rade i osobeni računi o roba imenovani za našu zemlju; to je, da će, ako tu bude kakva pojedinačne porudbe, šteta noviti dela zemlja i čim trgovacki ugled. Tako na primer, u došoj živinji, — stranična volovet, — svet ih taj predvodi: da je *svakome* živinca, i volokibe sve živinje naše nezastuženom prerenu. Ta, bolje je, čak, i za same pojedinačne odrebi se svakoga takovoga ispari, nego im prodati stranom čoveku zamu robu. I neka se niko o pravome žaru ne vara. Lena se vara, daje zaraditi na dobroj, kao god na došoj, živinji, veš i stoga što su porodne trgovinje za tnu od deset hiljada neti koja se za tnu od deset *stranako* — dok je, međutim, dobro roba rezlaka, kao što je podalca sa došom najvrlja šteta. Veš ja znam, dobriše, da sami o državljanima često i ne znaju koja se od njihove robe u inostranstvu izvan — jer ih oni prodaju preskuđu, na ih ovaj nosio nerazborito više u strani svet — ali i ne duđu merovalan sud ni u tuđu tuku, ni o našoj živinji, — hoću samo da upozorim svoje *porodne* zemljake na potrebu survejanja tuzlana trgovackog nam obrata i imena — skuda — ali naročito u inostranstvu.

* * *

Prezmatnja činjenja u nekoliko rešnih zemalja pokazala su: da inostrani i kolonijalne *vlade* ulažu mnogo više truda u razvoj i napredak domaćih živinjara nego što mi to činimo u našoj Engleskoj, kao država. Tako, vrlo često u tim zemljama, domaćne vlasti *predvode* na tome polju, kao i na mnogom drugom; i njihovom neposrednom ustaljanju ima da se zablagovani na mnogom uspehu u netone pravdu. Te su vlasti imeno imale prvu ulogu u dobavljanju obaveštenja o *metodima* proizvodnje kao i najčine prodaje, sa živinjom u drugim zemljama; one su izučile otzeda pokazale: *koje vrste* živinje najviše odgajati prirodni uslovi našine dotične zemlje, kao i koja najbolje zadovoljava svetaku tuzlaku i potrepnu na su pristupnice i obnavljanje srednjih živinjara za *zamat*, kao i neposredno razdvajaju dobrih prirodnih živinjara. Danasnja prilika nije ugodna za pretresanje savršeno neslične volinje prirodne u našoj Britaniji — gde je skoro sav razvijenost živinjara strane, u prvom joj suštinskim, *klod protivno* *inovacijama*, i poje je stveda danavine i priznato joj mesto pre nego što i dobila ono malo službene potvrde, u vidu obaveštajni listište i obavrečnih podataka. Jer, sve i kad se dosje da takve jedne *metode*, ni nečemo označavati da nas naša država dokaze ovako kako to rade tuđe voljinjarske vlasti. Za ovaj sadnja niš nam je dovoljno utvrditi onak: da se ni, Englezima, osvajamo na svoju svetovnu slavu, i da se travljeno od našega Ministarstva Narodne Privrede onaj i onakim prihvatljiv način i voljni ukazuju takva tela u trgovini. Utinjad je tu naše ustanove u prošlosti bile, kao što naglasimo, *ovetima* i *admiristracijama*. Ali, sa tih čvaktara prve oznaka mi možemo u toliko bolje pojmiti ulogu, koju je *Mađarsko* Ministarstvo za Zemljoradnju izvršilo u svojoj zemlji.

Ministarstvo za Zemljoradnju.

Mađarsko Ministarstvo za Zemljoradnju, to je jedno *krasno* državo koje se nalazi odmah sprovedu velikolepne zgrade *Mađarskog Poljoprivrednog* — naravno — u Budim-Pesthi. Naše je tu prišlo G. Tirpo, stalni sekretar toga Ministarstva, i G. Jovan Turinor, glavni inženjer ugarskog stocarstva. Oba su ljudi ono gospodina dala sva moguća obaveštenja, i naredila što treba za našu posetu *Državnog Komisarijatu* odnosi i *Školu Komisarijatu* u *Rešetu*. G. Turinor je čovek koji se lično i živo interesuje za razvitek živinjara, dok je čemu tu, u volokaju sa toga može da ima prostoran pogled na dođu struku. Istečno se odeljenje prisretno brine o pozivajući *domaćih rasa* živinje; ali, da bi se moglo davati prirodni pravac takovome napretku, izučio je unapred znati i koja će se živinja najviše na tnu trgovati. Na razgovoru koji smo sa njima imali, dobili smo i neko od veš izveštaja podataka o rasama mađarske živinje.

Jedna druga i važna zadržala ovog odeljena mađarskoga Ministarstva za Zemljoradnju jeste: razdvajanje uglednih prirodnih živinja osvajanja, u celu zamat, i dobivka sa tog izvora žive robe koja se na tnu najviše traži. Ja napomenutih u poslednje članke, kao je u mesecu oktobru prošle godine (1904) radano na osvajanje *osvajanja*. Ali to nije sve; jer se imadu u vidu *rezultati* tuzl potupnja, i oni će služiti za osnovu daljem radu u neton pravdu. I takvi može svebi samo predstavnici bro uspeh u predvode, koje se jedno takvo nadležno državno volokvati, — gde mi se t.j. i sami osvajni, kako treba, odavnu. Ali tu izvuda naša viditi i o novom priznanima o prirodni zemljanih itd. — jer svaka grana živinjarašva nije najdeljivo podalca za svaki kraj zemlje — na prema tome treba i razvijati i srodna unutrašnja vidavati.

S obzirom, dakle, na travnjaku stranu našega živinje u Mađarskoj se nose pažljivom osvajanja uglednih živinjara u zgodni sredstva zemljancima, i G. Turinor bio je volna rad da tuje, isto u tom pogledu urađeno u drugom svet. On nam reče da namerauju da vodinu netone građevinske zgrade za deljenje i izvoženje živinje, slične namima nekadašnjim u Engleskoj za *klavne* ali ne i samo za njih. Boljno razuzdome, one bi predvode imale biti privratno ali kooperativno, ali bi su držala uzimajala svoju pomoć. Bude li što od ovoga, od interesa će biti i rezultovati, jer su ovakva predvode sročajana sa mnogim temiovala — jedina od kojih je: težak dovoljak od svetnih jača u ranjoj sezoni. U istini za rano osvajanje izvoženje jedva da se zna, — za zimsko još manje. Da bi se, čak, takovome stavu stvarni doskoničilo, mađarski voljinjarske odeljenje prisretno je potrepno *osvajanja*, — koji su do sada tako vrlo malo primene našli — a merzava da kući i jednu stotinu *živinje*, za raspored po razviti školama i volodima. Moje je uprebe, da će se ukoliko jako umozivati u Mađarskoj i inkuvatori i živinje za deljenje. Dovede naravno, proizvodnja će se ograničiti na vreme kad se i jača i nalađnja mogu izvesti prirodni svet. A kad se ima na umu da je zima u Mađarskoj, obično, i duga i jaka, onda ne može biti tuđe ako mađarske kolonije niču razvolokvone za deljenje dokle god proleće dobro na izvan. Vestuakove deljenje i izvoženje, preko toga, sažo dobija u najkrajnosti — ako se mislan na dalja vidprede.

Pestinsko Održajničko Udruženje

Velikolepne kancelarije Mađarskog Poljoprivrednog Društva budu savršeno u domak *glavni* st. (Najvećom *Novine*) živinje, i „Bryalske“, u londonsku nam *živinjsku* *kvadratu*. I do toga su krajnja grana Mađari doneli savim *živinjskim* priloga. Kao unutrašnjosti zgrade naše je prvoe imovinski sekretar G. Aronov *Rešetu*, ali — predvode na glavnu star jer se govore Udruženje bavi i grupinim volozima.

Dakle, Društvo se ovo zove *Pestinsko Održajničko Udruženje*, i ono podalca veliku važnu domajob živinje. Dolekru Društvo je pestinske okruge. Kao takvo, ono liči na naše *Udruženje Poljoprivredno Druženje*, ali je, moram priznati, mnogo vrednije na delu i praktični od živnih, i ne brine se samo o prirođivaju godinnjih volokiba. Kancelarije su netone u pestinskoj okružnoj dvorani, gde nas je dobio dočnik G. *Rešetu*, Društveni sekretar, i još nekoliko živnih živinčana. Kao primer, volimo ovakim Društvenim i

неш шума, од којих су ну најуниверзијалне „Шумско Дробце и шибле“, који је у друштву са професором Вилхелмом издао од 1899—1900 године.

† Фридрих Крутина, баденски тајни саветник, рођен је 19. VI. 1829 год. у Визенбаху (у шумарској кући Валдвирерах), а умро 1. XI. 1904 године у Карлсруу.

Почивши је син шумарских родитеља, коме се позиву и сам одо, служио прво као шумар при шумским управима и унутрашњости земље, а на том као шумарски асистент и саветник на врховној земљалској шумарској управи.

Супротно Хенлау, Крутина се бавио питањима о уређењу шума, нарочито сеоских и општинских, јер су тада у Баденској околи и општине имале 45% целокупног простора под шумом у својим рукама. Својим радомима и списима много је допринео уређењу шума и шумарских управа и тако рећи ударио темељ таксацкијим шума. Уредио је свеке и општинске шуме, повећао њихове приходе, што је за последицу, све напретка шумарске науке имало још и то, да су у земљи саграђени многи путеви, железничка мрежа повећана, подигнуте многе школе, цркви и остале просветне установе, а на корист културног напретка народног.

Слава појоцијанца и печал на помен и међу нама Србина, јер су својим радом на пољу шумарске науке овековечили своје име.

Б.

Г Л А С Н И К

Нов члан утежељач Срп. Пољопривредног Друштва. —

Други и пријатељ покојног *Александра М. Секулача*, бившег Колежара Новине Банке, желећи да га одрже у трајној успоми, уписали су га за члана утежељача Српског Пољопривредног Друштва и узлог од 100 динара положили друштвеној каси.

Лепши споменик нису други и пријатељи ноу. Секулачу могли подати, јер ће га ови окупати у лепшој успоми, а потпомоћи и рад Српског Пољопривредног Друштва, чим је вредни сарадник покојни Секулач био и као велики друштвени члан, и као потпреседник, уредник „Текмача“, Пољопривредног Гласника и Пољопривредног Календара.

Хвала им.

На егзистенце нашег календарца. —

Расадници, лозни и војни, постоје код нас од пре крајњег времена. Али и поред тога, за то кратко време рад њихов не може остати неопажен. Поред осталих добрих страна и знатне користи која је наш земљорадник видео и види од њих, они су досад мали и спремни на хиљаде добрих и спремних календара, како у воћарству тако и у виноградарству. Тога ради државни су у ранио доба године курсеве, на којима је, по статистичким подацима, за последњих пет година, научило тај рад на 7800 младина, великом земљорадничких синова. Сви они савршили су курсеве са врло добрим успехом. Поред пломарства, у вишо расадничка било је и курсева за динтарство.

Н О В Е К Њ И Г Е

Уредништво је добило на приказ ове књиге:

Познавање ребе за трговце, трговачке помоћнице и земљо власнике Провалтне Школе од *Фридрих В. В. Еггел*, превео *Васа Тимоскић*. Издање књижаре Миленка Митровића у Краљеву, Београд, 1904. Изна Електрична Штампарија Петра Јонковића, Бранкова улица бр. 18. Цена 2 динара. 8^о стр. 186.

Untersuchung und Beurtheilung von Zwetschenbrandtweinen von Milan J. Bojic. Sonderabdruck aus dem Berichte des V. Internationalen Kongresses für angewandte Chemie zu Berlin 1903. Berlin 1904.

Овако се пишу писма српски и немачки најновијим правописом. Упутство за трговце и за свакога како се пишу писма српски, која су овде одмах преводена и на немачки. Нови Сад 1905. Издање и штампане српске књижаре Браће М. Поповића. Цена 1 динар и 40 пара. 8^о стр. 175.

Beurtheilung des Weines von Milan J. Bojic. Sonderabdruck aus dem Berichte des V. Internationalen Kongresses für angewandte Chemie zu Berlin 1903. Berlin 1904.

С Т Е Ч А Ј

По одлуци Управе Српског Пољопривредног Друштва од 25. окт. мес. прихватио се за „*Новина дес*“ Пољопривредног Календара за 1906 годину чланци, који ће расправљати ове теме:

1. О плодороду.
2. О сејању и вретачној сејалици.
3. О гајењу кукуруза.
4. О гајењу кромпира.
5. О подизању пољопривредних ливада.
6. О повољној авијацији.
7. О произвођачкој ревизији.
8. О повољној младог испитрада док не стигне на род.
9. О савременој буради за бербу гринда.
10. О гајењу јабука.
11. О сушењу воћа усушило.
12. Најражније напомене о неговању стоке.
13. О гајењу кокошака.
14. О свињској кући.
15. Лекарске науке за народ.
16. Привокетка са пољопривред. тенденцијом (оригинална).

Чланци се имају написати јасно, популарно и што краће тако, да поједини чланци не изнесу више од три штампана листа, и да имају, према потреби, и што више слика, у кои случају може чланак ишести и до четири штампана листа.

Све чланке треба упути Српског Пољопривредног Друштва с напавчењем: „*за Пољопривредни Календар, а кривој реч за подвожне чланци одређен је до краја јуна ове године.*“

Награде штампаних чланака могу бити од 60—80 динара од штампаних таблица, а оригинална привокетка наградиће се одвојено.

Бр. 2931. На књижарнице Српског Пољопривредног Друштва 26 априла 1905 године.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК VI СЕДНИЦЕ

Управе Српског Пољопривредног Друштва

државне 7 марта 1905 године у Београду

Били су присутни: Председник г. Др. Марко Т. Леша, потпредседник г. Вучко Богдановић, чланови Управе г. г. Бориса Тодоровић, Петра Д. Тодоровић, Степан Ђокић, Живко Шошорац, Милош Н. Лукић и Благишик Јов. Јекић

Бележко економ Макеши Т. Богданов.

25. Читан је записник IV и V седнице, државне 14 и 21 фебруара ове год. — Прихватио се.

26. Члан Управе г. Живко Шошорац реверентно о радонима, које треба придржати и поштовати, у делу припремане облатне изложбе стоке и сточних производа. — Решено да се облатни предмети, из кога ће се могло видети, колико ће се утврдити за припремање изложбе и са којим ће се сумом распоредити за награђивање излагача. У том циљу молити Господина Министра Народне Причине о суми коју ће моћи од своје стране да наградо излагача издати.

27. Чита се известјај г. Др. Ђорђа Рађића, изасланика друштвеног на 26ору Посанске Пољопривредне Падружине у

Оброноду — Прима се с тим да се спреми и заједно за записнички Збор штампан у „Тезаксу“.

58. Чита се реферат одређених чланова по тражењу г. Савојана Петковића, бив. управника друштва о добру у Шању по исплати припадајуће му тантијене. — Решено да се г. Петковићу, с обзиром на предлог изасланика друштвених за предлажући његови Дражини, вестеоглеговачи између Друштва и г. Петковића и решења Управног Одбора од 17 новембра 1903 године, на име тантијене одних исплати један хиљада динара; а остатак тражење тантијене у 852-29 динара исплатити му се, ако и кад Друштво буде примило накнаду за своју текућу службу. Издавак овај водити приписано, а идуће године увести у буџет ради расходања исте. О овом решењу извести г. Петковића.

59. По молби г. Димитрија Буринчића, да се ослободи плаћања прескалца, које су му као редовном члану и руковођау пресања виноград у околини Врање, Лесковца и Властивца, биле дате, пошто су радом изнутобређење. — Решено да се г. Буринчић позове, да поднесе неопуштање доказа о изнутобређењу прескалцама у раду, то како би се за основи неких молба поднео предлог идућем Годњињем Збору ради расходања. Дотада остаје у обавези да вредност неких у вода донесе плаћа.

60. По молби Силевицке и Мидељеве Погољивредне Друштине, за помоћ тражењу од Министарства Народне Привреде. — Решено да се да мишљење, како об Погољивредне према њиховим радонима засадују тражењу помоћ.

61. Чита се мишљење резервиста за извођење радове о савку „Подвизање и гајење шума“ од г. М. Јовановића, окр. штампара. — Решено: усађа се мишљење г. резервиста, да се исповиона списе пријави и по реду штампара као Практична Погољивредна Колеџа, кад за оно буде било будућење могућности.

62. По питању о проби социјализма, које израђује фабрика г. г. Рађевоћа оид. — Решено да се увече чланови Управе г. г. Милан Јовановић и Живо Шокорани да одберу социјализма, које би се ишла послати извесним Погољивредницима Стаљичама на пробу.

63. По молби Српске Читалнице и Книжнице у Фочици у Херцеговини. — Решено да јој се у овој години плаће „Тезак“ боснањско.

64. По питању о оцени развије коју је извршио г. Наџа Мишићки трг. оид. — Решено да се узме г. г. Др. Борје Рађић, Милан Грковић и Никола Рађићки, редовни чланови Друштвених да развију изгледају и оне.

65. По молби Ђака Учитељске Школе у Алексинцу, да им се изда 30 цалемарских новца у вода ите. — Решено да се по молба увина, а вредност новца стави на терет партије буџетске, а на остала имагања пољско привреде*.

ЗАПИСНИК VII СЕДНИЦЕ

Управе Српског Погољивредног Друштва

дрожане 14 марта 1905 год. у Београду

У седници била су: Председник г. Др. Марио Т. Лео; чланови Управе: г. г. Борисла Тодоровић, Алекса Љ. Поповић, Пера Д. Тодоровић, Марко Мидељев, Живо Шокорани, Милан Т. Грковић, Стеван Бобић и Милан П. Лукићки; благајник г. Јован М. Јекић.

Безмалко експом Максим Т. Јотанки.

66. Чита се записник VI седнице. — Прима се.

67. Председник савештања, да је данас у водне имао част представити се г. Министру Народне Привреде као председник Српског Погољивредног Друштва. Из воднег разговора са г. Министром о друштвеним пољоводним питањима, да је г. Министар вољан у складу са погледу да помаже у раду нову друштвену Управу, и обавља је поред одређене годишње помоћи од 17.000 динара, дати за област новобуде око 5000 динара, и толику ите суму за новељску младежу живине. За тим наредно је благајник Министарства, да се Фонду за набавку семена у оскудним годинама, поред издатак 3000 динара, изда и остатак

од 7000 динара. Ова савештања примио је Одбор к званику са захвалношћу.

68. Чита се извештај г. г. Борисла Тодоровића и Алекса Љ. Поповића, чланова Управе као изасланика Друштвених о прегледу друштвених живинарника у Рогову, који гласи: Према одлуци Управе Српског Погољивредног Друштва (Бр. 1089 и Бр. 1206) да одемо и прегледамо друштвених живинарника у Рогову, ми смо отишли у идућу Б овог месеца и свршили смо извесниим нам послом, о чему чак ми је поднети овај извештај.

1 Чувар или зашторник живинарника Душан Вејтши, дикла је у Рогову мија прошле 1904 год. Стаљило је код живинарника, на латек у згради дравајкој, где је Шумаца Управе, а у последње време у гостионици Дружекој. И ова Дражини зграда и гостионица вахиде се поред живинарнице пруте (и старог дружа), а живинарник се преко брестука у шуми. Од ова два места живинарник се не види. Кад је била прва покраја, чувар вели да је побијано код живинарника, а кад су биле друге три покраје није побијано код живинарника. Сад етапује у гостионици.

II Покраје су биле: при 21 октобра 1904, друга у јануару око 1905 год. трећа 13/14 аобртара и четврта 17/18 аобртара око 1905 године. За покрају је карактерно да је и шумара укрдено 10 комада кокошју из шуме испред његовог етапа. Пае се не може дражати због диклања.

III Живине (кокошју и нељовца) било је пре покраје 80 комада. Сада има само 12 комада, и то: 8 матора и 4 пилота. Неких матора прети су бодесни. Ни један комад нема Бог зна какве вредности.

IV Пошења јаја и извођење пилића. Пасељивано је под доњах кокоши по 15, 16 и 17 јаја а свега та је изведено 250—300 пилића. Пилића су много извесали. Зарасла болест била је општа у том крају (у околини селма). Пилића досада ни од јаја ни од кокошју није нико диклао.

V Место за живинарник. Ушито стање место је добро поред зеленичке пруге, близу станице Јанова (10—15 минута хода), има земљишта доста, вода — Деспинада за плавање. Негаде су: надзор на Београда; живинарник не види се ни одасде; улаз и амониште (оде зграде и отграде) да сада заједнички са Штукоског Управом, тешикоћа за савина због омаће, а да омајидарна човека тешикоћа у стању (има само мала кућа), тешикоћа за живине ваширине, живина има траве, зеља, нема омаће шеља — рбулова, већ само високо дрвце, зеља је вине савина ного прљави и некуша. Највеће су неводе тице дрвине и лудо живине.

VI Ако би се живинарник задржао и даље, вољало би се учинити оне измене:

1. да се ограда око зграде прошири за кокоши;
2. да се зграда ослободи од плаће;
3. да се у згради учине измене у хатосима на тавану и при земљи; да се пласне пећи;
4. да се измене седала за кокоши наместивши хоризонталне жикоје;

5. да се зграда за пилиће матора олачати са четврт стране, 6. да се око простор земљишта олачати — ровом и живом оградом;

7. да се на том означеном простору разрези шуми;

8. да се за плавање удосе басени слуштивни и утврђивани обалу од ривења на отоци од Деспинаде;

9. да се корито откоје отцети и ситети према Деспинци;

10. да се брада на тој отоци као и промет за доњах крају очисти и оправе;

11. да се на отоци водити шкљани за плавање;

12. да се у водити биле подесно за живину;

13. да се поставља чувар са пушком, који ће бити прво вент против тице грабљивца и прво странах против лути домова;

14. да се направе још некии вештови за живину будући је у изданем живинарнику леги вољко запар;

Питосма су наше што имају живинарство, пушљине, у које запада нељовства, а немају нека.

Неки су рема доболе четвртоста, без решења и без пензионисања са широких шумаца, те смо толикоја оде на воље а не загреје се шећ.

да ће је Друштво радо у овој послу потпомоћи, ако за то буде потребе, и уложити је, да она г. Вирад тражење податке поведе, пошто се је г. Вирад непосредно баш њој обратило.

84. Чита се реферат благајника Друштвеног о Праницима поновобројане Пољопривредне Подружнице у Тежкој, средња вишишког округа црногорског. Са разлога што се по Праницима друштвеним измалу врла основата округе Пољопривредне Подружнице — Решено, да се именовања Подружница да сада не може признати у састав Друштвених.

86. Чита се молба Српско Читавице и Кљичанце у Фочани — Херцеговини — којом тражи да јој се пошалу књижевне књиге пољопривредног садржаја, и мишљења Друштвеног резервиста да књижевне послове, који предлаже, да се поменутој Читавици и Кљичанци пошалу тражена друштвена издања бесплатно, а за 6 књига послати на име прегилате „Тежкога“, који јој се по решењу Управе од 7 овог месеца ишаље бесплатно, да јој се пошалу од тражених пољопривредних књига и оне, који нису ишале у Друштвених издања — Решено да се усвоји мишљење резервиста за књижевне послове и да се поменутој Читавици пошалу тражена друштвена издања бесплатно, а од осталих књига у предности до 6 књига.

86. Чита се молба Крајинске Пољопривредне Подружнице у Петовцу, којом тражи, да је Друштво ослободи плаћања дуго у 657 динара, од послатог гој оземља у 1894 години и мишљења адвоката Друштвеног по истом дуговању — Решено да се уложи члан Управе г. Стеван Бобак, да ове дуговање размотри и о томе резервише Управу.

87. Чита се молба г. Душана Пејића, досадашњег настојача Друштвеног живинарства у Рогову, којом молби да га Друштво прими у службу — Решено, да се извешта, да се у службу не може признати, пошто су сва места попуњена, а Председничтво се одважило, ако потребно буде, да га привремено прими као надничара за друштвене експедираре.

88. Чита се извештај друштвеног околника о развоју земљопосадне хране и ствари у друштвеном живинарству у Рогову, и о приносу глатке и влатене киче и непосредних ствари онамо у Београд — Одобравајући ред околника решено је: да се пренета јавна кућа до употребе, а калва и калете да се поведу у извештај Друштвених извештаја.

89. Чита се програм рада Кривачке Пољопривредне Подружнице за ову годину — Прима се к знању.

90. Чита се предлог Кривачке Пољопривредне Подружнице, да се неки чланови добротвори и уземљаци приме и узете у ред Друштвених чланова са списа пријавица и да се доду чланови добротвори и уземљаци Српског Пољопривредног Друштва Кривачке Подружнице, или уписани код Кривачке Подружнице, Пољопривредни Фонд Подружнички, да се своји са Пољопривредни Фонд Друштвених, а капитал Фонд Дружничког да се сваке године ставља Подружници на развојеноме, ради унапређења привреду у својој околици — Решено: да се подружнички чланови добротвори и уземљаци могу признати за друштвене, с напоменом: уписани код Кривачке Пољопривредне Подружнице, с саписа пријавица. Фонд да се своји са Друштвеним и приход од истог употребљавати за годи предвиђене чл. 53. Правила Друштвених. Захтев пак Подружници, да јој се даје принадајућа капитал, спрема Пријавица, не може се признати; међутим ише искључена могућност, да се приљомом одређивања ножећи Подружници, она иши у виду.

91. Чита се стечај за секретара и благајника Друштвеног, — прима се и одређује се рок пријаве до 25 априла до 4 часа по подне.

92. Чита се молба г. Вој. Лукића стенографа, којом тражи награду за 7 стенографа, који су радилн 13 фебруара ове године на Привредничког Збору, државног у Крајини, Аустројни, као и мишљење председњег Председника Друштвеног г. Милоша Х. Поповића, којом је иницијативом овај Збор и сазвао, да би ише се ишвеса награда требало одредити — Решено да се седморици стенографа вада на име награде за предочијутн ред по пет динара, а вадатак стави на терет канцеларијских потреба.

93. Сазивања се избор нове Управе Јачње Пољопривредне Подружнице у Крајеву и Лукичке Пољопривредне Подружнице у Бабушници — Прима се к знању.

ОБЗНАНЕ

Продаја вина — Управа Виноделско-Вођарске Школе у Бучкову (код Петовина) предаваће јавни надметањем на дан 22 јуна ове год. за своја подрука до 8000 литара старијих вина и до 28,000 литара нових вина (од прошлогоднине бербе). Вино ће се продавати по сортама и бурадиња, а уступитиће се по одобреној лиценцији од стране Господина Министра Народне Привреде. Одобрене ће се тражити телеграфским путем. При лиценцији полаже се кауција 10%, у готовом новцу. Прегледње и проба вина је 21 јуна по подне у подруку школском.

О Г Л А С И

ИМАЊЕ ПОД ЗАКУП ИЛИ НА ПРОДАЈУ

Груписано пољско имање од 57 хектара збратвог земљишта, на коме постоји: кош у коме се може сместити 100,000 килограма кукуруза у кљину, кућа за мочне, шала у којој се може гажити 15 града стоке и бунар са одличном квалитетом водом — у близини града Пожареваца, вадаје се под закуп ради обрађивања за идућу годину; а како исто ово би се ишале и продало под врло повољним условима за купца.

Закупник или купац, треба се обратити ради погодбе староју земљопод до 15 јуна

Маја 1905 год.

у Пожаревацу.

Игњату Н. Тодоровићу
околнику.

8—3

ВИНОГРАДАРИМА И ВОЂАРИМА

Препоручујемо Нехицилову прекалицу, патент „Аустрија“, као најбољу и најтрајнију а која се употребити може и за прекаме вођака.

Иста се добити може у Београду код: Српског Пољопривредног Друштва, Браће П. Радојевића и Драгомира Здравковића; у Крагујевцу код Сине Ј. Станојевића, у Смедереву код Савића & Павловића, и у Пожаревацу код Стевана Ђ. Шајковића.

ПОВЛАШЋЕНА ФАБРИКА ПОЉОПРИВРЕДНИХ СПРАВА И МАШИНА

БРАЋЕ Р. ГОЂЕВЦА

У БЕОГРАДУ

ПРЕНОРУЧУЈЕ СВОЈЕ СОПСТВЕНЕ ИЗГАДЕ

ПРСКАЛИЦУ ЗА ПРСКАЊЕ ВИНОВЕ ЛОЗЕ

до данас најусавршенiju и од стручне комисије Српског Пољопривредног Друштва, што и од већине општина и виноградиара, опробану под називом

„КРАЈИНА“

са знатно јефтинијом ценом него ли оне са стране донесене а квалитетом и својом солидном израдом никакво не уступа првих страних патентираним фабрицима те врсте.

Иста се може добити и код Српског Пољопривредног Друштва, а у нашем стоваришту до Народне Банке. 7—10

Кушаковића апотека код Св. Ђорђа — Врање

Препоручује своје богато стовариште лекова: разних српских и страних специјалитета, који су од г.г. лекара препоручени, а најваљави и опробани специјалитете — лекове, који се преко поштом и календара препоручују.

Кушаковића Калодонт

за пету зуб и сви остали производи израђени су на великој међународној изложби у **Енглеској у Лондону** „златном медалом“ и дипломом; у **Атини на грчкој изложби** „сребрном медалом“ и дипломом; а са **Изложба Српског Пољопривредног Друштва** добила је две похвалнице: за *винске лозе* и *сох малински*.

Против шифофула, отома жњезда, малокрости, оспи (т.зв. оштригера), и осталих кожних болести, који од

вечите крви проистичу, најбоље је и најсигурније средство за лечу и одрасле

Кушаковића Рибљј Зејтин

Са јединим гласилом — (©) Јасови с. Јеро-Још

Исти је зејтин врло пријатног укуса и мириса тако, да га и најваљави деца без икакве одвратности врло радо пију. Дуговременом употребом овога зејтина деца се нагло поправе и добију *свежлу* и *румену* боју лица, при се очисти, и кад је крв у организму чиста, и болести се ређе појављују.

Овај је зејтин препоручен и од г.г. лекара како у Београду, тако и из унутрашњости Србије.

Употреба: деца се даје по једва јавла кашкица дневно по 2 пута, а после тога по једну кашику леба да поједу; одрасла узимају по 3 велике кашике дневно.

Разасиљати се по целој Србији обратном поштом, а са најумеренијом ценом.

9—12

Кушаковића апотека код Св. Ђорђа — Врање.

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањин од пет врте једног ступца по 10 пара дни.; од осталих крупних вневена по 15 пара од врте од ступца
Већин огласима: *Цела страна* 10 динара (10 круна аустр. вредности), *пола стране* 5 динара (5 круна аустријске вред.), *четврт стране* 2-50 динара (2-50 круна).

За оглашавање више пута, 10 од его јефтиније.

Преглед 17 и 18 броја „Тешана“. *Чланци:* Србија на међународној светској изложби у Лијежу 1905 године. — О неки младих вођама преко лета. — Стучна вага. — Које је сорте кромпира најваљави нама државца ово године па „семе“? — Башва је наша стона и каква би могла да буде? — Жутца и цриво код јасоворног динка. — Живинарство на Балкану (наставља се). — Понен. — Гласник. — Нове књиге. — Стучиј. — Друштва и подржавски позови. — Књижна. — Огласи. — Цена огласима.

ИЗДАВАЈИ ДВОСЛОДНО ИЛИ
1, 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
ПРЕГЛЕДИ СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
У БЕОГРАДУ
ПРЕПЛАТУ ПИШМАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

НА ОСНОВУ ЗАКОНА О ПИСМАМА ОД АПРИЛА
1909 ГОДИНЕ № 204 ИЛИ ОСТАТИ ДОКОНЧИТИ
ПОСМ ПИШМА ПОСЛАНО.

Цена оглашавања налажена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1908 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

Из Српског Пољопривредног Друштва издана
Преседнице Д-Р ЖАРКО Т. ЛЕНО
ЧАРКАВИЦА ГЛАВА № 18.

БРОЈ 19.

У БЕОГРАДУ, 1 ЈУЛА 1905 ГОДИНЕ.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
НИКОЛА Н. ЛУКИЋЕВИЋ
САРАЈЕВСКА Ц. Б. № 25.

ГОДИНА XXXVI.

СЕТИМО СЕ ДУДОВА

У расаднику Друштва за Унапређење Силкарства у Лапову, могу се видети дудови раних признатих врста, које су шаржити пишање на глас за хрњање свиљуба.

За сада не могу се оценити друге неке особине њихове као: да ли се лист развије појављаје под једне или друге сорте, да ли је пријатнији као храна свиљубама и т.д. али што се може видети и оценити, то је збољале и крушоња листа.

Но на колико да смо пријатељи онога што је боље, и на како радо била напознати томе, да се оне врсте бољих дудова што пре и брже у народу упознају, не тајнама једну појаву новца уочљиву, на име: лист њивних сорти дудова који су нилли из семена, дане и ове године посејано, и које смо ми у великама количинама раздалаи Српским Расадницима и појединим одгајивачима, тако је лако и правилно развијен, тако обилан, да нам се слабољаво за дуго времена не треба чинити оних страних сорти. Ми се овим из семена можемо задовољити, само треба да га наводимо што више, и да узини своје окупљиве тии дудових салницама, како би нам била дудови при руци кад дође време хрњање свиљуба. Нарочито ако приликом начин одгајивања дудова још у Јапану, г.д. да то буду нека дрва, која се могу са земље дохитати, брати и оризвати, онда је то велика олакшања.

У даљини Мораве све до ушћа Вањог у Дунав ми имамо по напознати много сажониканх дудова, које нам ваља само преиспитати у окупљиву, на да ускоро добијемо дудови не само довољно за потребу своје чељави која се баш одгајивањем свиљуба, но још и лист да можемо продавати. У Пожаревацу за лист једног одраслог дуда плањави су ове године одгајивачи обично по 2 динара, али их има који су и по 4 и до 5 динара плањави.

Разуме се по себи, да је одгајивачника највећа корист онда кад сами имају довољно својих дудова, и то у својој окупљиву, те да не морају ни плаћати, ни дангубити, одлазећи у даљину ради брњава листа.

То нам је и дано повода да у ово доба, кад се још може семе од свежих дудових набавити, и одних сејати, потешити на то више земљорадничке и одгајивачке.

Дуд нам је користан листови и плодом.

Дудовске радио једе живиња, а млади прасци особито брзо расту од њих.

Користи од тог „златног дрвета“ нису невољно читаоцима „Тежака“, али се више свиак сетимо, да може сад у листици своје кућне градине од ижег наје да изведе велики број дудових садница. Овом напомињемо жалити оно да и те читавце на то потешити. А ми већ радо верујемо да добрих пољопривредника и нека без своје кућне градине, у којој сама себи произведу оно без чега куће не може бити.

Сва који живе кућне градине или згодне лешнице у кућушину, сетите се и дудова!

с.

КРАЈИНСКИ ЛОЗНИ РАСАДНИК У 1904 ГОДИНИ¹⁾

И развије, а од 1901 године када је установљена слава у свима Крајинским Лозиним Расадницима, обавезо је да се са овом свечаношћу може говор, којима ће се гости упознати са стањем лозних расадника, радом и резултатима добијаваних у року минуле године. Да одговоримо оној дукости, ја ћу најпрви бити крајак погледа на производ њихов — крајинског — Лозног Расадника, на њу се може задржити на раду у прошлој години, и онда наметти намере и рад који ће се предузимати у овој години.

Иједна грана вољске приредбе не налази се данас у тако нагом напредовању као *Vitis rotundifolia*, како у толики да се иже замисли донајаш лози у нареду на издрживости противи заморске и напредовање на крочним земљана, тако и у циљу да се винитијарској радњи обезбеди већа рента. И Лозини Расадници, према томе, којима је задатки да принајављу нов материјал за те циљове морају се постинути прилагођавати коме правцу.

У прво доба расадника је у Расаднику оно што се могло добити и шта се гаја препоручило. Отуда напознано у почетку на *Amberge* за *meliorandi* производе, *razne podloge*, које су *Amberge* *odborne*, па и мешанима различити сорте, — једне ради одледа, а друге ради напљивања. Но тиме гринио би било даље на коме пребивањати, што је тако било: *мужка напредовања*, па се вол и ново знаме, ново радме.

И кад се нама знање обогатило новим резултатима науке, кад су нама неговари трубаденик ерандукум, стружика које допале о издрживости и прилагођивању (адаптации) појединих сората лозе, онда смо и ми морали ступити напред. С једне стране ибацили смо из Расадника све што не може

¹⁾ Пројекциом Лозног Расадника који гвоју под управом Виноделско-Вољарског Школа заслужује нову ову славу не само као златна сега до садашњег рада на обављању Виноградства крајинског, него и као љубе пошрстват за све напредовање у виноградарству. Зато и доносимо овај говор управителу т. П. Т. Тодоровићу на славу са. Трстова.

ноембру, брао и правило сређена и смештана у тловоде. Тако је код нас, као ретко у земљи Расаднику, пре почетка зиме биле дола сва сређена и смештана блага, и потражили по 1 распореду могли су добити одмах од ових сората и категорија лозе која им је распоредом одређена, а и уривања шемалка и расадничка знала је с коликош и којом лозом може располагати.

Добивено је :	
рознама америчке лозе	905.364 ком.
домаће лозе	100.400 "
припрака америчке лозе	33.891 "
домаће лозе	8.200 "
зелених гласкова: вишњих сората	71.399 "
стених сората	16.477 "
зелених гласкова	150 "

Укупно све лозе - 1.129.851 ком.

За бербу грозја било је такође врло невољно време, а нарочито за виноград расаднички у којима је грозђе и ошкро наложено квалитету. У овојкој врлици може се тек добити уперене, колико су, поред усталаниног рада, од користи савремене сипане и машинне у врлици и колопривредним пословима. Помоћу машини које знала нма успело се, да се и оно грозђе које би се у другим врлицима без речи одбадило, преради, и да се и од њега добије вино, потпуно добро за обичну потрошњу.

Из винограда добивено је вина:

белог	17.810 литара
црног	15.386 "

Свега - 33.196 литара

Осим тога продато је грозја из винограда на неку (у Радјевцу) 13.398-51 килограма.

Болести и штеточница у виноградима и на америчка дознања није била никаквих осим у слабијој и потпуно биолошкој мери долаг прегла (виново) на листу и само гуржалема. (Вотуја сивако) на грозју. За чудо да Перонска виђе било; онамеја је само на чонобу сорте Барбароса, и да је на та 3 чоноба није била, не би се могла показати узвишеница како нагледа.

Да бачино погледа и на *франкошјејску страну*.

Привада је била:

од лозе	8185-78 дин.
грозја	3233-26 "
вина	7265-93 "
привредног	289-75 "

Свега - 18.974-72 дин.

Провођене расадничке на крају године процењени су са дин. 16.955-59.

Према томе привреда Расадника у минутој години изнала је вредност 35.930-31 динар.

Трошкови пак изнала су (заједно с платом особља расадничког) 21.400 динара.

По томе, привреда расадничка дала често **14.530-31** дин. А поред тога још остаје Расаднику лоза, за већу потрош, у вредности 2.760 динара.

Из овога се види, да привреда расадничка не само да достигае трошкове, који се расаднику днују од државне касе, него их и далеко пренакуне; дајћи државној каси чиста прихода.

Из предлог прегледа рада у минутој години, види се већ, на чему се има радити и у овој години. Преобрајкој Расадника који треба да добије потпуно модеран карактер, има се поставити у овој години; парцеле са лозом, која има практичне предности, очитује се и засадити болком лозом. Исто тако и сламљена лоза, која се налази на пољојацима где јој није место, повлади се и земљаните повртити америчком лозом. Тако ће се увести да се и на овако хал-ј површини произведе више лозе но пре.

Мелитија земљаните које се припрема за нови виноград засадиће се још овог пролећа по свима врлинама лозе, а уз то била заступити оне гласније сорте: Скардира, Зачинак, Пронина, Шино или Буретидан, Португала, Багрин, Транина, Црвени Мускателер, Ралинг и Сидерсера.

У огледном и организационом винограду (код школе) отпочеће се врлојене равних *мечки* резиде код вишњих сората, а чиниће се упоредна посматрања у погледу на родност и ква-

литет вина од појединих сората, јер је овај виноград већ у доба да се томе може приступити.

Да обуку ученика и посетитица основаће се код школе: *Српскошени* *мечки* од гласније представника америчке лозе, који ће уједно моћи показати и равне пачице гајења оне лозе у митичностима.

У тако названом *америчком винограду* код школе гајиће се и лоза у равним *мечки* облицима; и у *стосери*, која ће се налити, производити се и равна грозја, која радила тако богата *материје* градинаре *блату* великих градова на Западу.

Назад настаје се највероватније, да школа добије у овој години *модеран појед*, без којег школа није у стању неговати вина повлаћити на научној основи, а уз то и *випарску (мелитију) лабораторију*, — две установе, које не само да ће служити шкољеницима даљавка него ће бити и више рационално неговати вина за ову градинску виноградарску област.

Дак Боже да могу бити у стању да године доставља нам реферисати и о овим усталовима.

ВРШАЛИЦА О ВИТЛОМ И РУКОВАЊЕ ЊОМ

Сваки вршалица удешена за покретање *коњском снагом* састоји се из две главне сипане и треће припошине нагона или кретања.

1. *Радна сипана*, то је вршалица сама (сл. 1). Она је то која прво *кити*. Она може бити удешена или:

а. да само *чињати* зрно и да га заједно с *пласом* и *сламом* изабаци на земљу (као што је она сл. 1); на се даље рутини радом изабаци и *преради*: *слака* се претреса *пласом* и *отура* на страну, а зрно, *пласа* и *ово ситије* *сламе* у *вељани* *прочињавати*;

б. да *омлати* зрно које пада у *средину* *под* *машину*; *сламу* да *прочињати* *сламотресом* и да *отура* и *изабаци* на крају *нашине* а да зрно и *протоци* на *протоку*, на да *оно чистије*

Слика 1.

исади; *сламо* *нема* *винало* и *сламо* на *вељани* има да се од *пласе* и *ситијих делова*; *земље* *и* *др.* *прочињати*;

в. да *омлати* зрно из *класа*, *изабаци* *сламу*, *протоци* зрно и *прече* на *чињати*, *што* се *оно* *нама* у *самој* *машини* *тако*, да се *добие* *готово* *чисто* зрно да *ури*.

Вршалице *пачиће*, *оно* *под* *у* *вишњку* и *највишку* *снагу*; *вита* на *коме* *опреку* и *рад* *производе* 1 *град* *крувне* *стоне* (*коњ* *или* *во*) или 1 *запрега* (2 *коња* *или* *вола*). *Оно* *су* *нај* *јединице* и *најважне* за *окретање* и за *пречиње*. Нарочито су на *брдске* *крајеве* и на *спроти*, *инконије* *земљорадиња*.

Остале *машине* на *китије* и *оно* *под* б) и *оно* *под* в) *потребују* *јаво* *витање* на *коме* *опреку* и *рад* *производе* 3 и 4 *града*, на 1 б) и 8 *града*. *Оно* *на* је за *то* *реални* *замет* и *вељна* *кубура*. *Оно* *китије* (2 *пуг*, 3 *пуг*, на и 4 *пуга*) *стају*, но *обичне* *престе* *вршалице* на *вита*.

Слика 2.

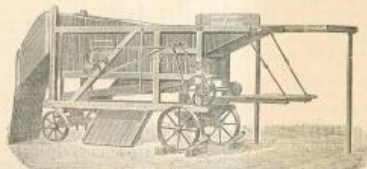
2. *Витло* (сл. 2) то је *друга* *главна* и *саставна* *сипана* за *вршатицу* за *коњску* *снагу*. То је *мотор* (*сипана* на *кретање*

радне спрате). На вилу окрећу и снагу развијају коњи или волови.

Витачи се граде од три врсте: са осовном колом, где је великом излучицом велики коло које окреће мања двучеста коло, те она убрзавају рад и преносе јину снагу повољу нарочито преносице снаге, на радну машину, да она врши: са *завештајем* великим колом, излучицом по рубу приклоњеној и земљи: са *жонк* *двочестом*, што дају сталност ходу вилта и силно пратећу велику звучност кола, да не клампа, да се не одлике и не пратеже; ова вилта је средина између оба претходна.

Машина за окретање: *вилта* и машина радна: *вршачица*, састављају се и спајају повољу нарочито направил: *преносице* снаге. Ова, кружно окретање — *вилта* — јине *стоје*, убрзавају вилта, с једном гвондним нотком и гвондним колом, повољу *кајина*, преноси на вршачицу и окреће бубан у кој. Бубан је вичичка гвондница *кајина* који *владе* *приклоњено* *класе* и *кајина* *прво* на *конуца* и *класе*.

Преносица *снаге* *на* *средина* *између* *обе* *на* *шине*; *вилта* *спрам* *вршачице* *под* *вршним* *улом* (на *класе*). Она се састоји из гвондне дугачке *мотке* која на страни до *вилта* има излучицу (чалковити) *спрајну* *ду* *се* *веже* *за* *вилта* *а* *на* *крају* *снаге* *овог* *излучица* *састављају* *другу* *мотку*, *остругу* *мотку* *с* *једним* *великим* *гвондним* *колом*, *крос* *чију* *средину* *та* *краја* *мотка* *пролази* *као* *осовина* *и* *врши* *пренос* *снаге* *кружно* *окретање* *аутом* *пратећа* *у* *десно* *окретање* *сова* *кола*, *одакле* *се* *повољу* *кајина* *ова* *преноси* *на* *радну* *машину* — *вршачицу* (види *са* 3).

Слика 2.

Привлачност, *добра* *рада*, *привлаја* *и* *лакоћа* *окретања* *за* *стоку*, *зависе* *врло* *много* *од* *наместити* *жонки* *и* *руковати* *жонке*. Зато *бу* *овде*, *на* *основу* *свога* *искуства*, *рећи* *што* *је* *нај* *важније* *о* *томе*, *те* *да* *олакшан* *рад* *онима* *који* *имају* *вршачице* *и* *с* *њима* *често*, *из* *неуверности* *и* *нерасуђевања*, *вету* *лају* *и* *настају*.

Слика 4.

Као *што* „*без* *алата* *нема* *визита*“ *тако* *и* *свака* *машина* *искусно*, *да* *је* *се* *неуше* *све* *оне* *побојбе* *од* *којих* *зависи* *како* *биће* *држање*, *тако* *и* *добра* *погода* *рада*.

За *вршачицу* *ваља* *изабрати* *подесно* *место* — *узво*, *где* *ће* *се* *наместити* *и* *пусти* *у* *рад*. Место *довољно* *радно* *и* *коло* *може* *бити* *пространо*.

Одмераваност *спрајни*, *олак* *преклоњени* *и* *самичени*, *ваља* *место* *где* *мора* *доћи* *гвондено* *коло* (тотак) *од* *преносице* *снаге*, *те* *да* *се* *ана* *по* *дужини* *гвондне* *мотке*, *где* *ће* *доћи* *вилта*.

Ко *хоће* *да* *удобо* *и* *поудан* *врши* *како* *наместити* *и* *пусти* *ваља* *машину* *у* *рад*, *тако* *и* *без* *привлаја* *и* *без* *крубре* *привлаја*, *нека* *не* *изади* *труда*, *ни* *мало* *трешња*, *да* *начин* *тежељак* *спрајни* — *отвор* *од* *расеочак* *зрела*, *дено* *отвори* *и* *урањив*.

Овај *спратач* *ваља* *потпуно* *водоравно* *уклопати* *у* *земљу*, *око* *ла* *вабати*, *на* *са* *8* *пукати* *качвца* *притрдити*.

Где *вилта* *није* *покретан* (на *двоколницама*), *наместити* *та* *на* *раслов* *спратач* *и* *уверити* *са* *4* *завртва* *волова*, *али* *нотрити*, *да* *вилта* *при* *притргован* *оних* *завртва* *задржи* *свој* *лак* *ход*. Ако *то* *није* *тако*, *овде* *је* *доња*, *да* *пошто* *више* *у* *свој* *реду*.

Код *подвозних* *вилта* *око* *вила*, *мора* *се* *са* *вилта* *одерити* *где* *ће* *доћи* *да* *лежи* *осовина* *од* *двоколница* *и* *на* *то* *расло* *ваља*, *с* *обе* *стране* *у* *раслов* *спратачу* *за* *осовину* *укаљобити* *неса* *5-5* *см.* *дубока* *и* *толико* *широка*.

Онда *се* *наведе* *вилта* *на* *спратач*, *на* *се* *точкови* *од* *двоколница* *спину* *и* *вилта* *се* *уверди* *на* *привисани* *лаци*.

Наместити *вилта* *је* *исправно*, *кад* *је* *може* *бе* *нај* *важније* *важњавна* *да* *се* *он* *стави* *у* *покрет*: *окретањем* *великог* *потуца* *кола*.

Обе *преносице* (трансијенје) *гвондне* *мотке* — *она* *дужа* *и* *она* *краћа*) *морају* *бити* *наместена* *потпуно* *водоравно* *и* *у* *равно* *од* *вилта* *теглате* *осовине*.

Дуга *преносна* *мотка* *која* *се* *има* *за* *вилта* *притрдити* *излучицом* *спрајни*, *на* *средин* *ваља* *да* *добје* *древу* *прекло*. Ова *дрвена* *привлаја* (која *се* *види* *лево* *од* *путане* *ваља* *вилта*) *ваља* *да* *је* *пробитна* *мало* *шире* *но* *што* *је* *потребно*, *да* *има* *трења*, *а* *она* *сајзи* *мало*, *што* *не* *да* *да* *мотка* *отекле* *и* *птра*.

Дуже *ваља* *начинити* *од* *дрвених* *доска* *вазг*, *четри* *ста* *слојени* *и* *завојни*, *на* *се* *он* *важњавно* *преко* *мотке* *и* *тако* *се* *спратач* *може* *за* *према* *слоје*.

Пошто *је* *због* *равномери* *хода* *стоје* *потребно* *да* *се* *кружна* *путања* *којом* *стоје* *тегла* *увокло* (у *конуца*), *норавна* *што* *више*, *добро* *је* *овај* *мест* *укопати* *у* *земљу*, *јер* *би* *се* *ниче* *остала* *путања* *морала* *нај* *важније* *наместити* *земљом*.

Остругана *краћа* *преносица* (трансијенја — *осовина* *од* *вода*), *притрди* *се* *са* *два* *декинта* *на* *дрвене* *теглате*, *а* *ове* *се* *толико* *укопати* *у* *земљу*, *до* *ка* *обе* *преносне* *мотке* *не* *буду* *потпуно* *уједначене* *и* *водоравно* *оружане*.

Онда *се* *но* *средин* *између* *обе* *теглате* *у* *земљу* *ископа* *рупа* *око* *70* *см.* *дубока*, *и* *50* *см.* *широка*, *на* *остругу* (гвондану) *осовину* *накаже* *се* *коло* *и* *уверди* *се* *придодати* *му* *нашом*.

Потог *се* *у* *улазе* *повра* *вазлог* *великог* *кола* (звона) *узуку* *руде* (дрвене *мотке* *за* *тегла*) *мотори* *на* *више* *утичу* *бројеве*, *на* *се* *приније* *умерени* *застањем* *шпингет* *лаца* *на* *моткама* *расењачама* (дрвени), *укрпчени* *на* *вилта*, *с* *рудама*.

Наместити *вршачицу*. *Осовине* *вршачице* *тако* *су* *постројене*, *да* *се* *колуца* *ваља* *на* *кајине*, *према* *могу* *на* *гувају*, *могу* *наместити* *с* *једне* *или* *с* *друге* *стране*, *те* *јест* *да* *се* *ваљчи* (окретање) *вршачице* *може* *или* *с* *десна* *или* *с* *лева* *вршити*.

Кад *се* *намакне* *главни* *кајин* *преко* *колуца* *вршачице* *и* *преко* *кола* *преносице*, *овде* *ваља* *вршачицу* *покапати* *до* *ка* *напред*, *назад* *или* *у* *страну*, *до* *ка* *колуца* *не* *буде* *уверено* *за* *тегла* *и* *до* *ка* *при* *окретању* *не* *буде* *стојао* *на* *једном* *но* *средин* *колуца* (тотак).

Тегу *за* *улагање* *сина*, *ваља* *напред* *бубња* *наместити* *и* *уверити*, *на* *је* *уверити* *са* *две* *вајрце*, *десно* *и* *лево* *уверити* *десно* *са* *стране*, *спрам* *на* *своје* *место* *и* *за* *прошприве* *тегле* *овај* *присел* *од* *даске*, *на* *па* *6* *2* *градаци* — *летве*. — Онда *се* *тегла* *надује* *дрвца* *вожњавна*.

Кад *вршачица* *са* *самотресом* (са. 4 и са. 5) *ваља* *обесити* *самотрес* (као *дрвена* *вазг*) *да* *внес*.

Код *искрпчени* *машина*, *испод* *самотреса* *се* *узме* *једна* *даска*: *код* *подвозних*, *она* *се* *вема* *доско* *или* *лево* *према* *томе* *с* *које* *је* *стране* *лакше* *жито* *одвајати*.

На овим вршинама са слаботресем и протоком изтакну се и она два кишиња на остала два коцута; задњи точкови (коласки) долазе се утегла и подметачима и машина се постојаним савијем водоравно подизавае клинча под првоје точкове.

Пре сваког пуштања машина у рад, ваља увек презагати вена лежњита и маалаице, да се нису зашлепа, на ишчетијати, напунити, односно подизати, *чистим добрим машинским уљем*.

Сва лежњита имају задргу за задражавање уља, са степњом (китњом) који уље равномерно и подлагае унија.

Ваља се тако придржавати овог правила: *Лежњито вршинама бубња ваља подизати овог соца, а остала лежњита овог дог соца*.

Ако се једно лежњито при дужем раду загреје, онда га ваља чешије осомитри, видети да заврњити његови нису одређи стегнути или да није олутић маалаице за подизавање дитњити.

Исто тако добро је, да се и *велоу дитњето коло*, ни вилу, од времена на време омаже каквом мању (најбоље долом).

Загревање вилта. — Вилта се може окретати кољима или и коловима. Ако стока није никада тежила гувачу, ни била за пресана у вилта, онда је ваља докле незалегнути водити унавоко, докле се не синике на уку машина и да иде околом (у контајла).

Дотле ваља дути вилта да окрепу гурањем жотка за тегање.

Тек по том залегнути стоку и притегнути жотку подлаку о гурањем или жарам.

Пре по што се стока потера да крене, морају се уверити, да ли се бубњ и вршинама тако окреће, како ће захватати и уплатити клинче у вршина (корпа), *јер ако се бубњ наопако окреће, онда би жараме на вилта било неможеће*.

Што је даље вршило (корпа) одмакнуто од бубња, тим лакше иде машина.

Али увек се мора таласко пристаћи, да у слаби не острије имамо зрна.

Пре почетка обилног вршаја, увек ћемо се малом пробом уверити, да смо подесили како ваља вршило сирај бубња.

Упоредо са бубњем и на бубња надох се поичице дитњето дитре (планце) којима је задатак, да зрно што прити зри вршају, задржава и краћа у вршинају.

Удешавање ових дитри бива тако, да се код вршаја једна спуштају дубље, а код шестине, опис и рази више.

Својина скаваљина нитих мора синици бут лежњити нових овог помичањом заврњања.

Ослабљене машини у реду. У току рада мора се осомитри на све и на вилта и на вршинају и на преносиоци. Како стаци — постоје — вршинаце, тако и оквар вилтања, склопљени су и притарвјени заврњања, на их прежа потреби ваља притезати.

Исто тако морају се према потреби постегнути и сви они заврњања са којима су притарвјена лежњита и тошито гвоздени делови за дрвење.

Надзор над лежњитима. — Лежњита и основне вршинаце и вилта то су они делови уграио који *идиру у реду* и стога се над њима мора водити брижљиви надзор.

Загревање увек је знак, да дотично лежњито није у свом реду. Или никако или се прво оскудио подизајте или нова измаљана степња (китња). Гле што је и олутић у маљанима залегливи, те уље не може да омажује задргу лежњита. Или су заврњања лежњита били сувише стегнути. Загревање то може

Слика 5.

Бад са овим будемо начисто, онда, омет пре пуштања стожи да крене *вела вршинаца стегнути у окрет, тегањем, на главног кишињу, на тек тога мирно и лаког пуштају стоку да крене; дакле не сме наједном синици и запети*.

Ваља жотити на равномеран ход вилта и *комн омаја у менту дола*, и по пута да *преху круге*, у тегање своје.

Ако ћемо да у вилта запремо колову, онда је неопходно потребно да на преносиоци буде већа колачката.

Загревање запреге — жарам — шидици вилта и зота, ако водови нису научени да тегао по један засебо као ково т.ј. да по један бад залегнути у реду, онда ваља залегати два жарма, место једног, тако, да вилта бива појединачно залегнути.

Улагаче стова. — Улагач (радишк) мора са улагањем жита (класја или управо раздршеног — растресеног стова) дотле приковати, *докле се бубњ не загреје*, не постаје праву свију бубњати. И онда мора равномерно улагати. Никад прежого да се заљуди, зане, да стока мора синици и киши спадаати или се кидати.

Само кад се строго буде жотило на овај проши, вршинаца ће радити бесекрдно. Стога ће осомитри улагач сваки пут, кад приноси да се бубњ не окреће како ваља брзо попричекати са улагањем, те да се машина омет заљубе како је то потребно.

Дешавање вршина (корпа за врша). Вршинаце су подељени за вршају свију страних жита. Само ваља време жити удесити машину. Кад иже да се врше овишце, онда ваља вршина прикати бубњу; под жараме пак одмаћи, да је шири провак. То удешавање врши се одрвањем доњах и уграњем горњих заврњања са обе стране вршина.

ни до тог степена, да се лежњито не може синици колико је вредо. На шта више да се и пуштати стана, да шочи гороти.

Клиши или зупци вршинаца (на бубњу) могу такође вршењом понустити, олабавити. За то се понекад и њих осомити, па осомитрати, да ли су добро стегнути, да ли чирето стоје. За тај циљ ваља кључем од заврњања лагао куднути, сваки клинча, на ње се познати ушрићени клинчи по јасном, таласко звеку, докле клинчи који одају туп и дубок звук, ти су тако олабавили, па он се мора синици увршати — стегнути.

Ако би са несомтреним камен, шарчад гвожђа, дрво ит.д. са класом или влатом (сламом), при растресању и улагању жашине свилоп, западо између вршинаца и бубња, онда се мора осомитрати, да је или какви клинча то приликом се искриво, па он се мора синици и дроти пош уштегати и ишчетити.

Клиши се зашметају на бубња и мора се довити кључем, кроз руне на бубњу са стране.

Улагање киши. Због његово велике тежине сме орло криво само бити затегнути. Укритање како овог, тако и малих кишиња, не сме се вишишто допустити.

Одржавање машина у состоји, то је главна брига виша, ако жељимо, да нам је машина увек исправна и да дуго траје.

Сваки дан по вршетоу вршаја ваља како вршинају, тако и вилта, колико је то могуће, за тако кратко време, обривети и очистиати.

А кад се вршаја савијем сврши, онда цео став вршинаци (*става* то су обе машине: *мотор и ради машина*) ваља тежело обривети и очистиати кудељом, подизајти, ни је сплатити под пров и покрити, да не знада вршинаца и да од кише и влаге не рђају поједини гвоздени делови, нарочито они који

међу Неште и Лондона износи 1300 наших мила, а цео тај простор има да се пређе земљишном — изузећ оно мако подела пута Капшлом, или Севернија Морен. Свега тога, ту се продајат кроз неке три, четири, драже — што само откопава саобраћај, и то, на да се мора припити, да су разна земљопосадничка друштва изашла на сусрет међународној трговини апстрактних скупштине подвозних нева. Наравно, да је први задатак сваке земље на томе пољу: да запозна своју сопствену земљу и мајарску и тражи. И у Мађарској га је ствар уређена у многи малим ратуренима, наликана као на где на страни. На мила се, дакле, нећемо задржати. Али, што се тиче главнога града Неште, као и захтева омаке трговине, — ту се, боже, мора пробаћи других средстава и начинама. До створа ту је владак систем сланих систем у другој свету; али се последњих година у Мађарској јаво различна кооперативне радње — и развила се јавно успешом. Друштва се ова (кооперативна) подижу на обичној основи, и обухватају скоро све гране пољске привреде, али се и налази: да најбоље продава она која се ограниче на нарочиту врсту земљопосадних производа. Ја нећам намере да ућем у оне овиј друштвима — већ и стога што су она сланих омика у Данској, Прекој итд. али налази да вреди да се имене оно у Кооперату, које води трговину са *Буржва*, и које маље у Лондон, преко града, неких *метрополитан* *кооператива* од тог жанине. Чланови овога друштва ратурени су на великом простору на унутрашњости земље — одакле и шаљу главној илдецларацији у Кооперату ту живу робу; а онај их свет продаје једном добро познатом водикокунцу у главој метрополи. Чујем да су сланих кораке предузела и нека друга мађарска друштва, али само маље им ивати на ум, да је сеоских, али баш и сеоских, друштвама тешио водити такву трговину у великом стилу.

(Наставља се)

Б Е Л Е Ш К Е

Семе од сунцокрета одлична је храна за кокоши. — У Енглеској, у којој живинарство стоји на високом ступњу, сматрају семе од сунцокрета као најбољу храну за кокоши. Како, да кокоши које се хране семеном од сунцокрета, не само да носе много више и укусајих јаја, но и перје тих кокошица добија сјајну боју, што је веома важно за оне прмерке које се на живинарство излаже по шалу. И за врне хитарера, семе од сунцокрета, због велике количине уља, такође је врло погодна храна.

Како се сунцокрет коже свуда код нас по дворитици, баштама, урватинама и границама сејати, то је препоручљиво опробати хранење кокошику омином негован. Сејати је најбоље крушне сорте, које се највише и у воака великом обиму гаје у Ртеји и Кини. И наш обичан сунцокрет врло је добар.

Овој приликом да пожемо да и ичелари треба да гаје сунцокрет, јер његов цвет до у пољу јесен даје богату наму печалака, и баш онда кад цвећа тако мало има.

Једн је корисна животиња, не гоните га и не убијајте га! — Многи то не знају и некилице гоне једн а ако је он велики пријатељ земљорадника. Он се хранит вишише пужењима, црвима, бубама, ларвама, инжица и нарочито мушеница, које су овако штетноне у пољској привреди. Стоји у летини и то, да јед кад-кад кобе да нападне и на тичице, младе пилиће, зечиће, ошале воће, сочне кртеле и семе, али корист која се од њега има само што уштанна пожеуте пољопривредне штетноне, далеко, далеко премана штету коју он може учинити. — Јед је, неоспорно, корисна животиња, ограничена, марица, бенадана и стога штитите га и не убијајте га, јер је он пријатељ земљорадника!

Награђени привредници. — Према расписаном стечају за *напредне начине радње* од стране Српског Пољопривредног Друштва, ове године награђена су три привредника, који су поднели *остварења* *дизајна* и то:

1. *Андри Петровић*, привредник из Вел. Плана подигао је вештачку ливаду на простору од 1:20 хектара на *жељезном земљишту*, са травама које такомо земљишту одговарају и добио је од Друштва награду *150 динара*.

2. *Милоје Ђубарковић*, адином из Дескеца подигао је вештачку ливаду на простору 1:10 хектара на умерено влажним и снажном земљишту са 11 врсти разних цитомних трава и добио награду од *50 динара*; и

3. *Адри Траковић*, марени лекар из Турније, подигао је вештачку ливаду на простору од 1:70 хектара који је привлично влажан и боревају је са 8 разних, томо земљишту одговарајућих трава. Награду је добио *150 динара*.

Српско Пољопривредно Друштво обавиће стечај за подизање вештачких ливада, јер је добило изнениге, да ипма пољопривредници на разних крајева мога поднели вештачке ливаде, што је знам, да је и у тој грани пољске привреде иступило јавно чланујих обрт.

Н О В Е К Њ И Г Е

Гајње живине, од *Ари*, *Ворба* *Радоба*. XII Практична Пољопривредна Школа. Издање Српског Пољопривредног Друштва. Београд 1905. Цена повељаној 0-60 динара.

О Г Л А С И

ВИНОГРАДАРИМА И ВОЂАРИМА

Препоручујемо *Нихиљову* *преспалицу*, патент „Аустрија“, као најбољу и најтрајнију а која се употребити може и за пресане вољака.

Иста се добити може у Београду код: Српског Пољопривредног Друштва, Врале П. Радојковића и Драгомира Здравковића; у Крагујевцу код Сине Ј. Станојевића, у Смедереву код Симића & Павловића, и у Пожареву код Стевана Ђ. Шајковића.

ПОВАЉАЩЕНА ФАБРИКА ПОЉОПРИВРЕДНИХ СПРАВА И МАШИНА

БРАЋЕ Р. ГОЂЕВЉА

У БЕОГРАДУ

ПРЕПОРУЧУЈЕ СВОЈЕ СОПСТВЕНЕ ИЗРАДЕ

ПРСКАЛИЦУ ЗА ПРСКАЊЕ ВИНОВЕ ДОСЕ

до данас најусавршенију и од стручне комисије Српског Пољопривредног Друштва, што и од велике економиа и виноградаря, опробалу под називом

„КРАЈИНА“

са знатно јефтинијом ценом него ли оне са стране донесене а квалитетом и својом солидном изградом никако не уступа првим страним патентираним фабрикатима те врсте.

Иста се може добити и код Српског Пољопривредног Друштва, и у нашем стоваршту до Народне Банке. 9—10

Кушаковића апотека код Св. Ђорђа — Врање

Препоручује своје богато стоварштво лекова: разних српских и страних специјалитета, који су од г. г. лекара препоручени, а набавља и све опробане специјалитете — лекове, који се преко новина и календара препоручују.

← Кушаковића Калодонт →

за негу зуба и сви остали производи награђени су на великој међународној изложби у **Енглеској у Лондону** „златном медаљом“ и дипломом; у **Атини на грчкој изложби** „сребрнок медаљом“ и дипломом; а са **Италијом Српског Пољопривредног Друштва** доблава је две похваљанице: за *васкине комак* и *сок малински*.

Против шифофула, отока жлезда, малокрвности, осипа (т. ј. ефритера), и осталих кожних болести, које од

вечите крви проистичу, најбоље је и најсигурније средство за децу и одрасле

Кушаковића Риблин Зејтин

Са једним гвошћем — (Sol jescis s. fetto-jod)

Исти је зејтин врло пријатног укуса и мириса тако, да га и најмања деца без икакве одвратности врло радо пију. Дуготрајном употребом овога зејтина деца се нагло поправе и добију светлу и румену боју лица, крв се очисти, а кад је крв у организму чиста, и болести се ређе појављују.

Овај је зејтин препоручен и од г. г. лекара како у Београду, тако и из унутрашњости Србије.

Употреба: деца се даје по једна чајна кашика дневно по 2 пута, а после тога по једну кашику леба да поједе; одрасли узимају по 3 велике кашике дневно.

Разилаже се по целој Србији обратном поштом, а са најумеренијом ценом.

Кушаковића апотека код Св. Ђорђа — Врање.

10—12

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од пет врсте једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крушних писана по 15 пара од врете од ступца

Већим огласима: *Цела страна* 10 динара (10 круна аустр. вредности), *пола стране* 5 динара (5 круна аустријске вред.), *четврт стране* 2-50 динара (2-50 круна).

За оглашавање више пута, 10 од сто јефтиније.

Преглед 19 броја „Тешана“, *Часопис*: Сетите се дудова. — Крајински Лозин Ризадник у 1904 години. — Вршница с виллом и ручковање њом. — Живинарство на Балкану (настајање се). — *Васкине*. — *Гласник*. — *Нове књиге*. — *Ослоба*. — *Цена огласима*.

ПРЕТПЛАТА И УКОПИСИ
ЧЛАНОВИ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА
У БЕОГРАДУ
ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И ОВЕ ПОШТЕ

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1868 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАН ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ЗА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ ПОВЕЉА ОД АПРИЛА
1869. ГОДИНЕ И 204 КРИВИЦОМ ДРУШТВА
КОЈИ ПОШТА ОБАВЕШТА.

Цена одговара изложенима је на
последњој страни.

За Српско Пољопривредно Друштво власник
Председник Д. Р. МАРКО Т. ЛЕНО
Завршилац издања 10. 11.

МИЛОШ И. ЈУНИЋЕВИЋ
САРAJEВСКА ГИ. БР. 95.

БРОЈ 20 и 21.

У БЕОГРАДУ, 10 и 20 ЈУЛА 1905 ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXXVI.

ТРЕБА ЛИ ВИНОГРАДЕ ОКОПАВАТИ?

— Проф. Ф. Јероновић, Цетиње —

У 14 броју „Тежак“ изнео је проф. М. Ј. Дудан занимљиву новост, да на основу огледа учинених у Француској и Немачкој винограде не треба окопавати. Нема сумње, да је тај рад виноградарска доста тежак и ступ, па кад би се занета показало, да и без копања виногради могу добро и сигурно напредовати, ни једну новост тежак не би тако радно подржали као ову. Истина, у свакој кући по нашим виноградним крајевима налази се по која чардасица, која се никад не окопава а ипак обилато рађа; али то још није довољан доказ, да би и обилни виногради без икаквог окопања могли напредовати. Да је пак и то могуће, изишоу нам г. Дудан огледе, које су у том погледу учинили, несамим један од другог, проф. *Racaz* у Монпелјуу и немачке виноградар *Oberlin* у околини Колмара.

Проф. *Racaz* напустио је од године 1900 у свом виноград уобичајено копање и за 4 године није у њем друго радио, већ потпуно површно земљу стругао, тек само да ухвати коров и травуљике. На основу тих огледа од саме четри године, а на виноградну добро окореном и још и токе јако набуђеном, хтео би *Racaz* закључити, да би се виногради од прве своје владасте до далеко старости могли само површно стругати а никад не копати, па би њих тек редом родили ако не и боље. А шта би рекли тежак на то? Они по својој сопственој искуству, по искуству својих отаца и додова алаше баш противно, т.ј. што се виноград боље и тредије копа, то дуже траје и обилатије рађа, а ипаче поштуга и у свази и у роду.

Лето о томе нише учинио његовац од Силетеу, г. *Булић*, у тамошњем „*Ruckow List-u*“. Он каже: Таких огледа, као што је чинио проф. *Racaz* у Монпелјуу, чинило се а и чини се доста по свој Далмацији и другим виноградним покрајинама, али не из обилта, већ из пуне немаштине. Од доба пероноспоре, вишек владасте (која је Далмацији задала смртне ударе) и непостаног посезања у Америку, остали су у ивици тежакчких домовама сами старци, жене и нејака деца, који или једва доура да у својим виноградима траву поштупају, или их само површно стругају, баш онако, како чини *Racaz*. Па кад их ухвати, пако им јду и напредују ти виногради, одговорито ти, да им нагло збогатају и у свази и у роду. Стога сасвим узвешо г. *Булић* каже, да ће се проф. *Racaz*-у по

ЗА СРПСКУ
НА ГОДИНУ 6 ДИВ, НА ЧОЛА ГОДИНЕ 3 ДИВ.
ЧЛАНОВИ ПОЖАДАЈУ, ЧЛАНОВИ СРПСКЕ
ПОДРЕЖЕ, ОСОМ ИНОМ, ПОЗИЦИО СТАЛ
КАРА, ЗАНИ, И СЛУЖБОМ, ИМЕЈАХА СЕ
КАДРЕ И ЧЛАНОВИ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У
ПОДА КИРЕ, АКО ОДНОКЕ ПРИБАЈУ ПИБЕРА
ЗА КРАЈ ПОЖАЈУ.

ВАМЕ СРПСКЕ
НА РОД. 3 ФРАК. КИР 4 ФРАК. А. ПР. ПО СТИ
КРАВИНОМ, ПИБЕРА И ИМЕЈАХА ЧЛАНОВИ
КАО И СРПСКЕ ПИБЕРА, КРАДИТЕ И ИМЕЈАХИ
ТАКОЈИ ЛИСТ ЗА 3 ФРАК. КИР 3 ФРАК. А.
ПИБЕРА. КАД ПИБЕРА ПОЖАЈУ ПИБЕРА И
КАД СЕ ПИБЕРА ПОД СЛОМ ПИБЕРА
ПИБЕРА СЛОМ ДИ ВЕ СЕ ЈЕДУ СЛОМ.

свој прилика с неговим огледима догодити као и онеме, који је терајући зеца, ластерао листу.

Огледа немачког виноградар *Oberlin*-а изгледају, да би могли бити потврдени и да инају неку будућност. *Oberlin* је године 1900 изнео свој виноград, да га не копа, са 10 сантиметара дебелом слојем шљак (тресе), па га је оставио тако све 4 године, и виноград му обилатије рађа него док га је копао. Успех што је постигао *Oberlin* са шљаком, иако га се објаснило онако: 1. у виноград који је расте шљаком, не расту травуљике (јер у шљак нише нише нити расте трава); 2. кроз шљак не губи се влага из земље; 3. гавиће по шљак не утире се под њом зеља; 4. ваздух може лако до жила продирати, пошто је земља испод шљаке растрешена и пубејана; и 5. жале које се услед некована развијају башу површине земље, чува шљак од сунчане приноде. Да је баш у томе прави узорк *Oberlin*-овог успеха, наводи г. *Булић* овај пример из Далмације, који, због његове оригиналности, вреди напоменути.

Године 1898 био је г. *Булић* у Сливом (близу Дубровника), и приметио је ту код невог Стражићина *виноград масакожан* (покалдрман) урва онако, како се калдрина водеки нут у струги нештима, т.ј. наслаган, онако престо, камен до камена. Виноград је овај рађао да не може боље, а зашто та је покалдрман, Стражићин прича овако:

Кад је године 1887 даље првије 18 година (а не само првије 4 године као *Oberlin*) подишту овај виноград у стругу, каменитом и јаком суну надовену земљину, Стражићин није знао, куда ће и што ће са силом камена, које је у крвну извадио. Известо га из винограда, велик му је тронак; остави га на година, пошто му видо зељу, а он је спречао на жели уграбит и подла зеље да засади лоу. Па што ће и како ће? Мисли и мисли, те се домисли, да тии каменек покалдрма виноград — тако му бар у овој стругини неће вода одишнети земљу. Што смислио то и учинио и покалдрмао око хиљаду квадратних метара површине слога винограда. Не тој површине излазе се данас 100 чокога, која доноси на године у годину око 500 литара чистога вина. Кад хоће да виноград бубри, Стражићин одмакне од онаког чокога 3—4 камена, разгреје бубре око чокога, те омет каменек покрије.

Кто, даље, и у Далмацији очигледног примера, да се виноград може и не копати, а да шљак рађа и још боље од копањег. Кад не би томе тако било, Стражићин као сиронах чокога, чини би онако да му покалдрман виноград и малу ствар у роду изостаје, занета би му у ово 18 година дигао

кадару, али он тога није учирио, јер му се сигурно добро исплаћује.

Оваква примера могло би човек наћи много по Далмацији, Истрији, и уопште по хамбачким странама, које су до данас засађене. Ту се нека што конати, јер површина винограда за један два поља покривена је у таквим положајима обично са мало земље, а где је она извесна ситуација или крувнији каменом, где ни струк траве не може да никне, ни да расте. Тежаки до душе копају и те винограде али копају само за то, јер је обичај да се сока, а не јер је потреба, пошто су трава не ниче, земља се не сабија, а ваздух кроз око намењене продоре обично до корена.

Нека, дакле, тежаки, где има доста камена, опробају пример Стражачића, овог далматинског Оберлина, на око или показанима винограда и не буде обилатије рађао, нека се задовољава обичним редом, само да копају уштеде. А г. *Бунџу* снак ће захвалит, што је овим поучица примером открио праву вредност Оберлинског камена, који је наш тежак још преје 18 година на тога новеље засадио!...

КАКВУ ВРЕДНОСТ ИМАЈУ ДОБРИ ПАШЊАЦИ?

Извоњене стоке на пашњаке непрестано се препоручује. Управо, за правилно и приходно одгајиве стоке, пашњаци, рачуно се добри, безделовно су потребни. Где се стока правилно и рачуно гаји, и где се на подизању пречита пашња обраба, ту се пашњаци јавно цене и махом велика вредност има вада у виду. Читавицима „Тежака“ дошито је, да су у извесним ступица прво често ова питања о вредности и вредности пашњака расправљана, а што се сада поново на ту ствар враћамо, разлог је један и истога прот — што добро ствари показивати и о њима чешије и основни доказима писати и упућива давати, никад није сувише, нарочито нашег пољопривреднику!...

У неколико тачака може се представити вредност пашњака, а ми то, ово, и чинио по једној беловци која је динила у једном страном пољопривредном листу:

1. Стока која брже на пашњацима нахоји се у чистом ваздуху, правилно се креће, саврши природно хране — а све ово ступа необично поново утиче на њено здравље.

Од стоке која се на пашњацима налази, добијају се у сваком погледу боља и кориснија граја; граја настају хочовернија, отпорнија свима болестима, а нарочито се показују новца отпорна туберкулози, која усталом и није ништа друго до производ стајског хранљива стоке. Ко жели, дакле, да своју стоку сачува уколико је могуће живе од ове опаше болести, треба хладно гледа на избор на пашњаке и да их ту што дуже премена држи, да се чешће и овершавају.

2. Поневати смо, да је исхрана стоке на пашњацима саврши природна. Ова природна исхрана има за последицу лако и брзо телење прала, а од какве је то огромно важности, пошто је свакоје сточару.

3. Овакво се да хране стоке се теле по стајама прво често ваде од породилског тропице, једне врло опасне и често смртоносне болести, а кад се хране по пашњацима дуже времена врећу, никада скоро ни повина од ове болести има.

4. Једност граја која брже на пашњацима много је боља по код граја која су непрестано у загушљивом ваздуху стајског.

5. Пава је скоро најцелитвија храна. Оно што граја набаде на паша стоје најцелитвије. То се обичном рачуно и упоређењем са стајским хранљивом може сваки уверити, а зем-

љоранин треба чешије исцелити у руци да има и да брижљиво рачуна јер ће само тада од свога тежкога рада имати вајде.

6. На паша мачна стога даје више и бољег млека и оно много јестивије стаје по кад се мачна стога у стаји хране, у којој је подложна често тежким болестима.

7. Много више хране ваје стога на извесном простору на пашњаку по што би се добило кад би се тај простор копо. Сваки земљорадник зна, да младе билде у почетку стога рањива брже напредују по при крају. На пашњацима стога живе трава која још није потпуно израста и на тај начин билде — трава — много пољу количину дају.

8. Једна мета трава далеко боље хране кад ју сама стока опаше, по кад се покоси и као тава стога волаже, јер у последње случају, и шред све пашње и обилатости, губи се у хранљивим градицима.

9. Најзад и тропица око чувања и негована стоке јако се снажују и упрощавају, а о томе мора и треба свима мислити земљорадницима обилатог рачуна да води. Прво зато, која су потребна за хранење стоке у стаји, свима су непотребна кад се стога на пашу извоји, а тако ита и лица која се упрощавају за вету и чишћење стоке. И нико се може у пољу, на пашњаку, вршити, јер се стога на то брзо снажи.

* * *

Из ово неколико наведеног види се какву корист имамо од пашњака, на стога треба стоку на њих извојати. Једно нам ваља само додати, а то је, да на пашњацима треба да буде и воде за пожење стоке и обичних пицава за слабије стоке од прекомерне жете, клице и других невогода.

Ко нека пашњака, неће погрешити ако прво својих стаја пашњака испусти и ту преко дана, нарочито на време јакх жета, на и пољу, истерије своју стоку, јер је за њу лепи борављене у стаји право нуђење, а да и по помислено штетне последице које могу наступити, и које нико не жели.

М О Н Г О Л И Ц А'

(Постамак и порекло од расе свиња)

(1)

Као и у многим другим стварима, тако и у свињаству, од странама сво се топри научили, да ценно оно своје, што добро знамо, ма да смо обично, то своје добро и губили и затрали. То мора и нехотице сваки пут човеку помислати, кад се исте историје ове наше, на далеко човече расе свиња, коју сад једна по имену њеном знамо, монголице се све више и више губи и потискује од монгадике расе свиња. Давно, по чишћењу нестари пре 3—4 године од стране Ериког Пољопривредног Друштва, видимо, да се од Монголице чистокрвне, од порекла често ериког, налази запата појединци још у неким местима скандинавске Јасоније (Алша, Селеву, Габбону, Водинама, Придворнија, Јагљалу) и Подунавља (Скоба, Михајловица, нешто у Вранову, Лугачици и Липшана), и да се у тим местима није још изборило на име „монголица“ које су изобрнули странци у „мангалица“ и „чангулица.“

Међутим, као што сви странци нешто признају, а нарочито *Монстор*, професор на Мађарској Марено-Докрској

¹⁾ Carl Monstori: A szétválasztás alapvonalai; Die Schweine Ungarns und ihres Züchtung, Mantel und Veredlung; Berlin 1891;

Dr. Georg Mey: Die Schweinezucht; Thase-Verl. Berlin 1889;

E. von Bodoletz: Schweinehaltung, Handbuch der gesamten Landwirtschaft von Dr. Th. Friesl, v. der Galtz III Bd. Tübingen 1890;

Stetson L. Garvillotti: Szorka plemena prasiat (Zlatni otisk „Sbornika Zemljoradnik“ ročnik II); Prešov 1903.

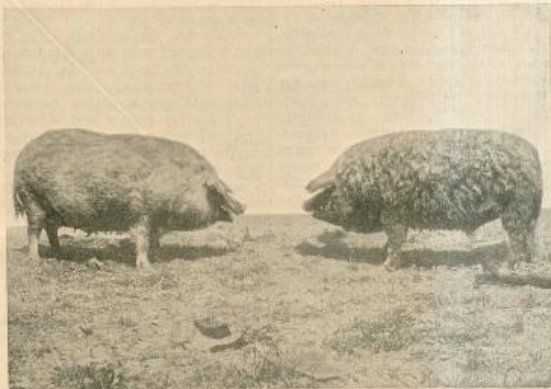

В. Школи у Будим-Пешти, данас чувена мађарска монголица, води своје порекло од српских *Моностори* изрочно вели, да и ако се Мађарска од најтада бавила у велика размера гајењем свиња, опет први полет свињарства, почине у новије доба, од како је српско свињче прокрчило себе пута у Мађарску. И погледано у такмичењу са рускима и енглиска произвођачима, мађарска су жорна прегнута, да билим задовољ (шароито одабирања) и негом, служећи се нарочито српском монголцом, створе једну пловитиљу рсет свиња, у чему су и успели, благодарени настојавању неколиких великоседаца и државних завода, нарочито мезохешенг. Али сви страја пнеци, а у првом реду *Моностори* (у мађарском делу то унијеије принаје), наводе, као редоначелника монголцу из Србије, а особито као основни запат, оних 9 или 10 кривца и 2 пераста, што их је око 1833 године кнез Милош послонио валатину Јосифу, „од праве монголце“ које довести у Виш-Јене, узбуо су постале толико омиљене и цупне, да су одатле раширене преко целе Мађарске.

и да одговара укусу потрошача. Слашна често од 20 см. де-бела и нагомилане масти у утроби. Драгоцена су особина наших свиња, нарочито монголце. Храњење зрном — јечком и кукурузом — дају укусу, трајну, једру месо, да се никоје друго свињче не може такмичити у томе с њима.

Даља једна особина, то је јешност пихона, што ипсу пробирачице и вишо скривање у чопоре. Драгоцене особина прва гејењу чопора целых, јер по шароитку гејења, при поле брижљивом одбарању (дучену) у кувањима, при „мотању на храну“ дају врло мало одбара (шкарта), шо се у одређени времену цео чопор једновремено и равномерно угеји. Исто тако не пати ни од болести, на мање и од бољца, а може врло добро да издржи дуге маршове, па и преносе железницом и лађана. „Можемо слободно рећи, да је ова раса свиња, права благослов да Мађарску и да заслужује, да се на њеном даљем развићу и успривању свиња спирамо порадом“ (*Моностори*).

По њома нахођењу корен речи „монголце“ внамо тражити у ипсу *Монгола*, народа азијског, који је још до

Монголица.

Интересантно је, што *Мај* изрочно свињче — а што се данас заборавља — да су монголце послужиле украшањем за стварање запата и даље од Аустрије и у Шлеској, па чак и у Холандијској. *Мај* вели: „Што се тиче производа украшана монголца са свињама северо-поначки и мекленбургски — маршевски — она су дали врло новозне резултате, јер су мелки они врло издржљиви“. Значајно је и оно тврђење *Ворба Маја*, да су онда тако монголцу украшани са пловитиљу енглиским свињама: „али то украшање с енглиским свињама и при храњењу у стаји, не испада понајбоље, јер *арасид закривља, како ио кривања — телесно — тако и по неким особинама: равностасу и гојавности*“.

А то тврђење поткрепљују и толикогодишња искуства код нас, па и овај последњи оглед, од стране Клиничког Друштва нашег. Енглиско расе, ипсу могу угнати на стварање нових раса, ипса дати добрих резултате, у поираци наших земалских свиња.

Монголица спада у гојавне свиње, свиње за месо, јер и у пола угејене, ипају месо одеве масно, ма да је месо укусно

XIII века нападао и опустошавао земље балканске и кад би се ова претпоставка о пореклу ових свиња доказала, то би било од неочекиване важности по даље развиће и успривање њено. Судећи по осталим земалским расама, а нарочито по дивљачини „*комарима*“ или „*оштрацима*“, монголца од ипсони није пореклом из Србије, но је морала бити увезена и распрострањена са стране.

Финингер, свиње с кудравом длаком (монголица, шумаденка), означава да су порекла турекота. Но ипала би више прана рећи да је свињче авадолско (из Мале Азије), где су свиње с кудравом длаком угејене.

Нагулјус тврди да је монголица произвала украшане обичне домаће свиње (пореклом од дивљака), с ипидјетим свињчетом.

И обича прва јекронска зналаца о пореклу домаће стоке, говоре овај својим тврђењем, да коју претпоставку о пореклу ипена монголце.

И у Србији, где се готово и не зна за одбарање у запатништву, где се „лучење“ врши обратном и накламо: при-

лажом најбољих брва трговцима за гојеве, а за замат оставља баш одбар (шкарте); а још и више у Мађарској и у Румунији, где су веленовацији у толики заводи који се брижу за тредино вршње сапата, могу се наћи поједини брви монголци који се могу такмичити с најбољим брвима јоркширским, по крушној, тежини, растућау (брзом расту) и гојавности.

Српска монголца, ако се не може такмичити с монголцима мађарског, у маси, по остацима подобности, може увек по отворној спаш сиром многога и сиром бољетина и зарата.

Чистокрвна монголца, као рата, може се поделити на ове ојеве:

1. Крутни сој (велика монголца); и

2. Мали сој (обична монголца).

По боји: бело-сиве, црне и ластовичаке (труп црн а трбу и ноге бело).

За ову подалу *Моностори* није, пошто он не понаје крушну или велику монголцу, по то је једна нета рата, само што су монголци у младости и неурване стипце, а кад потпуно шарку и убоје — круше су! Ито тако чини ажмере и ипојо поделу по боји! Мектум признаје, да постоје сојеви све три боје и да бели у малом броју преовладају.

Годички пак дели наше жившале и наше поуство, — да постоје и крушна или велика монголца која се све више утире и све је више нестaje. У Србији означавају само два три сапата у одау Крчмарина, од где је зову: „*магарчије*“. Оне су много кружније од обичне монголце, по мачинско и буљавачко сивиче, често кружније и по велики јоркшир. Ја памтих као дете, да сам у Кружевацу знао грати крушне нестове „монголце“. А и доцније старији људи су ми потврђивали то исто причање. Пош. Радопан Стевановић из Забара (краг.) овако се изражава о крушној монголци: „Кад понесе утојеног ветра монголца, маторка, на вијалу кружевачку, па га потовари у кочије, он се вучки преко даше душеме, колико је дуг, па су му кочије још кратке, јер цушке протурн кроз шараре“.

Свог. Гапаровић.

ЧУВАЊЕ ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПРОИЗВОДА

Овај пољопривредник, који не зна добити производу да оствари, а да се никако не поквари, није никакав домаћин. Најчешће а највише кваре се пољопривредни производи стога што пољопривредник не зна онекакве просторе какве безусловно мора имати, па да добро очува своје производе. Али често пута велика је неразумњање, па и равнодушност, чине те се добро сабрани плодови кваре и велике штете сопственику приливавају. Циљ је ових редовина, да неколико практичних напонаца упутило пољопривредника, којима се они могу увек користити и своје пољопривредне производе од кваре сачувати, и тиме себе од могућних штета спасти.

Да узмемо прво *жмџа*. — За њих се мора имати жмџица, албар. Она не сме бити при земљи, већ мора бити нешто мало уздигнута од земље. Отвори на кој морају бити пренучени реткоком од кише, тако да тип угура не могу допсти. Безусловно је потребно да се жмџине и вреке змџе и вреке лета на сувим и сунчаним данима добро проветравају а на влажнијим данима да се добро затварају. Све докле док се жмџе није потпуно осушило, не сме се трпати у сувине велике гомиле, и мора се често проветравати. Ако се ово не учини, онда ће се ово брзо упалити и покварити. Ако се жмџа буде разредило у танке слојеве, онда змџа, услед студа, много страда и жмџак, ако га има. Ако се овај штеточина у јачој мери

појави, онда једина сигурна борба против њега, то је загревање жмџа у пећима, али кад се ово чини, онда жмџа изгуби квалитет. Најбоље је жмџа у коме се жмџак у већој мери појавио, одмах сакрити. Тада се најмање штете има.

Ито тако, као што је за жмџа потребно да се што чешће жмџина проветрава, потребна је пажња и задуха и *брашноу*. И брашно треба чешће допатали провртати, ако се у отвореном простору чува. Ако се пак брашно у заковина чува, онда ово ваља што чешће у други покривају обрабасти јер ако се то не буде чинило биће сигурно штете, јер се брашно лако угурава, добија мирис на плесан и с вреком туба све своје добре особине (за некако итд.).

Кромпир, репа, мрква, по праву чувају се у подручима. Пре по што се они оставе у подруги, мора се овај добро очистити и провртити, јер задах на трулеж потпуномаде разнтак плесни и трулежи. Једно одличан средство за потпуно чистиње задуха у подружину, то је кађење подружа сагореваном сумпором. Ако ово будемо чинили само једанпут асептично, онда смо сигурни да се неће појавити антагина и плесан, само треба ово накартинати да буде здраво.

Показују плодови морају доћи у подруги сувим и неповређени а подруги треба да је заваја да их штити од влаге и јаке хладноће. Да би испарива одлазила поред бити на подруку начиненим зидов отворн, а чешћа проветром и пребрирањем ваља натрале плодове извајати и палове извести.

Простор у коме се чува *млечо, јело* и *месо* треба да буде хладовит, промајан, и у њему мора се заада највећа чистота одржавати. Витни захтеви, који се морају имати у виду, па да се створи zgodан простор за чување млеча, јела и меса оно су: кров на свод, под од нигде или бетона и два на север окренута прозора, која ће се за време жарких дана само ноћу држати отворени.

Што се тиче чувања *млеча*, и овим приликом морано нарочито нагласити, да млечо ваља одмах, чим је покушено, брзо расхладити а то се најлакше и најбрже постиже кад се суд, у коме се налази млечо, постави у други суд, у коме се налази вода хладна, у којој први суд с млечом све докле остане док се меча на њему није сасвим рабаван и док не буде никакве разлике између топлог млеча и воде у којој се суд с млечом расхладјаје.

Сви судови који се употребљавају за чување и прераду млеча морају бити увек потпуно чисти и после сваке употребе треба их најбрижљивије очистити.

У просторијама у којима се чува *сланина, свно месо*, *маст* итд. ваља обратити пажњу на то да увек прозори за време плагног времена буду затворени, јер леко само тако спречити да се сланина и свно месо не расквари и не узмеже. Добро је у сваки љосак оваких просторија ставити по која повећа комад незахвањеног креча, која, као што је свакоме познато, привлачи влагу из задуха, а па тај начин утиче, те је у тим просторијама задух увек сув.

Шпара од крушна и јабука чува се у бурдаци. На честошу бурдац ваља обратити највећу пажњу. Нову бурдац треба добро испроти каљуљом водом, пошто су неколико дана пре тога неперстано испрвана хладном водом. Мирис на дрво врло се тешко одстрањује, стога се препоручује да се у ноћу бурдац довија шпара сива. Стара бурдац, нарочито она која су употребљавана за чување белог вина, врло су погодна за чување нове шпоре, саво их ваља претходно сумпоритати и после тога каљуљом водом испрати. Најрад да приметимо још и то, да провртане шпоре увек буде бели а већим бурдацима по у малим и ако је тамније.

Напоменути треба да поменуемо нешто и о чувању *сена, детелине* и *семе*. Главно је да њих ваља од влаге штитити,

jer ako ovlazne, onda se brzo i sigurno umlaćuju, a takođe seno, detelina i slama ne sme se stići polagati. Pre no što se sveže i zdeno u velike stogove или кавиаре на стално место, иако обилно ваљку обратити на то да је добро просушено, jer ako је влажно онда се у стогоу упала. Detelina која није добро осушена, а zdenuta је у стогове, лако труди, и она се трудиљ необично брзо шири и кад-кад цео стог сасови неузобрећним учини.

ПРАКТИЧНИ САВЕТИ МЛАДИМ ПОЉОПРИВРЕДНИЦИМА

Један амерички лист донео је неколико практичних савета младим пољопривредницима, које и ми радо савештавано својим, нарочито младим читоцима, којима ће они у свакоме погледу од користи бити. Ти савети, које сваки треба добро да утврди, овако гласе:

„При почетку твога пољопривредног рада живи задовољно на уму, да харалитно, штедљиво и поштено осигуравају успех, и да, унапред сие скупа, они образују један од најбољих капитална, који уопште могу да се употребе.

Некоје орати и раздробљавати земљу сувине плетку; некоје ни да повисилате да се богатство вољешта наизан тек само у првих 15 сантиметара његове дубине.

Ако хоћете богато да жалеете, обрађујте своје илве скрпа и скрпа. Не допуштате, где год то можете учинити, да се коров појављује, која није ништа друго него лошав, која краде храну из земље и тиме нас штети.

Увек будрних оних посматрају шта се дешава на нашем и наших суседа имању, да нас не би тек у грчкама други људи на то упозоравали.

Отржице своје оне, до јест скните ии зивску одећу у оно доба, кад ви са себе скидате своје зливско одеље и будите обзирни да приликом продаје узне трговцима не буде сами од илх „ошшани“.

Покривајте радње ваше илве обилно ђубрето, него нас саже ливски оделог. Вубре је наш капитал који ван илвине доноси, а одело то није, већ нас прави само сјетини и увалчи нас у непрекидне издатке.

Чини продаје, после жетве, добивне плодове, прна брига нека ван буде да излатите дубове који ван терете илвине. Ово ван илве саже обезбедити безбрижне часове, но ће преко обичне мере узависити и вану предноћу и вану предугаљивост.

Некоје никад тежити за тим да се улавношћу препоручите богатији и великији људима. Ако уопште држите да према илвине треба да будете ђубриви и наљивни, то будите такви према својој сточи: коњима, кравама, онцама, свињама, живина, то не само да ће ван бити пријатно по и корист ће ван довати.

Ако је рђаво време, те не можете земљу обрађивати, за нас ће бити од негодилне користи, ако то време употребити на неку своју аху. Врло брзо уверићете се, да и после оне неге нешто можете изнети.

Не падају у дубове; одвојати и порецини пенљав су гвети пољопривреднику; чувајте их се као од куге, а оно нешто најлакше гада учинити, ако будете пенљави, да све увек готових повеза плаћате.

Будите увек свесни тога, да је сваки предмет, који сие поштено стекли, само резултат харалитности и рада; но однејуге, дакле, никада добар напредак, пре но што ви сами не будете вољни за в да радите.

Урадите, да један од главних ваших радова буде скупљање и чување ђубрета. Мирис ђубривита треба ванк увек да је пријатнији него нова сеоских механа.

Ви ћете сигурно бити и советвенији харисно стого, jer без не изједно харалитно није поштено. Пазице увек да најбоља града најбољег, jer су она за крају грајева илх најједитија.

Не купујте никада машине и алате само због тога што ван оне јевтиније изгледају; јевтине сираве права су напаст, jer најбоље радник не може с илва много и добро урадити. Увек је економски најбоље сираве купити, па ако су нешто илво и скупље.

Некоје себи да уобразите, да некеће добро напредовати без пољопривредних калга и вољина. Вредни пољопривредници наравно читају и не сипатрају новац, који су за калге и пољивне дали, као проша. Врло је редак изуметак, да онај, који ништа не зна, до нечега доне. Читајте, дакле, пољопривредне калге и пољивне, jer ће ван се то читаве сигурно богато илпатити“.

ПАУТ СА СЕЈАЛИЦОМ

Одана се људи труде, да обраду земље појевтине, упросто е у исто доба, по могућству унапред. Та је тежња морала потети отуда, што у занени људске сираге, радом са сиравама, перед главниг морала, да се поштине олакшати у раду, да се рад унапред, илво се настојавати, да се земљорад с једне стране појевтини, с друге стране, да се што илве за времену уштеди. С том наљком природно је, да је прва илва која се развила била управљена на то, да се но два и но три поља обраду земље, који су врвине дотле оделити, ако могу, сире и врше у исто доба, jer се тиме пона појевтинија и време штеди. Отуд и тежња, да се једној сирави пошере два и три поља, која су дотле врвиле две и три оделите сираве.

С једне стране инокштина, с друге стране распараваче земље за обраду и мале пољиве, налагати су напредно земљораду, да се пошара за намивљање и доинчиљање и у начину обраде и у изради сирава како би се задовољила та потреба и та тежња. Инокшан земљорадник с овио земље за обраду, није ни у стању, ни у могућности, да набавља и да употребава ни оно, ни скупих сирава!

Једна од сирава која одговара поинчиње таквој потреби и таквиј погодбама, то је илво у илви са сејалицом.

Паут са сејалицом спаја две сираве у једној, па и два ваљна основна поља у обради земље: *орави* и *сејави*.

Сејалица на пауту не само да одвањава сејаве, које се раније вршило руком, већ даје сво добре стране врстатог сејави: правдан пораст усева, уштедо семена, даљу обраду (плевљење, дрљање) итд.

Паут са сејалицом, била је врло примивљива илва за произвођаче сирава и машина, jer пош штеди ситни инокшан земљораднику новац за набавку две оделите сираве: паута и сејалице, које илво стају, а штедо и радују снагу, односно и време, jer се орави и сејави врши у исто доба.

Валло је углавном самоделати две тепољиве: *да ова двојка сирава орави за орави сејави — дакле сејави преко браде а не поштате за рапор а да она оре, а у исто доба сеје, само на орети и у једном харалитном реду, тако и у илвираним реду (на одрешени растојама), „на орави“ (квине) и то илвени брво зрви! А да илвк илвувала погодбе основне замисли: да није илво сложена, дакле да је преста за грвовање, да је јака и трајна а да није скупа, да није много тежка за рад.*

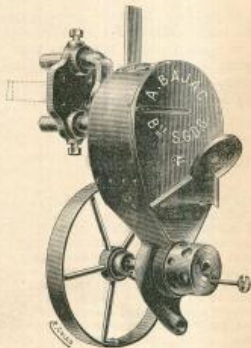
Сејалица се намешта пред ваљаним трупом, па се прво сеје, па онда зрвава, значи мора се илвико орати, овако како то захтева круиноћа зрви и врвоћа зрви. Или се она намешта иза ваљаниг трупа и онда за орави бива сејави.

Данас вемо приквалати, како су француске мајстори сирава решени то питање о илви са сејалицом.

Раднонице сирава и машина А. *Наљави* илвирера — мајстора (конструктора) од сирава израђују сејалицу (сл. 1) за намештање на илву, чија је главна врлина, да се може илвимошати, илвимошати по овио илви, био он са дрвеним или са гвозденим пределом, био но обичан паут који рапор размеће — па урватљива предани у другу браду, било да је паут обрва који се цео обрве, преорекне, те да се може повратити и орати на истом рапору, до исте браде.

Сејалица хвата 10 литара семена, сеје на врсту или у непрекидни ред, или на прекид и растојања од 30 см. Она хвата толико семена, да може до 2000 метара дугине бразде усејати, а да се не мора наово пуштити.

Сејалица је горе-доле покретна сама собом. Она засиња семе, а нагон (покрет) не бива ни пошоу зучастих колута, ни ланчицама, већ непосредно са точковица који иде „Једини“, коју ће позади засејати прито, издизати и прервати раоник и ланчица.

Сл. 1. Сејалица за плуг, сеје на врсту.

Добро за засињање семеном (сл. 1), има два низа њелја; довољно је, као што показује слика, попући га у поље с кључем урвачом, па га окренути обротно, те да сеје, по вољи, ситуије или кружније семене. Добри је као што видимо врло проста направна и довољно је имати још један допуеки, па да се могу сејати и различито колечине семена.

Може се рећи, да је ова сејалица један корак напред у решавању питања о плугу са сејалицом. Она сеје под браду, што је врлина за оранице које што од суне и за сунца лета, а нарочито код кружније семена које сеје на врсту или на растојања од 30 см. (репа стојина и шећерна, пасуљ, грамак, тикво итд.).

Сл. 2. показује ову сејалицу на плугу брабантског-обртцу или брдском плугу истог мајстора. На ураганина плуг се обрне и у тој прекреталу и сејалица заузме положај који треба. Растојање између врста усејаних, одређују раоник и сејалица. Она се наместа на грделу на дљини по жељи. У ходу плуга семе засиња браду, оранице га затрива и семе је тако одмах покривено.

Точак сејалице својим окретањем на осовини, па коју је натаскут и добом сејалице, врши сејање. На тај начин је најпоуније решено питање вагона (покрета, преноса силе) сејалице.

Сејалица с целим прибором и добом са два реда њелја (штура): за жита и за репе, пасуљ итд. стаје 75 динара у злату, теслим фабрика.

Допуеки добом са два реда штура за сивни ситно и крушно семе, боб итд. 6 динара у злату.

Точак нарочито за сивину 5 динара у злату.

Сл. 3. представља сејалицу на обраћивачу, за сејање у кућице (ораци), за сејање кукуруза, пасуља, репе итд. уопште за кружнија семена која се сеју у кућице.

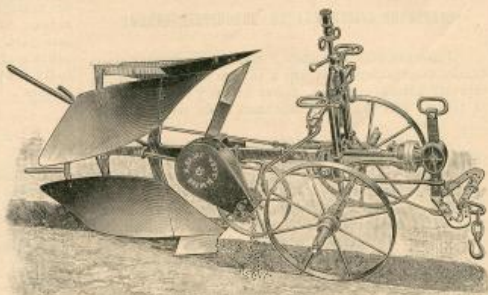
И ова се сејалица одликује својом простотом, лакоћом, лаким руковањем и добрим радом.

Понадочење повлачи што дели и пропушта семе бива пошоу опругаве (вепа) у средину, што искључује затривање и прегрешавање.

Ова сејалица засиња семе правилоно и то у кућице и колечина која се може по вољи удаљавати, на растојања која

се могу мењати и у врсту. Исто тако може се и одстојање прста мењати по вољи. Да браде иду барибар служи чланковита шљаста шина управљача. У току рада повлачи се или попушта теса, да се засевање почне или прекине.

Као што видимо сејалица врши сејање потињајући на 3 точка. Купе *F* за точковица *E* обављавају брадине за држине правца. Ако се шпр. хоће да добију врсту 60 см. раздалеко, онда се точкови и купе размакну на оно растојање, то јест по 30 см. од средине оруђа.

Слика 2.

Покретно перо или игла *D* напред такође се намести на 30 см. од осовине овог ослона.

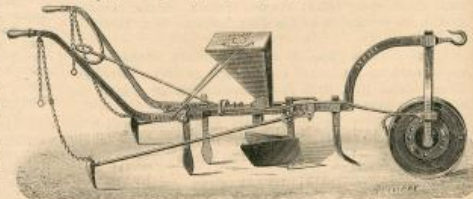
Позади, опуштајући завртљак за притисак, сејалица бива спуштена на претачи осовине точковица до малог отворника, исто тако и за напред. Дубина која се хоће, удаљена се за рило, ковач и шпурала, с тим да оно рило напред ваља да је мало више спуштено по копач.

Отвор повлаче (шибера) код *V* удвострава се, отвара и ствара пошоу нагнетке под нагнутим делом лева; кад се добије пропунтање жељине колечине семена, онда се напред притисне.

Да се сејалица пусти у рад: водити рукути и завор од кучуца метнути испод виљушке *A*; да се сејање обустави, завор затурити вонх виљушке.

Коп мора ићи с противне стране од засеива. За тај чин куча за теслање клица по ураганици *G* и десно или лево се поиче или запре клиновима.

Радник који управља справом иде поред предњег точка са две рукатке *C* и брине се да игла *D* пара трагом који су израдили претходни пут купе брадвалица *F*.

Сл. 3. Сејалица на обраћивачу, за сејње у кућице.

Семе се онда усева пошоу обе браде повучене брадвалицама.

На урвачинама не заборавају записивање и пуштање сејалице у рад.

пет часova pred вече. Posle tovovske borbe u ratu, poskritrac veliki, nije nista velicinastvenije gladoa u zivnotu.

Kao što vidimo, protiv ovog najstranijeg prirodnog neprijatelja, malo imamo sredstava, saiko dva, i to: *odizivamo* i *čuvamo* vjuzi, a drugo pušću u oblaku. Prvo je sredstvo glavno, a drugo dopuna prvog, jer ne treba nikako nisliti, da je porod ovog drugog sredstva izlizišno podizivati i čuvati vjuzi. I jedini i drugi treba da se poslužimo i da ih upotrebimo, jer tek obo zajedno potpuno vrede.

3. Treće sredstvo i kao dopuna oipna jeste *obezbeđenje* letine od grada kod *druzitava* za *obezbeđenje* useva i *plodova* od *izmeta* od *grada*, kojih ima, za *žalost*, još nemamo, a koja u drugim državnima za malu uplatu potpuno *obezbeđuju* svrnot zemljoradnika, čija se usevi i plodovi valzno na polju i svanog časa mogu biti, samo za nekoliko trenutaka, uništenii gradom. O ovim družtinama za *obezbeđenje* useva i plodova od grada nisamo je u „*Tezisu*“ više pita, a radilo se i u Ministarstvu Narodne Privrede komisije za sazeta zakona o *obezbeđenju* useva i plodova od grada, no još tako neopodno potrebni nam zakon ne dobijemo. Mi žeko se na ovu stvar narocito vratiti.

НА КОПАЊУ

Добри Боже, мили Боже, ко ће као ти
Обилату киншу даде, земљу натови?
Сво богатство у три сина дара,
Пред овим је благом као ситна шара,
Једна ситна шара.

Дед коначи док је дре,
Домак авсуда не принече...
Тако, тако,
Аз' мотика сете лако,
Тако, тако!

Спаку траву уништите,
Овак добро загрните,
А струкове разредите!
Во се граби за суетину
Тај се мора поклати
Јер ће мање рода збрати

Мање збрати.

Свуд сам добро нагнојо,
Те не отуд ије браге,
Тако су ми стари рекли,
Тако веде и све кинге,
Одвако сам, ја све тако радим,
На се брбољ богато наградим:
Амбари до крова
Зрна као злата;
Увек га до нова
Има обилата,

Као суна злата.

Кубице пасула ређе ћете наћи,
Аз' каква је сорта, одмах ћете знати,
Док редуша дође
Са пуних лонцима:
Као сир, пребрана;
На шиваке славина,
Дебела славина.

Саслушајте добро, што ћу сад вам рећи,
(Сваким даном, боже, треба авлава тећи):
Уз кукуруз пасуљ,
Посеј све што рећи,
А у лонцу савину,
Ни ветр не штеди...

Ту не иде рећи.

Не пада ми на ум, да славину штедим,
Јер је има доста.
Све ми полске радње обилно окреси...
До божиња поста
Та, има је доста.

И будева посејо сам, али много ређе,
Само ово међе,
То што вам је веда, на што воли стока,
Једно зрно мора четрдесет ока...
Па се гоји стока,
Кад на јесен све лепо саберия
Даћу вам за семе,
Јер је вредно, да се гаји
То бундеско племе.

Дед Станојива и Драгојива
Повесајте мало!
Та што сте се уздржали
Као да је сламе мало!...
Заневајте мало!

Сва природа радрагана
Воджик овим издељом:
Птица нева са свих страна,
Све жирине смилем...
Милем и обидем.

На свакомо струку,
Свуд росица обилна,
К'о виђеска дрина,
Као алам чиста...
Благодет вам блиста.

Похитајте горе до уврати,
Да смо круцици беле,
Редуша нам са доручком
Већем тамо стиве...
Њојам да смо ближе!

Хе, на зиму, Боже здравља,
Мој' ће да се слади,
Зато ваља преко лета
Љубци да се ради...
Боже, да се ради!

Тако, тако,
Аз' мотика сете лако
Тако, тако!...
Добри Боже, мили Боже ко ће као ти,
Богату или киншу даде, земљу натови!

Ст. Витас.

КОЈЕ СЕ ВИЈАКЕ, КАД И КАКО МОГУ СЕЈАТИ НА СТРИШТИНИМА¹⁾

1. **Рене угарљача.** Врло је погодна и изданина пшћна биљка за засејавање стрижита. Употребљива је за храну говеда, овца и свиња и кувања врло је пријатна и здрава храна и за почета. Усева најбоље на посухуљани и несвољитим изданима, но може успевати ии сваком земљишту. За потпуно развиће ип-требује кратко време.

Сејати ваља јуна или почетком августа месеца. Ако је земља влажна треба сејати одмах а ако није онда отекнути док кинша не падне. Поорува пшћу подрљати у вртномом прању и посејати угарљачу, (овишке или ербалином), на лаком дрљачком или браном семе површити и тада пшћу повлаћати. Довољно је сејена 3—5 килограма на хектар.

Дала неча рене угарљаче састоји се у прањемо и разређивању (струк од струка треба да буде радлажеко 30 см.) Више нежа шта да се ради. Главни је прањемо, да не зарасте у порову.

Вађене рене угарљаче бива обично копцем месеца септембра или почетком октобра, пре не што настује јаки мразива. Врло

¹⁾ Види редне Министарства Народне Привреде НВР, 12.419 од 30 јуна 1904 год. — уред дуготрајне агрономске стуре.

и привреднику из Паланке, изводећи су унесли га за члана утемељача Српског Полупривредног Друштва, и улог у 100 динара положили друштвеној благајни.

Српско Полупривредно Друштво и овим путем благодари г-ђи и г. Новаковићу на овој важкиј према Друштву.

Стотогодишњи јубилеј Ц. Кр. Полупривредног Друштва у Бечу. Ова Друштво основано је 1807 године. Први му је председник био Граф Врба. Друштво се већ сада баш припрема за стотогодишњу прославу, за време које ће се у Бечу држати Међународни Полупривредни Конгрес.

Педесетогодишњи јубилеј прославио је 1857 године великом свечаношћу у Аугартеу. Можда мнозина неће бити познато да је оснивање Ц. Кр. Полупривредног Друштва одобрено царским указом, којим су Друштву изричите понајистине дате, које су и данас у важности. Ово понајистине састоје се у томе што је Друштво ослобођено плаћања такса при општењу с властима.

Друштво стоји под протекторатом Ерихсвогца Франца Фердинанда. Данас му је председник Кара плеа Ауерсперг.

Приход од ителарства у Аустрији. Аустрија је 1900 године имала 995,291 кошница. Оне су дале 56,882 тона меда и 3,293 тона воска. Рачунамо да мед по 1 динар и восак по 3, то би целокупан приход за ту годину износио 6,666,500 динара. Сума, која и поред тога што је рачуница тако ниска цена, по којој се никад ни мед ни восак не даје — ипак знатна. Занимљива су подаци које је о овоме донео један лист. Тако, ако би сва мед и восак отио од једног да потоварино, требало би 602 вагона, а пошто један воз има највише до 20 вагона, онда би то било на 30 возова. Ако се узме округла сума прихода седам милијуна, и та сума претвори у злато, тада би тежина износила 2505,45 килограма, а ако би од овога злата направилн кокицу, онда би снага њена страна износила по пола метра дужице.

Улог јаја у Аустро-Угарску. — По значајним подацима за прво полугође ове године, улог јаја био је као и ранијих година, велики, ма да је подацио улогу од прошле године. Тако за овогодишње полугође увезено је за **49,241,528** круна јаја. Сама ова цифра довољна је поука о важности живинарства, коно би требало код нас много више дажље поновити.

НОВЕ КЊИГЕ

Уредништво је добило на припис ове књиге:

La Sorbie a l' Exposition universelle de 1905 a Liège, publié par le Ministère de l' Agriculture, du commerce et de l' Industrie, Belgrade, Imprimerie d' Etat du Royaume de Serbie 1905. Стр. 246. Са једном геолошком карташ.

Ова је књига на француском језику штампана као споменјак за овогодишњу лијежску међународну изложбу. У њој су ова чланци:

1. Географија, Историја, Језик, Књижевност, Јавна Настава од *Ј. Зриба* (1—28 страна).
2. Народност, Народна Поезија, Вера, Обичаји од *Ана Силе Трпачковића* (28—38 стране).
3. Политичка организација и администрација од *Васе У. Јовановића* и *Милоша Н. Хрстића* (стр. 38—47).
4. Државни Буџет, Државни Дугови, Новац од *Мил. Ж. Јовановића* (стр. 47—74).
5. Земљорадња, Воћарство, Винегрдарство, Стопарство, Полупривредне Установе и Законодавство, Полупривредна

Удружења од *М. Н. Лукивића* (стр. 74—142).

6. Земљорадничке Задруге од *М. Аврамовића* (страна 142—156).

7. Шуме и лов од *Ана М. Васића* (стр. 156—171).

8. Рударство од *Ана Дим. Ј. Анђула* (стр. 171—224).

9. Индустија, Трговина, Банке, Сабраћај од *Васе У. Јовановића* и *Милоша Н. Хрстића* (стр. 224—246).

10. Геолошка карта од *Ана Дим. Ј. Анђула*.

Beschlüsse des V. Internationalen Kongresses für angewandte Chemie. — Sonderabdruck aus dem Bericht des V. Internationalen Kongresses für angewandte Chemie zu Berlin 1903. Berlin 1904 8° стр. 10.

L' Agriculture en Serbie, par *M. N. Luković*, Secrétaire au Ministère de l' Agriculture. Extrait de l' ouvrage „La Serbie“ publié en 1905. Belgrade 1905. Imprimerie de l' Etat du Royaume de Serbie. Стр. 72.

Srbska plemena prasat (Српске расе свиња) написао *Светозар Љ. Ђуриковић*, ономим и књижевник из Београда. Велана 8° страна 27.

Ова је расправна шапала у „Сbornik Zemědělský“ у свесци III 1905 год., који издаје и уређује пров. Маџалик у Прерави.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК X СЕДНИЦЕ

Управе Српског Полупривредног Друштва

држана 11 априла 1905 године у Београду

Били су присутни: Председник г. Д-р. Марко Т. Лекс, потпредседник г. Вукчо С. Богдановић, благајни г. Јов. Јекић чланови Управе: г. Г. Алекса Ј. Поповић, Пера Д. Тодоровић, Мирко Милковић, Живо Шошарић, Милан Н. Лукивић, Др. Миланко Васић и Милан Јовановић.

Боджеви секретар Др. Ђ. Радић.

94. Председник саопштава, да је 5 априла ове године по подне имао часат, као Председник Српског Полупривредног Друштва да се председати Његово Величанству Краљу, Том првљиком Његово Величанства благајноче се признати нова Правила и Програм овогодишњег друштвеног рада, извештавајући се о свима важнијим друштвеним пословима. Његово Величанство изјавио је да се вада, да ће нова Управа Српског Полупривредног Друштва учинити све што узмогне да уради на остварењу друштвених циљева и у томе јој жели најбољег успеха. Ово Председничко саопштење чланови Управе поддржали су усталима и узвиком: Живо Најамни Заштитник Српског Полупривредног Друштва Његово Величанство Краљ Петар I.

95. Читају се Записници VII, VIII и IX седнице — Прилажу се.

96. Саопштава се претивне г. Министри Народне Привреде, од 31 марта ове год. Нбр. 8053 којим јунама Друштву, да је Министарски Савет решио да ваљави одлучени полупривредничка да сазме 1 вагон крушница за једну крашу и 100 кгг. осека од стоиче пре и малим Друштву, да оно ту ваљаву направни, а на пријезу и да рачна по валогу и распореду, који буде Министарство учинило — Друштво се овога посла драгољубиво приима и поступаће прома наређењу, које му буде од г. Министри упућено.

97. Новеде се реч о саврми претходних радова за област изложбу евоке, која ће се прима 11 годин Прогрмат друштвеног рада за ову годину приредити у Зајечару — Решено, да се, пре свега, одмах обавија у области територија да ће се изложба говеди, овада и нова, као и производа од ове стоке држати у Зајечару у месецу августу ове год., а дан кад ће се

држави, као i nagrade koje ће се излагачима раднавати, објавиће се доцније. (Види решење Управе од 14 марта о. г. год.).

98. Саопштавају се писма друштвеног адвоката о разним друштвеним дулжницама, као и о хонорару, који би му се имао издати за списано предмете — Решено, да у туђинство на претрес не иде, док не добије парични налог од Управе; на име хонорара, пак, да му се издаје по 15%, од онихчастих предмета, без обзира на то, да ли су они по Друштву немали повладо или не, а тај хонорар, да се издаје из буџетне партије, предвиђене на награде трошкове. Новак, који од дулжника наплаћује, да одмах предаје друштвеној благодни, а против Подружја неговителне да не предузима ништа, пошто је тај предмет примио на себе да резервише члан Управе, г. Се. Бобић.

99. Чита се писмо г. Стевана Гудовића, излагача окупиротског, којим јавља, да са својим браћом Михаилом и Владиславом, унесући свога оца пок. Јеврема Гудовића за члана Утемељитеља Српског Пољопривредног Друштва и шаље одмах на тај циљ 100 динара — Управа Српског Пољопривредног Друштва прима овај прилог са захвалношћу и решава, да се уноси г. Стеван за пошле слаку пок. оца, која ће се уредити у коло осталих чланова утемељитеља друштва.

100. Износи се на решавање молба Управитеља школе шарбановачке, који моли, да се по школи употребу уставе школе извесне календарне платне у пола цене — Решено да се по молби уступи.

101. Чита се писмо г. Лазе Р. Јовановића, с којим праћа дело „О производњи и преради лана“, које му је на основу писмога, извањавачки се, да се тога посла не може пријати — Решено, да се пошље г. Дим. Буричићу, држ. економу за оцену и мишљење.

102. Чита се молба г. Боже Новаковића, економа из Брањева, који моли да му Друштву прода извесну количину глатке жита — Пошто је жита сажом Друштву потребна, то се не може продати.

103. Саопштава се избор нове Управе Жупске Пољопривредне Подружје — Прија се к знању.

104. Саопштава се извештај порубина од 4000 кгр. семена детелне луцерке — Прија се к знању и одобрава.

105. Секретар саопштава да се г. Несторовић није одвајао друштвеној молби да прегледа друштвено имање и да своје мишљење о извршеној потребним оправкама — Решено, да се оваквима Председништво, да поново код другог инжињера и с њим се о потребним оправкама споразуме и према томе да се оправке одмах изврше.

106. Реворент за извештаје друштвене радоне резервине о извесним радничка г. Сметара Гавриловића, који је Друштву на штампале предло — Решено, да благодник поднесе извештај о могућности штампале оних радона.

ЗАПИСНИК XI СЕДНИЦЕ

Управе Српскога Пољопривреднога Друштва

држане 25 априла 1905 године у Београду

Присутни су били: Председник г. Др. Марко Т. Леко, потпредседник г. Вучко С. Богдановић; чланови Управе: г. г. Алекса Ј. Поповић, Петра Тодоровић, Мирко Милошевић, Јивко Шкорчац Милан Грковић, Милош Н. Лукићенић, Милош Јовановић и благодник Јован М. Јекић.

Бележник секретар Д-р. Б. Радић.

107. Присутни се избору секретара, за кога буде једногласно изабран доцнашњи вршилац дужности секретара г. Д-р. Б. Радић.

180. Приступаће се даље избору благодника, за које се нешто пријавило 20 кандидата. — По ширшој прегледу и оцени списа поднесених погледу, буде изабран великом гласови г. Јевта Навдуровић, књиговода Министарства Народне Привреде у Новаци.

109. Износи се на решавање предлог Дирекције Српских Државних Железница о наплати диворенције за изабљено семе од луцерке у прошлој години. — Решено, да се по учињеном предлогу поравна Друштву са Дирекцијом без суда и

плати поновни првобитно тражене суме, што чини 315-46 динара, да се о томе Дирекцији извести, а благодник друштвеној изврди да ову суму Дирекцији пошље на кредита буџетом одређеном на помагање пољске привреде уопште (тач. б. издавања).

110. Поводе се реч о извештају за оцену *јабучара* у ужитком и подирском округу, који су подигнути на основу расписаног стежаја о утицāju наводних радона. — Решено, да се пријављени тактичарима јави, да ће се оцена пилоних Јабучара извршити крајем месеца августа о. г. а и међутим да се благодарително учини избор извештајка.

111. Подноси се на одобрење предлог уредника Календара за чланке, који би излази да ужу у Календару на 1906 година. — Српски предлозених чланова одобрава се с тим, да садржина Календара не пређе 10 штампаних табака, а за штампале да се расписне стежај, на која од штампарнија буде повуцала чисту и читку, а приј том и најистинитију извештај, да се пој штампале уступи.

112. Уредник „Тужака“ предлаже хонораре за штампане чланке у 10, 11, и 12 броју. — Одобрава се по предлогу уредничког и постојећој форми, а књигу хонорара да овере чланови Управе г. г. Милош Грковић и Милош Јовановић.

113. Економ извештај рефератом пита: да ли да се и ове године прекају виноград и друштвених прерађивача, као и досада што је чистио? — Решено, да се прекаје и ове године протуда, а за контролорство да се изврше извештај у које ће се свако прекање са извештајом такође приложити а приход отуда у друштвеној благодни уносити.

ЗАПИСНИК XII СЕДНИЦЕ

Управе Српског Пољопривредног Друштва

држане 2 маја 1905 год. у Београду

Присутни су били: Председник г. Д-р. Марко Т. Леко; потпредседник г. Вучко С. Богдановић, и чланови Управе: г. г. Алекса Ј. Поповић, Јивко Шкорчац, Милош Грковић, Милош Н. Лукићенић и Ст. Бобић.

Бележник секретар г. Д-р. Б. Радић.

114. Читају се записници X и XI седнице, који се, после неких измена, примају.

115. Председник извештава Управу о преради касе новоизабраног благодника. — Прија се к знању.

116. Члан Управе г. Алекса Ј. Поповић чита свој реферат о уређењу земљене изложбе жита. — Поднесени реферат, који је у свима појединостима нестрпко изведен, уједи се у начелу, с тим да се пре свега, објаве за изложбу, одмах штампалу и распалу, а у циљујој седници да се избере пири Одбор, који ће према изложеном појединости такмача у реферату, изредити детаљнији програм за изложбу, која се има приредити у првој половини месеца септембра о. г. у Београду.

117. Износи се на решавање молба г. Више Матина срп. економа, да му Друштву уступи по отвореном рачуну два бурета плавог камена и једну балу равије. — Решено, да се аз радата, који су г. Матићу већ извршене понасти, не може по молби учинити.

118. Саопштава се акт Јубицанске Пољопривредне Подружје, којим новостава Друштву, да престаје даље радити, пошто друштво новина друштвеним Правилима не може даље остати, и моли, да Друштву пошље спис извештајка на Збор, који ће се престанку Подружје решавају, а који ће се одржати 15 маја у Мрчајцима. — Решено, да се Подружјини дотични чланови нових друштвених Правила објасне да Подружја према њима нова узрока да престаје а да се г. Кушаковић, професор Гаварење Школе у Краљеву, као редовна члан Друштва умоли, да у име Друштва оде на речени Збор и усмено објасни потребно схваћене чланове нових друштвених Правила и на тај начин спречи престаје то Подружје, која се тек сад поново и конституишала; да се за г. Кушаковића од г. Министра Народне Привреде изомли потребно одсуство, а г. Ку-

ЗАПИСНИК XIV СЕДНИЦЕ

Управе Српског Пољопривредног Друштва

дроме 16 маја 1965 године у Београду

шаковићу да се на име двојице иза 10 динара и призна путни трошак, колико по поднесеном рачуну буде износио.

119. Чита се резолут о раду г. Драгана Липчевића: „Вође у околини Пожеге“. — Прима се к' знању и усајај измашљиве референта, да се питања у Пољопривредно Гласнику.

120. Подноси се рад „Зараде белеги на пољима“ од г. Балгоја Тодоровића на издешке даља поступак. — Решено, да се, према резервати референта за књижевне радове, оно дако поше на оцену редовних члановима друштва, с г. Шкоди Рајковићу, нову фаворитовског одоса Холајске и Огледне Станице Министарства Народне Препреде и Животињу Јуришићу преосору.

121. Изасланици друштва за образовање изложбеног одбора у Зајечару ради припремања изложбе, с г. Жикио Шкорца и Милом Грковићу подноси на одобрење распоред свога путовања, по коме ће се на пут кренути 5. а вратити у Београд 14 маја о. г. — Одобрава се.

ЗАПИСНИК XIII СЕДНИЦЕ

Управе Српског Пољопривредног Друштва

дроме 9 маја 1965 године у Београду

Била су присутни: Председник г. Д-р Марко Т. Лео, пот-председник г. Вучко С. Богдановић и чланова Управе с г. Борисав Тодоровић, Мирко Милковић, Пера Тодоровић, Милом П. Лукићем и Душан Краљковић и блазици Јов. Нандуровић. Бележко секретар: Д-р Ђ. Радић.

123. Чита се Записник XII седнице. — Прима се.

124. Саопштава се поштом Српских Земљорадничких Задруга у Загребу на Конгрес, који ће се одржати 17 и 18 маја о. г. у Дарувару. — Прима се к' знању с тим, да се од стране Друштва поздравна Конгрес дошљом.

124. Износи се на решавање предлог о штампању превода г. Светозара Гајићковића „Гушунџа у погледу сточарског“. Пошто према резервати блазицивог новца бугарског сточарског да се тај спис у овој години штампа, то је решено, да се за његово штампање схвати у буџет за идучу годину нарочита сума.

125. Саопштава се поштом г. Добривоје Томића за израду дијаграмских таблица о кретању и раду друштвеном уопште. — Решено, да се о томе извести одбор за изложбу коју Друштво о својој слави припређује и да он поднесе о тия таблица своје мишљење: да ли су оне Друштву уопште потребне и да ли би биле повећале могућности, да се оне даду нарђати? како би Управа могла према томе извести учинити даље што би за потребно нашло.

126. Износи се молба Акс. Богдановића, фабричани пољопривредних справа на Краљеве, који воли, да му Друштво отпусти 8 кош. путнова обртам, које је он нарадио. — Решено, да се узложи Управа Ратарско Школе, да она учини оглед са овим путном и о његовој употребљивости поднесе Друштву своје мишљење, како би Управа Друштвено о окупу попуњеног броја тих путнова могла довести своје решење.

127. Ваздајни саопштава, да су пријављени и други нов Алексиандра М. Секулића уписани петом за члана увељача Срп-Пољопривредног Друштва, и предлаже на тај даљ прикупљених 100 динара. — Овај прилог призна Управа са захвалношћу и решава, да се узложи Управа Ратарско Школе, да она учини оглед са овим путном и о његовој употребљивости поднесе Друштву своје мишљење, како би Управа Друштвено о окупу попуњеног броја тих путнова могла довести своје решење.

128. Поводом тия, што су неке Подружнице сејанца Друштва, да не могу даље остати услед одређа нових друштвених Правил, — Решено је, да секретар поднесе извештај о данас постојећим Подружницама, како би се према томе могло даље учинити шта треба за оснивање обрђуних и одржавно осталих Подружњи, које би биле вољне да своја Правла према новим Друштвеним Правлима саобразе.

Била су присутни: Председник г. Д-р Марко Т. Лео, пот-председник г. Вучко С. Богдановић и чланова Управе с г. Алекса Ј. Поповић, Жико Шкорца, Пера Тодоровић, Милом Жикио-вић, Милом Грковић и Душан Краљковић. Пријетствовало блазици г. Јовта Нандуровић. Бележко окомом Макс. Т. Болавац.

129. Чита се извештис XIII седнице — Прима се.

130. Приступа се избору одбора за припремање излож-ске изложбе порате књиге, и по предлогу резервати г. Алексе Ј. Поповића изабрани су за Београд: с г. Илијом Јовановић, позвани Централ, Милом Капетановић, професор Вел. Школе на респектозност, Вучко С. Богдановић, начелник Министарства Народне Препреде, Милом П. Жикио-вић, управник Чиновићеве Задруге, Др Животињи Ђорђевић, професор Универзитета, Алекса Жикио-вић, секретар Министарства Народне Препреде, Др Ђорђе Радић, секретар Српског Пољопривредног Друштва, Мирко Милковић, управник Топчидерске Клозице, Милом Јовановић, индустријалац, Милом П. Лукићем, секретар Министарства Народне Препреде, Пера Павловић, професор и управник Музеума, Светислав Томић, окр. марши лекар, Ристо Ристић, извозник, Петар Зурин, учитељ, на Саници, Јован Червено, бановина и Алекса Ј. Поповић главни марши лекар; на унутрашњости: с г. Влахом Шумахер и Кристијан Шеуе, индустријалац из Вел. Школе, Тео П. Клевић, индустријалац на Јагдине, Петар М. Трибунац, трг. из Смедереве, Јуба Сретовић, трг. из Пирота, Радомир Нешки, проф. Ратарско Школе из Краљева, Војислав Драговић, окр. марш. лекар из Пиня и Јопа Марковић, окр. економ из Ђуприје. Изабрани одбор омишљиво се, да се избором и другим анга које сам дупликаци. Први саставак чланова одбора на Београда да се сазове у седницу 22 ок. месеца у 10 часова пре подне, а чланови на унутрашњости да се о избору извести и узме за сврху.

131. Чита се извештај друштвених изасланика о извршењу припрема за припремање изложбе изложбе говеди, овада, кола и вилкових припрема у Зајечару, као и извештис конвенције економ и Неговићу индустријалац Крајинске Пољопривредне Подружнице, поводом припремања сточне изложбе у Зајечару, на којој је израђена жеља изасланицима друштвеним и Друштву, да се изложбено област провинци и на српско-босанскохалатички, порекли и едуктив српсима крајинског, са ралогат: што сточарство у поменитим срединама не стоји на висини као што је случај са осталим срединама, који су ушај у изложбено област, и тиво биле постануци на рационализације сточарств. — Управа на своестраном саветовању признала је извештај својих изасланика са захвалношћу, одобравајући у свему њихов рад, а ралогат конвенције да прошире изложбене области и на поменова три среза иже могла уевојити из ралогат: што је изложба већ објављена, те се сада не може нешто, што и сама конвенција признаје, да је сточарство у поменитим срединама на примитивном ступњу, те се неби изамо шта каљано ни изложити, како се за овакови изложбе тражи, на онда и збор уљачности нешта изложбе од поменитих средина. Управа ће се радovati као што ише поствалана на изложби буди на поменитих средина.

132. Чита се писмо г. Министра Народне Препреде, којим извештава Друштво, да му је на име пољиви за награђивање изложбених излагача одредио и то: за област изложбу говеди, овада, кола и вилкових припрема у Зајечару 5000 динара, и за зонаљску изложбу живине 5000 динара. Одрешене суме имају се издати као награда Министарства Народне Препреде на основи чл. 13 зак. о унапређењу сточарства и чл. 27 Правилника за награђивање петом закона — Управа призна ове саопштење и знању са захвалношћу.

133. Чита се писмо Пољопривредне Подружнице у Крајини, којим тражи одобрење, да може остати као Округна Подружница за српско-бугарске и тивочки. Пошто по Правлима Друштвеним тив се прво у свакој округу освајати по једна Пољопривредна Подружница, а захтев Подружнице Крајинске коси се са тия нарђелима, то је решено — Да се не

може усвојити захтев Подружине, докле се претходно не буде образовала једна Подружина за цео округ тиночка.

134. По питању о пријему у састав Друштва нове образоване Моравске Пољопривредне Подружине у Влашким Дољу, средом моравског округа пожарничког — Решено да се не може пријети у састав Друштва, док се према члану 34 Правила не оснују округне Подружине.

135. Чита се писмо г. Владе Кунаковића, проф. Гатарске Школе и председника Жичке Пољопривредне Подружине, којим извештава Друштво, да се прима да као чланови Друштва приступије Збору Љубељске Пољопривредне Подружине у Мрачљевцима, као и да ће на истом Збору с својим другом г. Радомирком А. Пешивећем, проф. држати предавања на председарства и подизања винограда на америчкој подлози — Уиравла прима ово саопштење са захвалношћу.

136. Чита се писмо одбора за припремање X Конгреса Српских Земљорадничких Задруга у Пожарницу, којим објављује Државни Конгрес и позива она лица, која би желела држати предавања на истом Конгресу, да се са својим темама пријаве. Решено да се писмо у складу штампана у „Тезаку“.

137. Чита се писмо г. Милошана Симоновића из Пожеге, којом тражи помоћ за подизање једног забјарца на простору од 2940 хектара — Решено да се за ову помоћ упути комисија, да се молбу обрати Господину Министру Народне Привреде, пошто Друштво не располаже пованим средствима, да би могло и овакова предузећа потпомогати.

138. Чита се писмо Господина Министра Народне Привреде, којим тражи да Друштво набави и пошаље у гропцу Министарства награде одликованим личина за предмете послате а не употребљене за лијечну наложбу; даље, да се предмети који се чувају могу задаре за друштвену забјрку, а предмети подложни казну изложе продаји заједно са судоница, а добијени новац пошаље Рачуноводству Министарства Народне Привреде — Решено да се награде, у колико их Друштво у своме магацину нема, набаве и одликованим личина пошаљу, а Министарству достави рачун воншаља на нешаљу; да се, даље, пошпу сви предмети који се Друштво поклањају, као и они који ће се налажити продаји. Продају да изврши јавним надметањем Друштвени благајник и добијени новац воншаље Министарству.

139. Председник саопштава да је г. С. Теодоровић из Панчева послао на уред један побијанивац припад и отргат — Решено да се г. Теодоровићу припад и отргат стани на располагање, пошто га Друштво није могло употребити.

СТЕЧАЈ

По одлуци Управе Српског Пољопривредног Друштва од 25 ок. мес. пријиме се за „Почасни до“ Пољопривредног Календара за 1906 годину чланци, који ће расприваљати оне теже:

1. О напореду.
2. О сејању и престајању сејалица.
3. О гајењу кукуруза.
4. О гајењу кромпира.
5. О подизању вештачких ливада.
6. О неговању ливада.
7. О производњи раног поврћа.
8. О неговању младог винограда док не стигне на род.
9. О сирењању буради за бербу грозда.
10. О гајењу јабуке.
11. О сушењу воћа у велико.
12. Најважније напомене о неговању стоке.
13. О гајењу кошована.
14. О свињској куги.
15. Лекарске поуке за варод.
16. Приповетка са пољопривред теменацијом (оригинална).

Чланци се издају написати јасно, популарно и што краће тако, да поједина чланци не износе више од три штампана листа, и да имају, према потреби, и што више слика, у ком случају може чланак напети и до четири штампана листа.

Сво чланке треба упутиати Српском Пољопривредном Друштву с издвојеном: „да Пољопривредни Календар“ а издати рок за подношење чланака одређен је до *конец јула ове године*.

Награде штампаних чланака могу бити од 60—80 динара од штампаних табакана, а оригинална приповетка наградиће се одеском.

Бр. 2931. Из календарије Српског Пољопривредног Друштва 26 априла 1905 године.

ОБЗНАНЕ

ПОТРОШАЧИМА СЕМЕНА ОД ДЕТЕЛИНЕ ЛУЉЕРКЕ

Како је наступила травања овог семена, то се потрошачи овим извештавају, да је **ново** семе присељено за сејање у јосеи и то најбоље француско — „Прованс“, често од сваке *уроднице и велике посеве*, а цена му је одређена 170 динара од килограма.

О Г Л А С И

ВИНОГРАДАРИМА И ВОЂАРИМА

Препоручујемо Нехвиљову прекалицу, намену „Аустрија“, као најбољу и најтрајнију а која се употребити може и за прекале воћака.

Иста се добија може у Београду код: Српског Пољопривредног Друштва, Браће П. Радојковића и Драгомира Здравковића; у Крагујевцу код Сине Ј. Стојановића, у Смедереву код Симића А. Павловића, и у Пожарници код Стевана Ђ. Шајновића.

ПОВЛАШЋЕНА ФАБРИКА ПОЉОПРИВРЕДНИХ СПРАВА И МАШИНА

БРАЋЕ Р. ГОЂЕВЦА

У БЕОГРАДУ

ПРЕПОРУЧУЈЕ СВОЈЕ СОПСТВЕНЕ ИЗРАДЕ

ПРСКАЛИЦУ ЗА ПРСКАЊЕ ВИНОВЕ ДОЗЕ

до данас најусавршенију и од стручне комисије Српског Пољопривредног Друштва, као и од већине еколога и виноградача, опробану под називом

„КРАЈИНА“

са знатно јевтинијом ценом него ли оне са стране донесене а квалитетом и својом солидном израдом никакко не уступа први страним патентираним фабрикатима те врсте.

Иста се може добити и код Српског Пољопривредног Друштва, и у нашем стоварништу до Народне Банке. 10—10

Кушаковића аптека код Св. Ђорђа — Врање

Препоручује своје богате стоварнице лекова: разних српских и страних специјалитета, који су од г. г. лекара препоручени, а набавља и све опробане специјалитете — лекове, који се преко новина и календара препоручују.

Кушаковића Калодонт

за пегу зуба и сви остали производи награђени су на великој међународној изложби у **Енглеској у Лондону** „златном медалјом“ и дипломом; у **Атини на грчкој изложби** „сребрном медалјом“ и дипломом; а са **Италијом** Српског Пољопривредног Друштва добила је две похвалнице: за *високи погон* и *сок малине*.

Против шифофула, отока мљезда, малокрвности, оспи (т. ј. епидемича), и осталих кожних болести, које од

вечите крви проистичу, најбоље је и најестуријне средство за децу и одрасле

Кушаковића Рибли Зетјин

Са једним гвоздињем — (51 јесога с. ferro-jod)

Исти је зетјин врло пријатног укуса и мириса тако, да га и најмања деца без икакве одвратности врло радо пију. Дуготреником употребом овога зетјина деца се лако поправе и добију светлу и румену боју лица, кра се очисти, а кад је крв у организму чиста, и болести се ређе појављују.

Овај је зетјин препоручен и од г. г. лекара како у Београду, тако и из унутрашњости Србије.

Употреба: деца се даје по једна кашичка дневно по 2 пута, а после тога по једну кришку леба да поједе; одрасли узимају по 3 велике кашике дневно.

Размишља се по целој Србији обратном поштом, и са најумеренијом ценом.

Кушаковића аптека код Св. Ђорђа — Врање.

11—12

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од пет врсте једног ступца по 10 пара дан; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца **Већим огласима:** *Цела страна* 10 динара (10 круна аустр. вредности), *пола стране* 5 динара (5 круна аустр. вред.), *четврт стране* 2-50 динара (2-50 круна).

За оглашавање више пута, 10 од ево јевтиније.

Преглед 20 и 21 броја „Тежак“. *Умет:* Треба ли винограде окопати? — Баку вредност имају добри пшеници. — Монголија. — Чување пољопривредних производа. — Практични савети младим пољопривредницима. — Штук са епидемијом. — Грнд (туча). — На коњаку. — Које се биљке, кад и како могу сејати на страницима. — Живинарство на Балкану (пасташиње се). — Велике. — Гласик. — Нове књиге. — Друштва и подржански списани. — Стеној. — Оброта. — Огласи. — Цена огласиња.

ИЗДАЈИ ДВОСЛОТНИМНО
1, 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
ПИСМА
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
У БЕОГРАДУ
ПРЕТПЛАТУ ПРИБИМАЈ У СВЕ ПУКТЕ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЊЕ ЦЕНЕМА ОД АПРИЛА
1909 ГОДИНЕ ЈЕ 204 КРЕСНИХ ДРУШТВИНИ
ПОСРЕДНИХ ИЗДАВАЧА.

Цена гласника изложена је на
последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво издати
Продисанин Д-Р МАРКО Т. ДЕНО
ЧАРНАТИЊА УЛИЦА БР. 15.

БРОЈ 22.

У БЕОГРАДУ, 1 АВГУСТА 1905 ГОДИНЕ

ГОДИНА XXXVI.

У КАКВОЈ НАМ БИЉНОЈ ХРАНИ ОСКУДЕВАЈУ ЗЕМЉЕ

Бад би се сваки ратар, поред правилног прибирања, чувања и употребе стајског ђубрета и других отпадака, могао лако научити и да **позна у каквој му биљној храни оскудева земља, онда би се врло брзо одомаћила употреба и осетљивост ђубрета.** — На топлоће овог таквога сазнавања гласнице земље скренулисмо пажњу поштованих читалаца *Тежак* у броју од 1 маја ове године.

После тога а у органу нашега *Савеза Земљорадничких Задруга* у броју од 15 јуна ове године изложио је чланак г. Лозанића, који нам је дао повода, да се сад опет на ту ствар вратимо.

Да се ослабеле земље могу снажити вештачким ђубретом, у то не сумња нико. Не само школовани пољопривредници, већ и многи други ивици су првине кад да виде огледа са вештачким ђубретом. Кад год се говори у школи или иначе ради науке о ђубрењу поштите, редовно се показују и огледа или у сактајама или у полу о томе, како је земља, која је напуњена са вештачким ђубретом много плоднија од земље, која није напуњена. Лако је дакле таквих простим огледима показати како се вештачки ђубретом знатно повећава принос.

Али није тако лако познати, у *какој* нам биљној храни за *поједине* биљке оскудевају разне земље.

За тај посао потребна је много већа спрежа од оне којом обично ратар располаже.

И ако ипако никога не задовољава такву оцену земље, ипак ни један није тако пошудан и прост, да би се вама сваки ратар могао лако послужити. Од тих разних начина за сада се сматра да је најпогоднији и најпростији начин који предлаже *Вагнер*, један од најчужвијих немачких агрокултурних хемичара. На тај (*Вагнер*) начин, судећи према упуству г. Лозанића за извођење вегетационих огледа, и наш *Савез Земљорадничких Задруга* извршио је код нас за више места огледе са вештачким ђубретом и о тим огледима за 1903 годину објавио је и извештај. На крају тога извештаја од г. Лозанића изведени су и „*закључци*.“ Нека нам се дошпете, да се овој прилици само мало задражимо код прве две такве тих закључака, који су, како се у томе извештају помиње, изведени на основу *напоњених* огледа и који гласе:

1. Да су нам многе земље *напуњене*, пошто нам је принос мали и пошто им га ђубре повећава знатно*.

ЦЕНА ЛИСТУ

ОД СРБИЈАМУ
НА ГОДИНЕ 0 ЛЕВ. ЗА ПОДА ГОДИНЕ 3 ЛЕВ.
ЗАМОН ПОКАЗАТИ, ЧЛАНОВИ ОНИ ДРУШТА,
ДРУШТВИ, ОСНОВ, МЕЛОД, КОМНИК СТАЛ,
КАРА, УЛАС, МАЛОСТЕРИ, НЕМАЛОСТЕРИ
ДРУШТА И ЧЛАНИ ВРМА ДОМАЈУ ЛИСТУ У
КОДА КРЕВ, АКО ВОЛАСЕ ПИТАЈУ УПРЕДИ
ЗА КРАЈ ГОДИНЕ.

НАМ СРБИЈАМУ
КА ГОД 3 БРАК НАК 4 БОР. А. ВР. ВО СРП
ПОЉОПРИВ. ДРУШТВИМА И ВАРКОН ЧЛАНОВИ
КАО И СРПСКЕ ЗЕМЉОРАД. ЗАДРУГА И ЧИ-
ТАЛАЦИ, КРЕВ, КОЛОМ И МАЛОСТЕРИ ДО-
МАЈУ ЛИСТУ ЗА 6 БРАК. КАН 3 БОР. А.
ВР. КАД ПИТАЈУ ВОЛАСЕ ПИТАЈУ У
КАД СЕ ПИТАЈУ КАД ОНОГ ДРУШТВИМА
БРОЈ 1904 ЗА КИ СИ ЛИСТ СТАТИ.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
МИЛОШ Н. ЛУКИЋЕВИЋ
САРАЈЕВСКА УЛ. БР. 25

* 2. Да се и самни вештачки ђубретом могу с коришћу снажити ослабеле земље, али је боље и економичне тим ђубретом допунити недостатак и појачати снагу стајског ђубрета*.

Да се до таквих закључака дође, као што смо већ поменули, *нису* нам потребни *нарочити* огледа јер све је то *одомаћено* познато и о томе имају други, културно од нас напреднији народи толико искуства, да је сваким измишљеном нарочитим огледима доказивати, да се ослабеле земље „*могу с коришћу снажити вештачким ђубретом*“ итд.

И так г. Лозанић на првој страни свога извештаја о огледима са вештачким ђубретом ипак: *сиромаштво* наше земље показује: *до су нам земље напуњене*

На кад се то зна, онда и без огледа може се унапред знати, да кад се напуњена земља боље наћубри, да ће дати и бољу жетву.

Не намеравамо ипак бено овој прилици да говоримо о извештају г. Лозанића о огледима са вештачким ђубретом. Оне две тачке *закључака* из тога извештаја пожељно смо само ради примера да погледамо, како ипак мишљени на *тако* закључке из вегетационих огледа у чланку: „*Вештачко ђубре*“ од 1 маја ове год. на које је можда пожељно г. Лозанић кад нам је одговарају у листу „*Земљорадничка Задруга*“ од 15 јуна ове године.

Огледа са вештачким ђубретом по Вагнеру не чине се да би се доказало: „*да се и самни вештачки ђубретом могу с коришћу снажити ослабеле земље*“, већ да би се сазнало у *какој* нам биљној храни за *поједине* биљке оскудевају разне земље.

И у том погледу није нам потребно неко наше раније искуство¹⁾ јер и ту се можемо послужити страним искуством као што се послужамо и г. Лозанић превојнују да се у славном по *Вагнеру* у код нас предужмају вегетационим огледима.

Вегетационим огледима, ако се они само тачно изврше, може се према земљишту и врсти биљака најпогодније сазнати, које је ђубре земљишту потребно, ипак од почетних огледа знамо више иштего по користи.

Такође је мишљено био раније и сам г. Лозанић, јер своје упуство за извођење вегетационих огледа извршио овој напоњеном²⁾. „*Не само* да се требају предужавати овога упуства

¹⁾ Напоњено о огледима са вештачким ђубретом у Србији 1903 год. страна 3.

²⁾ Извештај о неким огледима стр. 17.

до najvažnih situacija, veš spakni treba da razminjalo o svemu šta radi i da otklanja svaku nezgodnost. Jer samo tačnije ogledi mogu doneti do istinitijih zaključaka, a netačnici bi nas obmanuli. Zato je bolje i ne graditi ogledne po graditi ih pogrešno⁴. Tako je razvijeno čeno g. Lovažnik te ogledne u sad u čitavnu od 15 juna veći da „ogledni i više tačnosti mogu poslužiti za približniju ocenu snage ispitivačkog zemljišta; jer he i takan ogledni pokazati u kojim hranljivim delovima obiluje ispitivana zemlja, a u kojima oskudeva“.

U prilog tih ogleda „izne tačnosti“ navodi g. Lovažnik kako se „vinaš ozonokalcijevog hūbreta“ veše izgubiti „jer se veže za zemlju“.

Neverovatno je da g. Lovažnik ne vidi, koliko je tom na-pomenom omdonovao vegetacione ogledne.

Neto se tako zaboravila g. Lovažnik nad tiradi, da izvo-đenje vegetacionih ogleda nasla da niše lak posao sino onima „koji ka usku raditi.“⁵ Kad g. Lovažnik vna skelosti da nam i takan ugor ušutuje, onda bi ga molili, da to neto kaže npr. i *Dr. Gerlaku* profesoru u Poznanju jednom od najpri-raznitiјih stranih autora, koji nam kaže, da inaševne vegetacionih ogleda niše tako lak posao a kone se zbog toga ni u kon slučaju ne bi moglo reći *da te isosove niše radno!*

Evo šta se po Gerlaku uglavnom kod takvih ogleda trakti.

„Da bi nam pomoguti ogledni nenaš za rukon kako namla treba pre svega *izabrati podese ogledno pole*. Ono mora da je po mogućstvu pojedinačno u sastavu i ravno, jer ninaše na pojedinih delovima oglednog pola i pri pojedinačnom hūbreru u obradi bilake he se različito razvijati i to he smetiti ogledu. Dale je potrebno da ima i *kontrolnne parcele* t.j. svaki pojedini vegetacioni ogled treba završiti na samo jedan put veš u neto doba *najmanje dva put a najbolje tri put*. Pojedina ogledna pola treba da su *1 do 25 ara* velika. Od zemljišta i drugih prilika znanen, koju lemo veličnu oglednog pola *izabrati kao najbolju*. Od veličnoga je značaja i pravilno hūbrere pojedinih parcela“ itd.

Šek toga ne treba izgubiti iz vida, da pojedini ogledni na jednom zemljištu vide samo za onu bilaku, za kojom je ogled izvršen i da rezultati dobivena na jednom zemljištu nizaју lokalne vrednosti i ne vake za druge krajeve.

Kad se to sve zna i kad se toše dođa, da niše dovoljno samo završiti vegetacione ogled veš treba i za *vreme ogleda činiti posmatranja i činiti Dobivene rezultate* itd. ogled se nikaše ne može reći da je to tako lak posao da ga kao što g. Lovažnik veši „može izvršiti svaki ratno“⁶.

Onakav zaključak g. Lovažnika izgleda u toliko čuđno-patiji što i on u svoim ušutstvu za vegetacione ogledne glavnom te isto trakti što i *Gerlak*.

„Iz iskustva zna se,“ veši dalo *Gerlak*, „da ratari vrlo verado čine takve ogledne, naročito kad treba o vlna da podnese navaštenja. Nadgledne ogleda smatraју kao dosta zametan posao. Naprotiv vešina vrlo rado ušutava potrebno zemljište i daје radnu snagu, samo ako pri tom službenici poloprivrednih oglednih stanica izviđu da se stvaraју do nadzoru i podnashaju navaštenja. Stoga se preporučuje da svaka provincija bude neprekidniva oglednih poljaka, na kojima bi se po netom planu radilo. Poloprivredne ogledne stanice rukovodile bi tih ogledniza. Preko tih ustanova veš i sad se vešim delom predumiјu ogledni hūbrera. Poloprivredne

ogledni stanice u štavu su da ninaše potrebna ispitivana zemlja i u vlnako bi se došlo do pojasnih rezultata, da ih objase bližim ispitivanjem, ogledniza u vegetacionoj stanici i analiziranjem poljovnih biljaka. Otuđa bi te stanice bile najpovoljnije, da prime oshte rukovane i da sastavlaју po-jedine rezultate, koji su u svakoj provinciji dobiveni. Rukovane nax pojedinih ogledniza najbolje je da se poneri štutini učiteljima, jer oni moraju najbolje poznavati vrste zemlje u vlnakovim provincijama i poštare mogu odrediti mesto, na kome treba ninariti ogled. Štutni učitelji imali bi dale da ninaše ogledno pole, da nadgledaју hūbrere i jetvu i da oškoloprivrednoj oglednoj stanici podnesu navaštenja. Nihova bi dužnost bila da o vlna pitavalja u tom ogledu daју potrebna obaveštenja t.j. o vrsti zemljišta, o vlninu hūbrera o razviku biljaka, o klimatskim odnosima i o dobivenim rezultatima jetve“.

„Na taj način košuju je da i ninaš posedični ninaše takne ogledne. Kad se uzme u obzir, da se u rukama vlnah posedičnaka“ (u Nemačkoj) „vlnazi 50“⁷, zemljišta, koje za poloprivrednu službu i onda se mora priznati, da se upravno u tih krugovima mogu postići velike koristi od taknih oglednih. Izvršivanjem taknih ogleda dobiva štutni učitelj stalno gledište. On nauči da vlna u čeku oskudna zemlja u većnjoj oblasti i tako je u štavu da kritički ocenjuje vline nvaštenja, u kojima se čie ono čie ono objašnaje kao tačno, i da ninaše ono što vlnovini prilikaš odgovara“.

„Ratari bi imali samo da stane na raspoloženo zemlju i da se staraју oko obrade pola, sejmla i jetve plodova. Ali sve to ninaš pod nadzorom štutnih učitelja“.

Kad bi imali štutne učitelje i druge poloprivredno ustanove koji drugi od nas kulturniji narodi odavno veš imaju, onda bi nam lakše bilo i „preporučiti namu nazadnu poloprivredu“.

Ovakvo nam moramo upravljati prema onom što imamo i glavna je *vestina* kao što vidimo u *primenjavano znana do noga se u nauči došlo i u veštom organ-izovanju pojedinih radova, koji bi doneli koristi našoj poloprivredi*.

I ako na kalamet još ninaše štutne učitelje i druge vlnakije poloprivredne ustanove, ninaš koliko god se može korako raditi na usavršavanju naše poloprivrede.

Za svaki veši naprednici načini rada dobro bi bilo pre svega antažovati ninaš državne ekonomie i ninašerovovati i druge školovane poloprivrednike kao i ljubitelje poljke privrede u narod. *Saznati ih u naračne lborove, na kojima bi se raspravala pojedina teža kod nas još ne rešena poloprivredna pitanja, na kojima bi se državni ogledni predavašima i davali naračita ušutstva o vršenu pojedinih radova, itd.*

U koliko je daleko košuju Džakani Eklononi i drugi školovani poloprivrednici vršili bi privremeno dužnost štutnih učitelja.

Po sebi se razume da pored toga treba najpogledniji nastaviti, da što pri dobije i *vrane štutne učitelje*.

Neto tako mi izvalo i jednu Agriculturnu Henskuju La-boratoriju, koju bi da se sreće, trebalo veš odavno pro-iriti, kako bi što bolje odgovorila svoje vlninu. Možda bi se te sad moglo najbolje postići, kad bi se ta *Laboratorija svojila sa Univerzitetom Laboratorijom*.

⁴ Međutim i sam g. Lovažnik, a kao je radno taj košoj, u svom izveštaju o ogledniza za vlnu, hūbreru u Srbiji 1901 god. a zome se za str. 3. naračala onako: „Dobivati zemlu hūbreru niše tako vrost posao, kao što se, može biti, mogla čini, naročito kaје vrost kod se uztrebavala zemlino hūbre“.

⁷ Novine, vjenzki, str. 8.

Кад се зна како је и у другим државама, које не оскудевају толико као ми у полупривредним установама, ипак доста тежко ширити нека корисна знања у народу, онда су сасвим неосновани онакви претори какав је г. Лозанић упутио Српског Полупривредног Друштва у своје чланку од 15 јуна о. г. у листу „Земљорадничка Задруга“. Неосновани су сви они претори и све оне напомене у толико више што г. Лозанић говори у поменутом чланку о питању: „да ли је тежко изводити неке вегетационе огледе“ о коме питању у овом огледу **није било ни помена** у нашем чланку од 1 маја ове године, који ми је дао повода да вам одговорам. Ни на једном месту тога нашег „чланчића“, како га је извољео назвати г. Лозанић, ипак додирнуто питање, да ли је тежко изводити неке вегетационе огледе, на које како нам изгледа мисли г. Лозанић, већ смо само скренули пажњу на *тежкоће*, које постоје у **поучавању земљорадника да према земљинату и врсти билавог сата у којој нам билавој храни за разне билне оскудевају разне земље.**

Др Јано

Негујмо и хранимо боље нашу живину и дајмо јој зелене хране за време великих врућина.

— Вишо П. Малић —

Минуло је оно доба, кад су наше домаћице, нарочито из богатјих предела наше доковине сватраде на пошкљене да однесу на трг: кокоши, ћурке, гуске и пловке или јаја од ове живине. Онда су осеоси добили великом задругици, на су ишли за продају наше добрих волова, свиња, оваца итд. Данас се економски живот народа знатно изменио како у нас, тако и у наших суседи, који троше наше производе. Наш земљорадник данас је великом постао неосеоси и располаже са врло малим гадивством, те је принуђен да се бави ситуацији грањана произвође — у овом случају живинарством. А наши суседи они, који троше наше производе — у колико их ни не потрошно, — траже од нас живине, много више но некада.

Свршене прилике ово су довеле и ми морамо бити нажалост, да томе на суетер најбоље, те да се што више користимо. То је добро уочило и наше Српско Полупривредно Друштво, које спрема налогбу живине у септембру месецу (8, 9 и 10 септембра ове године) да би тој грањи дало што више пољета. Исто тако овој грањи почела се обраћати већа пажња и од стране нашег Министарства Народне Привреде, које је, поред осталог, прошле године добило на нашем расадницима неколико бољих раса: кокошицу, гуска и пловца, у циљу развијања и укрштања са нашим домаћом живином у шару.

Боља домаћина и школовани осеоси одмах су почели развијати и гајити ову живину узивајући јаја на расадника, али то су још врло мали и уски кругови произвођача, који су се такође мало отргли од најкадашњег начина произвође живине.

У маси нашег народа, разумно гајење живине, у целој нашој земљи, које се рећи, тек је у повоју. Живина је више јако остављена, да сама себе тражи храну. Стога се она најчешће виђа у нашим осеоским дворштима оно стаја где прибира разне отпацке од хране, око љубришта и буњшита где чепањем виђе и прогута по неку бубузу, гавоту или праћку. Радо се налази у шањавицама у близини домова или у забранима, где још по који, али врло ретко има отуван, те тамо, у шањавицама под багетом, а у забранима под онаким лишћем, делота пролећа, лета и јесени налази бубица и праћки, који јој служе као храна и послетца. У забранима се најрадије налази и

за то, што је лета закљочена од јаке сунчане привреке а у рано пролеће и касно у јесен, од јаких ветрова и хладноће.

Срећна је питао „кад му гаља тргну жито“ јер тада кокоши догубае мало више зрна, или тн, кад се у близини дворшита врше: пшеница, јечам, овас и итд. Радује се да има и бољих домаћица које „шуканају“ своје зубицице коке и праћкице, те ли дају прилично хране, али такве су ретке. Ако би више њих то раде биле, знамо је у пољима око коше, срећнаја ова, жетве, вршбае итд. те ии живина често „океми од жеља“, нарочито ако у близини дворшита нека пшора, пошточија, или текуће воде. Дакле живину у нас и жељ често мора, а већ нахран се кад се стигло. У ишеоситни нова старика, које за време летњих мразова остају на домаћина, те чувају леу и праће.

Према оваконе стању ствари, наша живина у шару добиће, како тако и по нешто зрна, нешто по стравцима, нешто из руку бољих домаћица, али за време најбоље летње жете у јулу и првој половини августа, неће добити ни мало зелене хране, јер нека младе траве. Баш тада, кад јој те зелене хране највише треба неће је добити и онда најбоље чуда, што у то доба године — за време највећих врућина — појављују се код наше живине разне болести, од којих она много гине. Овоме нама доста, нарочито у овим местима велику оскудицу у доброј, чистој води, где оку живина пије са устајалих, загађених и шедовних баруњина.

Да бисмо од наше живине извази што више користе ушито и да те невољне последице не би наступале баш у вршину, када треба нешто од наше живине да пошљемо на налогбу, коју приређује Српско Полупривредно Друштво у Београду, наши одгајивачи треба да обрате што бољу пажњу на негу и храну живине.

До сада су одгајивачи у недостатку кукуруза хранили живину јечмом, осеом и пшеницом, али нека не заборава да, тим утрпене кукуруз дају јој довољно кукуруза, нарочито оној живини, коју за налогбу спремају. Кад стазе сундокрет, ко га је посејо, нека и више живину хране, 2—3 дана сваког претом 2—3 дана кукурузом и тако редом јер се тако хранивене одлично утврди на здравље, напредовање и летоту живине.

За време велике жете, кокошима сваки дан треба давати по мало неопкапа дига од купуса, отпацка корова итд. Купусу неће ништа паудити што ће му се дове лишће подбирати и кокошима неопкапа давати. Ко има лишћа од оточне рете које нега у нешто купусом употребити, а још је боље, ако ситно сецка сваку репу, коју кокоши радије једу, но лишће ситно кад се сваде. Још је боље репу прокувати, на је кокошима неопкапа давати, а тако и крошчиј ко га је више волејае. Са кувадом храном добро је пошпати теста од кукурузна брашна или некаја.

Пловца се све оно исто може давати и још младе делтине, коју веома раде једу и добро од ње напредују. А кад је храна кувава, нала јој додати и по мало сека.

Гускама је најбоље давати хране кузари на кукуруза или заперка од кукуруза. Те хране има студа довољно и корисно је но кукуруза, кад се ова прибира.

Младиште чисто воде увек треба да има у дворшиту где се живина налази, а за пловце и свеже воде за кушање.

Љубнасто дрвце за хладовину и чепањаште, не сме шевати у дворшиту, где живина борава. Живинарник свакад треба да је чист.

При хранињу увек нала благо се живином постујати и давати јој храну у неосеосити близини, т.ј. шањавици је и наикнути на то, а не да ова прво, кад јој се храна из даљине баца.

Умишља и звучан глас при маљењу жинице, веома добро утуче на жиницу. Она тај глас свине и после хрпања овећа се расположена, па се пријатно разола. Ово је добро и слушати, нарочито кад илани у пола одрасту и поглади скоро хоће да провапају.

О свему овоме, ми смо се на самој пракси уверили, па и читаче „Тежакла“ потешамо да ли добила што више љубави, па и успеха у овој привредној грани.

ДВЕ НОВЕ СОРТЕ ПИВАРСКОГ ЈЕЧМА

— Д-р. Ђ. Радавић —

На икаву гроа Пјакети-а у Абдорду, постоји нарочита станица за повраћање и облагоурађање културних билака уопште, а станица на по се. У томе је поменути станица дошлага извредне ушете, и данас она даје пољопривредницима извршне сорте пшенице, ражи, јечма и овса.

Од овогодинашње жетве, ставиши нам је послали мустре од две нове сорте пиварског јечма, на чијем је уопштању радила пуних 7 провних година. За то време, сејане су те две сорте на разним земљама и вољокајина, и у свима приликама постигнути су очекивани резултати у нуном смислу те речи, јер су хемјске анализе посведочиле, да зрно ових сората садржи у себи све оне особине, које се од најбољег пиварског јечма траже.

Абдорфски рани јечам представља слика 1. Она је постала из године у годину нарочито за сејане одабраних зрна јечма „зана“, по себи већ одличан пиварског јечма. При збирању тога „семена“, одвајано је на илвана само ово класе, које је, у једно исто време најраније сазревало. То је чињено за 7 година успелно. При одвајању класа назло се поглашето на крушево и здравину зрна, а из појединих класова одабрана су а сејане увек само најкрупнија и најразвијенија, најтежа зрна. — Кад кажено, да у зрнову тога јечма нека више од 9—10%, протена, онда сваки шаран зна, какав надорад за ивио у тој јечку добија. — Овај тих унутарњих извршних особина, ова је сорта и богата у принос, јер је за последње три године рађала просечно по 3740 килограма на хектару. Ова је сорта у тој мери усавршена, да се приближио с једнаким успехом може сејати на сваком могућем земљишту, а нарочито се препоручује за лаке, толије земље. За ово илано, на којима се с прелена изоста дуже задржава, те се због тога могу и жорду да обрађују, ова је сорта изврсна, најкрупнија.

Абдорфски јечам „Дрега камен“. — Ова је сорта постала од одабраних зрна најбољих ентиских сората. Као и представљена, изврсна је пиварска сорта са 9—9.75% протена. Она се још одликује и чврстом славом, а чега не може. Зрно је на пласу истуцено бело, са орло тономом кошумљем и е те стране је заоста најбоља јочак, који се пшару за његов циљ дати жоже. Ова сорта савршена просечно за 4—8 дана доцније од представљене сорте, а ни у родности јој не уступа.

Српско Пољопривредно Друштво је вољно да нашим пољопривредницима посредује за набавку ових сората, како би се и у нас одомаћиле боље сорте пиварског јечма, који се много боље плаћа од обичних сората, које ми данас произвођимо.

Цена им је на месцу 30 крпуна од 100 килограма.

(Види слике на стр. 173.).

(Опис — Телесни облици, одмине и привредне особине. — Мере и размере тела. — Тешка и иланица и промена. — Приходност (као радници) отпада одирањем зноса и овса).

19

Биће савршено независати се на првом месту питање: ипа од српске, разума чистотине, зашто српске монголице? Ми не само да смо постоји побораљати ине ове расе свиле, да смо овај назив изабрали, него смо у последње време и ало знамо, да мађарске монголице воде порекло од српских свила, с тим називом стади возикати појам, подразумевају: цела мађарска свиле. И наши стручњаци, кад кажу: „монголица“, под тим разуму: само мађарску монголицу. Српска и не постоји.

Међутим баш мађарски најпривратнији стручњаци Родички и Моностори, у томе погледу су: „србиста“ од нас.

Родички 1890 године (*Die landwirth. Tierhaltung; Goltz Handb. serb. 470*) вели: „у илацији Мачви и с њоме суседној Песанији, великој равни омеђеној Савом, Дрином и Колубаром, нахиодно именоване *моностори*“) означено кударво гојдано (за нас) свиле, исто тако као и у омеђеној илацији (Гучево, Борсала, Медодини...“)

Моностори, у мађарском илацију, у одељку о српским свилама, дела их на две главно групе: *обично српске свиле и благородну српску монголицу* од које је — вели — мађарска постала.

Он је описује овако: „она је тодино слична мађарској Монголици, да се поједини бољи брањи војни од мађарских не могу реализовати.“

„Уопште жоже се рећи, да је српска монголица нешто илао дже главе, дужи ногу, грубље длаке и већих и околених ушну, но мађарска. И у привреднијој подобности, производности, уступа прилично мађарској, јер се спорије развија, теже гоји, а истољена ивет оставља ивио шарка. Због тога чини се догађа, да *Србија из Мађарске уврела не само латенте браје, но чак и мизамод до јоже*.“

Исти писец пак, у некаком илацију, доноси слике за мађарску монголицу „2 године старе, не савних тугове, тешке по пару 370 кр.“ — свиле, а за „српске свиле“ „2 године старе, жуђење, тешке по пару 270 кр.“. А оно су по слици се види у *гола појоже свиле*. Затим иже је само: „српске свиле“ (нема ни помена да је монголица) и ставио је је и у одељку: — *иностранци свиле*; док је је у мађарском илацију описано, као и румуњску, за мађарску монголицу.

Напоследку поред њих реченога иже послужи као доказ и то, што су оно последњих година, мађарски стручњаци, као илацији измалчани, у Јасенији илацији, већ у две три прилике перисете, на „обнавање крви“ у њихове монголице...“

Др. *Ђорђе Мај*, вели да се оно свиле, што се постојеће тиче, распростраје на Турску, Србију, Босну и Мађарску. Остајан је ограничају на Мађарску, Гумузију и Србију, на тај недољачки свила називају: *српске и српске свиле*.“

Родички вели, да се српске и српске свиле развијају браје но остане кударво свиле и да се у најодличније сејане браји *иже, иже, свиле*.

Монголица слада у свиле кударве, с криворам длаком. Др. *Ђорђе Мај* вели да длаку у Монголици, да: „преко илне ила гураљну, наокушеноу чешкину, а иже, иже иже многобројне кривораме длаке које лети онадају“.

Родички напоменути укривају, да ина: „кударку длаку и једва обележавају прираја (чешкину) — граву — гробном.“

Моностори је ошвирији: — „длака је илне густа и кудрва; но илну, гробну и гравачку пошто груба, ала чешка илн илн длака. Лети је длака ређа, на илн илне ина брла илро савних голуцдраних у то доба године.“

Међутим илацију од њих не вели илацију, да је једна одлика монголице у томе, што ина две врсте длаке: грубу и длаку — чешкину — што препоруча ову другу енцију, криврају. Отуд добија и цело тело илацију кударвошти. Лези је

¹ Знавајно је, да од свилу започах ми страних засела једнак Родички токе не савних илацију: „Монголица“, а сав остајан, илн и Моностори: „Мађарска“ илн. (Ито доказ од тамог илацију те речи на мађарског а илацију је иже, и и и и.)

² За прелом мађарског илацију илн да благородније г. Тивн Вадакласићу, агроному, Београда.

1. Двухрядная форма жемч.

2. Двухрядная „драго колос“.

покрив тела длаком нунији и гуњи, а лежи се сасвим прореди али ретко да и онда потпуно изгуби слојестост кудрањем, па да је длака груба, глатка, веларширна.

Монгостор рачуна Монголцау са правом, са њених спољашњих особина, у благородније свиње. На тај начин дејано нагледа да су Калганс за своје свиње само полагали некаку чинио право.

Што се боје тела тиче, бела или сива преовлађује. Но има и црних, а и шарених (прво белих) или „ластавањачих“ (лева и глава црна, грбун, удови и доњи дод врата бео или узриво прљаво-жути).

У овису, како телесног облика, тако и одана, нарочито привредних добродина не слажу се ови испити.

Мож који монголцин прилику највише распрострањено и признаје најшири утицај за свињарство многих аустријских, јужно-немачких, па чак и северо-немачких покрајина и у погледу овихца највише греша и ако може ваљито као један од првих испита о свињарству.

Он даје овакво опис монголца: Глава кратка, вушка ушљана, ошпа, с малим усправљеним ушима, (?) несаваленим густом длаком. Врат кратак, меснат. Лева слаба сведена и криво издана широка. Грди широке и грбун бачват, приземљаст. Ноге кратке с меснатиц длакама и бутњима. Пораст слабује брао (?), и право су свакиког система, стога су врло кадраваља на монгоди и одлично су свиње испашаче. Ако се гојева, дају укусно месо и много одлично сланине. После 8—10 месеца способне су за расплод (спаривање)! Крмаче прасе (самог) 3—5 прасади.

Као што се лако може увидети, надокнавање су много добре (о равном телесном развиљу, брзом порасту или рано-стању) и неке рђаве стране (врло слаба плодност), што је претерано, не одговара стварности и стога показује недозвољно понављање ове расе.

Монгостор даје за монголцау у великом надахњу и потпуности и опширности опис. Зато ћемо још и нека напест ради употребе и даљих закључака.

Глава је сразмерно кратка а широка (30 см.) у двогодишње; у одраслог длакава дужина главе је 39, а у трогодишње Јоркширско 34 см.), на носоту дрбуну више утицати, нос је ваљакат, у реду носоту мали врњаст; уши и обрви меснати и слабо длаком обрасли; доња вилица широка и месната; уши велике, кичме округласте и ошљане (у мађарском типу велике, у италијанс годинама уши су мало надвисоке, па се тип додијеви сасвим ошљане); потлака и врат су великом кратки, меснати и с великим гртњиком; гртњак не надвисава лева а широка; лева лева мало сведена, прилично дугачка и широка; крети округли и у савна правцама развијена; реп кратком длаком обрасло и на крају има дугу кичицу, у мршавих уговорци, а у добрих свиња ошпунет; грудн дубоке и широке; грудни кош по свему бачват; грбун ваљакат и у угрених брава споро земљу додирује. У крмача овог расе има 10—12 свиа. Бугине (шупно) велике и шупе; доња делова ногу танких свиних коштину а ноге су снажне; коња мекана, танка и „лавањача“.

Даље вели, да плодност није велика. Код се годишње праси једанпут (двипут је јако ширине и осељана је спреан тога) ретко праси више од 5—8 прасади. Прасад добро одгајује, а смртност прасади је велика, до 6 месеца узраст достизе 10%.

Ово свиње није рањиво, у смислу енглеских благородних свиња с њиховим баснословно развиљ нарастањем и брзином порастом, но никак не раснедо се могу и развијати и крмаче употребити од (1) године даша — обично од 1¹/₂ године. — Баш овом споровити (спорно порасту или развиљу) монголцави има се привисати, савијати, чедитица природу ваљачка, чему се има благодариети, што оно свиње и под сразмерно непониоцим приликама добро успева; оно виси и рије по стрљивама, шупама и шањвацама, шрењима и на толу и то није спљошано с ошпаншћу по њу.

Монгостор саветљује мађарске сточаре, да сваки од њих виси да се грди, да развијеним запитанштвом свој ашак, свиња ушљани, али не сме га сувише добром храном и расплодом у блиском сродству („ридо-оскривљење“ „Inzestrecht“) провистети и шрењивати, јер тада монголца губи своје одлике и добре особине.

Наповетку **Родички** и ако је кратак у ошцу, дозвољно је израза ти показује се као велики и обидан знацац и понављачка раса свињских, па и монголца.

По њему ошита карактерни знаци кудравог су свињчета: — Кратка, широка глава, ошпа вушка, угут носни хрбат, ваљакат, округак, приземљаст труп, широк стив (ногу), мало обривена врата, коврива длака. Испостасно су и за развиће и потпуно гојење (уговорити) потребују много времена и знатноко угрочна храна. У видово овихца рачуна српске, српско, кудраве мађарске и мађарске свиње.

Он разликује крину или велику и обичну или малу монголца. Прва се разликује од друге сем телесно величине и по томе, што ова има велико и ошљане, надвисене уши, а ова мала, шпаншати и више усправљене.

Запитанштво ових свиња јако је распрострањено у целој Мађарској, али најзастајеније је у комитатима арадским (у тав. Дуњи, ашаву црног и белог Кереса), баранском, бихарском, бекемском, кресо, тежемском и сивошким. Најзастајенија су ашави у Ким-Јене, Панкота, Вадашу, Б-Јене, Сигути, Ана-тодеку, Богшечу, Магочу, Опанаљу, Мезефелешу, где је мађарска држава засновала длавоко тучено запитно стајало монголца, за одго кудравог свињчета (гојот за масу).

Највише се попиње ашав у Ким-Јене, где је основала мађарска монголца, на ашаву надвојде и палатина Јосина (1833 г.), па да су га други тучени ашави овог свињчета до-некле и надирани.

Труп овог Монголца је више ошчени и приземљастии, по у обичне кудраве свиње. Коврива длака бела, па предња слабо у дрвенасте; ти су прилично велике и надвисене. У кичицама су левице слабе. Крмаче се приштују од 1¹/₂ до 1¹/₂ године; за 10—12 крмача рачуна се за бугарине 1 прасат који после употребе за свакако за годину даша, бина шар-тирари. Крмаче после пете године пак. Једном их прено године пуштају да се прасе. Врло су гојавне. Стари крмачи достизу тежину и до 300 килограма!

Пошто сам овако навео све ово, што је ваљачко, па што су ретки о монголцима овани стручњаци и познаваоци као што су др. Ђорђе Мај, др. Кађеније Родички и Кара Монгостор, то ћу извести своје посматрања, прогвањава и искуства о томе.

На прво место пада у очи и лако је појављиво, да је свиње монголца један тип који има више видова; не само прва земља која им је потребна, но и прена појединим виђеница државним и приватним запитача. Другим речима, то је једна раса која има више сојева, сви *главна три: српске, мађарске и руско-мичке* монголца и неколико подређених у свакој од ове три земље које се баве запитанштвом и производњом монголца *честотара* (Грвтања не може бити у ошцу *је ове расе* и ако онако распрострањено на три разне државе; *раси*: заједница пораста и заједница свињских карактерних знакова или особина као онде; *разлике* се тачико утаљених, да су исподно преношћу!)

Главно карактерне особине монголца *честотара*, ово су:

Телесни облик: Цео изглед приличног ваљка, с удвојма танким, но спљаним.

Уши су кратке, више округле и надвисене као стреха и на крају још и ошљане.

Глава кратка, шпаншка, али спреан тела сразмерна, па је као крају киче — рида — поставено не јако, све више зашпан-лена: кичица, а не зашпанена. Кичица прво боје, као и чопиња.

Ноге кратке и танке, кичине дуге, горњи нар закрљачки чамована и у врху, а још више задњих ногу, често, нарочито у подређених брава, додирује земљу, и где што код сасвим угрених брава појави се при ходу тако, да кичица служи као стопало.

То је ошита угваск, изглед на први поглед; оно што највише пада у очи.

При подобријем разгледању никак обривати нашу ваљку и на ове главне карактерне знаке монголца:

Уши средње величине, т.ј. дугачке 12—14 см. спреан ширине од 3—10 см. **Горња страна ушцу јато обрасла срњастом, ситно уговоритом, ковривом длаком.**

И наповетку, сматра се као *знак честотара* и, ако свиње има на врху ушцу и на крају рена неколико црних чекиња или ако су врхови ушцу сиви а јер репа црни, као и грбун и сиво, јер и кожа — танка и мекка — често је црно пигментисана, прошарана црним мрљама.

Одлако: Шпаншето и велики степен благородства, па да није развијен до рањивости и брзог гојења и да у томе правцу имадо бе запитанштво још да дола. Врхови ове расе не достизају своју кринућу и потпуно развиће, пре но између прве и друге године.

Нихова јединств, што нису пробирачице и што су потпуно напашана стока, надјарана травом високога и бољашта.

Мађарске монголице у нас, првенствено се аклиматизирају (навивају) и јако страдају од болести, нарочито зараза.

Морамо рећи неколико речи о — плодности монголице. Обично вазело науке вели да рачунаше или велика склоност ка гоњиву упркос у онадаму плодности у гољине стоке. Али видимо да то не вреди код енглеских зарочито јоркширских свиња које су врло плодне, где се прилагоде и свињу.

Монголица праси 6—8 прасица, ређе до 10. Мађарски и страни праси и у тој слабијој плодности, за нашу праску вели, да је још мање плодна, међутим ми то можемо гадати за њихову и за румунску. Уколико се то оснива на постојанству, а не на чувању, то је природна појака. Аклиматизације (свакако на нове животне погодбе, нову средину) увек умањује плодност доведених запашних грма, на је чак повеза пут и сисањ прасица: за навек или повремено.

Чињеница је, да монголица у плодности онада, а чешће прасице је изиграва, док при добром храњењу праси се трећи пут, кад се састави година од притога прасења.

Знатниј изостанак доседашњи, да спречи то онадаше плодности, по моме мишљењу из основа је потреша. Ми, Срби, хоћемо да то постигнемо, узором мађарске — Мађари — знаше монголице! Кад је то онадаше плодност већ осебила — онда дакле мала — меле расе, онда више не помаже овако упршталу и најтежак смислу: осеоженима крва.

Не помаже ни укрштение са даље „средњим“ свињама — англиским итд, јер се не поклада с главним правилом запашничким: да и у смислу природних и привредних погодба, што сличније и што средније јединке спаривати ваља!

Обнављање крви онде ваља предмети трагом постанка, првог почета оних свиња аваделиских прасетама. Или у ком државном закону огадате, по степену, јачину, „уношења крви“, да се утробе кинеског свињства, магнезице са урбиза-вама „крви“ од два кама поврати природно и запашнички толико казна осебила: плодност монголице!

Разморе добијене жерењем монголице, просечно су ове:

	Б Р А В И		
	искојени	подејени	чуждени
Стас (висина гробона)	70	80	100 см.
Висина леђа	72	83	102 "
Висина крста	68	70	90 "
Дужина тела (од врха нозике до чворуке седиљаче)	130	140	150 "
Ширина груди — предња	40	44	52 "
Ширина прста — задња	35	38	47 "

Кад се обрати довољно брже и старана на ногу и храњење прасица за време дојења и пошто се одлуче, онда она врло добро напријату тако, да се после 12 месеци могу, бацити на храну*: употребити за гољење. Кад се свиње такве старости, одрасли брави, гаје 4—5 месеца, онда могу достићи 150—180 килограма. Већу тежину могу дати старији брави, по напредству 2 године; већери од 4 године употребљени за гољење и дуже гојени (6—10 месеца) 300—350 килограма... колико обично, просечно достиже 1 пар! Једу и „бацају храну“ на се, докле могу на погаји стојати, па и кад не могу више устајати, ни стојати, једу чак и... лежења.

Тежина пррасавог свињчета доживља је 70—80 кгр.; од 2 године 80—100 килограма.

Међутим обично се брава међу на храну од 1½—2 године а гоје се најмање 4 а највише 6 месеци и то у прво време с нешто кишњавом јетма и жарме, да огусти трбух и да што јаче израсте, на то онда оборе кукурузу у клану и зренилау.

Месо је дебело, масно, у угтојеног брава све прозгатом маћу, на њих укуено, крто и меко. И оно насљаже славина 10—15 па и 20 см. дебело, славина је чврста, једра, зрнаста, као и истољена маса, нарочито у свиња „некрпихах“, по храњењу искључиво зрнастом храном.

Један брав просечно — што се тиче трајања гојења и угтојености — угтоји 500—600 кгр. кукуруза, 73—100 кгр. јетма, да се угтоји.

Рондом, припадност или размера меса и жеса сираж којусти и тпдака, при клању, овака је:

Маси	60—65 %
Меса	20—18 "

Костију . . . . . 6—5 %

Утробе . . . . . 10—9 "

Човиље 13—10%, остало до 100%, то је крв.

Што се брави више гоје, све мање је тежина утробе — жолуда и црева.

Монголица даје боља рачун од шумадијске, за да и ово могу достићи исте размере.

Свет. Гапаровић.

ЖИВИНАРСТВО НА БАЛКАНУ

По Едварду Брауну, професору живинарства на политехничком факултету у Реднгу у Билгојој.

III Бугарско Живинарство.

Бугарска је земља од нарочитог интереса с погледом на факт, што је и најмања држава у Европи. Упркос, и тек пре двадесет и пет година она је ослобођена од Турака, под чијим је јармом стезала неких пет стотина. Јужна Бугарска, или Румелија, још је маља земља по слободи, јер ју је добила онаш година докније од северној ој сестре. А ја помњем ова историјска факта, за то, што се зна, да је сувише господство турско стајало на пут сваком напреду потчињених народа, и што сам се, првенствено, и надох; да затем у Бугарској трговно тога старог стања. И доиста културна свиња сувремене Бугарске најбоља је доказ: да треба више од једног покољена да се из земље иштучају клице такве једине прошлости. Бугарска је још једнако заостава земља; и ново колоно има добро да знане, или и да се роди, да збрише и поселеде остатке и упомене на Турцима и његову заданију. При свем тоу, Бугарска је, од свог ослобођења учинила напредак који је цео свет задивио. Ви у њој на све стране навалтали и на знајачне пријере таквога прегрета. Као народ, Бугарски у крвца раса, која многу обавља — ако и нису, као што текдох рећи, најцпа уновата са свиња путевима, модерне цивилизације. За овај пар, они раде врло много за унапређењу своје земље, али ми и додати ваља: — да изгледа да им је увек на другој страни, — разумем — на могући, ако не и предстојећи, судар са Турском. Овај сукоб може доћи као последна наредна фаза, јер су ваљди да друже руку пожећи браћи која су још под Турцима и да се залаже за њихово ослобођење. Али, — наодитику на страну, — Бугарска је земља великих контраста. Тако на пример, бугарска ево есеи и сиротна и нечиста — са тек, онде онде, по неким селетима изузетком — док сама престоница Софија, вавина у електричној светлости, вози се на електричном трамвају, и вади аграде и палате по климу који ће је, зар, а нештогод година направити једном углодним резиденцијом.

Дуг вривања.

Ваљовно вању у Бугарској било је и сувише кратко, да би могли стаћи потпуно слику културна јој напредка; а јан мисли да најбоље потрешати као класику: да код свињу неких трудна и дилепоа у доброме правцу. Бугарска још нема никаквога да покаже — бар не у живинарству! Већ, дабоже, да смо ми и требали, као што смо желели, да најмо и загладамо мало дубље у ту земљу балканску; али за таква нова време је било врло немогуће, јер беше стотла јакн знам, и свиј покрив земљу. Морали смо, дакле, за други пут оставити посету природном лепотама бугарског Балкана; — за сада ћемо онде одржати само један дуг вривања.

Дакле, нека је и на оное месту велика жалина ишпан социјалског инстинкту, вице-конзул г. Г. Х. Туманов, који на је и пре пристигају у Бугарск, и за све време балкана у тој земљи, био од највише помоћи. За тим нека је хвала г. Јоану Саврому, вазданској полицијарској одена у бугарском Министарству Народне Природе, као и господи чиновнику у бугарском Статистичком Одделу. Даље, нека је хвала и г. Роберт, инвентору оденка земљопоседа, која нам је на расположење ставио Министарство Природе. За тим г. Гичиоу Дрентору Ратарско Школе у Софији (код Шајпаја) и свише дотичним професорима. Најзад, нека припази вању захвалност и г. Стамболики, сав економички Градл Хотела у Софији, где

смо и одесни брани, и где има је он веома дубавно посукуно својим знањем *енглеског* језика. Ја сам се код и у ранијим приликама похвалио крвним пријемом у овима посебеним земљама бугарског — прва да кажем, ја не могу ни да кажем колко смо ни у томе погледу зрели на овоме путу ишли — и управо и само, као *Бисла*, бојим се мало да признам: да се ми не биве увек толико око туђих људи у овој земљи поудали.

Врсте живине.

Као што смо у нашем опису пута по Србији наводи, ступањем оточу у балканске земље значи у исто време и улазак у област *живине*, која се савршено разликује од живине коју ми гајимо у Западној Јевропи. Бугарска је добар пример такве једне земље, и пример, који, можда, има саби равна тек у оним земљама где се још не виде знаци напретка у живинарству. Ја не хоћем овим да кажем да се у Бугарској ништа и не ради на унапређењу ове гране народне привреде — напротив, леви се трудови ту уложени и улажу — али хоћу да кажем, да још није довољно урађено за *овој* поврну живине у Бугарској, ни врста у којој. Јер, оно мало узгодних примерака за знаат на које највише по бугарским *розтарским* школма иди и код појединих нишона у живинарству, то не може да послужи као сведорбу: да се са бољим типонима живине продору у масу бугарску. Али нае су баш за то, и живље интересовале *домаше* врсте живине у Бугарској.

Бачим, дакле, један општи поглед на живину у Бугарској, ја бих рекао да та живина — свакако до извесног степена — одговара типонима *азијске* живине. На саму омену доласки стога, што је, на пример, бугарске *корове* тина узравног раста, прилично дугачких ноу, махом жутих, али много нута и прих, а притом висока репа, као оно у *брамско*, *козице* и *габоске*, инаде су тј. ного пердем обраде, али ни је боја перја уопште била врло шарена — као што би се могло и очекивати. Не мали број био их је веома сличан лоше обојеним *брамскома* отворене боје, — са негана тј. и шарма на пратном перју — али је главног дело давало *жешовитију* слику од оне на коју смо ми навикнути код ове врсте живине.

Дакле, ма да у неких понових бугарских *беше* *красно* *мада*, *овим* је тип те живине одговорило горњем опису; и које је гадешите у томе питању основано на веродостојности: да је на бугарску тину морала утицати *азијска* кри живине, чија је у студију од времена на време захватала преко Јужне Русије, или и непосредно из Мале Азије. И баш у овој нешто добро нам је овде свети се: да су пре десет година донете у Бугарску из Цариграда тако зване „*суготине*“ (гокошке), од којих је приличан број био *шарне* *боје*. Али, ма да су те *суготине*, у извесном погледу као на пример у погледу *красно* и *габоски* нуту, биле јако развијене, опет оне јако личе на неке од типова *козићарки* у Бугарској. Ми смо, дубоко, разишавали, којом времену има од кад се та живина гаји у Бугарској? Али нам нико то не умеде рећи; и сам одговор на то питање беше: да је она ту од кад се за њу зна.

Што се тиче покушаја на *одобрињу* живине, тога се досада, све до скоро, нико у Бугарској није забаво. Само гањење живине било је најпримитивније, јер је било остављено простиот селачкој, која се ту нукољом нико умела наћи. Ми стога смо природно ишлазали у Бугарској живинарско стале, које је у други земљама настојало пре, редице, појест или *его* година? Иако није по *кавалитету* лоша јер је ситна и кршана, па су ситна и *боја*, која су сва од реда бога. За реход да су наша посматрања у Бугарској била простијоно отпа-

ничена; али, ако је ово што на путу видесмо огледало целине, онда је Бугарска у живинарству још позавиднија земља. И *Школица* стоји рђаво у томе погледу; и *имам* је живина тако исто лоша са *јелмене* стране; али су, бар, *шпанске* *козице* *беле* *лежале* и дају крпичија јаја од бугарских. Тек сад, управо, чине се покушаји *поправке* у Бугарској. — Јер су донете у земљу *нике* *лежарике*, *брамско*, *азијске*, као и *азијско-рок* *козице* — на ми рекосе да су кућене у циљу *знања* и *неке* *жуто* *орнотоме* — али, као што наведох, цело је предузеће младо и спорашње, и *о-д-н-и-в* се још ништа није могло познати на *домашој* врсти живине.

(наставља се)

О Г Л А С И

Кушаковића апотека код Св. Ђорђа — Врање

Препоручује своје богато стоварнице лекова: *раних* *кри-*
ских и *отрпних* *специјалитета*, која су од г.г. *лекара* *препо-*
ручени, а *набавља* и *ене* *опробане* *специјалитете* — *лекове*, који се преко *новина* и *календара* препоручују.

Кушаковића Калодонт

за негу зуба и сви остали производи награђени су на *великој*
међународној *изложби* у *Енглеској* у *Лондону* *златном* *ме-*
даљом и *дипломом*; а *са* *Италијама* *Српског* *Пољопривредног*
Друштва *добила* је *две* *похвалнице*: за *вештак* *комок* и *сво*
милански.

Против шкрофула, отона жњезда, малокрвности, осипи (т.д. ериџитера), и осталих кожних болести, које од *вечите* *крани* *пронетичу*, *најбоље* је и *најестурније* *средство* за *дечу* и *одрале*.

Кушаковића Рибљи Језитин

Са једним *гвоздом* — (Of jecoris c. ferro-jod)

Исти је *језитин* врло *пријатног* *укуса* и *мириса* *тако*, да *га* и *најмања* *деца* *без* *икакве* *одрачности* *врло* *радо* *пију*. *Дуговремено* *употребом* *овог* *језитина* *деца* се *нагло* *шарне* и *добити* *светла* и *ружичу* *боју* *лица*, *кри* се *овиште*, а *кад* је *кра* у *организму* *чисти*, и *болести* се *ређе* *појављују*.

Овај је *језитин* препоручен и од г.г. *лекара* *како* у *Бео-*
граду, *тако* и *на* *унутрашности* *Србије*.

Употреба: *деца* се *даје* по *једна* *мада* *кашика* *дневно* по *2* *пута*, а *после* *тога* по *једну* *кашику* *леба* *да* *поједу*; *одрасли* *уникају* по *3* *велике* *кашике* *дневно*.

Разнама се по целој Србији обратном поштом, и са *најумеренијем* *ценом*.

Кушаковића апотека код
Св. Ђорђа — Врање.

12—12

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од пет врте једног *стипца* по 10 *пара* *дин.*; од осталих *крупних* *писмена* по 15 *пара* од врте од *стипца*
Већим огласима: Цела страна 10 *динара* (10 *крупа* *ауטר*, *предности*), *пола* *странице* 5 *динара* (5 *крупа* *аутери-*
ско *вред.*), *четврт* *странице* 2-50 *динара* (2-50 *крупа*).

За *оглашавања* *више* *пута*, 10 *сто* *језитије*.

Преглед 22 броја „Тешака“. *Члана*: У *најкој* *нам* *биљној* *храни* *оскудевају* *земље*. — *Негудно* и *храниво* *боље*
вашу *живину*, и *дајмо* *јој* *зелене* *хране* *за* *време* *великих* *вршња*. — *Две* *нове* *орте* *понаредног* *језика*. — *Монголица*. — *Жи-*
винарство *на* *Балкану* (наставља се). — *Оваци*. — *Цена* *огласима*.

ГЛАВНИ ДВОСМОДНЕВНО
И, 10 и 20 ОВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕПЛАТА И РУКОПИСИ
ПРЕПИСИ СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
У БЕОГРАДУ
ПРЕПЛАТУ ПРЕМАТИ И СВЕ ПОШТЕ

НА ОСНОВ НАЈВИШЕГ ЦЕНЕМА ОД АПРЕЛА
1907 ГОДИНЕ У 204 ПИСМЕНИХ ДРУШТВЕНИХ
КАСИ ПОШТА ПРЕКЛАЧНО.

Цена одласке иложба је на
последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво власник
Председник Д-Р МАРКО Т. ЛЕКО
ХАРТИЊЕВА ГИЛЦИ БР. 15.

БРОЈ 23 и 24

У БЕОГРАДУ, 10 и 20 АВГУСТА 1905 ГОДИНЕ.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
МИЛОШ И. ЛУКИЋЕВИЋ
САРАЈЕВСКА УЛ. БР. 25.

ГОДИНА XXXVI.

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
НА ГОДИНИ 6 ДИНА НА ПОДА ГОДИНЕ 3 ДИНА.
ЧЛАНОВИ ВОКАЛАЦИ, ЧЛАНОВИ ОНИ ДРУШТА,
ПОДРУЖЕЊА, ОСНОВ. ШКОЛА, ВОЈНИЦИ СТАЛ.
КАДРА, ЗАНИ. МАШИСТРИ, МЕДИЦИНАРСКИ
САДРЖИ И ЧЛАНОВИ ВРЕЊА ДВОСМЕРНИ ЛИСТ У
ЦИМА ЦЕНА ЛАСО ОДЛАСКЕ ПРЕПЛАТУ ГИЛЦИ
ЗА ОВАК ГДИНИ.

НАЈН СРБИЈЕ
НА ГОД. 6 ОВАК. НАЈН 4 ОВАК. А. БР. ВО СЕР.
КОЛОНИИ. УДРУЖЕЊА И ВАРХОВИ ЧЛАНОВИ
КАО И СРПСКЕ ШКОЛА. САДРЖИ И ЧИ.
ТАКОШНИ. ЧЛАНОВИ ШКОЛА И МАШИСТРИ ДО.
ИМАЈУ ЛИСТ ЗА 6 ОВАК. НАЈН 3 ОВАК. А.
БРЕД. КАД ШКОЛА ПОЛОЖИ ПРЕПЛАТУ И
КАО СЕ ПРЕПЛАТИ КОД СВОГ ГАРЂИЊА
БРОЈ КОГА ЈЕ ИХ ОД ЛИСТ СЛАТИ.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво власник
Председник Д-Р МАРКО Т. ЛЕКО
ХАРТИЊЕВА ГИЛЦИ БР. 15.

БРОЈ 23 и 24

У БЕОГРАДУ, 10 и 20 АВГУСТА 1905 ГОДИНЕ.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
МИЛОШ И. ЛУКИЋЕВИЋ
САРАЈЕВСКА УЛ. БР. 25.

ГОДИНА XXXVI.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА КРАЉА СРБИЈЕ ПЕТРА I.

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

ПРИРЕЂУЈЕ У ЗАЈЕЧАРУ 21 И 22 АВГУСТА ОВЕ ГОД.

ОБЛАСНУ ИЗЛОЖБУ

ГОВЕДИ, ОВАЦА, КОЗА И ПРОИЗВОДА ОВИХ ВРСТА СТОКЕ.

НА ОВОЈ ИЗЛОЖБИ МОГУ ИЗЛАГАЊЕМ СУДЕЛОВАТИ ПОЉОПРИВРЕДНИЦИ И ОСТАЛИ ОДГЛИВАЧИ ИЗ ЦЕЛОГ ОКРУГА ТИМОЧКОГ И
ИЗ СРЕЗОВА: НЕГОТИНСКОГ И КРАЈИНСКОГ ОКРУГА КРАЈИНСКОГ, И БАЊСКОГ И СРЂИНСКОГ ОКР. НИШКОГ.

Иложба ће имати ова одељења:

I. Изложба говеди.

Главна награда Министарства Народне Привреде за најбоље
пригодно грао говеда на иложби 500 динара.

A. Одељење за краве с овагодишњим теладима

1. Награда Министарства Народне Привреде	300 дин.
2. Награда " " " "	250 " "
3. Награда " " " "	200 " "
4. Награда Српског Пољопривредног Друштва	100 " "
5. Награда " " " "	60 " "
6. Награда " " " "	40 " "
7. Награда " " " "	30 " "
8. Награда " " " "	20 " "

B. Одељење за јунице испод 2 године

1. Награда Министарства Народне Привреде	250 дин.
2. Награда " " " "	140 " "

3. Награда Српског Пољопривредног Друштва	80 дин.
4. Награда " " " "	70 " "
5. Награда " " " "	60 " "
6. Награда " " " "	50 " "
7. Награда " " " "	40 " "

B. Одељење за јунице испод 2 год. неспариване

1. Награда Министарства Народне Привреде	300 дин.
2. Награда " " " "	250 " "
3. Награда Српског Пољопривредног Друштва	80 " "
4. Награда " " " "	60 " "
5. Награда " " " "	40 " "

Г. Одељење за бивове старије од 2 године

1. Награда Министарства Народне Привреде	300 дин.
2. Награда " " " "	250 " "
3. Награда Српског Пољопривредног Друштва	80 " "
4. Награда " " " "	50 " "
5. Награда " " " "	30 " "

Д. Одељење за праве стоне старије од 2 године

1. Награда Министарства Народне Привреде	300 дин.
2. Награда " " " "	250 " "
3. Награда " " " "	200 " "
4. Награда Српског Пољопривредног Друштва	50 " "
5. Награда " " " "	40 " "

Ђ. Одељење за теглеће волове

1. Награда Министарства Народне Привреде	100 дин.
2. Награда " " " "	70 " "
3. Награда Српског Пољопривредног Друштва	50 " "
4. Награда " " " "	30 " "

Е. Одељење за угодна говеда за трговињу

1. Награда Министарства Народне Привреде	150 дин.
2. Награда " " " "	100 " "
3. Награда Српског Пољопривредног Друштва	80 " "
4. Награда " " " "	60 " "

II Изложба оваца

А. Одељење за стада од најмање 10 оваца и 1 овна

1. Награда Министарства Народне Привреде	150 дин.
2. Награда " " " "	120 " "
3. Награда " " " "	100 " "
4. Награда Српског Пољопривредног Друштва	80 " "
5. Награда " " " "	70 " "
6. Награда " " " "	60 " "
7. Награда " " " "	50 " "
8. Награда " " " "	40 " "
9. Награда " " " "	30 " "
10. Награда " " " "	20 " "

Б. Одељење овнова за приплод

1. Награда Министарства Народне Привреде	25 " "
2. Награда " " " "	20 " "
3. Награда " " " "	15 " "

В. Одељење угодних овнова и шнопаца

1. Награда Министарства Народне Привреде	50 дин.
2. Награда " " " "	40 " "
3. Награда Српског Пољопривредног Друштва	30 " "
4. " " " "	20 " "

III Изложба коза

А. Одељење за стада од 5 коза и 1 јарца

1. Награда Министарства Народне Привреде	50 дин.
--	---------

2. Награда Српског Пољопривредног Друштва	40 дин.
3. Награда " " " "	30 " "

Б. Одељење јарчева за приплод

1. Награда Министарства Народне Привреде	25 дин.
2. Награда " " " "	15 " "

IV Изложба сточних производа

А. Масло топлоено и нетоплоено

1. Награда Министарства Народне Привреде	40 дин.
2. Награда " " " "	35 " "
3. Награда " " " "	30 " "
4. Награда " " " "	25 " "
5. Награда Српског Пољопривредног Друштва	20 " "
6. Награда " " " "	15 " "
7. Награда " " " "	10 " "
8. Награда " " " "	5 " "

В. Сирени меки и тврди

1. Награда Министарства Народне Привреде	40 дин.
2. Награда " " " "	35 " "
3. Награда " " " "	30 " "
4. Награда " " " "	25 " "
5. Награда Српског Пољопривредног Друштва	20 " "
6. Награда " " " "	15 " "
7. Награда " " " "	10 " "
8. Награда " " " "	5 " "

В. К а ј и а н

1. Награда Министарства Народне Привреде	40 дин.
2. Награда Српског Пољопривредног Друштва	30 " "
3. Награда " " " "	20 " "

Г. Вуна прана, непрана и козина

1. Награда Министарства Народне Привреде	70 дин.
2. Награда " " " "	60 " "
3. Награда " " " "	50 " "
4. Награда Српског Пољопривредног Друштва	45 " "
5. Награда " " " "	35 " "
6. Награда " " " "	30 " "
7. Награда " " " "	25 " "
8. Награда " " " "	20 " "
9. Награда " " " "	15 " "
10. Награда " " " "	10 " "

Награде ће се издати у прикладној стоци, пољопривредним справама, семену и новцу.

О П Ш Т Е О Д Р Е Д Б Е :

- Пријаве за стоку и остале изложбене предмете подносиће се поверљивцима, које је Заједарски Изложбени Одбор именовано, до 15 августа ове године, а они ће их поднети Изложбеном Одбору у Зајечару до 17 августа закључно.
- Сваки излагач мора поднети доказ да је притежавац грла које припадају бар од 1 јануара ове године.
- Један излагач може изложити у свима одељењима по једно, два или више грла и производа.
- Сваки је излагач дужан да има потребне чуваре за изложбена грла.
- Сва стока на изложбу доведена мора бити здрава и чиста. Овне не смеју бити куцане.
- Излагачи кузне стоке браниће се сами, да она буде на време вомужена.
- Потребна храна за стоку добиће се на самој изложби.
- Излагачи, односно чувари, стоке дужни су слушати одређене редитеље и надзорнике изложбе за све, што се односи на храну и чување стоке и одржавање реда на изложби.
- Сваки излагач дужан је довести своја грла на изложбу **21 августа најдаље до 7 часова пре подне**, а сточни производи најкај се предати Изложбеном Одбору **најдаље 20 августа до 5 часова по подне**.
- Масло топлоено и нетоплоено и кајнак доносиће се у чистим судовима и то најкаје по 1 кгр.
- Сирени меки и тврди доносиће се у чистим судовима најмање по 3 килограма.
- Вуна доносиће се и то: непрана по једно руно, а прана итна и козина по 3 килограма.

РАСПОРЕД ОТВАРАЊА И ДРЖАЊА ИЗЛОЖБЕ:

1. Скупи чланова друштва, излагача и осталих пријатеља пољске привреде 21 августа у 8 часова пре подне, у агради гимназијској, одакле ће се ићи на богослужбено у држку.
  2. Свечано отварање изложбе биће 21 августа у 10 часова пре подне.
  3. Одељнички Суд почиње свој рад 21 августа у 7 часова пре подне.
  4. Колеге пољопривредника, излагача и пријатеља пољске привреде, на коме ће се нећати о мерама за унапређење сточарства у изложбеној области, држаће се 21 августа у 4 часа по подне.
  5. Објављивање награда досуђених излагачима, биће 22 августа у 10 часова пре подне, које ће се одмах и издати.
  6. Затварање изложбе 22 августа по сарвеном раздвојеној награди.
- Вр. 5683. На седнице Управе Српског Пољопривредног Друштва 25 јула 1905 године у Београду.

МЕЂУНАРОДНИ ПОЉОПРИВРЕДНИ ИНСТИТУТ

Чунованим стипендијом прилика, Риму је пала у део нова прилика, да своју стару славу увећа још и том заслугом за унапређење пољске привреде, што је прихватио мисао: да створи Међународни Институт, који би се *базио проучавањем земљорадничких односа у целом свету*, и који би помагао усвојено живљени пољопривредницима, да у уређеној друштво имају неке користи, које имају заваздије, трговци и др. чланова друштва који нису позивом својим осуђени на ту подвођеност и угамљеност.

Ова мисао, у почетку наглавита мноштво који се на њу осврнуто, утопица многима из живља конзервативних елемената, пала је у то у доба, кад је тако много тамних облака изакупљено на овој страни, одакле пак се сунце рађа, могла је лако усахнути или бити угњевена. Но народи, по намети или по инстинкту, увидеше да им списа лежи *оним процесом којим се помаже земљорадња*, преко својих заступника најбоље начину да отворе један Међународни Институт који би био оствореница за односе земљорадника у целом свету, куда осветља, која би објављивала сва питања, која се тичу обрађивања земље, провлођења, нагоникавања и развештања њених производа.

Многе сумње подизане противу могућности да се та мисао оствари, многе супротности интереса између разних земаља, и разних занимања у једној истој земљи, — отклониле су и ивичале, на не мало изненађење привредника и њихових пријатеља.

Конференција многих народа сасуљених у Риму најза месеца ове године нашла је начину да помири све супротности нација и занимања, и дође до споразума који је укључио у конвенцију чије уређење овде изнесемо, и у чији плодан и благоволан рад не сумњамо.

Конвенција о Међународном Институту гласи:

I. Оснива се стални Међународни Пољопривредни Институт са седиштем у Риму.

II. Овај Међународни Институт држава је установица, у којој ће сваку државу уговорницу заступати њени делегати, које сама изабере.

Институт се својога из Скупштине и Сталнога Одбора, чији састав и дужности одређују идући чланови.

III. Скупштина Института састављају делегати држава уговорница. Свака држава, на колики број делегата имаће, имаће на Скупштини онолико гласова, колико јој припада по групи у којој је по чл. X.

IV. Скупштина бира за сваку сесију из средине своје председника и два потпредседника.

Сесије скупштине састајаће се у оно време, које буде одређала последња Скупштина и трајаће оно што буде предложио Стални Одбор, а усвојиле државе уговорнице.

V. Скупштина је највиша управна власт над Међународним Институтом.

Скупштина решана о предлозима које је спремно Стални Одбор о организацији и унутрашњем деловању Института. Она утврђује укупну суму расхода, контролне рачуве и даје решенију.

Скупштина подноси државама на одобрење изјаве које се тичу увећања расхода или проширења права и делокруга Института.

Она одређује време кад ће се састати која сесија скупштинека и изабрије председника за сваку понаособ.

Скупштина пуноважно решава кад су на свој делегати земаља које имају $\frac{2}{3}$ свих гласова.

VI. Извршна власт Института има Стални Одбор који под управом и надзором Скупштине извршује њени одлуке и спрема предлоге за њу.

VII. Стални Одбор састављају чланови које означае догичне државе. Свака држава означава једнога члана за Стални Одбор. Ни једна држава може одолетити и члана друге државе који је такође члан Института да је у Одбору заступа, али под погодбом, да стварни број чланова у Одбору не спадне никад испод петнаест.

Погође да гласање у Сталном Одбору неће се који су поменуте у чл. III. за Скупштину.

VIII. Стални Одбор бира из своје средине председника и потпредседника. Они се бирају на 3 године, и после тога река могу се поново бирати. Он пролепје председник о свом унутрашњем раду. Он утврђује буџет и међаја предлога, који је одобрила Скупштина. Он назначава службенике који су потребни за канцеларијски рад, и он их отпушта.

Главни секретар Сталног Одбора секретар је Скупштине.

IX. Организовањима се на међународно области, Институт ће: а. прикупљати, проучавати и објављивати у најкратком року податке статистичке, техничке или економске о култури, производњи животњској и блатној, трговини земљеделских производа и девама на разним тржиштима;

б. на исти начин што се тиче бројке, саопштавати заинтересованим све податке о којима говори горња тачка;

в. саопштавати наднице сесних радника;

г. узновати заинтересоване о новим болестима била које се појаве на у ком крају света, означајући у исто време земљиште које је болест захватила, ток и претане болести, и ако је могућно, средства за њено сузбијање;

д. проучавати питања о кооперацији, обезбеђењу и кредити земљорадничком, у свима њиховим облицима; прикупљати и објављивати информације које би корисно погудиле разним земаљама у ствари организовања задруга, обезбеђења и кредита земљорадничких;

ђ. изнети и предлагати владама, ако томе има места, мере за заштиту интереса, који су заједнички и општи свима земљорадницима и за побољшање њихова стања, и то пошто

се најпре снабде свима потребних средствима за обавештavanje kao što су: жене Међународних и других Земљорадничких Конгреса и захвешта путка привнесених на земљорадњу, даље, жене Земљорадничких Друštava, Академија унених тога итд.

Институт неће никако улазити у питања која се тичу економских интереса, законодавства и управе неке посебне државе.

X. Државе које приступе Институту, подељиле се у пет група, према положају коју свака од њих чини да треба да заузме.

Број гласова који ће поједина држава имати и број јединица за плаћање годишнине (контрибуција) одређиле се према следећим двема скалама:

ГРУПЕ	БРОЈ ГЛАСОВА	ЈЕДИНИЦА ЗА ГОДИШНИНУ
I	5	16
II	4	8
III	3	4
IV	2	2
V	1	1

У сваком случају контрибуција за јединицу годишнине не може измаћи према суму од 2500 динара највише. Преплавно и само за прве две године она неће бити већа од 1500 динара по јединици.

Под истим условима, као и самосталне државе прикључиле се у Институт у колоније, ако то затраже државе којима оне припадају.

Ова конвенција развијена је и онда ће се изменити у што краћем року преко заступника dotyчних држава под талјанске владе.

Орисни делегати на крају конференције изјавили су жадање што се бржељиво изоставило ван надлежности Института све што се односи на питања ветеринарна, која су међутим од врло важних и актуелних интереса за све државе што стоку извозе. Земљорадничка држава као Србија нема разлога да иза осталих изостаје, и онда треба да приступи овој Институту, тим пре, што ће она преко Института и људи у њему, моћи давати нашој привреди сталног притока у свима пољима и проналасцима, научним тековинама, користима и новчанима које се на где пољае.

У Србији свака, па и ова прилика, која нас упућује да попуњavamo и разрађујемо Полупривреду Статистике, невоља је корисна и добродошла, јер нас тим упућеније води озбиљнијим мерама за нашу заштиту и унапређење. Институт ће применити, по овој конвенцији, на томе радити, и у напреду на свој труд ако тога, Србија ће добити такве исте резултате рада из целога света. Кољико материјала за истражују, развијање и примену!

Кољико упућивањима код иницијатора ове лезе захвали, кољико озбиљно схватана својих издвржких дужности, код младог краља Уједињене Италије који је народе на овој договор сакупио!

Но као и код многих других конвенција, тако ће и код ове много знаменити од оних људи који буду радили на њеној извршењу.

Земља иако као Србија, која има главнија привредна средства доста концентрисана, и тољико вредних, и свежих и упућиваних људи у народу, можда би лезе и доста лако уредити апарат за припремане Полупривредне Статистике, тако да би се у свакој прилици поуздавао могаи на њих ослањати. Оно што нам недостаје, то је организација посла. Овој која би лезе ово организацију како треба, учинио би лезе услуге унапређењу пољске привреде у Србији, и жи, и ако жељимо да се „Тежак“ бави лезе постигнутим резултатима полупри-

вредних, но ови студијама организациони, инак држице да би могло допринети прецизнијаву насли окол најповољенијег уређења наше Полупривредне Статистике.

Кад се још когод пријави са својим мишљењем о томе, нећево ни ми изостајти да кажемо шта би могли постићи, и па који начин, на оних група привредних којима смо се дуго бавили. За све стране приредне не наставио ми слика да смо уочијав најбољав пут за припремање Аграрне Статистике, а то се од једног човека и не тражи.

M. C.

ПРАКТИЧНА КОРИСТ ОД ОДАБИРАЊА СЕМЕНА

„Како оми, тако род“.

Далије је несумњива истина, да квалитетна семена има право велики утицај на количину и на квалитет жетве. Чистота семена је једнако за доброту усева. Примена трепила (тријера) уведена је у сваком пољу разумно пољском гадиставу. Ко трепи и чисти своје жито, тај не усева у орашце порок, а то је и најповољнији начин за уништавање порона на њивама. Но не само да чистота семена игра велику улогу у пољској веће родности усева, но то чини још и далеко већу херој одобирање семени за сетву. Резултат је одобирања семени повољнаје жетве, јер се онда има, не само чисто, но и најкрупније, најдужије семе. Све што је штурто, што је рђаво, неразвијено, ситно и крхљаво, то отица да трепљење и пребривање и не долази стовно на њицу, но се корисно може употребити у гадиставу, прејарчијено као храна за стоку, докле би на њицу пролазило, јер нишпа не би, или само би измаи, дамо би јадну и жељаву биљку коју би јачи и бољи усеви јубро надпривало и угушило.

Али употребом само тријера за припремање семени, ми смо још далеко од савршенства и од задовољства стварне потребе. По трепљењу на трепилу добијемо истина дрвно зрно, зрно једро и од коровних семени чисто, али и зрно све крхљаво. Међутим њављао би и од тако доброт, прибраног семени, за сетву употребљавати само оне најкрупније и, то је тек право одобирање семени.

Само одобирање то је у свакој ствари припремање за производњу, онто што је најбоље то, је развијављавље вреће за потравку рода и то одобирање ваља применити, не једном за свагда, већ га применити од године у годину, са наса на нас! Тим истим начином постигло се и постигаје се усавањавље сточних раса и пасмина, на тим истим начином пошло се, да се створи и да се побољшава разне сорте наших усева.

Можаво семени, замесинава старог семени новим, из другог пољавља и са другог краја куљеног и доитог ради сејања, што је доносило нето и уривосте у сточарству. Или бољко још, то је нето и увољене бољше сејева сејева ради чистокрвнијег запаса. И у једном и у другом случају и стока и семе од усева, зрва се прво прилагодило, свави на нову средину, лезе прилаике пољавља и жељавија, издржави оглед под тим иновним приликама, из се времена њима и прикрупити или доитати.

Преноситавно, да измаи једну сорту севрскија доброе сеитије се у томе, да се одобере најбоље и најкрупније зрно, рачино око 10%, од целокупне жетве, на да нам оно послужав као семе за сетву.

Мангобројни огледи, чинени у Немачкој, Француској, а нарочито у Енглеској (која је као и у сточарству, тако и у одгањављу бољше семени предлачави) доказави су потпуно савршен утицај одобирања. На једном пољском добру у Северној Француској!) отпочели су одобирање тике, што су припремали путем најкрупније зрно и оно теојаи. Добивави жетву од овога лезаву употребави су доду, до године, као извод, на лезавене своје њавних поља.

И у нас се таво тиком, кад се хоће да припрема семе, само то не ради тољико рупом, кољико... лоптом. При извањављу жита, најкрупније, јер и најтеже, зрно одлаче њављае с лопате у страну... и то семе употребљававу за сетву. Од како су у

употреба trebala (трјебри), с којима поједини људи, у цињеном семени сами и другима га узим лепо зараде, отада се и у нас побило на боду и оном правцу. Ништа нам сад сметају тење, ако пожељно у томе и један горак, даље, ако се побринуемо да што савршенији рад, одабирањем семена за сетву, прена поновише искусну коју је и у нас могуће извршити.

Видели смо, да су од оног рупом пробраног житног семеничко добијени извод употребљени идуће године, да семе, Међутим то је мање практичан поступак, те је упросто одабирање једном на свагда, а не из године у годину, а и мање би уноси бољи и лакши начин, него изводити од жале измештаче одбраног зрна све за донашње сетве, одабирањем жељне жетве са најбоље наше житнице (није), добити на једном поступку поличку семена за засеи своју нашу житница. Те тако на године у годину одабирати и засејати увек оно, што је летински најбоље.

Користи би биле знатије и ту би лекако извор великог бора да наше земљораднике.

Прво што би се постигло, било би, што би се избегло измештаче жрете, а они увек и најакви изстали, ако употребљено семе не буде строго пробрано и одбрано за сетву. Иначе земљорадници да би се сачувало измештаче семеничко и онадашња класице усева, ни жетве, био припадну да с вренена на преме прибегава мењању семеничко, прибављању новог семеничко у удаљених प्रदेशа, што је увек приметно и с тропицима сачињено.

Због тога се у нас и препоручује увођење и сејање банатске измештаче, као боље робе за тржиште. Али у земљорадњу влада правило, да добро семе за замењивање ваља бирати из стројнице најбољаша, или бар на дошњих природних и приредних прилика, ако се хоће усева. Банатска шеница постаје је под бољим приликама, у प्रदेशима које су право житнице, јер се у њеној шеници жетва боље обрађује, па ће се зато у нас теже прилагођати и стога пре изметати.

Одабирањем семеничко избегана се овај замат и уштеђење се трошак на набавку туђог семеничко.

Друга је даље корист од одбрана у уштеђење семеничко, ер ће се тада добијати редовно и попуно правилне жетве.

Трећа и најважнија корист је у знатној поновити жетве, а то је таква на коју ваља упрости пожеље, јер данас више не има, настала је потреба, да се добију што више приноси са својом ваља. Са семеничком добро пробраним, одбраним, добиће се јачи и надржављиви, у свему напреднији усеви који ће давати поновити жетве, а она се за стројнице може решавати на 3—4 тоvara по хектару!

Они бројеви исеу приноси из ваздуха, ни узети на панет. Они су основани на искусну цињеном усевама, на разновсно броју хектара. Ни резултати добијени су са Матијасовим пребривачем, сировом која је била изложена и привлачила ваљку у се 1900 год. на светској изложби у Паризу!).

Ова сирова шеница начело у примени извесног броја човјечких ваљка (цилиндара) малага пречника, нагнутих и размашкутих једно од другог. Размак се управља према природи зрна за одабирање: шеница, јечам, овак штд. Ова ваљкаста (цилиндрична) сито покриве се наизменичним наговом (покретом), али сва се покриве истодобно у истом правцу. На тај начин зрна се претвату једно преко другог и благодарећи изложу тежиња и нагнућу сита, слазе полташе у точила добијена размашком жељу ваљцима (цилиндрицима). Зрна која излажу мањи пречник своје ситица од размашка, протвату се између цилиндара, падају и дуче се једини одуком, испуштом. Она већег пречника од размашка, крупнија зрна, слазе до краја цилиндара и пронадују у други испуштом олуку. То су одабрани зрна, најлепша и најкрупнија жетва.

Према томе хоће ли се одабирати мање или више попуно, 5,10 или 20% од жетве, менају се управљаче (регулаторе) који држе цилиндрици и тако се дешава онај размашк, а на тај се начин може доћи до савршеног одбира и постати одмах одличан резултат.

На тај начин на пољској добру Д'Естурнеа близу Куенло-Шато, г. Феррe који је применљиво овај апарат, добијено је 3—4 нов. тоvara шенице, овса и јечма, по хектару.

Код г. Динсеса у Лувру (Ова) добила се 2 нов. тоvara више по хектару.

То су истински практични резултати, пошто одабирајући 10% семеничко, добијено *овсак у пресеку* од $3 \times 1311 = 3933$ *дешара* по хектару, узимајући цену шеници 100 кг. 1311 динара, каква јој је била пресежна цена у времену од 1890 до 1900 године.

Данас је Матијасов пребривач боље прочтен и много више дотеран, те је практичнији, лакши за руковање и даље је једини који се и прва врста. Данас се он испушћује за једну дану принавођу вишњом приноси, ако одабираним семеничком помоћу њега, успеје само 5—6 хектара.

Међутим ни се не заустављамо на препоруци онако једне специјалне (нарочито) сираве која је постала само ради пребривача (сортирање) семеничко би могла врло добро да послужи за тај циљ и обичне сортиралице које постоје за пребриваче семеничко или зрна у неколико редова по крупности. Али и то су такве специјалне сираве, као и пребривачи.

Зато се ни задовољавамо, да нашим земљорадницима препоручимо, да се за овај циљ послужи трјебрина. Пошто пребривач жито, одиста га на трјебри од нечиштом и коровског семеничко, нека га удемо за пребриваче семеничко.

Да видимо, како се ово удевати може?

Према искусату за наше жито, *шеница* (она четвртаста) на трјебри, за разн и шеницу имају шупљине од $3\frac{1}{2}$ — $3\frac{3}{4}$, а за јечам и омас од $3\frac{1}{2}$ —4 и $4\frac{1}{2}$ — $4\frac{3}{4}$ мм. *Зачим* крај толико шупљине (*пресеку*) *привода*, а *накрупније* *нише* *жетве* *зрно* (*и шеница*) *и с друге* *строне* *јечма*).

Сито (она округла на цилиндру) трјебривач, за наше прилике, најбоље су подешена, ако их так сваки трјебри има она три: с *прозијима* од 1', 2 и 2', мм.

За удешавање трјебри ради пребривача зрна, одбира за семе, ако се — према ситношћу зрна — узима обично оно, (шенично) сито (округло) од 2 мм. ваља узети и намештати за овај циљ сито од 2', мм. на претретиби претходно очишћеноу жетву на мезу; *потога* ваља узети сито с прозијима од 1', мм. намештати га, на поново претретиби одбир добијених правах трјебривача штд.

При сваком новом претретибаву, трјебривачу, увек ће ситице зрно пронађати кроз прореал на намешћеном сити, а остајеће крупнији одбир.

Разуме се, да за тај циљ ваља набањати, за још крупније зрно (па до крупноће шенице белаци) жито 2—3 сита: с прозијима од: 2^е, 3 и 3^е, мм. пошто фабрике израђују за јечам шупљине — *пресеке*, чак до 5 и 6 мм. за ретаја и до 4 и 5 за шеницу!

Једну озгошћинуу врло добру шеницу порекла банатског, из околине Београда, пребрао сам руком и нашао сам, да, и ако озгошћине жито добро пожељно (много самозваљиво, а малозрно), није ни једно ни крупно и да најкрупнија зрна мере 2', мм. Значи, да би пронађало кроз сита с прозијима од 2', мм и да би за пребриваче те жетве ваљало имати поред сита са 2', мм, и сито с прозијима од 3', мм да се како ваља пребривач за сетву, то да се из цела жетве одбере 10% (десет од сто) одбрана, зрна што ће се оставити за сетву. Све тога можда удевати ваљати тако, да користи за семе коровско немоу стоји, те да убањете и зрно.

Може бити, да ће ваљало отадевати не би ли се још боље *одрешити* која по крупноћи зрно треба, *когда* удевати за овај циљ, да она тај постои врши. Јер она је по начету и склопу своје приближнија претретибу.

Надај се, да ће наши земљорадници применити овај совет и срцу и да ће се при јесњој сетви и користити ваља.

ДА КИША НЕ СПЕРЕ ЛАКО БАКАРНА ЈЕДИЊЕЊА СА ЛИШКА

(Из међањог берлинског часописа „Prometheus“ бр. 43. 1908 г.).

Готово сви виногради, на и мањи, ради сазбињања перошпоре претвату се данас бордовском или којом другом шеницом. На не само виногради већ се претвату данас и воће и огрва и рибизале, за тим бостан а често и крупашта. У најповође доба употребљавају се бакарна једињења и у неговању украсних биљака по вртима.

) *Etat* de la selection pratique des semences p. R. Vietor, ingénieur agronome. J. d. agric. prat. 909, 92, 54.

И ако је доказано, да су бакарна једињења у стању да спрече штетни утицај пероноспоре и других штетних гљива, ипак то важило средство не показује, ако се правилно не употреби, тега किша спрече с лишња, па се премаже после кише на време по поновно.

Ми бисмо овио приликом да се задржи само код питања: како киша спрече бакарна једињења с лишња.

Киша не спреча увек лако бакарна једињења с лишња. Та једињења могу да се тако прилаже да и најача киша није у стању гасним да опрече лишће.

Моћ трајања бакарних једињења на лишће код бордоске а нарочито код *бургундске* смеши зависи од првог месту од свежине смеши. Свеже смеши т.ј. чин се направе, боље пријичају, тежи их спреча киша по смеши које се одмах не употреби чим се направе. Од часа на час постоје исправљава опада моћ пријичања бакарних једињења на лишће.

Затим доказано је то, да се *свежа бургундска смеши* знатно боље задржи и тежи је киша спрече по што спреча *бордоску смеши*.

Ако пак прође само један дан од како је смеши начињени, онда *бургундска смеши* гасним изгуби ту добру особину и онда је бордоска смеши у том погледу боља.

Бургундска смеши као што је познато прави се помоћу соде (већим делом кристалисане соде) и плавог камена (бакар сулата). Прво се начине засебни раствори соде (натријум карбоната) и плавог камена. Један и други раствор док се не покашају добро се држе и не пенлају се.

Стога не треба их мешати пре по што ће се употребити. За *бургундску смеши* узима се на 100 литара воде 1 килограм плавог камена и 1-25 килограма соде. Кад се та смеши употреби *одмах чим се направе*, онда и после најаче кише остаје и не спрече се око 80% бакура. Ови остаци штетна чиниоци су на сталеним плочама али и огледа, који су после чињени и на лишћу потврдили су у главном овај резултат. Ако ли се пак *бургундска смеши* не употреби одмах чим се начини, ако се нпр. употреби после 3 часа, онда се већ лакше спреча и место 80% остаје зашлењено само 74%. Та моћ пријичања опада сваког часа тако да кад се употреби после 24 часа од времена кад је начињена, онда прва јача киша готово оне спрече и на лишћу остају само једва приметни трагови бакура. Кад се дакле ради са *бургундском смеши* (плавни каменом и содом) онда не треба никад начинити веће количне смеши по што се за 3-4 часа може утршити. Смеши која је у јутру начињена већ је у вече готово свихки изгубила моћ пријичања.

Тако где не би угодно било да се прави смеши сваних 3-4 часа, тако треба узимати *бордоску смеши* (плавни камен с кречом). Истиа она не пријича тако добро као *свежа бургундска смеши*, али ипак моћ пријичања и ако се сваки траје код бордоске смеши још и после 24 часа.

Бордоска смеши разликује се даље од *бургундске* и по томе што се јасније види и стога за време спречавања грошће, нарочито за асталско грошће боље је употребити *бургундску смеши*. За асталско грошће може се још до јуна узимати бордоска али од јуна за асталско грошће треба узимати *бургундску смеши*.

И бордоска смеши губи временом од своје моћи пријичања, али само не онако брзо, као *бургундска*, која опет кад је смеши боље пријичања по бордоска и не оставања трагове, који се онако јасно виде као од бордоске смеши.

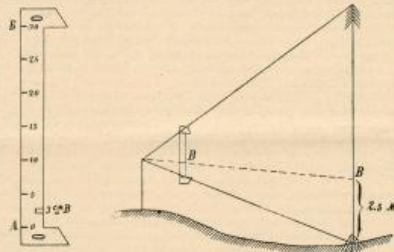
Моћ пријичања тих смеши зависи даље и од *неутралности* смеши, које су угодни постојање од кише, угоднико су постојање неутралне. Најбоља је диле смеши, од које на плавни лаксуозна хартија не поцрвени ни црвена не поцрвени. Кад

би могли да добијемо из трговине гасним чисте хемисалије, онда би погодно било, да намерно материјал тако да добијемо неутралну смеши. Али ипак се то обично не може постати, то онда треба увек начинити смеши испитати лаксуозна хартија, па ако плавни поцрвени, онда кад *бургундске* додати мало соде а код бордоске мало креч. Ако пак обротно црвена лаксуозна хартија поцрвени, онда треба додати још мало плавог камена. На тај начин нажалост радом може се начинити још нешто неутрална смеши.

Д-р. Јево.

НАЈПРОСТИЈИ ВИСИНОМЕР

На принципу одмеравања пропорционалног дела висине целог дрвета *Форкманф Лаус*, конструисао је врло прост инструмант за мерење висина дубећих дрвета. Инструмант је погодно доста тачан а на обичну праксу употребљиве резултате. Конструкција је врло проста и као што показује сл. 1 састоји се из једног лењира одмерене дужине (овде 30 см.), који је на извесном пропорционалном свом делу (овде десетом — на трећем сантиметру) урезан. Овај урез служи за измеравање и одмеравање пропорционалног дела висине и то овако:

Слика 1.

Слика 2.

Лењиром се ушкара дела висина дрвета тако, да се висине дрвета подизају с крајњим тачкама дрвета (врхом и кореном при земљи — сл. 2) и кроз пропорционални урез код В заклапа се тачка на дрвету, која је на пропорционалној висини дрвета (овде десетом — на 3 см.) па затим се, не губећи ни вида ову тачку, прилази дрвету и ова висина одмери.

Одмерена висина множи се извесним пропорцијом (овде 10) и производ је целокупна висина дубећег дрвета. Ако је нпр. одмерена висина 2-5 метра (сл. 2) онда је висина стабла $2.5 \times 10 = 25$ метара.

За одмеравање униформаног дела може да послужи и овај лењир, чег ради је и подељен на сантиметре, а може и метром, ако се има при руци.

Ъ.

РАД ДРУШТВА ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ СВИЛАРСТВА ОВЕ, 1905 ГОДИНЕ

Ми смо сваке године доносили преглед рада овога Друштва, па то чинио радом и ове године.

Међу најважније послове друштвене долази набавка и раздавање семена свилюба.

У погледу каквоће семена, треба знати, да се оно чуваје само под гаранцијом, и то у заводима, где је оно по његовном систему Пастерово произведено. Сех тога оно сема при увозу прегледа и наша држава преко нарочитих стручњака. Не као једном за доброту семена лежи и у томе, што га Друштво *Босанско* извози, и онда производне мехуре мора откупљивати по утврђеној цени. Тага рад Друштво *мора* изнети где и зашто много хладе својих динара изађе!

Дока да се у томе постоје приметни цени лежи у томе, што парод сваке године све веће количине овог семена тражи.

Тако семена *самобуба*:

1900	године набављено је и расато	12.733	кутије
1901	" " " "	15.200	"
1902	" " " "	18.170	"
1903	" " " "	22.000	"
1904	" " " "	23.200	"
1905	" " " "	33.600	"

Одгајивачи увидају сваки дан све више како им је корисна ова грана привреде, како много пожује на за скоро неостан труд од неколико недеља да зараде колико им треба да сву порезу плати и савијаче подужне одтје.

Зато се *број одгајивача* сваке године стално повећава. Тако одгајивача је било:

1900	године	10.102
1901	" " " "	12.650
1902	" " " "	15.426
1903	" " " "	14.482
1904	" " " "	19.453
1905	" " " "	28.000

Дакле за ових 6 година скоро три пут увећао се број одгајивача!

Откуп мехурака, као што се зна, врше нарочите комисије које одређује власт. Цене су мехурака утврђене, и то је утврдио Министарство Народне Привреде.

Производња мехурака расте веома брзо из године у годину. То се јасно види из ових података:

Године 1900	откупљено је мехурака	106.895	кг.
" 1901	" " " "	120.843	"
" 1902	" " " "	157.123	"
" 1903	" " " "	153.972	"
" 1904	" " " "	190.000	"
" 1905	" " " "	291.000	"

Вредност мехурака ове последње године износила је 720.730 динара. Кад се токе леда и оно што су поједици за се задражи, онда добијемо праву суму произвојне мехурака која износи више вала од 350.000 килограма и чија ће вредност прећи цифру од 860.000 динара!

Ово је радња тако лева да директори железничкој отуда за врне својим дође леп приход, а поједици откуна жеста тако се поткоје, да се за ту сезону нарочити себани поручују јер се свет нада новцу. На и вије чудо кад у станицају у Пожару остале око 100.000 динара, у Крушевцу толико исто, у Лапovu око 80.000, у Јагњини око 50.000 динара, у Шаланци 56.000 динара, у В. Градници у Параћину по 40.000 динара итд.

Поуно је прабележити колико је која станица свиларска откупила мехурака ове године. Тако откупила је:

Крушевачка	48.000	кг.
Пожаревачка	45.000	"
Лановска	38.000	"
Јагњинска	30.000	"

Паланачка	28.000	кг.
В. Градничка	20.000	"
Параћинска	20.000	"
Смедеревска	10.000	"
Шабачка	10.000	"
Кладовска	8.000	"
Аранђеловачка	7.000	"
Крпељевацка	6.000	"
Лесковачка	5.000	"
Нишка	3.000	"
Београдска	3.000	"
Обреновачка	2.500	"

Кралево, Кладово и Јабучац врло — мало.

То је лева пара и што народ каже „*лава*“ пара. Ова дође приа, и онда кад је друге нестало, а дође тако брзо за неколико недеља рада.

Кад би још сваки имао дудова у својој окућници, као што их је лева разликовати, занета би храмење свилобуба брзо узело много шаре размере.

А и зашто неби, кад из шаке сежења дудова може одмах прве године добити стотинама и хиљадама дудића од којих већ у трећој години може имати пуну окућницу младих и за брање лета подесних дудова.

Не заборавимо ово алати дрво! И сетимо се оне лесе и порисне гране привреде — нашег свиларства!

НЕКОЛИКО НАПОМЕНА О СЕЈАЊУ ДЕТЕЛИНЕ

— преф. Рад. А. Нешкић —

При сетиај детелине придржавај се, подопривредниче, ниже изведенх правила, па ће ти у успех бити сигуриа и имаћеш велике користи од оне билке. Та су правила:

1. Не штеди сеје. У овоке новинајше грешни. Зато ако желаш да изаш добро детелинито и за више година, увек је боље да посејеш неко кило вине, а никако мање од просечне количине. Просечна је количина 20 килограма семена на 1 хектар. Не ако си уверен да ти је земља плодна и с дубоког орнином, а поднебе уворено влажно, онда од оне количине можеш и смањити једну трећину; и обратно: ако знаш да ти је земља мање плодна и с плитког орнином, а поднебе суво, онда повећај количину за једну трећину;

2. Ако желаш да ти детелинито добро успева и сигуриа принос доноси, увек је боље да посејеш семе од разних детелина, најбоље првене и биле, или да посејеш семе од детелине у смеси са другим ливадским травима. Овако сејати детелину прероручује се из овог разлога: што се у земљи одржава више влага која је потребна семени за клицење; што детелина узима вода над осталим травмама, те добија више свелости и ваздуха и боље напредује; што мање пади од мрава и итеговача; што се сејање може завршити и на мање плодној земљи, јер уколико детелина слабије напредује утолско се бубије развојај остале билке, те губитак у приносу надокнађују; што се од тако посејане детелине добија више, бољег и укусијај сема за стоку; и, најзад, што стока — прекивари — у много мањој мери пади од падуна, него кад једе саму детелину.

Као најбоље траве, које у смеси са детелином дају сигурне и обилне приносе, јесу: дудика (витајински рајграс), мајчина (попино прасе), плеуља и онтрина;

3. Ако из буда којих разлога, не можеш детелину посејати у смеси са споменутим травмама, онда је посеј, али што

ranije košev, u ovisne useve, najbolje u ovisnu raj. Izbegavaju sejanje u jari ovisi ili ječma, kao što se najčešće i radi, a iz razloga, što se jari usevi sporo i uopšte slabo bore, te baš u vreme, kada su potrebni da semeju od detaljne održavaju hladovinu i da im služe kao zaštitna protiv gubitka vlaže iz zemlje, jake sunčane toploti i jakih vetrova, njih nema, te ako posle sejanja nastupi duže vreme suša, onda njih deo semeju ne klija, ili u klijanju izumre. To isto biha i kad posle sejanja nastupe suvi i jaki vetrovi, jer i onda nema šta da štiti zemlju od gubitka vlaže, te se seme ometa u klijanju. Međutim, kad se detaljne poseje u ovisne useve: ječma, a ponajbolje u ovisnu raj, sve su one negde uklopljene. Ovakvo posejanje detaljne nije brže, i brže se razvija, ima više svetlosti i vazduha; zaklopljena je od jake priprede i jakih vetrova, jer je ovi usevi, a osobito raj, u porastu znatno nadmašna; najjed, nekultivna je mogućnost, da se mlade biljke od detaljne uguše, jer ovi usevi, a naročito raj, vrlo retko polezu.

Ovakvo pri sejanju detaljne u ovisne useve ne treba da vršimo drskije, nego baš sive preko poniklih biljaka, a ovo bi nam bilo mesto, gde bi klijanje i razvijenje se u novu biljku.

Najbolja savana i iskustva tvrde, da posejanje detaljne u ovisne useve, naročito u ovisnu raj, mnogo bolje napreduje, nego kad se seje u jari useve;

4. Da bi detaljna u porastu što bolje napredovala i detaljne oblasti priinos donosila, najbolje je da je po-
 ljubri se proleća i preko leta ispitivati gineon (200—400 kilograma na 1 hektar), i to po vlažnom vremenu, jer tada gine ima najviše dejstvo. Ovo se u stranom smotu uveliko radi i otuda ima znatno koristi, jer detaljne bolje napreduje, bolji priinos donosi a i duže godina traje. Ali kod nas se, naжалост, o tome malo zna. Ho da bi imao u zemlju povratko ukoliko ove materije, koje detaljna najviše ceni, kao što je kvas, obovorina kiseline i dr. potrebno je da s vremena na vreme detaljne posijati pepelom (400—500 kilograma na 1 hektar), a s proleća i preko leta da je po vlažnim razblaženim pivnjevom;

5. Ako si detaljni posejan na slaboj i lakoj zemlji, na privetnji to si slabo napreduje, po ljubri je s jeseni dobro agoraviti stajski ljubretog, još bolje bujnjem (kompostom), a s proleća ispitivati gineon ili pepelom, i s vremena na vreme zalivati razblaženom pivnjevom, na he se sigurno omlatiti i bolji priinos dovesti;

6. Mladu detaljnu ne kosi dokad u jesen, jer, se do pred julu nebi dovoljno razvijen, te preko njije vrlo lako izumre, isto tako ne dopustiti da detaljna u prvoj godini zaveže seme, jer je naштеu budućeg priinosa;

7. Ako ti je u proleće posejanje detaljne uzled nastupile suše, ili jakih i suvih vetrova, ili namnogovine štetočina, slabo klija, onda ogadivša mesta bezgledno potsejavaj. Potsejavanje je ovo neophodno potrebno, jer bih tako sprečiti razvijenje porova, a ogadivša mesta popunjim koprenjima biljkama. Potsejavanje je najbolje da preduzmem u avgustu do polovine septembra. No ako potsejavanje od ovog vremena ne mogadim izvršiti, onda ostava za proleće. Pre no što pristupim potsejavaju treba zemlju, odnosno detaljnu, da prehem drakom, kako bi napravio mala udubljena, gde bi seme nasti, te bih nu na taj način stvoriti i povoljnije uslove za klijanje.

За потсејавње је најбоље да узнем рунциш (никарнатеку деталну), ако ти је земља лака и исповијата, а при току има доста крча. Ако ли ово није случај, онда је најбоље да ову деталну потсејем у смеси са луњком или

утрицеи, рачунајући на хектар 15 килограма овиена од детелине и 8 килограма од луњке или утрица. Ако је земља плодна и дубока, онда потсејавaj на хектар 2 кгр. луњке (дуге детелине), 1 килограм луњке, 2 килограма утрица и 2 килограма рапуље. Најзад, ако ти је воља лака вескуша, узми за потсејавње на хектар 2—3 килограма луњке, 2—3 килограма рапуље и 2—3 килограма класиче, или само се-
 рамају;

8. Не сеј деталну више година на истом месту, јер она црпи из земље само неке хранљиве материје, а највише квари, те кад се ове материје исприше, она ослаби и замрљави, те дјје мале и некаутре приносе;

9. Заставно деталните коси у првој години једаред, а ако је пораст билјака снажан и бујан, кошев и дваред, сави пази да после посидбе билјака или доста времена да се ослажи (назадно порасте), пре но што дочека зиму. Друге године коси за зелену пилу, чим је детална велика 25—30 см., а за ово у доба пашња велике билјака, или нешто пре. Те исте године коси још једаред, а лако кошев и дваред, или после друге косидбе пуштају стоку нека пасе. Треће година, ако можеш, коши дваред, а ако не, ти покоси једаред, на пусти стоку нека пасе. Ако овако урадиш квалитет за време од 3 године добру зелену пилу, а и по 3000—5000 кгр. доброт и укусог сена.

Четврте године деталните је нећ поустело, стога га узори и посеј пролетње или овије useve — лако стигнеи да га узорни: ранје или доцније. Све пролетњих и овињих useva, кошев сејати коновалу, провирци, реву и др., јер и они ће useви на таквом земљишту врло добро успевати.

Ако се, пољопривреднице, ових правила у свему придржавати при сејаву и искористивању деталне, а при то си за сетву изабрати чисто и здраве семе, које у свако време можеш добити при Бреског Пољопривредног Друштва, онда буди сигурна да ће ти се сваки издатак и уртд обилно исплатити, јер ћеш увек имати довољно и добро хране за стоку, а она тога, гајемш деталне обогаћеним земљу овим хранљивим атерцијам, које потребују ови usevi, које за деталном посејем, те ће ти тако и они обилни и сигурни плод доносити.

УПРОШЉЕНА МЕТОДА РЕГУЛИСАЊА ШУМСКОГ ПРИХОДА

Као главно при изради привредног плана сматра *Фрај*, тајни виши шумарски саветаник у Дармштату, тачан опис појединих шумских одељена — парцела, као и опис привредних мера, које се изају предузети у догичним одељенима на допуната, да се све то изврши и на најпростоји и таксатору најлакши начин.

У циљу оном *Фрај* предлаже, између осталог, на стр. 232—236 јасне савесе „Општих Шумарских и Ловачких Новина“, да се при изради привредног плана, метода рада може да изврши при одређивању:

- а) степена мешавине појединих врста дрвећа;
- б) старости шуме појединих одељена;
- а) каквоћа шуме — боштети; и
- г) степена пошумљености, у томе, што се код

а) у место, што би се стабил појединих врста дрвета одбројавала, на и клупарала, да се степен мешавине процени од ока и у проценту заступљености на делов простору означи. Пошумљеност се означава јединицом, која представља целину, а која се састоји шир. из седам делова бугаве, два дела јеле

и једног дела бора, што би се по јачини заступљености, у проценту целине, означало са 0,7, 0,2 и 0,1;

б) да се средња старост шуме на целом простору одреди бројањем годишњих престонова на дрветима која се, по ошени од ока, изабери као карактеристична за целу шуму;

в) да се, према ошени од ока изабери дрвета, чија се висина може узети као средња висина целе шуме и она измера једини од познатих висиномера (Лаусови или Христовинови). Аритметичка средина измерених висина биће средња просечна висина целе шуме; и

г) да се степен пошумљености одреди у проценту пошумљеног простора. Ако на целом простору нема ниједног пролазника и шума је нормалног састоја, онда је сав простор пошумљен и означава се са 1,0 = као целина. Но ако се на овом простору налазе и пролазници или су дрвета тако разређена, да би на њему могла да стоје и нормално да се развијају још и друга дрвета, онда се пошумљени простори издвајају и по ошени од ока, бележе у проценту целине. Ако нпр. дрветина, две или три шест до шумок, пошумљеност се означава са 0,9, 0,8, 0,7 и тако даље.

Даље препоручује, да се за одређивање шумског капитала и прираштаја употребе „примене таблице“, које је Савез Немачких Општинских Станова, на своје скупу од 6—9 септембра 1904 године, огласио за најпогодије. Но, како се, у таблицама означене шуме, односе на нормалне шуме, то да би се дошло до величине шумског капитала и прираштаја у шуми, за коју правимо привредни план, треба резултате на таблица да редуцирамо т.ј. да их умножимо с величином простора наше шуме — дотичних одељења и процентом њихове пошумљености.

Збир добивених производа на сва одељења показује нам целокупни капитал и годишњи прираштај. Ако узмемо, упростиће ради, да се просечна прираштаја за време од 10 година, које ћемо узети као привредни период, неће променити, онда, ако пожељно добијених годишњих прираштаја са бројем година периода (10), за коју и правимо план, добићемо количину масе, коју ћемо за време овог привредног периода моћи сећи а то је наша „главна“ користа. — Но поред ове количине масе, треба имати у виду и ову количину масе, која ће се путем проређивања, чапшења ит. а у циљу што белег напредовања заоставшних дрвета, на шуме као „узградну“ корист морати да уклони. За свако одељење треба ову „узградну“ корист по количини масе тачно проценити за збир из свију одељења додати количину напред израчунате масе „главне“ користи, што ће нас све заједно показати количину масе, коју ћемо за време привредног периода од 10 година моћи у шуми сећи а — искористити.

Годишња мања добија се, кад се целокупна маса подели са 10 т.ј. бројем година привредног периода.

Предложеног начина упростићања метода израчунавања шумског прихода није, до душе, нова појава на пољу шумарске науке, али се види, да је и поред тога, што је врло прост, доста и тежак, јер тражи извештајно и практично ока. Верујући, да је *Фрај* дугогодишњом својом праксом дошао до убеђења, да се ови начини најбоље долазе до тачних резултата, сматрано за дужност, да га и ми забележимо.

Ъ.

КО ЈЕ ПРАВИ ОДГАЈИВАЧ?

— Драгољаз Обрдошки —

На ово питање одговорити ће нам књиги: сваки који држи стоку, и код ког се она размножава мора бити одгајивач. Не, то није одгајивач, то је само *амалак* или *соственик* стоке, чија *подобност* у негових рукама може још и да се *смањити*.

Друга ће нам рећи, одгајивач је онај, који набави добра кунка или и кунка и женска приплодне глада од *добре* пасе на их остави да се пасе и даље размножавају. Но, ни то није још прави одгајивач, јер тим доводом једног или више приплодних глада у своје стадо, ако га је третило у извесним особинама и *поболшао*, *какоога стоке* не *посебава* се *име*, него у најбољем одгајивачу остаје на истој ступњу.

Истински одгајивач има много тежи и *благороднији* задатак: да *подобност* *своје стоке* за *извесну употребу* *смањено* и *стално посебава*.

Ми ћемо овде укратко изнети шта се одгајивач мора имати у виду ако жели да своју стоку *створно* *поболша* и да од не има више користи.

1. Уопште узевши, стока се не држи ради *нее* забаве или украса, *не ради користи*, коју *соственику* *њеног* *додоси*. Посредством ње, у стању је *сточар*, да *била* *произведе*, *које* *од земље* *добаја*, *претвори* у *месо*, *млеко* итд. Једном речи у такве *производе* који се могу *лакше* *продати* и *с њима* *трговати* на *неће* *далине* *пренести*. Кад *дало* *одгајивач* *држи* *стоку* *користи* *ради*, то он *треба* *унапред* *да зна*, *када* *му* *т.ј.* *при* *таквој* *употреби* *највише* *користи* *додоси*, *на* *према* *томе* *да* *утврди* *аравач* *у* *гајени* *или*, *као* *што* *се* *још* *држати* *каже*, *да* *достане* *одгајивачки* *цикл*, *коме* *он* *непрестано* *мора* *тежити*. Говеди се *нпр.* *могу* *гајити* *у* *правцу* *боље* *подобности* *за* *рад*, *за* *млеочност*, *за* *гојаност* *или* *за* *рад* и *гојаност* *на* *први* *месту* *а* *млеочност* *на* *другом* *или* *у* *ова* *три* *праваца* *под* *једнако* *и*тд. Свиње се могу *углавном* *гајити* *или* *за* *месо* *или* *за* *мек*. Коњи се гаје за *тежеле* *тежих* *терета*, *за* *брзо* *пожење* *у* *коњима*, *јахање*, *товарење* итд. И тако *како* *врста* *стоке* *добаја* *је* *на* *неколико* *употреба* *и* *може* *се* *гајити* *у* *још* *више* *разних* *праваца*. При *којој* *ће* *употреби* *стока* *донести* *највише* *прихода* *зависи* *од* *тржине* *и* *неке* *појединих* *сточних* *производа*, *у* *далности* *од* *тржишта*, *величине* *извања*, *распоред* *појединих* *привредних* *грана* *на* *имању* *и* *других* *прилика*. *Следствено* *ове* *чињенице* *показале* *одгајивачу* *у* *коме* *ће* *аравачу* *имати* *стоку* *и* *да* *поболша*.

При *постављању* *одгајивачког* *цикла* *треба* *узети* *у* *оцену* *још* *и* *питања*: *да* *ли* *је* *корисније* *држати* *стоку* *крупу*, *средњу* *или* *малу* *по* *осцини*, *раније* *или* *позније* *саврешена*? *И* *она* *два* *питања* *не* *могу* *се* *привремено* *решавати* *нећ* *се* *порајати* *се* *примале* *узети* *у* *оцену*.

Да се дошло до закључка да је потребно држати *раду* *и* *гојану* *стоку*, *ту* *је* *корисно* *радити* *да* *она* *буде* *и* *што* *крупу*, *али* *треба* *имати* *на* *уму* *и* *ово*, *да* *се* *на* *привремено* *земљини*, *где* *је* *паша* *и* *сточна* *храна* *оскудна*, *може* *с* *бољим* *успехом* *гајити* *ситуацију* *и* *с* *ваљани* *задовољај* *сој*.

Кад је питање *о* *млеочној* *стоци* *могу* *поднети* *и* *ситуација* *и* *средње* *величине* *тога*, *јер* *се* *у* *нашем* *толу* *обављају* *испеље* *све* *животне* *радње* *на* *и* *мучне* *млека*.

Ваше *доуравање* *т.ј.* *особина* *стоје* *да* *за* *краће* *време* *порасте* *и* *ослободи* *се* *за* *приплод* *и* *употребу*, *у* *исто* *је* *време* *и* *пратилац* *гојаности*. *Ова* *особина* *чини* *да* *стока* *раније* *стигне* *за* *продају*, *чиме* *се* *постигне* *бржи* *обрт* *уложеног* *новаца*, *што* *је* *за* *одгајивача* *свакојак* *од* *користи*. *И* *ако* *би* *прека* *омање* *било* *желети* *да* *се* *она* *особина* *развије* *код* *сваке* *стоке*, *ипак* *се* *не* *може* *сложити* *са* *подобношћу* *за* *млеочност* *и* *за* *рад*, *стога* *се* *код* *гајења* *стоке* *за* *ове* *употребе* *само* *у* *независној* *мери* *може* *преноручивати*.

Кад је одгајивач, *руководи* *се* *горњих* *начелника*, *утврдио* *аравач* *у* *коме* *ће* *стоку* *навити*, *остаје* *му* *још* *да* *нађе* *начина* *како* *ће* *тај* *цикл* *остварити*.

II. На *првом* *месту* *одгајивач* *треба* *да* *се* *обазре* *на* *привреду*, *да* *се* *труди* *да* *је* *разуме* *и* *да* *пази* *да* *сваки* *њен* *инт*, *на* *да* *пође* *оним* *путем*, *који* *му* *она* *показе*.

У сваком стаду најбоље се грана, који се одликују бољом подобношћу за извесну употребу више него ли друга. У том погледу не могу се наћи два грана потпуно једнака; увек ће неко бити најповољније за извесну употребу него ли друга. Одрђивач треба да зна оштро око да учини оне разлике, добро и рђаве стране сваког појединог грана; он треба за припад да одабере она грана која се својим особинама највише прилажу одгајивачком циљу, који је он сами већ поставио. Како се данас зна да се *родитељске особине* у невој или мањој мери наслеђују *ареносе на потомство*, то ће се и оно одликовати истим особинама као и родитељи му. Репнио одгајивач спори *најбоље мушко* грана са *најбољим женским* (т.ј. која се тражених особинама највише одликују), на ће добити потомство, које ће наслеђујући добре особине оца и матере бити исто тако добро, а често својим добрима особинама које их и превазилазили. То се да лако објаснити ако се претпостави да оно може наследити само добре особине родитеља а не и *мане* њихове. Нека овако једно грана буде репнио мушко па се за припад употреби, онда ће оно у невој или мањој мери пренети наслеђују своје особине на *већи број потомства*. На тај начин одгајивач ће моћи пренети добре особине једног или више грана, која се за извесну употребу нарочито одликују, па цело стадо. За 2—3 колена приметније да му се цело стадо у отпочетној генерацији знатно побољшало.

Али прерада помаже одгајивачу још и више. Она проба од сваке руке и ствара најразличитије особине и облике код живих бића. Често се при том деси да код неког грана некрпе *нових* или *много јачој мери* нека особина, која га *овине одољивија* за извесну употребу него што је то код негових предака случај. Ако је ова особина била та коју одгајивач код своје сточке тежи да развије, он ће одмах уградити ову врлину, дотично грана употребити за припад и неговине особине пренети већ показаним путем на цело стадо.

Што је *већи број* грана која се у истом *арену* и *по једном истом плану* *наје*, утолко ће се пре и унех постићи јер је и сам *избор* грана већи.

Било да одгајивач почне од једне расе, одбирајући најбоља грана за припад, а искључујући сва она грана која су за његов циљ негодна, било да употребити још једну расу, укрштајући је са својом, да извесне особине њене побољша, а неке отклони, увек он мора ипак пред очима *одгајивачки* циљ. Он му се непретрпано *приближава* а никада *за савршено* не *достигне* — увек ће бити извесних *нама* и недостатака, који треба да се побољшају. Никуом случају не сме одгајивач у припад да уводи час једну, час другу, час трећу расу, па ва *како* *лона* грана од тих раса изгледала. *Ране* *расе* *нама* *раве* *подобности* за једну вету употребу, које једна другу *потпуно*, а тиме се одгајивач удаљава од свог постављеног циља.

III. Ма поколико да прерада помаже одгајивачу стварањем најразличитијих облика и подобности код сточке, ипак он самик одбиравањем не може постићи свој циљ. У извесним *нерама*, које стоје искључиво у неговој руци, а то су *мелодично* *хранене*, *вежбање* и *нега*, *виша* одгајивач још *јаче* средство да своју сточку побољша. Управо овим средствима у сталу је он, да подобност своје сточке за извесну употребу до највишег степена развије, које се од природо налазе само у *зачетку*, *скелетно*, *диспозицији*. Од *најбољих* *расе* грана и од *најбољих* *родитеља* изгубиће добре особине својих предака и задржавање ако се на храну, вежбања и негу не буде довољно пазило. Неко грана, чији се родитељи одликују равном *ареносћу* и *гојаносћу*, моћиће само у том случају наследити ове особине ако се још *на младости* *довољно* са *снажним* *храном* *храниво* буде. Уопште узевши, на за какву употребу да тајмо сточку, она не сме у добу развића, на ни доијање, *инад* *оскуднати* у *храну*,

јер оскудна *хранена* не може развити *најдну* *подобност* *како* *што* *треба*. Који и говеда, од којих се тражи *радна* *снага* и *издржљивост*, *морају* *имати* у *младости* *слободни* *кретања* да би их се *меним* развили а е *виља* у *нема* и *плаћа* и *срце*. Мужњем *измене* *стоје* *надражује* се *клетна* *жлезда* да *више* *клетка* *лучи* *што* се *има* у *истом* *смыслу* *схватити* *као* и *вежбање* *вишња*.

Напослетку одгајивач не сме изгубити из вида, да су она грана, која се већом подобношћу одликују — *више* *користи* *довоља* у *што* *време* и *нежњом* т.ј. *вишају* *мању* *отворну* *моћ* *наспрам* *болести*. Стога је одгајивач *дружан* да својој сточи улаже *бољу* *негу*; да је *заштити* од *велике* *прилике*, *а* *воле* и *хладноће*, *подухути* *добри*, *светле* и *суве* *стаје*; да *стадо* *не* *лежи* *на* *тојој* *земљи* *већ* *да* *зна* *увек* *своју* *простирку*; да *буде* *свака* *дан* *уредно* *отмарена*; да *добаје* *свежу*, *чисту* *воду* и *адрану* *храну*.

Увекто још *једнапут* да *повињемо*; у *смысленом* *одгајивачу* *за* *припад* *грана*, *која* *се* *највише* *одликује* *својом* *подобношћу* *за* *извесну* *употребу*, *у* *целисходном* *хранене*, *осебања* *и* *нега*, *нама* *при* *том* *да* *се* *за* *припад* *употребе* *ареносне* *расе* *и* *да* *се* *истројно* *задржи* *них* *година* *рада* *у* *једном* *истом* *арену* — *лежи* *сва* *тајна* *гајена* *сточке*.

НЕГОВАЊЕ ТЕЛАДИ

Доле, у селу, код старог Максима *лигало* је у *последње* *време* *више* *телата*. На свет су дошли *сваки* *и* *негод*. После две *недеље* *изгубише* *негодот*. *Постадоше* *пеневола* *и* *тужна*. С *непуњеном* *и* *инад* *појизином* *главом* *већном* *лежаху* *на* *простирци*. Појана се *пролив*, који се *више* *не* *могаше* *зауставити*, *и* *после* *осмадњеног* *мучња* *лигала* *једно*.

Максим *није* *равнодушно* *гледао* *пропаот* *оба* *своја* *телета*. Он се *одлучи*, да *оно* *чини*, *што* *у* *неговој* *моли* *лежи*. *Час* *данаше* *он* *болесним* *теладима* *увакао* *од* *претензи*, *на* *онда* *илеко* *и* *ракију*, *на* *онда* *опет* *нешто* *друго*. *Нашта* *не* *поможе*.

Тада се *реша*, да *пошае* *по* *свога* *суседа*. Овај *требао* *да* *га* *погостује* *шта* *треба* *да* *раде*, *јер* *баш* *тада* *беа* *опет* *у* *својој* *стаји* *добно* *два* *телета*.

Сусед *дође*. Он *виде* *врто*, *који* *омирало* *теле* *које* *је* *на* *слими* *лежало* *на* *којој* *ј* *и* *последњи* *свој* *дах* *испустио*. *Највише* *посматраше* *он* *мртву* *животињку* *и* *вољу* *окољну*. *Мртво* *теле* *лежаше* *поред* *другог*, *који* *још* *није* *лигало*, *у* *једном* *ваљаном* *тамном* *кошцу*. *По* *зидовима* *пурла* *је* *вода*, *која* *се* *на* *хладне* *дуваре* *скупљала*. *Под* *је* *био* *калуга*. *Простирке* *је* *било* *тако* *мадо* *и* *била* *је* *тако* *ретка*, *да* *су* *скрете* *животиње* *норале* *лежати* *на* *хладном* *пштемнистом* *блату*.

„*Подити*, *Бого* *ти*, *то* *теле* *које* *је* *још* *живо*“, *нареди* *сусед*. „*Хоу* *да* *га* *забаци* *оствори* *и* *да* *му* *нешта* *откуцаје* *срца*“.

Максим *приђе* *подухитном* *телету*. С *тешко* *муко* *уше* *да* *оно* *скрете* *створење* *дигне* *на* *ноге*. *То* *је* *била* *слика* *беде* *и* *чевера*. *Сва* *је* *била* *прекрплена* *пштемнином*. *Велике*, *крпе* *клетке*, *које* *су* *дошле* *од* *пштемине* *са* *стајног* *вода*, *на* *лажаху* *се* *на* *шлењима*, *ребрима* *и* *бутнима*. *Неосељено* *одвратан* *оград* *удараше* *од* *телета*.

„*Па* *теле* *се* *не* *може* *ни* *руком* *додирнути*“, *викну* *ужаснут* *сусед*. „*Оно* *бади* *од* *нешто*“, *и* *на* *ономе* *месту* *нора* *се* *оно* *у* *пштемнином* *удати*“.

„*Оне* *године* *илеко* *кадо* *простирке*“, *одговори* *Максим* *извињавајући* *се*. „*Морамо* *слажу* *да* *штедимо*“.

„Али то није никакво лежиште за телад“, рече сусед зловољно. „Није никакво чудо, што се твоја телад разболевају и лисувају.“

„Ја другог места немам осим овога“, увераваше Максим.

„Не могу заљадла телад сместити у своју собаку иза пећи.“

„Но боде лежиште можим шнак твојим сиротим теладима начинити“, одврати му зловољно сусед. „Са неколико дасака и даска, можем начинити хладан простор (решетку) и припремити сиротим животњацима само лежиште. То веома јавно стаје. Па и кад би могао до полонине висице човечијег урарста деснака обложити. То те висице висице ноће констати него неколико старих дасака и неколико ахора. Обавно лежиште, као оно твоје што изгледа, није никакво пребивалиште за млада и осетљива грла. Ту морају сироте животњаци висицети кад леже трубуци у шитовници а дејства се ослањају на хладан влажан ваз. Врх свега тога, ово је најпонијатије место у стаји, јер поред њега има једна рупа, и она чак није ни глахом али чине другим затворена.“

Тело је међутим омет пало на своје влажно лежиште. Мртво узорно положи оно своју главу на жокру, пралаву сламу. Врло гадна, ретка чорба топијаша на прена и пралаве околуни.

„Сиса да теле још ?“, запита сусед.

Максим вику слагу. Овај докопа подуркито теле и одкуце га до једне криве, где оно паде. Слагу покуша да довуће славу телета у близину висице. Али то је било немогуће.

„Оно не сиса висице“, рече слагу. „Ја мислим, да ће теле брзо угнути.“

За овај прелес о сиротог кандидата на његово лежиште.

„Зар не храниш твоју телад на жулице ?“, запита сусед. „То је његово пребивалиште и боде.“

„То нас стаје много труда“, рече Максим. „Ми вожемо нашу телад за краваљ рог или ланан, и она онда могу по овим сисати.“

„Онда ми није чудо, што се твоја телад разболева“, одговори му сусед. „Старо је искуство, да се телад много пре разболу, кад се оставе да краву сисају, место да се на жулице пакито хране.“

„А за што те не ваља ?“, запита Максим зачуђено. „Телад добија влако увек довољно топло и непоковарено из висице.“

„За то што она обично много сисају“, одговори сусед.

„Ако се телад сама сами остави, онда она сисају много висице по што могу сварити и поднети. Последња је тога побољшање органа за варење, пролава и сирт. На сваки начин боље је на токове ижму кад телад краву сиса. Хтео бих само да видиш како би сиротим грлима било, кад би се морала из жулице хранити, кад у овој стаји тако мало реда и разумевања за чистоту има.“

„Кад бих само једанпут видео, како се телад из жулице доје, одах би то и у својој стаји увео“, увераваше Максим.

„Увиђам да се на овај начин не може напредовати. Али ми хоћем да покажем, како се то у твојој стаји ради, био би веома весто и благодаран ти за то.“

„Дођи данас по водне у доба хранења горе у моје двојнице“ рече му даскаво сусед. „Тада можемо још више о овоме предмету разговарати. Осим тога светујем ти, да лежиште твојих теладни дружице уредиш. Начини један под (решетку), да сироте животњаци не буду принуђени, да у шитовници леже, а висице обложити тавика даскама.“

Још се једном обрну телету које је лисувало. Оно лежаше на слами хладно и учучено поред већ ранаје лисуваог.

Пријатељски растаде се сусед са Максимом, којим му обећа да ће к њему по ноће доћи.

Максим посматраше неколико треутака своју мртву телад. Тада их дохвати и вичуће из стаје. Одах за тим дође е даскама, даскама и неким влакима. До посто посто свршио је свој посао. И ругу у вазду, која је на поље водила, бржљиво је зашинуо. Слагу је дозукно чисту славу и тада тек дошеше оба здравља телета, којима изгледаше да је пријатио у сувом, топлоку конку.

По поводе оде он својим испречене савитнику, суседу.

Овај га прики врло пријатељски. Они заједно пређоше у стају преко лута.

„Ми ћемо прво да видимо млада грла“, рече сусед, кад се приближише стајским вратима. „Кад ова будже видели, пређићемо у стају у којој су краве и шидети клају телад.“

Стаја из млада грла беше врло просторна. Била је отприлике 3 метра висока, а светлост је падала с две стране.

„У овој је стаји одличан ваздух“, рече свесни запрепашени Максим. „Изгледа као да је човек у собу ушао а не у сточну стају. Откуда стурји овај чист ваздух ?“

„Ја сам у свима задокима дао наметити дрвене цеве, које излазе на кров“, рече сусед. „Пошто је хладан ваздух, који с поља долази, тежи по топло ваздух у стаји, то он пада пољско доле и потекнује ниско и загрејан ваздух, који кроз цев у средњи кров излазе праван. Стога не требају у овој стаји прозори да се због проветравања отварају, што је зими и кад је рђаво, ветропшто преме, врло штетно.“

Максим је неколико корака напред. У једном заграђеном простору бржаку везана четри телета, која могаху имати по три месеца. Ходник у стаји нас каваља а одвојене ниште висице био је од дасака начинен. Зидови су били обложени даскама.

Место на коме су била телад било је у својој последњој ладној трећини од бетона, пресево кога је дошао слој од 10 см. дебелим облица дрвњак.“

„Твоја млада стога, суседу, стоји на дрвеним облицама!“ рече Максим. „Ја сам јасно, да си ти твоје стаје ватоса само цементом.“

„Под од процента одвише ми је гладах и хладан“, одговори сусед. „Онда мени треба врло много сламе, ако хоћу да ми грла у толиким леже. Осим тога никада немам јемства, да ми животине не изабуе. Често она сугне и отуре сламу и онда леже на хладном цементу. Ово је врло непријатно за млечну сточу и млада грла (подмладак). Млечна стога добија таквим расхладивањем врло често запаљене висице, а млада стога разболева се од врло опаснега запаљења трбушног маражице. Али и повреде услед исклизивања вису тако ретке на цементном поду.“

„Ти си твоју телад везао“, запита Максим. „То не могу никада да схватим. Ја сам увек у подопрецијим летиовани читао да теладима треба дати слободно кретање у заграђеном борвајини, а овде би било једно одлично место за то.“

„Боде је често непријатељ доброта“, схвати се одговори сусед. „На сваке начин овај је простор довољно велики, да би телад могла трчати. Али ствар има и својих рђавих страна. Кад животине заједно у ограђеном простору трче, тада добајају често рђаве ниске и ишкаре се. Обично се оливају и глаубу. Прогутане млаке стварају у стомаку и цревима тако зване лопте, које могу бити врло опасне, кад се на усљим не стима у пренима уштресе. Динаше и глосине повод је гуњају ваздуха. То је омет све, што ја хоћим да избегнем.“

(Свршиће се)

СЛЕНИ МИШ

Слени миш или *лањак*, врло је корисна животиња за нас пољопривреднике, јер се искључиво храни разним пољским, шумским и баштенским штеточинама: бубама, ноћним лептирама и осталим шкољкавим инсектима, које у децу врло често хвата. Он је врло продрљив, али стрвну, жртве инсекте и славику не једе, па стога наш народ и греша, што мисли, да у оваку обешну славику слени миш једе. Задржана се најчешће у близини људских насеобина. Дану славу па оцацна и старији задинава, по кулама, троника, у тамницах под крововима, у подручјама, у шумама дичево по шумама итд., и то виси главичке обешен канџама задњих удова; ието тако обешен преопана и целу змику, јер је славом јишну тошлота најпотребнији услов за живот, а кад е пролећа време отошла и природа оживи, он се пробуди и излеће у лов за хранио. То траје од пролеће, од Благоности до Митродана, што зависи од тога, хоће ли пролеће наступити раније или доцније и хоће ли јесен бити дуго лепа или топла. У тож, дакле, времену, чим се почне хватити суврак, слени миш одмах излеће у лов; неки напећу и про славак сучанево, а неки овет доцније у ноћ. Слени миш не лети никад у једном правцу, него варака и кретаји тако-вако нечино по ваздуху, а најчешће око ноћак и ређе усављачу дна, докони врло често свој лов. У једном лону поједе по 60—70 жтв, лептира, буба и других инсеката. Ухаћену бубу, лептира итн. врло брзо и врло често очисти од крапа и ногу, што нечадо једе, па поједе само мекане трупове.

Тело је у славог миша као и у обичног миша, обрасло кратком длаком која је по дељина врха, а по трубуку сивасто-белчесте боје. Уши су му врло дугачке, два пута дужи од главе, на зато и врло добро чује, а неперасте их буџа, да што боље чује, у ушима има шиласте кожне пауши. Слени миш боље чује и осећа, него што види, па се зато и зове „слени“ миш. Он има све зубе: секутиће, очњаци и кутњаци, и они су сви врло оштри. Тело му је 6—8 сантиметара дугачко, и кад рашири крила, износи у ширину до 24 сантиметра. Предњи су му удови много дужи од стражњих и имају 4 врло дугачка прста и кукасти, кратак, али врло оштар палач, којим се служи кад хоће да пуца, а повољу ког се врло често по задњима пење и свушта. На стражњим удовима има по 5 прстију с оштрим и повијеним канџама, с којима се о зид, греду, или неки други предмет зачепи, кад хоће да спава. Између оних дугачких предњих прстију и стражњих удова, разнелата је талка и гола кожа, која допире до врха репа, на и која покрива. Тако предњи удови напелдају као крила, повољу којој слени миш лети. Кад на земљу падне, тешко се диже; него жора најпре претрчи да се усуне па неки ваши предмет, с кој се сцепи, као бојати да падне, па у том надану рашири крила и полети.

Женка рађа у јесену нају или јуну, обично по једно младунче, ретко по двоје, које доји и непераста собом носи, док оно сасвим не порасте, да само летети и себе асхранивати узгоште, што не траје дуго, јер се оно брзо развија.

Народ наш много обасиће ову мишу и врло корисну животињу развија праиворепцама, па стога поживице и гоши и убјаја славог миша, што у своју корист — не треба да чини!

ЖИВИНАРСТВО НА ВАЛКАНУ

По Едварду Брауну, професору живинарства у политехничком факултету у Радуги у Београду.

III Бугарско Живинарство.

(СРБИЈА)

И л о в к е.

И ловке су врло слаба живина у Бугарској — па готово беше вођеном лаворене боје; и да бих чак рекао, да су, као *одошлота* живина, скоровајте порекла. — јер ни доста изгледаду *двоје*. По величини, оне заузимаху *средме* места између *мажаре* и *наше рунске*; али се не треба чудити њиховом *двојем* обележју: јер у тако ретко-насељеној земљи као што је Бугарска, где има доста *месе* ширине, *двојем* *плотом* *валкан* *згодну* доминају. Бугарски *месе* — ја знам да не сужам — ту се држе *плана* и *обичаја*, који је навада две хиљаде година стар, а инос — *пошто* *двојем* *дељина* *јаја* *из* *двојем* *плотичкој* *гнезда*, и тако *дубо* до *домашних* *плотича*! *Понашам*, *наше* *стаље* у Бугарској још је, скоро *пробито*. Ви *лете* у *мој* *дела* на *једној* *страда* *огромне* *просторјаје* од *волаца*, на *којима* *се* *шире* *стаја* *овојак*, с *чобанима* у *тошким* *кокусима*, и *војагом* у *руци*; а на *другој* *градне* *чопоре* *овојак* с *свињарима* у *нетој* *оврепи*; *док*, у *живинарству* *љеном*, на *млавоје* *једна* *ко* и *да* *мисли*. *Та* *врста* *живине* — *како* *јо*, *бар*, *могу* *да* *погодим* — *још* *је* *дуго* *чекати* на *пажњу* и *ногу* *коју* *вод* *месе* *заслужује*.

Г у с к е.

Гуске се гаје у извесним окупина Бугарско у знатним количинама; и ми смо и у Бугарској, као и у Србији, били прилично изненађени да најбоље квалитет гуска, на каква најчешће гаје, као да не бити, само у Аустрији и Угарској. Спора не може бити да је гуска најбоља живина бугарска — а ико не парано, у овој жери у којој је то у горе поменутих земљама — Немачкој и Аустро-Угарској. И те су гуске *махом* *беље* *свјетле* — *та* *да* *их* *је* *било* *прилично* *број* *са* *свињим* *баром*. Међу *тима*, *чи* *је* *она* у Бугарској *месе* *васелине*, као што *јој* и *наше* *мала*. Мени се, *уосталом*, *чини* *да* *има* *много* *крајева* у Бугарској *где* *би* *се* *гуска* *даја* и *успешно* и *пробито* *гајити* — и у *много* *већим* *размерима* *гајити*. *Заседа*, *она* *је* *још* *врло* *слаба* *трговачка* *роба*. *Чак* *на* *пикају* *једно* *Србије*, *она* *није* — *бар* *не* *ва* *врене* *вине* *посете* *тој* *вароши* — *можда* *донети* од *комеда* *прилично* *васелине*, *вине* *од* *дinars* *и* *по*. *На* *сва* *пикају* *њих* *су* *донесени* на *својим* *обројанима* *солџама* у *шарени* *им* *одељу* *народу* — *а* *то* *значи* — *везане* *за* *ноге* и *обешене* *на* *сваки* *крај* *од* *тешке* *једне* *потке*, *која* *на* *раме* *поснона* *дође*. *Замледајим* *их* и у *таквој* *једној* *прилици*, *ми* *смо* *се* *стварно* *уверили*: *да* *је* *гуска* *српска* и у Бугарској *најбоља* *живина*, *најбоља* и *по* *дени* *као* *год* и *по* *квалитету*.

Б у р с к е.

Турко на које у Бугарској најчешће беху *вахом* *врне*. Ми смо се разабрали и о узроку али нам једна ко о томе умедо ништа рећи. Крај у коме се турке у Бугарској понаваше гаје, као да не бити, само *Цариград*, или прво место и село на граници према Србији. Само овај *факт*, *нак*, — што се т.ј. турке у Бугарској највише налазе на овој *јој* *страда* *пограничној* — као да сведочи: да је турка као живина и дошла у Бугарску са *Балкана*, *преко* *Мађарске* и Србије. У *Цариград* има једна *трговачка* *кућа* *која* *тргује* у *валкан* са *овом* *живином*, *купујући* *турке* *на* *нова* и *пар* *од* *сваља*. *Оно*, *доста* *би* *се* *дало* *градити* *за* *напредак* *оно* *живине* *по* *брзина* *и* *долнама* *овога* *краја*; *али* *је* *бугарска* *турка* *свага* *тица*, и *ретко* *да* *јој* *пар* *мери* у *тежини* *вине* *од* *сваља* *чак*. *Сем* *тога* *кесе* *јој* *је* *слабог* *квалитета*. *Да* *се*, *управо*, *она* *живина* *не* *тропи* *близку* *домаће* *јој* *пикаје*, *па* *готово* *не* *би* *вредно* *било* *им* *гајити* *овога* *свага* *и* *лош* *доказује*. *Неке* *од* *турка* *на* *које* *знам* *се* *очн* *углед* *зауговашине*, *верује*, *не* *бежу* *крупније* *од* *како* *добро* — *трпеје* *комовне* *вине* и *већ* *што* *се* *тица* *квалитета* и *количине*, *неса*, *ту* *нећу* *ни* *да* *правим* *упоребама*. Бугарска у истина, стоји у живинарству на врло *ниском* *ступњу*; и *прито* *што* *јој* *ту* *треба* *урадити*, *то* *је*: *да* *уведе* *много* *расе* *на* *памет*, *правилно*

и слаба јаја — онда је и природан закључак: да ни бутарска јаја још нису за нашу пријалу.

Прављење билачевине.

Нас је веома интересовао да видимо *прављење билачевине*, у Србији којом се, радном, у велико броју овина *Lauy, Fuzik*, и *Combi*. Гледају од ове радње било у тако добри да наш посаоју цеоу радноцима, као и процес фабрикације. Тај је процес врло прост. Јаја се прво разбију, а се онда миком, одвоји билачине од жуте средине; а за тим се и једно и друго *суши* у плитким тањирима, док не постане налик на тугљану — само још тропијаче.

Билачевина се миком у велико за *Americu* која јој је добра иуштерина, и која ју тропи за своје *меласте* иуштерине. На овај начин исушенилава се миком непроданих јаја, као и рибљених јаја. Радња је врло једноставна, и у њој се жоту надидају на *мада*је посуђавањима распоредени на подицама разних одаја које се греју до веома високе температуре.

Билачевина се отирава на страну у *дем* вода, икано: у виду *миста* билачине које доноси врло високе цене — Јер се прдије по *дем* *дишара* *вукти*, и, у виду *жуте* суштанције која је, *опет*, *важно* *јестивина*. Јер на донос *вине* од једног *дишара* на *вату* *Нармано*, да *ним* *само* *ове* *виске* *цено* *фабрика* *очито* *доказују*: да се *овано* *јестина* билачевина може *правити* *само* у *земљи*, у којој су јаја, као у Бугарској, и *су* *вине* *јестина*.

П и ја ц е.

Свајска фармска индустрија може се слободно узети као видна представница таквих тргова у целој земљи. А све су бугарске индустрије под водним небом, и у тек само видите по коју уздигнуту теглу, — во која, *закође*, *није* *својина* *сваљача*. — Произвођача, него *каковог* *простаца* и *прерађача*. Свајаци односно, и *семељне*, доноси своје производе у шареним народном одећу — *желе* и у *врло* *мало* *овезаном* *одећу*, а *мушчи* и *некакви* *кажешко* где је *правило*: да *оштета* *страда* *буде* *инишур*, а *глатки* *сплош*. Свајаци *не* *даваће* *долазе* *на* *пацију* и *са* *својим* *маљима* — *што* *ће* *рећи* *орло* *прости* и *својеручно* *саграђени* *куќама* и *арачима* — *док* *се* *они* *други* *из* *бизнис* *села* *којима* *теуд* *није* *деловно* *ово* *земаљско* *благо*, *које* *видати* *како* *пешаче* у *варош* *са* *обрањено* *за* *љевина*, *на* *сваку* *од* *којих* *је* *ни* *при* *реци* *нема* *за* *поре* *по* *која* *пар* *живине*. *Ваља* *ни* *рећи* *да* *је* *на* *пацију* *било* *дељено* *и* *јато* *Буржо*, *али* *оне* *богу* *махом* *дрло*, *као* *и* *свице* *и* *вршале*, *и* *сумњам*, *да* *су* *на* *кантијату* *кога* *инице* *вине* *од* *десет* *стњата* *пар*. *Што* *се* *издајаче* *тате*, *она* *је* *била*, *зар*, *и* *још* *дишјаја*; *и* *једано* *што* *се* *може* *рећи* *да* *су* *држе* *квалитетом* *одајале* — *Јер* *се* *они* *и* у Бугарској *ваљало* *живина*. *Ако*, *најзад*, *будуно* *имам* *на* *уви* *да* *се* *једно* *мисле* *на* *свајској* *пацији* *може* *до* *бити* *за* *три* *или* *четири* *грона*, *маљова*, *за* *четири* *грона*, *звеза*, *за* *динар* *и* *ва*, *а* *Буржа*, *на* *два* *или* *три* *или* *два* *динара* *грона*, *онда* *ћено* *моћ* *и* *веровати* *да* *произвођач* *ту* *види* *врло* *мало* *зараде*. — *у* *толик* *и* *мише* *што* *он* *и* *на* *добро* *мисле* (како *нам* *рекоше*) *не* *добиче* *бољу* *ценоу* *од* *цено* *за* *доше*.

Садовски Завод.

Једна од најбољих земаља наших на путу у Бугарску, јесте пошта Дражавно Школн Ратарској у *Содови*. Могућност за ову походу створила нам је само Бугарско Министарство Народне Приредне, које нас је љубавно дочекало у лицу г. *Сандорова*, и које нам је дало за пратиоца г. *Алмеа Робова*, једног од својих главних инспектора у одсеку за земљорадњу. Онда нам, зар, одмах ваља рећи, да Бугарска има три државне школе са општинским вољанима, за ученика од њих сприне; а неколико мањих за претеже селске младике. Неке од ових школа одају се нарочитим струкама ратарским, док је ова у Садовин призната као најнапреднија.

Садова је место удаљено неких десет наших миља од Пловдива а није далеко ни од турске границе. У истина, онда у овим планским комшијама провала је чвона инспекција американска *Мис Стон* своје баточије у овима бугарских пошта. Сама школа садовска баточије у релативно малим седмодесет љака, постоји оданих своје посуде. Она је мададе људе било миљина видети, и, студије по њиховој окрестности и отевнијој

даритности. Бугарска треба да нађе у њима велике језике за свој будући напредак. Школа има три кратка тегаја преко године, који се односе на стручан рад; али они од љака који се спремају за наше пољогаје, остају у школи све три године. Теоријска предавања се држе пре подне, а посде подне иде се на практичан рад.

Овај је завод основан у 1882-гој години и има да покаже ден успеха у настави. Јер ја могу изрећи да из њихом још није ништа написано на школу у којој се радило за наше стешена по у овој Бугарској. Професора је било свега осам, а морд њих и два отиравањика. Сваки је ту имао свој одређени докомент, а многи су од професора имали и немачке *универзитетске* дипломе.

Од предмета, у школи се предаје: наука о домаћим животињама, микростроја, виноградарство, ратарство, двавадрство, вољарство, и опште билачовина. Већ *добри* *ни* *емо* *се* *важни* *интересовани* *за* *животињарство*, *али* *нам* *је* *било* *мило* *да* *видимо* *и* *друге* *гране* *домаће* *привреде* *на* *дану* *места*.

Дакле радјаче се што *могу* *рећи* *да* *Бугари* *покаљају* *животињарство* у овом заводу *сви* *могући* *најбоље*. Тако на пример они ту имају *красан* *низ* *животињарства*, *видити* *могу* *по* *плавну* *лаких* *грађевина*. Од *раса* *живине* *ту* *најбоље* *најмелор* *кокош*, *укривата* *папуња* *брамоче* *и* *беле* *дошачице*, *и* *нише* *од* *домаћих* *коњица*, *за* *које* *са* *већ* *рећи* *да* *имају* *обележје* *брамоче*; *а* *од* *плавика* *најбоље* *румаке*, *и* *од* *турска* *сидове*. *За* *брамоче* *рекоше* *нам* *да* *се* *особито* *гаје* у Ратарској Школи у *Румичу*, *док* *се* *на* *једној* *другој* *Пољопривредној* *Станцији* *могу* *по* *главнито* *таљачице* *или* *мелороче*. Сваки је животињар у овом заводу имао свој особити одук, кроз који је вода за живину текла; а, сви гореназених *раса*, *најзад* *се* *и* *маса* *домаће* *живине* *у* *ноћу*, *на* *школском* *добру*.

И напред и руковање са живином у овоме заводу *дало* *би* *се* *лаво* *критицизма*; *али*, *ја* *то* *већу* *чини*, *Јер* *знам*, *да* *су* *они* *људи* *те* *пошан* *на* *тај* *зават*, *и* *да* *им*, *као* *сваком*, *другом*, *треба* *да* *прежева* *да* *постану* *мајстори*. Прилично је *сладно* *за* *то* *треба* *ло* *у* *своје* *прохе* *и* *вине*. *Али* *са* *радо* *угодно* *скака*, *да* *се* *Бугари* *живо* *интересују* *за* *модерно* *гајење* *живине*, *као* *и* *да* *су* *њихови* *нероднаји* *крпови* *чув* *свесни* *важности* *поправке* *домаће* *ни* *расе*. *Кољико* *могадох* *дознати*, *врло* *је* *мало* *доша* *траже* *на* *пољу* *општа*, *па* *и* *самог* *не* *смањана*, *али* *ће*, *без* *стумје* *и* *то* *са* *врешном* *доћи*. *Кад* *и* *однос* *животињарство* *буде* *дигнут* *на* *исти* *степен* *ваљаности*, *сирва*, *да* *доше* *и* *микростроја*, *онда* *ће* *овај* *ратарски* *завод* *бити* *по* *лика* *школа* *за* *целу* *земљу*.

У вези са оним што смо већ више пута нагласили, како је Бугарска у многим погледима још једнако заостаја страна, прди онде забележити и то: да је у Бугарској још врло слабо покрет у правцу *Земљорадничког* *Задруга*. Од те користи *вине* *она* *има* *да* *покаже* *свага* *четири* *кисне* *дружине*. *Оправдане* *је* *за* *оне*, *добитне*, *сама* *инице* *и* *земље* *и* *установе*. *И* *стумје*, *нар* *нема*, *да* *ће* *кад* *се* *ради* *по* *најбоље* *овога* *и* *других* *политичких* *тегова*, *који* *су* *се* *над* *Бугарском* *издавали*, *и* *кад* *се* *ваће* *сине* *полава* *буде* *могле* *употребити* *на* *природне* *преледе*, *да* *ће* *онда* *и* *одговарајући* *резултати* *бити* *повољнији*. *Нак* *је* *и* *овано* *већ* *највише* *напредан* *квалитет* *звешне* *воља* *бугарског* — *јабуре* *за* *пример*, — *најбоље* *коју* *смо* *и* *видели* *и* *ошудили*. *Долаже* *само*, *да* *се* *и* *то* *воће* *и* *овај* *добри* *спр* *исход* *махом* *за* *Цариград*, *као* *и* *да* *приход* *од* *проданих* *производа* *са* *школског* *имана* *расте* *на* *године* *и* *годину*.

Воред стручњачког интересовања, који је у њима побуљана посета овом бугарском ратарском заводу, ни најбоље само заборањати на толикоу пријему коју нам је наставничко особље ukazало. Гостопримство *ове* *љубавне* *господе* *почело* *је* *било* *са* *корисничким* *дочетком* — *директора* *Гучио* *и* *професорских* *махом* *другова* — *на* *самој* *коленичној* *станици*, *да* *се* *на* *њој* *топ*, *и* *заприндо*. *Улога* *домаћина*, *међу* *тим*, *није* *била* *малка*, *Јер* *нико* *од* *господи* *није* *ваљало* *ошмељено* *ревниом*: *док* *је* *мој* *спр* *и* *спуштни* *морало* *да* *буде* *заједнички* *тумач* *са* *ове* *мале* *свога* *мењачки* — *говора* — *пошто* *о* *господи* *професори*, *махом*, *немачки* *знаци*, *Како* *и* *мо* *друго*, *да* *се* *ваљда* *да* *ће* *ћено* *од* *на* *стваника* *у* *овој* *краткој* *и* *нигерској* *школи* *доћи* *једном* *и* *од* *наше* *Кингаче*, *и* *дати* *нам* *прилике* *да* *им* *покажемо* *шта* *и* *како* *ради* *мо* *истом* *ноћу*.

Закључак.

Приведећи крају овај низ дугачких беседа, нека ми је слободно и оштр подсвојити: да се осећам више но награђен на путу стечених познаниста, а у узору драговољног представника свјетских живинара, и приликом да дођем у додир са људима који се одају тој грани природној у разним земљама. Стављајући се у овој ствари на гласиште оних наших тежакца који се баве живинарством ја налазим више но нада: да они немогу разлози да се алаше стране утаквице, ни за своја јаја ни за своју асталску живину свакако не за дуго време у напред. Ти је роба у истина врло јевтина у дотичним земљама, али је у одређеном њеном од наше домаће најдеш толика да не може да нам конкурише. Јаја њихова, на пример, никад не могу допсти до нас у потпуно свежаке стању, и она ће се зато увек продавати по ниској цени. А ако наш свет не уме, или неће, да искористи колико би могао, близину домаћег трга — *инко му зато не може бити прог.* Ја сам уверен да би живинари горњенемонских земља брзо усвојили савршенше методе кад би имали неке прилоге које ниско ми. За овај нар они још не може предост времена, у на пр. извожењу спојих јаја у иностранство, и стога су њихова јаја често *болеша* пре него су и утоварена у железнички вагон. Кад се још може доћи, да треба пакити *недест брзина степену* (1250 динара) на вагон до поштомце од Сомје до Лондона онда се може и поврати, колико су ту нека наша трговина преушћена. Сви тога — а како се мисли у тојој глави највише и одомаћан — наши живинари имају криве прилоге да и Мађара и Србе и Бугаре свибу својим угледним примерцима живине за занат; а они то могу и постепи одмакно што пре у добар *грозоме* додир са нама. Ствар не ма да су они нешто света, који се живинарством баве и које је до напредне живинске расе, упрте на нас јер ми знамо гласа — држим и заслуженог — најбошћих одјављана живине на свету, док је међу тим, наш интерес да искористимо до нуле мере тако новолу околност. Начин на који се то може учинити, ја сам мало развио и најопштем, али се и бојим да ће све то бити узалуду кад познате *авије* наших одјављана, и свирости њихове да усвоје нове начине.

Мене је овај пут одвео у земљу које доиде нисан приход, на проз које, уверен сам, није прошло досада ниједан путник који се особено изгављаван живинарства бави. Као и сваки другим приликама, и онд је случај: да што више сврста видних, све га више има за изгављане. Бар, ја сам се вратио са Балкана говећим жолем да проширам круг својих посетивања на Пешћу и Југославију Јеврони. А ако, као што се надам то према дође, ја ћу се онда користити, али не само да проверим оне садашње увешће своје, него и да се ближе упознам са напретком народа који се буде на полова или сва, који постају да живе почим и крешким животом, и о којима ће и *авије* нашеје Јеврони имати још много шта да чују.

Б Е Л Е Ш К Е

Пет заповести за сточаре. — Један амерички лист, донео је оних пет заповести, које се лако могу привезити и за наше прилике. Ове гласе: 1. Трудице се да своју сточу побољшате. 2. Набављајте чистокрвне бикове од крава које су биле добре мушаре и добро само једног далаца. 3. Не негујте сточу која ће давати само доста млека или меса, већ поред тога гледајте и на боју и спољни изглед тела. 4. Гледајте да знате тачно колико вам крава да годишње млека. 5. Пазице да вам је у стајама само добра стока, а ону, која има мања, одстранујте.

Ово није ново ствари, али се лако заборављају и зато их и овом приликом понављам.

Читићење мокаре обуће. — Познато је, да се мокарка не да тако очистити да као сува има свој сјај. Да би

се то постигло, препоручују, да се у окас, каде неколико капљица млека.

Г Л А С Н И К

X Конгрес Српских Земљорадничких Задруга састаће се 29 августа ове године у **Поморавцу** и трајаће до закључно 30 августа.

Дневни ред је овај:

A — **Општи део:**

1. Призивање Св. Духа и парастос управни задругарима;
2. Извештај Управног Одбора Главнота Савеза о пословању Земљорадничких Задруга у 1904—1905 години;
3. Избор три члана Главнота Савеза за преглед прилога чланских прилога — годишнице — (контрације) за 1905 годину и издавања, које је Управни Одбор на тога повода учинио;
4. Одређивање годишнице (контрације) за 1906 годину;
5. Решавање о предлозима појединих чланова Главнота Савеза, ако их буде;
6. Решавање о молбама и склабама појединих чланова Главнота Савеза, ако их буде;

B. — **Расправе и предавања:**

8. **Мисли о фонду за пензије земљорадничке,** од г. Јована Жујовића, министар спољних послова;
9. **О сиекици и његову сузбијању у народу,** од г. Др. Ђ. Ј. Николића, физичуса из Београда;
10. **Немоћна потреба да се ноговање вина у Србији предузимље у већим размерама,** од г. Милутина Савића, начелника Министарства Народне Привреде у пензији;
11. **О васпитању народа путем књижица и читаоница,** од г. Влад. Д. Илића, председника Лозничког Привоственог Суда;
12. **Ко омета напредовање Земљорадничких Задруга у нашем народу,** од г. Настаса Радовића, свештеника.

КЊИЖЕВНОСТ

Упута у виноградарство. III проширено издање. Napisao Pavao Cesar. Nakladom pisca.

Упољен, разгледно сам дело под горњим насловом, и о њему дијем мишљење у ово неколико речи:

Дело о виноградарству у српској и хрватској књижевности има нема мало. По томе ово дело, које износи нове начине рада, врло је добро дошао, што утврђује и оцена досадашњих читалаца, која је измвала ово *трече* издање.

Много хиљада немесних виноградар у Србији, Хрватској, и др. крајинама, докле допире наш заједнички језик, осећају живу потребу, да се и писаном поучком положе, у своје трудни и скупоно послу, ово обављања винограда. Нарочито многобројни ученици разних курсева и других Пољопривредних Школа, који су нове начине рада видели и практиковали, осећају потребу за потствитком појединих послова или пакони објашњењој који су заборавили итд. Сви тога свештеници и учитељи, који живе у народу, и поштоше се баве гајењем лозе, могу писаном поучком да се користе, те траже овакве књиге. И за њих ће бити корисно ово ново издање поменутог Упута.

Употребљеност овога дела да најшире кругове, докле допире језик српски или хрватски, на жалост ометаће и то не

латинца, јер није тешко научити разликовати тријестину знакова за читање, но то, што су употребљени изрази донеке необични, донеке страни и непознати, а желети би било да има већег јединства у имену, и да се та тежоба ако се не може избећи барем на мању меру сведе, и што је још од неке важности, да се и пољопривредни извођени језик отпочне пречишћавати и усавршавати.

Ми нећемо да се у ситуације разнеке упуштамо. Немамо ни врелена ни места за то, а ни воље, јер ситуације остају за ситуације послове, а онде се жели нешто кружније узети на око у намери да се већи и бољи успех постигне.

Тако израз *субјоминане* (резале) *вина* није добар. То је мешавина, уједињивање вина, у циљу повраћања и дотеривања извесних особина укуса. Оно зову Французи: *свираде* а Немци превели то са *Verschnitt*, а г. Цезар ове преводи са „резалеи вина“. Ми смо у својој делу „Неговалеи Вина“ наведи подесицији израз, но хотимички избегавали наметати га, као најбољег. Најбољи ће се тек врременом наћи, или договором привремено утврдити. За сада се задовољавамо тиме да субјојемо мање добар или сасвим неподелан израз.

Ни изрази *лавоине* ни *присрабовине* лозе нису добри. Народ ика израз заламање и очепањање ластара, који су општи, и по томе јаснији и правилнији. *Ловине сока, ловоба, војене лозе, личинске*, и многи др. изрази имају подесиције речи, и нисали кака да би се употребиле да би дело имало више читалаца, но сад, и више користило нашим виноградарима.

Има израза као „*лао*“ што се у Србији зове земља и за које се може рећи да нису подесни, но ипак је криво дело поклање, а не нисац што их употребљава. Тао више означава извесну површину, а не онај предмет који земљорадња обрађује. Ни израз *земља* није бољи, јер се он примењује, и кад се наша планета означава, на и онда кад се узима нешто израза држава итд. Док се не нађе најподесицији израз за све Славене мораће се договором један усвојити. Бугари зову „*почва*“ и валда су је узимали од Чеха и Руса.

Затим у делу *чокот лозе* се „*урс*“. Немајући порекло ни једној ни другој речи, казани што не умож казати никоји бољи, и који би требало усвојити то да се дође до јединства. „*Текућина*“ и или „*жидичина*“ место *чорба* даље „*скронити*“ место *прекати*, „*шпринчаља*“ место *прекаљива*, „*јагоде* се *гужвају*“ (жмрешкају) место *свежуравају*, то су изрази који би се већ могли бољим заменити, јер се зна, да је онако боље и правилније како се у нас узима, и како је наша пољопривредна књижевност то пречистила.

Дело је подељено на ове одељке: *А.* О устроју трса, избору тла, те о избору врста америчке и домаће лозе у 10 листа. *Б.* Основне матичњаци и доњаци, те прозивање кљуњца, корњаци и цијепање лозе у 15 листа. *В.* Уређење и припревање винограда у 37 листа *Г.* Болести и попријатељи трса у 20 листа. *Д.* Експорт грожђа и берба у 3—4 листа.

Већији број листа може разумљиво и олакшава схватити. Нарочито је едина савна која представља ширевање грожђа за извао. И она ће интересовати и наше читаоце. Дело и није скупо (1 круна и 60 филера) око 2 динара, и ако је према много вишим ценама наших књига мало потеже да га набави виноградар, али државни економ и школовани пољопривредници треба да га набаве.

М. Савић.

НОВЕ КЊИГЕ

Храњене стоне. Израдила *Петра Д. Тодоровић* и *Наја Тодоровић* — *Београд*. XIII Практична Пољопривредна Школа. Издање Српског Пољопривредног Друштва. Београд, 1905 год. 8^о стр. 86. Цена 0-60 динара.

Задружни подуми у Италији с погледом на Србију. — Гласара професора *Салватора Мондрона*, с италијанског превен *Душан Савић*. Београд, Народна Штампарија, Обилаћивенац бр. 10, 1905 год. маи 8^о стр. 24.

ИСПРАВКА

У чланку: *Монголци* бр. 22 од 1 августа ове године на стр. 174, први стубац, 3-ји ред одозго: место: „*на је длака прџба*“ ваља да стоји: „*длака прџба*“ (оправена, противно кудраљењу).

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Маним од петит врсте једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крушних писмена по 15 пара од врсте од ступца. **Већим огласима:** *Цела страна* 10 динара (10 круна аустр. вредности), *пола стране* 5 динара (5 круна аустрајске вред.), *четврт стране* 2-50 динара (2-50 круна).

За оглашавање више пута, 10 од сто јединице.

Преглед 23 и 24 броја „Тежак“. — *Напомена* за Зајечару. — *Чланци:* Међународни Пољопривредни Институт. — Практична корист од одабирања семена. — Да кинна не спере лако бакарна једињења са лимба. — Најпростији висиномер. — Рад друштва за унапређење свиларства ове, 1905 године. — Неколико напомена о евојку детаље. — Урошћена метода регулисања шумског прихода. — Ко је прави одгајивач? — Неговање тељаци. — Селеи мш. — Жњивариство на Балкану (свршетак). — *Бележбе.* — *Гласник.* — *Књижевност.* — *Нове књиге.* — *Исправка.* — *Цена огласима.*

ИЗДАВА ДЕСЕТОДНЕВНО
1, 10 и 20 СНАГОК МЕСЕЦА

ПРЕПЛАТА И РУКОПИСИ
ПРЕТИШЕ СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
У БЕОГРАДУ
ПРЕПЛАТУ ПРЕМАТ У СВЕ КОШТЕ

НА ОСНОВ ВАЖНЕШЕГ УГОВОРА ОД АПРИЛА
1899 ГОДИНЕ УЗ 294 КРИВИЦКУ ДРУШТВЕНУ
КНИЖУ ИЗВЕТА ПОВЕЉАНО.

Цена огласних вељозена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1866 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
НА ГОДИНУ 6 ДИНА. НА ПОЛУ ГОДИНЕ 3 ДИНА.
ЧЛАНОВИ КОМАНАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИ ДРУШТИ,
ПОДРУЖИНА, ОСНОВ. ШКОЛЕ, ВОЈНИКЕ СТАЛ.
КАДРА, ВАЖИ. МАШИСТИ, ЗЕМЕЉОПРАВНИЦИ
ВАЖИТЕ И ЧЛАНОВИ ПУКИ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У
ПОЛУ ЦЕНЕ. АКО ПОЖЕЉЕ ПРЕПЛАТУ ГИВАЈУ
ЗА КРАЈ ГОДИНЕ.

НАМ СРБИЈУ
НА ГОД. 6 СНАК. ЕДИН 4 СНАК. А. ВР. ПО СРП.
ПОДРОБНИ. УДРУЖИВА И ВЕЉОНИ ЧЛАНОВИ
КАО И СРПСКИ ЗЕМЕЉОРАД. ВАЖИТЕ И ЧИ.
ТАКОШНИ, КРЕШЕ, МЕХАНИ И ВАНМАШИНЕ ДО-
БИЈАЈУ ЛИСТ ЗА 6 СНАК. ЕДИН 3 СНАК. А.
ВР. ЕКАД ГИВАЈУ ПОЖЕЉЕ ПРЕПЛАТУ И
КАД СЕ ПИРЕПЛАТИ КОД СВОГ УДРУЖИВА
ПРЕКО КОЈА СЕ ЕДИН ЛИСТ СЛАТИ.

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво власници
Продолжак Д-Р МАРНО Т. ЛЕКО
КАРАЉИЧКА УЛИЦА БР. 15.

БРОЈ 25 и 26.

У БЕОГРАДУ, 1 и 10 СЕПТЕМБРА 1905 ГОДИНЕ.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК

МИЛОШ Н. ЛУКИЋЕВИЋ

КАРАЉИЧКА УЛИЦА БР. 15.

ГОДИНА XXXVI.

Земаљска изложба живине

Приређивачки Одбор за „Земаљску изложбу живине“, која је била заказана за 8, 9 и 10 септембар ове год. у својој седници од 17 августа решио је, да се, с обзиром на врло важне околности које су искреле, а и по молби већине досада већ пријављених излагача — *своји ова изложба са изложбом (воћа, поврћа, кукуруза и кромпира) која ће се одржати о друштвеној Слави 30 октобра ове године, што се овим заинтересованим саопштава ради даљег њиховог управљања; а услови за излагање остају исти, који су разаслати већ плакатима утврђени и објављени, само се крајњи рок пријавама оставља до 10 октобра ове год., а кад ће се пријављени предмети слаати, објавиће се нарочитим објавама.*

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА КРАЉА СРБИЈЕ

ПЕТРА I.

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

Приређује у Београду од 30 октобра па до 1 новембра ове год. у просторијама Српског Пољопривредног Друштва

ЗЕМАЉСКУ ИЗЛОЖБУ

ПЕРНАТЕ ЖИВИНЕ

Изложба има ова одељења:

I. Жива живина.

1. **Кокоске**, са овим пододељница:

а) Домаће кокошке.

б) Кокоски страних раса (талијанске, англијске, шпанско-рок, мексиканске, ориџинтал, минорске, кокине, браме, хуѓанске, доркингске, виџантове, ла-меш, крен-кер, паѓуанске, хамбургалне и ерџаланске).

в) Остале стране расе које нису напред поменуће.
г) Производи украснага палеку кокошију домаћих и страних раса.

а) Малине; и

б) Морке.

Награде су: I. 25 по 30 динара, II. 25 по 20 динара и III. 25 по 10 динара. **Свега 1500 динара.**

2. **Турке**: а) домаће турке и б) стране расе.

Награде су: I. 5 по 50 динара, II. 10 по 30 динара и III. 10 по 25 динара. **Свега 800 динара.**

3. Пловке: а) домаће пловке и б) стране расе (некапитка, елсберга, румана и остаде расе).

Награде су: **I. 10** по 20 динара, **II. 20** по 10 динара и **20 по 5** динара. **Свега 500 динара.**

4. Гуске: а) домаће гуске и б) стране расе (емденке, тулуке и остаде расе).

Награде су: **I. 10** по 40 динара, **II. 10** по 20 динара и **III. 10** по 10 динара. **Свега 700 динара.**

5. Голубови.

Награде су: **I. 10** по 10 динара, **II. 25** по 6 динара и **III. 25** по 4 динара. **Свега 350 динара.**

Освај новчаних награда даваће се и похвалнице.

II. Заклана живина и јаја.

Ово одељење има ова два пододелка:

1. Заклана живина (кокоши, пловке, гуске, ћурке, морске и голубови).

Награде су: **I. 10** по 15 динара, **II. 10** по 10 динара и **III. 20** по 5 динара. **Свега 350 динара.**

2. Јаја (свежа и на разне начине конзервирана).

Награде означене у новцу даваће се или у новцу или у равној прикладној живини и справама, што одговара дотичној суми.

На овој изложби могу учествовати и странци са живом живином, справама и оруђима, али без права на новчане награде и бесплатни подвоз предмета које излажу.

Изложба ће се отворити **30 октобра у 9 часова** пре подне, а затвориће се **1 новембра у 4 часа** по подне.

* * *

Пријављивање живине и предмета за Изложбу траје све до **10 октобра** тек. године; после тога дана неће се пријети никаквa пријаве.

Пријаве се имају подносити окружним и средњим економима и окружним млевенима, лекарима и нарочити друштвеним поверљивцима, од којих ће се имати претходно да узму штампање пријаве ради попуњавања. Пријаве се могу поднети и непосредно Српској Пољопривредној Друшћу.

У свакој пријави мора бити означено име и презиме излагачево, занимање, где живи, предмет који излаже и морају бити тачно забележени сви подаци који се пријавом траже.

Пријавити се и изложити може код живе живине од сваке расе и то: од кокошију: 1 петла и 2 кокошке; од ћурака: 1 ћурац и 1 ћурка; од пловка: 1 пловка и 2 пловке; од гусака: 1 гусац и 1 гуска и од голубова: један пар.

Пријављена живина и предмети слаће се у Београд на адресу Српског Пољопривредног Друштва.

Живина жива има се послати Српском Пољопривредној Друшћу тако, да у Београду буде **27 и 28 октобра**; а клана да буде **29 октобра**. Остали предмети могу се слаћи од **15 октобра**, а морају у Београду бити најкаље **27 октобра**.

Трошкове око подизања живине и предмета који се слажу железничком или парабродима сноси Српско Пољопривредно Друшће. Оно сноси трошак и за повратак до станице на којој су предати.

За престој на Изложби не плаћа се ништа.

За потребну храну живине од дана доласка у Београд на до предаје на железничку станицу при повратку као и за њен пренос у Београду и чување брине се Друшће и бесплатно је.

Друшће не стоји у никаквој обавези ако живина за време путовања или докле је на Изложби ободи или утине. Штету за то сноси сам сопственик.

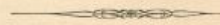
Оцењивање изложене живине и предмета биће на дан отварања Изложбе и то код живе живине по класама, а код клане по врстама. При награђивању обраћаће се пажња нарочито на сопствене занате излагача при ипаче једнаким квалитетима.

Против одлуке Оцењивачког Суда нема жалбе.

За време трајања Изложбе одржаће се **Конгрес пољопривредника и заинтересованих за живинарство и љубитеља ове привредне гране.**

На Конгресу овоме расправљаће се питања из живинарства, а у првоме реду о нормама и начину за унапређење нашег живинарства.

Бр. 5720. Из седнице Управе Српског Пољопривредног Друштва 17 августа 1905 године у Београду.

ВИНО ОД ЈАБУКА — ЗАВАВО ЈЕ ПИЋЕ

Вино од јабука зове се јабучковача.

У нас јабучковача трови се у планинској околини ужицком и подрињском; а од питомијих места само у — Мачви. На страни, трови се она највише, и због извршних својих особина од много година овеојача је, а сваки даном овеја себи све више земљишта и потрошава.

И ако је Француска чувена винарска земља у којој има доста добрих и јединственог вина од грозља, опет у Швајцарској, северозападном крају Француске, производи се много вина од јабука — јабучковаче, коју тамо зову „Сидр“. Из Енглеске у тоне не постоје. Тако и нешто Швајцарска и Немачка толико га производе и трови, да се оно с правом може назвати *народно пиће*. На и у неким крајевима Аустрије, у Штирској, Тирољу и Чешкој, одохањено је ово пиће, а одобрљивах билах сорти и правилној производњи и негом јабука за вина, била оно све боље, и тровише се све више.

Ширењем овога здравог пића, потиснула би се употреба ракије, коју извесни редови у нас трови далеко више по што би се могло оправдати.

Предузети оглед доказали су, да је правилна употреба јабучковаче од велике користи за *здравље*, само кад је она произведена и одговарана тако треба. То, што има *мало алкохола а пристојан укусу* и хирис, *нарочито за стомак тако одесну јабучку киселину*, знатно јој је подигао употребу. Берлинске Allgemeine medicinische Centralzeitung, Jahrg. XX. Seite 41. пише о јабучковачи ово:

„Винарска група које се у новије доба почело да јавно тровиши у Берлину, истиче се на суворост друго пиће, јабучковача. У овој потрошњи налазе свежести и погодност регулатора за стомак. С гледишта дијететике, јабучковача наспрам осталих пића под именовом „спиритуса“ заслужује *препоручку лекарску и отуда* жалети би било да се иена употреба рашири још и више. Као основица за терапеутичко поступање, заслужује *лекарску важност*, јер код убодаче тежине стомака, пуљева, и много др. у неки стогојних болесних стања, благији подстицајем радње прва прибавља одраваљење, и то без икаквих бурних појава итд.“

Дијететско вино од јабука без икакве кломине, потпуно преврело, не досађује стомаку, но још га загрева, што је нарочито за колеричне врсте добро.

Поред доброг здравог хлеба, употребе осушеног воћа, и овога кренешет ваншта од јабука, наш земљорадник може одржати своју снагу и на најповољнији начин.

Ми препоручујемо нашим земљорадницима и овом приликом израду воћа на поменути начин, а познано се на пољу у „Токању“ разијалих година где је похваљено све оно на шта треба при прављењу вина од јабука обраћају нажалу. Овом приликом долажемо и то, да је вино од јабука у овим крајевима одохањено, где живине лозе и нема, који су и иначе спротивни, те ово вино не би могло из даљине куповати, а на жалост, и овако за сада тровиши у земљи много вина са стране, те покрај повоље, што су сумњави порекла, она су много штетна и несправна, а што је најгоре, за њих морам да издвојим понав на страну.

За осуду је, на завршетку да и то пожељно, што и наш земљорадник почиње да са сирће, без кога не може бити, купује за здравље штетну есенцију. А зна се да од воћа, нарочито јабука, може и добро сирће да се прави.

Обраћамо пажњу на то, да сви паметни домаћини, ако и имају какве новце да од есенције праве сирће, чувају ово

од своје појачке и необавштене чаљди, јер су се велике несреће дешавале та непажње, кад су у забуну или незнању пили ту есенцију.

И.

КРИВОВИРСКА ОВЦА

Попорне овог приликом о кривовирској овци, неку се упуштате у расправу питања о постанку и о пореклу српских раса и сојева оваца, ипак о основима за поделу српских оваца у расе и сојеве. Само ћу се ограничити на најужу, на оно што је потребно, да добијемо што вернију слику и опис ове, у Србији прво чувене овце.

Кривовирска спада у: *тимовске или прнороческе овце* које се гаје од извора Сврљашинског Тимоча, од Сврљаше, прелазећи у предео синобавске, с једне стране, с друге стране савези преко Сврљаше (Дрвеница) долина ипачишну; на делову преког пространству од границе са Бугарском, на прело тласаког земљишта ка Тузинујци, Ргачу, Чесобродина; потом од извора другог тимочног крака, из Даварева Пећина (Гагра Давару), у планинским гробинама на Црномо Врху и Хонолу, Круну и Стоду, Деди Јовану и Мирнову; у делове тог пространству, из Злату, Валачкога, ка Планици, Бољенду, Аткуву, Алаши и Црномо Врху, на Аудини, Метовици, ка Заводу и Зале-чару; на Кривољу, Буџу, Великој Ровци, Оштрелу, Слатини, Бору, Врстовцу, ка Никољичеву, Ротини и Врховину и Великом Извору са Притомом и доле Ргачу, прелазећи и захвативши чак даље, чак близу и крајински округ.

На томе пространству, који се једна оца која се општом својим спољашњим знацима и бојем, унутрашњим особинама и подобностама, поучљиво истиче и издваја, као засебна, да се одвоји група оваца, међу осталим чувеним овцама у Србији.

У тој великој групи оваца чуено је више сојева, групи по главној обладајини једнојлико, али је најчистији представник *кривовирске овце* за то, што она једини, у читавој групи представља најпотпуније само расу и по главној захтевима прерађивања долаже у расу: *да су особине које је обезбеђују као расу, у истој одбој мери издигнуте браво; а ипак да поједино преме своје особине и одлике и на потпуно исто*.

Главна одлика свих тимочних, или упрано прнороческих оваца, због које су, развије, и изшло на глас, то је, што се у Србији сачувају као најбоље у погледу на квалитет и на ефикасност, а нарочито *кривовирски соф*. Али давне знамо, не само да их у тој погледу превладале *нишавске овце* (прнорочески сојеви) и од ружавих или староравских нарочито *меминских овца*, пореклом од сјенчаних оваца, но и одлика добре и оне ипаче, ипак је расиски одлика прнороческих оваца, да их првенствено кривовирачка, већ ефикаснија (у реду, рду*) вуна, налазе се појединоме међу свим српским овцама међу чувеним у погледу вуно и код нишавских и код ружавих (староравских) оваца, као год и код прнороческих, као год и код свих кривовирских оваца.

О томе се можемо на први поглед уверити, кад употребимо слике 1 и 2, израђене по ризици фотографијама кривовирских јединка из ризних стада. Упоредите риза, њихову ефикасност, њихово правољаче и чистоту (коврљавост), њихову рудост и густину и раздео: све је то грубо, односно дебље и гушће, ређе и шире, код кривовирскога овца и овце по слици 1 (сликах К. Милана Јовановића, дороческог фотографира), до код кривовирског овца са 2 (сликах мој). Слика 1 је из 1900 из државнога стада за чистотину и густину Слика 2 из 1886 године опет из однашњег топчидарског стада, по моме избору. Болшко отровна разлика у доброту и у ефикасност и риза. Овац и овца (са 1) имају крупније вуно, мању рудост и коврљавост, па и мању ефикасност. Али уштите и груба костур, судећи по разлици главе и дебљини ноту.

* Ружаво, што и „рутаво“, слико се ружаво зван за лавак, а ружаво за вуно; „рутаво стадо“.

* Рду — dichte zusammenhängende Wolle, laxe spinna et crispis = вуна густа и срабљана.

Данас најпознатија стручњава у воћарству *Шек. Гоше*, проципа је да сађење воћака овошће правилно: **Сади што момеш раније!** На основи тога, он даље објашњава то своје правило и вели овако: „Боље је да садим у октобру, него у новембру; боље у новембру, него у децембру; али је боље и у децембру, него у јануару; боље је у јануару, него у фебруару; боље у фебруару, него у марту; и најпослетку, боље је и у марту, него у априлу“.

Али, као што видимо, и овине су савету границе врло размачкуте, а још су више разгласиле, и оне поглавније зависе од климатских односа једног извесног краја, и онда, кад све то сведемо на **наше**, јужније климате, онда је **увек** боље да садимо **у јесени**, *него* **у пролеће**. У нас су врло, прво ретни изузеци, у којима би с успехом могли од овога правила отступити. Подати, које сам о томе прикупио у разним нашим крајевима, потпуно говоре за то, да је у нашим прилазана **боље** садити **у јесени**, и **то, што раније, тим боље**. Онда пак, нормални примерци још и то, да се у планици, где клима раније наступа, где је јача и дужи траје, морају тога правила строжије придржавати. Они се морају са сађењем познурити; они се морају зараније осушурити; они морају са сађењем престати најдаље од Митровца, нарочито онде, где су земље хладније и влажније, јер је у тим приликама успех сађења, свакојак, више мање неуспех. Али, ако воћкај за сађење некако у близини, него их понајвише морају набаљати, па им оне по Митрову тек стигну, а међутим клима већ наступила, онда је боље и ситурије, да те доцне већ приселом воћке дођу уграње, т.ј. да негде на одређено месту ископају доста просторан (према броју воћака), 60—80 сантиметар дубоку руну, у ту руну воћке свеете, сложе, најбоље полошено овако:) и земљом их преко жиља добро покрију, па да их тек **у пролеће** из тога трава понаде и на одређено, стално место преседе, чим се земља довољно отворила и оцеди у тој мери, да се може уситнити, замећу жиља добро утукати и поједнако распоредити; **у благу** не сме се садити.

Што неки уверавају, да је у јесени боље садити само онда, ако је земља по природи тропна, сува, ако је некушта, — а у пролеће да је боље ако је земља тежка, влажна, ако је, дакле, глинута, — то уверавање, то веровање неки старинор учорак; јер, непа је земља и најтежа, само *ако је она за време сађења у тој мери веома, проредна, да се може толико уситнити и истовити, да се може при сађењу између жиља лево утукати и распоредити, како ће живе моћи за земљу што пре да „прирасте“*, — онда се воћка и у јесени и у најтежој земљи, може с успехом пресађивати. Исто тако можемо и с пролеће, с поједнаким успехом садити у некушту, ако будемо исто *раније* садили, а за сваки случај треба после сађења **одмах** и добро завити новосуђену воћку, или другим речима: ако се при сађењу будемо строго придржавали за то прописаних, на природни законима и на некушту основаних правила.

Уколико се **у јесени** буде **раније** садимо, на још ако после сађења наступил погодно, тебије време, онда ће на место оних, при сађењу правилно скраћених жиља, порастити нове жлице, којима ће се воћка осажити и ситурије презимити зиму. Па и на оних уграђених воћкама, порастаће преко зиме, у повољним приликама, младе, нове жлице, јер воћка и преко зиме показује у понеки својим органима нешто живота; па ако баш и не порасте праве, другаче жлице, оно ће порастати нове зачетици, из којих ће, чим се воћка с пролећа на трава навади и на стално место усади, убрзо набити нове жлице „власнице“, које су сада новосуђеној воћки најпотребније, и онда је сађење **сигурно**.

Ко мора, или хоће, да набаља са стране воћке, нека их, на сваки начин, навади *још* **у јесени**, на их, или **одмах** на одређено стално место преседа, *ако за сађење иакошће време није већ прошло*; у противном случају пак, нека их, као што је мало при речено, до пролећа угради и тек с пролећа, **што раније** могадне, преседа.

С пролећа набаљати воћкице, није најбоље, јер пролетне путовање, оне не подносе добро. И при најпакљивијем и најбољем папонању, нарочито при дужијим путовању, жлице се суше, јер је пролетни ваздух сув и отирија, док је јесени влажнији и хладнији, па и жлице остају свежије. Осим тога, воћкице се с пролећа налазе пред само виграње — „кретане“, па су и при сађењу и при путовању много осетљивије, него у јесени, кад се ушављају и спремају за зиму одмор.

У јесени набаљене и уграђене воћкице, *могу се с пролећа и много довије на стално место пресађивати*, него што је то случај код оних с пролећа тек набаљених, јер уграђене не „дрчу“ тако рано, као оне на месту већ узгојене. Јесени набаљени и уграђени воћку, можемо и око Ђурђев-данга тек на стално место преседасти, али само не треба без нужде са сађењем тако одуговлачити.

Никоже, и ни у ком случају, не препоручујем да садим *преко зиме* (нонебра, децембра и јануара), на ва се онде и отрошило о *Гоше*-ову науку, јер зимско сађење *није никад сигурно* са више учорак; а што оно *може* и неких година да успе, то не може и не сме служити за правило, — јер *што је сигурније, то је и боље, а оно што је боље, мора се сматрати и као опште правило, него се треба придржавати*.

Ко има у близини воћке, да их одмах с места на место може преседасти, тај ће их за пресађивање водити тек пред само сађење, како ће се оне ситице, али вишторетнице жлице, што мале на ваздух свурати, и онда ће се воћка најсигурније припити, најбрже ће „прирастити“, па било то у јесени или с пролећа, онда је све једно. С пролећа одмах на место пресеђена воћка, *код се ипак од дебла отвоиа* и лино би неких повред изастане, поврешне жлице до самих повред скрену отрим воћом — не максимал! — *а земља са жиља много не стресе*, него овако с бубон најдоно на ново место преседа, неће дучо ни боловати, неће много ни осетити да је с једног места на друго пресеђена, јер свака биља, кад се с једног места на друго пресеђује, мора то пресеђање наше наше да пречеде; али, кад још се даду услови да наше болује, онда ће ова *пре и ситурије* „прирастити“, и раније ће свој нов живот на новом месту обновити.

Тако се вошту и с младим и са старијим воћкама, нарочито *кад се у неорме пресађују*: да се што даље од стабла откопају и за земљом најдоно на ново место пренеше и усаде, а одмах затим добро и заљуци. После тога, треба тешије у корен заљати и грање пресећи. То заљивање и пресецање корени овуолађену воћку и подетице ју на живље обнављање новог живота.

За увешно пресеђивање још је и то један од главних услова, *да се не седи кад је земља смрзнута*, кад је, дакле, температура нисава на 0; а кад је јача зима, онда се по осби разуме, да се никавав озбиљан рад ни у пољу, а још наше у воћкању, не може предузимати.

Да напоменем још и то: да сваки ова воћка, која је у својој младости 2—3 пута с једног места на друго пресађивана, при, него је пресађена на стално место, увек лакше при последњем пресађивању прилађује у ситурије се прижа, *иа ма то и у неорме билно*, него она, која се први пут, на одмах на стално место пресађује, а то је стога, што чешијим пресађивањем у младости добија више ситних жлицца — „власница“, и тиме постаје јача, снажнија и издржљивија, па онда

и плоднији и дуготочијни. Са тих разлога треба само дивљале, које из семена изводимо за подлоге, још пре календарна 2—3 пута пресађивати у једног места на друго, а једно леје на друго. То пресађивање дивљака у младости зовемо у воћарству „шикарање“, па ће дивљале тим тешким „шикарањем“ добити више кила, оспособити се и оспособити за свако доцније пресађивање, кад год би то захтевала потреба.

Па и старост воће има овде при пресађивању да каже своје. С јесени пресађена старија воћа, много сигурније прираштају, много се лакше и сигурније прима.

Да завршиш.

Пре свега, треба за сађење спремити довољно *простране рупе*, у којима ћемо при сађењу све киле моћи лепо опржати и раширити, да их не сабјажмо у узаним рупама, као оно расад од кунуца.

Изабачу земљу на рупу, којом ћемо протрпати киле, треба добро измешати *сапорелом*, али сасвим *сапорелом бубреглом*, које треба да изгледа као добра прва земља, као добра „пришца“; *несапорело* бубре, не смејемо употребити при сађењу воћака.

У ову земљу, у коју ћемо да садимо коничкано воће, као: бреску, кајлију, шлану, вишњу и трешњу, треба поменати киле *старог*, од *куће отаџког малтера*, што ће поновити воће сачувати од болести „*смологочења*“.

Све, што је за сађење воћака потребно, треба за врехна спремити, као првоче, полове и др. па онда *садити с јесени* у току месеца *октобра* што раније, јер је то најсигурније.

КАКО ТРЕБА ХРАНИТИ И НЕГОВАТИ ПРИШЛОДНЕ БИКОВЕ?

Кад човек погледа неке бикове који се за пришлод узимају (као шта су поубегу већином наши домаћи) па ако погле зпа и разуме, каква треба да је *пришлодан бик*, онда се не мора чудити, да је и потпуно од *заковах бикова* — једно и чекарно. Ми можемо на прете побројати наше домаћине, код којих ћемо наћи боља пришлодна грла, који за пришлод одабирају грла, па их добро хране и негују. Сасвим је онда природно, да од тако одабраних пришлодних грла, и подмладак мора бити добар. Краве се, уопште код нас, пуштају с младци, још недоразели, за пришлод перазвикеним биковима на пашу, који на краве сачују, оне надражавају без икаквог успеха, а то је један од оних многих узрока, што код нас многе краве ојалове.

При избору грла за пришлод, а нарочито код бикова, треба добро отворити очи, па кад се добар бик изабере, онда га треба добро и хранити и неговати.

Доброг бика треба за пришлод употребавати док се само може, т. ј. док може лако да скаче и док иза него буде калпак помладке. Добрим, целесходном храном и ваљаном негом, можемо бикове кроз више година одржавати за пришлод. Многи

домаћини мисле, да добро раде, кад узимају млађе бикове за пришлод; они веде да су уверени, да су за пришлод млађи бикови бољи. Искуствија пак сточари знају поуздано, да — није тако, но да је баш обротно. Да је бик у најбољој свизи онда, кад потпуно израсти и сасвим се развије; па то је сасвим природно, јер се оно његов раст за време пораста и развитка у свима деловима усавршава.

Кад ће бик, баш и у овом случају, као пришлодно грло, бити довољно развијен, не зависи толико од времена, колико од начина неге. Јер, кад се мушко теле остави да кроз шест до осам недеља најку више кољико хоће, па се после тога сасвим помаљано, поступно привикава на суху храну и за прву годину дава храну добрих, здравих прекрпуљених овеса и добрих, здравих одабраних сеном; кад му се за то време даје и потребна количина соли, а поред свега тога непрестано пушта на њеку, да се довољно нетрчи и изигра, — онда ће такав бичић, кад наврши годину дана, порастати и развити се толико, колико се други, при лошијој храни и слабијој нези, неће развити ни за две, три године.

Енгелес, који су заиста добри сточари, употребљавају своје бикове до десете године, што не би могло бити, кад би се и бикови исто тако хранили и неговали као краве. Краве се морају увек тако хранити, да се одржавају здраве и кренке, а да при том довољно млека дају; а бикове, напротив, треба тако хранити, да одрже своју снагу, а да су у телу, сваким, правилно развијени.

Кад би ми бикове с оноликом и онаквом храном хранили, као што треба да хранимо краве, а у циљу да довољно млека дају, онда би бикови за кратко време отежали и одебалили, жишћи изгубили потребан еластичитет и јачину, услед чега би тело, које треба да буде чврсто — омлањавило. Још би горе било, још би већу грешку учинили, кад би бикове хра-

Српски бик колубарског соја.

нили одвише сировом, подљихастом храном; тек би онда бикови били оспособљени за пришлод.

Бикове треба по истом начину, по истом правцу хранити и неговати као и пастиве — хајгире. Као обичну храну

треба им davati polovinu dobrog livadskog sosa, pokenanog sa polovinom dobre ovesne ili jockine slame; uz to im treba davati dnevno po $\frac{1}{2}$ do 2 kilograma prekrusljenog ovasa i malo soli. Vode treba uvek da imaju koliko hoće da pišu, pa onda da se dovoljno na čistom vazduhu kreću, da se ishodaju i ispraju. Neće loše biti, da se od vremena na vreme pređu u lakše tone.

Ovakvo hranjenje i odgojavanje bikova nastaju kroz čitav niz godina za prikladne sposobni, a podmladak im uvek bivao zdrav i dobro razvijen.

(W. L. Z.)

P.

ЗАШТО НЕ МОЖЕ И БРЕСКА ДА УСПЕВА СВД, ГДЕ И КАЈСИЈА?

— Д-р Ђ. Радич —

Ја сам о тој питању више пута у разним приликама ишло и објашњавано, али од кратког времена, од како баш сад бреске почне припевати, упутане неколико дубољих тога најинтереснијег нашег воћа на мене горње питање, на које ћу, ово, одговорити, у колико ми је то баш из сопственог искуства познато.

Код нас има, нарочито по виноградима, бреска, али су им плодови већином ситни, шугави, смолати и неупедли, а саме вошке су краљаве и праткога века. Помислимо само на то, да многа и много културна биљка у насеним неким крајевима и положајима, не напредује једино са поповољног земљишта, него и више при избору места за саживе или саживе, а поглавниот са погрешне неге, — онда није никакво чудо, нарочито код бреске, да не успева, да ситне и неупедне плодове рађа и да је, напоследку, кривотога века.

Бреска је врло осетљива, врло нежна биљка јужних крајева, и стога она код нас захтева већу пажњу, пошто ју од сопствених добија. Од када се усади, слаба се пажња на њу даје обраба. Наше воћари слабо знају и при сањој сањој бреске; садња цешарску, садња бреску, то је ипак своједно; при нези — то је исто, на је то и прилико узрок, што ми некако крушних, слатких, чистих и угодних бреска. Томе смо, дакле, једино ми сами криви, јер баш врло слабо на њих обраћамо пажњу. Ниш пажњу где их узбуђује, ниш пажњу како их негујемо. И у тој случају ко је највише крив, на кога је највећа пошва? На онга, који нам је дао или продао кален, па да смо и најбољу сорту добијали. То се баш мени недавно догодило. Ја сам са великом пажњом однео само једну нову сорту бреске, од које су неки плодови по 420 грама биш тежи. Доласли су код мене, и као неки чудо ове плодове посматрали. Ја сам ју назвао „Бреска принцеза Јелена“ и она ће у мене *Вобарству*, које се сада штима, бити у живани бојама наследка. Од те бреске данас сам калеме сваком ко је затражио, на код неких су плодови биш крушници, а код неких тако ситни, да је сваки морао посушавати, да су кален-грашчице узете с једног истог дрвета. Ко је тог сјао и негово по мого изгубити, тај је имао крушне плодове; а ко је хтео да буде паметициј, тај је добио ситнице, неупедне плодове; а код се одних првих година напусти, онда се доцније ни најбриљавијом негом не да повратити.

Најслабшија је погрешка код већине наших довајашњи та, што они хоће по виноградима да поведу бреску као високо или полувисоко дрво, баш изваке даље неге, прето, да ју само усаде; а да-ли је бреска ту баш подово место, да-ли је она ту изложена савно непогодима, који на њу посебно штетно утицају — на то нико не помишља, те се слабо кога тиче!

Бреска треба, пре свега, топла земља, па онда одмак од горника. Презд алдова, који су откренути југо-истоку, и код нас ће бреска (као и у Француској) у виду високог дрвета, много крушнице, много угледнице плодове рађати, по негде на отвореној месту као високо дрво. Бреску не водемо на још да сматрамо као сависно одомаћену воћку, као неке сорте јабука, крушка или шљива, па зато она и захтева још особене пажње и неге, а признати морамо, да су плодови добро одгојаване бреске најделекатициј и најлепшициј.

И у самој Француској, где су све прилике за успевање најкривичијих и најинтереснијих бреска много погодније по у нас, *даје племенитије сорте само узрок алдова*, у разним неким областима, код које да имају крушне, слатке и кирлене плодове. У близини Парна, у Монтељу, виђао сам плодове по 500 грама тонке, од којих се прили по 3—5 франка продају. И онда, зар није то пробитачно провести иако дуже око неге таквих бреска?! Код нас се, истина, не би могло по ту цену продавати, али онег зато много скуље, пошто данас наше шугавице продајемо. На последку, не обзирују се на скупу продају, имао би одгајивач то особито законодавство, да за своје сопствено уживање добије много деште, слађе, кирлене, сочије и крушнице плодове. А минос за такву производњу! То је башка!

Али није ни то довољно, да бреску само усадио уз неки југо-исток, или југо-запад откренути зад; и земља треба да је добра, а уз све то, треба бреску правилно прести и врло бриљаво неговати. Код нас ове услове у пуној мери непунимо, онда се само можемо надати бољем усеху, крушнице, угледнициј и укусициј роду.

Ја напомињем код нас људи, који су покушавали да гаје бреску сасвим по француској начину, али им ипак није баш сасвим онако испало за руком, као што шлада француским воћарима; услед тога, они клонуте духом и напустили даљи рад. Али не треба бити одмах тако нестрпљиви; бреска захтева од свога одогајивача неке љубави, неке страљаве и она ће му то све обилато наштавати. Више страљаве и више љубави, више рада потребно је код нас и стога, што су и наше климатске прилике сасвим друге, по оне у Француској; не може се клима управљати по нашем начину неге, него ми морамо пажни неге подешавати по својој клими.

Као што рече, треба имати мало више страљаве и више љубави одмах у почетку, па ње и ми постепено дола, ако не баш до онских резултата као Французи, али ћеко онег зато доћи до много бољих и племенитијих плодова, по што их имамо данас.

За бреску морамо и *прерађивати и буђрати земљу* много бриљавије, по што то у Француској рад, јер ми морамо на тај начин — а другога и немало — да поједначимо бољом негом онамошње климатске прилике, с нашим приликама, пошто се земља буђрени и бољим обрађивањем јаче загрева.

Кад је година топиља и сувља, онда се цртоват код бреске боље, обилатије развијају; а влажније и хладне године шкоче напредовању и успевању бреска уопште а поглавниот образовану цртовану, хладних итнољани. У влажнијим и хладнијим годинама отпадне већа део оних цртован, који су у таквим годинама, тако рећи, силни и замаћу. Плодно грашчице у бреску, уопште ишеу дуготога века, а од хладноће и влаге погрешни цртован врло лако опадну и при најмањем ветрићу.

Онаких случајеве има и у оних земљама, где су прилике у свему много погодније за бреску, по што је то случај код нас; али тамо оне много обилатије и цртоват, цртовани се чвршће одржавају, па ако неки део и опадне, има онег зато шта и да остаје, док ми морамо замотвугте цртоване и плодове да

održavaju samo bodom netom, čišćenjem i uklaњanjem škodljivih insekata, koja i ono malo цвета и плода, што после пролетњег хладноће и влаге остаје, нагрмљују и цвара.

Што се пак *кресана и исторесивана* грана и огранак тиче, ту мора бити *остава рана*, јер на један искупан воћар неће пресати у свакој прилици поделеног и по једном истом начину. Ана, ко је само пола нишан воћарству, тај мора из свога сопственог искуства знати, да су, у поретак и плодност, у једном истом крају, а у два разна положаја, сасвим различити. Што значи, у једној нетој вољка, а у разним годинама — сувим, влажним, хладним, топлим или ветровитим — различито се једне исте вољке развијају, што се нарочито код брескај видно ошача. Ко се више бави и знања се познаничавом и изучавањем савршати једне исте врсте воља, у брао ће прилетети, да се једна сорта сасвим другаче разгрмљава по друга; на да ли би ни могли то разво развијање у порашњавању, на један исти начин, а за све прилике ретунити? Не би могли! У сваком случају повисоко, морали би се управљати по природи свагата дрвета.

Француски воћари, по њиховом казивању и уверљању, немају ни из далека да се толико боре са мегарњаци, као ми оаде у нашим приликама, а исто тако немају ни потребе да се толико брину, да их неће бреске родити, као ми оаде; јер у Француској, нарочито у оним крајевима где бреска најбоље рађа, не мегарју дрва тако нагло као код нас. Вољка, која нагло мегарја, која нагло у дрвету порашљује, никада не може много да рађа, јер јој сва снага оде у порашњавање дрвета, у мегарње; док свака вољка, која се слабаје у дрво развија, у које су летораста краћи, обилатије рађа.

Ако хоћемо, да и у нас бреске лепше плодне и обилатије рађају, а уредно да буду и дужак века, ми се морамо повратити да сазнамо и научимо начин, како ћемо вештачки предупредити нагло мегарње и на тај начин приморати бреску да поставе плодница.

Многа, а могу слободно рећи, да већина наших воћара не зна, да ће нагло мегарње спричати на тај начин, кад год дивље леторасте тако окрешу и скрате, да их само са два-три оада остаје. А знате-ли каквих последица овако кресње за собом повлачи? Ош, која би се иначе поделила на више оада, јурне сад на она два-три остављена оада, и она се услед тога сад још снажније развија и бржније порашљује. Они, који су тако кресали, морају сад поново да крете, да крешу, на ипак ипак ништа повести; нити се после свега тога мегарње спричало, нити се родност увећала.

То је сасвим погрешно мишљење, да ће се једре гране, које су обично јакоме, породице, натерати да рађају неспиродни кресавем. То је стари, али сасвим погрешан начин. И сам *Др. Лукас*, управитељ чувеног воћарског завода у Рајтлингену, тај воћар светскога гласа, грешно је у томе. Тај исти Лукас, *мене је баш лично уверавао*, да се вољке, које нагло у дрво расте, само на тај начин могу нагнати да боље рађају; *кад им се летораста намеменише, сад на висме, сад на мисе оада скраћивају*. То је било поделено; али сам се ја доцније у тобу вишегодишњег сопственог рада уверио, да на тај начин није никад имао бољих последица, бољета усеха од овог само *кратког кресавем*; шта значи, тај исто начин отежавао је правално подзање дотичног дрвета.

Да пак бреске буду дужага века и да на рабају угледање и укусење плодне, ни се, јер свега, морамо боље упознати с природом брескиног дрвета; ми морамо тачно знати: шта оно подноси, а шта не подноси.

Ни једна се вољка, а најмање бреска, не да огранчити у свом природном порашњавању — скраћивањем својих лето-

расти. Ми јој можемо дати други, вештачки облик, али ју у порашњавању не можемо задржати. Али, ако јој дамо облик и облик уопште, која природо дотичне вољке и приближно бар одговара, онда можемо вештачки, правалним кресавем, много учинити.

Чешким пресавињавем у младости, у првом годинама, избором слабијих, из кошнице изведених подлози за казем-леме, можемо да задржимо бреску од наглије порашњавања у дрво. — и онда ћемо ју моћи и лакше кресати и у разним висинама, вештачки облицима одржавати. Нарочито баш бреска врло добро подноси пресавињање у својој младости. Онај пресавињавем ослаби бреска у нагло порашњавању и на оном месту, где ју околовити у томе потпожује, *аа кад јој после пресавињања првог облика дамо и правално ју кресавем, онда посигурно никада имати повода, да се на мегарње потужимо*.

Нека на буде овом приликом доповедно, да нешто кажем о *шкољаву* гранах на брескај, јер сам кајао, да се ово шкољаво врло неправилно извршје и онда штетно на вољку услишише. Ово шкољаво, т.ј. откидање врхова на гранама и огранцима, извршје се с једне стране стога, да се ош примора да тргне натраг за ојачање слабијих и тако званих „*жртна*“ оакај на дотичном леторасту; а с друге ошетрине — повлашито баш код бреске, — да се та „*жртна*“ или „*сљена*“ оака претворе у плодну. То је, дакле, врло напан посао, који треба и нешто и врло накливо извршавати.

Али сваки час шкољити, као што неки чине, нарочито код младих слабијих, врло је штетно, јер се онда пренуда бодлаве сокови и онда — кад не треба. *Шкољити треба само с јесени*, јер је за наше прилике то време најповољније.

УПУТ ЗА РУКОВАЊЕ ТРИЈЕРОМ

За пресавињање семена постоје три разне врсте справа које се разликују према начину рада. Једна, *ка остварише најважније врше по тежини зрна. Друго — пресавињање (согиривање)* према крупноћи зрна. Трећа — *требила* или *тријери* према облику зрна.

На прваја добијемо зрно одсељено од сламе, помешано са сламака, правинам класем, плетом или конуљком, крупним и ситним гтљим семенима, нарочито коренима, ситним гтљемом земље и прашином и шљунком. Све то ваља ишчистити и зрно тако претребити.

Вељачица, нарочито гтљивара, има задатак, да првоје све оно што је лакше од зрна, да претреби од крупнијих делова и шљомелуку, да ишчисти зрно од свега осталога, на шта више докелке и да га преребе и извоје по тежини, ако је снабдевена са више водосних сита за то.

Али *требила* или *тријеру* остаје у навође, да зрно од стрмина, или других усена, претреби и извоје од гтљиве догера дела короског семена: куљоба, гтљивина, зља, бадаља, ва и сва прекрхана, ослањена и штура зрна усена, да ибаци од осталога производа. Махуна, калеја, сламе, дтљим ошви, ипсу за издињавање и претребивање тријером. Због тога се претходно и мора гтљиво пререјати, јер је то посао вељачице с њеним гтљивом, па и са њеним ретиница и ситима.

Са ретиница и ситима може се зрно претребити само по крупноћи или по дебелини, а не и по облику зрна. Огана ни куљоб и гтљивина напр. не могу се попуно претребити из ишчињене масе крупноће. То је ипак посао *требила* или *тријери*.

Зато се на тријеру зрно чистије увек зрна приближно исте крупноће и истовелог облика. Тријер је зато, да чисти ван ишчињну и раж, или јечам и ош.

Да се на истом тријерском ситиљу могу чистије сви четир стрмина жита мора се имати још један тријерски добош (дтљивидар) ради намемњивања: један добош служи за ишчињну и раж, а други за ошас и јечам.

Но на трајеру за шнекину и за раз, за приноше по-
требних ремећа и сита, могу се чистити и јечам и орас, само се
на њихово чишћење мора проградити мали кроз шрете.
Обратно не бива, да се на трајеру за јечам и за орас може
чистити шнекину и раз.

Данас је трајер према потреби земљорадничке производње,
у самој ствари једна сиправа, која је координирана по малу од
све три сиправе: *де служи доносила као одређени, требало и про-*
изводна вредно. Онда, како то великом извукте и сам про-
извод који се треба на овој сиправи према његовој претходној
прилици.

Већање жита врши се њихом на вејалицима гунарима, то
у зрну поред ситнијег, краљевог и шитрог зрнава и короско-
вог семена, има и сламени, додова класа, прашине итд.
Стога трајер мора бити удаљен, да пре по што почне требити,
још једном и прерађе жито.

Због тога трајере и граде *са металом* (сл. 1) — вејалицом
у малом, где жито има да се прерађе и да се на решету и
прешити, пре по што кроз ауку доспе у право требало.

Слика 1.

Само требало, то је добон или цилиндар које је с горњег
краја за једну трећину округао сито, а доле остао су две
трешине добон од метала у коме су изнутра навишена мала
издубљена тако зване чауре, као сат у ичела, савијен у трубу.
Округао сито служи за прерађање — сортирање, да све ситијаје,
дугуљасто зрно проточи и притрети: *докле како само жито*
истуро и шорбети, закржало, тако и короско семење таког
дугуљастог облика. И тек кад остало крунине и округластје
зрно — и житно и короско — у окретању снадне на вишо
у добон, остало настаје требене. Зрно житно се издвоји за
себе, а зрно короско за себе.

Тај носач у самој ствари врше оно чауре издубљене у
металноје добон. Оне захватају округло короско зрно, држе га
и у окретању носе у себи, докле да не сруче у корито,
наместено унутра посред добона. То је корито на мањој осов-
ини једној, на којој је наместено тако звану пук — као за-
вртањ обавијена танка прила лимана која у кориту даље по-
штинку короско зрно и тоне га на поље.

Житна зрна су дугуљастја и ако су исте крунине, она
не могу бити чаурама захваћена, ни у њима задржана, но класе
преко унутрашње металне површина и преко чаура потпуњене
округлаи зрном короским, на њима ка испусу на крају добона.

Према опису оном слави ће лако разумети, да је помо-
гуће потпуно и савршено издвајање житног зрна и короског
семена у жито и да чистота рада зависи како од доброте саме
сиправе, тако и од тога колико смо вични да сиправу за рад
наместимо и удесимо.

Добота саме сиправе зависи од неколико главних тачака:
1. Од величине, распорда, величине, облика и дубине
чаура.

Ганди су рађени метални добон од много нешке металне
сисе (костра и цинка) јер су чауре грађене набијањем, чу-
кањем (штаповане). Због тога ивице чаура нису биле довољно
оштре, ни равне, нити површина између њих наједнаквита стога,
и несавршенији рад. Мекши метал морао је бити да се лакше

избијање може вршити, због тога се површина пре извазала,
чауре су се пре оквирале, искрале и понављале, то је и трајер
убрао се кварно и лошије требити стао.

У носедање доба принашаи су други начини израде чаура:
бушење, вршење, нарочити пожезна (феросни; феросни
трајери). Савршенији рад и помоћу савршенјег алата не само
да је могао чауре боље градити, оштрих и равних ивица, но
је на истој површини могао породити гуше, ивици крој чаура,
површина међу чаурама није се извазила и коруила као при
избијању, но је остала уједначена — то је једна добит у по-
гледу саме израде. Затим могао се узети тврди метал,
јер је то начин фабричке израде допуштао. Зато су и добон
много дуготрајнији, то је друга добит. Због свега тога и сам
рад трајера постао је савршенији. Не само да због већег броја
чаура на истој површини, већ и због њихове савршенје израде,
трајери истих нумера а ове израде за 20% су могаи више
урадити.

Данас се у погледу какавине и тврдоће материјала отишле
још и даље. Метални добон раде од тврђе мешавине металне,
па да га још више оштријају, фабрике га прераде сад и ба-
карном прераком!

2. Чауре су на површини округле, а положај издубљена
је нос и облика дешастиг.

Некунто је утврдило да је то најбољи облик чаура.
Али је још више проучавања ваљало посветити питању о
густини чаура и о величини — пречнику — чаура. Они су у
зависности од облика и крунине житног зрна за требене.
Не само да је други облик и друга крунине чаура потребна
за требене шнекине и за требене јечма, већ они су зависни
и од короског зрна коју пронашљају у овој врсти жита и
у оном или оном пределу.

Ова проучавања морају се чинити према угледима жита
на једнога краја. Стога и фабрике од гласа које израђују трај-
ере за продају у Србији, чиниле су и чине ове огледе и ова
проучавања по угледима од наших жита.

И оне су морале прена нашег житу одредити крунине
и облик чаура на добонима за трајере који се траље у Србији.

3. Од крунине дугуљастих шупљика и прореза на реше-
тина и на ситима.

И њихово одређивање врши се на основу огледа и про-
учавања чињеног према угледима жита из датог предела.
Сваки трајер обично има по 2 ремећа — за вејалицу —
и по 3 сита (округла) за добон са прорезима тројакре крунине.

Обични (нормални) су прорези за ремећа:

У трајера за раз и шнекину од	3-25 и 3-75 км;
• • • орас и јечам	• 3-25 и 4-25 км;
• • • само за	• 4- — и 4-50 и 4-25 и 4-50,

Како у нас трајер мора да служи као требало и за раз
и за шнекину и у исто доба и за орас и јечам, то је некунто
показало, да су најбоља ремећа трајерска за наше вршине
с прорезима од 3-50 и 3-75 км.

Обични (нормални) прорези на сити (округла на добону)
јесу: 2-25, 2-35, 2-50 км; за наше вршине су најбоља сита за
трајер, прво с прорезима од 1-87, друго — од 2-1 — и треће
од 2-25 км, па да послуде не само за раз и шнекину, јечам
и орас, но и за крунине тих житних зрна у нас и за короско
семе дугуљастог облика са наших житница.

Свако ремеће и сито трајерско, на ивици поврх прореза,
помоћу којих се у обилазку сито савија и саставља, има обично
узгешто ове бројеве, да се зна који су прорези.

Добота рада зависи од *наместања и удесиности трајера.*
На првом месту ваља мотрити, да машина стоји на равном
земљишту, да су кајини добро затегнути и да су сва декишти
уједно подмазана.

Кајини на вејалици, за покретање ваљака присуджачи,
оних исто жито на коша прихватају и пропустају на ремеће,
морају се укрестити.

Како за окретање или рутча, код мањих трајера про-
бушени су конично, напучу се и заглављују на осовину олако
као клин, докле се код већих трајера утврђују азобеним кли-
новима.

Трајерски добон кад се посматра с доњег краја има се
окретаји *с лева у десно. Обратан окретање, могло би бриге-*
љиде од жите (А и В на сл. 2), у изнутрашња добона про-
кити. Ове бригељиде од жите наместени су и служе зато, да

из чауре брису са дугуљаста зрна која стрче и покажу им несадају кад зашадју, а кратка округла зашлапа у чауре прогачу се под њима и промичу у даљем окретању, лесови у чаури и она дирке која за брисаљка иде и уз сам добом клиза, на штак по преласку дирке нађају у корито С. Завртач или нук Д поћукује округло зрнање, а дугуљаста житно зрно окрече се и точи на крају добса.

На тријери праве и без ове дирке, а с тога корито у ту страну проширују, да готово саму површину аугурице добшоке при њеном окретању дојиче (сл. 3).

Брзина окретања је такође од утицаја на доброту рада у тријери. Она има да учини у минути овај број окрета:

нумера	I	Г	И	III	IV
	67	65	63	62	60
	55 окрета.				

У вејалици се жито ветрилом (вентилатором) повејава све дакше што је: шупљина, штуро зрно, трње (семе травно), траорница у мехути, а кроз решето проишта очисти од све грубље почистиће (круног одломке трахора, каменчића итд.) која заостаје на решету и како је ово нагнуто и како се оно другаче, то забаци све то задржава, на земљу.

Кроз решето жито доспева у добом (тудубу, долап, обод, шландар) кроз пропуст, или огу. Добом се окрече, а зрно житно заједно с коровским, у том окретању баје о биково добсома, на се најпре кроз сито ослобади од штриха, закркаљих зрна и шупљине; а љуба и ситног дивље осина, које се кроз сито изобаци наваље. Остаде слава ниже у добом, па се у чауре све остао коровско семе у жито славо у реначе чауре. Добом се окрече оно своје осовине, заједно с њиме издиже се и коровско семе шаља у чауре, на што пада у користаче поред добсома наместити.

Докле је тријер још нов, те су прореза сита оштри, на би се замуњавали тиме, што се зрна житна заглаве, то тако и сито досекао у његову послужомају, па га ваља од времена на време, оштром четком од жиде, или сирца, истраљати и прочиштити.

Врло је ваљко удешавање користача и жотрече на то како жиде брисаљке стоје.

Користаче се удешава помоћу прорезаве поджиде и лентрице (завртња) напред на осовини добшокој и кад се лентрица одрине може се помицати лево, десно и на ниже — на више. При чашењу жита средње тежине пометати га на левој страни тачно у водоравну средњу добсома; при чашењу тежак зрно — ништо ниже, а при чашењу лакшег жита обратно, ништо више.

Жито брисаљку морају ставити уок швад користача, обрнуто на више, (као у слици 2. А, В). Погрешном окретањем добсома или у нугу трупаљаче могу се брисаљке покретати и зато их ваља претходно наместити.

При већем онако поремећају било користача, било брисаљке, ваља загнути руку и палицама унутра завртам које користаче држи. Онај завртач погнусити, и онда се може користаче на више подићи, а и цело окретање око осовине у тријери. Кад се брисаљке наместе швад користача, односно ономе да пољоцај који је потребан, онда завртач опет притегнути.

Кад и добра зрна увидају у користаче се коровским семенима, то значи, да у том случају окречема машину врло брзо, прико прошепа, или користаче своју одвои исто. Кад нових тријери, докле је шупљинама или жон оштрих видни, може се дешавати с пометом, да се поједица добра житна зрна (нарочито код јетича с ојвом) убацују у користаче, али се даљом употребом тријери то ће убрзо престати.

Кад коровско семе заостаје у очистиономе жету, значи да се машина окрече врло споро, или да користаче стоје одвек

високо, или напослетку, да они ваљци, преласкући горе на вејалици, пуштају на коша митица. Онда се морају повлаче (шперије) за ваљке преласкуће уместо као и положај користача.

Ко хоће да се користи и претретином очистица или одбором добшоки са тријера, пошто у њему има из поновото жита и пожеких година, доста добно и ако ситујичи и закркаљих зрна, унотрешњих за храсту, оно не и за све, тај мора па свој тријер поручити још један нарочито удешен добом са много ситујичи и гушћим чаурама, па напредом претретилавање одбора тријера. Ко хоће нарочито такав добом, мора забрици послати и углед од једно 5 кгт. очистица или одбира са његовом тријера, да му се по њему добом изради како ваља.

НЕГОВАЊЕ ТЕЛАДИ

(СВЕТЛАТ)

„Али ја сам опет нисао, да би кретање за телад било врло потребно“ одговори Максим. „Кад су нисаи не могу се нишако кретају“.

„Природно је да се кретају морају“, одговори студ. Кретање је неопходно потребан чинилац у одгајавању младих гра. Ниједна одгајивач неће од свога запата радости доживети, ако су ху гра непретано весела. Али којим теладина заједо да у токе погледу нивта недостаје. Ја их истерује свакога дана по неколико часова на поље. Кретање, које би она у стаји имала, нема никаквог нарочитог значаја. Много је боље, да се млада гра шваља изиграју на пашваљу или у испусти, а у стаји да се мирно аду весати. Испуст или пашваљ, то је место, где млада гра треба да живи прилике да се протрче и проиграју“.

„Па где је твој пашваљ за телад?“ запита Максим. „Ја до данас нисам видео твоја млада гра на пољу“.

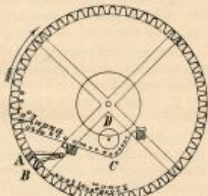
„Ондах поред мога дворишта има мало зашвињено и поред њега мала шваља“, одговори студ. „Имећу зашвињено и шваље, па заклоњено, сунчаном брескуљу наваљо се испуст. С дружи не може се он видети. Место је просто одлично. Сунчао је, а кад телад пожели хладовине, не треба далеко да иде. Шваља их штити од ветра“.

„Колико морају телад бити одрасла пре не што их на пашу почнеш изгонити?“, запита опет Максим, кога све више и више рад његовог суседа поче да занима. „Млада гра лако несебу у пољу“.

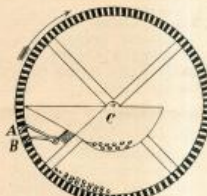
„Чак се телад одбају, за време летог годишњег времена изгоне се на пашу“, одговори студ. „Што се раније телад разужио очистици, утољко је боље“.

„Али она у то доба узраста не једу још толико, кад се на пашу изгоне“, рече сумњиво Максим. „Бар ја сам нашо, да телад у то доба узраста не једу много траве, и онда ја не верујем, да је зелена трава тада добра за телад. Зар није тако, суседе!“

„Нешто је правило, што си рекао“, одговори студ. „Али ја храним своју телад као обично у стаји, док се добро не наједе, и тек их тада изгоним на поље. Она пак поноћу

Слика 2.

Слика 3.

одмах да свежу траву чукају. Она нису остављена само зеленој биљци, а то има својих добрих стравца: она не јогу тада много зелене траве*.

Докле су објасни још говорила, дође слушањима у стају и отвори врата, која су на пашњак водила. Она однех тадад и венера их на поље. Радосно одекнута тедад.

„Али дамак не би требало тедад на поље изгонити“, рече слушањено Максим. „Ово је право мартовско време. Час пада снег, час је ветар, час омет киша“.

„Моја тедад одана су се свика на то“, одговори суод. „Старија се вазоне и зими не есету на поље, и ако не задуго, и то им ништа не штоди. То их очвршћавна и одржава здраве“.

Максим слушање али сумњиво врћане главом. Никако није јасно могло ствар да схвати.

„На зашто сам ја морао тако брижљиво руњу у зиду заштити, кад хладан ваздух животињама ништа не штоди?“ запита он после малог ћутања.

„Докле се животиње крећу на пољу, не штоди им много хладан ваздух“, одговори суод. „Напротив врло је штетно, ако хладан ваздух само на једно место погађа животиње онда кад ирирују. Чак је на пољу хладноћа животињама постала непријатна, оне се крећу а кретање је најбоља предохрана против назаба. У стаји оне се не могу кретати“.

Слушањена донесе сена и положи га у високо јасле.

„Сено ириши одлично, то је одлична храна, суоде!“, узвикну Максим одушевљено.

„Сено је добра храна, инам право Максимина“, одговори суод. „Једно старо али добро одгајивачко правило гласи: „најбоље сено тедама“ и овога се правила ја држим. Најбољу ливаду, коју икам, врло рано коси, пре но што здраве пашње трава наступи. Брижљиво и како време допушти, сено се осуши и свежо. На једног нарочитог месту оне се чува. То је сено за коју тедад. Велика је булалаштина, кад се тедамад просто даје сено, како се на каширо (стога) извади, добро и рњиво, нежно и дрвенасто, смешано свакојак. Није од свога сточарства веће радосте доживети, који брижљиво не одбира најбоље сено за своју тедад и ово засебно чува. Желудац пладих граа није у стану килаво, дрвеносто сено да свари. Тедад која се храна крпивоабластич сеном добија отпунтен трбух и поред се сваке хране која се уз то даје. Отпунтен трбух пре свега спречава правилан разнатак и заоблашавне ребара, јер непрестано тежак отпунтен трбух акуе ребра на ишке. Тако пето при храњеву рђавиј сеном не могу се развити овако како се жели на кости, ил невања тавана, ил кишића. Подмладак веће никад одгајивача задовољити, јер ил својег објикног ил станон не одговарају онево што одгајивач жели, а поједини делови теда немају снаге ил довољне јачине. Прани угледни запат само ће тако бити могућан, где има довољно сена, које свина погоднама одговара“.

„И у томе погледу код мене још много недостаје“, одговори искрено Максим. „Но ја ћу се знати помоћи, и надам се, да ће твоји савети уродити плодом. Имам једну ливаду, на којој свика добра трава расте. Ову ћу у право време рано носити и сено брижљиво чувати, ако га добро средин. Докле су која тедад добијала ието сено које и које хране и водони. И нека која тедад имала су отпунтене трбухе а сљонитена ребра вилда су сва. На илвадбу инам могло нијејо послати. Шта добијају још твоја тедад у првој години осим сена, суоде!“

„Моја тедад добија осим сена свакога дана још око пола кљодгама онево прекрупе и шинчићих мелиња повешано, и то нешто више онево прекрупе него мелиња“, одговори суод.

„Овесе прекрупа потпоказе пре свега стваране крви и развије кишића. Мелиње напротив убршава, усед садржике оворорекелог крета, стваране костају. Снажни храну дајем ја тедамаду сува са нешто сечке повешану и са малом количином соли поседују“.

„Зар ти не храниш твоју тедад на кулади?“, запита Максим. „Код мене добива тедад ите мекњиво у стају“.

„Осим ошлављеног илека не добива која тедад ништа више да пије“, одговори суод. „Своју жећ погу она угасити на пољу на бунару у дворишту. Двино три пута их изводи на пољиво, а и на пашни имају прилике да се напаци воде“.

„Како је са петох (тимарењек) у твојој стаји?“ запита понова Максим, који ову згоду прилаку, да се корисним знањима обогати, врло хурљиво искористиваше. „Код мене је досад мало времена око тога губљено“.

„Ја коју тедад дневно једном добро ичеткав“, одговори суод. „Лети се тедад осим тога ичеткају још кад се са пашне ираче“.

„Зашто?“, запита Максим.

„Ово има један врло важан разлог“, објаснишавше суод.

„У летњим месецима лете четврт рјоња говећег обада, као што је свика познато. Овај тражи влада граа и полаже своја јаја на коку животиња. Иمبرони који се у јајима вазике доспевају у коку и за време зиме развију се у ирва, који у пролеће напусте свога домаћина и калети“.

„На то није баш никакво штета ако говече добије обада добици Максим. „Ја сам увек слушао, да је говече, које има много ларви обада, од велике користи“.

„Има то своја значаја“ објашњаваше суод. „Најрадије говеће обад напача ону стоку, која има врло ошну коку. А баш говеца са нежном кожом обемају највише корети. Отуда долани и то, што се таква граа сватрају као одлична корисна стока“.

Говећи обад и његова ларве нису ни од какне користи. Она су шта више права шероћа, нарочито ако их има већи број на коке илвадог труа. За време развијања ових неких гостју, животиње се јако муче. Пробјање кроз коку проузрокје код бедне животиње болове, оне изгубе вољу да јелом и често заостају јако у сивој развији. Много је боље кад на илвадог говецецу леза ил једног јединог црна говећег обада. Ето стога није мени толико да граа свика лут, пре но што кући врате, валаво на леђна ичеткав. На онај начин се сва илвад бар врло инога јаја говећег обада скину. Но, хоћено ли да олево у стају иречеу стају, где су илвада тедад. С одбињаним тедамаду довољно смо се позабавили“.

Они одоше заједно у краваљу стају.

У једној ћошцу, који је био ограђен даскама, била су три телети која сасијау на делови сламној простирци.

„Тедад одак ива потпуно суво и толико лежаче“, рече суод. „На пољу валави се рететка од летана и дасака. Хладан вид не могу она никако додирнути, а овај ћошак иона вазико проиже“.

Једна слушњена баш сад ује сједном ишчином у којој беше од прилике један литар илвакота илека, које је баш сад повужено.

„То је вечерњи оброк за оне теле“, објасни суод. „Тело ина шет дан и оно добија свика дан иет пута но један литар илека. Идуће недеље добијаће оно шест литара у четири иута дневно“.

„Зар то није жалост“, запита Максим зачуљено. „Моја тедад, како ја наслим, добијају много више“.

„И за то су лисава“, упале му у реч, смех се, сусед. „Одмах мало млека посутира теладима не шкелди али однећ киного може по њих врло опасно бити. Да се телад пресека, код мене се никад не деск. Моја телад могла би увек још више млека појести, кад музацију испразне“.

Међутим теле је свој оброк попио. У музацију не беше остало ни каши. Желано лизаше весела животињка и последње капљине.

„Теле је зашта још врло гладно“, рече Максим. „Оно желано погледа за празном музацију. Требао би знати сакалева према сиротињи животињкица“.

„И дојити је да пукне“, додаде сусед, осмишљајући се. „За то немам баш никакво воље. Воље је киного да телад после храњења нешто гладнија остане и да за музацију желано погледају, него да се и не обзиру на пуну музацију и да кртва болесна леже. Млада телад врло су неразумна створења. Она ће одједном попити два литра млека, па и више, и ако су у стању само један или један и по литар да сواره. Највећа корист оваквог храњења теладн из музације је, што се она не могу никад прешети. Моја телад морају после храњења сваки пут, знати добар прохит за јелом. То ни врло добро чини. Али опасан, да нека мала количина остане у музацију а да је теле није попио, онда идучег obroka ја утолико каше дам“.

„То ми се чини да је врло паметно“, рече Максим одобравајући. „Телету се даје врхун дана па оброк ово један литар млека. Ако оно не поједе један литар, онда му се оброк за осталоу количину смањи. То није велика штетина. То му и ја чиниш. Телад треба дакле дијети да држе, то ни је сад јасно. Она су онда увек добро јемца и здравца“.

„Државне дјелете има још један други врло важан разлог“, одговори сусед. „Кад се телад врхун недеља хране сивине обилно неоплаћених млекоу, онда је одбијале врло тешко. На штава једнога савиан неразумнога прекомернога храњења, долазе она тада у једну период оскудност храњења. Ово има најгора утицај на здравље и развијне животиња. Она ће болети од поремећаја у органима за варење, добиће проливе, ако буду принуђена да једу сено и снажну храну нешто велике количине неоплаћеног млека. Ако су она пак од дана телења навикнута да буду задовољна са мањом количином млека, онда ће она већ од друге недеље повешто ови јести и отпочети са преживљањем. Телад ће се тако врло рано навикнути на једене сена и одбијале неће ни осетити. Разуме се, да теладима треба дати оено само најбоље наковне“.

„Зашто ти употребљаваш дрвну музацију а не лисаву?“ зашта Максим. „Ја сам мислио да би било дрво ниње препоручљиво, јер се не да тако лако очистити“.

„Истина је, да се дрвени судови не могу тако добро очистити“, потврди сусед. „Али ја дрвене судове свакога дана два пута добро испирам и после свако употреб дрво исперим. Они су тада исто тако чисти као и судови од лина. Судове од дрвета отирам да су болни за то, што у њима дуже остаје млеко толико у судовима од лина. Главна је, погодба разуме се, највећа чистота. Кад остало мало млека у музацију и кад се оно укисели, онда је то врло непријатно и клице, које укисељивање проузрокују, досепају са сваке помужене млеком у желудак телета и проузрокују у желудку и цревима киного време, које воже за млада градо бити кобно. Оно је једна рђава страна храњења из музације. Метода ова згодна је само за оне мљави, где влада потпуно разуменство о важности чистоте и тачности, као и где се за одвијање теладн има воље и разумевања. Где овога нема, тимно је боље узети теле крани за рог, као што ти чиниш, Максине!“

„Ја ћу од сада радије моју телад из музације хранити“, одговори овај постоје налог препришљива. „Чистота и тачност биће како треба. Вољу за гајење теладн бар имам. Уштедићу дневно врло много млека. Моја су телад јела дневно сигурно дугоу количину млека. А шта сам ја за све то добио? Не више по 3-50 динара за две коже од два угнута телета. Не! То ми се више неће десити. Сад знам да своју стоку боље уночим“.

„Врло је важно знати, да краве треба потпуно измуштати“, одговори сусед. „Добрим муштаним врхун дива попишала се веома јако принос у млеку. Познато је, да, баш за време муке, млевне млекоде производе највише млека. Надррајак који се мужом чини, утиче на млекод да што више излучују. Човечија рука чини савиан дртучији надррајак на масу у млекодана које дуче млеко по теле које оста, које врло неразумно поступа и тирдославо само поједине сисе ушка. У томе лежи главна корист храњења теладн из музације“.

„Докале дајеш твојим теладима често млеко?“, зашта ошет Максим. „Мислим да твојој теладн прилично дуго дајеш често млеко“.

„Уопште овде је тешко леко прописе поставити“, објашњаваше сусед. „Од оми недеље дајеш ја мојим теладима мало меклава и овиене прекрпне. Од овога времена умањала се често млеко. Мушкој теладн која се морају много раније развити, по жељена градо говеди, треба много дуже чисто млеко давати, до 12 недеља па и дуже. У неким пределима, где се ради на одвијању бикова и у томе погледу велики унесек постуку, добијају она прилично велику количину чистог млека често до $\frac{1}{2}$ године. Па у том случају не треба теладима одређеним за знаат пре 8 недеља чисто млеко још умалити“.

„Како радил при одвијању теладн?“ ошет зашта Максим.

„Ти нећеш знати, мислим, скоро никаквих тешкоћа при оваквом гајењу теладн“.

„Тако је; одбијале не чини никаквих тешкоћа“, одговори сусед. „У ствари и нема упрво правога одбијала, јер телад није ни навикнута да сиса краву. Теле и крава и не познају се, и од врхота дана телад хранн човечија рука из музације. Ако је дошло време да се чисто млеко одужи и да се на место нега дају друга храњења градина, онда се просто свиан чисто млеко, дола носно млеко а поред тога добијају телад у почетку врло мало испитених меклава и овиене прекрпне. Најбоље сено могу она по вољи да једу већ од друге недеље. Свакога obroka били се по једна шака у јаслу. Што не поједу до другог obroka, да се кравима“.

„Ја сам мислио, да би било штетно, кад би се телад тако рано навикла на једене сена“, рече Максим.

Сусед му одговори:

„То не стоји по моме искуству. Телад има врло вољу да једе кабасту храну. Ако јој се нисало не да сено, онда она почну да једу врлоу простирину и по њој да траже храну. Тада једу рђаве дрвенете балке, које ни могу шкелдити. Да ово избегне, дајем им ја нешто младекод сено, за које знам да је добро, меко и лако сварљиво“.

„Сад сено баш добио једно теле“, викну једна слушницава и унесе га унутра с једном другом слушницом. „Хоћео ли да га очистимо?“

„Истрајајте га да буде суво“, нареди сусед. „Али знате да се пувак не повреда“.

Слушницево положење теле на једноу томљу сламе и отпоче да тражују мало створене сламених гужвања. И него нише забравиле. Векод и снажно теле покушаваше неколико пута да сточи на ноге.

Дуго га посматраху сусед и Максим.

После пола сахата, пошто је теле било сасвим суво, допеше га под краву да се надоји први млеко.

„Ја мислим, да би требало теле довести крави, да га она одлиже“, рече Максим. „А ти чиниш овет нешто сасвим друго и наређујеш да се теле ислажа. Зар она неке користи од травања телета!“

„Од травања слажон користи је та, што се телед врло брзо загреју, што није случај он а, под их крави одлиже“, одговори суд. „То чини теледима отендано врло добро. И на уздуже је врло корисно да се брзо исуше, при чему се нојача притицају први. Погледај само, како се нешто теле понаша и ако је тек $\frac{1}{4}$ сахата старо.“

„Шта чиниш онда, кад се отеле телед привадио мртва?“, највад запита Максим. „Да ли и онда наређујеш да се траја?“

„У таквом случају пре свега уста и нос очистиш од слузи која се нахватала“, одговори суд. „Затим се теле такође добро истраја и осуши. Ако ово све ништа не помогне, онда привадио мртвог телета ошним хладну воду на главу. Ово обично поваже. После тога наредим да се теле сасвим добро истраја.“

„Данас сам врло много научио“, увераваше Максим, кад се од судца срдично и благодарно опорости и ругу му стисну. „Твоје наука нису шале на рђаво земљиште“.

(D-r. I. Steuert.)

Г Л А С Н И К

Испити у Виноделско-Вокарекој Школи. — Од 1 до 11 августа закључно одржани су испити у сва три разреда оне школе, а 15 истих месеца свечано је довршена школска година.

После службе и благодарна долазак су Јаши са наставнички особље и гостица у школу и ту је прочитана класификација уџбеника и награде одличним биљача радељене. За овим је г. управитељ школе драго кратко говор ученицима који су свршили школу, дивни им неколико научних савета за практични живот, а уџбеник пак који остају, поднео им на још већу марљивост и трудолубље у раду и учењу.

Трећи разред свршило је 12 ученика. Са одличним успехом свршила су 4 ученика, са врло добрим 4, са добрим 4 а 1 је због слабог успеха отпуштен на школу.

Прва 4 ученика награђени су за одлично учење и примерно напредне различне пољопривредних справача и алата и то:

Првом наградом *Милутина Обрадовић*, из Горње Прешнице округа ујачинок, у вредности од 200 динара.

Другом наградом *Александар Бурбаш*, из Меташа округа подрињског, у вредности од 150 динара.

Трећом наградом *Аврамко Банкић*, из Пилиа, у вредности од 120 динара и четвртом наградом *Радолуб Ковачевић*, из Пирота, у вредности од 100 динара.

На другом предлазу у трећи разред 20 ученика. Са одличним успехом свршило је 6 ученика, са врло добрим 14 ученика а 4 ученика су због неуспеха отпуштена на школу.

Са одличним успехом су свршили и књижевна пољопр. саднице награђени ови ученици: Милан Маранковић, Милан Мачић, Милан Тодоровић, Радмил Петровић, Светислав Радековић, и Чедомир Малетић.

За уметност и марљивост у практичним радоница награђени су исто тако књижевна пољопр. саднице ови ученици: Милан Степановић и Радчић Радековић.

На првог у други разред прешло је 18 ученика. Са одличним успехом свршило је 8 ученика, са врло добрим 12, са добрим 3, а отпуштена је 7 ученика због неуспеха у учењу и раду.

Са одличним успехом у учењу и практичним радоница свршила су и књижевна награђени ови ученици: Милана Раиковић, Мирислав Петковић и Јов. Ковачевић. За уметност и марљивост у практичним радоница награђени су књижевна

ови ученици: Богослуб Цветковић, Влајко Божиновић, и Димитрије Петровић.

Овом приликом приређена је и једна зала изложба ноћа (као: крушача, разних биљња и раног грозда), коју су гости после свршене свечаности наљубиво разгледали.

Доктори Пољске Привреде. — На Великој Школи за Пољску Привреду у Бечу, највишим решењем од 8 августа ове године, заседање је четврта година студирања и признато јој је право да може додати титулу „доктора пољске привреде“. За овиј је ова школа одавна тежила и најзад, врвнато јој је то право сасвим праведно, јер се од њених редовних слушалаца тако много испити предмети тражио као и од слушалаца универзитета, па је онда донета чудновато било не допустити онима да могу, по положеним строгим испитима, добити титулу *доктора пољске привреде*.

Досада је учење на овој школи трајало три године, а увођењем четврте године уџбенике се боља распоред предавања, дубље ће се у поједине науке хоћи уздати и веће се студенти проистрећивати многим предметима у једној години. Биће, даље, могуће да студенти поједине науке ошниреје студирају и да се одају специјално појединим струкама. Иначе се пречења за поједине научне радове који стоје у тесној вези са праксом. Наставни предмети ће бити скоро исти као и досада, само ће бити подељени на четири године. Тиме ће се постојаћа, да не буде предавања по неде, па ће студенти ово време хоћи практично да употребе на инању школском и на ризици ескурзија.

Титула *доктора пољске привреде* хоћеће се добити по положеним државним испитима. Онај који хоћи ови титулу да добије хоћа наредити један научан рад (дисертацију) и хоћарни се строгом усмено испити (риторозум). Дисертацију — писмени рад — предавају професори, које ректор одређује. Ако писмени рад не буде довољно оцењен, онда се други може поднети најраније после три месеца, а у случају да се и овај одбије, онда тек после два. Даље подношења писменог рада није допуштено. — Усмени испит — риторозум — простире се прво на вредност, на кога је узета тема за писмени рад, као главни предмет, а онем тома иштују се и ови предмети који са овим предметом у тесној вези стоје. Кандидат слободно бира предмете. Осим овога на усменом испити испитује се и она главна група предмета која најближе стоји предмету дисертација: Главна група предмета код пољопривредног факултета она је: наука о производњи биљака, наука о производњи животиња, управа добара, а код шумског факултета: шумарска производња, управа шума и шумарско инжињерство; и, најзад код култур-техничког факултета: култур-техничка наука о водана и г. одсејања. Ако кандидат не положи усмени испит, хоће га поновити после три месеца а затим тек после године дапа. Даље подлагање није дозвољено. Такса за предап дисертације износи 40 круна, за риторозум 80 круна, и промоциона такса износи 60 круна.

На задобијање докторске титуле имају право само они студенти који су се ове године писали у прву годину. Они који се већ писали у школи или који је свршалају, немају право да пољску докторат, но ће свршити школу по старом наставном плану. Али напредно ће бити дозвољено подлагати доктората у вељим случајима која ће се поновито објавити. Исто овако као на Универзитетима и Техникама и на Великој Школи за Пољску Привреду у Бечу хоћарнаће се титула почасних доктора пољске привреде.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК XV СЕДНИЦЕ

Управе Српског Пољопривредног Друштва

Државне 30 маја 1905 године у Београду

Били су присутни: Председник г. Д-р Марко Т. Лепо, воприседседник г. Вучко С. Бодановић, благосјиник г. Јов. Найдуровић и чланови Управе: г. г. Борисав Тодоровић, Живко Шоковић, С. Вођа, Милан Јанковић и Милош П. Лукиновић, Ђедежно секретар Др. В. Радич.

140. Чита се записник XIV. седнице. Прва се.

141. Секретар износи израђен пројекат за Друштво пољопривредника. — Решено: да се хектарационе и разда члановима Управе, да га сваки проучи и своје примедбе и додатке стави, па онда да се у једној од јубилејних седница заједнички претресу и дефинитивно утврди, како ће се мени Ваширог Збога на одобрење поднети.

142. Чита се извештај члана Управе г. Ст. Бобића у другоме Крајњем Подружју. — Решено: да се листе Подружја и подноси да се тај предмет изради вишим путем.

143. Саопштава се пријава Андреја Петровића, економа из Вел. Палане као трговца такмичара за поднети вештачку изјаву. — Решено: одређује се члан Управе г. Милош Н. Лукићевић и г. г. Никола Великовић, државни економ округа смедеревског и Виша Матина, државни економ среза Јасеновић, да као чланови Општинског Суда оду заједнички и председају доседа пријављено, а на основу расписаног Стегаја поднети вештачке изјаве и то: г. Андре Буршиновића земљеног земара из Турпије; Маноја Цибаровића, економа из Лесковца; и Андреја Петровића, привредника из Вел. Палане, — а да о тим изјавима поднесе друштвеној Управи своје мишљење, а евидентно и предлог односно награде; да се за г. г. Лукићевића, Великовића и Маноја издештеју од господина Министра Народне Привреде потребно одсуство и да им се изда по 10 динара на име дневнице и признају подноси трошкови на рачуну, који буду Друштву поднели.

144. Чита се писмо члана Управе г. Милоша Грновића, којим подноси оставку на чланство Управе Кола Јахача и молба да Управа из своје средње одбере на његово место друго лице. — Решено: да год. Грковић, поднесе своју оставку непосредно Управи Кола Јахача, која ће по томе, а према својим Правилима, учинити даље шта за потребно паде.

145. Саопштава се мишљење Управе Ратарице Школе у Краљеву односно путања, које је Ас. Богдановић ондашњи фабрикар понудио на откуп. — Решено: да се поново уложи понента Управе, да о тим путањима поднесе детаљнији извештај.

146. Подноси се на одобрење пројекат нових Крајњих Посавске Пољопривредне Подружје у Обреновцу. — Пре пошто не је приступило прегледу и одобрењу листе Пријава, Решено је: да секретар поднесе извештај о данас постојећим Подружјима, како би се према томе могао измљети њих учинити избор за окупне Подружја, које се према чл. 34 Друштвених Правила, имају основати.

147. Чита се извештај о измином стању Тимочке Пољопривредне Подружје. — Прва се к знању.

148. Вагајачки износи на решавање предмет Милана Арсенијевића и Ком. односно изјаву опште пријављено земорача влавог камена у промјал години. — Решено, да се овај предмет преда члану Управе г. Ст. Бобићу, да га он проучи и о њему своје мишљење Управи поднесе.

149. Вагајачки саопштава, да је за продате предмете, наменене а неопелате на лијешку изјаву, пријавио и, према наређењу ген. Министра Народне Привреде од 2. маја о. г. ПБр. 12.285., Рачуноводству истог Министарства послао 127-40 динара. — Према се к знању.

150. Уредник „Тезака“ предлаже хонорарије штатним члановима у 13, 14 и 15 броју „Тезака“. — Одобрава се по предлогу и вештачејем изјави, а за оверење одређује се чланови Управе г. г. Ст. Бобић и Живо Шокирац.

ЗАПИСНИК XVI СЕДНИЦЕ

Управе Српскога Пољопривреднога Друштва

државе 18 јуна 1905 године у Београду

Присутни су били: Председник г. Др. Марко Т. Лео, потпредседник г. Вучко С. Богдановић и чланови Управе: г. г. Бориса Тодоровић, Стеван Бобић, Живо Шокирац, Милан Живковић, Милош Н. Лукићевић и Милан Јованић.

Бележко секретар Д-р. В. Радић.

151. Чита се записник XV седнице, који се прима.

152. Чита се писмо Николе Задруге „Vidovci Spolac“ за Ческу, Моравску и Шлеску са седницом у Прагу, која је

с истим писмом упутила овамо и свога деловођу г. Дра Јосифа Заводина, да се са Председничком Српског Пољопривредног Друштва споразуме о начину, на који би се могла постићи заједничка трговачка веза између поменутих словенских земља и Србије и то како у погледу извоза из Србије у Ческу, Моравску и Шлеску, тако и извоза из тих земља у Србију, у коме би циљу „Vidovci Spolac“ основно оде у Београду и једну периферију, интернационалну пољопривредну и индустријску изјаву, која би се поглавном односила на пољопривредне и фабричне производе из Србије, Ческе, Моравске и Шлеске. — Управе Српског Пољопривредног Друштва, ипосеи важност оваквог подухва за наш привредни напредак, у начелу која ништа против нема, које то друштво предаже, али пре, пошто би га шта по ономе даље предлажемо, жели, пре свега, да се о ширеод именованог Задругу тачније информише, и тога ради умолог је изасланик задруги, да Друштву о овоме пошље изјаву — статистику Задругу, која при себи није има.

152. Чита се извештај Друштвених изасланика г. г. Милоша Н. Лукићевића, члана Друштвене Управе, Николе Великовића, државног економа округа смедеревског и Више Матина, државног економа среза Јасеновић, који су по решењу Друштвене Управе економи среза Јасеновић, да на лицу места опште поднети вештачке изјаве, које су на основу расписаног стегаја поднели: г. Андре Буршиновића, земљени земара из Турпије; Андре Петровића, привредника из Вел. Палане и Маноја Цибаровића, економа из Лесковца. Г. г. изасланици подноси у Друштву следећи извештај:

Управи Српског Пољопривредног Друштва.

Према решењу Управе тога Друштва од 30 маја о. г. Бр. 4843, потписани чланови Општинског Суда за оцењивање вештачких изјава, који су према расписаном стегају од стране тога Друштва, поднели пријављени такмичари г. г. Андреја Петровића, привредника из В. Палане, Маноја Цибаровића, економа из Лесковца и Андреја Буршиновића, земљени земара из Турпије, — састави су се, сходно чл. 57 тач. 9 Друштвених Правила и на лицу места извршили преглед и оцену поднетих вештачких изјава, о чему имају част Управи поднети овај свој извештај:

1. Вештачка изјава Андреја Петровића, привредника из В. Палане, поднута је 1902 године на простору од 1-20 хектара. Земљиште је ношарно и засејано овим травама, које су погодне за то земљиште. Изјава није била још поновена и дала је изглед добар, само што семе, различ. врсте добрих трава није било добро измешано, то неопелачено премолажење једна или друга врста трава. Сејање је вршено руком, а на једном поновљеном делу тога дана, види се, да се трава добро уборовање и да се су добро укорењене.

Вештачка изјава Маноја Цибаровића, економа из Лесковца, изјави се у истару опште лесковачке, на простору од 1-10 хектара; засејана је ове године врста месаца са 11 различ. видовских натових трава. Сејање вршено вештачком сејалком. Земљиште је умерено влажно и доволно сважно. Трава су врло добро изникла и управљени редовима и још у току ове године могаће дати бар један откоп.

3. Вештачка изјава Андре Буршиновића, изјави се у поновљеној облици вршило Турпије; велика је 1-70 хектара; земљиште сељачко, али прилично влажно. Сејање је вршено руком и добро укорењено. Изјава је била поновена и с њом је ове године добијена доволна количина сена врло добре квалитете. Пораст трава сада је врло бујан, тако, да ће се ова изјава моћи још једном посетити ове године и одличан принос дати.

Ова изјава засејана је 1903. године.

Према свему овоме што смо на лицу места могли констатовати, а што смо у предлог укрито наводи, а с обзиром на друштвена Правила и на важност подизања вештачких изјава и што јавно поттребака велики пољопривредници, мишљамо смо: да би требало сву твоју пријављених такмичара наградити и то овим начедмама:

1. Наградом од по 150 динара Андре Буршиновића, земљеног земара из Турпије и Андреју Петровића, привредника из В. Палане; и

2. Наградом од 50 динара Маноја Цибаровића, економа из Лесковца.

Да овако награде буду распоређене, Оцењивачки Суд предлаже и овим разлогом:

- а) Што је награда I од 300 динара стварне велика да би се њом могло и један од пријављених такмичара наградити;
 б) Што су ливаде г. г. Ђурашковића и Петровића приближно једнако добре и што се она не бави искључиво земљорадом, но поред главног занимања, стално се баве и појединим травњама пољске привреде; и
 в) Што је ливада Манојла Цвбариновића, економија из Лековића, тек ове године у марту јошцу засејана и што има изгледа да и наредне године, неће моћи бити боља од првих двеју.

Завршујући овај свој извештај, с уверењем да ће Управа у свему усвојити предлог потписаних и што пре годину поновити такмичарима награде радности и ово годину путем објављених потписанима је част оном приликом скренути пажњу Управи:

1. Да би још година требало расисати нети стечај и у њему тачно назначити, које према треба да је ливада раније подигнута, пре но што би се могла такмичити и оцењивати т. ј., да такмичари треба да се пријаве још ове године кад ливаду засеје, а оцена у извесној року после тога да се изврши.

2. Рас пријаве одредити до 1 априла и увек Одељацима Суд пријавити раније, но што су ливаде искошене, јер се само тада могу правилније оценити.

3. Да се новршине, на којима се ливаде за такмичење морају подизати, смање од једног хектара на 0-50, а у истој сразмери да се и награде смање, али тако да их што више буде.

11 јуна 1905 год.
 Београд.

Чланови Одељацима Суд
 М. Влаковић с. р.
 М. Н. Лукићевић с. р.
 Вића П. Матић с. р.

и према томе је решено: да се сви предлози усвоје, а награђена лива према позива објаве.

153. Саопштена се писмо Николе Антонијевића, посевника из Власинаце као такмичара по 9 тачки Стечаја за напредније радове, а то је: „ко произведе највише, најчистијег и најтежког семена од шпината за сејање“, којим позива Друштво да изашље своје извештаје да виде и оцене на 60 хектара посејану банатску шпиначу — Решено, да се од стране Друштвене Управе изашље г. Милош Н. Лукићевић, а њему да се придружи г. Светозлаз Петковић, државни инспектор округа подринског, који ће пријављено шпиначу на једној жести предгледати, оценити и Управи Друштвеној о томе своје извештаје поднети. Да се за поменуто господина Министра Народне Привреде изједначење потребно одусте, а њима се одредити по 10 динара дневно за име дневнице, а подновни трошкови признаће им се по рачуну који буду поднели.

154. Чита се писмо г. Светозлаза Петковића, којим тражи да му се и ресто такмичења изврши — Решено: да се г. Петковић односно овог последног извештајава увути на решење Управној од 7 марта ове год., које му је у своје време и саопштено, и да се извести, да Друштво од тога решења не може одустати; међутим, Управа ће ову ствар изнети на решавање Главног Збору.

155. Чита се молба Лукичице Пољопривредног Подружнице, која хоће да помоћ, да би могла поседати једног од својих чланова у млекар г. Драшковића у Смедеру на изучавање прераде млека. Пошто се у Смедеру не израђује сир на онај начин, како би се могло израђивати при тој Подружници, то је

— Решено: да се најпре увути Главна Савез Земљорадничких Задруга, да би вољан био да прими у свој задружнички млекар у Параћину тог члана Лукичице Подружнице, да тамо изучи прераду млека и под којим условима? На како је Главна Савез драговољно пристало да прими члана Лукичице Подружнице у свој задружнички млекар на изучавање прераде млека, с тим, да ће му дати бесплатан стан и бесплатну наставу, — то је Управа решила, да се подружничком извршавачу од стране Друштва даје за три месеца по 1 динар дневно на име хране и путни трошак железницом III класе до Параћина, што ће се издати из буџетске партије „за потпомагање Подружница“; а окружни економ у Пироту г. Тодоровић, да се нише и да се он умол, да избору младина присуствује и да настоји, да се најбоље изабере.

156. Саопштена се писму г. Душана Крсмановића, руководиоца држ. ланог расадника у Топчидеру, који нуди на откуп својега 2 јуна сивенталске расе (мелеза), који би се могли употребити као награде о изложби у Зајечару — Решено, да се умоле чланови Управе г. г. Алекса Ј. Поповић и Мирко Милковић да јуде предгледати, оцене и своје извештаје о томе Управи поднесу. У складу постигнутог споразума у пунојници, да јуде до употребе остану на храни и неми код г. Крсмановића.

НОВЕ КЊИГЕ

Храњене стоне. Израдили *Петар А. Тодоровић* и *Никола Тодоровић* — *Београд*, XIII Практична Пољопривредна Школа, Издање Српског Пољопривредног Друштва, Београд, 1905 год. 8° стр. 66. Цена 0-60 динара.

Извештај о околницама с вештачким ђубретом у Србији 1904 године, од *С. М. Лозанића*, Београд, штампарија у Драшковићу Штампарији Краљевине Србије 1905 8° стр. 23. Цена 0-25 динара. Издање Главног Савеза Српских Земљорадничких Задруга, свега четрдесет друга.

Поуке из Свилазтара. Издање Друштва за Унапређење Свилазрета у Србији. Београд 1905. Штампарија „Државна Обрадовања“ — *Аде М. Ставојевића*.

О раскошу (моди) и осталим штетним обичајима и навикама наших. Преведено у Дарувару 17 маја 1905 године на Осмом Конгресу Српских Земљорадничких Задруга *Владом Марковићем*, пароха шањачки. Српска Штампарија у Загребу 1905, 8° стр. 37. Цена 10 шилера.

Каталог књижара Српске Књижевности за 1905 годину, издања двојера књижара *Мате Стојичића* у Београду, Штампарија „Талетина“, Београд 1905.

Бактерије у млекарства, *кратки преглед у погледу на млеку, сирање и пољопривредно од Д-ра. Ед. Фријденриха*. Превео с другог издања *Јос. Велдерића*. Београд, Штампарија „Д. Димитријевића“, 1905. Цена 1-50 динара или круна.

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петих врте једног ступца по 10 пара дан; од осталих крупних писмена по 15 пара од врте од ступца. Већим огласима: *Цела страна* 10 динара (10 крупна аустр. вредности), *пола стране* 5 динара (5 крупних аустријске вред.), *четврт стране* 2-50 динара (2-50 круна). За оглашавање више пута, 10 од ето јединице.

Преглед 25 и 26 броја „Тешка“; Земљска изложба првине живине. — Земљска изложба живине у Београду. — *Читаво*: Вино од јабуча — адрија је пиће. — Криновице оца. — Кад треба пресадити воћке? — Како треба хранити и поговати бискове? — Зашто не може и бресква да успева свуд, где и кајсија? — Унут с рукованом тријером. — Неговано теледв (сприветак). — *Гласник*. — *Друговоје* и *подружнички послови*. — *Нове књиге*. — *Цена огласима*.

ИЗДАЈИ ДЕСЕТОДНЕВНО
1. 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУТСТВО СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕПЛАТУ ПРЕМАТИ И СВЕ ПОШТЕ

КА ОСНОВ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА
1909 ГОДИНЕ У ДИО ИНТЕРЕСА ДРУШТВА
ПОШТОВАНИХ МЕСТА ИСПЛАЊИТИ.

Цена огласна изложена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво гласник
Председник Д-Р МАРКО Т. ЛЕНО
ЧАРНАЈЕВИЋ РАЈИЦА БР. 10.

ИЗДАШ Н. ЛУКИЋЕВИЋ
САРАЈЕВСКА ПЛ. БР. 23.

БРОЈ 27

У БЕОГРАДУ, 20 СЕПТЕМБРА 1905 ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXXVI.

СЕТВА ОЗИМКИХ УСЕВА

— Д-р. Мих. Р. Цвијковић —

Један од најважнијих јесењих радова земљорадничких јесто, нема сумње, сејање озимих усева. Од тога, како се оно изврши, зависи да ли ће усева добро прижити и каква ће уштеће жетва бити. При сејни озимих усева треба имати на уму следеће:

1. семе;
2. припремане земљишта за сејање;
3. доба сејања;
4. начин сејања; и
4. радњи по сејању.

1. „Какво семе сејати, овакав њив и плод жетва“, и „каква сетва, таква жетва“ вели народне пословице. Тако и јесто; зато хоћемо да добијемо добру жетву, морамо у првом реду сејати добро семе. Семе треба да је крупно и тешко, здраво и чисто од коровског семена. Семе крупно и тешко има велику количину хранљивих градива, те је онда сасвим природно да од таквог семена добијамо снажније, бујне и здраве биљнице, које су у стању да протрпестану свима препрекама на које оне nailазе у своје почетку развијања, док не добију довољно и јаким жила и жилица и отпочну свој самостални живот. Стакно семе нова довољно резервне хране за нове биљнице, које се на њих развијају, те су стога ове сејање и често подложну невољним околностима. Семе треба да је здраво — без заразних спора, које су у стању, да ново зрно заразе и униште, и тако да има потпуно омегу успех у раду, да нешто добре жетве добијамо рђави или никакву. Напослетку, семе са сетку мора бити чисто од коровског семена, јер коров одаума протор и хранљиве материје кориснијим биљкама. Он често усева угуши и сасвим уништа.

Семе крупно и тешко, здраво и чисто од коровског семена треба још, разуме се, да је и квалитно. Најбоље је сејати семе од прошле жетве, или једногодишње. Старије семе не би требало сејати, јер већа проценат омења већ после друге године губиби способност да клица. У случају да се старије семе ипак мора да сеје, онда је, разуме се, нужно сразмерно повећати количину семена.

2. Припремане земљишта за сејање је рад, који се извршује пред сетву усева. Сам начин, како да се земља приправи, зависи од претходног усева, од особина земље и од усева ко-

јиња је намењено то земљиште. После утара и окопавање доволно је једно орање. Земље тешке, стрипшта неугрених и земљита закоровљена потребно је два пута прораати. Ако два пута оремо, потребно је да пређе извесно неугрение пажењу ова два орања које треба да је по неугрениу дужи од 10 дана. Ако се два пута оре треба други пут у противни правцу орати, ако то положај земљишта допушта. Земљу поорану ваља унакрс више пута подраати. Тешку, бусевитну и закоровљену земљу, треба више пута подраати, и обратно, за лаке земље, често и добро обрађене њиве, може бити често и једно добро драње доволно.

3. Вршење сејања озимих усева код нас пада од половине септембра до половине октобра. Уштеће не може се сетва појединих усева тачно водати за дан. Код је лена јесем може се са сејањем без штете мало и одложити и обратно, ако у јесен рано наступе хладноће и сушине кишно време, онда треба са сејањем похитати. На влажни земљама, које брже и лагше губе преко лета пријемну топлоту, те брже замрзавају и на положајима, који су изложени хладним ветровима, треба сејање пре завршити. На тешким и влажним земљама и повољацима, који су заковени од хладних ветрова, сејање се може завршити доцније. То је сасвим тачно посматрати и да се наведемо тачно галдинца. Друго је пак ако имамо у виду, да се тешке земље много теже обрађују од лакших и да се оно могу лако треба да обраде само онда, кад се nailазе у извесном ступњу влажности. Зато дакле мора се и ово ијати у виду, те ако је биљан од сувиних кишна, треба и са обрађивањем тешких земља похитати. При сејању озимих усева ваља пазити, да се оно изврши тачно на време; ни сушине рано ни сушине доцна. Код рано посејаних усева бољаша је да много не избујају. Ако то буде, биљнице много губе од утврених хранљивих градива, јер избујали делови преко зиме велики делом измрзну, тако да би се биљнице улаудно измрзвале. Даље постоја бољаша, да се онако избујали усеви преко зиме под великим снегов, не потвари и не угуше, јер јак делови нешретано морају да дашу, а нештуми вршети је nailажу мали и ограничен, ако се на снегу створи кора. Код позно посејаних усева бољаша је се, да пре не наступе мразови, него што су се младе биљнице довољно уборовале. Нарочито голомразине јако шкоде позно посејаним усевима.

4. Од начина како се сејање озимих усева врши, много зависи напредни усева и каквоћа жетве. Код сејања стрипшних усева долазе у обзир два начина сејања: на гачну (ованке)

и у редове (врстачно сејање). Први је начин рђав, нарочито кад се врши сејање на сачму ренов, онда су све рђаве стране оваког начина сејања са или сајеве. И најбоље изведени сејај није у стању да сеже распореди тако, како би свака изникла бљачина добила довољно и појединачно велики простор. Негде наше врше једно до другог, а понегде на по већем простору не падају на једно зрно. Боља подлога простора постојеке се сејалицама за сејање на сачму. Ада се на њима не може отклонити најбоља мала ове врсте сејања. При бацању семена на површину земље, нека зрна падају на бусен а нека поред бусена; припокривањем семена землом дрљачом и браком, много семке дође и стварање дубоко у земљу а много овет остале непокривено земљом на површину земље. Наступи ли кишино време, обично се дешава, да зрна која дубоко падају у земљу, непајући довољно ваздуха да клијају и не клијају, већ потруну, или ако клијају, клида бљачина нека довољно снаге да прође велики слој земље који лежи изнад семена, те мора да угине, и, напослетку, а ако пробије тај слој земље и изастане на површину земље, она је суваше нејака, те једно стога а друго зато што је јако задонела, врло тешко и споро се убожорава. Семена која остану на површини земље, ако вистине ступа, непајући довољно влаге за клијање, те тако не могу да клијају и пропадају. Услед тога што много зрна пропада, вужно је при сејању на сачму 30% семена више употребити него кад се сеје у редове машинно. Сејањем на сачму, као што је напоменуто, није могуће простор и земљу добро искористити, а услед неједнаког ницања и избјања бљачина на површину, остају усевн сејаји на сачму за све време пораста неједнаки; она неједнако расту, класају и сазревају, те отуда дају зрно разог квалитета.

Поменуте врше сејања на сачму су тако велике да га по могућству треба увек заменити са врстачно сејањем.

Поједина мање сејања озних усева на сачму отпајају сасвим код врстачног сејања. Сејање се врши за то удешених сиравама, помоћу којих је могуће сене не само тако посејати да поједине нанике бљачине добију довољно простора за разнотак и да протвор буде појединачно подељен, те тако потпуно а корено изпотребљен, него и сејај је у стању да сеже појеке тако дубоко, како те према врсти усевн, особинама земљишта и добу сејања треба да буде. При сејању семена у редове врстачно сејалицама, сва зрна долазе до једнаке дубине; сва ничу појединачно, те тако изникле бљачине појединачно расту, класају и сазревају. Поред тога усевн посејати на редове добијају довољно светлости и топлоте, јер између редова стичају зрнци сасвим слободно продиру у земљу. Усевн су због већег претстна сувачних зракова свакида, те мање полежу него усевн посејани на сачму.

Напослетку треба још напоменути ово:

На један хектар земље потребно је семена: пшенице од 100—180; раки исто толико и јечма од 100—150 кгт. Ако земља има довољно хранљивих састојака за напредно развијање усевн; ако је сеже здраво, крушно и чието од коровног семени, потребно је за сејање мале семена, него кад је земља носна и семе крхаво и нездрано. Постоји ли бојаза, да усевн могу страдати преко зиме од гололедаца, или уопште исеу ли услови повољни, да се ка семена бљачине како треба развију и убокоре, онда треба густије сејајти, јер у оваквим случајевима, мора се рачунати на губитак извесног процента семена, односно изниклих бљачина. Сувине густије сејаје усевн не препоручује се стога, што у овом случају нанике бљачине не добијају довољно простора и хранљивих градива колико им је потребно за добро напредовање. Отуда од густих усевн добијамо много слаке а мање зрна, а поред тога густи усевн

лако полежу, јер су бљачице у густини, оскудевајући у светлости неке и нејаке да протухавају петровима и да снесу тежину свога класа. Сејаје усевн много ретко не пада овет стога, што мало бљачица исеу у стању да како ваља извотребе дати ни простор и да врше сву храу која у земљи стоји на расположењу, те природно овакви усевн не дају добру жету, што се тиче количине. Поред тога ретко посејати усевн поједке лаког закоровљавања, а земља под њима лаког изунишава.

5. По сејању ваља засејати земљиште подрајати, побранити или повалати. Ако је сева зренила на сачму, онда је потребно посејати површину подрајати, а ако је сејано на редове, машинно, онда је довољно побранити лаког браком. Поваљачено земљиште ваља повалати глатким ваљцима, како би се зрно прваљило у земљу, на који му се начини осигурана потребна влага за клијање, и изникле жиљце из семена набу одмах у непосредној близини довољно хране, и, напослетку, бљачице се у сабијенијој земљи лакше укоренљавају и убожоравају.

Пошто су ови редови сарвени, земљорадицико јорн остаје да покаже, да, ако се усевн плахонте каше створи кора на површину, која брани да бљачице избују на површину земље и која отежава прегину ваздуха у земљу, подрај засејано земљиште, те раздробљавањем коре отклони ову сметку напредовања усевн.

ЛИПСКЕ ОВЦЕ

Овце, које живе по долимама и таласастим прибрежницама, држе средњу између осталих сејана српских оваца и по наклањој вуше и по подобности за гојазност, али по млечности ове нахоже превалдавају у том погледу и понајбоље планинско — колонијичке — ошце.

Међу њима су најчученије *Србеничке овце*, а на првом месту *Вушке овце*, познате у Србији као један од најмлечнијих оваца оваца, а на боградској пијаци, по укусу и мршави на највећем је главу *Липске сир*.

Липске овце средње су величине. Глава их је таласта (потпуно прна) или калушта (маса, до пола прна око очју или прсно очју), али има и шарених (бело с кружним прним шаркама). Предње ноге су искоро редовно црне, а задње ваље-више шарене. Уши подугачке, боје које и глава и ноге. Носе прап. Овце исеу тако прђе, до шитоме.

Обраслате тела вуном сразмерно добра и по трбуху, али ноге су редовно необрасле, него тако глава и отица. Шта више, као у ретке овце „жиљна“¹⁾ на подрајнику и грудина рупо је несклопоно, по предвојено и подрајнику је потпуно необрасла вуном.

Вуна се не пражења, но лиси у растреним дугим твјацима, прта је а ве рђа (види слику 1) и груба је. Дужина увојака 18—28 см, и влакна су слабо коврива, но опружена, као у енглеске дивалаје или лестерке (Leicester). Као и у осталих српских оваца, вуна она састоји се из двојакних влакана или длака: дугих и грубљих (Grainhaare) којетрдањих и тавњих кратких (Flachhaare) или праве вуне. У једном квадрантном сантиметру вуне на рупу има 170 дугих и 598 кратких длака. Мера дугих длака износи 20—28, проточе 25 см., докде кратких 11—18 см. прочеши 13. Према томе у рупу

¹⁾ Esst actual de l'élevage de moutons en Russie, par G. Koudloff, Moscou 1900.

ових оваца има нешто јаче од $\frac{1}{2}$ дугих влакана, или процентуално 19-04% дугих и 80-96% кратких влакана.

Ливске овце су шупе, по гла и рогатих. Боја вуне бела, по яка црне, црне и суре (црно-беле).

1 брав даје неправе вуне 2—3 $\frac{1}{2}$ пгр.

Рекомом, да ливске овце спадају у илечне. На и спољашњи знаци илечности то тврде. Имају више, као и сице разлике. Чешће имају и горње ситне сице на вимену (овај други пар закржљалих сицеца. Abgesehen) које су некада, у непамятена времена, давале млека, које су крсти и услед неупотребљивања наховог на жүку које су закржљале, а које су у новије доба од једнога заштатника блии повод стварноу једне савиши нове овчије расе. Због интересантности, да то овде наведем.

Год.	дво	три	четри	пет	шест
1890 71	50	4	2	—	—
1891 78	38	10	30	—	—
1892 71	29	5	36	1	—
1893 67	15	7	45	—	—
1894 22	4	3	15	—	—
1895 26	—	1	24	1	—
1896 27	—	—	33	3	1
1897 94	—	—	27	3	3
1898 37	—	—	26	5	6
1899 41	—	—	1	26	8

Овај преглед показује напредовање овце са више сице. Овај данак доказано од 1893 па овамо отуда је, што су овца брине овце и прекробојних сицеца, али који су давале млека.

Из овог случаја можемо се поучити, како се брзо постигло, да се вештачки одгаји овча раса са више од две жузне сице и то тако, да после пет година таквог занатног поступка број музних сицеа се утростручио.

Ма да у азијама, где се гради од овчијег млека сир, као у долини Цевенаха чајн је сир још од римског доба на

Ливска овца.

Александар Грџ Бел, проналазач телесона, советвеник једне фарме (великог имања) у Новој Шкотској, опазно је 1890 год., да се половина негових оваца близи и паде ху на уш, да види, шта је томе узрок, да ли се овце, које близи, разликују по сповлажности, на по чему од осталих оваца. Резултат те смотре био је, да је нашао у овак оваца што близи 33% ($\frac{1}{3}$) таквих које имају више са прекробојним сицецама, мање више закржљалих, докле у осталих оваца које по једно јатве дају, нашао је да их само 22%, имају ту особину. Значи, да та појава, што 33% оваца са прекробојним сицецама близи није случајан и да прекробојност у овцама стоји у вези с плодношћу оваца. И онда је овај занатник гласно да занатлици одбираних разлике ове закржљале сицеце у сице које ће се мести.

Кроз десет година потрајности у овој занатној поступку, постигао је, да је у стаду добио све већи број јагњаца с прекробојним сицецама и то са 3, 4, 5 и 6 сицеа, докле их је обично у већине оваца гада само 2.

гласу, од давних времена гаје овце са прекробојним сицецама, заслуга је Белова што је очигледно доказано, како се брзо свимањем занатлици поступком долази до циља.

Код ливске овце нашао сам овај пример вредан подражавања.

Ливска овца жери на живо 40—45 кгр.

1 брав даје за сезону 40—60 литара млека.

Мере тела су ове:

Висина (заједно с рупом) 720 мм.

Дужина (преко ртеваче) 1070 мм. а дужина (од рамена до чворуге седмаче = дијагонала) 860 мм.

Ширина предња 480 мм.

Ширина задња 450 мм.

Обим тела иза плећаца 1140 мм.

Обим тела између предних ногу 1210 мм.

Дужина репа 450 мм.

Бриња и пена су црни. Рен сразмерно узва, спрех оста-
лих српских оваца и ако су све оне ускорошке.

За ова верова послужила ми је јаловица једна Точич-
дерке Епононије (где се линеке овце држе за мандрашлук),
отара 2 године и сразмерно крувна, а не средња у стаду.

Габорловић

Какве користи има пољопривредник над земљу с јесени узоре?

— Проф. Радомир А. Нешић —

И науком и искуством утврђено је, да све зимне земље,
како лако тако и тешке, било за овије или пролетне усеве,
кад се с јесени узору и обрадо, дају сигурнији и бољи принос,
него кад се само с пролећа обрадују.

Из овога се може лако увидети, да није само довољно
земљу добро обрадити, већ је од много већег значаја и време
кад је обрадити.

Зато, кад је жито пожељно, а крошњр извиђен, а ку-
курузу посечен — уопште, кад су с земље сви остаци и про-
летњи плодови подигнути, права и најглавнија брига самог
земљорадника и пољопривредника уопште, треба да је та, да
свој плуг што пре у земљу зарује. Јер од тога, да ли ће он
раније или доцније пустићи плуг у земљу, или ће тај посао
останати тек за пролеће, зависећи и количина и квалитета пло-
дова, које ће са својих њива идуже године збирати.

Да укратко влаожимо користи, које пољопривредник има
од јесениг орања.

Те су користи:

1. С јесени разорана земља омогућава приступ атмосфе-
рског ваздуха и водених парова, који продиру у дубље слојеве
њене и раније растварањем и претварањем составних честица
земље, стварајући биљску храну, те биљке, које на овакву земљу
дођу, брзије успевају и обилнији плод доносе.

Зато се и не вели узалуд: „с јесени поворина њива у-
кола је маћубрена“.

2. Јесеним орањем прчи се и уништава коров, који не
само што узалуд троши храну на земљу, већ омета у порасту
и угушује пошндо биљке.

Да се с јесени најбоље уништава коров, нарочито кад се
одмах после жетве први пут шаље а доцније, након повоц
дња, дубље узоре, докга ниј је тај, што у ошким усевима,
увок њиве или корона него у јарки. Међутим, кад се земља
остава с јесени и прво зиме неузорана, па се с пролећа само
једаред, обично пред сејање, узоре (као што се под нас, на
жалост, чешће и ради), онда се коров толико подиже и раз-
множи, да с пролетња усевци, нарочито јара жита, једва отргну.

3. Разоранамак земље с јесени, изнесу се на површину
разне бубе, жуђице, прип, глисте и др., који се налазе у дуб-
љим слојевима и чим се избаде из свога лежишта, угну од
временских непогода (кише, снега, славе, мрза итд.), или их
потамаше разне тливе.

Ако ли се земља с јесени не узоре, онда син спонозити
непријатељи врешно период отардиладе коре земљине, кора их
штети од непогода и непријатеља, па се у пролеће у већој
мери појаве и тиме њиваше квар и штету посејаним усевима.

4. Само с јесени може се с кориншу извршити дубоко
орање, јер занесена земља из дубљих слојева, истроши се и
овлади преко зиме, те биљке с пролећа налазе довољно хране

и боље напредују. Међутим ако се овај посао изврши с про-
лећа, посејано семе дошло би у неприготовљену и неоплођену
земљу (јртвину), те би створиле клијало, а пошкळे биљке
слабије успеваће и мање плада доносиле.

Јесеним орањем, дакле, може се орањаци с кориншу по-
дубављати.

5. Велика корист јесениг орања нарочито се испољана
код глинчастих и влажних и уопште тешких земља. Кад се
овакве земље с јесени узору, онда се преко зиме утицајем вазду-
ха, кише, ветра, снега, а нарочито мрза, довољно истроше
и издроби, да на њима сваки посејани усев с пролећа врло
добро успева.

Зато се и вели, да је за све, а нарочито за глинасте и
тешке земље, мрз најбољи орач.

6. С јесени треба орати и стога, што се земља, а на-
рочито њени дубљи слојеви снабду перед хране и довољног
влаге, која је од предходног значаја по пораст и плодосног
успевање биљака, те је у овим случајевима принос увек си-
гурнији и бољи, него кад се земља оре с пролећа, јер се онда
изгуби и оно мало влаге, што је могло продрети унутраш-
ност кроз стврдућу кору, те биљке, нешто услед оскудице
у храни, а нарочито услед оскудице у потребној влади, слабо
напредују. Оно се нарочито испољана, кад је година сушна,
јер тада сви усевци који су посејани на земљама с пролећа
узоранима, пре и јаче ометају, док се они на земљама с јесени
повораним боље држе и сигурнији плод доносе.

7. Најзад, с јесени треба орати и стога, што случајно
баш у време орања с пролећа, могу да уместају кише, те да
се и с сејанем одоци, а ми знамо, да уколико се усевци до-
цније посеју, уколико су мање напредни; и обратно: уколико
се раније посеју, уколико боље напредују.

* * *

Из ово неколико влаожимо може сваки земљорадник уви-
дети, какне му користи даје јесени орање. Зато нека и не
пропушта прву згоду прилику да га изврши, јер ће му пло-
дови у идужој години бити и сигурнији и обилнији.

Б Е Л Е Ш К Е

Десет заповести за пчеларе

— Целестино Шахтер —

1. Своје пчеле треба сам да негујеш.
2. Своје кошичне треба сам нарочито у пролеће и у
лето да прегледаш и посматраш.
3. Не треба ниједну кошичку да разораш а да за то
некаш сигурног разлога.
4. Пре но што нејдну кошичку отвориш, ваља за дна да
се побришеш.
5. У ковањуку не смеи никакве променатаје направити
чинити.
6. Легло не смеи никакво дирати.
7. Пчелана не смеи толико меда узети да оне у њему
оскудевају.
8. С јесени ваља да се побришеш да пчеле од зиме
студја сачуваш.
9. Ковањуку ваља а зими чешће да поскујујеш.
10. Своја знања а животу и потребама пчела ваља ваља
да проширујеш читави добрих стручних часописа.

Утицај млека на растење и развитак јагњаци.

— Пошто је, да храна утиче на растење и развјидје, како код животиња, тако и код била. Подлежи са онага гладништа, *Вилсон* је чинио пробу са јагњацима, хранећи их различитим млеком и то: једне је хранио обичним млеком, друге са млеком и влакнима шећером и треће са млеком и грожданим шећером. Резултат онага био је: у првом случају, са обичним млеком, прираштај је износио 67%; у другом: са млеком и млечним шећером 88%, а у последњем: са млеком и грожданим шећером 64%.

ИСКРИЦЕ

Сваки човек има један велики капитал, који непрекидно доноси интерес — а то је време. Упои ваља што је боље могуће искористити своје време — тај најбољи капитал.

Увек не треба радити све по старом, већ ваља покушати да се с временом у корак иде, да се напредује, да се на бољим и савршенијим тежи. Свет корача непрестано напред. Истина, да свака живина није у исто доба побољшање (корисна), али стога не треба одбацивати сваку новину ислећи само да је она штетна.

Ко хоће у свету да напредује, мора пре свега своје време вредно употребити.

„Време је новац“ — кажу с правом Енгелзи.

Г Л А С Н И К

Нови законски пројекти. — Господин Министар Народне Природе *М. Дрешковић*, саставио је више комисија, којима је поверио израду појединих законских пројеката, који ће, кад буду постали законом, бити од неочекиване важности за развитак и унапређење наше пољске привреде.

Већина законских пројеката већ је потпуно готова и предата Министру на ваљдејство.

Међу врним законским пројектима, који ће бити изнети на разматрање пред овогодњашњи сазив Народне Скупштине, били ови:

1. Пројект Закона о регулацима и употреби вођи;
2. Пројект Закона о установљењу фонда за накнаду штета пострадалим земљоправцима од града и провале облана; и
3. Пројект Закона о обезбеђењу стоне.

Д О П И С И

Ажен (у Француској) 10/23 септембра 1905 год.

О сушењу шљана

Давне сам оставио Виљев, у коме сам неких 15 дана пробавио. Још ћу два до три дана да употребим на проучавање шљана у околини Ажена и тиме ћу завршити студију о шљанам.

Ја сам обеоа, да ћу се чешће одовуд јављати извештајима. Али, међутим, нисам изнеоуо реч и то оно из кога разлога, у непознатој варијети, врло је тешко наћи се за неко време.

Тек пошто сам учинио неколико познанстава, пошто сам се обавестио тачно о местима, где се азенска шљана у највећој мери гни и са највећом изливом сунца, тек тада сам отпочео с усеком своју студију. Обично сам готово најважније центре, испитао сам најбоље сушнице, проучио сам у свима детаљима рад сушења, у коме сам и сам учинио удела благодарећи дубокошћу овлашћених поседника, видео сам углавном како се овде тргује са шљаном, и тек тада, после тако некрне студије, решио сам се да о свему напишем један извештај.

Да укратио наведем неколико тачака о култури, сушењу и трговини, које ће и кас у Србији, нема сушнице, интересовати.

1. Овде се шљана суши кадема. Кадомљење је рад на који се обраћа нарочита пажња. Нише се управо и једино може сачувати, односно разиоковити, *једне добра крушна одлика шљана.*

2. Подлога је — у највише случајева — издана из корена старих шљана, који или поседник сам, или, понајчешће, пензиониретиште одјуде прехотиди у расаднику, на потон околине и продају. Употребљавају се и подлоге од мроблаванца, али ређе јер она не успева сувида добро, — тражи нарочито земљиште.

3. Обраћа се особита пажња на оризивање шљана. — То је рад који спади омањених привредних врши редовно на својим шљанама од како дрво засади, па све док ово буде трајало. Оризивањем се доприноси:

а) да унутрашњоку дрвета никад није изсушрнтаним граница затворена пристулу ваздуха и светлости, што веома добро утиче на правилно и добро савршање плода; и

б) да ред буде крушниц.

Тако се с једне стране кадемаљењем одабраним крушниц одликама азенских шљана, и с друге стране оризивањем, утиче те се добија доста врло крушна род.

4. Азенска се шљана приближује више пашој ранги него ли мађарци (пожогачи). Ова је крушнастаг облика. — Месо јој је овако нето крво и онаког неогг укуса као и у наше ранке а тако нето и боја кокуре. Месавија је од наше мацарке, али није, чини ми се, слађа. Да би осушени плод био слађи, Французи га суше тек пошто с дрвета овадне, кад је зрео и врло мек. Према томе, сушење се овде врши поступно и траје доста дуго времена. Свако јутро, кад су већ шљане зреле, налази омањених привредник с корном у руци и куни оне плодове који су с дрвета опали, а у исто време и подрма мало дрво да би и друге шљане, које су на дрвету зреле, опале. То, што они беру потпуно зреле плодове, утиче, као што рекох, с једне стране, те је осушена шљана слађа, а с друге оиет, месо јој остаје после сушења мекко и еластично, а никакво корво и тврдо, као што је то понајчешће случај са нашим шљанка.

Обрадо шљане излажу се поредом на десета утицају сунчаних зракова за два дана, па се потом уносе у сушницу.

5. Што се пак сушница тиче, у том погледу Французи нису далеко одишали у поређењу са Американцима. Они се још служе оиим старим сушницама Рибовог система, које су још пре двадесет и више година усејали. Те су сушнице унутра праине, хоу рећи лесе су поредом на једном паралонеидном оквиру — у облику вагона, који клизи по шинама и може се лако извући напоље и натраг вратити у сушницу. Само сушење се код њих врши за дуже време него ли код нас.

Сирове шљане уносе се у сушницу у вече на ту на релативно високој температури пробиа целу ноћ; сутра дан се као дан хладје, а друге које су већ једану сушнице уносе на њихово место. Као прекосутра се уносе оне шљане које су се охладиле и пробање у сушници од 6—12 сати. Затим се понова хладје и сутрадан понова суше још 6 сати. Далеке, као што видите, сушење шљана код њих траје 24 сати. Ово је поступно и лагано — услед чега месо у шљанам задржи скоро оу

ЗАПИСНИК XVIII СЕДНИЦЕ

Управе Српског Пољопривредног Друштва

државе 30 јуна 1905 године у Београду

пету боју коју је имало на двесту. Сваки привредник има врло велики број резервних леса. По савршено савешној шљави се одморе у широчини саби 4—5 дана, на којом заносе на тржиште.

У овом округу има врло велики број шљаварских тржишта — скоро свако веће село има своје тржиште и своје пазарне дане за продају шљави (обично два у недељу).

То је врло угодно за пренос шљави — јер привредник није ни два сата хода удаљен од најближег тржишта. Пре него што ће их занети на пијалу, привредници разделе шљави по крушови на неколико класа, ружом или тријором. На пијале долазе трговци или трговачки агенти и с паричним терзијавима у злату мере шљави код појединих произвођача — да би тако сачували колико шљави има у $\frac{1}{2}$ кгр., на прераду томе одређују и цену. Шљави се овде скупо плаћају, тако:

1 класа	38—40	кажак у $\frac{1}{2}$ кгр.	шљави се 69—64	дан.	50	класа
2	40—44	"	"	"	45—50	"
3	50—54	"	"	"	33—38	"
4	60—64	"	"	"	25—27	"
5	70—74	"	"	"	21—24	"
6	80—84	"	"	"	18—20	"
7	90—94	"	"	"	17—18	"
8	100—104	"	"	"	14—15	"
9	110—114	"	"	"	10—12	"
10	120—124	"	"	"	8—10	"
Ситни	—	—	—	—	4—7	"

У најбољем писму настањују о трговцима са савном шљави.

В. Н. Стојковић

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК XVII СЕДНИЦЕ

Управе Српског Пољопривредног Друштва

државе 20 јуна 1905 год. у Београду

Присутни су били: Председник г. Д-р. Марко Т. Лeko, чланови Управе: г. г. Живко Шокоран, Ст. Бобић, Милан Грковић, Милош Н. Лукићевић и Милан Жижковић.

Бележник секретар г. Д-р. Ђ. Радић.

157. У циљу том, да се успех, који се изложбом у Зајечару постигао жели што јаче обезбеди и да би се радња Изложбеног Одбора у томе правцу што више потпомага, Управа друштвена решава: да се Изложбени Одбор одлучи, да ангажује окупне и среске економе у целој изложбеној области, да они о друштвеном трошку пронудују ваљавије сточије крајеве свога округа и да вараде на томе, да буде што више залагаца се подесени изложбени предмети. Изложбени Одбор се, даље, одлучује, да на тај циљ може задати до 500 динара, а да иставаје економима не може бити дуже од 10 дана; на име ститих и осталих трошкова да им се изда по 6 динара дневно. Друштвени економ који буду у напред изнелим излаз путавама, дужни ће бити да поднесу Изложбеном Одбору испрпан извештај. — Даље је решено, да се одмах отпштама потребан број (3500) „Пријава“ и пошље Изложбеном Одбору.

158. Економ подноси резерват о претском културу, које је изабавио за све окупне личности, најваљавији, да се култура квари, на стога предлаже да се иети прода. — Решено: да се о томе извести господина Министра Народне Привреде, да он продају одобри и нареди, шта да се уради са поштом, који се отуда добије.

159. Економ резерване, да ичеларник, који се у друштвеном доиринују залази, прописана и тржили одобрење, да се или прода или препокрије, да овако одржи не би пропао. — Пошто се овај ичеларник може на извесне циљеве употребити, решено је, да се иети препокрије и испрани

Присутни су били: Председник г. Д-р. Марко Т. Лeko, потпредседник г. Вучко С. Богдановић; чланови Управе г. г. Ст. Бобић, Живко Шокоран, Милан Грковић и Милош Н. Лукићевић.

Бележник секретар Д-р. Ђ. Радић.

160. Читају се записници XVI и XVII седнице. — Примају се.

161. Чита се саопштење г. Милорада Тројаковића, округ. економом из Зајечара о конституцијасу Приређивачког Одбора и другим приремама за изложбу стоке. — Прима се к знању с тим, да се г. Тројаковић уложи да обиде срезане изложбене области, где и кад за потребно шаје, а да жу се за то призаду путни и остали трошкови по рачуну, који буде поднео Друштву, односно Приређивачком Одбору. У исто време да се уложи г. Министар Народне Привреде, да према својој писму од 2 јаја о. г. изволи наредити подручним му органима унутрашњости да буду Друштву, односно Приређивачком Одбору на руди и да што више заинтересује произвођаче изложбене области на што обилније учествовање при пошвакама изложбених предмета како за сточарску изложбу у Зајечару, тако и за земљачку изложбу живине у Београду.

162. Чита се писмо гос. Министра Народне Привреде, од 19 о. м. ПБр. 15790, којим јавља, да је од Друштвом Сточног Завода изабавио 600 килогра. култура за општинску трпачују и срезу нишком, која је 13 о. м. општењена градом и наредбу, да овај култура плати Заводу Друштву из свога фонда, да набавиу семена пострадалима земљорадницима од града, стине и пошлавне. — Прима се к знању и наредбу благијинку, да по поднесеном рачуну исплату изврши.

163. Чита се предлог државног економом г. Отгана Луковића о подизању једне Гааинијеве сушнице у Алексијадрову. — Решено, да се више г. Луковић и препоручи, да се он тога ради, као државни економ, непосредно сја обрати гос. Министру Народне Привреде.

164. Чита се молба Недралка и Цветка Стаменковића, тежак из Бабично, ср. асвоваком, који траже награду за подигнут виноград, који је, на њихов начин подигнут, већ прве године, како они воде понос. — Решено, да се ова молба, према чл. 58 друштвених Правила, упути окружном економу г. Вићу Радоваковићу на мишљење и извештај.

175. Гос. Сетозар Гавриловић изди на откуп 2 класица српских овљака: „монголице“ и „шумадијске“. — Решено, да се г. Гавриловић за ова два класица плати 30 динара на буџетске партије „за табачку китица, класица“ итд.

166. Председник г. Д-р. Марко Т. Лeko тражи диошесечно одустура ради летова. — Одобрава се.

167. Уредник „Тежак“ предлаже хонорисање штаманих чланака у 16, 17 и 18 броју. — Одобрава се по предлогу и поштењеној пошти, а за оворење китице одређују се чланови Управе г. г. Вучко С. Богдановић и Милан Грковић.

ЗАПИСНИК XIX СЕДНИЦЕ

Управе Српског Пољопривредног Друштва

државе 28 јула 1905 године у Београду

Присутни су били: потпредседник г. Вучко С. Богдановић и чланови Управе г. г. Алекса Ј. Поповић, Пера Тодоровић, Живко Шокоран, Степан Бобић, Милан Грковић, Милош Н. Лукићевић и благијинк Јев. Пандуровић.

Бележник секретар: Д-р. Ђ. Радић.

168. Чита се записници XVIII седнице. — Прима се.

169. Секретар подноси извештај о давасу постојећих Подружника. — Извештај се овај прима к знању с тим, да се, на основи извесних извештаја, од давасу постојећих активних Подружника, које се налазе у окружним местима, огласе, према

чл. 34 друштvenih Pravila, da „Окружно Пољопривредне Подружине“ и по: Крушевачка, Крајинска, Шапка, Пиротска, Тужошка и Ужичка, по с тим, да своја стара Pravila саобразе својим друштvenim Pravilima, да се позову државни економски Управу. У осталим пак окружним местима, у којима данас не постоје Подружине, да се позову државни економски Управу. Поред тога, да и у наредним окружним местима оснују Пољопривредне Подружине. Са постојећим Подружњима пак ипак окружних места, да се и даље одржава пословна веза до коначног решења о новим окружним Подружњима.

170. Иавоси се на решавање питања г. Светозара Гавриловића, односно питања за прогутавање стоке у западном и југо-западном крају Србије. — Решено: да се понуда у целости хостопривредно и члановима Управе на разматрање и одену пошље, с молбом, да сваки члан о томе поднесе своје мишљење, како ће се на основи тога моћи довести споразуми, дефинитивни одлука о томе предмету.

171. Иавоси се на решавање питање управника расадника срена тежњакско, односно продајне цене календара за културне. — Решено: да их може дати по 625 динара комад.

172. Саопштина се предлог Одбора за област наложбу стоке у Зајечару односно распореда времена за гутавање средњих еконова за прикупљање наложбених објеката. — Предлог се прима и друштvenом благодитићу наредује, да на тај циљ пошље Одбору 700 динара, а за набавку потребног материјала, за смештај стоке итд., да се пошље 1000 динара. У исто време да се позове Одбор да поднесе и предрачуи о набавци потребног материјала, како ће се с пољачним средствима с којима Друштво за тај циљ распореда, моћи учинити циљског распоред.

173. Саопштина се извештај г. проф. Ник. Рапојевића о посљатку му штећотина, који се пронашао на јабучним дрветима на Топчадерском Врду. — Прима се к знању с тим, да се штатица у „Тешаку“.

174. Саопштина се извештај Подрине Пољопривредне Станице о извршеним пробама са пљугом „Сервис“, из фабрике Бјехартове. — Прима се и знању.

165. Иавоси се на решавање питање: у колико примерака да се штампа Календар за 1906 годину? — Решено да се штампа у 7000 примерака.

176. Саопштина се оставља друштvenог писара г. Боривоја Ристића, који се постављао за службеник Државних Монопола. — Прима се с тим да истом дужност прима и отирања друштvenог архивар г. Мих. Петрић.

ЗАПИСНИК XX СЕДНИЦЕ

Управе Српског Пољопривредног Друштва

држане 25 јула 1905 године у Београду

Били су присутни: Потпредседник г. Вучко С. Богдановић; чланови Управе: г. г. Ст. Бобак, Алекса Ј. Поповић, Жинко Шошорак, Милан Грковић и Милан Н. Лукичић; благодитић г. Јев. Пандуровић. Као гост проф. г. Ва. Кушчић.

Бележко секретар Др. Ђ. Радић.

178. Иавоси се на решавање предмет о подизању 21 овог мес., пожаром изгореле и развалене ограде око Друштvenе градине. — Пошто је овај предмет хитан, то је решено: да се кратким путем позову 3 предузетача да поднесу понуде за извршење тога посла, а Председничтво се обавезује да уступи носео оном понуђачу, који буде најповољнију понуду поднео.

179. Иавоси се на решавање питање о штампању XIV „Практично Пољопривредне Поуке: „О подизању и зајезу међу од г. Милана Јовановића, окружног шугара. Како је писач у свему поправно дело по приредбама умјетничких рецензата, то је решено: да се дело, као и остале „Поуке“ штампају у 1500 примерака, писач да се награди са 70 динара од штампачког табела и да му се од штампањем дела уступи 30 примерака.

180. Саопштина се извештај Дужничко Пољопривредно Друштво и окружног еконова о избору младина за изкупљање маскаретва. — Прима се к знању с тим, да се према ре-

нијем решењу Управном од 18 јуна овог год., пошље Подружњима за изкупљање шитожака у Наранину 90 динара.

181. Иавоси се на решавање питање о друштvenом печалнику. — Према поднесеном комисијској реферату решено: да се печалник проди.

182. Иавоси се на решавање избор једног члана за Управу „Кола Јахача“ на место г. Милана Грковића, који је поднео оставку и она му уважена. — Изабран члан Управе г. Мирко Милковић.

183. Саопштина се молба Крушевачко Подружине односно њеног питања за изкупљање стерилизовања млека. — Решено: да се Подружњима нише, да је Друштво по ранијој молби Подружњима учинило са своје стране све што је требало, да се њен питањем у закону за стерилизању млека прима; а даље спада у дужност Подружњима, да она о свом питању бригу води.

184. Референт за месалску наложбу кинине подноси дефинитиван распоред о наложби и о наградама. — Распоред се прима и решава, да се у 5000 примерака штампа и одмах разавље. Исто тако да се потребни плакати и за наложбу стоке у Зајечару штампају у 3000 примерака и одмах Наложбеном Одбору на растурање пошљу.

ЗАПИСНИК XXI СЕДНИЦЕ

Управе Српског Пољопривредног Друштва

држане 1 августа 1905 године у Београду

Били су присутни: Потпредседник г. Вучко С. Богдановић; чланови Управе: г. г. Алекса Ј. Поповић, Пера Тодоровић, Жинко Шошорак, Милан Грковић, Милан Н. Лукичић и благодитић г. Јев. Пандуровић.

Бележко секретар Др. Ђ. Радић.

185. Читају се записници XIX и XX седнице — Примају се.

186. Иавоси се на коначно решење предмет о шабаци стоке, наведеном за награде припадком области наложбе стоке у Зајечару. — Решено:

да за избор потребних бикова оде у Добричево члан Управе г. Пера Тодоровић, а у Топчидер чланови Управе г. г. Пера Тодоровић, Жинко Шошорак и Милан Грковић;

да главна награда „за најбоље грла на наложби“ буде 500 динара;

да се за набавку грла за награде може издати до 3000 динара, а 4000 динара за остале награде у сирпавима итд.;

да се сва награђена грла премоде и фотографирају; за фотографисање да Председничтво нађе лице које ће тај посао с друштvenим апаратом извршити, а коме се ангажман и путни трошак одређује као и осталим члановима који ће на наложби ићи;

да Општинским Суд бирају се 7 лица и то: из друштvenе: Управе г. г. потпредседник Вучко С. Богдановић и члан Управе Милан Н. Лукичић, на онда редовно чланови друштvenе г. г. Пера Тодоровић, управитељ Виноделско-Воћарске Школе, Радомир Нешић, професор Ратарско Школе у Брљезу, Још Марковић, државни економ жупанског округа у Курјини, Милан Бурић сунамет Виноделско-Воћарске Школе у Станковић Нешић, окружни жупански лекар у Зајечару;

да од стране друштvenе Управе, као представници Друштва на наложби учествују г. г. председник Др. Мирко Т. Лок и члан Управе Жинко Шошорак, а економ Милан Боганац да им се прима као административно лице, који ће уједно вршити и благодитићку дужност.

Деведница за све напред побројане чланове одређује се по 12 динара, а подновни трошци признају им се по рачуну, који буду Друштву поднети.

За директори наложбе одређује се окружни економ и потпредседник Наложбеног Одбора г. Миланко Трпојановић, који ће уједно сирити и тему по питању: „Које ће биле најповољније мере за унапређење сточарства у тамошњем крају“, о чему ће се даље на Конгресу расправљати.

О дружаву наложба — стоке у Зајечару и живине у Београду — да се преко друштvenог Председничтва навести Његово Величанство Краљ као Највиши Заштитник и да се умоли, да

те изложбе svojom najvišom posetom izvaloi udostojiti. U isto vreme da se o tim izložbama izvesti i g. Ministar Narodno Privrede i umeti da ih izvaloi pohoditi.

187. Savnštava se rezervat g. profesora Nikole Radojevića o poslatom mu izveštaju na traženje. — Prima se u znanje, a rezervat da se u previesu volje Krupčevacnoj Poljoпривредnoj Podružnici, koja je i u tuzilka izitalo o tože izveštajima.

188. Urednik „Тешка“ predlaže honorisalne štampanih radova u 19. 20 i 21 broju. — Prima se po predlogu i norini a kvisu konvora da overo g. g. Živko Šokorad i Milan Grković, članovi Uprave.

ЗАПИСНИК XXII СЕДНИЦЕ

Управе Српског Пољопривредног Друштва

Државне 13 августа 1905 год. у Београду

Присутни су били: Председник г. Др. Марко Т. Лeko, потпредседник г. Вучко С. Богдановић, благајник г. Јован Надуворнић и чланови Управе г. г. Алексеј Љ. Поповић, Стеван Бобић, Пера Тодоровић, Милан Живковић, Живко Шокорад, Милан Гркиновић и Милош Н. Лукићевић.

Ведоико секретар др. Б. Радић.

189. Потпредседник савнштava, да је 12 ок. мес. у 11¹/₂ часова пре подне имао измет бити пријам, а секретарима, од Његовог Величанства Краља у аудијенцију, да га позове да извалoi изложбита и svojom највиšom посетом удостојити предстојеће изложбе: сточарску у Зајечару и живинарску у Београду. Његово Величанство Краљ изволео је најубојачије пријети насљавико другитине и дати извала, да изложбу у Зајечару не може pohoditi због предстојеће сточарске прогласа Престолонаследничког књижевства, а изложбу живине да ће наситирути доходити. Том приликом извештавало се Његово Величанство потико о доседа приређивању изложба стоке и о утајају истах на унапређење сточарства у земљи, и да с великим интересовањем очекује да види изложбу живине. Оно савнштавне чланови Управе поднравили су е узником: живио Краљ. Највиши Завештајни Српског Пољопривредног Друштва!

190. Изволео се на релампае предлози Изложбеног Одбора у Зајечару, по којима је решено!

да Одбор сам водити потребе трговне, паслоне, прегреде и остало што је потребно за смештај стоке, да за то куповником набави потребу грађу, у колико од позајачиљне недостатке а после изложбе да прода купљену грађу и добиени отуда новац да се преда друштвеној благајни. — Награде излагачима не могу се по предлогу Одбора принавати, него морају остати као што су објављене и господињу Министру достављене. За излагаче овако, пак, да се Одбору савншта, да је од стране Министарства издато већ потребно издржење тамошњим окружком Начелству.

191. Савнштava се претвие господина Министра Народне Привреде од 10 августа ове год. №Вр. 18.124 којим се Друштво навестава, да је одобрено одсуство овог господина, који ће од стране Друштва ићи на изложбу у Зајечар, изумивајући г. Лукићевића. — Решено: да се понова умоли господињу Министар да извалoi и господињу Лукићевићу одобрити одсуство и навести

за то релампае. У случају пак, да господињ Министар не одобри господињу Лукићевићу одсуство, онда да се на његово место за члана Одељачког Суду позове господињ Илија Кренић, државни савик из Ниша.

192. Изволео се понуде штампара за штампанаје Календара за 1906 годину. — Како је Управа Друштвена решила, да се Календар штампана у 7000 примерака, то је решено: да се на основи тога решења поново позову штампарии из ка, а они своје понуде тога решења, да се овиј предлози извале Управни да решења: којој ће се штампарии штампанаје Календара утвунити.

193. Чита се одговор Крупувачког Друштвине на акт овога Друштва од 1 августа о. г. односно питања тог Друштвине, који би имао да изучава онде у Београду стерилизацију млека. — Друштво остаје при својем ранијем решењу, да то изучавање стерилизације млека може имати иже докључну примену само у привредно Крупувачу, на не налази за потребно, да се као Пољопривредно Друштво, за тај посао у тој земји ангажује, а на накит, као што је то захтевала Друштвена писмом својим од 17 јуна о. г. Вр. 120: али Друштво ипак није протинило, да Друштвине и на тај циљ може издати потребну суму из оне партије, односно из оне суме, којој од Друштва на име годишње помоћи добила.

194. Савнштava се позив Главног Савеса Српских Земљорадничких Задруга на учествовање на X Конгресу, који ће се одржати 29 августа о. г. у Позаренцу. — За друштвеног изасланика на тај Конгрес, одређује се председник г. Др. Марко Т. Лeko, коно ће се на име дневнице издати по 12 динара, а подвозни трошак признаће му се по рачуну, који буде Друштву подносе.

195. Савнштava се акт Ужичког Друштвине, који извештава Друштво, да намерава приредити изложбу војна из оного краја, на дан 14 септембра о. г. — Друштво у извалу прихватила и одобрива ово предузеће, само ако је Друштвине уверена да ову изложбу може као што треба приредити. У исто време Друштво има да примети, да Друштвине за таква предузећа треба увен да се с Друштвом сиворазуме о потребним материјалним средствима, о начину приређивању итд. пре, него што се буде доминитивно решавала на приређивање таквих изложби. Међутим, да Друштвине одмах Друштво о томе извести: има ли она довољно средстава за стварање, за давање награда итд., а Друштво ће ју е своје стране на тај циљ потпомоћи са сумом од 300 динара.

196. Изволео се на решавање понуду г. Светозара Гавриловића по вредности путовања за изучавање стоке у западном крају Србије. — Решено: да се овај предмет упути Стоцарској Секцији с изложбом, да га она проучи и направи план, по коме би се овај посао правило могло извршити.

197. Поведе се реч о припремама за предстојећу земљољиву изложбу живине. — Решено: да се овакојше Изложбени Одбор, да може учинити све, што је за ову изложбу потребно и у поднесеном предлогу приређено; а за директора ове изложбе одређује се секретар г. Др. Б. Радић.

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врте једног ступца по 10 пара див; од осталих крућних изсјева по 15 пара од врте од ступца.
Већим огласима: Цела страна 10 динара (10 крућа аустр. вредности), пола стране 5 динара (5 крућа аустр. еке вред.), четврт стране 2-50 динара (2-50 крућа).
 За оглашавање више пута, 10 од сто јевтиније.

Преглед 27 броја „Тешка“, Чланци: Сетва озимих усева. — Дивиса ојца. — Какве користи има пољопривредник кад земљу с јесени газор? — Веломже. — Искрине. — Гласина. — Доше. — Друштвени и подружнички пислома. — Цени огласима.

ИЗДАЈИ ДВОСТОДНЕВНО
1. 10 и 20 СВАКОГ МЕСИЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ

УПУТУЈЕ СЕ

СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ

У БЕОГРАДУ

ПРЕПЛАТУ ПРЕКЛАТУ И СВЕ ПОШТЕ

НА ОСНОВУ ЗАКОНИЦА ГЕМИНА ОД АПРИЛА
1869 ГОДИНЕ И 204 УРЕДНИЦА ДРУШТВА
КОЈИ ВОЈИТА ПОСЛАТНО.

Цена огласима изложена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво власник

Председник Д-Р МАРКО Т. ЛЕКО

ЧАРНАКОВА УЛИЦА БР. 15.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК

МИЛОШ И. ЛУКИЋЕВИЋ

САРАЈЕВСКА УЛ. БР. 25.

БРОЈ 23.

У БЕОГРАДУ, 1 ОКТОБРА 1905 ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXXVI.

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

КОЈЕ СТОЈИ ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА КРАЉА СРБИЈЕ

ПЕТРА I.

На дан *Св. Краља Милутина*, 30 октобра ове године, слави своју Славу и приређује у својој доми (Немањина улица број 11.), поред *I. земаљске изложбе живине* и изложбу *свежег воћа, сировог и прерађеног поврћа, кукуруза, кромпира и пасуља.*

I. ПРОГРАМ СЛАВЕ

1. У 8 часова пре подне скуп свих чланова друштвених и осталих привредника и гостију у доми Друштва.
2. У 8 $\frac{1}{2}$ часова водосвешће са сецењем колача. На реквизици ће одговарати певачки хор.
3. Кратак поздрав гостију од стране друштвеног председника.
4. Кратак предавање о врстама и одлицима кукуруза и о калемљеном кромпиром од друштвеног секретара, господина

Д-ра Ђ. Радића.

5. По свршеном предавању, послужбе гостију.
  6. Свечано отварање једне и друге изложбе.
- За време свечаности свираће војна музика.

II. ПРОГРАМ ИЗЛОЖБЕ

СВЕЖЕГ ВОЋА, СИРОВОГ И ПРАРАЂЕНОГ ПОВРЋА, КУКУРУЗА, КРОМПИРА И ПАСУЉА

1. Свеже воће.

Јабуне, крушке, дуње, мушмале, оскоруше; ораси, лешњаци, бадеми и кестови.

Од сваког врсте треба изложити по 1 $\frac{1}{2}$, до 2 килограма; највеће од 1 $\frac{1}{2}$ килограма, нити ће се прихватити ни изложити.

Награде се састоје у новцу и справама у вредности од 400 динара. Осим тога издаваће се и нарочито у бојама израђене похвалнице.

2. Поврће.

а) **Свеже:** карофал, гунге, кел, хелераба; грашак, пасуљ, боб; разне салате; црни и бели лук, ашна, влањак, празилук; тикве и бундеве; репче, црвено цвеће, јркве (шаргареле), шаштрак, порнум, целер, роткви, ротквице и реп; мајоран, мирођија, жорач, ким, онаје, порџандер, паприка; шатлањани лодри и црвени. — Од свакога треба најмање један килограм послати.

б) На разне начине сушено, кувано (конзервисано) поврће.

Награде су у новцу, сиравама и књигама у вредности од 300 динара и похвалницама.

3. Кукуруз.

Треба послати од сваке врсте по 6 клинова.

Награде су у новцу, сиравама и књигама у вредности 150 динара и похвалницама.

4. Кромпир.

Треба послати од сваке врсте најмање по 2 килограма.

Награде су у новцу, сиравама и књигама у вредности 150 динара и похвалницама.

5. Пасуљ.

Треба послати најмање 1 килограм.

Награде су у новцу, сиравама и књигама у вредности 100 динара и похвалницама.

* * *

Предмети на сању преднаведених група имају се предати државним економима и Покривницама, који ће приликом предмета тако Друштву послати, да они **најдаље до 25 октобра** о. г. буду у дому Српског Полупривредног Друштва. Осим тога, могу поједини излагачи своје производе и сами непосредно предати или послати Друштву. — *После 25 октобра испослати предмети ништа ће се примати, ни изложити.*

Изложба **свежег воћа, сировог и прерађеног поврћа, кукуруза, кромпира и пасуља** трајаће од 30 октобра до 3 новембра о. г. кога ће се дана у 4 часа после подне затворити.

Програм земаљске изложбе пернате живине објављен је у „Теману“ бр. 25 и 26 од ове године.

Улазак у обе изложбе бесплатан је.

Бр. 6659. Из Седиште Управе Српског Полупривредног Друштва 26 септембра 1905 год. у Београду.

О МЕЂАЊУ СЕМЕНА ЗА СЕТВУ

— Проф. Радомир А. Ноших —

Наје ретак случај чини дивак, како се наш полупривредник жали: да му усеви и поврће с годину на годину бивају све слабији; да све више губе од свог правилног облика и доброг изгледа; да немају оне сласти и укуса, које су раније имали; да им цена све више пада итд. — „Ижегнано се“ — „изродило се“ семе, вели он.

Сезну овоме могу бити узрок двојак природе. Или је узрок у томе, што се земља не обрађује како треба; што се не изврши правилна сетва и на време; што се не обраћа важна пажња се при одабирање семена за сетву, нарочито у погледу његовог зрелости, крупноће и чистоте, већ се на усеви узима семе одреда; а кад буду рђаве године, те је и све семе уопште лоше квалитете, онда се за сетву узима и рђаво семе, које поседује ма на како доброј и плодној земљи, никад не може објави плод дивети. Или узрок лежи у рђавим климатским, земаљским или теренским приликама. У првом случају кривину носи сам полупривредник; у другом лежи узрок у самој природи и није у моћи његовог.

Кад већ наступе овакве прилике и полупривредник увиди да му није више вајде сејати од свог рођеног усева, не остаје му ништа друго, до да тражи помоћ с друге стране, — т. ј. да потражи боље семе које је у бољим приликама успевало, било да су ове прилике дате од саме природе, или да их је човек сам створио, те је и семе боље квалитете.

При овоже послу, полупривредник може двојак посузити: или да семе потражи код свога комшије, претстављајући да је оно под њега боље; или ако га у близини нема, да га набавља из удаљенијих места или предела од каквог познатог

сењара или ошпареке рачне, који се баве производњом семена.

У овом случају, полупривредник мора обратити пажњу на следеће:

1. Да набавља семе из места и предела који се по својој поднебљу не разликују битно од његовог места. У противном, семе веће добро успевати и брзо ће се израдити. Ово нарочито бива онда, кад се набавља семе из топлих и сувих предела за влажне и хладне;
2. Да не набавља семе из места и предела са бујном и снажним земљом за места и пределе са испушњем и слабоим земљом;
3. Да набавља само здраво семе, које је потпуно зрело, а при томе крупно и чисто од уроднице и других страних приреста, тражећи за све гаранцију;
4. Да набавку обнови најдаље после 3—4 године, а по потреби и раније; и
5. Да обрати што већу пажњу да се земља обрађује како треба и да се и сетва и жетва одрже правилно и на време, а нарочито да неједне године не остави одабирање семена за сетву, јер од тога ће много зависити, да ли ће му семе и на даље задржати добре особине, или ће се израдити, а то ће увек бити и од предудног значаја по квалитету и количину потоних жетвених приноса.

НИШЛИКА¹⁾
(Грожђе без семена)

Ову сорту винове лозе добио је г. Милош Милошевић, учитељ у пензији из Зајечара, и то из дворњита нишке дрвке и одгајио је од исто један чокот у виду шишавра, који је сад прородно.

Пошто ова сорта није до данас позната нашем народу, или је ипак позната, заслужује да се опише. Нарочито ће овај опис бити од користи за оне који гаје винову лозу у виду шишавра поред видава или у окућници, а такође и за оне, који подижу виноград у већем размеру.

Опис Нишлике — Дрво је врло омно, средњег пораста, беличасто-мрке боје.

Пуповци на ластарица су средње крупноће, при врху плавкати и обложени велом и њимм њалима.

Лист је средње величине са квалити трезина који захватају 1/2 листа и плавкати зарезани, кокаст и отворено зелене боје. Петљави је листа кратка.

Грозд је велики, при горњем крају разгранат. Средња је дужина 15—23 см, а ширина при горњем крају 10—15 см. (види слику) и досеже тежину до 1 кг.

Врло-бобила — је јајастог облика, очино, средње крупноће, отворено зеленкасто-жућкасте боје са врло њаним и танко про-

¹⁾ Народ зове јесну сорту „Нишавка“, до ова није употребљивајана на аморфовански начин. Можда би ово име било погодније за сорту која се одаде овује.

Њани војници из рата с Турском дошли су на Врме у Београд, а и на друге стране, грожђе без семена, које се од тога доба зове „Врменско без семена“. По опису изгледа била то једно и исто и оца јој то име не би одговарало.

На сваки начин треба ово кредити јавности због „Тршак“, а свакога треба да у овој врло познатој Школи за Виноделство и Водеарство у Београду и због друге школе у Београду — Државној Виноделској — коју решину да се гаји јавно поредом и да јој се дозволи да се гаји и врло омно.

Нарочито вреди је поредити са познатим грожђем без семена из Врме, и скарпину шефера и осталих савремених држава тачном анализом утврдити.

Врло сорте грожђе, као ите је ова по опису, с углавном крупноће и сваком скарпину шефера није су врло добро дошла.

Презерување би, да и г. Милошевић, учитељ, као врелак и павлак виноград, њаван и „врменско — без семена“ на га укорени са оном и резултат према јавности.

М. С.

видним первицама. На доњем крају зрна налази се повећа мрко-обојена первица са свуда унавола налази се повећа број једва приветних беличасто-мрких первица. Зрна су на итељци врло јавно абнвена, тако да се од итељх итељка не може видети.

Грожђе *Нишавка* врло је слатко и садржи у себи доста шећера, услед чега се могу добити јака вина са врло њнимм укусом и мркоом. Сањена крајем месеца августа. Иадржљиво је од кварежи и при дужем стајању на чокоту образује врло омно сушак, који се са успехом може употребити при мешењу теста.

Против пероноспоре и оидиума, као и осталих болести врло је издржљива.

Услед њене велике родности, крупноће, њног укуса и њирца, а нарочито стога, што је без семена и што образује сушак, *Нишавка* заиста заслужује место међу првим сортама винове лозе и нада је, да ће се иста што више и што брже у већој количини размножити и раширити.

H. С. Петровић

У П У Т С Т В О

за испитивање њавна по термоанометер-самојачини, постоје „лактоденсиметар“ и „ареометар“ по Chevalley-у.

1. Од вина крава понуженог и смешаног млека, треба густи у *ареометар* (слика 1), до на неколико сантиметара испод обода (ивлице). Сад се пажљиво, податамо спушта *лактоденсиметар* (слика 2) у то млеко и загури до обележеног на њему „30“ степена, па се онда пусти да податамо заплина и да стане. Кад стане, онда га треба још за један степен дубље гурути (притиснути), па га опет оставити да стане. На кон стешну *од* стане, тај степен треба одмах забележити. При тој треба пазити да инструманат слободно плива и да на површини млека не буде њено, која би сметала тачном читавању дотичног степена.

Слика 1.

Слика 2.

Слика 3.

2. Придодатни Целзиусови термоанометар (топловени, слика 3) намери се степен топлоте млека, па се за сваких 5 степени, за колико је млеко хладније од 15° нормалне топлоте¹⁾, одузме по један степен од нађеног степена на *лактоденсиметру*, или се опет толико и додаје за сваких 5 степени, за колико млеко буде топлије од 15°. Ово се много лакше израчунава пожељу корекционе таблице, на овај начин:

¹⁾ Слика то нормалне топлоте обележи је на термоанометру са крајњом цртом.

I. Корекциона таблица за „пуно“, необрано млеко.

		Температура млека по Целзијусу																									
		5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25					
Степен лактоденсиметра	20	18.9	19.0	19.0	19.1	19.2	19.3	19.4	19.5	19.6	19.8	20.0	20.1	20.3	20.5	20.7	20.9	21.1	21.3	21.5	21.7	21.9	20	Степен лактоденсиметра			
	21	19.8	19.9	20.0	20.1	20.2	20.3	20.4	20.5	20.6	20.8	21.0	21.2	21.4	21.6	21.8	22.0	22.2	22.3	22.6	22.8	23.0	21				
	22	20.8	20.9	21.0	21.1	21.2	21.3	21.4	21.5	21.6	21.8	22.0	22.2	22.4	22.6	22.8	23.0	23.2	23.3	23.6	23.8	24.1	22				
	23	21.8	21.9	22.0	22.1	22.2	22.3	22.4	22.5	22.6	22.8	23.0	23.2	23.4	23.6	23.8	24.0	24.2	24.4	24.6	24.8	25.1	23				
	24	22.8	22.9	23.0	23.1	23.2	23.3	23.4	23.5	23.6	23.8	24.0	24.2	24.4	24.6	24.8	25.0	25.2	25.4	25.6	25.8	26.1	24				
	25	23.7	23.8	23.9	24.0	24.1	24.2	24.3	24.5	24.6	24.8	25.0	25.2	25.4	25.6	25.8	26.0	26.2	26.4	26.6	26.8	27.1	25				
	26	24.7	24.8	24.9	25.0	25.1	25.2	25.3	25.5	25.6	25.8	26.0	26.2	26.4	26.6	26.8	27.0	27.2	27.4	27.6	27.9	28.2	26				
	27	25.7	25.8	25.9	26.0	26.1	26.2	26.3	26.5	26.6	26.8	27.0	27.2	27.4	27.6	27.9	28.2	28.4	28.6	28.8	29.0	29.3	27				
	28	26.6	26.7	26.8	26.9	27.0	27.1	27.2	27.4	27.6	27.8	28.0	28.2	28.4	28.6	28.9	29.2	29.4	29.6	29.9	30.1	30.4	28				
	29	27.5	27.6	27.7	27.8	27.9	28.1	28.2	28.4	28.6	28.8	29.0	29.2	29.4	29.6	29.9	30.2	30.4	30.6	30.9	31.2	31.5	29				
	30	28.4	28.5	28.6	28.7	28.8	29.0	29.2	29.4	29.6	29.8	30.0	30.2	30.4	30.6	30.9	31.2	31.4	31.7	32.0	32.3	32.5	30				
	31	29.3	29.5	29.6	29.8	30.0	30.2	30.4	30.6	30.8	31.0	31.2	31.4	31.7	32.0	32.2	32.4	32.7	33.0	33.3	33.6	33.8	31				
	32	30.3	30.4	30.5	30.6	30.8	31.0	31.2	31.4	31.6	31.8	32.0	32.2	32.4	32.7	33.0	33.3	33.6	33.8	34.1	34.4	34.7	32				
	33	31.2	31.3	31.4	31.5	31.8	32.0	32.2	32.4	32.6	32.8	33.0	33.2	33.4	33.7	34.0	34.3	34.6	34.9	35.2	35.5	35.8	33				
	34	32.1	32.2	32.3	32.5	32.7	32.9	33.1	33.3	33.5	33.8	34.0	34.2	34.4	34.7	35.0	35.3	35.6	35.9	36.2	36.5	36.8	34				
	35	33.0	33.1	33.2	33.4	33.6	33.8	34.0	34.2	34.4	34.7	35.0	35.2	35.4	35.7	36.0	36.3	36.6	36.9	37.2	37.5	37.8	35				

II. Корекциона таблица за „обрано“, оплављено млеко.

		Температура млека по Целзијусу																									
		5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25					
Степен лактоденсиметра	20	19.3	19.3	19.3	19.3	19.4	19.5	19.6	19.7	19.8	19.9	20.0	20.1	20.2	20.4	20.6	20.8	20.9	21.1	21.3	21.5	21.7	20	Степен лактоденсиметра			
	21	20.3	20.3	20.3	20.3	20.4	20.5	20.6	20.7	20.8	20.9	21.0	21.1	21.2	21.4	21.6	21.8	21.9	22.1	22.3	22.5	22.7	21				
	22	21.3	21.3	21.3	21.3	21.4	21.5	21.6	21.7	21.8	21.9	22.0	22.1	22.2	22.4	22.6	22.8	22.9	23.1	23.3	23.5	23.7	22				
	23	22.3	22.3	22.3	22.3	22.4	22.5	22.6	22.7	22.8	22.9	23.0	23.1	23.2	23.4	23.6	23.8	23.9	24.1	24.3	24.5	24.7	23				
	24	23.1	23.2	23.2	23.2	23.3	23.4	23.5	23.6	23.7	23.9	24.0	24.1	24.2	24.4	24.6	24.8	24.9	25.1	25.3	25.5	25.7	24				
	25	24.0	24.1	24.1	24.1	24.2	24.3	24.4	24.5	24.6	24.8	25.0	25.1	25.2	25.4	25.6	25.8	25.9	26.1	26.3	26.5	26.7	25				
	26	25.0	25.1	25.1	25.1	25.2	25.3	25.4	25.5	25.6	25.8	26.0	26.1	26.3	26.5	26.7	26.9	27.0	27.2	27.4	27.6	27.8	26				
	27	26.0	26.1	26.1	26.1	26.2	26.3	26.4	26.5	26.6	26.8	27.0	27.1	27.3	27.5	27.7	27.9	28.1	28.3	28.5	28.7	28.9	27				
	28	27.0	27.1	27.1	27.1	27.2	27.3	27.4	27.5	27.6	27.8	28.0	28.1	28.3	28.5	28.7	28.9	29.1	29.3	29.5	29.7	29.9	28				
	29	28.0	28.1	28.1	28.1	28.2	28.3	28.4	28.5	28.6	28.8	29.0	29.1	29.3	29.5	29.7	29.9	30.1	30.3	30.5	30.7	30.9	29				
	30	29.0	29.0	29.0	29.1	29.2	29.3	29.4	29.5	29.6	29.8	30.0	30.1	30.3	30.5	30.7	30.9	31.1	31.3	31.5	31.7	31.9	30				
	31	29.9	30.0	30.0	30.1	30.2	30.3	30.4	30.5	30.6	30.8	31.0	31.2	31.4	31.6	31.8	32.0	32.2	32.4	32.6	32.8	33.0	31				
	32	30.9	31.0	31.0	31.1	31.2	31.3	31.4	31.5	31.6	31.8	32.0	32.2	32.4	32.6	32.8	33.0	33.2	33.4	33.6	33.9	34.1	32				
	33	31.9	32.0	32.0	32.1	32.2	32.3	32.4	32.5	32.6	32.8	33.0	33.2	33.4	33.6	33.8	34.0	34.2	34.4	34.6	34.9	35.2	33				
	34	32.9	32.9	33.0	33.1	33.2	33.3	33.4	33.5	33.6	33.8	34.0	34.2	34.4	34.6	34.8	35.0	35.2	35.4	35.6	35.9	36.2	34				
	35	33.8	33.8	33.9	34.0	34.1	34.2	34.3	34.4	34.6	34.8	35.0	35.2	35.4	35.6	35.8	36.0	36.2	36.4	36.6	36.9	37.2	35				
	36	34.8	34.8	34.9	35.0	35.1	35.2	35.3	35.4	35.6	35.8	36.0	36.2	36.4	36.6	36.9	37.1	37.3	37.5	37.7	38.0	38.3	36				
	37	35.8	35.8	35.9	36.0	36.1	36.2	36.3	36.4	36.6	36.8	37.0	37.2	37.4	37.6	37.9	38.2	38.4	38.6	38.8	39.1	39.4	37				
	38	36.7	36.8	36.9	37.0	37.1	37.2	37.3	37.4	37.6	37.8	38.0	38.2	38.4	38.7	38.9	39.2	39.4	39.7	39.9	40.2	40.5	38				
	39	37.6	37.7	37.8	37.9	38.0	38.2	38.3	38.4	38.6	38.8	39.0	39.2	39.4	39.6	39.9	40.2	40.4	40.7	41.0	41.3	41.6	39				
40	38.5	38.6	38.7	38.8	38.9	39.1	39.2	39.4	39.6	39.8	40.0	40.2	40.4	40.6	40.9	41.2	41.4	41.7	42.0	42.3	42.6	40					

Треба у горњем, првом реду на табlici (који броји од 5—25) наћи степен топлоте, коју је термометар у млеку показао, на тај број поклопити претом десне руке, а претом леве руке треба тркати показани степен на лактоденсиметру, а то је у првом или последњем реду, који стоји на више броји од 20—38, на онда претом леве руке поклапити у десно, док се два прета не суслоје на један број, и то је онда онај број, који ће на I табlici показати прву густину „пуног“, „не-

браног“ млека, у које није силило воде; а на II табlici показати густину „браног“, „оплављеног“ млека, т.ј. овог, са кога је скинута вода.

Пошто се на тај начин пронађе прва степен густине млека, онда добро, чисто млеко, не сме мерати мање од 29°, ни више од 33°. Ако мери мање од 29°, онда је у млеку силило воде, а ако је теже од 33°, онда му је делимиче скинута вода.

3. Сад треба од овог испитаног млека усуту у *кременетар* до прте 0, па га тако оставити негде у одају средње температуре, да мирно постоји 24 часа, па ћемо видети, колико се повлаче за то време прикупило — одвојило; то ће нам показати гредани степен. Добро млеко треба да има 10—14%, павлаке.

4. Сад треба једном подесом кашчицом нажаливо „обрати“ — склупити — павлаку, а у заостао модро млеко поново скупити лактоденситетар, и, мерећи на температуру, изнаћи специфичну тежину тога млека. Ако лактоденситетар потоне између 32—36, онда је млеко природно и чисто, т.ј. у њега није смешано воде.

Млеко, у које је смешано воде, у свима ће скоро случајевима показивати мање од 10%, павлаке, а пошто се павлака скине, мереће мање од 32%.

Они се апарати, сва три заједно, могу добити преко Српског Пољопривредног Друштва, у лепој путаји, за 17-50 динара.

ОВЦЕ У ЈУГОИСТОЧНОЈ СРБИЈИ

Југоисточни крај Србије има све погодбе за успешно развијање овчарства у великој мери: водену енергију и водене издаци за појла, пасишта за задржавање оваца, шуме за пиландовање и за земску храну (лиснице) и страве за гојење и исхрану стоке. Нема мочари, ни сувише суровости зимске и ветрова оштрих и олакх, па низ планина и висоравни које се

Пашем (1369 м.), што их преселила код Бабине Главе (852 м.) вуку.

Горни део Старе Планине даје изворне воде и чини падине за сливање вода и стварање Трговишког Тимока који се ту засиња краком Коренитачке Реке. Доњи део — за стварање једног већног крака Нишаве: реке Темитице и Висоцице с Топлодоломом, изворних притокама Јеловачке и Дојинске Реке.

На томе пространству целом живе и ште се три четири основна која оваца које сам проучавао и постоји леги и склади се безброј *бачија*, тих задружних облика за млекарске провинде, стварање *белог смока*, лепог народног израза који заборављено употребљавати.

Овчарство овога краја чувено је са производње *белог смока*: *сира качакавала*, *манура* и *масла за трговину* и *шкочана* и *основа гојења*, за извод у Турску.

Ја ћу се ограничити на кратке потесе о свему томе и на списе сва три основна типа оца која оваца ових крајева, пошто је то довољно за сада за читвоце „Тешака“, којима намењујем ове редове.

Гулијански тип. — На притоку изложеној 1901 године били смо пријатно изненађени изложени оцама које су се одликовале оношом луце.

Сврхат је онај крај, а нарочито село Гулијане, који је прва постојбина овога типа српских оваца, који се одликује највишијом рудом, свидастом и коврцавом вуном, која ће, по

Слика 1.

не би могла у толикој мери искористишавати другог врста стоке, до ли овца. Сиром Бугарске, дуж доњег дела источне границе државне, од Суводола у округу тимочког протече се *Старе Планине*, гребен планински са више већних висова од којих највишији су: Бабин Нос (1150 м.) сиром Краљевог Села; Св. Никола (1144 — други 2004 м.) сиром Балга Берлатовице, па Бабин Зуб (2186 м.), у рбату Мљора (2059 м.) потом Три Чуче (2032 м.) до Мучибабе (1720 м.). Средњу тога гребена засретају *Сорлимине Планине* са Зеленим Врхом (1369 м.) и

свој прилици, живити врло мали проценат длака саница или дуге пруге луце (безрине). Гулијане је то најчистије место у Тимоку и Нишаву целом, из кога запатици и тимочког и притокног округа, па по свој прилици и бавскога среза, повлаче и набављају запатне овнове и овце, за обновљиве и зренивање својих запатних стабала или домаћуку.

Оде извесном слику (слика 1) четири оваца *Јове Навољина* из *Шава* које сам снимио 1901 у Белој Планици код газда Јосифе куће. Јова Навољин бави се дугељем овнова

за продају и izvea, и сваке године, приликом тог душења, одбере по неколико најбољих и најкрупнијих овцова, које у дворшту и стаји храни и крми, те да их заколе за уђење меса и па-

Овај ћу тип овцата засебно, пошто сам ове године нарочито одлазио у Гуџијане, за избор постојбаве ове изврсне овце, ради њеног подробијег проучавања.

Слика 2.

струу овцајску. Оваком одабирањем и гајењем постиже се, да узјени основи достигну невероватну, по сриске сојеве, тежину од 80 ктр. по бруцу. Али и суна им ништа не трни уштрба, по мта омице, постане још мекша и соли-

Балкански или управо маџедонски тип. — На сува тима шкротески на Мучибаби, поинеде на Тушанцу, посматрао сам, самно и проучавао овај тип овца који познати овчарски народ Црноуци, држе, пате и уносе у наше крајеве (слика 2).

Слика 3.

стија и за $\frac{1}{2}$, по порасту изданија! Најочигладинији докла одабирања и утицаја хранења.

Овце овога типа воде своје порекло од овца широког или масног репа (*Ovis platyura*) од које су пореклом, како

македонске или клементинске ошце, тако и чувене анадолске — леантске и кајмананске ошце, као и бугарске или каравуцке ошце „Араби“.

Оставља на страну тврду претпоставку, да су анадолске један од родоначиника наших рунаких оваца са ошцима вуноу, и да се оне наше ошце не могу никако уједнавати ни у барке (Заскил), како би хтео др. Роденки, ни у чурпанке, како наводи др. Фрајтаг. Ваљност овога своја, у нас, у томе је, што он служи поправи наших оваца у последу крузноће и у погледу млечности и ако стапа Приноуваца, услед занатничке неумешности, губе на наковни вуно.

Оваца ова спада у рунаве по обраслости: трбуха, подгушњака, главе и ногу. Вуна је огрублила, што стапа приноувачка живе и дети и живи на полу: дети не животиња, живи по забрју и доловима. Летња брђна паша, одлична храна, има да поправи оно што рђаво зржења, храна и нега испусти и пошари.

Крупноћа ових оваца пада у очи. Висина 85—95 см. Дужина (мерена преко хрбата — овога) износи 108—115 см. Ширина предња 54 (односно преполазнена пантљика 27); задња 55 (27½) см. Дужина иредња (од рамена) зглоба до крајње чворуге седмаче 75—82 см.

Глава дугачка 26 см. завршује се клинasto и с подбрадком слабо власитом. Рогови ноћни. Има више шухтих, по рогатих оваца. Боје црне, шарене, или суре али претежно беле. Голо лице обрасло грубим и чупавим влакнама услед онтраг поднебља аспина на којима живе.

Обична прости тип. — Средина по спољним знацима и по унутрашњим особинама, то је обична, прости тип: овац на Беле Паланке (слика 3) који је средње величине и чија је рунавет (обрасло) слабија: лице и ноге голе; предњи део рупа ошчија и руде вуно, а задњи потпуно груб и прђе вуно.

Лице шарено: око ошчија и брадне црно. Ноге и предње такође до чизама беле, на потаго и поврх напонак црно. Рогови мали и неугладеи.

Овац еу још добре музаре и одликује се и издрљивости, као и тиме што еу с врло малим задовоље. С. Г.

НОВИ ЗАКОНСКИ ПРОЈЕКТИ

Предлог за Закон о установању Фонда за накнаду штетат постраданих земљорадника од града.

Чл. 1.

Право на накнаду штетат прицањених грађан имају сопственици свих усева и плодова (воћа и грозда).

Накнада се даје:

- а) за воћњаке и винограде који нису стигли на род; и
- б) за усеве, воћњаке и винограде који се налазе по окућницама у варошима и варошницама.

Чл. 2.

Накнада се даје из Фонда за накнаду штетат постраданих земљорадника од града, који се налази на припадну код Управе Фондава и који располаже Министар Нар. Привреде.

Чл. 3.

Фонд је састављен овако:

1. Из осепоног капитала, који образлју:
  - а) сува од 50.000 динара која ће се изузети из Фонда за понављање, који се сада налази код Управе Фондава,
  - б) суве свих фондава, који су, по чл. 106 Закона о задругама за узамудно потпомагање, одређени за циљ, који се овим законом предлаже; и
  - в) занештаља која буду тако дата, одређени се само интерес од њих сме трошити.

2. Из сталне државне помоћи, од 100.000 динара, која се предлаже овеке године државним буџетом.

3. Из прихода од којима начелом по овом закону.

4. Из прихода и занештаља провинцијалних, разних установа, удружења, волонтерских завода, окупаци, срезова и омиштина.

5. Из сталне привреде који ће клипати сви порезни обавезници по овој таблица:

Порезни обавезници који плаћа годишње извороме порезе		Плаћа на име издрани годишње	
до	10 динара	0-20	динара
> 10ра	25	0-30	*
> 25ра	45	0-50	*
> 45ра	40	1-00	*
> 60ра	80	2-00	*
> 80ра	100	3-50	*
> 100ра	150	3-00	*
> 150ра	200	4—	*
> 200ра	300	6—	*
> 300ра	400	7—	*
> 400ра	500	8—	*
> 500ра	600	10—	*
> 600ра	800	12—	*
> 800ра	1000	15—	*
преко	1000	20—	*

Чл. 4.

Док основни капитал овога Фонда (чл. 3, тач. 1.) не достигне суму од 1.000.000 динара, даваће му се сваке године још 1/4 (осмина) чистог прихода Српске Државне Класне Лутрије за Привреду Целога.

Чл. 5.

Основни капитал не сме се трошити али интерес његов употребити се на исналу штетат од града заједно са приходами овога Фонда пожегутим у тач. 2, 3, 4 и 5 чл. 3. овога Закона.

Чл. 6.

Сопственици усева и плодова, које је град оштетио, дужни су за 48 сахата, од како се штета догодила, о томе известити, писмено или усмено, своју општинску власт.

Општински Суд дужан је најдаље у року од 24 сахата, од како је пријаву добио, о томе известити своју општинску власт, која је омет дужна одмах поднети о томе известити Министар Народне Привреде. Код полицијске власти саза за озбиљни случај града известити Министарство и не чекајући изаше Општинских Судова и пријаву оштећених.

Ако је оштећени сопственик ван општине у којој је град надио, дужан је сам Општински Суд, у року од 48 сахата поднети да је бесплатно пријаву полицијској власти, а о томе одмах известити сопственика.

Чл. 7.

Члн Министар Народне Привреде буде изаштен да је град негде штетат прицање, одредеи и упутити провинцијоце да штету вршоне.

Кадко ће бити променаца, ко може бити проценцац и на који ће се начин штета утврђивати, променаце се Правилником.

Чл. 8.

Одређени провинцијоци морају се избора применити. Они пре почетка рада полажу прописану заштету за вештаке, ако нису државни чиновници.

Провинцијоци имају права на дневницу и накнаду подвозних трошкова које одређује Министар Народне Привреде и плаћа из прихода Фонда који се овим Законом успоставља. Дневница не може бити већа од дневнице државних чиновника, кад службеница носом путују.

Чл. 9.

Ако провинцијоци имају, да се њима, на којој је усева грађом уништени или јак оштећени, може издати каквом другом културном биљком, који ће исте године поднети доноси, онда, кад провинцијоци вараде сопственику да ту њиву тим усевом засеје, дужан је овај то извршити.

У оваквом случају сопственици добија накнаду за утрошено семе прошлог усева, добија одмах семе за нови усеви, а тако исто плаћање му се и проценена сума за потрешу припрему земљишта за сејање новог усева (ораве и др.).

Ови издаци учиниће се одмах из Фонда, који се овим Законом установљава.

Чл. 10.

Прирез који се чл. 3. тач. 5 овога Закона установљава, прикупљају месним однојено од осталих приреза порески органи.

Овај прирез налажаће се прв свих осталих приреза и купити сив до 1 септембра.

Порески органи дужни су свакога месеца слаати Управи Фонда сва попуњени прирез и о томе извештавати Министра Народне Привреде.

Чл. 11.

Законски и извештај шалу проценити Министру Народне Привреде, који их прибира, проверава, а по потреби и контролише.

Од месеца октобра Министар Народне Привреде, према средствима која му стоје на расположењу, одређује и преко полицијских власти исплаћује сразмеран део накнаде општећоно сопственику усева или плодова.

Чл. 12.

На усевиима и плодовима, грађом општећеним, не смеју се чинити никакве промене док проценити на лице места не знају и не допусте да се усеви може с њима дивљ или плод сабрати.

13.

На накнаду штете по ономе Закону губе право:

1. Сопственици усева и плодова који у одређеном року нису штету пријавили;

2. Сопственици који усеви покажу или плодове беру пре но што су проценити на лице места изашли и то одобрили;

3. Сопственици који су у погледу на претрпљену штету од града осуђени због преваре или покушаја преваре Министарства Народне Привреде;

4. Сопственици који после штете грађом причине јаче штете или унште на на који начин неопштећене усеви или плодове;

5. Сопственици усева нећ пожалењених и у претини скупљених;

6. Сопственици који нису скупљали стрмче усеви у критике после 2 дана пошто су пожалењени;

7. Сопственици који своје усеви нису еродили а пролећу је 8 дана од времена жетве која је уочијена у дотичном месту;

8. Сопственици који су дуван обради, лан и коноуљу почунали или су свршили бербу воћњана и винограда, на их је грађ погубао.

9. Сопственици усева и плодова којима је одређена накнада за неплату, на ови не би дигли у року од године дана кад су позвати да је пријаве;

10. Они којима је давана могућност да своје њиве проору и понова засеју, па то не учине као и они који не би по унутрешу проценитица одмах предузели мере, које им проценитица нареде, да се усеви поврати.

Чл. 14.

Ниједан сопственик усева и плодова не може своје право на накнаду штете, прирочићне грађом, пренети на друго лице, нити га заложити, нити се на њ може ставити забрана их за банак дуг.

Чл. 15.

Овлашћује се Министар Народне Привреде, да на овог Фонда може давати субвенције овим приватним удруженима

која би на се пријела да обезбеђују дуван, лан, коноуљу, пасуљ, хмељ, градиниске (баитгованско) усеви и др. трговинске биљке.

Ова субвенција може бити највише до 50.000 динара годишње, а може се дати само на предлог Министра Народне Привреде и по решењу Министарског Савета.

Чл. 16.

Лица која на прше дужности одређене им чл. 6, 8 и 10 овога Закона, казниће Министар Народне Привреде поглаво од 1 до 50 динара у корист овог Фонда, решењем које је извршило.

Чл. 17.

Концем сваке године Управа Фондама објавиће у „Списнику Новинара“ рачун о приходу и расходу Фонда за накнаду штети пострадалима земљорадницима од града.

Чл. 18.

Све податке, молбе, жалбе, закљени и сва остала писмена која потику из вршења овог Закона не плаћају таксе и поштарину.

Чл. 19.

Писмени и приходи Фонда за накнаду штети пострадалима земљорадницима од града ослободила се свих пореза, приреза, такса итд.

Чл. 20.

Министар Народне Привреде прописује Правилник за вршење овога Закона и сва друга унутства, обрасце итд.

Чл. 21.

Овај Закон ступа у живот кад га Краљ потпише а обавезу силу добија од 1 јануара 1906 године.

Г Л А С Н И К

Предлог за закон о регулацији и употреби вода. — Комисија састављена од г. г. *Николе Н. Стојанковића*, редовног професора Универзитета, *Вучка С. Богдановића*, начелника Министарства Народне Привреде, *Босе Јовановића* и *Милоана Милошевића*, виших инжењера [Министарства Трајевиња, *Миловоја Павловића*, инжењера општине града Београда, *Милоана Н. Лукичића*, секретара Министарства Народне Привреде и *Милоана М. Јовановића*, културтехничког инжењера, израдила је пројекат закона о регулацији и употреби вода и предала га Господину Министру Народне Привреде.

Колико смо сазнали, овим законским предлогом предвиђа се: регулације и одржавање токућих вода, испуњавање ритона и кочари, наводњавање земљишта, грађење пловних канала и одржавање пловних река, снабдевање појединих места у земљи здравом водом за пиће и склапање задруга за извршење појединих од ових радона.

Овај законски пројекат биће поднет још у току овога скупућинског сајана на решавање Народне Скупштине.

Не сумњамо да ће га Народна Скупштина прихватиати, јер нам је овај закон прескоптребади, а да ће извођење побројаних радона бити од највеће користи по унапређење пољске привреде и трговине — не треба нарочито их појављати.

Комисија за израду овога законског пројекта председавао је господин Министар Народне Привреде, М. Драшковић.

Потпуно израђени законски пројекат послат је на мишљење државном Савету.

Ц Е Н А О Г Л А С И М А :

Најим од петит врсте једног ступца по 10 пара див.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца.
Већим огласима: *Цена* страна 10 динара (10 круна аустр. вредности), *ако* стране 5 динара (5 круна аустријске вред.), *четврт* стране 2-50 динара (2-50 круна).

За оглашавање више пута, 10 од сто јефтинеје.

Преглед 28 броја „Тешка“. Програм изложбе свемиг воља, сиоров и прерађеног поврћа, кукуруза, крошњира и пасуља — о друштвеној слави 30 октобра ове године. — *Чешки:* О мењалу семена за сетву. — Нишлица — грождје без семена. — Унутрешу за испитивање млека по Милер-овом начину помоћу лактоденсиметра и врежометра по Chevalier-у. — Овце у југо-источној Србији. — Нови законски пројекти. — *Гласник.* — *Цена* огласима.

ИЗЛАЗИ ДВОСТОДНЕВНО
1. 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УРЕДНИК ОД
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА
У БЕОГРАДУ

ПРЕТПЛАТУ ШРЕМАТУ И ОВЕ ПОШТЕ

ЗА ОСНОВУ НАЈВЕЋЕГ ПОНУДА ОД АПРИЛА
1899 ГОДИНЕ И 204 КРОНАСКИ ДОПУНЕНО
ЈЕДИН ПОНУДА ПОСЛАТНО.

Цена огласика изложена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1866 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
ЗА ГОДИНУ 6 КРОНА ИЛИ ЗА ПОЛУ ГОДИНУ 3 КРОНА
ЗА ОДНОЈ ПОНУДАТИ, ЧЛАНОВИ ОНИ ДРУШТЕ
ПОДРЕДНИЦИ, ОСОБНО, ИМЕОМ, ВОЈВОДИНИ СТАЛА
КАДРО, ПОШТЕ НАСТАВНИЦИ, ПЕНСИОНАРИ И
ЗАПИСНИ И ЧЛАНОВИ БЕОГРАДСКОГ ДРУШ
ТЕЖАК ДРУШТЕ, АКО ПОШТЕ ОДРЕДНИЦИ ПОНУДА
НА КРАЈ ГОДИНЕ.

ЗА ОДНОЈ СРБИЈИ
ЗА ГОД. 6 КРОНА ИЛИ 3 КРОНА. А. ПОШТО ОНИ
ПОДРЕДНИЦИ, ПЕНСИОНАРИ И НАСТАВНИЦИ
КАО И ПОНУДАТИ, ЗАПИСНИ И ЧЛАНОВИ,
КРОНАСКИ ИМЕОМ И НАСТАВНИЦИ ДО
ПЛАЊУ ЛИСТУ ЗА 6 КРОНА ИЛИ 3 КРОНА. А.
ПОШ. ТАД ИМЕОМ ПОШТЕ ШРЕМАТУ И
КАД ОД ПОНУДАТИ КОЈИ ОНОГ ДРУШТЕ
ДРУШТЕ КРОНА ЗА ПИ ОД ЛИСТУ ПЛАЊУ.

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво власник
Продолжи Д-Р МАРКО Т. ЛЕКО
ЧАРНАТИНА ПЛАТА ИЗ 15.

ОДГОВОРНО УРЕДНИК
МИЛОШ И. ЛУКИЋЕВИЋ
ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
ОДГОВОРНИ УРЕДНИК

БРОЈ 29 и 30.

У БЕОГРАДУ, 10 и 20 ОКТОБРА 1905 ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXXVI.

Награђени излагачи на међународној светској изложби у Лијежу 1905 године.

У броју 17 и 18 „Тежак“ од ове године изашли смо
имена излагача, чији су предмети послати на међународну
светску изложбу у Лијежу. Само смо у могућности да донесите
и имена лица која су награђена.

Свега је награђено 152 излагача. Од ових награда има:
8 највећих (Grand Prix), 8 почасних диплома, 26 златних ме-
даља, 35 сребрних медала, 68 бронзаних медала и 7 по-
хвалница.

Од пољопривредника и пољопривредних установа награ-
ђени су:

1. За ратарске производе

1. Највећом наградом (Grand Prix).

1. Министарство Народне Привреде — Београд.
2. Топличерска Економија — Топличер
3. Генерални Консервират на Изложби у Лијежу.

2. Почасном дипломом.

1. Расадини средна вишког — Ниш.

3. Златном међалом.

1. Сима Радосављевић из Ковачице, окр. крагујевачког.
2. Државни Сточарици Завод — Добричево.
3. Расадини средна беошког — Соло-Вања.
4. Врачарска Задруга — Београд.
5. Савска Банка — Београд.
6. Општина Ђакопска, окр. толички.
7. Риста Петровић из Кладова, окр. крајински.
8. Василије Стевановић из Пирота.
9. Ђорђе Михаиловић из Ђакова, окр. крајински.
10. Расадини средна јадранског — Лозница.

4. Сребрном међалом.

1. Сретан Љубисављевић из Роанде, окр. жоравског.
2. Љубомир Марковић из В. Орашја, окр. смедеревског.
3. Јован Цветковић из Берилонца, окр. пиротски.
4. Јазар Стојановић из Трговишта, окр. нишки.
5. Стојан Милосављевић из Банјога, окр. толички.
6. Миланко А. Марковић из Ратара, окр. смедеревски.

7. Живан Божиновић из Врбаци, окр. тичоког.
8. Иван Малковић из Божевца, окр. пожаревачки.
9. Живан Петровић из В. Поповића, окр. жоравски.
10. Светозар Д. Поповић из Шапца, окр. подрињски.

5. Бронзаном међалом.

1. Ђорђе Гајић из Мађара, окр. крушевачки.
2. Лука Паковић из Петровог Села, окр. крајински.
3. Стеван Пантелић из Трпаче, окр. пожаревачки.
4. Илија Борковић из В. Орашја, окр. смедеревски.
5. Милан Николић из Азана, окр. смедеревски.
6. Милоша Талдијановић из Ашме, окр. смедеревски.
7. Ђорђе Милошевић из Бале, окр. крагујевачки.
8. Урош Томић из Ратара, окр. смедеревски.
9. Ђорђе Здравковић из М. Црпиха, окр. пожаревачки.
10. Живојин Государевић из Бањичине, окр. смедеревски.
11. Цветко Митровић из Расапце, окр. пиротски.
12. Николије Андријевић из Календића, окр. београдски.
13. Миланко Стевановић " " " "
14. Живан Каракаџић " " " "
15. Ђорђе Марковић " " " "
16. Милоша Тодоровић из Угачара, " " " "
17. Тазанко Милошевић из Г. Речице, окр. толички.
18. Обрад Стојановић из Бабушнице, окр. пиротски.
19. Јоца П. Живковић из Голубова, окр. смедеревски.
20. Миланко Гајић из Мађара, окр. крушевачки.
21. Милоша Војловић из Салагонца, окр. пожаревачки.
22. Милорад Протић из Варварина, окр. жоравски.
23. Живан Лукић из Угачара, окр. београдски.
24. Младен Рајић из Тешића, окр. жоравски.
25. Најдан Галуђевић из Трпачишта, окр. нишки.
26. Радом Вирчијевић из Рабевце, окр. крушевачки.
27. Живојин Стојановић из Мађара, окр. крушевачки.
28. Јован Цветковић из Берилонца, окр. пиротски.
29. Лука Паковић из Петровог Села, окр. крајински.
30. Милутин Богдановић из Божевца, окр. пожаревачки.
31. Јован Маринковић из Подришце, окр. крајински.
32. Обрад Милошевић из Востречи, окр. руднички.
33. Бурја Илић из Сарајевца, окр. смедеревски.
34. Михаило Јаковић из Врбаци, окр. крушевачки.
35. Младен Петровијевић из Атешице, окр. чапљински.
36. Добриљко Средојевић из Атешице, окр. чапљински.
37. Петар Стојановић из В. Врбаци, окр. крајински.

- 38. Рака Матејић из Азање, окр. смедеревски.
- 39. Мартин Јокановић из Забрџа, окр. позаревачки
- 40. Лазар Стојановић из Трговишта, окр. нишки.
- 41. Јован Ђ. Стојановић из В. Врбце, окр. крајински.
- 42. Петар Стојковић из Д. Зулица, окр. тиволски.
- 43. Драшћал Митровић из Орсонице, окр. нишког.
- 44. Светозар Милановић из Гроцке, окр. београдски.
- 45. Петар М. Давановић, из Смедерева.
- 46. Милан Милановић из Краљево, окр. чачански.
- 47. Никола Станковић из Б. Потока, окр. нишки.
- 48. Сава Јокановић из Забрџа, окр. позаревачки.
- 49. Ђорђе Ниналић из Кладова, окр. крајински.
- 50. Аксентије Кркић из Убањца, окр. крушевачки.
- 51. Мика Друговић, из Ужица.
- 52. Јован Ђ. Станојевић из В. Врбце, окр. крајински.
- 53. Милоје Грујић из Сукоке, окр. моравски.
- 54. Иван М. Бажић из Соко-Бање, окр. нишки.
- 55. Синиша Богдан из Адрана, окр. чачански.
- 56. Петар П. Станојевић из В. Врбце, окр. крајински.

II. За вино и ранију комовицу.

1. Почасном дипломом.

- 1. Михаило Марковић из Александровца, окр. крушевачки.
- 2. Бошњар Максимовић из Александровца, округ крушевачки.

2. Златном медаљом.

- 1. Гаврило Ђорђе, из Смедерева.
- 2. Атанасије Радојковић из Сањена, окр. нишки.
- 3. Атанасије Радојковић " " " "
- 4. Браћа Поповић — Београд.
- 5. Подрун Француско-Српски А. Касов — Београд.

3. Сребрном медаљом.

- 1. Милан Петровијевић из Атине, окр. чачанског.
- 2. Школа за Виноделу и Воћарство у Букову.
- 3. Гаврило Ђорђе из Смедерева.
- 4. Нађа Цаквић из Смедерева.
- 5. П. Јан Дробњак из Пирота.

4. Бронзаном медаљом.

- 1. Петар Станојевић из В. Врбце, окр. крајински.
- 2. Никола Малосављевић из Александровца, окр. крушевачки.
- 3. Тихомир Николић из Пакораде, окр. чачански.

III. За ранију шљивовицу и ялекочаку.

1. Златном медаљом.

- 1. Сретен Стојановић из Аришевоца, окр. крагујевачког.
- 2. Јеврем Адоњић из Валерчи, окр. рудничког.
- 3. Тива Науковић из Ужице, окр. ужички.

2. Сребрном медаљом.

- 1. Милан Милошевић из Валерчи, окр. руднички.
- 2. Лука Дубовац из Јагњела, окр. смедеревски.

3. Бронзаном медаљом.

- 1. Михаило Мајсторовић из Азање, окр. смедеревски.
- 2. Марко Зењича из Ложице, окр. подријског.
- 3. Младша Атанасковић из Ужица.

IV. За лан и конопљу.

Бронзаном медаљом.

- 1. Мела, фабрикант из Брање.

V. За дуван.

Највећом наградом (Grand Prix).

- 1. Краљ. Срп. Управа Монопола Дувана.

VI. Шумарство.

Највећом наградом (Grand Prix).

- 1. Министарство Народне Правде — Београд.

О ВУВРЕЉУ ЛИВАДА

— Д-р Ђорђе Радич —

О вубрељу ливади ризио се мисли и доказује. Једни до-казују, да се вубре кожом најкорисније употребити, ако се внесе на ливаду; други олет воде, да ће се користије употребити, ако се њим накубре ливе; а трећи олет тако далеко иду и доказују, да је за „слашке“ ливадске траве штетно, кад се ливаде стајаним вубретом вубре.

Као што се вади, у том погледу постоје врло велике су-противности, па и олет зато могу, према приликама, сиз платити право. Јер, као год што се у слику приликама *мало или ни место и полажај једнога земљишта, при невој извесној употреби истога воиште*, тако се исто, на могу слободно рећи, још и мање знаи за оно место где је нека ливада, коју хоћемо, баш да поправимо, да удобримо, да је подладимо, да ју *на-вубримо*. А пре свега треба при тим поправкама, да имамо у виду, *каковој* дотичне ливаде, па да знамо, шта у том положају може *добро*, а шта *рђаво* на ливаду унакисити. Да се спда и на сваком месту, с јединим истим успесима може нешто употребити, нека поправка учинити, таквих је случајева у пољској природи — врло мало.

Погајре, дакле, од *каковога* зависи: да ли ће потребно бити да ливаду вубримо, или ћемо ју моћи јединицама сред-ствима поправити; на, најзад, треба и то да се занитамо: да ли ће се вредно употребитио вубрета исплатити оним њишом добивене траве!

Ми имамо, скоро у свима планинским крајевима, ливади, које по положају вичемо *наводњавати*. А од тога ништо зависи: да ли и у којој степену, у којој количини, можемо преко године ливаде *наводњавати*. Кад је, нар. јак прелив, или велики јенор, онда би вода одела све вубре, и онда добивени про-дуктати не би били следство вубрења, него *наводњаване*, т.ј. у овом случају није унакисило вубре на бели порекл траве, јер је њега већим делом вода одела, а вода је могла олакшати, осежила и *вишеом* ју *навубрива*, на је трава услед тога боље и бржије порасла. Ако положај доунга, да ни можемо с водом *уравнати* како ми хоћемо, онда ћемо *чистити* та о вода полагати по ливади разлима, па ако то можемо традити и подесити још и у најодесније време, онда би у тој случају вубрење било и *својим* њишом, и осни тога, и сави припреке за то *наводњаване* (разор, јазави итд.) *стале* би *или* јединице од *стајеког* вубрета, које би на тај начин, са *истим* резултатима, употребиле.

У случају пак, да се ливаде не могу *наводњавати*, да ни се, дакле, не би могла *потребна* храна природним начином *наосети*, и ако су *прилике* такве, да се с *достатним* ливади *добивено* сено спуде може продати, онда се може и *нору* про-поручити вубрење. Вубрењем се *својико* принос *повишава* и оно ће у *преднаведеном* случају бити *корисно*.

Но у *овом* случају *мора* се *полагати* *имати* у *виду* *начин*, на *који* се *то* *вубре* *набавља*, и ако се *род* *ис* о

томе слабо води рачуна. Јер, ако га безобирно одуземо њиви, на којој би нам више користа донело, онда то не би право пут на начин, јер стајеко ђубре, употребљено за ђубрење ливада, ретко кад да ће оне користи довести, да ће оно произвести, што би пропало на њиви, пад би се ту на подесан начин и у своје време употребити.

Но како се ливаде могу ђубрити сваки ђубретом без разлике, то се земљорадници често даје прилика, да своје ливаде имах пољубри, а да не употребити то баш стајеко ђубре, које ће много корисније употребити на њиви.

То и јесте онда баш прваа добит, о чему ћу у пројекту нарочито и да говорим.

Ако си ливаде опасне једенлика — шавчевима, и ако се у њима довољно њажа прикупити може, онда ће своју њажа за ђубрење ливада ерго добар бити, и онда треба сваку прилику употребити, да се онај њажа на ливаду изведе и по свој подељеном растура. Овај се постоје узех, напалује брзијим порастом бољих трава на ливади, јер је тај њажа увек чин биљнога трулежа, а ако су ти једени поред дружок и штупа, онда и сточног ђубрета.

Ито тако повољно удањених на брзијим пораст трава и растуравање боље, плоднеје земље по ливади, ако је ливадамо земљиште иначе рђаво и слабо. Али се овде условља то, да оту земљу, којом хисамо ливаду удобраваши, поправљати, неколико година оставити негде на гомлу, на ју сваке године 2—3 пута претрпико, измешано, да се говељано нације кауљине хране, и онда ће за намерања циљ бити способија.

Што се тиче количине, колико треба од ове, кауљинског храном одољене земље на ливаду извести и растури, то се не може тачно баш одредити, јер то зависи и од доброте саме земље, коју ћемо за растуравање употребити, као и од каквеће ливадамог земљишта; обоје треба узети у обзир, на ће онда и сва земљорадник прена томе који одредити праву количину. Уопште треба толико те земље навести и растури, да се свако мјестоце на ливади покрене, а на претрпене треба навести ивице, јер је на прибрдицама пораст трава увек слабији. Границе оваких удобравања, оваких поправљања, одређује и тоброта овог земљишта, коју на тај начин „ђубремо“.

Овога или стајекога чистотина такође је једно од најважнијих средстава за ђубрење, за поправљање ливада, и трава је штепа и грехота, што се овица по двориштима наших сељака разлику, у место да се у једну руну прикупља и за ђубрење пошереди, или за поправљање бувањта, лонцеје ђубрета итп. употребљена. Кад воникамо само, да је у основи најјача сагата стајекога ђубрета, онда се наши пољопривредницима не може опростати, што равнодушно гледа, како ли се ово благо по дворишту некилице, без икакве користи расипа, у место да се на њиву или ливаду изнесе и дотично земљиште у плодност омажи.

Овога се у добро уређених гамаљудика употребљава обично за прединање овог стајеког ђубрета, о чијој се доброты води више рачуна; а иначе се овица, водон разбављена, пошередио за ђубрење употребљава пожу буради, на којима су подесне цени и решете наменете. Но, овако су бурад економача се извесниј тршоковика, па је немогућно, да их и спршанији земљорадник за своју потребу набава. Најаростеји начин, увек је и најбољи; он је најјестивији и доволан, ако се само њим циљ поставља. Зато ће земљорадник са овицом најбоље и најјестивије на овај начин ђубрити; он се овицом предати ливаду количину земље, или песка, на ће ту овицом повољно земљу, или песак, извести на ливаду и као свако ђубре растури. У место земље и песка може употребити и дрвене

стругоине, где их њима, шр. код стружничј, или стару плету, ситну сламу, трње итд.

За ђубрење ливади најцелисходније ће се употребити и добро сагорео *Ђубрење* (попност), т.ј. гомла шмањалогог свакогворног ђубрета, које се из куће, дворишта, и тавана изд. покуси, све добро извеза и на једну гомлу енеси; ту се овицом, смуљанијем који од прваа рубља заштева итп. повремено предина и остави да сагоре, на се после неколико месеца лезава и повременог претурања, на њиву изнесе и растура.

Оваких бувањта треба у сваког солачког дворишту да има, јер се та врста ђубрета врло корисно употребљава и за ђубрење њива, погривања, вољака и шипотрада; а где се год таква бувањта праве, онде су и кућа и двориште чистији, јер се све, што се ђубретом и смелштеш њажа, почисти и на бувањте баш; дакле двојна корист.

Наше су економике прилика такве, да у свима случајенима жорно избегавати сна скупа средства у нашој производњи; ваши су производи уште много јестивији него што су у другим насељенима пределима, у којима су пољопривредници пошпожугити и други, удањенији приликама. Стога баш и амеран неким начини испицама, која називем земљорадничког претпоруку оно, што су у другом, стравно свету видјали, или, још горе, само шито научити, не објакриј се на може природне и трговинске прилике, као ни на то; да ли се шито, што се у среќијим земљама под бољим, благогворници ополноштима и уређеним гамаљудика даје корисно извршити, и код нас то исто успешно применити може! То су учтељи, који нас само на бескорисне надуке наводе; њих се треба чувати.

Са свју тих разлога, не би ли било корисно по нас, да се ђубре куповином набава; шито нише, ни у том случају не би било унесо на корисно, кад би ливада баш и савија слаба била и кад би се у *прва мал* с тим куповином ђубретом и најбољим резултата могли постићи.

Да узвемо само један пример. Узвимо најјестивије куповно средство за ђубрење, које се у нас може добити, а то је *арех*. Ноде нестенији, практичнији земљорадник зна, да ће се ливаде нестати маховине, ако се тако маховином обраста ливада носе негашеним, живим, ситним кречом; он зна, да ће и „киселе“ ливаде поправити, ако их после кречом ити. Али пр свега, он треба у напред да прорачуна, да ли ће њу издати за креч овога вршка довета, који би настурао добио, кад би маховину са својих ливади добром дрљачом редовно сједио, разорина ливаде своје пожувао итп., дакле, кад би са својих ливади добио нише и сладег сена својом муком и својим радом. За наше прилике, ово је последње и много корисније и много јестивије.

На *леме* ливаде, не треба никад употребљавати скупа средства за поправљање, јер већко, и не можемо добити оне користи од њих, као што би добили од бољих ливади, јер, онд ипшак, који би на ливни, рђави ливадама скупи средствама надејтевовали, не може никад одговорити еримери они употребљеним скупиим средствима за њихову поправку. А кад боље ливаде, бољим јш средствима на њу произвољно доведемо, онда ћемо моћи наћи и чистији рачун.

Овде, код ђубрења ливади, иста је баш сразмера као и код њива, где сја као главно начело поставља: *да се ђубре само настурају и с рачуном употребљава*, јер се губитак у приносу, нераздокној и без рачуна учињеном употребом ђубретом, допште ток осети, а учињена штета не може да дуго да се надокнади.

Испривање овади на понашу *после огава*, такође је, са више обзира, врло добар начин ђубрења. Јер, не само да је то јестиви и добар начин ђубрења, него се так начином ђубрења

и савестно спалих ливадских штеточника утамаљује. Пожешите само, колико се ту буба и гуошпа прегане и уинити, кад једно стадо оваца, на макал сају и претомно преко ливаде пређе!

Забуре ливада најпозорије је јесен, па онда рано пролеће. Што се ливаде развије набујре, тим је боље за ратици и бујави парјет трава. Круњаци, ђубретома, па било оно које у драго, треба ђубрити с јесени, а ситуацији с пролећа. Тако је, нар., за ђубрење ливада са бољом напојеном сламом, пшеница, али бунштима, боље ђубрити с јесени, а гђома и шедолом с пролећа; гђр и шеће врло повољно улазишту па парјет битом трава. И гђр и шеће треба преко зиме, кад се највише може да пракути, прикупљати, па с пролећа одмах на макал повати и подједнако по ливади растури.

Уштите мораи прихватиа, да се, пре свега, морају узети у обзир жесна прилика и којима се ливаде налазе, па пошто то добро испитамо, онда ћемо тек бити у стању да одредимо и утврдио начин и средство за ђубрење, који ћемо цма потпуније постави, т.ј. после кога ћемо сразмерно највећи принос од ливада моћи добити.

Већи принос, који ће нам давати само ђубрењем донети, мора се савија засобио у рачун узети и сравнити с оцима, што ће набујрени ливаде више донети, него што су ненабујрене донеле, па ћемо се у више прилика уверити, да илва за већи принос и више средстава тражи, више уложњава, т.ј. да илва много већу количину ђубрета потребује, да да већи принос с подједнаким приносом ливадњаним.

Вубрење ливада често је скочино с ододрмаоанем, и где илва у стању да потпуно аутомно подводи ливаду, ту ће свако ђубрење бити сасвим бесушено. Само суне и штине ливаде у стању су да поврате у већи принос оно, што смо на њих ђубрењем уложили.

И то треба имати у виду, да ђубре, које се на ливаде изведе, не задржава своју свату овално, као оно, које се на илва изведе и зоре, а то просто стога, што ђубре на ливадама лежи површно па деливице излази и не може са земљом тако да се споји, као оно на илва изврсно.

Према напред изложеном, мора се снажи управљати према постојећим приликама у своје гаднству: да гајене ливада, са гајеним пољским усевј и овјад доведе и *бујре* (стајско) на ливаде онда изведе и за ђубрење ливада само онда употреби, кад нема других средстава па расположењу, којима би ливаде могло направити и на већи их принос потпомоћи, а на оно је поствено искуство у постојећим приликама најбољи саветник, најбољи учитељ, а својеручни рад најбоље средство, и сваки онај зрени, који мисли, да у разним приликама *варљиво приходе може поставити једно илвако прикладно, које ће се на свакога и у свима приликама моћи с успељем употребити и бити неизврсно. Тога у илвакој приреди нема и — не може илвад ни бити!*

РАД КРАВАМА

Употреба крава за лакне радове, њ кад се обрати пажња да се сунине много у раду не напреду, не само да је допуштена с привредне тачке гледати, не је чак и војма препоручљива. Сако слободно кретање утиче војма повољно на целокупан организам краве, јер је тада убрљана циркулација крви, која гони те крава тражи више хране, а тиме се повољно утиче и на рад млечних жлезди. Кад се употреба добра храна, и кад се она правилно дије, онда краве које раде изгледају а телесно добро.

Радем краве бивају здравије и отворције за све болести.

Поменили смо горе, а онде опет наглашавамо, да краве само паметно смено употребити за рад и то само за лакне радове и радове који дуго не трају.

Краве могу радити, без икакве штете, пола дана или четврт дана лакне радове, ако само буду имале zgodне прекиде и ако рад није сунине напоран. Напротив, ако рад траје дуже и ако је сунине заморан, краве се брао уморе и одмах се спасава јаким ошадње у приносу млека.

И онда кад краве умерено раде, онажа се да дају илва млека, али је то илвако много боље какоће, те се тиме ова разлика изједначава. Масто, тај најдрагоценији саставни део млека, повећава се отарљиво у истој сразмери у којој количина млека овада. Тако исто повећавају се и остали саставни делови млека и ако не баш у истој сразмери. Да количина млека, код крава које раде, илвае постове, овада, објашњава се тиме, што краве при раду илвае илвае воде употребљавају не илвае. За то је код крава које раде млеко гушће — илва крава воде — али за то масице и много угушције.

Напојњиво, да је добит од рада кравама далеко већа по штета која постаје услед тога што се за врло малу количину ушњава принос у илваку. Нарочито ова штета, ако ју уштите тако смеко назвати, не представља сваког илвако вредност, кад се млеко не продаје свеже, но кад се на сажио илвају справља млеко, јер баш на ове илвае количине масице млека, које дају краве које раде, добија се илва количина масла, као и на веће количине млека, коју дају краве кад потпуно мирју.

За радове теже, и за оне за чије је илвае потреба извесна брзина, не треба краве употребљавати. За такве радове треба употребљавати волове и коње.

На лакшим земљиштима могу се краве споро за оне пољске радове употребити. Ако се употребе за орање, онда треба имати и нарочито пажу за њих — што је хогљиво ладина. Вазане и оковане коње се такође кравама вршити. За краље, чија доброта зависи од брине, илвае краве употребљава да то што се оне споро крећу. Али ако је земљорадник баш привушен да и за драње употреба краве, онда је најбоље употребити дрвене драње.

За колени рад, ако не мора бити брз, могу се краве врло добро употребити, а илва илваа год се краве с леним усевом употребљавају за рад на илваку.

За илва илваа, као што су нама годљачка илваа, употреба крава за рад од повољне је користе. Али и за илва илваа, нарочито у пролеће и у јесен кад се радови сунину, могу се краве са великом користију за рад употребити.

Довољно је ово што смо површно напоменули о употреби крава за лакне радове, па да илва земљорадник не употребљава краве за најтеже радове, у чему он донета врло много грешни.

ОВИЦЕ ЈУГОИСТОЧНЕ ОРВИЈЕ

43

Положаји и просторнаста југоисточне Србије подејени су са својих многих насипа и сувата за запад и гајене ситно стоке, нарочито овада; од крупне стоке за држање и гајене коња и за гојене, суваћене све гојне стоке. Али и за рашкој млекарства, нарочито за онај задржани облик „млевонаја“ (иара што га чух овамо за „макарне“) познат под именован *бачијене* илва *бачијана*.

Но о томе задржаној облику, о бачијању и бачијама не илвамо говорити у „Тезаку“, пошто је о томе већ било толико пута говорио и пошто је то до илвајено описано и представљено.

Ja hoću da govorim koju reč o drugom jednom načinu bacivanja, o bacijama drugo jedne vrste, u duhu današnjega vremena. 1901 godine posetio sam, prisledio i snimio baciju *Kola Vrabice na Pirgota u Krugu*.

Slika 1 predstavlja mužu ovača na toj baciji. Jedan dugачak lidlak na sojama, prekriven korovinom i granom, u produžeku same bacije, služi za mužare, i za mužu. Ovde se doteruju odo sa zaleđa bacije stadomine. Između bacije i toga mužaršta — dugачkog hodnika — udelen je tesan pronust, ograđen s tarabinom od nekoliko dasaka tako, da ovce po jedna po dve, ne mogu navreći kroz pronust skoro, već moraju ući u mužaršta. Kao što se bolje vidi na slici 2, gde je predstavljen i jedan deo bacije, ono prišlo gde se sirari grade, duž mužaršta, u usanom dugачkom hodniku, ograđenom ovisnim postavom posadi, a s pred otvorenim (slika 1), na stogoljnice posadiju mužaru, ikih 10—12, na rastojanju od 1 metra. Prvi ovač dočeka prvu ovcu koja mu dođe u ruku i zavuze jednom dva put, na je predaje drugom mužaru do sebe, a on je spremna da drugu ovcu dočeka. Ovaј други zavuze dočeka prvu ovcu dalje i predaje trećem mužaru, a od prvog mužara prima drugu ovcu. I tako dodaju jedan drugome dokle prvi ovač ne bude potpuno potuzeva, to da je pustio, tako da poslednji mužar zavuče izmuze svaku ovcu koja do njega stigne i poslednju kapišnju mleka. Neta tako i ako bi koji od prvih mužara koju ovcu

uzimao ovača pod zakup, zove se uzimao na kosim ili pod kosim. I u građanskom zakoniku ima odredaba i pronisa za tu vrstu ugovora i pravnih načela za raspavu sporova o tome.

Na ovač nalaza se kosim najviše po 2 dinara. Kosim traje od početka maja, obično od 10, na dan Mitrova-dana, u prav do 15 oktobra.

Za to vreme preduznimak se brine o tuđim ovačama uzetim pod kosim: o njihovom čuvanju, paži, pravljenju. Ako koja ovač za to vreme ugine, to je šteta svetovnikova.

Za vreme trajanja muže, odnosno kosina, jedna ovač na ovih krajevima, može dati mleka prosečno 40—45 litara. U srednju ruku ovčije mleko ima mesta 4 do 4.2 postotka. Jedna bi ovač dala 16—17, okruglo 15 kgr. masla. Ili, 4 kgr. kapiš-kapala i od vruće $\frac{1}{4}$ kgr. masla.

Za mužu 1000 ovača valja držati 3 mužara i 1 ili 2 pomagata.

Za spiralaње sira i masla, od toglikog стада овача и саве постоје на баџија ваља 1 најотор главни и 1 или 2 помагата. Али он би био у стању сирити млеко од далеко већег броја овача, јер би за 8000 овача било потребно 3 и 6 помагата.

Jedna bacija potrebna je za стадо до највише 4000 брзав. Пажају се обично за тих месецих 6 месеца, кутуре: мужар по 100 динара, просечно; његов помоћник по 60 динара про-

Slika 1.

pronustno da je ne zavuze, zato što su nevirne ili navrele, ima dosta ovih ostalnih, da svaka ovca dođe do muže i potpunog namuzava.

U slici 2 vidi se dogovoreno стадо рад муже. U slici 1. muža sama i puštanje potuzenih ovača na gorani kraj prostora pred mužarštem. Na slici 2 vidi se glavni sudovi za zbiranje i držanje mleka pre podviravanja, šešera i dalje rada pri spiralaњу siraца sira kapiškapala, koji se ovde spirala. Na obej slikama, ne vide se verni čuvari стада и помагати чобана — ошарска иси — који су склоњени, да би им, као гости, mogli baciji prisutiti и по њој се слободно кретати. Али се виде пратиоци и носеци чобанског прџлага — *моларе*, које снада у редовно послажу свиђу носе већих стада у источној и југоисточној Србији.

Ovač baciji predstavlja je ovog oblika sa pripremljenog, trgovачkog, gde je bacijalje čisto trgovачko preduzeće. Preduznimak uzima стада овача под закуп, isto tako и насити. Сав рад на баџија: чување овача, мужа и спиралање сира и масла, предужина плаћа, било готовим новцем или производом. Ово

сечно; главни сирар по 250 динара просечно; његов помоћник по 100 динара просечно.

Сав трговачки: момачки, чобански, крај итд. сем наше, могу се за сезону баџија расплати на 1 овач по 1-20 динара.

Kupovina za vreme ovača vrši se obično od 15 aprila do 10 maja i za to se pripre, u ovim krajevima, može dobiti 1 ovač, na odbir, i to ovač s jaglom po 8—9 dinara, zajedno s kalamušnikom. Kupovina na zelen pred zimovnik, s obavezom da zalatnik ovcu izdrži preko zime, da se kod njega ojačaji, na da je trgovcu, kad dospe lugalje, preda zajedno s jaglom, takođe je uglavno uobčajena. I onda se obično i jeftinije pogodba zaključuje. Сав ризик и сву штету даље сноси залатник.

Srednje ovce и протог и гулђинског тина теже су на живо 35—40 kgr; zaklane 25—30, a ovač од 25—35 kgr.

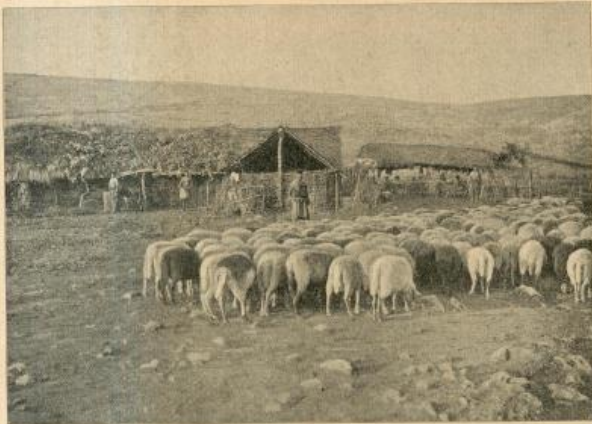
Makedonke kao крупније теже су. One дају више и млека, али ни је тува ложије каквоје по у овача гулђинског тина.

Било сам на *вешчаким сретанима*, на ине:

Паша годишње аренде	Има доволно волате		
	динара	за брава оваца	брава
Тушанац	1400	1400	172
Галица	1000	1000	132
Мал. Пољана	1400	1400	172
Мучисаба	350	700	86
Прасеца	350	1000	132
Слп ¹⁾	600	700	86
Јавор ²⁾	500	700	86
Сиронгица	350	700	86
Динара	6150	7600	952

Други део сувата високог топања је да коже нехранити до 5000 брава оваца или 600 града коња односно говеда и то:

Паша годишње аренде	Има доволно волате		
	динара	за брава оваца	говеда
Повор	1900	2000	264
Говеће Лице	350	500	66
Широка Јува	800	500	66
Врлог с Деба Радом 1000		2000	264
Динара	4050	5000	660

Слика 2

Да се сумати рачунају по бујности траве, само као средње ливаде севојаште, са приносом од хектара 3000 кгр. сена, или да исхране 16 града говеда од просечно 400 кгр. за 155 дана пашничких или 13 брава оваца кроз 190 дана, ваља рачунати, по жељи уклатити рачун о приближном пространству оних сувата.

Садашњи закључци тачнијају суваке обично ради инсекцидације: паштају за пуштање трговачке или сељачке сточе закупнику по погодби, сами држе мајдранцима као Црноугаци, или топе овнове за извоз, као трговци и поред тога копе суваке и сиравају сено које ирво зиме, ниже положеним сељацима планинским продају по леше паре.

Распитивао сам се, због изгледа за оснивање једне разумно удашене и савремено снабдевене бањиче, колико би се оваца могло, из околине оних сувата добити под неким и савлао сам да би се могло добити вод зашуп:

На села: Росомаче до 250 брава оваца; Ракале 2000 брава оваца; Реваца 3000 брава оваца; Јеловача 1500 брава оваца; Брелац 2000 брава оваца; Дејковица 3000 брава оваца; Пакленица 2000 брава оваца.

¹⁾ Иначе су за кове и брава волате.

Да би могли посетити и проверити колико су тачни горњи подаци, ишављу из стране књижевности податке за волате маси сира, на подобије нашег кашкаваља, за које се узима половина целог млека, а половина са кога је навазла дигнута ради производње масла:

1000 литара оштриг млека дају сира округло кгр. 10; поред масла округло кгр. 18; илаћенице округло кгр. 5; сурутке округло кгр. 62-90; курде округло кгр. 6.

На Тушанцу горе први пут сам окусио греска најчистији сир: *мажур*, који је особито жувак и гради се у виду овице збојене доње. Мајур се ишави у Турску и гради се само по порубина. Граде га Црноугаци.

За мајур се прво млеко подсира, на му се дода и друго. Разбијена курда у млеко се ишет подсира. Онда се укола, из се вари. Утегнута у кедрлу суши се на сунцу, потом доцније настава сушење извајенога сирца (доште) из кедрла.

Сир је особито жасан и од сласти отузан. Свежа особито. Не може га се много јести.

Свет. Гавриловић.

ПРИЈАТЕЉИ ВОЂАКА

Бодер рађању и напредовању вођака, као и дошопу што дешег и крутнијег влода, највише доприноси његови пријатељи. Према томе, да би плодови вођака што лепши и крутнији били, вођка мора имати што већи број својих пријатеља, јер уколико пријатеља више има, уколико ће дакле савладати борбу за свој оствалак у природи, на уколико та борба јава буде, уколико ће и род вођака и лепши и крутнији бити, те ће и користи по вођара веће бити, ако се стада да и сам што већи пријатељ буде својим вођама, као да му и остале пријатеље ваје, те да тако скупа вође у напредовању поможу.

Разгледајмо, дакле, те пријатеље вођака.

Први и највећи пријатељ вођака јесте сам човек. Да није било човека, све наше вође и даи даше остале би у дивљак става, — не би било крузног и денос воља као што га сад имамо; човек је тај, који, са малим изуметком, све неспријатеље

воћаца и воћа уиштата; он чисти воће од гусеницајих гнезда; он прати лептича гусца, те тике или тике, које ће остати гусеница уконице, које он није био قادر уништити, он гушће грање воћака разређује, дајући тике могућности остатица да се боље развију; он старе воће подклађује; он за време суше заваја жедну воћу, а у јојези злата он је бубри шта.

Други највећи пријатељ воћака јесте *сметче*. Гумрајући по воћанку, усаде оскуде хране или усаде природног нагона, неистрпиво рашка земљу, те тим ривањем потањима силно инсекте, бубе, ларве, ронце и др. које се ни појим другим средствима уништити не могу. Свега тога, ривањем свињче уиштана и корове, те ће и корова угод бити мање, ако свиње по воћанку тумрају.

По важности својој на реду су *тиче*. Ко се не сећа каква путеша била оних година, када гусеница има много. У половани лета видате само голао грање а листа нигде, као да је вапир пошљано. Сваке би године тако било да најо тача лепачица, које, не само што нас поном гушеваљају, по нам отроне користа чине утањављавем гусеница и других штеточница. За све тиче може се рећи да су корисне (узвез грабливице) и сваке се други инсектна (завршницама) хране, те је и корист од њих разноврсна. Наказан поектралан примерче је, да *деглаб*, *кулавица* и *пушавица* ваде само оне инсекте, који се под кором налазе; *сеница* и *чешура* једу гусеница а младара, астерата и пуњаваца, што је врло важно; *сорочи*, *славоји*, *шарићи*, *косоци*, *дродоји* једу ране бубе, а *ласте* хавају велику количину инсеката летелица. Јасно видимо колику нам корист тиче чине, зато *настањемо све*, да их у близини својих воћака што више одомаћимо, јер ће нам оне, поред тога што ће нас несом неселити, бити од велике користи. А да их више буде, чувајући их гусца, која оне саме направе, а свих тих правимо их и ми сами — *вештачка*, и те оне, која се праве од *добеле*, *пуња*е облице од *кашот* дрвета, и направан на ветох и отвор за улавање и излавање тиче. У процес је доказано, да се у таквим гусцима, а због нахоне сличности са оним у природи, тиче радије наставају, по у оним од *даска*.

Крчица. — За крчице многи мисле да су штетне уиште, а то само зато што верују да се оне хране *клинама* *биљака*. Не није тако. Крчица се најчашће само тако где има *инсеката*, *буба*, *гусеница*, *риваца*, *ларви* и др. да их поједе, те ја као *толико* корисну не треба убијати, но је у воћанима чувати.

Слепи мишери. — Познато је, да *слипи* инсекти *лете* и *воћу*. Усаде тога што *слипи* животи не могу да трпе дневну светлост, *налазе* воћу да себи храну траже. Једна *вишња* храна у то време јесту ти инсекти, који воћу теле. Грдна *количина* инсеката чинила би човеку велике штете, да их *слипи* мишери не уиштатају, те и *слипе* *нашете* треба чувати а не убијати их, као што многи чине.

Кабје. — Ко још није посматрао *кабу*, како је се са својим *великим* *огртачем* *шћубурица* да *засулу*, и *ћек* *видите* је како *кремена* на *врене* *отвара* и *затвара* *гата*. Шта *мислите*, *зашто* то она *ради*? Пошто јој је *пожа* *злата* као *трава*, то она ту *сличност* *корисно* употреби и тако *повољано* *седи* у *заседи*, *чектајући* *инсекте* и *бубе* да их *поједе*. *Клима*ма *клина*да *инсеката* *утањаве* *кабе* на овај *начин*. Свега тога, она *пушта* *известу* *доњаку* *тежност* *на* своје *поже*, те и оне *буде* *које* *преко* *је* *прећу*, *залезе* се и *угнину*. Мислим да је *јасно*, *колика* је *корист* од *каба* и да их не треба убијати.

Вуба мара и савичор. — Хране се *исключиво* *вањима* са *лишца*, те тако *колько*-*толико* *оних* *непријатеља* *утањавују*.

Пауци. — Користе тике, што за своју храну убијају штеточне воћаке, те их бар у пролеће не би требало из воћњака *улањати*.

Зале историчке. — Користе тике, што своја јаја носе у штеточне воћака, тако да мали прили за своју храну употребаљау те штеточнице.

То су углавном највећи пријатељи воћака, те зато сваки *любитељ* *воћака* *треба* да се *постари*, да *њих* *што* *више* *пита*, *уколико* *има* *што* *то* *тешко* *лице*, *на* *ве* *воће* у *знак* *благодарности* *и* *више* *и* *лепше* *плода* *донети*.

Ст. Д. Лукић.

КАКО БЕЛГИЈАНЦИ СЕЈУ И ОБРАЂУЈУ ЛАН?

Које *вику* — бар не чувају — *познате* *белгијске* *чинове* *и* *белгијске* *домаће* *клатце*? Од *белгијских* (*браселских*) *чинова* *бољих*, *лепших* *и* *омиљенијих* у *свету* *нема*; а *клатце* *ни* је, *што*-*по* *реч*, *непожељно*.

У *Белгији* се *сеју* *лан* *толико* *трговине*, *продаје* *ради*, *пошто* *га* *сеју* *за* *своју* *доњаку* *потребу* — *као* *и* *код* *нас*. И *семе* *вишњот* *лана* *доста* је *скупо*, *на* *га* *неки* *и* *семеши* *ради* *сеју*, *у* *стота* *се* *под* *њих* *сеје* *лан* *у* *два* *праваца*: *али* *се* *сеје* *за* *семи*, *бело* *кониц*, *или* *за* *семи*.

Кад *који* *од* *свога* *лана* *семи*, *бело* *кониц*, *онда* *омако* *с* *њих* *постујау*:

1. *„Чувају“* га *одмах*, *чим* *се* *појави* *цвет* *и* *отпочне* *да* *цвета*, *а* *неки* *чекају* *да* *прицвети*, *а* *неки* *га* *оставе* *да* *семе* *отпочне* *да* *зри*. У *првом* *случају* *попав* је *најчешћи*, *и* *употреба* *лана* *се* *за* *чиње*, *од* *појих* 100—200 *дишара* *метар* *контар*; *од* *другог* *лана* *употреба* *лана* *се* *пониц* *за* *ошнице*, *а* *од* *трећег* *за* *груба* *клатце*.

2. *Почупан* *лан*, *пошто* *му* *жице* *и* *прехве*, *односно* *семе* *и* *посеку*, *посују* *у* *мале* *свиошће*, *метну* *одмах* *у* *воду* *да* *га* *„топа“* *и* *тако* *га* *покрају*, *да* *се* *вишало* *из* *воде* *не* *види*. 3. *На* *то* *много* *обрађују* *најак*, *да* *га* *под* *водом* *не* *претресују* *дрвцем* *које* *је* *сиделасто*, *али* *које* *би* *у* *води* *од* *себе* *пуштало* *неку* *бучу*.

4. *Врло* *много* *паше* *и* *на* *то*, *да* *га* *не* *топа* *у* *води*, *која* *би* *у* *себи* *извала* *за* *лан* *уиште*, *а* *за* *чистоту* *вишња* *шкелдана* *светојак*.

5. *Не* *држе* *га* *дуго* *у* *води*, *јер* *знају*, *да* *дужину* *лежачке* *под* *водом* *намако* *слаби*.

6. *Чим* *се* *стаблака* *лако* *измелотити* *д*, *одмах* *га* *из* *воде* *ваде* *и* *на* *облашке* *га* *изваде* *сасвим* *ретво* *растуре* *да* *се* *осуи*.

На *овај* *начин* *спречен* *лан*, *даје* *највише* *и* *бело* *намако*, *најчешћи* *и* *најбољи* *кониц*.

Кад *пак* *хоће* *да* *добују* *доброт* *семења*, *онда* *постујау* *омако*:

1. *Оставе* *да* *семе* *на* *стабљика* *потпуно* *сазре*, *тако*, *да* *се* *у* *чахурака* *намаже*, *кад* *се* *чахуре* *мало* *загреју*, *и* *тик* *се* *у* *тој* *степени* *прелотити* *лан* *„чуна“*. 2. *Почупан* *лан* *повеже* *се* *сад* *у* *свиошће*, *пореча* *у* *кучици* *и* *тако* *оставе* *се* *дотле*, *док* *се* *потпуно* *осуи*.

3. *Пошто* *се* *на* *тај* *начин* *на* *волу* *добро* *осуи*, *онда* *га* *воћу* *у* *нарочите* *сувишце*, *чим* *да* *још* *у* *тој* *мери* *досушују*, *да* *чахуре* *одмах* *поувају*, *где* *се* *клатце* *о* *неки* *предмет* *ударе*.

4. *Кад* *сеже* *из* *чахура* *осамити*, *онда* *одреше* *оне* *свиошће*, *на* *стабљике* — *лан* — *сасвим* *ни* *ретво* *растуре* *по* *лимади*, *али* *некој* *стриљки*, *да* *се* *на* *риси* *„топа“*.

5. *Кад* *се* *лан* *омако* *по* *лимади* *или* *стриљки* *рашири*, *разред*, *онда* *се* *слики* *дан* *превече*, *да* *се* *са* *свију* *стран* *подједнако* *просе*. *Кад* *нема* *довољно* *јако* *риси*, *или* *нема* *за* *то* *време* *ни* *каше*, *онда* *га* *чистом*, *устојаном* *водом*, *през* *врло* *омиу* *решетку* *пољвају*. *Ово* *чине* *през* 8—14 *дана*.

6. Kad je toliko natopljen, da se vlakno od stabljike lako odvajá, onda se osuši, posuši i odnese na trawje.

Na ovaj način spremljen lana ima dobar konac i ne može de se ubediti kao ovaj prvi; ali zato ima bolji i najbogatiji semena. Luce i trawjanije platno dobija se od sasvim dozrelog lana, koji se ne sme u vodi topiti.

Čvrstina i jačina konca ne zavisi toliko od postupka s lanom, koliko od stepina zrelosti same stabljike, jer po porastu slobo vlakno ne može se nikakvom meštinom ni raditi pojačati, ali se može oslabiti, ako je jako i čvrsto.

Čvrstina vlakna zavisi mnogo i od same zemlje, na kojoj je lan porastao. Odvise vlažna, podnožna zemlja, izdaje uvek savije vlakno; posuša nadaže veš jaci konac, a vlažnaci najjacni.

(D. L. Z.)

Д-р. Радџ

РАТАРКА

— П. Милошевић —

Вредан ратар сеје жито,
Кона, оре, траву носи,
А кад јесен дође рана
У кошеве жито свеси.

Шљива раниа кад заруди,
Па кад узри парамана,
Веселе се солзи ори
Из ратарске град тавиа.

Виногради кад се беру
У бурад се вино лаје,
Лана е' песма свуда ори,
Нико тужан тада није.

Па кад дође хладна зима,
Тад се слави крсно име,
Јер се вредан ратар ни
Новошти тада чини:

Косеви су нуни жита,
А подручи ружа вина,
У стајама бело стадо,
У обору крдо свиња.

Ратарски је живот вес'о,
Нуи радости, препун свиња;
Сваку стону, сваки пог'о
Бог ратару благосла!

Ратар треба вредан бити
И приредно свећи свиње,
Па тад' може трудом својим
Уживати свако благостан!

ПРАКТИЧНИ САВЕТИ ЗА ОДГАЈИВАЧЕ СВИЊА

Један неначињ полупривредни учитељ, имајући у виду како огромне користи гајење свиња доноси земљораднику, написао је неколико основних правила, којих се мора придржавати при гајењу свиња, и ова саопштио земљорадницима. Како и наш земљорадник треба овних правила да се придржава, ако од гајења свиња жели да има обилате користи, и како се он

на њих у многоме чему може поштити, доносимо их и ми читоцима „Тижаса“ у слободном преводу.

Та правила гласе:

1. Пре но што отпочне да се одгајивање свиња банити, мораи најчесто бити са свиња правилна заштатична и кад се једном будеи решено и одважно на правилно схваћен ил гајења, не смеи од њих одступати.

2. За свак изабери оне расе, односно своје свиња, које одговарају климатским и привредним приликама твоје околине, и сву своју нажну обрати на то да прикладна град буду без икаквих мала, лесог теласног облика, и пре свега потпуно здрава.

3. Побегавај све могуће околности да за прикладно употребиш одвећ млада град. Нераст, као и крмача, не смеју се ав прикладно употребити никада док не направе бар десет месеца.

4. Пази увек на то да у свињарнику буде вода највећа чистоћа и за простирку употребљавај само здраву, суву слаку.

5. Твој свињарник треба увек да буде сув, нуи чистог ваздуха, непромајан, а пре свега тако начињен, да се увек добро може проветравати.

6. У свињарник навести увек један добар топломер (термометар), да у свако доба можеш тачно знати каква је топлота у њему. Лети у свињарнику треба да је хладовина, а зими довољно топло.

7. Побрижи се, да у свињарнику увек буде мир, а у поједина одељена шунтај свиње само исте старости и јачине.

8. Пази да прикладне свиње увек имају добру ногу, храну, државу и надзор.

9. Побрижи се, да се наизмад у прасци одраслице дневно најмање бар два часа у слободи крећу, ако то време допустити. Здрав живот без изнорења на пашу неуоглаи је.

10. Прикладне свиње храну добро, али не толико да се угоје. 11. Свиње храну неопшареном, пријатном крмом и имај вода на уку, да је најбоља храна за свиње увек најјединија. Где је год могуће, треба свиње на највишема хранити.

12. Храну увек само куваном прикладном и коренасти плодovima а свакају храну даја, уколико је год могуће, суву.

13. Храну свиње прављано у једно исто доба свакога дана. Препоручљиво је, нарочито за млада град, да се не да од једног ствари храни, али да се за то чешће храни.

14. Не пропусти никада, да својих свињама прикладу дан, да могу ваћи и минералних састојака као угљена, мула итд. а нарочито се побрижи да млада град, која тек расту, добију потребно им брашно од коштију и целого од дрвета за развијање коштура.

15. Побрижи се увек за свежу и здраву воду за пиће.

16. За сваку прикладну крмачу, пре но што ће опрастити, спреми нарочито место у свињарнику, које треба да пространи кратком сламом, сетком или шлемом.

Буду при промену у свињарнику и одмах пометину сузити и изнест.

18. Прасцима одмах ваљен клаштима одсеци оштре зубе.

19. Прасад остави да снесуј крмачу 8 до 10 недеља, али привикни их, уколико је год могуће раније, да сама једу, и нусти их, кад је лето време, већ после 14 дана с крмачом да се слободно крећу.

20. Ако гојини свиње, онда храни их тако добро како можеш. Добра је храна за гојење свиња: јечам, пасу, травина, ракове меквице; узлажа храниваа градива дају улаву слакину, кукуруза боји мает крмо а водњикава храна производи водњикаво месо. — Од промена на време веројат на пази утврди напредак у гојењу свиња, а на крају крајева упамти још ово: „Око газдино гоји стоку!“

Опремање заклане живине за извоз и слање живих пилића на веће даљине

— По Прибоју — Сабелу —

Због удаљености тргова, на које наша живина долази на продају, често је наш живинарски трговац у подготвица и паким је стању најбоље и најприходније да шаље живину; да ли у закланом или у живом. И једно и друго има своје рђаве стране, а једно и друго незано је с великим ризиком, — јер колико трговац мора да води рачуна о даљини пута т.ј. да ли жива живина може да издржи тај пут без оштећења по живот и без штете по организам, или заклана због даљине да се не кваре. — Још више мора да се обмисли на укусу потрошача, који је у свакој врсти трговине од преусудног значаја. Некусава трговац, који добро рачуна и свој живот од дуже времена обавља, знаће у том погледу да се определи и погодни правци, који ће бити од користи и по њега и по нашу младу живинарску трговину, која је тек у почетку развића.

Нама није овде намера, да нашим живинарским трговцима покажемо: на коме се тргу какав живина и у каквом стању извозне тражи, — то је ствар праксе и искуства, то је ствар трговца која се чине бави; ми хожемо овде нешто друго, хожемо да покажемо само начине, како треба заклану живину спремати за извоз и како живину у живом стању треба на удаљене тргове слаати.

* * *

Први услов за успешно трговње закланом живином јесте, да живина која се у таквом стању шаље, буде ако не потпуно угодна, а она подутројена али животно жива, онако како је од себика кулава и како је наши трговци најчешће шаљу. Причајемо, да њих вршила живина једино стаје, али уверени смо и у то, да многа рђава прадлава са њом, на била она у живом или закланом стању. И није никакво чудо што наши трговци нису могли даље да продру од Петте и слани на то да српском живином хране испитачки знала, а мајорска живина да иде у Лондон!.

Други услов јесте знати у којој старости живину и у каквом стању треба слаати. У Немачкој и Белгији раде овако:

Пролетне и ране пилеће, или како их Немци зову *самбурице* пилеће, шаљу подутројене и заклане.

Младе пилеће од 5—7 месеци доносе на трг, по месецима, живе, а ако то није могуће онда заклане и очуване јер их у овом стању транспорт и пошљама долази много јевтиније него кад их живе шаљу.

Утојене пилеће, такозване *ауларце* (биролске), обично шаљу заклане, и очуване, како би се купац и сам уверио о гојаности пилета које купује.

Старију живину шаљу увек угодну и заклану; наравно у том случају — кад је дотични трг удаљен.

1. **Млаве живине.** — Код нас кољу живину на тај начин, што јој ножем потпуно отсеку врат — обезглаве је, или пак оставе главу да на кожану виси. Са здравственог гледишта овај је начин најбољи, јер се једино овде постиже да крв потпуно из тела испури, али он се може само онако примењивати, где се живина жива на трг извози, жива купује и по главу одмах тропи. При опремању живине за извоз мораже друге начине главу употребити, јер за заклану живину, како се код нас коље, сумњано да би нашла купаца у иностранству!

За овај циљ у страним земљама коље се живина на два начина. Први се начин састоји у овом: једним уским отпирим премоком преко се обе артерије (вратне жило) на врату, и услед крвоточења живина умире, одмах се по том обеси гла-

воу на низе, како би крв што боље на тела испурила и тим је калме спречио. Једина је мана овог првог начина, што оне ране на врату остају да излазе, на које потрошача тужаљиво и перадо гледају, па према томе такву живину не баш радо купује.

На други начин клање врши се овако, на име: отпирим врхом једног ножа са два сечина пробију се некако толико да врх протре у мозак, затим се живина, као и код првог начина, ухвати за ногу и обеси главоу на низе да крв боље испури. Да ли на тај начин довољно крви потече, то је питање. Сабел вели: „да и поред оних одржаних рана на врату живине, први начин треба применити друго“.

Пошто се живина закладе и крв поседа тако да нема више да цури, ране се на врату исперу и одмах отпоче са чување перја.

На овом месту да нешто поменемо што смо заборавили казати. Најбоље на једно 12 сати пре главоу по треба живину неким хранити, како би гува и желудац за време главоу и чишћења били празни. Најбоље је ан то загарити је у калну праву шуну, где неће коби наћи никакву храну за јело.

Чување перја. — Чим живина не покаже више никакве знаке живота, треба перје, још док се тело није охладило, очуати; ако се остави да се живина охлади, онда је врло тешко очуати перје са ове, јер се тада са перјем и кожа почне да охади. Чување треба да се врши опрезно, захватити треба по неколико пера како не би коју озадили. Што се живина брајкљавије куца, што кожа има више пошеда и што је тело чистије од навира и длачица, које накладоу изаћу. — Углавном је већа вредност заклане живине и угодније се брже и лакше продаје.

Главу и горњи део врата треба оставити неочуване, прво на разложа, што је врло тешко и заматно очувати перје са ње, а друго да види купац какве је расе живина и да се оне ране на врату имају чине закључати.

Чишћење утробе. — На неким местима чисте утробу одмах чим се пиле закладе т.ј. још док се неочува. Овај начин, и ако је по гледају и пракси пријемљив, није за препоруку, боље је да се то остави пошто се живина очува. Заклава живина, код које је крв потпуно испурила и утроба брајкљиво очишћена, дуго времена остаје употребљива за јело; наспротно код живине са неплаћеном утробом, црева, желудац, као и остали унутрашњи органи, брзо пролазе у трулеж, услед чега месо добије одржан мириз и укус.

Вађење утробе ноже се на два начина извршити, или да се трбух од главе на више расвери, који је начин код нас најчешћи, или просто без парала изаући утробу кроз чмар. Први начин није потребно ошкетати, јер све нише донадемо лако чисте живину. — Код другог начина поступа се овако: протури се прет кроз чмар у додело црева, изауче се исто напоље и пречеће око прета; крај од пресеког црева мора се чврсто држати, да не би се живином у утробу увукао; затим се црево покла и најважно вуће напоље, за којим и остала утроба изаши постепено; кад је утроба толико изашла да је дошло до дигестиве, црево се одвоје а остали органи остају унутра. Овај начин чишћења је бољи од првог, јер даје леп изглед живини и што је најважније овде није потребно уништити трбушни прорез, као код првог начина.

Да не би се трбух увукао, после извађења дела утробе, и да би закланој живини дали што приједнији изглед и лепши облик за око, увече се у трбух уклабува чиста артија, која одражава облику трбуха и уопште целог тела.

Пошто се утроба изади и трбух артијом испуни, тело се за тим лако опере хладном водом, осути и да такав облик какав треба као роба за продају да има.

На страни ургована сусрећемо два облика код заклане живине: *Дугуласт* и *Аволат*. Дугуласт или ваљакет облик, као под бриселских пулардија (Poulardes de Bresse), постизава се, кад се ноге притиску на грудну кост грбачу, и цело тело обмота једном караном и затим остави у тој положају навешо време док се тело не уочи и не задржи тај облик; живина се после тога омота. *Плолат* облик се добија кад се грудна кост притисне а ноге причврсте капаком са стране тела и у тој положају такође остави као и горе док се тело не уочи; кад ово напусти капак се одвезе и живина задржи жељени облик. — У оба случаја глава и врат могу да остану у свом природном положају т.ј. да висе или да се под крилама завукну, пошто се претходно раме на врсту увуку чистом хартијом, како не би сукарицом, коју доцнијају на себе, праале тело.

Паковане. — Овако спрењена живина увота се свако парче за себе у по један чет табак артије и наслаже у дрвене сандуке, који не смеју имати никакве влажне рупе и пуцотине, кроз које би мусе улазиле и наплавке бивале, и тако шале на одређено место. Место сандука зими се могу употребити корпе са поклопцима, које су више практичније за овај циљ, јер се месо у њима, услед слободог притока ваздуха, дуже одржава.

* * *

Слање живих пилића на веће трове. — При слању живих пилића прво на шта треба највише пажњу обратити, то је: да имају у пут довољно ваздуха — да се не гуже. За тај циљ су најбоље корпе, чија је средина дугарома направљена од напнатог поређаних штапања или прџа, између којих је довољно остављено простора, да може ваздух без препрепе циркулисати кроз корпу. И нёд и поклопац корпу бити такође савршена од прџа. Унутрашњи простор корпе мора да је, како по велици, тако и по ширини, толико велика да може живина комотно стајати и лежати једна поред друге и при утајању не могућству да не буде у погнутом положају т.ј. да не додире главог поклопац. Више од 5—6 великих или 10 мањих пилића не треба да буду у једној корпи. Под корпе треба поставити сламо, како не би пилиће при лежњу прџе кудали. Ако се пилићи шљуко у хладном и мочарном врену, онда треба корпу са стране обави ретином платном, а поклопац оставити овако како је, дакле неокривен. Кад се транспортари врши на отвореним колима, онда са стране — с горње внице корпе треба оставити за једну шаку ширине непокривено, како би пилићи наглоде кроз непокривено место могли слободно гледати и забављати се на тог њиховог првом и последњег путовању.

Код вреноса, који не траје више од 36 сати, не треба davати никакву храну на путу. То време које пилићи да пренесу без икакве опасости, јер лишени слободе и овако затворени, они обично не једу, па их хранити. Такође ни воду им не треба davати јер се често суд са водом, при утоваривању и стоваривању, пролије и уморна цео нёд, услед чега живина бива осуђена да лежи на мокрој слами целим путем.

Пре во што се пилићи смејте у корпе, треба их добро зрнењем нахранити и водом напојити; сукрине, са хранењем не треба претеривати, јер се живина онда прејде и претовари, па се на путу дешавају веће случајеви оболевања на и кривања. Што их јаче треба нахранити од уобичајеног оброка. Ако ути траје више од 36 сати, онда треба угоревати са железничком угривом, на којој ће се ставишана живина имати хранити и појити. На путу је најбоље живину хранити пошпанним хлебом, који је по влажној добро испећен. У овом случају повоје живине је потпуно изашило, шта више штетно.

Зривом храном живину не треба вишешто на путу хранити.

Како одрасла пилидија, тако се и врло мали пилићи могу на прличну даљину сласти. Живинарник у Газбеу код Худана (у Француској) сласти пилиће од 2 дана старости. За ту сврху се сласти једним малим дрвеним сандуком, који има на једној страни врата за улачење и излачење. Врата се састоје из једног оштра са густом решетком од жиче. Унутра у сандуку на половина висине пилићи се такође једни окрив на које је лабаво наметан оштра, него кога се пилићи могу да захладе кад се хоће да загреју. Овај сандук савршен је у једној већи, него отворен, сандук, који служи ишако као простор за кретање и хранење и у који пилићи улазе кроз врата од решетке. Природно је, да се овај сандук на путу не сме бацати ни тумбати.

Д-р. У. М. С.

ПЧЕЛА КАО ДОМАЋА ЖИВОТИЊИЦА

Нова наблизу тако погодне земље, где би се гајење пчела са таквим успехом пришти могло, но што се то наши крајеви, са њихав плодним равнинама, испрецаганим рекама, потоцима и мочарина; са таласастим бреговина и бречкудица, покривеним разноврсним шумским дрвњем, шипрајком и житним медоносних биљем; са шитким долинама застрвеним цветним ливадица, и где су и сами прешви и каменјар обраси медоносних биљак, — што све даје обилну папу за пчеле — али нагледа, да се и гајење пчела иште тако кала пажња не показива, но што је то случај код нас.

А да је пчела од толике вредности, да би требало обилно око њеног гајења настати, за то нам служе примери других, великих и богатих народа, који су, и поред свега свога богатства, и многобројних извора смирних зарада и пчеларење на велику достојну длањави подигаи и у њему створили још један обилан извор својих прихода. Ми пак — не само што перадо принамо повисе у земљорадња, која је наш једини извор свију прихода, и не само што се у раду слабо усавршавамо, да би могли одолети врену, које нас тако јако потискује испред светске утаклице и прета, да будемо преглашени и уништени, — но се и не трудимо, да ма какву промену и поправку извршимо, и пчеларење, и поред овако боготаних прилика, потцењено и боготелешемо, а то нам у толико пре у повлазу не иде, што су се наши стари у многу јачој мери пчеларење бавили и у томе другим народима за пример служили.

Грех је то доиста велики, што толики медољан сох, толико недовољно благо пуштамо да нам пропада, за које би требало само четири амале, да га поште. Зато чујмо, шта нам каже стари српски писаник Филип Борђенић:

„Ја кад бих само имао такву трубу, да се свуда може чути, дупто бих у лу, да мој талк свакоме Србину кроз уно да ерца допре, да се чуства у њна пробуде и са раширеним русима и толики ерцем да приме тај велики дар од Бога, што је Бог испустио тако обдирно и човеку поклонио на велику његову асу. Орета велики толику земљу, имате толике ливаде где вам село расте, толики силни невољани цвет, — Бог нам оропана летине шале медољан росом, а швако хо да поштују ту хедану росу, него тако пропада. А и ти ерпавине што некаж ни лавна секо, само имаш своју пшуму и блаву, можеш и ти коју кошницу запатити, не треба да јој ерши и сејем, она ће ваља себи хедати“.

И то је једна благодат, коју нам је Бог у пчели дао, што се њом и укуи сиромаша може бацити, имајући од ње толику помоћ, да и поред све непањитне може има доста лепо живети. Код нас има много сиротиња, која, невајући где да заради ни оно, што је најпотребније за живот, проводи чевење дане, а тој сиротињи пчела би могла много помоћи; јер, у пчеларству може се бити и без пчела и меда, и без ствара и пастира; пошто се може са тако непањитним повлачњим средствима, да толико може и сваки сиромаш открити од својих уста, па у радњу узложити, или који рој одрадити, или наћи који одбегати у шуми рој па нам ударити тежељ пчелареве; а и у најбојој градинци близу куће имаће се лако простора за спештај неколико кошница. Нагладавати се могу допозачно, али о пчели може водити рачуна какав старац, старица, или некоћан члан породице, који и нику за друге тежељ пчелареве радује. — Зато, гајење ово право користно животињског треба обилно прихватаати, тва пре, што нас па то и саме наше прилике упућују.

Наше кривоти, планинске крајеве, где радије земље има мало, а землорадна обрађена и упрошћена, засадила је рука Божја обилато разноврсним дивним биљкама, чији пристоји пашу „недљавно росом“ и тим и те негодне крајеве чине родним и по станованости њихово поришам, само што ми не умемо да прихватамо тај „велики дар од Бога“. По тим нашим крајевима влада сиромаштво и оскудица, јер им земља у ратаршину усевима не даје оноликог и онаког прихода, као што могу дати пчелне и за културу пољевне равине. Пчелареве нас овде може тај недостатак надокнадити, јер је допозачно, да пчеларство буде успешна оиде, где се ратарство у јатој мери не може ширити. Код би, дакле, наши планински, а нарочито они из југо-источног дела Србије, отворили овакво поглед на своје дому, а око гајења пчела живо настали, претстало би и умнашало би оно мушеничко одлакање по пчелачаба у туђину, који се само туђин подиже и богати, а ми постајемо негде слуге и најамници. Треба избити из главе, да се овде, где кукуруз и пшеница не може добро успевати, не да живети; јер се ти крајеве удесни за друге пчелареве грање, па на њих треба већу пажњу и обрађати. По нашим крајевима има сјајног дивних трава, које нам преко пчела могу силно бити пружити, у шта неће нико посушати, који је, на и јединшту само, живо прилике уверити се, у какве су дивно шаренило билно ти наши крајеве обучени. И кад се у другој свету има разлога и рачуна засејати читаве и за сваку културу погодне просторе некакуто биљак за пчелину пашу, онако као што им пшеницу па луце и траву за мариу сејемо, — зашто се ми не би могли послужити овим готовим благом, што нам им наши крајеве, где смо животом везани, тако обилно дају?! Како ли нас наша неуваљаност и нехату проналазати вода! а ми и не помислимо, да јој се из чедусти отмено; из досад реченога нам видимо један ситуван пчелар, како би се донета много помошци. И како мене спребе, када би сваки наш планинац хтео поред појате за оно мало стого и пчелински подићи, који му ни близу толико посла не би дивно као стока негова, а који би ни сигурно приходе удвојио и утројио, и... о, та има ли тога, како ће срце јаче закучати, на да и тако што себи зажежи?..

И сваки ратар, или човек од другог пчелског занемаша, који поред своје куће и градинци осива ради големе користи, дивних наслада и ради свега онага, чиме градинци може бити од огромног штација на живот кућана, здраву греша, ако у шој, као што се наши стари радаци, и пчеле не дола. Твме он себи спрећује најшину душевну насладу, а за поља и више прихода губи из градинце. Све и да је најшеститје уређена једна градинца, све да је на уређење њено узложена

и јака вода и ревностна труд, ако у њеном једном углу не можемо видети кошница, из којих ће се умишана дуба предних пчелцаја разлагати и окривљавати је, изгледаће нам, као да тој градинци још нешто треба, да је плодотвора и недовољна. Кошнице су са пчелима, дакле, најшеститје украс сваке градинце, а пчела је за свакога право корисна донаша животињана.

Ми за пчелу кажемо, да је то право корисна донаша животињана и препоручујемо је нарочито сиротињам пчелареве предивна стого, што за почетак не треба савро никакног капиталца, а сад је у рад, да и разлога дамо за којих о пчели таква којам имамо и због чега пчелареве од такног значаја дижемо. То пак учинити толико нам лакше знад, што је свакоме лако појмити колико ваљет свакако стаје једна кошница са пчелима. Он сав у докозници испете од пруба или пашта кошницу, рој му се пусти, он га узхвати, у кошницу смести и летве на склоњено место — и то је све; тај му се пак рој до јерени толико „напоји“, да, ако га па продају ханесе, може за њ узећи 6—10 дина, а то му долази као чиста зарада, управо као пошод. Уз то свака кошница у пролеће, може пустивати 2—3 па и 4 роја, и кад знамо, да нас, на колико ројева било, никаква савро трошна не стају, можемо тек схватити колика ту добит дожи; а то нам ишо време покажује, како се лако и на кратко време може до великог броја кошница доћи. Од једне кошнице, кућљене у пролеће једне године, може се на крају друге године имати 8—12 пуних кошница, и ако ово за ту кошницу дати 10 дина, оне сад претстављају вредност од 120 дина.

Али не рачунамо ми од пчела само ту корист, што ројеви или њихово производо можемо продати и тиме своје приходе увећати. Пчела нам даје мед и восак; восак наша кривотишма служи за „увеличавање славе Божје“, мед је изврвна храна људска, и обоје су добар кућљени лек. Стога ни у тим прозивцима не гледамо само тржишту роју, но и једно средство за подшрење прешних домаћих потреба; шта више значајнија је по нас њихова кућљена употреба, него ли велика продајна вредност.

Без пчелинског воска не би правослашни Срби могли ни једну кошницу Богу отинати, ни један славски колум претести, ни једно крштење или оноло свршети, јер он „облику свећа служи за увеличавање славе Божје“; зато наш народ и каже: „без пчеле ни родити се ни умрети“.

И вредност меда као хране за нас је значајна, кад знамо, како се наш народ јакљиво храни. Он преко лета, када је највећа ора пољским радницима, и нема време хране; јер храна од шипрке, лука, краставаца и ширета којом се тада хране и шире храна; то је само колико да живот остане, а никакву снагу не даје. А колико би се сиротиња помогла у истрани када би пчеле држале, кад знамо да је мед лако и снажна храна и кад знамо, да сваки може пчеле држати и мед за свакодневну потребу имати?!

У потврду тога пак, да је мед изврвна храна људска, па шта више и доказан лек, да наведемо реча нашет најваљ-служитије пчеларског писца проф. Јована Живонобли, јер сами леши не би могли казати, — он каже: „Мед није природан продукт, он се не налази у цицкјету и оно течност што се налази у цицкјету није мед, него је шећор тршчани. Та течност у цицкјету коју ми називамо медљавим соком (нектаром), кад се помеша са пљувачком у жлездама пчелинши, у којој има и отрова пчелинског, извертеје се у мед, који се тада састоји из воћнога и грешњинога шећера. Мед је дилте органски продукт и стога што се састоји из воћнога и грешњинога шећера држи се као чист угљени хидрат и служи, ако и не

isključivo, kao sredstvo za respiraciju i za stvaranje toplaine u dostiženju u tijelo prvica oksigen u se, te se tajek deon u uspešnoj kiseloini i vodu u postaje izvor utranjivoj toplaini. Tajek veš samo što med stvara toplainu u tijelu čovečjem u poduivre disanje snatira se kao osobita hrana za tijelo čoveče. A osobita je hrana med i stoga, što se on sastoji od veštağa i grožđanoga šešera i što tijelo čoveče samo takav šešer (grožđana i volina) prima u se i što se samo takav šešer može asimilovati tijelu čovečjemu.... Svi drugi šešeri ispare želudaju čoveču, jer se tekmo svarju, a med ne može kvartiti, jer je veš svaren, i najslabiji želudaci, koji veš ne prijavu nikakvu hranu, podnose med, jer je on savršena hrana i odmah prolazi u krvi... On (med) utiče i na drugu hranu, da se prije svara. Zato treba med da zamjenji šešer u onijem jelniku, koja se šešerom zaslađuju... Ali kemija je namla još nešto u medu, što mu daje snagu lekovitu i što ga još vešm uzvišava nad svakom hranom. U medu ima hranilne kiseloina, ima otrova ičestihoga, koji mu daje snagu lekovitu. Hranilna kiseloina ima otrov ičestihoga ima antiseptičku snagu, te utištuje razne gljivice i bakterije, koji su izvor mnogih bolesti. (Mrazija kiseloina u medu to je ono što nas u trgu šalje kad ga jedemo).... Ali lekovitost meda leži i u većihog eteričnog ležjanima, koje se sastoje iz najizmeknutijeh sookova različitah biljaka. Ta eterična ležjana u medu čine med lekovitah, utiču na brzo svarenje, drže želudacu u redu i otklanjaju bolesti, kojekakve u neku, osobito krijevne bolesti i koji nemaju dosta krvi, a čine med osobitom hranom, koja daje toplainu tijelu i poduivre disanje. Osobito skrovelost nahije u medu osobitu hranu, koja će podići i krijeviti tijelo nekoga...."

Eto kakvu hranu u medu može savaj imati, samo treba ičela gajiti. I sad nek nam se kaže da nemaju razloga, kad pčele preproučuju našim poljoprivrednicima, naročito onima spiritolijeg staja. Tu vidimo još i opravdan razlog zašto je slavni nekakvi ičestihog velikim, *Berlesim*, za ičela kazao da su „spiritolijeg stado“. I onaj koji im nedla svoje zivlje nema može radi svega naprad ponovot ičela držati i imati velike koriste: „ičela nek ljeti no tušem noau i domu, no tušem vrtu u voću“ i sabira medljani sok i sobi i svoje glad. „Ali, je li to Bogu ugodno u tušoj svojnici na taj način snivati, što će se sa tušah imanja tako korist vuži?“ — pitaje, kojda, nego; no, neka će ne buni plemenita duša, jer ičela prolektaju s cvega na cveč ne samo što iz čašnica vixonih sabira medljani sok, no čini i da ti cvetovni plodove zametu; kruševih i preproučiv pravak cvegnja, koji je za otkloje kvitova potrebni, ona je posrednik tove zametku: — i tako se ičela odajuje budi i ičelar svoje „bliznjemu“ za dati medljani sok.

Mi lešo o tom otkloju cvegnja preko ičela da savdemo reč naprad spomoutot ičela imame; evo šta on kaže o toj vedlančevnoj radnji ičelinoj:

„Ičelina treba da smo zahvalni, što uzvikaju u letoviti raznovrsnoga cvegnja kad izlažemo u svoje vrtove; ičelama treba da zahvalimo, što nas u otrovina, na livadama, u šumama obasnuju balazamski mirisi raznovrsnih biljaka.... Jest ičela ne može biti bez biljke, a biljka ne može biti bez ičela.“ A iz drugom mestu: „Preputara je Tvorac tako odredio, da gdekoje biljke ne mogu ploda nikamo dovesti gde nema ičela, jer se jedino samo preko njih mogu oploditi. Ili ne samo gdekoje biljke, nego i ušitne iše biljke i sva drveća kad je kinovito za preje cvegnja ne mogu se oploditi drugje, nego preko ičela.“

Prema tove rodnoet će voljaka i usova oide biti veša, gde se ičela u vešoj mjeri gajiti, — i to je druga, posredna

korist od pčela, koja kad bi se u rajuč ispisala nadmašila bi i samu korist u medu i vošku, radi koje se ičela uzvikoval i gajiti. Pa i kad bi samo tu korist od ičela ičela ičela bi bilo vrlo potrebno gajiti je, — jer se tu top vidi, kolika blagotet Božja u ičelima za ljude leži.

Gde je nek velika moralna korist, koju od pčela imamo! To i samo Ša. Nisko kaže: „ljonitice! ili ičela i provotir kako je kređa i kako su dlanca dela meda. Išne proizvode upotrebljavaju parnici i prostani za zdravlje i lek. Vu žube sni i ponutju, ma da je nekohoga snigom, ali je nudromju uzvišena“. Doketa, savski se čovek lika od ovog malenog stvora, ičelade, mnogom čeku naučiti. Išen život i veš rad gone nas, da pesniku Zmaju moramo verovati kad kaže, da ičela „pišuje od svetja onoga“, no da ih je Bog, kao primer vrednoe, reda, čistote, čuvarenosti, ljubavi naspram doma i nepokuljene poselosti, poslao jedino „ljudima na gdađaje“. Ičela je uzor vrednoe; ona ne zna za uzor, za otu i tutu, i u stvaru je da, svojih umerenih životov, besprekorah redom u komnija, ičedlančevnoj, uzornog čtetoga, poštovalno zajednice i starijah, odanoju naspram svoje komnije, strdelančevnoj i drugah svojim osobinama, — zadobije srce posmatrača, da o svemu tove razmišlja, da po osobine ičelaine primeni na svoj život i da radom u poštovalno svojim velom primere sleduje. Bavešni se oko ičela u posmatranju njihov rad čovek se tako usavrava, umerka i uzvikotja, da zabravljaju sve terete života, gadi se rvanah navika i strasti; na mu se prokto da kivi, da radi, a dušom mu oklada svoikojevo, mir i.... sreća.

Naš narod ne živi najboljah moralnih životov, on predla granice umerenosti, a porod sve nemastine i osudine ođaje se rzeskom i luksuzu, sklon je ičju i drugim strastima, komi su njoga ođavita ugravena i njoga porodice uprovaljene; dale, sebacan je, često puta neče da ponutje tušu svojnici, ne uče da neki blagotet zajednice i udruživanja, nekah one toplaine, koja bi ga podgrnela u ljubavi naspram svoga doma, svojih uđivanja i bližnjih svojih, često je neradan i nepreduziman i sklon svoikojakim nekupenim i porocima. A prijatelost ičelino sa čovekom sve to žane i opladne može da ugnja i nekorični, te prema tove liko je pojmiti, kakav bi se rezultat postajao, kad bi se ičelarene kod nas odonojalo onako, kao što može i kao što treba da bude, kad znamo „da snla i savta jednoga naroda ne leži u bajnostima, nego u plemenitosti duše i vrlinama građanskim“.

*

Ičela nam je, dakle, jedan vrlo obilnat i izdahan izvor leše i vještine zarade; ona nam daje zdravu savnju i laku hranu, kojoj možemo imati zdravlje popraniti i snagu podići, tim pre što se ni nedovoljno i žalosno hranimo; nemo posredstvo čini, da su nam voške i usovi rodiljni i prema tove ču i kako korpicnja; ona je od golezog utištaja na našu narav, jer nas tuštuje na nekuzoran rad, besprekoran rad, sklada od strasti, koje nam ruše imanje, ugled, svoikojevo i sreću, a usajuje ljubav naspram svoga doma, svoga rada i svoga bližnjega; ona nam otkriva njoga tajne, koje čine, da bože upoznajo i savajamo prirodju u nojoj živinjo, i.... ona nam doneta njoga daje, da čovek sa vesnikah usklikom mjeri reka: „e na dotle a kuda veš više!“ da ne zna šta bi još od ne žalosti mogao, tim pre, što najta nemo, što bi se moglo nazvati nekuznom životom. — Ona ne napruga zrelo voše i grožđe i ne kvartir ga, no sa ispušajoga i od osnca i drugoga čveš napragnenoga zivljenja kuši ovaj savski sok, koji bi ičturno i imaje na štetu i rastur otkinuo.

Zato, poljoprivredniche, koji vi sobi dobra rad, priini ičelu savredno i savajati je! Ona će tebi sve dokle si živi

на корист služiti: podizati tvoje žvono stave i potkrep-
lavati te u vrljivima potrebnim za spokojan i miran život;
ne na samo to, no i kad kuđe posledaj čas, te kad ti duša
ostavi „gršno todo,“ pred nom Će — a u oblaku mirisnog
vlaka sa poštajnice — prihvati „zlađana tpečaja“

„Da joj kaže putu u nebesa,
U pliske raja Božjega!“

P. Anđelovski

НЕКРОЛОГ

† МИЛАН Ј. ВАЈИЋ

ХЕМИЧАР МИНИСТАРСТА НАРОДНЕ ПРИВРЕДЕ

5 октобра у 12 часова у подне за нас је склопио очи
и своју елегантну душу предао Свеветојх предцима, неуморни
искрени, ревниши и одан члан Српскога Полупривреднога
Друштва и одлични сарадник „Техаса“ Милан Ј. Вајић,
агркултурни хемичар. Под утицајима прве жалости, и ако
ско свешти тешиог и ненапокијог губитка, ми не можемо
издавати колико смо потрешени његовом преравом смрћу; не
можемо ни издавати ни бледу сланку зрелог његовог живота;
не можемо — јер се то не да у неколико редака изрећи;
јер се рад једнога Вајића не може окарактерисати са неко-
лико обичних речи; јер се само једно може рећи: будућност,
врло блиска будућност полазиће нам ко је и кагаз је рад-
ник био покојни Вајић и како ће се тај губитак тешико осетити!

„Техас,“ у чијим је ступцима излазило доста оригинал-
них радова покојникових, који су онемо једином полуприв-
редном листу служили на част, не може а да не ожални и он
оплаче свога вреднога сарадника; не може а да не зажели
на несретну судбу која Вајића, вредног, часног, искреног и
до самонегоревала свесног чиновника, узор другга пријатеља
— тако рано покоси, остави да за њим већно жали тужна
му ступица са два сирочета, сви другови и пријатељи и сви
удружења у којима је он био живи, неуморни и самостал
радеши, али и општар критичар, чије критике вагда беху уносне,
смишљене и на корист удружења.

Прва застава постављена на дому Српског Полупривред-
ног Друштва била је само видан знак ушмеха у гомејој жа-
лости за покојни Вајић. Чланови друштва идуко су
осетили ненапокијог губитак. „Техас,“ застава Српског По-
лупривредног Друштва, најчаше је погођена. Из реда његових
сарадника рано се издвојио и заменио инвиташи овај свет
болним небезам, један сарадник, који, слободно хожемо рећи,
нема заменика у Србији. Јесте. Покојни Вајић био је једини
члан агркултурни хемичар. Српски и душома одан томе по-
зиву, он није у државној служби постигао оно, што би, стипе
нема, постигао, да је остао у којој Средној Школи. Није
успео ни пуних осам година ухватио службе да састави; није
успео да дотера даље од хемичара IV класе, није успео да
се каквим видним знаком одликује његов тежак, напоран али
користан рад; није успео да стекне мласу пријатеља; није успео
да обезбеди породицу; није успео да се ветакне у друштво —
да све то покојник и много што шта друго није успео али
је, као мрљав, предао, савесно, поштом и испралава чиновник
и одличан стручњак успео да у својој ступици за кратко време
уради толико, да се потпуно мирно и без никаквог претерива-
ња може рећи: Он је достојно одужио свој дуг држави и
народу која га је 3½ године на страни школовао! Његови
радони, од којих један добар део није публиковао, а које је

он оставио у аманет једноме својме другу да их публикује, од
поши су великог значаја и трајне научне вредности.

Да није сврт учинила крај животова овако неуморнога ра-
дешика, уверени смо, да би Вајић видео остареле жеље, које
су му требале и ногде и раније да буду испуњене; а шта би тек
имали од покојника да очекујемо, који није давао да му се наре-
ђује да ради, но је сам ах се стварно и сувише посла, које је
најзад и подметао неуморно радећи, но може се узртак издати.

Пош. Вајић је душома своим силниом своје мла-
дићеве патриотске душе, и он је заслужо да му доделимо:

„Лала ти, драги покојниче, била грудва српске земље коју
су искрено љубио и за коју си искрено и поштово радко!“

Покојни Вајић, био је одан своим својом дубавау Пољској
Привреда, био је искрен пријатељ и самостал Српског По-
лупривредног Друштва, за шта је почаснован и бираним у
Друштвено Управу — и заслужо је да му се од стране
декларација и Српског Полупривредног Друштва искрено и
с болом у души доделимо:

„Вога да те прости пријатељу и редовни члане Српског
Полупривредног Друштва!“

Покојни Вајић био је нерадожан, искрен, одан и одли-
чан друг пријатељ — заслужо је да му пријатељи и дру-
гови доделимо:

„Мир неволу твојо, добри друге!“

Покојни Вајић био је вредан сарадник „Техаса“, и он,
пратијајући се са својим незаменљивим сарадником, тужно му
доказује:

„Збогом, драги сарадничче! Збогом! Бог нека ти да рајско
засеље! Бог нека утешит твоју јеру и твоју несприштну децину!
Бог нека их шитит и чува, јер си ти то заслужо не учини
никоме издати на као на овоже свету!“

Вечна ти памјат!

6 октобра у 2½ часа по подне насеше редбна покој-
ников дозвек и прелу се тужан спривод од стана покојниковог.
Сви они који ма и најмање познаваху врлог покојника; сви
они који цени рад и марљивост и самостал у служби и као
оне — нећунали су се да одају последу почаст пош. Вајићу.
У очима свих блистале су се ступе жалоснице, а до два срца
продирала је и парала туговица тужно љубе покојникове.
Није било човека који ступе није чуство. Такав је покојник
био, да се искрено жалити морао. Сироман, тих, повучен и
одан својме послу делота века, па му је био и скрпан спривод,
без великог спољашњег сјаја, али за то до диврљиво тужан,
а одличан по многобројним представницима свих редова грађанства.
Сам Министар Народне Привреде приретево испретево је
погребу и таке је видно показало колико је ценно покојника
и његов рад. Ректор Универзитета испретево је свога одлич-
нога ђака и асистента до вечне куће. Председник Београдске
Општине испретево је врсног грађанина града Београда и од-
личнога хемичара, који је и општину својим радоницима издужио.
Српско Хемичко Друштво, Српско Полупривредно Друштво,
Министарство Народне Привреде, Трговачко Удружење и Бео-
градска Трговачка Омладина, студенти хемиче — беху заступ-
љени већном својих чланова. Онемо је било у Саборној
Цркви. У врлму утеше дозвек другог покојниковог хемичари,
а по српшеном онему изнесоме га чиновници Министарства
Народне Привреде — разних струга — са начелником одељења
за пољску привреду и ветеринарство.

Пред црком с врлим покојником опретево се његов друг,
професор Никола Рапојевић оваим говором:

Мени се срце смеже кад ово више, обзави ме бол у души. За вољу моју говориш. Али ја морам говорити за то што је Вајић у данаша тежки болести волео да му одлази и да га разговори.

Шта да кажем? Саломљена снага једног срцевога сокола! То видимо још за живота, па ипак не изгубимо и последњи прачак наде. Али када се помти свест, он се склонише — оне очи којима ништа не моташе изаћи — узгукну за сваки онај весели глас, и када престаде дивље, наста шиха и јук свих нас.

Природа још није довршила своје. Та нота природе којој је Вајић проузгављао је посветио цео свој живот. Она ће, ипак, бити без икаквих болова, по својим законима да изнеси тежеле остатке, и да их чисто прими. Али не да их задрки за себе, јер природа није самогача, него да их дарује живим бићима, у којима ће се онег исповишати у сличној новој форми. Тако природо ради. Она непрекидно даје и одзима. И тешико сваком оном ко не уме да цени њене благодети када их даје. Треба бити срећан па умети уживати њезине благодети. То се зове срећа. Вајић није имао те среће, или шао што је толико мало имао среће у целом свом животу. Ужрети у најбољим годинама, у својој мушкој снази, оставити за собом жену и двоје мале деце да им буде и отац и мајка, јесте права несрећа. Али је то у исто време и губитак, који нам повећава и ипак велики друштвени дефицит.

Вајић је по струци био агрокултурни хемичар. За тај позив се спремао 7½ год., 4 на одмашљивој нашој Великој Школи, и 3½, на страни. Управо толико радио је самостално на привнеси хемије код нас. За тих других 7½ година Вајић је у службу хемичара Министарства Народне Привреде уредио хемиску лабораторију, која код нас важи као најреферанца, а ипак у стручној кругу да стојеће репутацију нашег најбољег хемичара аналитичара. Питања о вишим животима и варијанца јесу прва која су му привукла пажњу. Пуно 2 године радио је на томе и научне резултате заједно с проучионом збирком изложио је наше Министарство Привреде на последњој наредној изложби. Тај рад који је с осталим уретио Србију у културно дело, дошло је Вајићу међу којим га је одмашљиво Народног Одбор. Вајић је с вољом проузгавио и остала питања из пољске привреде, а токо исто и из сточарства, нарочито из нашег јавкарства. Мање је расправљао о свакој томе објављивао у *Привредном* и *Полопривредном Гласнику*, *Тежак* и *Полопривредном Колосидру*, а већи део је остао у рукопису да се по његовој жељи објави после смрти. Пре 2 године Вајић је учествовао расправом о српским рачајама на Конгресу хемичара у Берлину. А питања о вештачкој ђубрети и ђубрени код нас пратио је са живим интересом али без учешћа бар не у данашу директине. С тога не, што се није слагао с научном мисли се ово изводи код нас.

Вајић није доказао да се оствари његова жеља: устаниће земљини пољопривредној станици, на коме би се шиојали одреди и контролисали резултати до којих се могло доћи у лабораторији. Њему је смрт, за коју је у последње време био свестан да мора наступити, утицало толико пава што је веровно да је настало време када се више повлања пажње нашој пољопривреди, и када би му се могла остварити замисао о општини пољана.

Вајићу није недостајало знања, дара, воље и енергије за рад, али је недостало у успешности. Присуственог свакоме, с највећим пријатељством и искреношћу, учињено је те су хитне леце Вајићине идеје продирале али не под његовим именом; а отворена борба против људи с научним заблудама допринела је исто Вајићу је бројно на прете једно руже и одузима, а среће надалеко само у доњем животу.

То куче доноси мирно у гроб. Јер си умро као свистаки чиновник и поштар човек.

Вечна ти пакјат. Бог да ти душу прости!

На „Теразијама“ — где се одваја пут за Ново Гребље — опростио се с покојником омиа дивљанин говором амалнирани студент хемије г. Јежић:

Тужно Запе!

Угаси се још један живот!

На вољу наших хемиских радова нестане нам једног од највериднијих и најревноснијих наших раденика. — Млад, тек

што се бдио, са пуно идеала и спреме, на хемиске послове, сува га тешико бљави, и после неколико месеци, као га, где очекује последње пошто своје родбине, пријатеља и другова.

Под утицајем овако тежког губитака, помогуће је искалати, шта сви у хемичару Вајићу, и овако слаба ерикса хемиска наука и индустрија испирају у хладни гроб; помогуће је доволно изапати његову вредноћу и пригошћу, његову тачност и спрему у својим пословима.

Хемичар Вајић умро је да, за тако кратко време свога службовања од 7 година, стекао глас наших најбољих хемичара, и постао пример свесном и спремног чиновника, а углав свјуд студента хемије, и оних који су долазали с њиме у додир, и оних који су о њему само слушали.

С тога се и м. студенти хемије, придржавају овог тужног забору, да се на њом месту захвално раденику и да му поздравимо:

Вечнаја пакјат!

Бог да му душу прости!

Многобројни пријатеља и поштоваоци доброга покојника, отаратили су његове земље отацке до Новог Гребља, где је хладна рака примила измучено тело једног у истих вреднога своје послуге потпуно оданог, свеснога и поштовнога човека, државног чиновника и одличног стручњака.

Последње сузе капање, последња жртвачна пезма тужно забрјаја, и епитетине тело покојника Вајића у хладни гроб са угашеном:

Бог да те прости и вечна ти пакјат, добри наш Вајићу! На хладот, рано се угр'о али си оставио свето спомен међу друговама, пријатељима и поштоваоцима, који тек сад осећају шта су у теби изгубили.

Слава ти и вечни помен!

БЕЛЕШКЕ

Неколико напомена о номи ливада. — Да ливаде треба обилно неговати ако жељимо да с њих средино не само доста но и доброга, хвалнога и мирнога сена, биће познато свакоме земљорадинку, јер је о пеза ливада сваке године у „Тежак“ писано. Овога приликом хоћемо поново да обратимо пажњу земљорадинку на извесне радове, које на ливади треба да предузме, на да буде сигуран да ће до године имати довољно и доброга сена. Те се напомене састоје углавном у ономе:

1. Увек треба растурати пртљачке и правинаке ваја се на ливади доволно појавили; штење прити, камење склавати и све друге предмете, који су случајно на ливаду дошли, а сметају развитку ливадских трава.

2. Све штење и нарочито отровне биљке, ваља с ливади испоревати. Нарочито не треба допустити да се жакоњава на ливади шири. Њу треба слабијати и сваки чисти ливаду од ње. То се и најбоље и најбрже и најлакше постиже кад се ливада с *аролеа* добро подрпа добрим ливадским дрљачма.

Аралеа ливада с *аролеа* не само да се штења жакоњива уштината а односи с ливаде, но се потпомаже и брао најредроване ливадских трава дробљеним земљаним и разрипањем земљане коре.

3. На *бубрене* ливада треба нарочиту пажњу обратити. Стајско ђубре није за ђубрене ливада. Оно треба да се чува у килине да се ђубре илве. За ђубрене ливада много је боља шпестевина, пешанац (бувалит, кохност), који је најодличније ђубре за ливаде, барски пшав, квалтер, итд.

Од вештачких ђубрета за ђубрене ливада с великим успехом употребљана се брашно товасове згуре, али нега треба поделити са најинтимом али неколико дана док се пођубрати ливаду са шпествином. Оно вештачко ђубре треба само с *јесени* употребљавати, јер се оно тада брже раствара.

Ђубрене шпествином мора земљорадник употребити у свако доба године на свесни простота разлога, што шпествину не може целе године скупиати. Треба само показати на уму, да ливада не буде сувише влажна, јер тада и стока и кола чини штету, али тако исто ваља pazити да ливада не буде одвећ сува, јер и тада може бити врло великих штета. То штето настаја отуда, што се често шпествина не разблаже (ово треба увек унети) на штето узиче на ливаде траве својих јанин дејством. Вубрити шпествином треба увек тада, кад је дан мутан и кад се очекује киша.

4. Ливаде треба наводњавати, ако је то могуће, јер се отуда имају необично велике користи. Управо грех је да се ливаде не наводњавају где могућности на то има. Наводњавати се може у свако доба, само ако трава није сувише велика. Вода не доноси само хранљиве чистине земљи, но штети ливаде траве од хладноће, уништава наховану и коронско биле, уништава и удаљава штетне животиње (кишине, прве итд.) и, што је најславније за пољопривредника, ако је само положај ливаде повољан, највештиничије и најинтерније је ђубрити средство за ливаде.

Врста земље мења карактер дувана. — Земља која има велику количину натријум хлорида (NaCl) даје дуван који врло рђаво горж, без пријатног мириса, а оставља много пепела. Напротив томе, земља богата калијум-хлоридом (KCl) даје изварадан дуван.

Кијавица код кокошију, — може се илечити овако: смесити ју до толико простора а носне отворе казати дневно једнапут маслиновим сејтеком.

Вештачки лед — можемо на овај начин приправити у свако доба: у лонац налијемо 50 гр. воде а до те воде налијемо 100 гр. киселине сулфорне (пшаво не мешати воду у кљавину), тој мешавини додамо 30 гр. сулата содног. У ту смешу смесимо малу беханку суд а чистом водом, који добро затворимо, а такође и лонац покријемо поклопцем, затим неколико минута лонац промучајемо и вода у беханку суду следила се. Лонац са истом смешом можемо ипше пута употребити.

За голуовене као врло добра храна, — препоручује се: прекурава јечмена и од буповог жира.

Некад ноће крвава да води и по дужак врелену по телу, зато доволно је крваву правити у стаји близу бика. Ако се у том случају не дојави вода из парењак, дајмо јој $\frac{1}{2}$ хгр. угљавеног теста и то у вече. Према потреби употребити два а ипше пута.

Као врло добра храна за гуске и пловке, препоручује се: исоцпала крпа и рена. У води за ипше дивати исоцпалог дрвеног угља, јер то одлично дејствује на парење хране.

Врже клијање, постижемо ако намачимо семе у раствору од 145 гр. соли кухњевске у једном литру воде.

Да се пали коњ или во одмах дигно, затворити на носне отворе ружок или парењак, после чега за кратко време морају узгати.

Жир буков и растов, диврера је храна за живину. Осушен жир смељемо а добијемо брашно мешамо са осталим храном. Тим начиним убрако гођење а и исоје је доброг квалитета.

Осице у чеданику. — Позово је да су стрљени и осиде велики непријатељи пчела. Потпанише их ако пред кошицом налијемо чашу пшавеног са $\frac{1}{2}$ пшва а ресто мешајемо водом, у којој ће се пшавни гости надовати, биз икако штети не чедле, јер оне ипво не траве.

Г Л А С Н И К

Нов члан утемељач Српског Пољопривредног Друштва. — Господин Андрија Ђураковић, окружни маршир лекар у Бујорци, изведе се уписати за члана утемељача Српског Пољопривредног Друштва и улог од 100 динара положио наши Друштвенијој.

Захваљујући смо г. Ђураковићу, што и на овај начин жели да потпомогне рад Српског Пољопривредног Друштва, и желимо да се на њ угадеју сви они, који су у могућности да Друштвени чланови утемељачи постану и тиме помогну у раду Српског Пољопривредног Друштва, које нома године новчаним средствима на располагању, да би могло што јаче развити свој рад на корист свих српских земљорадника.

Пројект Закона о установљењу Фонда за ипквалу штета пострадалих земљорадника од града и Пројект Закона о обезбеђењу стоке — поднети су Народној Скупштини на решавање и о њима ће се јши у току овога скупштинског сазива донети решење.

Фабрика пшугова Руа, Сака у Лајцињу — Пшавицу. — Нашем земљораднику познати су одакни Сакови пшугови који се у горњој фабрици израђују. Пре кратки времена ипчињен је и продат и милијонити пшуг т.ј. фабрика је начинила један милијун пшугова и даље продужала рад. Под сажом фабриком има 6 хектара а до фабрике налази се огледно поље од 125 хектара, на коме се сваки парењак пшуг опроба и удеси, па тек онда продаје. Број чивовиња и радника ипнос сада 1200 душа, које сваки дан раде. Каталог ипаван у 12 језика и ипавље се у рашне земље.

У времену од 1859 до 1870 године направљено је само 3000 Сакових пшугова, до године 1880 порастао је број на 25.000, до 1890 на 250.000, до 1900 на 655.000 а сад прошао је 1.000.000 комада.

Године 1884 направљено је у овој фабрици 10.000 пшугова, 1890 — 30.000, 1899 — 70.000, 1903 — 93.000.

НОВЕ КЊИГЕ

**Годишња Главног Савеза Српских Земљорадничких За-
друга за 1904 годину.** — Издање Главног Савеза Српских
Земљорадничких Задруга. Свега четрдесет страна. Београд.
Штампао у Државној Штампарији Краљевине Србије 1905.
Велика омотача, стр. 90 и XXXIII. Цена 2 динара.

Годишњак Општине Града Београда за 1904 годину. —
Београд. Штампарија Д. Димитријевића, Иван-бегова улица
бр. 1. — 1905.

**Извешје о краљевском вишем господарском училишту и Ра-
тарици у Крижевцима за школску годину 1904—1905.** — У Кри-
жевцима 1905. Книготисаара Gust. Neuberg.

**Извештај о Алексиначкој Учитељској Школи за 1904 и
1905 школску годину.** — Средња Школска Управа. Алексинац
— Београд. Електрична Штампарија Тодора К. Наумовића 1905.

Serbien unter König Peter I. Von konsul *Heinz Bothmer*,
VII. Jahrgang des Jahrbuch des „Deutsch-Österreichischen Orient-
klubs“ „Der Orient“, 1905/06. Berlin — Charlottenburg, Weimarer-
strasse 33.

**Извештај о раду и о рачунима Српског Пољопривредног
Клуба.** Београд. Штампарија „Додатке Обрадовић“ (цика Лу-
бина ул. бр. 8). 1905 године. 8^о стр. 23.

ОБЗНАНЕ

Издавање пољних садница. — Управа Виноделско-
Воћарске Школе у Букову (код Неготина) почела је издавати
пољне саднице, украсно шибље и дрвцеће из свог расадника
од 10 октобра ове године.

Саднице се шаљу само на доплату или ваља новац унапред
послати.

Штампани ценовник са кратком поуком о гајењу пољних
сада се на захтев свакоме бесплатно, који пошаље поштанску
марку од 5 пара. За одговоре на питања треба послати такође
поштанску марку од 10 пара.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАС

Дат је у штампу и ускоро ће бити готов

ПОЉОПРИВРЕДНИ КАЛЕНДАР

ЗА 1906 ГОДИНУ

са овим садржајем:

I Календарски део.

II Чланци:

1. О плодороду у Србији — Д-р Милан З. Вујаковић.
2. Поправљање земље — Б. Д. Т.
3. Врелачна сејалица — Светозар Гајићковић.
4. Гајење кукуруза — Д-р Ур. М. С.
5. О гајењу промишља на основи најновијих искустава —
Д-р Ђ. Радић.
6. О неговању виноград док не стигне на род —
Вал. Н. Стојковић.
7. О производњи раног лопра — Б. Ж. Бошковић.
8. О чиншењу шинских судова — Лад. Сладковић.
9. Најважније напомене о неговању стоке — Милош С.
Радосављевић.
10. Јектика (сува болест — суочија — туберкулоза) —
Д-р Доб. Гер. Поповић.

III Болешне (пратке поуке).

IV Пољопривредне установе и удружења.

V Саобраћајне установе.

IV Додатак: панаџури у Србији; награде за напредније
начине рада; стечај за практичне пољопривредне поуке; де-
ловник пољопривредних алата и машина; српске пољоприв-
редне књиге и новине.

Шемањан Српског Пољопривредног Друштва.

* * *

Цена ће бити овомо Календару **0-50** динара комад, а може
се добити преко Српског Пољопривредног Друштва, државних
економија и у свима књижевницама у земљи.

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врте једног ступца по 10 пара дне.; од осталих кратких исписа по 15 пара од врте од ступца
Већим огласима: *Цела страна* 10 динара (10 круна аустр. вредности), *пола стране* 5 динара (5 круна аустриј-
ске вред.), *четврт стране* 2-50 динара (2-50 круна).

За оглашавање ишне пута, 10 од ето једитинице.

Преглед 29 и 30 броја „Тежак“. *Чланци:* Награђени налазачи на међународној светској изложби у Лијежу 1905 год.
— О љубреву зивада. — Рад правана. — Овде југоисточне Србије (са 2 слике). — Пријатељи воћака. — Како благајници
сеју и обрађују лив? — Ратарика (посма). — Практични савети за одгајиваче свиња. — Спремање задовољно живине за извоз и
слање живих вилића на воће дјалице. — Пчела као домаћа животињца. — *Покроје:* Ћ Милан Ј. Вајић, хонитвар Мини-
старства Народне Привреде. — *Белешке:* — *Гласник:* — *Ново писмо:* — *Опашто:* — *Књижевни огласи:* Пољопривредни Ка-
лендар за 1906 годину. — *Цена огласима:*

ИЗДАВАЈЕ ДЕСЕТОДНЕВНО
1, 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУТЕШЕ СЕ
СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО
У БЕОГРАДУ
ПРЕТПЛАТУ ПРЕМАЉЕ И СВЕ ПОШТЕ

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1868 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
НА ГОДИНУ 6 ЛИК. НА ОВАЈ ГОДИНЕ 3 ЛИК.
ЧЛАНОВИ ДРУШТВА, ЧЛАНОВИ СВИ ДРУШТА,
ПОДРУЖИЈА, ОСОБЕ, ШКОЛЕ, ВОЈСКЕ, СТУД.
КАРА, ЧЛАН. НАСТАВНИК. ПОЖАРИСКИ
ДРУШТЕ И ЧЛАНИ ПУТЕЖ ДОБРОТУ ЛИСТ У
ОМА КИТА, АКО ПОЖЕЛИ ПРИБАВИТИ
ЗА ЛИСТ ГОДИНУ.

ЗА ОШЕ СРБИЈУ
НА ГОД. 3 ЛИК. НА 4 СРБ. А. ДИ. ВО СРБ.
ПОДРУЖИЈА, ДРУЖИЈА И НАШОМ ЧЛАНОВ
КАО И СРБИЈА ЗЕМАЉСКИ ДРУШТЕ И ЧИ-
ТАНИЦИ. ПРЕД. ПИСМА И НАСТАВНИК ДО-
БРОТУ ЛИСТ ЗА С. СРБИЈ. НА 3 ЛИК. А
СРБИЈ. КАД. УЧЕНИЦИ НАШОМ КИТАМА И
КАД. СЕ. ПРИБАВИТИ КОД СВОЈ ДРУЖИЈА
ШКО. КОГА КА. ДИ. СЕ ЛИСТ СЛАТИ.

НА ОСНОВ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА
1909 ГОДИНЕ Ш 204 КРОЈСКО ДРУШТВО
ИМА ПОВЕЋЕ ПОВЛАСТИ.

Цена огласима наложена је на
последњу страну.

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво класике

Председник Д-Р МАРНО Т. ЛЕКО
НАСТАВНИК УЧЕНИК
НАСТАВНИК УЧЕНИК

Милош И. Лукић Беолик

Београдска бр. 48.

БРОЈ 31, 32 и 33.

У БЕОГРАДУ, 1. 10 и 20 НОВЕМБРА 1905 ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXXVI.

† ФРАЊА ВШЕТЕЧКА

ЧЛАН ОСНОВАЧ И КРАЈОВИ ЧЛАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА,
ПРОФЕСОР И ИНДУСТРИЈАЛЦ.

„Тежака“ је суђено да ове године на својим странама забележи неколико тежих губитака, неколико ненадмашних губитака, који су сирну појединих чланова Српског Пољопривредног Друштва наступила. Још се намои на повратили од жалости за тежим губитком, које је Српско Пољопривредно Друштво претрпело сирну свога вредног члана, агрикултурног хемичара Милана Ј. Вајџа, а сад с болном у души жаламо да забележимо још један тежак и ненадмашни губитак. Богу је угодно било да човеке к себи једног од најнапреднијих људи са оснивање Српског Пољопривредног Друштва и организовање правалнога рада у њему, „Тежак“ сматра за дужност своју, да неколико, иаи слабић редака донесе о раду и заслугама за српску пољску привреду *Франц Вшетечког*, индустријалца, професора, члана оснивача и редовног члана Српског Пољопривредног Друштва.

Франц Вшетечка, син брзотога нам чешког народа, рођен 1827 год. у Ракицианама у Чешкој, сираниши у месту рођења основну школу а за тим реалку и политехнику у Прагу, с почетка је служио у државној грађевинској служби у Прагу. У својој доновина није се дуго задржао, јер та већ 1853 године видино у Србији као професора на тамој Војној Академији у Београду, у коме је звању провео пуних 17 година.

Познавајући добро свој народ и његове потребе, а будући дубоко уверен о корисности мера које његови земљаци, у својој доновина предузимају за употребљавање пољске привреде и индустрије, Вшетечка није ни часа часно, дошанич у своју нову отаџбину — Србију — да на тим пољима узме видног учешћа у оном по Србију у свакоме погледу корисном раду. Зато и видино да је он први раденич на знаменити индустрије у Србији, јер он својих средстава оснива први шарни млина, а за тим и прву фабрику шпиритуса. Поред свега овога Вшетечка оснива и прво, у правом смислу те речи, уследно школе у Србији, на коме он на најнапреднији на националистички начин раддио и држао и највеће најбоље расе говеда, оваци и свиња. Његово знање служило је као уред свима онима који су стели и желели да се поуче у најпреднију начину рада у пољској привреди. Већина њака Учитељске Школе, Богородице и Нижих Пољопривредних Школа, као и многи школзовани млађи по-

љопривредници, одвели су не само лепе успомене но и многе корисне поука и упутества за даљи рад кад год су доносили уређено знање онога у истини преднога раденича на употребљавање пољске привреде у Србији.

Кад су 1869 године неколико шатрота и унајавних људи уведели потребу оснивања једнога *Друштва за пољску привреду*, Вшетечки је био један од прихач који је на томо пољу најистрљивије радио.

Ми сматрамо за своју дужност да ивештају тим људи помоћно и веои пријатно, јер међу људима има их мало, а бар они треба да виде да дошанич пољопривредних напредних њихов раденич и да ће иаи усавену сачувати и вешито благододар остати. Ти оснивачи Српског Пољопривредног Друштва, од којих данас оилакујемо поштоване *Франц Вшетечког*, поред њега они су — још у животу: Д-р Милово Спасић, Чедомиљ Мјатковић, Крета Петровић, Коста Црногорац, а умрли: Јосиф Паличић, Серије Станковић, Милан Милово, Ароа Ристић, Чедомиљ А. Поповић и Алекса Стојковић.

Бог нека вољени кљиве а Бог да прости мртве!
Франц Вшетечка, који је отгобра ове године неуспешно своју наменити дуну у Прагу, заслужао је од Српског Пољопривредног Друштва и српских земаљорадника да му с болном у души записуе:

„Бог да те прости, наменити човече, осниваче Српског Пољопривредног Друштва, вјечна ти памјат и слава ти!“
Амин.

УПОТРЕБА ГОВЕЧЕТА ЗА РАД

— А. Г. Јовановић —

Може се рећи, да се у нашем народу за рад употребљавана скоро искључиво говече. Ретност је видети, и то само у богатнијим крајевима Србије (Сити, Мачва и Посавина), и коме да вуку плуг, косилицу, веретна кола итд. Но где-где ће се до душе и то видети, да пред каквим слабијим народом воћина корача и по један кола, али сви троје једна да мичу плуг или шала напоришени кола.

Колико пак наш народ цени своје пољне живале је тине, што их внашаво својим „христићима“; он за другу запрекуну стоку скоро и не зна. Али, на жалост, наш народ а јако је увео да тако добро оном значај радних волова по своју при-

преду, ипак својим „хранитељима“ ни издалека не узакуюје овакву пахљу, какву она доста заслужује. Он уопште грешит! Да кажемо стога коју о употреби гомечета за рад.

За рад се могу употребити *бикови, краве и волови.*

Ако се хоће бикови, поред њиховог главног задатка, оплођавања крава, да употребе за рад, онда их морамо још заради, кад заврше годину и по, раду обучавати. Њих ваља употребљавати само за лакше радове, што ће и њиховом здрављу знатно допринети. Негадо пак, што је биковима тешко издати, чини, те је њихова употреба за рад врло ограничена. Без помет претена не треба бика презати.

Много се чеће употребљавају за рад *краве*, што је у ваљни гадништина, нападим, таским оправдано.

Показује, да се употребом крава за рад мачкост сналаује и крава у тежини опста, није оправдана. У поизи се добу у томе погледу чинени огледи, који су показали, да је попуштање у мачкост нешавито: да се добром храном дају одржавати у висољом стању управности и поред рада, разуме се под извесним условима. Немачки професор *Вакхаус*, који се је нарочито бавио тим питањем, поставља оваке услове:

1. Краве се смеју презати тек на два до три месеца по телу, раније не.
2. Краве не треба презати, када је време врло хладно и коварно, за време прилике или ошорине.
3. Краве не треба да раде-нише од пола дана.
4. Шест недеља пред теленим мора се презати с презањем.

Исти професор израчунао је, да се употребом крава за вучу губи дневно само 0.8 литара млека, али да је по правду ипак о толико *мање*, претпостављајући, разуме се, издано хранење. Претаве пак доприноси њиховом здрављу и развитку зачета у утроби, ако се само зна, да се с терањем нигда не проваља.

Узлажући у обзир наше друштвене и пливне односе, нарочито то, што наш сељак због сиромаштине није у стању да држи и исхранује довољно запрежне стоке, за то смо, да се, поред волова, и употреба крава за рад одонаује. Од њих би он имао многоструку корист, у првом реду, нарешно, млеко и теле, за тип рад и љубре. У Јужној Немачкој, на пример, где је ситно гадништво развијено, употребљавају се од сто крава 64 и на рад (Ваден). Код нас, у колико ми је познато, богатији су крајина они (Стит), који краву доста пахљиво прежу, али нис и крајина где је то незнато.

Волови су нашег народа, као што смо већ поменуто, скоро једина запрежна стого, они му обалаују и све тежачке послове. Али се у употреби волова за вучу уопште грешит. Нарочито љеко истаје ону скоро ошгит, неразумну навику, да се волони и гушине рано почињу да прежу. Јуне, које није навршило ни годину и по, мора да брешће под ваљним теретом, који му невог некиљствени гоеа, из неказуењања, намаће.

Некиљовна је последња туга, да му такав јунак запрежљана и брзо истроши своју снагу.

Нека се унапта то: 1. Да с обуком јунаца за вучу треба отпочети тек по навршеној другој години, а с употребом по навршеној трећој.

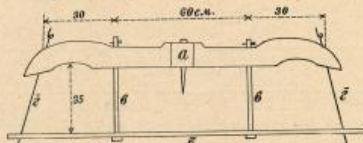
2. Да запрежну стоку ваља, нарешито за време великих радова, хранити издано и добром храном (јарном, сеном).

3. Да запрежну стоку ваља дати и довољно одмора и то на мекој и свој простирци.

4. Да је грех стоку допавати, — с нове се мора поступати благо.

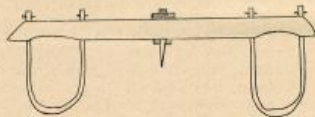
Код нас се трешне не само у преравој употреби гомечета за вучу, већ пах је и *запрежа* пријатна. Да се стога позбавимо запрежних прибором за гомече уопште и она, какав је код нас у употреби.

Запрежни прибор за говеда можемо поделити углавном у *јармове, камуге* (околатнике) и *наградуге*. Јармове пак можемо поделити у *двојне* и *једноставне* јармове. Први су састављени из два дела, управо два засебна јарма, док код других ипак један једноставан јарма за оба вола. Двојни се ошг деле у *чешне* и *вратне*.

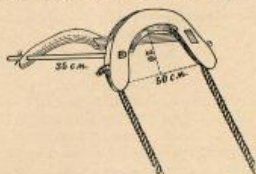

Једноставних јармова има више прети, али ми ћемо се нарочито задржати на онама, који су код нас у испључивој употреби, па да изнесемо њихове добре и рђаве стране.

Јарам, који је код нас у општој употреби ¹⁾, састоји се из (сл. 1) јарка, (а), волнице (подјарнице) (б), јарменица (в) и палица (г). Сви је од дрвета, само су палице, по могућству, гводење и тежак је око 15 килограма. На слици 1 представљено сам и размере, по којима се код нас јарам гради.

Рђава страна оваквих јармова у томе је, што на врату произвођача читаве раше, нарешито у почетку обуке, а треба да пређе доста времена док се врат „уздаван“ т.ј. да толико задебља, да постаје према притску јарма неосетљив. Главу, за време вуче, морају волони држати узочену, а сви потреси

кола преносе се и на јарам, за то и она главноста руда пригаскује својом тежином, то је с те стране онај јарам право средство за мучење. Како добре стране можемо јараму: јев-

¹⁾ У Далмацији се је задржао и данас по сав-тако један још архаички јарам, код кога су јарменица, подјарница и палица спојени у један дрвени дуг (сл. 2). Овакав се јарам може видети у Музеју Срп. Земља у Београду.

типоу, лако руковање, дале сугурност вуче, нарочито у брдским крајевима, на усевн и стрми путовима, где кола треба брзо зауставити, скренути итд.

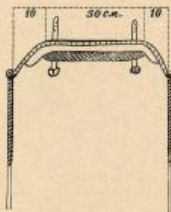
Онакав је јарам добар за обуку јунаца, прекућа их с којим већ изучених волов.

Од овог обичног једноставног јарма много је бољи *двојни вратни јарам* (сл. 3), капац се у некојим крајевима Угарске, а и у Чешкој, с малим изменама, употребљава. Он је сав од дрвета, направљен по размерама, означеним на слици 3. Ногове су добре стране, што се за вучу искористију не само гробов, већ и плеће, дале он је врло лак (око 4 кг.) и једини, за то допушта слободно кретање ра и одбране од несеката итд. Како изгледа во задрезуат овим јармом види се на сл. 4.

Слика 4.

Двојни чеони јарам (сл. 5) направљен је од дрвета, чија је спољна страна обложена гиведеном шином, која носи алге а унутрашња обложена јастучићем који је испуњен пажном меком и еластичном материјом (кошвом, вуноз), на месту су каишчићи, којима се јарам закопчава за рогове. У овакав јарам иду две штраге, турбуни и леђни колици, и један вратни колици за заустављање кола. Истакна је, да се снага

Слика 5.

говечета чеоним јармом најбоље искористићана тиле, што се приликом преноси у правцу клиночног стуба, али он има и своје рђаве стране. Приликом се преноси на врло малу површину, чело, те често не изостају ране, а професор *Цирн* (Zirn) наводи и констатације нога и прегласању као последње чеоног јарма. Потребно је да говече има снажан праг, штога

чеони јарам и ваља употребити овде, где говече има кратак и снажан праг, рогове подесе за прикочавање јарма.

Чеони је јарам тежак свега око 3—4 кг. а стао би око 5—6 динара.

Камути су у врло слабој употреби код говечета, они су за коње и много бољи, јер код коња и плеће стоје много чвршће, него ли код говечета. Камути при вучи, тату и приликују плеће, а тине саречавају слободно кретање предњих ногу. Камут мора бити тако конструиран, да се приликом слободног покретања може и онда га професор *Цирн* назива „запретом будућности“. Али би за наше прилике таква запрета била и сувише сува, јер шпр. Егертов камут, који се сматра за најбољу, стаје око 40 динара.

Сен овде поменутих врста запрета има е разних кожбанаца, као што је шпр. она на — сл. 6 — али које су од мање практичне вредности.

Слика 6.

За наше прилике, а с погледом на њихову малу тежину и јединицу, лако, просто руковање, добро искористићане снаге, слободу кретања главе и врата ради одбране од несеката и при самог кретању у заирци, држи да би требало препоручити двојни вратни или двојни чеони јарам, како је где бољи.

О ЛАНЕНОМ СЕМЕНУ

— Д-р Ђорђе Радич —

Овим ретцима хоћу те да објасним и докажем, да ни код једне културне биљке не зависи производ у тој мери од избора семена, као што је то случај код лана. Ко год се од пољопривредника, који се у лан, из свога сопственог испушта уверио, да је горњи навод истинит, тај ће се увек постарати, да добро семе набави — а руско (ригајско) ланено семе најбоље је, па да га у сваком случају добро и плати. *Добро ланено семе није никад суво*; за *добро* ланено семе никад не кожево рећи да оно га преизлати. Али ни свако руско семе није увек добро, или се бар не може увек сматрати као најбоље за све прилике. Ко га је више пута набављао, тај се је могао о томе и уверити.

Што није свако руско семе за све наше прилике добро, то зависи често од климатских прилика у којима је произведено, а од чести и начина како је извођено. За наше прилике уопште — по досадашњим резултатима — најбоље је, као што напред рекох, на околне примерке ваљано *Русе*. Никад се не треба ланонити на јединице, јер она маљена, она незнатна разлика у цели што би неко семе јединице узела, може с друге стране велику штету да нанесе.

Од *доброе* ланеног семена тражи се: да има потпуно клијавост, јер само у том случају можемо рачунати на густ и дугачак лан. Густ и дугачак лан, то су најважније особине *доброе* лана. Густина зависи од множине посејаног семена на јавном простору, а дужина зависи од земље и времена за време пораста. Ако свако семе не буде имало потпуно клијавост,

онда ће лан ређе нићи, и онда, не само да ћемо добити више и лошије лана, јер ређи лан страда много и од суше, него ће и конач од њега бити тврђи и лепши. Стога је, пре свега, потребно, да се о потпуној климатској добробити сежена уверимо. Онда тога треба још и то знати, да је руско семе, које непосредно из Русије долази, нечисто, туто разних уродљивости, које треба очистити; јер, кад би ланено, уродљиво семе посејали, напунило би уродљиво, од које се после тешко може опористити. Да сам у руско, непосредно из Русије добивеном семету, напавило и на семе од *валније косице*, *лапача*, *кукола*, *попоница*, *зубаче*, *злуке* и др.

Стојало знаши доброт ланеног семена ови су: по боја мора семе бити рђо, а доња крај, из кој клина избија, мора бити кало свијен. Још га неки у води и на нутри опробају. Кад се добро семе у воду баца, оно ће одмах на дво суда (чаши) потонути, јер је тупо, тешко; а кад се на жеразину баца, оно преска и распада се.

На и поред све ваљке, које се од скупе паре да кунамо рђаво семе, јер има довољно несавесних трговаца. Доказано је, да се много семе немачког или чешког порекла, код руских продаје.

Да би избегли оваке и сличне преваре, треба и наши пољопривредници, да има обиднице промисле, е-да ли се не би и код нас могло тако нешто добро семе пронаћи, па да не издајемо наше толике паре на страну за оне производе, са којима би се и наша такмичити могли.

Ваљки пољопривредник треба да узмете и доброт примера, па да нешто боље пронађе. Е-да ли се не би и код нас могло тако нешто добро семе пронаћи као и оно руско, треба га оставити да потпуно сазре и дати му време да се потпуно развије. Код нас се то за сада не чини. Наши пољопривредници доста густо сеју лан, не само да од њега добију талас, а нијачи конач, него да добију од њега и семе, па га онда чувају пре, но што семе, потпуно сазре. За извођење доброга семена треба један део лана ређе посејати, па га не чувати све докле, док се семе потпуно не развије и док потпуно не сазре; јер кад се у њега допремо семе узме за сејање, онда не можемо никад добити добро развијен лан; у њега је конач слаб, крхка се. *Дуго* ланено семе никад није добро; оно мора бити *рђо*.

Ту баш и лежи прави узрок, што наши пољопривредници раније чувају лан, но што семе потпуно сазре, да је наше семе лошије од страних. Често се догађа, да понеки од наших пољопривредника, из неког узрока, одоци са чувања лана, те жу онда сами потпуније сазре, него да је лан по обичају, раније чувао, и на тај начин добије он много боље семе за сејање, и од њега много бољи лан, односно семе.

„Е, па лепо; али да ли је то корисно да оставим да ми да дубав доброт семена, отвориде конач (ваљки) и да ми он лошији буде?“, запитаће не неки од штованих читалаца.

Пољопривредник мора при сваком свом предузећу да рачуна на добит; па и онде, код производње доброг семена даје му, мало тачнији рачун, одговори на предло питање. Лану се знају цене, а 100 килограма правог руског ланеног семена стаје данас 120 до 150 динара; а руско се продаје и много скупље.

Да што бољег сежена добијемо, треба одредити начине, да се у најбоље урађени конач лане, а у планинским крајевима треба узети југу окуплене стране, за производњу лана односно ланеног семена.

За извођење доброг семена, треба лан много ређе посејати, него за извођење талас и доброг ваљки. Ређе посејан лан много се боље развија, рађа тупије чауре, са потпуније развијеним семенима.

Семе је много боље, кад се што дуже и чахурава остави; стога треба потпуно лан у мале свежике повезати и после га на ветровито место обесити, где ће до саме употребе остати. Овако оставио семе даје — не искуству — најдуже и најтање ваљки. Неки га у пећи суше, или га у ошату наплаку диму у том циљу, да га на тај начин боље осуше; само треба при оваквом сушењу добро памтити, да се не претужи, да не покрчи у боја, јер онда не ваља.

Три до четири године старо семе, које је на пролају у чахурама испало и сушило се, за сејање је најбоље.

Па зар ни не би имали таквих земља и прилика, да би могли својим добро ланено семе производити! За цело их ланно, и зато треба наши пољопривредници да настоје, да што боље семе пронађу, од кој ће лан са дужици и тављим ваљкином добити и које ће много скупе продати моћи.

За ваљки треба лан одвојено и *гушће* посејати, а за семе опет одвојено али *ређе*.

За ваљки посејан лан треба чувати одмах чим *пречиста*, а за семе посејан онда, кад се семе у чахурама потпуно развије и кад потпуно сазре.

На овај начин наведено семе, сваки ће се моћи такмити са оним страним, било руским, било немачким, било чешким, и онда неће се морати да купује оно старо семе, које у мноштву случајевима може бити и лошије од нашега.

УТИЦАЈ ПОЛОЖАЈА ДРВЕТА НА ЊЕГОВУ ТРАЈНОСТ

Пошто је, да трајност дрвета зависи од места, где се налази. Једно исто дрво дуже траје у затвореном и сувом простору, него ли у отвореном валу. Узрок овоме су климатски односи, влада, влага, сунчана зрачења — суша и ветар и често промене ових односа.

Ишклер *Карл Хаедел* из Прерау-а, дошло је до закључка, да поред овега трајност дрвета зависи и од *неког положаја према хоризонталној равнини и да је она ова, уколико је и узго нагнути већи и обратни*. Тако је он приметно, да на ограда дуже трају дрвета, него ли према, које ветују дрвета и ако су од једног истог дрвета и врли поред тога утиснути у земљи; да телеграфски стубови дуже трају, него ли ваљки потпунири, где их има; да жељезнички прагови најмање трају, обод свата хоризонталног положаја итд.

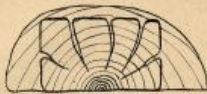

Слика 1.

Ово се објашњава тиме, што код усправно утврђене грабе — дрвета, киш и роса неуреје из пукотина, којих дрво има и оно се брзо осуши и не даје могућности почуравања а другим паразитима, да се унесе и угнеде. Напротив, што је дрво у хоризонталнијем положају, уколико спорје и теже прти вода из пукотина на поље и потпомаже процес трулења.

Кад се, дакле, зна да су пукотине и вода узрок трулења онда треба грађу уопште, а нарочито ону, која мора да лежи хоризонтално, као нпр. железнички прагови, поставити тако, да шири отвори пукотина дођу до земље и тихе се пречи улазак воде, а омогући бржи излазак, ако је већ ушла. Познато је, да дрво пуца са своје површине к срцу, дакле тангенцијално (види сл. 1), па је јасно, да кад се од једног округлог дрвета праве два колаца потребне грађе, речито железничких прагова, да дрво и земљи окренути део са површине доле, а део срца горе, па је циљ постигнут (сл. 2).

Слика 2.

Поред овога улазак воде у пукотине спречава се и тиме, што се пукотине напуно нитом (уклетују) и дрво осушава, али то је дуготрпје и скупо. Стога треба још при изради дрвета нарати на праван пукотина и изложу употребу, па та тако карактери, да кад се наветри на место употребе, да пукотине са ширим својим делом дођу до земље.

Б.

КАКВУ КОРИСТ МОЖЕМО ИМАТИ ОД ПАПРАДИ (БУЈАДИ)?

Један позоришних радника у „Prakt. Landwirt.“ у одговара на ово питање овако:

„За цело време хога баљева у Шварцвалду, где папрази одвише има, премишљао сам, како би се ова биљка са њеним и левадма могла искористити и корисним рашном ламентити? Али, док се са корисним рашном не би ламентула, како би се никак у гадности могла корисно употребити?“

„Хејчари су нападн, да у својој папрази има довољна количина црвотине, од кога се у води до 28% растаца; исто тако има у папрази и доста азота, протих екстрактних материја, од којих се до 45% могу растворити, и целулоза има у себи много, а минералних састојака има у папрази до 7%.“

„Сажежена папразд има у свом селулуз много разних соли, као: калија, соде, јавнезије и неке киселине.“

„Осим тога, има ова биљка и неке, нарочито неке подземне стабиде, шећера, смоле, штанине, ветребет и жасног гла.“

„Кад је оскудица у пшени, онда сирокманцији сељаци у овим планинским крајевима, хране своју стоку зими са папразом, па онда почињах, да ли би се могла стока употребити напрази корисно хранити?“

„Ја покушам то прошле зиме са једном оскогодинашом кравом и храних је напразом кроз два месеца на тај начин да сам ступио напраз на ситно коцкало, па онда у ступи на крухну прашину иступао; од ове иступане папрази, диком сам истој крави на дан по 5—6 килограма, али поменао са 1 1/2 килограма мекшића, или са 2 1/2 килограма извешеног крампиза, или са 4 килограма ситно исечене сточне цвекле (репе). Сваких 5 дана, солио сам овој ступи са 100 грама хуљске соли. Осим тога, добијах је крава по 1 килограм шеничне сламе, а за пшени добијах је ипаци воду, или воду поменану с куљским сличачинама.“

„Ова крава остала је за цело време хранења оваковок храном здрава, весела и добра у телу и данаше дневно по 6 литара млека.“

„Исто тако сам године 1900-те чинио огледе на дрвока опцима, хранећи их са крухно ступаном напрази, додавајући ил по мало соли и мекшића, па онда сона или јечмене сламе. Па и онде онде остале поред ове хране здраве и веселе, и јагнине здраве и добре развијене јагнанаде.“

„Уверен сам, дакле, да би се напразд, у пределима где је много има, у време оскудице, као храна за стоку, могла корисно употребити. Осим ју треба осушити и иступати, поменати с мекшића, содеко, шлевон, оном, репок или крампаром.“

„У мочарним полокајима, где говеда и овце често од иступала болују, могло би се уз храну, нарочито кад би се напразд поменала с меленом и диклом жалејном, која била у нас такођеер у изобилу има, поженута болест и спречити.“

„Напразд се употребљава за покривање стаја, за бубрење итн., а да буде од папрази добро бубре, треба да бубрење и сажуре, да иступне, јер само се онда оне соли, које у себи има, сменају са земљи, и бавље их у себе прихвати могу.“

„Да напразд што пре иступне и у бубре се претвори, треба бавља иступати рупе, у које ће се стајска жобраћа и сви течни делови на бубрета моћи сливати. У те рупе треба излагати напразд, да се оном мочарном добро вапље, па ће онда ту за 5—6 месеца добро иступити и дати изврсно бубре за сваки род пољских и баштенских усева.“

„Од подизања од папрази правни се и најверат лек протаву власта код дене, код стоке и код пшца. За тај циљ, треба подане копати с јесени, осушити и у ситан прашак ступи, па за годину дана у добро затворени бочницама чувати.“

„У пољке доба употребљавају напразд за наковање овог воћа, које се има на даље да транспортира, па се и ту показана напразд врло употребљива и корисна.“

Р.

У КОЈЕ ДОБА ГОДИНЕ ТРЕБА ШУМЕ ПОДИЗАТИ?

Доба, у које треба шуме подизати: сејати или садити, није одређено али је никак сајом преродом ограничено на два годишња времена, а на име: пролеће и јесен.

Лети се не може ни сејати ни садити стога, што је земља сува и нема довољно влаге, да би семе могло клијати и напредовати, а садити и стога, што биљка ради — вегетира и кад би се претпоставила с једног места на друго, она ба боловала ил и угинула. Зиме пак ово не може да се изврши и стога, што је земља хладна и покривена снегом. Земља је хладна и биљка би угинула, јер не би имала услова за напредовање. Јасно је, дакле, да избор остаје на пролеће и јесен.

Које је од ова два годишња времена погодније, тешико је рећи, јер обавља важице од власних кожената, као: односа земљишта и климе, својства семена и бавље, радне снаге итд. који утичу на избор овога времена.

Пролеће се претпоставља јесени, јер у ово доба године биљка има највише услова за успешно и добро напредовање и имање је изложена опасностима, које прете пшци и младој бавди. С јесени посејано семе често лежи у земљи по неколико месеци а она не показује никакву дејства на њ!

Тачних правила о избору доба за сејати или сађати нема, али никак, следеће напомене могу да послуже као основ за избор овога доба и то:

1. У јесени се сеју оне прте дрвећа, од којих је тешико сачувати семе преко зиме, као што су раст, бубва, јела, јанор

и друге. По поседanoj сизици прети опасност од ишинева, која ће услед окулдице у храни осећати разбуја и појести.

2. У пролеће се тежу оне прете дрвца, чије се осе преко зиме може без великих тешкоћа да газица, као што су смрча, бор, аришевица итд.

3. Врећето зиме сеје се одмах, чли саари и почне да опада, а то је коначна наја, почеток јуна, јер нема ни по-требе, да се са сејањем одлаже, кад се може одмах и засејати.

4. Ако је пролеће врло пратко, онда уроба у јесен са-дати, нарочито у оних प्रदेशима, где нису често и јаке про-мене у температури земље — одржаванају и скриванају, као што је то случај у високии планинским местима, где снег дуго времена покрива земљу.

5. У јесен треба садити и онда, ако је окулдица у радној силици, те се с пролећа не могу да добију радници или по скупини падицама.

6. Ако су саднице младе и слабе, онда их треба садити с пролећа, по и тада не пре, док не пређе опасност од про-летњих краваца.

7. С пролећа треба садити прво на оних местима, која су присојна и заклоњена од ветрова; где је земља топла и сува, а додице на сувонким и хладонитијим местима; и на-последку

8. Пре треба пресађивати оне билке, које раније почињу да тепају пушљае. Чим се лист почне да развија са сабењем треба престати, а чим истерани младорци одрасте — с јесени, може се омет отпочети.

Смрча и бор могу се с добрим успехом пресађивати и кад се пушљае почи развијати, само земљиште и време не смеју бити и сувише сушни.

Б. —

Да ли је занста добро и корисно давати стоци толико соли да лиже — колико хоће?

Кад Немца постоји једна пословица, која вели: „Ко-лико соли крава дим, толико крв масла од не добити“. Оне се пословице још и данас подржавају многи првотрнци и стоцари, као неки Светог Пиета. Али се ипак многи домаћини на својим кравама уверио, да је у тој пословици изречена неистина; и занста је неразумно привађавање соли стоциој храни, ипало рђавих последици.

Ја ћу овде да наведем један пример из мога сопственог искуства, који се стварно да побоље напред поменути пословицу.

Године 1896 с јесени, посетим једног пријатеља и добродо домаћина у С-цу. У току нашег пријатељског разговора, пожа-ли ми се он, да од некое времена није баш најретрнци са својом стоком. Поред најриједлавије него и добре хране, из-гледаше му стока јадно и чемерно, краве потпунаше у жлеку, а можда је неколико крава и да засоле, да бар које спаје. Сва је могућа средства употребљаво да стоку опорави, али му све беше бадава. Неки му речеше, да му краве мршаво стоје, што их често наиза саљичинама; неки, а и он с њима загледаше, бацаше кривцу на воду, којом је стока појева; а његови млађи тврдише, да су свеку томе крава „лини“ и „врзачи“, да су неки наковни и заиваљиви људи његовој стоци уварачали итд. Но ка да он на врачбине није ништа полагао, омет му је код његове стоке прво заветовце стање било, тако, да протом свету није се у том случају ни чудава, што на протавирноруде „врачи“ сунива и помишља.

Кад ме је после разговора одвео у стају, нашаро сам све у најбољем реду шавштено, а стока до ала Бога јадна и

чемерна, каква му досада никад била није. Од 30 крава беше 10 грав у тако јадном стању, да је човек могло по-сукивати да бољују од сухо болести. Слабост, најистрешена длака, неспрорудо светле очи, сирдљива багата, — све је то дало довољно доказа, да ће онах 10 грав брзо свршити. И остала грава није баш најбоље изгледала; на њима се могло приметити да су од нечега боловала, али да се болест још није развила. Нека грава није јела као пре, а нека се с таким неспрорудо оно дивно сено растурава, да је више огризати падало, по што је поједено. Само 4 грав која је пре 4 неде-ле тек кунто, изгледаше гојанна и весела.

Ваш беше подне и време краваљу. У томе приметих, да се свакој граву понаособ сипало у јарку по једна повећа мера соли. Кад је дошао на мени приметно, да сам се ја давају онакоје порције соли чудно, он ми рече, да му је од пре четри месеца него преторично, да свакој граву дневно 100 гравна соли даје, што од тога времена и тини. Он је мислио, да на тај начин отклања сва зла од његове стоке, која се од некое времена била на му шарва. И однах сам сад био на мето, зашто му стока тако изгледа; видно сам, да је неразумно и прехороно давање соли тако дарог оној слаботи.

Кад сам послушао да домаћина о томе уверио, он се насмејао и показао ново купене краве, уверавајући ме, да се само давају соли принести мора, што су те краве тако здраве и угледне. Бадава сам се ја трудио да му докажем, да се с почетка само добро уздржане на разнатом животињ-ског тела, нарочито кад се умерено даје; али кад се много даје, и кад се животињски организам солу претити, онда ће и код онах здравих краваји она болестица наступити, као што је наступила и код осталих. Сва која наговарала, да кравама не даје више соли, беху, код мота пријатеља узалудна, а тек после многог доказивања увео сам толико само, да — огледа раде — одвоји три најслабија грав, и да ми за неко време баш ипало соли не даје, а у најваљу воду да метне по неколико капаља Spiritus nitri dulcis (може се до-бити у апотеци). То је обехао да ће узинити и учинио је.

Међутим за оден даље на пут. Вравајући се после 14 дана с пута, свратио омет у С-цу и погледао нарочито мота пријатеља, да видим како је нешто оглед. Како не је видео, високо је, и пре обичног поздравља, „приво си низо и хвала ти!“ Оне три, за оглед одвојене краве, знаћу су се на онај преторични начин поправиле, и он се трудио, да ће се за кратко време сасвим опоравити. Али се сад и на похуљивања кравама поназала болестина услед давања много соли, нарочито се код неких грав осуше по телу неке бубуљице. Услед свега тога, он је наредно, да се об његовој стоци ипакано наше и не даје, а резултат је тога био, да му се сва стока, истина дагаво, али сасвим опоравила.

Ја бих могао још више примера навести, где је стока преторично давањем соли, тако рећи, отровна, али ипак на-мерам, да читаоце овога листа с таконим и сличним поједи-ностима морам. Саме хоћу да напоменем то, да сам у једини стручници пошвама читао, да се је у најновијем врмену де-назвало, да су неколико кова и оваца, услед преторично дава-ња соли, изврсно угинули. И код овних људи, који однаше слави јела јелу, улаку се по телу венесне бубуљице, отоци и не-излечиве болести у доњим органима судетског тела.

Упоредно сити, које су признати стручњаци чинили, јасно су и стварно посведочили да је прехороно давање соли рђаво утицало и на кољичну млека код крава и оваца, као и на образложе меса и сала код осталих животиња; на-протин пак, умерено давање соли у мањим оброчима, било то да стока лиже, или да се ситна с храном ипача, не само

да nadražuje na bolje jelo, nego mnogo uslovišne i na održavanje zdravlja kod svake vrste stoke, a naročito na održavanje snage kod teških stoke, a stinjavka, koja se silničijama iz kuhine joje, ne treba nikad ni davati soli baska, jer su silničave i obako dovoljno slane.

(Milchzeitung)

P.

ИЗ ВИНАРСТВА НА ЗЛАТНОЈ КОСИ

ICÔTE D'OR У ФРАНЦУСКОЈ

И ДЕО

О берби грожда, спремању и погавуу вина и погавуу ракије на домену г. Даверже-а у Мерсо-у на Златној Коси (Montsaillat — Côte d'or).

ИЗВЕШТАЈ

Министарству Народне Привреде

Част ми је поднети Министарству други део извештаја под горњим насловом, у коме је реч о берби грожда, спремању и погавуу вина и погавуу ракије на домену г. Даверже-а, виноградама и винама у селу Мерсо-у на Златној Коси.

У овом свом извештају старој сам се да све радове, у којима сам и сам узимао учешће сачувао за три месеца дана, не само престо-описно него још и научно објаснио и критички пропратио, објашњајући се при свом току по кључу и на наше виноградство. Творцај којим је он сам проткао, тежио сам да објасним узрок и значај, а с тим у исто време да истакнем потребу и корисност свакога рада, који сам тако за време своје бистрања могао приметити. Показио радони, на домену г. Даверже-а могу претрпети и критике, јер се али не слажу са принципима социјалне науке или пак са принципима хигијене. Зато сам у току излагања изједначавајући ударно гласом на радоне, који су потпуно оправдани, те се могу толико препоручити, и напротив изговорио сам, који би могли послужити само као врло ретко пример значајног виноградарства. Г. Даверже је велики поседник, те се за спровођење вина користију служби различитих виноградских савезања, изједначајући тако радони различитих виноградских поседника прекопувају, тежио сам нарочито да унесем одјео методу да производњу вина у великих поседника, што је главни предмет овог извештаја, још и приредбе о производњи вина у малих поседника тако и при свом имају прилике да убрзед видни и прочути и пре што сам израђују своја вина.

Домен г. Даверже-а

Домен г. Даверже-а налази се у старој француској провинцији Бургундије у селу Мерсо-у (1500 ст.), у километру даљеко од врхови Воле, Мерсо је црвена земља, али ретко да се који виноградари од малих поља улогодити, тако је то земљи и бржеко слано. То су веома ни водова и електроично осветљења, којима су чак и врхуши онекошати, ту сам је и станица за главну железничку путу Парис — Дижон — Париз. Четир различита друштва (кооперацијски савезици, кооператива за дефинирају), муничко друштво и друштво за потпомагајући о белести и (скупш) учеству не само да се материјално стање гамошкет нарочито спржањеног савеза побољшава, него још да се и нормализује у том селу издигне на пољу земљи. Пола те село има извршен положење да гајење виноне дозе — оно се налази на самој Златној Коси, — те се његови становници некадашњу значајно виноградарство.

Једни извештају ови домен, две велике зграде од којих једна виноградина, а друга за чување распада са пространим подручјама, једна уређена бањит са радијереним водом и шибљем и дванај три овог двора, а мало подале од овога неколико хектара виноне земље, што је је деловито имање г. Даверже-а у Мерсо-у. Међутим то није све; он има још и других винограда (укупна површина његових винограда износи око 36 хектара), који су растуриени по свој Златној Коси а на најважнијим подножјама. На и поред толиких винограда, Даверже не може

да подири потребу квалитетна својих производа, већ је пријатељ да чује како и вина и од других поседника.

Главне сорте доза, која г. Даверже гаји у својим виноградима, јесу три сорте: *Пино и Гаме*; само на примереном малим простору (3—4 хектара) има белних сората и то *Пино бел*, односно *Шардоне, Мелон и Ламбо*. То су ове исте сорте које се гаје и на свој Златној Коси. Велика вредност њихова, рећи смо, лежи у томе што им је грозђе махом са епитним зрном, те отуда и мање воде узнос у вино, што је кожурка зрна доста чврста, те им грозђе ређе тргади и најзад што не роде много (нарочито Пино и Шардоне), а количина је грозђа, односно вина у обрнутој размери са квалитетом. Све то значи, те се од њих добијају много блага, јача и негравитија вина него ли од сората са крувним и збињеним зрнима, која много воде садрже.

Дога се у свима виноградима г. Даверже-а орепује на дугачке кордунице, које се прислањају у вино. Насеко сам у једном од пређашњих извештаја да тај начин орепувања учине немо на родност чокота, али да тим самим онако јако изнурава земљиште. Но г. Даверже стаје томе на пут објашњајући Бургундске и органици и агоргански Бургунто. У погавуу Бургундске виноне дозе, он поштува као што би то чинио сваки разборит винопривредник т.ј. претходно зрним оследи са различитим врстама Бургунто, на тек време добијених резултатају суди о њиховој вредности. Тако ове године зрним је оследи асоцијорно зрном (Томасова налага) и прашиком од ронова. Један део својих винограда у Мерсо-у Бургунто је асоцијорно зрном, разасирајући у осмену по целој површини. Други омет део Бургунто је прашиком од ронова, који је растурао око чокота и асоцијорно зрном, снајајући ову у браду (поред чокота) навијачују зрном. И у једном и у другом случају растурије је још и старије Бургунто у водејачкој количини по 1 кубни метар на јеру т.ј. по 24 кубних метара или отприлике 20,000 кгр на хектар.

Велика земља има и себе све потребне стварије за различите билека, који човек ради наше користе гаји; али како што неспе има граница тако и најважнија земља не може бити неспеирна. Одвајајући сваке године по нешто од овог богатства билања, чије плодове ми тако врлосно сабиремо, а не добијајући за то никакве накнаде у Бургунто и најважнија земља се све вино и зиме погавуа, испорачавамо. Ако се земљи користе експлоативати једно имање увек треба да земљи све производне земљице као та кредит; онако треба да јој поврати по повратици земљи, у каквом било облику све оно што јој је одузео. Само тако ће се вршати правна размена између земље и човека; земља ће датици човеку оно што му је потребно за живот, а човек ће омет земљи, користећи се њеним плодоница, враћати само у другом облику оно што јој је одузео.

Добра најважнија доза, поред тога што доноси више роде, даје грозђе с крпним зрним, у којима је примера зрних коажур (вишег тавина и боје) много мања него ли у обичним приликама, што значајно учине на квалитет и постојаност вина. Но то не треба да буде разлог да се дога никако не гаје Бургунто. Како год што се шивеници и други врхови Бургунто тако и други, који не само имају Бургунто и дозу (као и све остале врхови), који не само доноси дога него још има и да побољша резултату знатно органично масу (дрво). Ако хрватљивих састојка дрво потребит у довољној количини, земља ће још и издати дрвену потребит у довољној маси ако јој се Бургунто пригата у земљи. Намање земља једне године доноси роде, на земљи само, — може још чак и ослабити, — све дога две земља, уштедеко атомосфере и клима не буде била у долу да јој осунура потребити зрну. Оно што земља у нас у једној или осем година једнако роди, на још јача и остали, тако да земљи да се појана даде повола нашим виноградарским савезу да земљи да америчка доза не траје дugo времена, дамади нема сумње од тога што се виноград, од како се шивао, није до тог времена најважништу најважни.

Подлога на којој је каменџа домања доза у виноградима г. Даверже-а јесте *Ритароја*. Избор није био баш најсрећнији, јер су земљи на Златној Коси кажом хрватом, и из Бугији Ритароја таква средина вишале не годи. Хрватом је последња тог ратног доба и г. Даверже се противу ње већ понавља борбу. И све све године предузимали земље те белести пожује земље главице (сувогача грозђа). Чак је земље на америчка онако, рећи смо чокоту, који су патили од као-

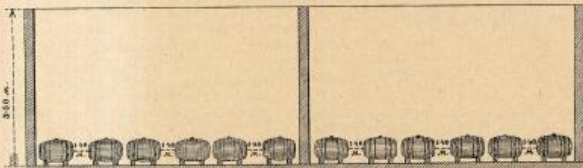
rove, kao što se obično reže na red u preseke na lastarinama preklapajući rastvorom od 25%, (250 gr. na litar vode) zelene glijane. Onda, na Zlatnoj Boci, gde je klinka umerena, slična najavij piće ne potrošimo uzimati jači rastvor, jer bi se u protivnom, lastari, budući često puta nepotpužno adreveljeni, mogli dobiti samo prazan rezultat. Uzgred, ho namenuiti da se na Jugu Francuske za taj vinograd oređuje privremeno na 50 sv. i duže, na se tek u prošle doze, deo definitivno reže na red. Takav je rad sasvim opravdan, pa se u vinim vinogradima, koji se bore protiv kloroze može samo preporučiti. Dosta, kad se vinograd u jesen definitivno reže, lastari bi u prošle rano krenuti, pa ih slika može vrlo lako upinititi. Osim toga, sažini preklapanjem preseka, ako se na taj posao ne obrati malo veća pažnja, može se od ona dva do tri oka, ostavljena na red, prvo, gorje tako rastvorom i uniziniti, te bi tako u berbi bila mala. Pripravljajući dugatim orezivačem, ako jedno na i dva gorja oka proplatu ne mari ništa jer bi se i izjace predetimi orezivačem uklonila. Dova nak oksid, koja se ostavlja na red, ostaje nepoprečena.

bitvar, koji tu spravljaaju burad i spremaju ih za eksekciju; tu je smesteni i jedan kazan, koji proizvodi potrebu paru za zatvaranje buradi i zagrevanje špire, potom dva cepljice i dva kazana za zagrevanje špire.

Na ovom se čuvaaju rakije i pravna burad. Tozlot, koja se prepravom troška i doznice zagrevanjem eronice proizvodi, odznala na takvi i tako vrlo povoljne utice na zastaravanje rakije.

Osim te zgrade ima još jedna, noj slična, samo nešto manja i drukčije izgleda. Tu se u nadzemnoj delu spravljaaju i rade kovanja i različite butrugunde komonice, a u podrumu pak u koje je temperatura stalna i leti i zimi (12°) čuvaaju se i neogu stara vina (sl. 2). Na takavu te zgrade čuva se potrebni alat za spremaće i eksekciju vina u stakladama, a ponajviše deo vinogozalima jedan prostoran rezervoar od gvođenog lika, u koje se u svako doba nalazi na 500 hektolitara industrijskog, rektifikovanog alkohola od 95° za različite upotrebe.

Nažalost još jedan treći podrum, onet sa stalnom godišnjom temperaturom, nalazi se pod dvorciem g. Dinerke-a. Manji je

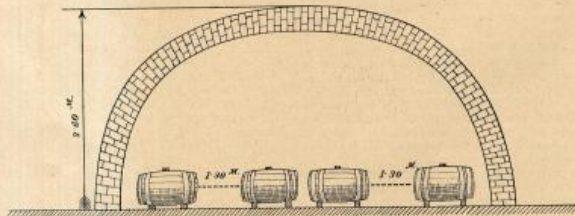
Слика 1. Два подрума један поред другог код крајоградског, по 45 метара дужице сваки: 12 редова бурода, по 150 бурода у једном реду.

Зграда у којој смо справљали вина има подрум, врло ницу и таван.

Подрум је ту направљен нарочито да накнадно преправља или редовирише вина и за чување младих вина (sl. 1). Има доста велике прозоре, да би лако налазило угљеничног диоксида за време накнадног преправља, те му се у исто време и температура управља премо спољашњој температури ваздуха. Ако је за време накнадног преправља спољни ваздух топао, корисно је да и у подруму буде тако исто топло, јер ће гљивце на тај начин брже протворити заостади конзерви шећер у алкохол. Ако ли је пак тада на вазду хладно, већма, којима је подрум сивабиен, одржава се новолана температура за рад гљивца. По спрешном накнадном преправља, кад већ и вина настале, корисно је да се и у подруму осети спољашња хладноћа, јер ће се тиме, као што ћемо допније видети нова вина природним путем лакше и брже сабиштрини.

по простору од прва два; у њему се чувају вина вина и то у једном делу у бурдама, а у другом у стакладима.

Оба су ова последња подрума доста дубоко под земљом и одизани су на сводове. То су ниски нешто ниши од човечијег стаје, мрачни лугци, с малим једва приметним одушкана, које се спрема на време отварају да би се ваздух у њима обновио. Под им није цементирани већ вестит шљунком, јер се у оном случају, тврде овомошњи подрумари, капа од испаривања вина боље унија. Осим вина у њима се ништа друго не чува, јер вино поклони мирисе и пројатне и неспратне и на укусу затим другачије изгледа. Вино застарено овде у бурдама од 228 л., ређе пак у бурдама од 114 л. По један низ бурдама се налази са стране и један на средини подрума, те тако изанево редова има два пролаза за прешење различитих радња: претасања, бистрења вина итд. Бурад су сложена у два три редко кад у четри спирата, једно на друго.

Слика 2. Подрум за чување вина дужице 55 мет. а ширине 6 метара.

Вршина је надземни део зграде, у којој су поређана у три реда око 20 великих бацава (65—110 хектолитара); ту шира превре, а ту се чувају и разне ракције, кад се не пре-вирвају бавше испрарили. Под је у њој цементирани, те се лако пере и одржава чисто, а има и две већке, те се по потреби може и загревати. При ваздуку има једно одељење за мајсторе,

У радња г. Динерке-а — јер то је у правом смислу једна велика винарска радња — има четри службеника, који обављају текуће послове у канцеларији: вођење књига двојног књиговодством, кориснодоцију, пљачања, ексеkcије итд. Трећина од њих још дробљавају сваке године по неколико месеци, један у Немачкој и Енглеској, један у Београду, један

по različnim krajevima Francuzi radi posete starih i tražećih novih klijenata. Pored toga, u svima gore pomenutih državaма Г. Дивераје има и велики број трговачких агената.

Број сталних радника на домаћем је 25. Један део од њих обавља виноградарске, а други винарске послове. Највише им је по 3 динара у средњу рuku.

Годишњи обрт у радњи пролази преко милијун динара.

(Наставиће се)

ПОЉОПРИВРЕДНА ПИСМА ИЗ ДАНСКЕ

ишло

— Д-р. Милан З. Ђекић —

ПРВО ПИСМО

Још док ми није пружена прилика да дођем у Данску и да на тај начин непосредно и подробно проучим њену пољску привреду, било ми је из читава разних ишетака већ много што-шта послато о постигнућима успешна у тој грани данске привредне радности. Али то, што сам онда знао, било је с једне стране недовољно да добијем тачну слику о пољској привреди у Данској, а с друге стране и сувише неопуштено, да бих могао на основу тога представити себи што јасније неопуштан ток развика њеног. Другим речима: оно, што ми је пре доласка у Данску било познато, односно се је махом на равнотежу подато било о величини извоза појединих пољопривредних производа из Данске или о бројном стању појединих врста домаће стоке и то, било о јачини појединих задружних предузећа или о множини пољопривредних школа и томе слично. На основу свега тог мог знања могао сам до душе увећано створити себи слику пољске привреде у Данској, али та слика била је не само погрешна и штура, већ је за предмет ипак скоро искључиво овакву данску пољопривреду, какав је она од прелазе данас.

И само овако неопуштено познанама данских пољопривредних прилика било је, истина, доста, на да и ја, као и многи други у Србији добијем појам о Данској као о једној најразвијенијој и најсрећнијој пољопривредној земљи у Европи. Али само то није ме никако могло задовољати. Уколико сам више сазнао о даншњим успешнама пољске привреде у Данској, све се је више у мени појављивала жеља и, тако рећи, најчешћа потреба да дознам и научим, на којој се је до тих садашњих успеха довело. Ово нарочито стога, што сам се утврдио надао, да ће подробније упознавање средстава, којима је пољска привреда у Данској подигнута на тако узвишено нивоу, моћи можда пружити непосредне практичне поуке и нама у Србији, где се унапређење пољске привреде већ годинама ставља на дневни ред, али се конвалан решењу тога животног питања ипак још не приступа озбиљно, свестрано и енергично, ил' ако се је у том правцу што деценије и преузнавши досад, није се поставило очигледних успеха.....

Срећни случајем овај моја жеља одговорила је намеран одашњег Министра Народне Привреде, Г. Д-ра Сестелија Гадвановића, те ми је његовом добротом и заузваланомшћу пружена материјална могућност, да је почетком најда несећа ове године и остварим. Остваривши пак те моје жеље испунили се је у исто време убрзо и моја нада, да ће непосредно и темељно проучавање развика пољске привреде у Данској моћи допринети ако начем другом а оно бар утврђивању поузданих и здраве основе, на којој мора почивати неопуштан рад на унапређењу пољске привреде у Србији, ако се од нека тобе да постигне сразмерно исто брзи, што јачи и што трајнији успех. За ово нешто месеци стога бављена у Данској и про-

учавања потпуног али наглог развика њене пољопривредне производње довољно сам знао да уберена, да можда најчистија друга држава у Европи не може у толикој мери послужити Србији за узорад у последу промишленог, енергичног и успешног рада на унапређењу појединих пољопривредних грана, у којима се кери то може рећи директно за Данску.

Кад ово кажем, не мислим тиме ни најмање да потценим рад и других европских држава на унапређењу њихове пољске привреде, ил'и још мање да им тиме ставим значај већ постигнућих на тој пољу. И Билска и Немачка, и Француска и Швајцарска, и Италија и Холандија, и Аустрија и Белгија, — све су те велике и мале земље, нека пре — нека доцније, нека више — нека мање, разле и урадиле да своју пољопривредну производњу потрпу из пријатнијих стања и учине је што интензивнијом и рационалнијом. Али се најчешће од тих држава не може издвојити већим практичним успехом, ил'и, што је још карактеристичније, ни у једној се од својих других европских земаља пољска привреда није могла за кроче орасе и користије прилагодије новим економским и тржишним приликама и потребама, него што је то успрво случај са пољопривредном производњом у Данској.

Шта је све предузимало и урађено у Данској у току 19 и нарочито у току друге половине тога столећа, да благостање њеног пољопривредног становништва данас буде веће и задовољније него ма у којој другој држави у Европи, — више читачи из потових пољама. Али још одмах у овом првом — увећаном нивоу скратим за потребно да нарочито питањем: да ли тај полет своје пољске привреде Данска нека да захвали ил'и таквим „Богот данем“ природним ил'и стичијем прелика створених привредних приликумама над осталим њеним и мањим државама у Европи.

Ово нарочито прели, кад би се Данска упоредила са Србијом.

Пре свега већ сама та појава, да у Данској не може узевати прв. ни кукуруз, ни нишана злата послуже очитљиво: да су границе, у којима се земљорадња у њој мора кретати, скућеније него што су те границе устарене климатичке приликума у Србији. Међутим за једну земљу није свеједно, да ли мањи земљорадници могу гајити већи број културних биљака или, напротив, мањи. Поступање је, да су они земљорадници у погоднијим положајима, којима прерада (илима) допуната гајење разноврснијих културних биљака, него она, која је избор тога ограниченија. — Чак се у Данској не могу с успехом гајити на све оне врсте воћа, које у Србији тако одлично успевају.....

Или ни с обзиром на састав и плодност земљишта Данска ни стоји боље од Србије. Просечно узевши, земља је у Србији много плоднија и много погоднија за земљорадњу од земље у Данској. „Онда је — т.ј. у Србији — најплоднија земља, коју сам ја видео“, више изјавио осталога у свој извештају дански народни посланик М. Блем, по аналитичку пољопривреднику, који је прошле године посетити био Конгресу Српских Земљорадничких Задруга у Врању. Тако он каже, на да је то праликом и блава видео само један од најплоднијих крајева Србије — Устемљу и сам сам се већ уверио: 1) да и у најплоднијем крају Данске нема овакве плодне земље, какаву ми у Србији од природе имамо; — и 2) да и у најплоднијем крају Србије нема овако непогодне земље, какаву Данска има.

Питање може бити само о томе: да ли су можда природне погодбе у Данској подстигле за сточарство него што су прелике у Србији? Ово је питање оправдано нарочито с обзиром на тишењу, што је (као што ће се из доцнијих писана видети) од прилике од пре четвр-века сточарство — особито говедарство у нека са млекарством и свињарством — постало потлачито

poloprivredne granje u Danској, и што је с друге стране, баш тих преобрабајних полoprивредне производње Данска постојећа онај улод међу европским државана, који данас не поделамо узима.

Али ни одговор на ово питање не може гласити одсудно у корист Данске, или бар не на штету Србије. Уопште погледати не би се можда могло с разлогом тврдити, да су природне погодбе за сточарство у Србији подесније него у Данској. Али с обзиром на то: 1) што сточарство у Данској почива на земљорадњи, т.ј. што се земљорадњу у ној тежи да се произведе првенствено потребе хране за сточу; — 2) што су дански полoprивредници приморани да оне прсте сточне хране, које сами не могу производити, увозе у огромним количинама са стране (последње две-три године увезено је нпр. само кукуруза преко 2 милијуна тона); — и 3) што су природне погодбе за земљорадњу у Србији сразмерно боље него у Данској, — то би се ипак с правом могло рећи, да Србија ни у погледу сточарства не би морала уступити првенствено Данској.

Од интереса је напоменути, да су пре 40 година дански полoprивредници — исто као данс ерски — сматрали жита (раж, пшеницу, орас и јечам) као једине културне биљке, које се могу у Данској с успехом и с користићу гајити, и кад-год су били убеђени, да треба да се угледају на Енглеску и да поред жита треба да гаје у што већој мери и сточне пшће како их стога не би и лета и зима гладовала. — Увек су одговарали: „Данска клима није тако подесна, као енглеска, за гајење сточне прсте, дегелатив и трава!“ Међутим доцније се показало, да данска клима ако није увекoliko и боља а оно извесно није ниуподобно гора за гајење сточне пшће од енглеске климе, и с друге стране, да је далеко корисније извозити сточу, месо, масла и млека него да жита.....

Тако, дакле, стоји ствар, кад се Данска и Србија у њој реде са гледишта чисто природних погодба за поједине грање, полoprивредне, радиности.

Али уређење и интензивност полoprивредног газдовања, као што је познато, не зависи само од природних погодба. За земља као што су нпр. и Данска и Србија, — за земље, дакле, није су упућене на извоз полoprивредног производа, од пресудне су важности особито још и страна тржишта, која им за извоз стоје на расположењу.

У тој погледу Данска већ стоји у повољнијем положају од Србије, — али додајем омак: бар према досадашњем стању ствари.

Дански полoprивредници производили су, па и сад још налазе непосредне пређе или на немачки или на енглески тржишта. Према тим крајо важним потрошачким земљама за полoprивредне производе Данска лежи већ и у самом свом геогрфском положају тако рећи на средокрају. Озбијена од тржишта једне од тих земља, она се је окрцала тржиштима друге.

Српска извозна трговина са полoprивредним производњама била је међутим — бар досад — упућена или, још тачније, упућивана непосредно скоро искључиво на Аустро-Угарску, која и тама извоза полoprивредне производе.

Али ово уређење, овако престо некако само без икаквих даљих трговинско-историјских података, ставља Данску у односу према Србији у много, много повољнији економски положај, него што је то и у ствари био случај. Историјски развитак данске извозне трговине показује међутим, да се Данској ни у тој погледу меза Бог зна колико да завиди — бар ни приближно не у толикој мери, као што то водела на први поглед изгледало оправдано. Данска је, наиме, у току 19 века имала да издржи такве борбе да очува стара или задобије

нова тржишта за своје полoprивредне производе; она је морала поднети такве жртве да своју полoprивредну производњу прилагоди новим тржишним приликама и потребама и да јој олакша нове трговинске везе, — да би се с правом могло рећи: *Кад би Србија учинила за извоз својих полoprивредних производа и за организовање и преобрабај своје полoprивредне производње исто онолико, колико је на том пољу урађено у Данској, било од стране државе било од стране самих полoprивредника и трговца, — несумњиво је да би и српска полoprивредна привреда била доведена у исто оноко повољан положај према страним тржиштима, као што је то сада случај са данском полoprивредном производњом.*

Још није овде место да се упуштају у подробности пагања тежкоћа и штета, које су данска полoprивредници морали с времена на време подносити услед отежавања или чак и потпуно забране увоза извозних полoprивредних производа било у Енглеску било у Немачку. Тако исто још би прерано било, кад бих овде покупао да омак набројам ова ова средства и све оне мере, предузимате од стране државе или, још чешће, од стране самих полoprивредника, да полoprивредна производња за што скорије време одговори новим захтевима државног извозника или да се прилагоди новим тржишним приликама и потребама. — Све ће то читаво имати прилика да није из нових питања.

Спор овога првог писма је само: да с једне стране истакну у неку практична значај, која установе и мере за унапређење пољске привреде у Данској могу изнети на нас у Србији. — и с друге стране, да општити ушоређење климе, земље и извозних веза у Данској са климом, земљом и извозничким приликама у Србији још у самој почетку разбире могућу пресуду, као да је Данска у односу према Србији само за то могла омак тако далеко са својом пољском привредом, што је тако рећи боља у много повољнији и срећнији природни и припадници приликама. На ову последњу околност сматрао сам за потребно да још у самој почетку обратим ваљку упућено пре, што сам раније увекoliko и сам тако извесно о данским природним и привредним приликама, — док се сад, непосредним ошчањем и подобијим испитивањем, изглед уверено о скоро савим протинио.

ДРУГО ПИСМО

„Јест — рећи ће можда која, кад прочита прво писмо, — али је ерски селак пет година робово и нефератно се са Турцима борно, а дански селак био је слободан, те се је могао још омак, док је ерски селак робовао, разврати и у сваком праву надокнадити!“

Али ни у овој на први поглед оправданој пригоди нема у самој ствари истине. Из историје Данске, нарочито из историје полoprивредно-правних одношаја у Данској може се сваки уверити, да дански селак — полoprивредник и пре и за све време ерског робовања ако није у неком погледу и горе а оно извесно није боде стојао од ерског селака ни у економском ни у правно-правном погледу.

Све до пред крај 18 века, када су почеле прве реформе на пољу уређења слободнијих полoprивредно-правних одношаја, дански селак — најблажије речено — није био свој господар. Господари су били само извесни земље: краљева, владика и другу изумиј поседашња. Па и доцније, чак до друге половине 19 столећа, дански је селак постајао својих господарем тек поступно. Дотле је пак био и лично и лично до крајности зависан од владика земља, која су се стотине година држали начела, некаког овни речника једног омакшег господара: „Ја

тучењем селака, селаке туче свог коња, коњ вуче плуг и тако земља доноси плод; шпаче да ја испаш тукао селака, све би стојало мирно и земља би лежала пушта.* А тако су могли поступити са селацима утолико пре, што су им и сами ондашњи законци давали права стубена, такмичања и мучења за сваку олакшку „неослушнутог и кривацу. Још се и данас могу видети по дрским тузума збирке разноврсних завршака за бездушно мучење селака. Само кода за набављање нема нешто више!

Почетком 18 столећа допуштено је било селаку, да се бар може кретати куда хоће и тражити себа занимања где боље нађе. Али је, на енергично заузимање властике земља, од год. 1733 био поново закон од *привласи за земљу*, и ако та земља *није била његова*, већ је је од својих господара *морао узимати од законца*. Другим речима: после четврте године своје одраслости селаке није могао по својој вољи ипак ићи и наглед другде тражити себи ерибе, већ је морао остати оиде, т.ј. код овог власника земље, код кога је уписан токовре као „народни војник“. При том морао је још закупити и обрађивати ону земљу, коју му дотични власник буде уступно (иакох заједно са зградана).

На овај је начин издано под обавезни закуп преко 80% од целокупне обрађене земље, док су остатак имали права да обрађују сами власници земље за свој рачун — радике се, већим делом помоћу кулука потчињених им „селака закупана“.

Закуп је могао трајати највише само годину дана, на је додије број година поступно повећава, док најзад није утврђено да он мора бити доживотан, а у последње време делимично и наследни (док би удовица живела или док се не би преудала). При том тав. „селаке закупник“ (Fæstebonden) имао је при предузимању земље под закуп да плати власнику невољу једну суму за свагда — „по међусобном споразуму“; затим је морао сваке године да му даје у натуру један извесан део од добавеног приноса — „по прастварној објачу“ или токовре „по погодби“; и напоследњу морао је још, кад год би утретрело или пак год би био за то позвао, да ради и лично и са својом стоком на добру власничков, које овај сав за свој рачун има право да обрађује.

Али осим ових дажбина власницима земља, и осим многобројних других оваквих обавеза плаћана или кулуцима, селаци су морали давати још и додатак од целокупног свог приноса. Тај додатак је испрва био „духовна дажбина“, намењена властима, црквама и поповима, али је додије, после реорганизације (1636 год.), једна трећина његова ишла Краљу, друга власницима приласа, а трећа трећина служила је као плата поповима. — И врх тога онда долазило је државна данак, који је временом толико био нарастао, да је почетком 18 века износио скоро $\frac{1}{3}$ од целокупног жетовног и сточног приноса.

Власници земља, напротив, били су ослобођени свих државних давања за добра, која су помоћу „селака закупана“ обрађивали за свој рачун. Тако они и нису могли по својој вољи повећавати обим тих добара на рачун земље, која је била обавезна плаћати државних дажбина и која се је стога могла издати под закуп селацима...

Већ и из ових праћких напомена о аграрно-правним односијама у Данској читави могу у довољној мери увидети, да је данаси селаке неколико морао радити пре за друге него за себе. Власници земље законци су дружала разноврсних средстава да селаке испрву до голе душе, на да их онда чак и отерају са закупљене земље — да, да просе, да се хлебом храве! — И абља, етпацијем и још других несрећних прилика, почетком 18 столећа било је у самој Јатланду (који је сачињавало од приласе пољовину Данске) преко 60.000 просјака! „Сваког дана пред сваки вратима по селана молило је по

10 просјака за милостињу.“ Вели се у извештајима из овог времена. А кад је краљ или који члан његове породице трепало куда да путује, предузимана је на неколико дана пред његов пролазак права хајка против просјака!...

Али кад је ало достигну свој врхунац, кад су и власници земље почели да осећају да крајности штетне и неспособне последње онакога стања, морао се тражити излаз из њега.

Најпре су поједини уписивачији и власницијим власници сами пристијали ашофови реформа, несекајући на законске наређења за то; убрзо је затим и државна управа пробрала завела неке реформе на крушних добрима, — и кад се је све то показало корисним како по власнике земље и како по државу, тако и по саме селаке, отпочело је крајем 18 века доба так. „великих реформи“, које су, може се рећи, тог претпрошле (1903) године коначно завршене.

Једног тих реформи углавном је ово:

1. Селаке је постало год. 1788 лично своје потпуно слободним. После 1800 год. није нико више да буде присиљан за земљу односно за власника његов. Али је био појачано обавезе све до 1849 год. ипак био још везан за округ у ком је био рођен, и то од 14 до 36 година своје старости.

2. Работе — кулуке, који је селаке закупник морао вршити на господарском добру, од 1799 год. није нико више бити неограничен, већ или међусобним уговором тачно утврђен или по међусобном споразуму претворен у годишњи повчанн закуп. На тај начин од преко 2 милијуна хектара земље, који су закупници пре 1788 год. били оторођени неограниченијим работана, остало је 1807 год. још 800.000 хектара са обавезом кулуцима на власничким добрима. Услед разних недаћа у земљи додије је ишло са тим ослобођеном селака од ивицеог кулука врло скоро. Зато је 1850 год. донет закон, по коме се то међусобно најпреме селака са власницима мора претузети ако то захте или само дотични власник земље или $\frac{1}{3}$ селака закупана. У случају неусудласце ишла је да одлучује нарочита комисија. На тај је начин 1888 год. остало још само око 20.000 хектара са обавезним кулуком, али је и тај кулуке не само тачно ограничаван већ је и много мање него што је био раније.

3. Десетак од стоке узимат је још 1740 год. и претворен у једну годишњу суму новца, која се је управљала прена девијачу. У погледу пак живог десетка дато је год. 1810 право селацима, да могу захтевати да се претвори у једну сталну годишњу повчанну суму. Али се ипакли селака и оних, којима је давао десетак, није могао постати скоро нигде споразум, јер су они последњи велики захтевали више (е обларно на све веће смањене пена животу). Зато је законом од 1852 год. наређено, да се најдале од год. 1856 мора сав десетак у живот претворити у сталну годишњу повчанну дажицу. То је сада и извршено. Али да се селаци ослободили једном и овог редовног годишњег намета, донет је закон, најпре, 1894 а затим још одређеније 1903 год. по коме се сав ранији десетак ишају једном за свагда исплатити сумом, која представља 25 пута већу вредност од дотле даваоог годишњег десетка. Целокупни откуп од овог десетка деши се на 240 милијуна динара. Потробиан ајам дава је селацима, поред тав. преднатих задруга, још и сама држава са интересом $3\frac{1}{2}\%$ и са поступном отплатом у року од 60 година.

4. После ослобођења личности јавља се све већа тежња, да се селаке учини и крмовно слободним, т.ј. предузимају се разноврсне мере да селаке закупник што пре и што лакше поставе властитим сопствеником дотле закупљиване и обрађиване земље. Најпре је у том погледу претходила примером сама државна управа, распоредивши велика део крушних посела дотадашњим селацима закупанима. На ну се онда убрзо

почivu uzgajata i pojedini privatni vlasnici zemlje. Da se tak selackima olakša taj otpis, osnovana drzava 1796 god. jednu kreditnu kasu sa zadatkom, da selackima daje zajma bez prava otkaza i samo sa interesom od 2%, i krajo nezlatnog sucoju godišnje otklate. Na taj je način od 1785—1806 god. postala skoro $\frac{1}{2}$ selacka zakupaca sopstvenikom zemlje, bilo potpisnih bilo na taj način, što je doživiotni zakup preporis i nasledin, jer se time sticalo pravo prodaje i zadloge doticnog zemlatajeto kako i sa potpisnom svojinom. God. 1835 nek je bilo oko 42.000 selacka sopstvenika ili naslednih zakupaca sa 1,800,000 hektara zemlje, a ostalo ih je još oko 25.000 doživiotnih zakupaca sa 1,400,000 hektara zemlje. Ali se nije ni na tome ostalo. Osobito posle 1849 god. (kada je Dancka postala ustavnom monarhijom) i kada su proklamovani ustavom uzgajete sve ranije privilegije danesoga vlasteta u pogledu plaćanja drzavnih dancija) ovdishnja je vladla sverhtavno postela da što je moglo više potpisnoto i ubrao ovaj otpis zakupne zemlje, bilo raznovrsnim ustupajima ucinjenim vlasnicima zemlje, bilo znatnim olakšajicama namenjajim selackima zakupcima koji žele da vrate vlastitih sopstvenicima. Od narocate je najviše u tom posledu zakon donesen 1850 god. o osipajaju tzv. kreditnih zadurka na solidarnoj osnovi, koje su imale ostaloga imale da daju selackima zakupcima i potrebna kredit za otpis zemljista. Sve je to zajedno ucinilo, te je 1895 god. ostalo još samo 4.300 selacka zakupaca sa nešto više od 20,000 hektara, koji se još nisu bili otkupili, v. j. koji još nisu bili postali vlastitini sopstvenicima ili nasledini zakupcima obraćajive zemlje.

Posle ovog kratkog pregleda razvicta poljoprivredno-pravnih odnoshaja u Danckoj, citajmo ih, nadalje se, i sami dohva da uvereva: da srpski selacki ni pre ni posle svoja oslobođenja nena ni u tom pogledu da zavadi danesom selacku. Šta više, kad se bez predrasude uporedi razvoj agrarno-pravnih odnoshaja u Danckoj sa razvojem licnog i imovnog prava srpskoga selacka posle oslobođenja Srbije, mora se priznati: da je daneski selack imao da podnese mnogo većih teškoća i mnogo više materijalnih žrtava da sebe ucinii potpisno nezavisnik, nego što je to bio slucaj sa selackom u Srbiji.

Daneski je selack stekao licnu slobodu do duše od prikazne 30 godina ranije od srpskog, ali se je zato morao u tomu citajmo 19 veće neprestano okupajicnoti od svojih vlasnika i tek na taj način ucinivti nego imovno potpisno nezavisnik i slobodnim. Srpski je selack, naprotiv, samih oslobođenja Srbije stekao ne samo licno već u isto vreme i imovne slobode. Zemlja, koju je za vreme turske vladavine obraćajivo makom za druge, postala je ubrao posle oslobođenja njegovog — sopstvenom; tvi samim prestala su i sve obavezne velovne prvaka dotadšnjim turskim gospodarima. Za sve tak to on nije morao plaćati nikakav otpis u novcu (vaznajajući delavnice novo-oslobođene pravine). Daneski selack neštujim korao je, kao što vidimo, sva ranije malom ili silom stečena gospodarska prava ispunjavati gotovim novcem, ako se je htelo oslobođivti nezavisnik dužnosti i steći pravo sopstvenosti. Nemađući novaca da sve to otkupe odmah neštati u gotovom, on se je morao nekima delom zadužikovati. Zato nije nikakvo čudo što je i danas još daneski selack toliko zadužen, da mu dug iznosiv prosečno 50% od celokupne vrednosti založenog zemlata sa zgradama i živinj i vrtovim makom!

Na izak, pored svega toga što daneski selack mora plaćati, osim dancija drzavaj, još i znatne sume za interese i otklatu svega po nevolji ucinjenog lutu, on ekonomski stoji nesravnivo bolje od srpskog selacka!...

TRKE PISMO

Namerio prouicetah u prošlom pisnu da složenom još jednu vrlo važnu reformu, koja je imale ostalih reformara izvedena na onitu korost sadanje danese poljoprivrede. Ne složenih je tak ranije zato, što smatrah da ona, e obitrom uveliceno na prilike u Srbiji, zaslužuje da je založim nešto oštrivnije nego što bi mi to bilo moguce u prošlom pisnu. — Ma da se, razume se, ni onde ne mogu uputivati u sve pojedinosti mene.

Ta važna reforma, o kojoj sam namerio da govornim u ovom pisnu, tiče se upotite: *trujactina seoskih imanja u vezi sa ispodnom utrivom.*

Još od starih vremena, kad su stanovnici pojedinih sela tek počela zajednicno crpiti zemlju, svaki je od njih dobijao svoj deo od iskrcnog zemlata u ravnim seoskim poljocajima, počinim od najbogatijeg i najbogatijeg za najbogatijeg i najbogatijeg. Samo je pravo poljanje na tako nedeljnom zemlajitu i dalje održavalo celo selo kako polje srpskih žetve, tako i za vreme jednogodišnjeg utrivaj.

U početku to delenje možda nije bilo skopajno sa tako velikom raspisanošću, ali dođijim dođim pojedinih udela među naslednicima ili prodajom za prvobitno raspisanošću je toliko bila povećana, da nije bila nikakva retkost da se zemlja jedne kuće sastoji iz 30—40 na čak i do 80 sitnih parčeta.

Uzled ove previcne raspisanošću razbiočeno i pomešanost pojedinih komaja bila je takva, da je jedan selack morao predavati preko nekoliko tuđih parčeta da dođe do jednog svet. Zbog toga se je i održalo sve do pred kraj 18 veka, da pojedinaći nije mogao ni orati, ni sejati, ni žeteti — dok to ne bi svi u isto vreme otpočeli, nitni je onaj mogao gajati drugi koji uoen svet svet, koji i celo selo. O svojoj tomo morao je rešavati seoski sabor. — Samo su dobra pojedinih vlasnika zemlje, koja su obraćajiva za njihovo računi, bila uspešno grupisana i ograjena; ali i to nije bio tucok slucaj, nek se je pojedino vakhovo komaje nalazilo u onom seoskom miš-vanju.

Osim tak ovo onako raspisane zemlje za obraćajive postojale su i veće ili male seoske utrive za poljanu stoku. One nisu delene među pojedince; čak je šta više često jednu utrivu imalo i po nekoliko suvrednih sela zajednicno. Ali ni na jednoj utrivu, na na koliko ona bila prostorna, nije bilo nane u dovoljnoj mери — kao po Bogu još i sad u Srbiji. Zato je stoka preko leta na njima samo zalasnika, da onda preko zime crkava od gladi!.....

I ovog alu, koje je dolazilo od previcne raspisanošću i pomešanosti zemlata, počela su pojedini vlasnici zemlje da traže silu leka. Razume se, da su oni gledali da privesteno svoja dobra grupisati, ali su uzgred zgrupisavali pri tom uveliceno i zemlju svojih selacka zakupaca. U svima takavim slucajevima utrivna je igrala glavnu ulogu.

Pocetkom druge polovine 18 stolebja davala se onda tekla i kod onih drzavne uprave, da raznovrsnim olakšajicama što više potpuni započeto zgrupisavanje u pojedini delovici Dancke. Ali se sve uređio, vidate u tom svetu, navelim na slab odziv, naročito od strane samih selacka zakupaca, jer se oni nisu mogli isprav nikako da pomire e tim. A nisu se

когда да помире поглавство за то, што је груписање по правили изнашало разнопородност земљишта код једног и истог земљопоседника, — дакле баш оно, због чега је околна распарчавање и постоја. Сваки је сељак на име земља да има макар и једну стону удела у болем својој земљишту. Мало најбољег, мало средњег, мало лошег, мало лошијег, мало чиније ослу, мало удаљеног од села итд. — и онда отије читаве риве кошаја, ситног и удаљеног далеко једно од другог!

Год. 1781 издата је нове једна наредба, по којој сваки сопственик има права тражити да промени своје комаде земље, које лежи у мешавини са закупном земљом, тако, да тиме сва његова земља буде згрупирана на једном или највише на 2—3 места. Једном пак груписања земља не била се никако више распарчавање (наследно или продајом), него служити другима за пошњу као што је дотле била.

Али ни ова наредба није имала успеха, јер све трговачко око груписања имало су да своје тами власници земље. Зато 1792 год. изаша нова наредба, по којој се власницима земље допунта да трговачке, учинење вршилоко згруписања сељачких закупљених земљишта, могу заплатити од свих сељачка закупана. И та је мера, осим осталих олакшица, имала успеха. За 10—15 потоних година највећи део својој земљишта био је већ згруписао, а 1837 год. остало је било још само 1%, неугруписане земље. Сви трговачки око премеривања, променивања и поделе штели су просечно око 8 дн. од 1 хектара, а у целој земљи округло 25 милијуна дн. — При том су својек утрине уштрбељене свуда за потпугруписање, те после извршене згруписавања у Данској време не постоје никакве својек утрине. О тим је у другој глави претстало и право појединачна да своју стону пуштају да пасе на туђој земљишту.

Разуме се, да би распарчавање овако згруписаног земљишта доцније узело вожда поново хаха, да се томе још адних није стада на нут иноних законских одредабама.

Пре свега само наследно право је такво (утврђено још законом од 1764 год.), да једно добро са потребним зградма може наследити и само један син, који адна осталих наследника има да исплати њихове делове. Ко ће наследити одредба и колико ће бити ти делови за исплаћивања, може одредити сам отац тестаментом. Али је обичај, да отац још за живота свога сазнао породични совет, који заједнички решава: ко ће од најближих наследника узети и до којег добро и колико ће за то имати да исплати осталим наследницима. Често то прелажене добра с она на једног сина бива још за живота очека. У том случају породични совет утврђује још и: шта и колико има син да даје својим родитељима на име надражавања.

А после од не мање важности је у овој погледу и једна законска одредба, која датира још из средине 18 века и која је доцније унета и у закон о распарчавању и груписању земљишта од год. 1872 и 1897. По тој одредби, једног „сељачко добра“ (а под тим називом разуме се једно добро од 10—120 хектара) не сме нестати, већ се мора за увек огувати само такво. То се може постиже с једне стране тиме, што се при распарчавању (при продају или наслеђу) једног „сељачко добра“ мора одржати (продати или наследити) у целини једна главна парцела од најмање 10 хектара са потребним зградма, — с друге стране тиме, што се забрањује сједињавање више „сељачких добара“ у једно добро. — Али ова последња забрана није безусловна. Још 1791 год. утврђено је једном одредбом, да се једно „сељачко добро“ може пресјединити другом (кузовином или наслеђењем), али у том случају морају се од доцнијег „сељачког добра“ претходно одвојити најмање два нова „ситна добра“ (од 2—10 хектара) и продати или цати у наследни закуп они

сељацина који некају земље. — Иначе по понутој закону од 1872 односно 1897 год. „сељачка добра“ — највише 3 са највише 120 хектара земље свако — могу се и потпуно сјединити једно с другим или и потпуно распарчати у ситнија добра, али је за то увек потребно нарочито краљевско допуштење.

Због важности самог предмета доцније ћу можда виши прилике да у једној нарочитој писму изложим понајглавније мере за одржање и повећање отањог сељачког поседа (од 10 хектара), као и мере за унапређење ситних сељачких газдинстава уопште. За сад ћу се ограничити само на оно, што напред истакох. Из тога се пак, кадас се, може у довољној мери увидети основна тежила: да се у исто време старем како сувише једнострано распарчавање већ згруписаног земљишта тако и сувише јако наглашаване малих сељачких добара у већа т.п. „господарска добра“ (више од 120 хектара). Али се тиме није ниуколико хтео да спречи и сами слобода располагања својом сопственошћу, Смер изложених ограничења се само, да огувају и, уколико то радије није баш случај, да створе што повољније последичке односе на ослу. „Сељачка добра“ могла су се згруписати у велике поседе, али с тим у непосредној вези хорали су се повећавати — стварати и ситни сељачки поседе. С друге стране, сељачка добра могла су се и распарчавати, али то распарчавање није смело да иде у бесконачност — као што је то, на, велику штету, у Србији случај.

Уосталом све се ово у главној мери видати и из прегледа величине поседа, какав је у Данској био год. 1835, 1873 и 1895. Ради упоређења додајем и последњу рубрику, која представља величину поседа у Србији, какав је била 1897 год. и у којој је груписање изведено овако како је то учинила данска статистика.

Величина поседа хектара	Број поседа у Данској			у Србији год. 1897
	год. 1815	1873	1890	
120 и више	790	1.961	2.117	42 (или од 147 насељ.)
80—120	7.742	4.031	3.881	1.488
40—80	26.756	25.908	24.065	1.488
20—40	38.444	23.558	20.672	9.771
10—20	11.569	19.284	21.885	40.782
5—10	63.481	68.535	67.656	161.035
0—5	26.557	69.103	63.884	80.165
Сваки	161.212	298.750	296.690	294.422
укуп. без поседа (по селским)	7	32.036	34.008	34.952

Какав се још сме закључити могу извести из приложенога прегледа, оставља читавица да в томе сами разгледа. Од особитог би интереса могло издржати се подробније на упоређење данских последичких однозава са нашим. Али ни о томе не висила овде нарочито говорити. Потребно је само да напоменем, да су у Данској у величину појединачних поседа трачунате и шуме које појединачи (особито велики посединци) имају; у Србији, колико ми је познато, у поље величине поседа ушла су само обрађена или за непосредно обрађивање поседа земљишта (више, баште, воћњаци, виноград, ливаде и пашњаци) — без шума. Због ове разлике у начину поима броја великих поседа у Данској мора бити у односу према броју великих поседа у Србији нешто већи, него што би то био случај да приватне шуме у Данској нису трачунате у посед заједно са чисто пољопривредним земљиштима. Али је ипак зато неоспорно, да у Данској има крајољерно много више великих поседа него у Србији. Да ли је то и узалодно од користи по Данску или да штеје по Србију, питање је врло важно, — само бих јако препоручио објав овога писка, кад бих се упустио у његово расправљање. Можда ћу се доцније из неког практичног детаља укратко и тог интересантног питања, — за сад морам прећи преко њега брже.

Ali ne mogu ovo nesko zaprištiti, a da naročito ne istaknem još jednu vrlo važnu pojavu u Danskoj, koja stoji u neposrednoj vezi sa napred razvijenosti gruzijskih rasparanoga zemljišta. Ta je pojava, prosto rečeno: *raselavljene sela!*

Sve do predstotog gruzijskih seoskih imanja sva su sela u Danskoj bila od prilike isto onako zbijena kao i sela u Srbiji po ravnicama krajevima. Za vreme vlija ubrzo posle iz vršenoga gruzijskoga pojava se međući potreba za presa-vaњem stanova i ostalih zgrada na agruzijskoga zemljišta. Ta je potreba bila da neke selake prostog neoblasti, jer su umesto besprijek stvaraj kopaњa, razabađano po celom seoskom ataru, dobili odgovaraјућu površinu gruzijskoga zemlje čas na granici selak sela. Za neke selake međući to presaљavanje nije moglo bilo tako neophodno potrebno, ali im je stanovanje na jednom kraju ili u sredini vliјova imanja obeћavalo mnoge i očevidnije koristi.

Razuke se, da su selaci isterali s tenkom rukom pristupila presaљavanju. A nije im ni bilo tako napuštati dotadašnja zajednička seoski život, na se preseliti u poljanu i odvojiti od svojih starih konjica. Na onda nije im bilo lako ni rušiti stare domove, na podignuti iz temelja nove! Ali su ubrzo u toj "naušnosti" postupili! I nešto razlika odaklećama od strane pojedinih vlastitih vlastnika zemlje, nešto odaklećama i neposrednom pomoću od strane same države godine 1807 već se je od prilike $\frac{1}{4}$ selaka bila iselila iz sela na svoja imanja. Potom je godina s vni iselavanjem bilo još brže — tako da se ne danas već pre 30 godina nije više znalo ni gde su bila stara sela, ni još kaže kako su ona od prilike izgledala!

Namesto starih zbijenih sela sad su po Danskoj razbaćena sve saha odština, koje se sastoje ili samo iz jedne kuće sa okolinu zgrada, ili na nekoliko kuća sa zgradama, podignutim nešto bliže jedna drugoj. Danashe koleno toliko se je već naušilo na ovo "usamljeničko" stanovanje i, što je još glavnije, toliko je zadovoljno sa koristima, koje mu pruža stanovanje na selom imanju, — da ne može poјtiti: kako su vliјovi stari mogli stanovati u zbijenim selcima — daleko od svojih vliјa i livada!.....

РОВЉЕЊЕ ИЛИ ТРАЉЕЊЕ ШУМСКИХ САДИЦА.

Dešava se vrlo često, da se sadiце ne mogu odmah i da presede, čim se na rasadnika izvade. Uzrok tome može da bude vrlo vreme ili osuđuju u radnoj snazi. Kad je vreme vrlo sušno sadiće se teško vade, a pri vađenju vrlo lako i kvare. Često puta treba sadiće iz leđa ranije povaditi i stoga, da se ne bi počela mladari da razvijaju, jer bi tada ušeh u sađenju bio vrlo nesiguran ili stoga, da bi se ispravilno leđe, koje treba ponova zasesti.

U svakom od navedenih slučajeva treba, dakle, sadiće povaditi iz leđa a da se ne bi osušile i prošale, treba ih i zarovnati — utraniti.

Sadiće raznih vrsta drveća razno se i ponajaju u tranju u pogledu svoje izdržljivosti. U omlne pogledu čimena su osleđi u šumarskom rasadniku u Adisbergu u Švajcarskoj i to na ovaj način:

- Uzete su sadiće dvanaest sledećih vrsta drveća, a na ike.
1. bukove 1 godišnje sadiće,
  2. rasta 1 " " "
  3. javora 1 " " "
  4. crne jove 1 i 2 " " "

5. bele jove 2 godišnje sadiće
6. bagrena 1 " " "
7. smre 1, 2 i 9 godišnje sadiće
8. jelo 1 i 9 godišnje
9. b. bora 1, 2 i 3 godišnje
10. č. bora 1 " " "
11. bradskog bora 1 " " "
12. aršinovine 1, 2 i 5 " " "

Sadiće su odmah utranjene, čim su iz leđa isvaњene tako, da se ni jednoj ništa nije osušilo, na šta treba obratiti pažnju i naročito izbećavati, jer se inače ne bi došlo do tačnih rezultata. Traњenje je izvršeno na dva načina i to: polovina je utranjena u obično suvoj zemlji a druga polovina u navlaženoj i vlažnoj zemlji. Ovo se postiglo time: što je porod njih spiroveden jedan mali šanac, u kome je stalno bilo vode, a u prvom slučaju što je nad njima bio podignut krov od dasaka, kojih ih čuvao od vlage i kišne. Sadiće su bile utranjene pojedinačno u redovima a samo nekoliko vrsta drveća u kitama. Oaj ležke koji ih je pokrivalo bio je dosta debeo. Tran se nalaze dvadesetogodišnjaj mesnojaj smrečoj i bukvoj šumi tako, da su sadiće čakle dovoljno zaklavna od suvanke priroke. Napomene se još i to, da utranjene sadiće nisu isterale mladare, već da su im samo u polici nabrblali.

Rezultat ovoga ispitivanja bio je ovaj:

1. Da je stepen osušivanja usled traњenja veći kod četinarsa, nego li kod lišćara.
2. Da lišćari mogu u tranu da izdrže do 10 dana bez osušte štete, a neke vrste, kao: bukva, rast, bela jela, starica prvi jova u vlažnoj zemlji i do dva meseca. Četinarsi, naročito jedne i dvogodišnje sadiće ne mogu da izdrže u tranu duže 5—6 dana.
3. Da je traњenje u vlažnoj zemlji mnogo povoljnije nego u suvoj.

4. Tri i višegodišnje četinašete sadiće, sek aršna, kaže su ostale na sasuvnaju žila, nego li jedno i dvogodišnje sadiće: i

5. Ako je s proleđa temperatura niska, ili se nisko održava, može veћina baљaka da izdrži u tranu i do dva meseca.

Горњи резултат, добијен овим испитивањем, може да послужи vrlo корисно онда, кад се види да пошумљавњу шавинских места, у којима још траје снег, садницама на расадника, које се налазе у највиш и хушницијим местима, где се дакле, вегетација пре пробудја и саднице морају за неко време да задрже, да на терору младаре.

В. —

Како Земун смета Београду уношењем својих бањтенских и осталих производа?

Врло често идући у стране земље видимо како је пољска приредба по свима границама правилно уређена, управно рећи рационално; тамо се ради добро ратарство, видимо правилно уређене воћњаке и виноградје; у погледу штиња паш, правилно подизање и експлоативисање; видимо даље да су оне подигнуте на свима оних местима која нису за културу других усева па било да су та земљишта општинска или државна. Све то видимо и питамо се: на зашто то све не може да буде и код нас кад је положај земљишта и клима далеко подеснија него у страним земљама? Али, томе се не треба чудити кад се зна, како се споро унапређење пољска приредба и како се мали новчани средства дају на њено унапређивање.

Често се пута чује, на како ћеко кад нам у томе ситају трговински уговори који нам не дају да своје производе извеземо без велике изазове царине, али, и то се може изабети у пограничној саобраћају од куда погранични пољопривредници могу имати велике користи од продаје својих производа.

Напред смо напоменули како је свако то лено трезево у страним земљама, по колико је нас отишло бар у Језуци да видимо како они култивирају интензивно пољопривредне грање од којих своје производе доносе махом на београдску пијачу и одnose гдјде новца у Језуци. — То што раде Језуци, могу да узрађивају пољопривредници из Београда и околине, разуме се, ако се они буду занимали интензивнијим пољопривредним грањима. Код тих грања, а нарочито кад се оне разоуно раде, и не треба бити каквог великог земљишта, не више капитала и пољопривредне интензитета, па да отуд велике користи појединца добије. Али, као што је напред поменуто, колико нас је отишло да види шта се ради у нашој најближој околини, Новом Саду и Језуци, који своје производе извозе на далеке европске пијаче да које узимају огромне суме новца. Извозачи извозе све врсте зелених на свој трај у мањим количинама, а у велико борању, патлиџан, кромпир, бостан и друге производе. То што раде Новосадци, то исто раде и Језуци и њихови својим производима нап Београд почевши од месеца фебруара па све до краја године, а наша београдска околина скретала руке на тада у оно мало засељених страних усева и култура од којих највише користе имају, и ако су они устави ту, те да отпочну рационалнији рад који ће им даско веће користи донети својем оном била што Београд тражи, а не култура и штењину.

Београд, престолна Србије, која броји око 70.000 становника дину је да се на интензивне пољопривредне грање које се дају обети на мањој пограници земљишта и тако водити да се од њега последователно добијају лена нара од своје које одјави већим делом земљиним пљачкарима, те се Језуци брзо развија па штету Београда. Треба само отићи и видети како они раде и ода ће се видети е колико земљишта они добијају оваквим грањем.

На првом месту они своју раву земљу *привредно у толим лежима, те отуд добијају раву крастицу, шаричку, борачицу, тиквицу* и остале производе које доносе у Београд и продају по скупе новце. Оно мало толиких леја што видимо по Дрвцу и другој околини Београда, то је великом у рутама Бутара — бањована — то је тако мало, да не могу поднети ни пољопривредне производе. И они добију лему нају да те своје производе и носе је по сарњету године на излајет као земљске пљачкаре у Језуци, а нашој околу остаје само толико да може имати нешто царина и суве пројект које такође красе своје околне.

На другом месту, поред толиких леја велику корист доноси и производња *јагоде*, која потребују врло мало рада а доноси добре користи. Ми знамо да се многи земљорадници леја ради, али до се поседи и мало обрађује одмах те исте године доноси новаца користи док друге и осталих, доноси све веће. Ако који развије у велико тај посао, то може себи набавити и ручице онопате, те потпуно законити рачни рад. Само у тој случају треба јагоде расадити ређе како би се околним земље окупало. Сората има равних и да култура тако погодних да се за њих може узети лена нара од раног просека па до мртве јесени; има их крућених које теже до 50 грама и има их и ситних, сваке десетерке, има их и таквих које 2—3 пут преко лена вајају.

Јагоде сваки дан доносе земљске пљачкаре на београдску пијачу и за њих узимају велику суму новца код нашег толиког земљишта кога имамо у самом Београду и околини. Оно поредју лено у тањаре и тако да више у њих не стране од $\frac{1}{2}$, киле које продају 0.80 до 1 динар, што чини једно кила 1.60—2 динара.

За овим долази *васуљасто била* кога толико сеју да огромне количине доносе на пијачу било као окрвљен у зрну или у махунама. Не смо што доноси махунасте била, него уопште све, што треба поврла за београдску пијачу и ако ми имамо доста земљишта у околини Београда.

По најгоре је што се из Језуца носе толико *равног грабља* да наша виноградари, који су у виноград толико капитала уложили, већ трајају од великих дугова. Језуци ете се и у

тој погледу побринула и набавила ране сорте грабља боље него је то код нас учињено, те прво грабље доносе из Језуца одмах по Са. Пијци, док наше сорте у то доба тек старају и беру се у пола зреле о Преображењу. Од Са. Пијце до Преображења има 16 дана и разуман пољопривредник неће допустити да на овој ситуацији не заради лему нају. У тој међувремену обично се продаје килограм по 1.80—1 динара све докле, докле наше раме знаме „Паша“ не стигну; вије све једно: или се грабље продавао 100 килограма 30 динара или 100 кгр. 100 динара, зато би требало да подиже рачуна, па подизати оне сорте које се најбоље рентирају и на пијачи више траже па утиска одбијати страну конкуренцију, па јер не може бити свеједно за нас: благостање наше или Аустро-Угарске. Кад већ имамо добрих пољокара у Београду и околини, посадимо ране сорте Португизан, Јасовић-грабље и друге, раније сорте, те производња грабља да буде у нашим рукама, а не у аустријским.

Зна се да вестоји у трговинском уговору једна клаузула о пограничној зони, по којој се за све производе не плаћа ништа при прелазу на Београд. Оно износи 10 километара и према томе наш производач трни голему штету кад сви њихови производи иду широм у Србију. По не само то, него и даљим производња грабља, как и са десетогот и шестогот километра доносе грабље у Језуци на, или та распродају, или за оорити добују уверење да је оно у Језуци пропало и тако оно буде унишено без царине у Београд. Обреновац и Шабац, Филостера се код њих допире појавила, али су привредници били усталација, те су брзо обновили своје винограде, изајали при томе у виду и ране сорте грабља, које су размозили у велико. Сем Језуца највише има у Караџица, Каменица, Јединаца и свима оним местима где су добри пољокари дук Дунава и Фрушкој Гори. Ето, и отуда они доносе раво грабље и пачке нап Београд. Дакле нешто Аустрија, нешто Турска својим добују штете јаке наше привредници и ако они у својој ређевој земљи својим се дајини, па долазе оно ма е које стране било државне или општине.

Кромпир се уноси у великој количини и не само у Београд, него и у погранична места: Шабац, Обреновац итд. Како дође продаће одмах, ето их доносе га вагонима а продају по лене паре које одnose у своју домовину. Производња код њих иде с рачуном, они знају добуће какве пијаче имају и колико њега има народ произвади на потом удешавају своју производњу. Они по својалу раво ваде прстиња још док је млад а стабилне остава до вегетарија и одстрањују остали кромпир кога после опот доносе на београдску пијачу и тако продају и то чине докле док не испраше парцеле на којима сеју други покрле или пољске усева, и тако су у могућности да се једног земљишта добују две или три кетве.

Околина Београда има доста вратне земље па којој се гдје пољски усеви па, шта има смета да ову биљку култивирају? Истина могу се брањати виноградом, е па ције наша земља да те, код њих је дајина и они могу успошенице да раде, али треба имати у виду да земљу треба добро обрађати да да се од ње имају користи, а не носевати га ма како било. Што се тиче издатка, осем земља кога треба више него код других културних биљака, остало треба уредити са савременшеним средствима: прашење ваља вршити са копчама а нешто тако и зарутање, а за најнеће треба набавити нарочиту справку, са којом се може много за 1 дан да новади. Ето, кад се на тај начин ради, издатки су мали и култура проширва веома се рентира.

Кромпир је најдешња биљка и при сваконим и распрострањено земљишту може дати по хектару син отијет, 100 нових топара; поред тога он оставља земљиште у врло добрим земљиним и аустријским особинама, те према томе могу доћи с најбољим усењом страници, нарочито при обстојаном годнавању.

Језуцимаше поред осталих ситуција, доносе *маво шеља* како из стаљарица тако и оном отијетом летљеје и за те ситуције узимају лему нају с све на штењу наших произвођача. Њима је то неопходно и мрзе их да се е са таквим ситуцијама ангажује и ако би свака женска требала да има оно своје куће по један мали врћи који треба да је засеве са нешто мало ружа и осталим цвећа које је омиљеније београдшанима. Од тога цвећа треба правити мале букетиће и износити их повседневно на пијачу, продавати и о томе водити белешку

па ће се видети koliko тај рад може доносити годишње прихода свакој домаћини.

Кад се већ има у близини добра нијада, не треба ниједну стигуну пропустити а да се земљиште домаћинско не искористи. Јест, али зато треба имати добре вале, устаовишта и jako више интензивније; урине треба мало отићи до Земуна и видети шта се тамо ради и шта кад пак има, па што је боље за проносивоу и то купити за свој рачун.

Сваког ботовогот дана може се видети на београдској нијади шта се доноси од макарских производа: ту нам је једн самовеж, ту гршњина од срутке, ту бугер, масло идр. за што земљике нијадарне однесу доста новца а све на штету београдских произвођача. Шта смета нама да не уздимо по тој партији доста новца кад су нијаде правиле већ ту и кад околина Београда има доста земљишта?! Ништа друго, до новца и нехата. Да неможе доста доћи, то није истина, али нека дозволе привредници из околине Београда да имају доста земљишта на коме би могли да гаје разноврсно ићиће биде са којим се може да израни још већи број крава. Мако до бично од тих крава треба прерадити прена укусу потрошача и тим начином субатити земљике нијадарне. Субајачу ових нијадара могу лако припомаћи и Земљораднице. Задруге из околине Београда и остаје даљне Задруге које имају своје омањале у Београду. Уме треба све савише да зазму и прераду макога тако да успе, како ће својим прерађивањима поплавити београдску нијаду, то тиме припомаћи земљике нијадарне да своје мачке производе или не допне на нијаду, или ако би доносила а ово бар у мањој количини.

Осим ових предмета које смо досад навели, има их још пуно које се доноси на београдску нијаду и за које Земљораднице добијају привлачну суму новца, одане је у Земун и тамо понављају високо благостање.

Немамо се препарити ако наведемо да Земун односи из Београда најмање 800.000 до 1.000.000 динара, сума која би се могла да релути по Београду и његовој околини. Зато не видимо ништа особитог по пољима околине Београда, него само кукуруза и стрмне урине од кога се нека само насушни деб. Како лева сребре да се ова поља у смену прерађуко претворе у прене ријеве, у којима да је заступљено највише градинарство, вештачко багноваштво са рајон производног зелени, гајењем високог воћа, гајењем разних сорти винево доде и другим интензивним пољопривредним гранама.

Но за те пољопривредне гране потребно је знање, радна снага и капитал; на првом месту код оваког стања ствари, где наш привредник није свирама за овај рад, треба га увести прво да види како овај раде у Београду и око њега, па после да отидају мало и до Земунa и пакљиво пренадедају све што се тамо ради и нехатује отуд добијено превест и на њене правиле. Што се тиме капитала и ако би га требало пошине због набавке семена и других најречних потреба, могло би се набавити унеколико зартом који би се могло лако вршити у годишњим анујетима. Ове ситне гране пољопривредне рентајере би се, јер се зна, да је привредник увек пошан, само кад има добру нијаду. На пример, на првом месту с рајон прођења, кад се има језера поврњана, има рају зелен, затим производне добијене на топама леја, после сточне производње идр. итд. и то тако траје све до јуниа године. Дакле у могућности је да одговара обавеза давати или трипут годишње, што код осталих вољских урине није никакво слајч.

Што се тиме радне снаге, она је доста у Београду и његовој околини скрпа, али, увешна у обим, да се у њега досељава велика српотиња из разних крајева српства, онда се може да потреба унеколико да подири, а нарочито кад се узме у рачун да се већином и слаба радна снага може да употребити; у дољој околини, подим вршарском срот, ретко који од домаћина да нека у својој кући чекади раде од 10 година па на више не би се могли употребити за рад.

Ради угадања как, могло би Српско Пољопривредно Друштво у близини Београда где су угајани за то повољни, видети једно угајено добро, па коме би се управљивале све оне интензивне гране које би снабдевале београдску нијаду свима производима који се од истих доб добијају. На њему би се могло навести повратство, а нарочито одејак тихих леја за рају производног зелени, после тога воћарство и то неког, шпандиног воћа а нарочито ових врсти и сорти до којих се е подизањем лако може доћи и које се jako цене; објиди треба

да буду овакви до којих се е подизањем лако може доћи. Ово поже треба да је растурено по плоду том имању, како не би свистало исподинак поврду. Дове треба подћи на оне местима која су најкрупнија а нарочито раше сорте; они пољаци биће створени онда, ако се то угајено добро, буде пакљиво обрадио. Лоу не би требало гајити као у винограду, већ у другим већим објидинама као испривани и којим врдоина, паљетама итд.

Пошто се на оваком имању налази много отидања од повратарних урине, то би се могло држати по неколико итрад и свиња од којих би се добијале велике користа а бугре отуд употребљавало би се за и Бугрине поврњача. Ни живинарник не би требало да вистаеме.

На оваком имању, угајед буди речено, могло би се по- доћи омањи ковалтурк са црнаковској које би послужило по- дама за пашу.

Овако уређено имање послужило би свој окољини београдској како угајед и давало Друштву леу ренту; поред тога на њему би се могли приређивати практични курсеве на којима би се усавршавао и мушко и женско, и старо и младо, а кроз кратко време имали би извршених радника, те би недостатак и у њима био подиђен.

Успривино да производњу на овај начин бићемо у стању вржењем да одбијемо земљике нијадарне те да нам сваке године остаје у београдској околини око милијуну динара и сва околина Београда да нам постане прави земљорад рај.

Стевански Петковић.

РУЈАНСКЕ ИЛИ СТАРОВАШКЕ ОВЦЕ

Овце југозападне Србије спадају у најкрупније наше овце које се одликују голашавином и тупином месом, за то су тражена роба за Турску, где се леви дебао овљукоу месу.

Стара Рашка, студенички срес и Поповици, то су градинта за гајење овних овца. Поједина сејана овних стоке, мало се разликују једна од другог, као што је био заједно, мало се особина овних које се гаје по влаштинско и бугарским нашлаштва, то је најважније, али у већини случајева кува је кавовином рјава и употребљива некултурно за дожаћу потрбу.

Надрјивност овај односи се на најважније болести које су прво ретке у овим здравим крајевима, општог и чистога ваздуха.

Храна им је дошана: влаштинско сточна, укуена, махом бујна и крањива трава, јина стоке и јинак. У ишвареним случајима дају им се овни вода или оше и јир, кад роди.

Цибра још није постала онако хваљена храна за овце (и свиње) као и по Шумадији.

По влаштин Рашка и Новиш Шаљаров и Срењинско, могло би се судити, да су чувене српотице оне које могу, а нарочито по средству еламентарног балканског расом, водити своје порекло из Азије од најранијих и бугарских овца.... да су у стварној и прообраћивању рујанских сејана овца, сејанике овце изгледа велику улогу. И домета је тако, ма да данас поља ова област не зна за српичку ову, до ли само по имену, па се махом и име побавило; шта више под тим именом данас су и повисоте.

Рајиди, пре 20—25 година, кад није била закључена прва ветеринарска лејдбца с Аустро-Угарском, поменуто овце, биле су jako пошлате на овдашњој нијади и особито црвене због крупноће и високе чине кује. Јоше јагње за аман (примло) плаћало је од 12 динара, што је велика цена за овај крај. Српичке овце, дакле, тражене су онда за запат. Укрштале с њима и даљим запатом, с одбирањем, домаћа раша преобрала се у многоме и добијена је много боља и много лешиа раша и *сточнак овца* (општина рудничка, срес студенички), да се може рећи, да се ова „дрго понављено и допњено издање“ српичке овце. Но пошто је одиано увоз стоке из Турске свесно забрањен, то је менаџина овца претрала, српичке овца, у целом Рују. Подбирају и моравичкој крају непозната и изобрављена.

Крозомске овце, у посетујани својој, Малој Азији, као што знамо, као и све бугарске овце у које спадају и *корољичке* црвене са коза *астрајана*... спадају у *молотерице*. Од-

бици postojeći svega 1645 grama magaraca, dokle magazi svega 133 grama u celoj zemlji.

Magarici su brojno najviše zastupljeni u okruzima: niškom (435), toplačkom (293), moravskom (263), vrahskom (259), timočkom (123), i vrahoskom (112). Ta okolnost, što su i magaze zastupljene u najvećem broju u onih našim okruzima, u kojima je brojno stajalo magaraca najzastupljenije, сведочи, da se magarstvo kao proizvodnja ima privredna grana i ne postoji je i da su magaze slučajni prirodni proizvodi neuboskopske sparničava ove dve prirodne vrste konjice: konja s magaricom.

Međutim, zaopat magaraca, a naročito radi proizvodnje magazi, zasluženima bi, da im se i u nas neka nakaza obrati, no dosada, jer bi i to mogla postati jedna naša grana prirodne privrede, pošto i magarici i magazi, nalaze vrlo veliku i raznostranu primenu sa svoje snage, nađržljivosti, velike podobnosti za vunu i za nošenje tereta, naročito u planinskim i brdskim krajevima. Nema sumnje, da bi i domaća potreba: privremena služaba, a još više upotreba njihova za zemljорадничке послове, otvorila široко polje jačom zaputu i magaraca i magazi, ali bi se od njih mogla izvesti u južne krajeve Evrope, na možda i Africe, stvoriti i važni predmeti za međunarodnu trgovinu koja bi našom zapadnjačtvu mogla odobavljati lepu netu dobit.

Magarici su gađeni u nas dosada za posve običnu služabu. Nošenje ovakvih tereta: vuturna, drva itd. privremenu služabu i braninu, čobanske prerobio za stadima; otuda im i više podsmehljivo, da su: „ovčiji konj“. Ovi su sitni, neugledni, rđavo gađeni i loše krajevni. Kao i čobanski pas, s stoginjskim krajevima našim, sa sitnom stovom, oni su verovatno prilagodili čobana i stadu. Visine 1'05—1'10, na i do 1'30 metara. Bode prije no gorjemo delu trupa s belom po trupu i/ili žažavčavi smeđe. Ova poslednja imaju skoro redovno dve ukršteno prije vrste preko grebena, u vidu krsta. Naš svet privreda, da je taj krst na magarici pojava od od onda, kao je Xristos u Palestini pojača magare na putu svoje za Jerusalema! U tome predaju biće da je skriven mit, na moguće poroklo magaraca u Srbiji.

Držao sam, da neће бити на одмет проговорити коју реч о томе и представити ствари magarство у јужници државна јеврска, као и аналитичка начела којих се тамо придржавају.

Конј и magarac су две разне врсте животињске, на да се успешно неубоско спарују. Кобила и magarac производе магу (mulas, франц, mule mass., i mulet нем. некат. Maultier); magarica и pastur — magelba (hinus, франц. bardot mas. i hardotte fem, немачки Maulsel).

Пошто је да природније при подем животиња, за разне врсте састрају групу животиња једнога рода који се одликују тиме, што се не могу успешно међу собом спаривати или и ако могу, не могу се заплодити, а заплођење домете у крајњу рuku сестринске (хибриди) који су међу собом даље неплодни.

Међуима оваквога жагвона на магу и магарица на магарица, несумњиво се дешава, на да остају неплодни. Мага и магарица су магарица (бастијард) и сестринска (хибриди), на да ипак постоје најзадњање била јакo паразити; али мужјак подостаје нормално развијена сперма (семен). Пошто је и пак то, да мага и магарица, нешто да се својим мужјацима, у топању и прелом подобије, бијаду же што заплођење од pastura (коња) и од pasturатог magarца.

Тако др. Јауде својштво је, да је у Jardines des Plantes (зоолошкој градини) у Паризу, магарица једна на свет исторо „дредобит“ и то све по два с pastуром зебриним, коњским и magаричним.

Morgan исто тако помиње магаз и магарица pastura цигетара (дичкег magarца) и магарица, на од зебра и експеримент поња, од зебра и цигетара, делом у зоолошкој градини у Лондону, а делом у манастирима.

Дале Динкелбер наводи омет једну магу у зоолошкој градини париској која је водила уз се три „дредобит“ своја: једно од египатског magarца, а два од алжирских pastura. Као што видимо дредобљење одобањих магаи дешава се чешће, што води заључу, да магарица утробино органи ипак свакад постоје неплодни.

Што реко Рубе, изгледа, да је природа оних несавршенством магаса, наума била да постави неку врсту бране

неограниченоне размножавању животињских облика, а на ризик одржавања postojeћих родова и врста.

Држави и Палас мисао омет, да се неплодност међу магасима у домаћем стању може подложно отклонити тј. да и не постоје то границе мешавина врста, као што их не би било ни при мешавини разних раса исте врсте.

Било како му драго, неплодност сестринска, пронаола првог укритања као и потоња, међу собом изгледа доказана, а и спривања с мушком страном. Једне од пробитних врста, да је услова утолско, утолско је већи изглед за могућност одошљава с мушком страном једне родоначинке врсте, на с другом. Тако и овде: укритање у дичу magarства, лакше је и просечно генотици, у могуће ипак, по укритање ради пронаоде магарица.

Ма да се у Мисиру, Сицилији и у Шпанији практикује и производња магарица и да ипак принесе за стварање оних сестринска толико корисних за људску употребу, омет је magarство дичко јако развијено и мага ипак дичко већу и кориснију примену у свету.

1

Раса домаћег magarца много су јаке заступљене и разноликост на Истоку, по на Западу. Јер се тамо више употребљавају, те се и запатништво подешава у нише привада. Но тиме није речено, да запат magarца на Истоку стоји на вишој степену по на Западу. Зна се, да се данас најдешни и најкрупнији magarци производе у Египатској (и ако су у махом броју заступљени), на у Француској у Поату-у и у Шпанији, где су ипак обробијаји и чешће у употреби.

Одосно старине приштомањана magarца, зна се исто тако мако и крајних података историјских, као и за конје, на и за остау дичију стоку. Ипак земље и Мисир имају прве трагове употребе ове корисне домаће животиње. *Мисирски magarци по Р. Харлију* има велике сличности с дичија магарицом што тамо живи. Напома magarac је за 5—10 см мањи и махом чупаваји; главу има дебљу и шире, ертротија крста и уже груди, али се спољашњом ипак приближава дичкег magarци и има као и он прву врсту преко леба, на плеткима (гледај двобут) и доста пута брада као зебра. *Нубијски magarac*, по *Morgan*, вајра је и лепа облика. Гледају писца, а међу њима и *Шардез*, омету *арапски magarac* као едегланту животињу. Кома му је битага и чиста, главу носи поност и усправљено, удови чисти, ало скаротији а рибња јаких, а у ходу и галопу држава је диврствот, кинотско.

У *Сирци* има четири magarаче расе: једна ситнија, али она кроја, вајра раса, друга крупнија — арапског порекла; трећа — приземљаста и диврста кроја, а четврта — крувајна раса која је, према *Morgan* позната као *раса дичево*, јер се око тога града налази и таји. Она се раса одликује особито протељастом телом и другим ушима.

И у *Персији* има јаких и надржљивих magarца; по *Полски* разликују белог крупног *багдаског magarца* и *бујарског*, ситног, кинотијско-супог, с ирвни завоком на крстиња.

У супом и топаљу подобије Истока нема ни трага оних постојачкој глупости и тврдоглавости у magarца тамошњих. Докле у алжирским пределима, као по магарицама око Каспијског Мора, веде, да код се усико, не могу се лако нагати да се крсту!

Права земља, у Јеврону у погледу запатништва magarца, нема сумње, то је Шпанија. Шпански magarци су крупни телом и скаротијом кроја. Италија има расу која мало заостаје иза шпанске; најбоља је крувајна, пра — *пјежмиска*. *Morgan* држи, да је та раса врло стара пореклом и ту уробија, јер је још од старих Римљана црвена. Ни у Грчкој стојају ни у старо доба, magarци на главу, а данашња раса није ни чему; и у Савдинији држава magarца је распрострањено, али они ипак околико лепа као шпански и ирвонотики.

У Америци, нарочито јужној, у Перу и Парагвају, држе magarце у знатном броју, а и ради магарица.

II

Magarство се практикује у велико, у Азији, Африци (Мисиру и Алжиру), а у Јеврону у највећој мери, у Шпанији и у Португалији, на потоу у Италији и у Јужној и Средњој Француској.

О magarство у Сицилији имамо неких података од *Поземетсери*. Он ометује магаз у Ђирфентици околи: писана тре-

бена 1-20, дужина врата 0-60 м, дужина леђа 1 м. Ова је телешка, протегластог тела, приређаства. Има знатну дубину груди, добро испуњена леђа и умерено струма крета, снажне плешке, мишице и бутине, широко зглобове и удове, оштре панцине и ланце, врло мале копита. Главу мацу, лепо скривену и савија сличну магарећој; уша умерене, густу гриву, реп добро обрастао. Боја длаке затворене мрља; рожици длачиди (костенови), као у магарца само на предњим ногама. Ово постојеће порице само *Jug. Kom* на чије је очи првено зареме пасуства и магарца и ждробене мазиња.

Магарство се налази заступљено великом у земљама, у којима је знатно и гајење магарца. Особито глас узивају *сиромашне маге*, од магарца пасуства са адраскима кобилама. По *Морисону* ове се одликују леним кројем и обликом и патреничарима.

Р. Хартман изводи, да маза најзавреније успева по *обичајима* висинским планинама, где се налази крупних и врло лепих. У ових су уша испуњене и прилично дугачке, глава чина, махом са слабо дубљеним носним хрбтом и широким гашањима (вишцима); врат оштри и сведен, груди узале, крета висока, пуна и кало обрвене; ноге дугачке ам силане, кичице нешке. Боја прва, бела, стру, кулашаста и дорчатаст. Где што се налази и бојене белоге или црно и широчне пруге на баговима (доњим бутинама).

Али најожекије се магарство тера у Шпанији и Португалу. *Шпанске маге* одликује се крупношћом (до 1-60 м, и преко тога) и леним облицима. Ове се не употребљавају само за јахање, но и за тегљење и за пошење терета.

По *Савосну* знамо, да је магарство у Француској највећма распрострањено у округима Де-Северу и Вајени, нарочито у Поату.

Тако 1868 тамо се бројало на 47.716 кобила само 6.908 пасуства и 9466 ждробца преко 3 године и испод тога, јер је већи део кобила био наменен производњи мази. Најмањи број кобила бива заскочен пасуствима, града велина бива пуштена под пасуства магарца. У оба округа бројало се илр. 1840 год. 28.959 мази и 16.120 магарца и магарина.

Поату је постојбана француских мази, од којих су $\frac{3}{4}$ извожене од године дана и на другој страни даље одгајиване. Али ни кобице суздрбене мазица, ни магарци (*baudet*) који их засекат, нису пореклом одатле, већ магарци су из Шпаније, па се овде одвојено држе, брижљиво гаје, нагламо чувају од сваке примесе туђе крви, те да приврсно постојано свој облик и своје одлике на потомство. И без редословних књига свом предању, чини он првину пунокрвну расу извршитога личног постојанства, за чије одржање одлицима заплатани не жале ни издатака, нити се плаше жртава. Као и пунокрвни коњ и пунокрвни магарца одликује се кожом велико еластичне и једине, јако развијеним кичменим слезом, шареним и јаким зглобовима и добро развијеним унутрашњим органима: скуп особина које су одлика благородна расе, њене крпости и уверности, дугот живота и темелних подобности.

Грмоче ову магарцу врло олако остије:

1. Величина: 1-462 до 1-469 м, па чак и 1-724 м. Цело тело и удови покривени 16—17 см. дугом длаком, првком пластичном или руданом и конвирном, боје млињасте — суре до затворене-прве; гробан врата савија или делимично лиснен гриве;

2. Глава и за магарећу прсту јака и дебела, ширити следеће отиру развијена, уша обрале дугин чулана, обрве дебеле и шарбане, врат јак, гробан слабо развијен;

3. Груди развијене, плешке испуњене, леђа првава, ребра блатна, крета широка, бутине дуге;

4. Ноге, колена, кичице исто толико широче, као и у правих полских коња, копите високе, никак се не потклавају;

5. Од природе злобуд, дилчавица, докле су остале магареће расе кротке и благе, држе их затворене у узаним преградница, само им се чувару смеју приближити; кад би се двоје сукобљив, било би руваци, колико су бесни. По скоку су још ошанији, притишно мукашница осталих врста стока. У једном раздобљу за опаснаства могу да заскоче и опале до 200 кобила. Најбоља грава стају 5000—8000 динара! Тврде да су они најнајзаквији и најолиднији; трубу затвореније боје, врат ртла, а чуше по ногама дебеле.

Кобила која у Поату служи за магарство зове се *миллерије* (магуна); чувени заплатни *Јак Бишол* онако је опи-

сје; има широку ногу, кратку ногу, испале кичице, јако ругане, јаке копита ноге, широко високо колена, жештат бутину, широка бедра, кратко тело, дубоке слабини, дуга ребра, оштрих трух, предњи прст широк, мало предсладат, висину 1-83 до 1-97 метра.

Она мора бити јака, темелна, приређаства; пространство тела, ширина карлица, условавају лезу мацу. Кобила од 1-88 м висине, производи мацу висину 1-94 и преко тога.

На тога налази да кобила „магуна“ нала да је неогранича, трома и за спору врзу подобна.

Тако је градо неугадемо, ружно, али производи дивне маге: патрени, живосне, енергичне телене граде. Захвалите — вели Бишол — бачу на четири ступе: то вам је кобила за заплат мази. Она влада само за тај заплат да је добра.

Ко би на тај вид употребљавао кобицу лене стуре, учинио би глупост. Није за то кобице које би биле за копиту добре. Кобила са дугим телом или оштрим а фича, тешко би од магарца остала суздрбена. Крушна кобила, висока на ногама ситна телом, кратка у леђима, поучаљених слабини и труба, не би налазила за магарство.

Бишол машице бретањских кобилама, што нису најбољих копита, кичица, колена и бедара, али ипаче нису рђаве, јер су дуге патрени ребара и дубоких слабини. Оне дугу ситно, глупо, лепо широчне маге које се лако продају.

Он савуште, да се кобила за магарство од бретањских заплат одгаје. Да се куле јаке бретањске кобице, да се на њих нуште снажних поугских пасуства, па би се добила женска ждробца шарена за магарство.

Магарство у Поату-у заметна је и скупа радност, јер изискује употредо двоубо заплатишито: заплат одбојних кобила и заплат пунокрвних магарца. Стога на изкуде мерицу заплатишца прибогајати поделу рада: докле се велина заплатица у Поату одаје заплатишца једносних кобила и с њима магарствима, докле се осталу посвећују заплати магарца и држаљу пасустватах магарца.

Свет. Гагарленк.

НЕКРОЛОГ

† Д-р ТЕОДОР ФОН ДЕР ГОЛЦ.

ТАЈНИ ДРУЖБЕНИ СОВЕТНИК, ДИРЕКТОР ПОЛОВОПРИРЕДНЕ АКАДЕМИЈЕ И ГЛАВНИ ПРОФЕСОР УНИВЕРЗИТЕТА У БОДУ.

Велики економиста и научник, највећи аграрни политичар и савани пољопривредник и књижевник — *барон фон дер Голц* умро је 6 новембра ове године.

Његов организаторски практични рад ограничавао се на неколико државне деме и пољопривредне институте неколиких Универзитета у Немачкој; његов наставнички рад ширно се сваке године на неколико хиљаде студентских сињу европских држава — али његов књижевни рад није позва за земљу или предео, њине је он задужио — *човекоста*.

Поде књижевност рада, на коме је фон дер Голц радио, изубило је највећи квалитета свог.

Реформатор пољопривреде Албрехт Тер почетком прошлог века ударио је основ пољопривредној науци, али гитански напредак природних наука, на којима и почела техника пољопривредног рада, — изазвао је потребу проналаске нових закона и принципа у теорији и пракси пољопривредној.

Појамом славних идуца: *Голца, Кина, Мерпера, Вилкенса, Сетеласта*, ова је потреба за вреху и комо живино, а можда и за сталење унапред — задовољена.

Док су: *Кин, Меркер* и др. изабрани првствено социјалисти, посебно део пољопривредне науке, да на њему ножебу закона, који у природи владају, инализе научне за бољи рад на подзава благостава у народу; докле је неуравн Голц

избран *оштом* *Део пољопривредне науке* — примену закона народне економије на пољску привреду. — *Управа добара, турскојство, титоловство, статика* — предмети су Голцових радова.

Голцова дела књижевна: *Handbuch der landwirtschaftlichen Betriebslehre*, „Landwirtschaftliche Taxationslehre“, *Buchführung*, „Geschichte der deutschen Landwirtschaft“ — језички су на овом пољу. Иако је он оспособио исе своје, а пољопривреднику отворил оти и ивице га на многих лабула.

Поред многих провалаха пред споменути нарочито Голцов начин таксирања пољопривредних добара из четог приноса њиховог.

Голц је у *аралии политичар* првог реда. Нарочито је много допринео решењу неких социјалних друштвених питања, иво радничко питање у земљорадња.

Из оне области израдио је ова дела: „*Agrarwesen und Agrarpolitik*“, „*Die agrarische Aufgaben der Gegenwart*“, „*Beitrag zur Geschichte der ländlichen Arbeiterverhältnisse*“, „*Die ländliche Arbeiterklasse und der preussische Staat*.“

Голц је рођен 10 јула 1836 год. у Кобленцу као потомак једне одне старог племића пражског. По савршетку студија на Бонској и Лудвигској Универзитету у Голц некое време као практичан пољопривредник, докниче као наставник пољопривредних школа и најзад директор Пољопривредних Института на Универзитету у Копенбергу, Јена а за тим на Пољопривредној Академији у Бону-Новомдоруу и редован професор Универзитета у Бону.

Пошавше Пољопривредне Академије у Бону на имену завода светогот гласа ива, да изважи привредно науку, ишпани и срећној руци његог директора.

Као професор био је јасан и искрпан, као човек — ивица претстављачан, до крајности скроман и гостољубив — спреда отворан као и према доворцима, као карактер — черт.

Међу другима и научницима првог реда — високо пошван а међу његовим ученицима особито пошван и уважан. — Његови пређани и садашњи ученици под предвођењем неколиких универзитетских професора — омет јакла његових — спремили су на јула 1906 г. величанствено јубилеум — прославе седамдесетогодишњацие Голцова. — Но, на исто време седег Голца коју ушече десетине народности — открише се тог дана бројана биета или споменка, који ће сино ошванати на овог научника.

Голц је засновао деловану свој научнички рад на практичној основи — често пута на сопственим искуствима.

И као одложено — држне се практичног, реалног правца. Његова класична изрека гласи: „*Die Wissenschaft soll dem Leben dienen und das Beste ist stets der Feind des Guten*“, — *Наука треба животи (практици) да служи; „Нужбова“ је увек непријатељ „Доброга“.*

Човек, који је на пољу науке пољопривредно својим књижевним радомима *створио засебно пољу* у историји пољске привредне; човек, чији ће радони и за данија поколења бити класични; човек, чији радони ишају *интернационални карактер*, заслужно је, да се и у српској пољопривредној литератури да помена опростају његовом за неколики животни.

Интиманајути то поручу дужност — као његов негдашњи ушван, вадим се, да ћу погодити особаје српских припадња пољопривредне науке, ако на овом месту укњижем:

Слава Голцу!

М. С. Радошковић,
доктор зпр.

Смрчан жмозак — прева. (Portrix Grapholitha strbilella. L.) — Форегајатор *А. Лербелд* на Ладорбаху у Саксонској провинцији, да је поред многобројних шмозака, које је пронаошодила суна изваља, пражмето у великом броју и овог шмозака (дестрифа), који је иначе слабо познат.

Лептирш пона јаја у мају и јулу и полагаје по 2—6 комада белчицасти јаја на савршене шмарице. Гусеница се у месецу јулу прогизаје у шмарицу и привремено се храни сржком и обично до месеца новембра, ако време није јако пражмето, али не оставља на жиру на семене лисне, на ни само семе.

Гусеница је 11 мј. дугачка са 16 ногу, црногатаг тела, крво беле боје са сјајном крвом (брауној) главом и вратом. Прешли у шмарица, како бих одмах о пролеће жмозак да настави своје дјеловање.

У мају или априлу гусеница се узвара у шмарици и у мају излазе из ње лептирш.

Нагривањем својим гусеница ушче те се шмарица скупи и шквари и обично задије склоном, која се у већој количини скупи на врху, те изгледа да суна, а што је у исто време и мизан, да је шмарица болесна. Услед оваког стања шмарице пољовани, да се семе не може да саври, ишти пак да се ослободи чмуре, пошто се ова, сполом умелаја, и не отшар.

Пошто савршене шмарице висе, то ларва лежи у њој усправи т.ј. главом горе према дршци окренуте.

У другину с овим шмозак швети шмарица, а нарочито и у већој мери семене ласке и семе, једна жмозак округла око 2 мј. дугачка ларва, коју *А. Лербелд* држи за *Abotium abietis*.

Прожетат добротне семена свакоје се са $\frac{1}{2}$ — $\frac{1}{3}$, јер ушעד овога семе остане гладно — изело.

Противу бувача. — Противу овог сетног, али врло опасног штеточина на разном инаше пошву, а нарочито на кувусу, кољу, роткавицама итд. препоручују и употребљавају разни средства, па нека од њих ишветице и покажу, а нека омет по пошву. Али један ишветица баштован уверава, да му је свакој прилици помогао *пелен*. „Ја скрвам — пелен он — пелена у води и том пеленом шкроси (прекам) ове биљке, на које бувачи нападну. То чини увек по заходу сучвезу, па уштру никад не наћех на непрошљено пошву ни на једног бувача“. Треба пробати.

Г Л А С Н И К

Један припадница ован шљивен 20,000 динара. — На опшгодшњој продаји линколнских дугачкорних припадница основа на разних заштитних стада, која је држала у Америка, платио је један куцац на Буенос Ајресу 20,000 динара за једног припадца ован црне пуне, који је био на једног врло чувеног шљива.

Колико је донесено сувих шљива на *шљиварски тржишта* у земљи у 1905 години. — Прева ишветицаја тржишних одбора за проглед сувих шљива, прогледано је сувих шљива у месецу *септембар* и то:

МЕСТО	КИЛОГРАМА	П Р И М Е Д Б А
Брагујевац	1,069.856	од 1 септембра до 2 октобра
Београд	2,388.573	за септембар
Ваљеву	3,796.687	за септембар
Обреновац	947.023	од 1 септембра до 2 октобра
Лозница	565.657	за септембар
Шабац	4,758.885	за септембар
Свота	13,526.681	килограма

Награде Краља Италијанског за најбоље и најсавршенije производе. — Прваком Назоубо у Милану, која ће бити 1906 године, одреде је Краљ Италијански шест познатих награда за међународну такмичну. Једна од тих награда је 10.000 лира, расписана за усавршене каике машине која би била доста од практичне вредности и имале све пољне или побољшане и усавршане квалитета вичина рада који би такође био од практичне вредности и има на себи нешто савских нових. Једна друга награда од 5000 лира одређена је за проналазак новог истиски најбољег уређаја за снабдевање густо насељених предела здравим и чистим млеком.

Половопривредне и стварне школе у Аустрији. — По извештају Аустријског Министарства за Земљоправство, било је у школикој 1904—1905 години у Аустрији свега 186 половопривредних и стварних школа.

Од ових 186 школа је: 7 државних завода, 62 земалска завода, 5 општинских, 103 разних удружења и 9 приватних школа.

Прираштај за поседујућу школску годину износило 3 нове школе и то: половопривредна земска школа у Федермарцу, земљска макарска школа и школа за домаћине у Клајенурту и половопривредна школа за планишко (аланјско) гадовање у Грабеноу у Штајерској.

Једна је школа затворена, а то је: половопривредна земска школа у Вилејану у Галицији.

Од ових 186 половопривредних и стварних школа има: 2 велике школе, 3 мала половопривредна завода (Академаје), 9 половопривредних средњих школа, 5 малих стварних школа, 2 мала завода за виноградарство, пољарство и градинарство, 1 мала завод за пиварство, 40 разних школа тј. малих половопривредних школа за једногодинам курсов, 71 половопривредних земских школа, 16 макарских школа и школа за домаћине, 24 мике свецрковне школе за градинарство, пољарство, виноградарство, мљекарство, аланјско гадовање и пиварство, 2 пиварске и две школе за обуку произвођача шинрета и ракије.

ДО ПИСИ

Ажен (у Француској) 15 септембра 1905 год.

О сушењу шљаве.

Цене, по које продају аженске шљаве ономашни привредници су, као што сте из прошлог писма могли видети, доста велике. Шљаве на тржиштима кукују од произвођача трговци или ређе посредници, који их додице привођачу. У овом последњем случају оне ретко пад да преузму још нешто од две рупе, док до трговца дођу. Штогод је пак мања број посредника, уколико је и цена по којој продају произвођачи своје производе, боља. У нас управо и нека организација мљеварске трговине као што треба. Шљаве, које наши произвођачи износе на три кукују се сами посредници; они их потом препродају другим посредницима, они омет тровани и т. д. док најзад не дођу до руку каквог пенџанелог или бевског трговца, који их вод мномом угарским, босанским, често иуа и аженских (само не српских!) шљави различит у малим количинама по деловне свезу. Аженска шљави својом казивошћу, нарочито укусоу и крувиношћу односно побуду над осталим страним шљавицама на свевским трговцима. Уколико се пак виша тражи један производ изван земље у којој се добија, уколико ће и негова цена на домаћим трговцима, у земљи, бити већа, парано ако се какавога робе томе не противи. Трговци пак као што ћете мало додице видети кување шљаве у својим радњама, у земљи, прерађују пакују и есенцирају, више мање непосредно потрошавају то тако своју робу и не спуштају цену продају. Према овој пак цени продава се и она по којој произвођач своје шљаве трговцу прерађу.

Трговина са сувим шљавицама је као што видите у Француској врло добро организована, првосе је робе врло брзо и увек исправан (веза ту оскудицу у вагонима, претрпавши робе на станицама као што је то случај, — читам у вашим новинама, — код нас) и овда се више ни худити откуда до да Французи своје шљаве много скучају продају него ли ми нама.

Кад суна шљави дође до руку трговца, она има да претри још читав низ радова пре него што ће доћи у руке потрошачу. Произвођач сортира шљаве руком и оком, па их тако доста непомалу сортирае вишеом на тржиште. Трговач овог куђе шљави од различитих произвођача, па је често угла прикућен да их због преноса до своје радње мичица. Међутим, штогод је шљави крувица уколико се скучае шљава и онда трговцу иде у рачун да кување шљаве расходе на крувиношћу и класе. Шљаве, које износе произвођачи на тржиште итеку код сваког подтедијача осушине, већ код неког иште а код некого мање те кад се измешају једне с другим не претедкају једнакору робу. Кад би пак трговач слао потрошачу такве неједнаке робе, овај би негова да попуња у његово исправност и поштење и убрзо би се одбио. Најзад, на шљавицама се за време одбирања, паковања у корпе, сакуће или паковање и преноса, задржавају из ваздуха класе различитих глишари и других организација, које су готово као се створавале не ушине да, чим узаси за то буду новинам, изазовале на њима различите промене (биј, преварање, распадање итд.), услед чега би изгубиле свој природни уку и спољнаша облик. Ако роба стигне потрошачу у несправном стању, значи да није била спремна као треба; потрошач добија јавно жаливање и поштовање и на тај се начин могу клијенти само да изгубе.

Све су те митове рудоношачи ономашне трговце да подину нарочито инсталације, потпуно модерне за сортирање, паковање и етиривање шљави. У њима једна варијант матор с једне стране покриве тријер се 8 сита различитих казивошћу и које поређаних у продужују једну другог, која одвајају шљаве и 8 различитих класа, а с друге омет сабави потрошачу паров сушнице, нарочито ефикасне у којима се осушава шљави додице — етирива. Таквих инсталација има врло много (чак и во селма) у околици Јота и Гароне и њима се има једино благодотрпни што се мљеварска трговина, а уопште са тим и кукура шљави у Француској јако подига и додица онај етирив на коме сада ствја.

Чим стигне која партија шљави до инсталација — трговци осуше шљави од тржишта до својих радња у нарочитим бурдацима са једним дишлетом удешеним у виду поклопа — одмах се кућу тријер. Тако се шљаве одвоје по крувиношћу на 8 класа, од којих свака има своје нарочито име:

1	Класа Extra belles	40—45	у 1/2 крп.
2	Imperiales flour	50—55	"
3	Imperiales	60—65	"
4	Surchoix	70—75	"
5	1-er choix	80—85	"
6	Choix	90—95	"
7	Rame supérieure	100—105	"
8	Belle fleur	120—125	"

Сортирање шљаве надују на тријери у засебне прогаде на свако се од њих постоји, најрије из једне па из друге итд. одмерава по 125, ређе 25 крп. шљави. Тако одмерене шљаве ваздушу се у нарочито циљане куће од 10—12 метра садричне, које се затим односе у сушнице. Тровање сушнице, наможење, не надице ни како на сушнице, којима се произвођачи сакује. То су на обави са дуплим дугавицима између којих циркулише водена пара под јаком притиском — 2 до 3 атмосфере — услед чега се температура у њима поине до 138—143°. Шљаве у затвореним кућима остају у тим сушницама 21/2—3 сата према крувиношћу и према томе да ли су биле боље или додице осушене. Оне се услед јако топлоте у кућвиња раскнепају и отпусе, нарочито оне, које нису биле довољно осушене, један део воде коју у себи садрице и у исто време изгубе од оне дрвене боје, која не годи ош и укусу потрошача. Ту оштот општујоту воду приме оне шљаве, које су биле сушнице осушене и тако се све шљаве у једној кућви највећаву у погледу количине влаге, коју у себи садрице. Кад се кућви изведе на сувињани, шљаве се оставе да се расхладне и за то се време водена пара згусне на њиховој колури услед чега добију ову лепу сјајност, која се веома цени при куповини. Затим се расхладене шљаве ваздушу у сакућених од 125, или 25 крп, који су постављени наутра једном дељком и једном тавлицом, а према израњаном у шаре хитријом. Најрије се у сакућених 50 крп. шљави, па се оне онда притискују притискавачима, чији је доња страна постављена ваучком било руком било парном снагом, па онда других 6 крп. и оне притисне. Да би пак шљаве, кад се сакућени отвори изгледале

денише, направni се од лених крпних и разноврсних шљана један горњи завршни слаг, који представља поци кинограна те тако у спеком сандучићу има тежице 12-5 кгр. шлана. Кад се сандучић тако направен са шљанма, онда се израчунава хартија, која израчава вредност шлана, прелице, на поврх се дође један лист од капада и одоко други један лист од хартије за одмет трговачке радње. После тога се закључају и дрвеним обрнцима по нивана осикају и потрочањима тако експедирају.

Неки оиет трговци још једанпут етипирају шљане у тако спременим сандучићима из бојани да једанпут етипирање не стигну потпуно исправне потрошњу.

Други оиет пакују сортирање шљане по класама непосредно у сандучиће и оне, затворене, односно у ступице и етипирају па, кад се раскладе, одмах експедирају. И тај је начин етипирања врло добар и ја сам имао прилику да видим у једном таквом сандучићу, који је један трговац преда-миош отворио, прешлогодишње шљане, отуване у врло добром стању тако да се ни у чему нису разликовале од овогодичњих.

Шљане нарочито кривиче се онде поваткад пакују и у малим пакетићима кутуна од 1—5 кгр. Папуанске кутине се у оног случају херметички затворе (залене) тако да спољашњи ваздух не може унутра да продире. За тим се кутине у аутомобил у које се пушта водена пара. После 2—3 сата куте се из носне шапеле и кад се раскладе експедирају.

Шљане губе врло мало од своје тежине етипирањем — 1%, по причању омањоших трговаца: међутим, оне се тим радом као што мало час изведош, најчешће чинају по какаоли, а у исто време и стерилишу, те могу чувати у сандучићима дуке времена и експедирати без икакво бојани на велике даљине.

Инсталације за сортирање и етипирање шљана раде 3 до 3 $\frac{1}{2}$ месеца (од септембра до децембра) па се онда затварају да се идуще године у исто доба поново отворе. Оне траже за подизање доста капитала и да би се од овога извукла пристојна рента, потребно је да је у вана промет неона велики г.ј. да се за кратко време што већа количина шљана припреми и латим расподре. Посебници тих инсталација у Француској су махом трговци са великим капиталом, који се често пута поред шљанарске још и другим врстама индустрије занимају.

Француска експедира своје шљане у Русију, Немачку, Енглеску, Белгију, Холандију итд. Свака већа трговачка кућа, која тргује са шљанма има своје трговачке агенце, који односе робу по различним државама и тако јој враћа најбоље. На странима трговца француска шљана има да издржи још и конкуренцију шљаноринских, босанских и српских шљана. Но она етјак парираје од свају — 15 дана раније од наших, те за неко време нема никакве конкуренције усред чега се у почетку по врло скупу цену продаје. Дојиде пак, кад већ и остале стране шљане пристигну, француска шљана својом крутилош односи победу, ако је само има. Али берба шљана у Француској, као и у осталим државама, које ју гаје, није свако године добра и онда кад је рђава не могу се ствни шљанма подмирити сви потрошци. Тим недостатак подмирују калноринске, босанске и српске шљане ако их буде било, и у годинама када у Француској има мало шљана, цене су наших шљана реалитивно много веће него да обично. Тиме се и објашњавају оне по неки пут врло јаке варијације у ценама наших шљана у неким годинама.

Наша шљана није, иди је врло мало позната страним свету; она се повећаше продаје на страним пикама под именом мађарских или босанских шљана. Модерне инсталације, сличне онима у Лоту и Гарони чиниле би те би се не само уногоне побољшања шљанарска трговина у нас него би се и наше шљане из више доминане, и под именом „српских шљана“ износило непосредно страним потрошачима, који би се, једино тим путем, могли е вима мало боље познати.

Вел. Н. Стојковић.

НОВЕ КЊИГЕ

Права помоћ у несрећним случајевима, од Ар Доб. Гер. Пашовића. Књига за народ, Смиљадина — Прва Ресавска Штампарија „Манастир“ Ж. Д. Костаћа. 1905, маля 8* страна 85. Цена 0-10 дина.

Пољопривредни Лексикон у Мађара. — Енциклопедијска дела упуште, односила се она па на коју грану науке и знања, биш по људе практикаторе од велике су вредности. Јако је пољљиво, да за људе, који су већ по врсти своје занимања упућени да прате савремено притаче не једне научне гране, који се, речико, као ето баш пољопривредници, баш доносић морају развити и у науци познавања робе и у негованој стоке и у производњи биљака и у херсици и у хемији и у државним административним стварима и још у многим другим чему, — да је за њих, по овако људе, од великог значаја, е да ли им је пружена могућност да се могу на своју језику помоћу једне једине енциклопедије са свима оним стварима унозати и то без одлагања одмах како у руду вишоком вању на какво „гореће“ питање које треба решити пошто-то. Отуда и наилазимо на пољопривредне енциклопедије — лексиконе — скуде, где се много брига води о земљорадњи, у којих народа цвета пољопривредна књижевност, у којих је општо благодетство у знатно. Поред берлинског Кривошов Пољопривредног Лексикона па немачком. (Illustrirte Landwirthschafts Lexikon, begründet von Prof. Dr. Guido Krafft, Berlin, Verlagsbuchhandlung Paul Parey, 1900), ово најновије и мађарска књижевност у гларски пољопривредници добоно до свога Лексикона, који је оних дана у добром урдинити, у 2 књиге углаво сета у Будимпешти у отменом издању дрворске књижарнице Грала (Mezőgazdasági Lexikon, szerkesztette Bezerédi Adorján és Szallasi Zoltán). Истезиконо ово пошину, е само по својој повнарској дугошти, већ износио је као једну крупну појаву, јер овако скупа издања замонала ли једном делу људи и ако најпрестранији занимања не пролећују се свагда и не излазе скуде.)

Ар. М. Н.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК XIII СЕДНИЦЕ

Управе Српског Пољопривредног Друштва

Друштво 2 септембра 1905 год. у Београду

Били су присутни: Председник г. Ар. Марко Т. Лекс, потпредседник г. Вучко С. Богдановић и чланови Управе: г. г. Борисав Тодоровић, Живо Шоковић, Милаш Краковић и Милош Н. Лукићевић; а као гост присуствовао је редовни члан г. проф. Рад Немш.

Вележко секретар г. Ар. Ђ. Радић.

198. Чита се одговор Његовог Величанства Краља на друштвено честитку, упућену Његовом Величанству приликом Престолонаследничког пунолетства. Одговор гласи:

„Ар. Марку Јуку, Председнику Пољопривредног Друштва Мојим предним пољопривредницима срдачно хвала на поздраву и леним жељама.“

Петар“

Чланови Управе поздравили су овај одговор са узвиком: Живо Краљ и Његов Пресветли Дом! Честитка је гласала:

Његовом Величанству Краљу

ПЕТРУ I,

У име Српског Пољопривредног Друштва, у највећој оданости молди, да Ваше Величанство благоданом пријети најсрдничја честитања данашње спешности пунолетства Његовог Краљевског Височаштва Престолонаследничка Вођа.

*) У Тежаку“ не бива дошле нарочито говорено о овом Пољопривредном Мађарском Лексикону. За сад сматрамо за своју дужност да напоменемо, да се у Краљевини Србији овако позидна потреба за једном оваквом енциклопедијом и да је Српско Пољопривредно Друштво кемало год једнако рано кренуло код пољопривредника у својој иници Гроби за мађарског редовног чл. (г. Јуко Мегеби). Неколико мањих пољопривредних ревиља су да оцај речика саставе и издају, а их не сувањало је те тај виши рад ниби на општо одобривање, а уверени смо да ће бити достодан да се гларди са риловама оне врсте у страни књижевности. Ур.

И Српско Пољопривредно Друштво придружује се жељи народа српских и његових пријатеља, да Бог благослови одашаву спешношћу на срећу пресретлога Духа Вањег Величанства и целог Српста.

Председник
Српског Пољопривредног Друштва
Д-р Марко Т. Лео.

199. Читају се записници XXI и XXII седнице — Примају се.

200. Председник општина, да је прена одлуци Управе Српског Пољопривредног Друштва као изасланици присуствовао X Конгресу Српских Земљорадничких Зadruga, која је држан 29 и 30 августа ове год у Пожареву. Даје напомене, како га је Председник Главног Савеза Српских Земљорадничких Zadruga г. Симе Јошић правком отварања Конгреса поздрављао као изасланика Српског Пољопривредног Друштва и да се после тога захвалио Савезу како на позиву да и Српско Пољопривредно Друштво присуствује томе Конгресу, тако и на његов и пријатељски пријет и на поздраву г. Председника Савеза. У исто доба у име Српског Пољопривредног Друштва поднајављују братски свој поздрав и пристоје на Конгресу и поздрављају изасланике код Савезу, који глашомом има неки задатак као и Српско Пољопривредно Друштво, јављају је, да би се сви родољиви одржали најинтереснијих нејачу Савеза и њихова Друштва, јер би се заједнички радњима једнога и другог Удружења, без ступања лакше и брже постигли заједнички циљеве. Укратко саопштава и шта је на Конгресу рађено. — Овај извештај Председник, примајен је и знању.

201. Читају се понуде пројављених штампарја за штампање Календара за 1906 год. — Уступа се Државној Штампарији.

202. Саопштава се одлука Напољеног Одбора за живинарску изложбу и одлагању изложбе за 30 октобар ове год. — Одобрава се.

203. Вирају се изасланици за оцену јабучара у околним подришким и учеником за оцену виноградга у срезу власитичкој и агари десковачкој, који су подигнути на основу расписаног Стецаја да напреднеји радове. — За оцену *јабучара* буду изабрани: г.г. Жинко Шкокрд, Светозар Петковић, држ. економ округа подришког и Јосиф Стојес, вођар Ратарске Школе у Краљеву; а за оцену *винограда* од стране Управе друштвене г.г. Душан Кривонош, руковођач државног лозног расадника у Товчици, Вића Радовановић, држ. економ на Лесковца и Цветан Градоновић, руковођач држ. лозног расадника у Нишу, с тим, да о прелазу и оцени изложбе Управи друштвеној тачно напише, а да им се на име деснице нада по 10 динара дневно, путна трошкови пак да им се издаду по рачуну, који буду Друштву подложни.

204. Одбор за припремање обласне изложбене сточе у Зајечару подноси на одобрење извршној дирекцији да наваљу грађе, потребне за смештај сточе приликом изложбе — Одобрава се.

205. Подноси се молба Училишћу Подружнице, којом молба да јој се пољде обељана помоћ од 300 динара, која ће се сума употребити за награде приликом изложбе воља, пољу Подружница на дан 14 септембра ове год. припређује — Решено, да се новац одмах пошље.

206. Чита се претписе г. Министра Народне Правде од 18 августа 1905 Нбр. 17783 којим пита: да ли Друштво може одредити од својих службеника за надзор при досудивању недостојних њивина на Главнојшевој суншници, која се у друштвеном дворшћу налази — Решено, да се г. Министру одговора да може, а Друштво од своје стране одређује за тај посао г.г. Мх. Петраћа и Радомира Јевђевића, пошто се досудивање без престанка и пољу вршити мора; г. Министар пак да се уложи, да поменути господи за тај рад њихови одредити награду.

207. Саопштавају се резултате уложбених рецензијата о спису „Заразне болести на вољкама“ од г. Ваљара Д. Тодоровића, управитеља Ратарске Школе. — Како се према мишљењу обј рецензијата поменути рад не може штампати у трговинском издању као „Практична Пољопривредна Порука“, јашто да је писак намешто, то је решено: да се ризиком врши писак г. Тодоровића, а рецензијата да се према чл. 32 Друштвених Правила изда ховорар по 30 динара.

208. Износи на решавање молба г. Јов. Бадемлића, о откупу извесног броја његове пиљне „Ваксерологија у млечкарству“. Пре по што би се на овој молби уложило, решено је: да се уложи члану Управе друштвене г. Борисла Тодоровић, да дело прелазе и о њему своје мишљење изложи Управи поднесе.

209. Чита се молба Душана Пејића, бившег надружника друштвене живинарнице у Ровцу, који молба за пољу саопштава при Друштву — Решено, да се узме за дванаесторица ове сточе за прелазење изложбе и да се као такав употреби докле при администрацији друштвеној буде потребан са деснице од 2-59 динара, која ће му се издавати на засебу признању.

ЗАПИСНИК XXVI СЕДНИЦЕ

Управе Српског Пољопривредног Друштва

држана 19 септембра 1905 године у Београду

Присутни су били: Председник г. Др. Марко Т. Лео, благодјени г. Јов. Пандуровић и чланови Управе г. г. Борисла Тодоровић, Мирко Миљковић, Стеван Бобић, Милан Грковић и Душан Кривонош.

Бележао секретар Д-р. Ђ. Рађић.

210. Председник саопштава, да је у недељу 4 септембра о. г. имао част као председник Српског Пољопривредног Друштва да буде примајен од Његовог Високопросветитељства Митрополита Димитрија

и као члан угледна Српског Пољопривредног Друштва Његово Високопросветитељство извештавао се о раду Друштва, коме шаље свој Архиепископски благослов. — Прима се са задовољством и знању.

211. Износи се на одобрење предлог програма за Савез и с њом спојану изложбу воља, пољра, крошарија и пасуља. — Одобрава се и бира ужи Одбор, који ће израдити списак и величину награда, којима ће наградити најбоља излагача поменутих пољопривредних производа. У тај Одбор бирају се г. г. секретар Д-р. Ђ. Рађић, директор изложбе Милан Грковић и новом Моме. Богтава.

212. Члан Управе г. Борисла Тодоровић реорентисао у књижици „Ваксерологија у млечкарству“ од г. Јов. Бадемлића и мишљења је, да се од тога дела може извести број откупати. — Решено: да се откупи 100 комада по појуњеној суншничкој цени од 1 динар по комаду.

213. Чита се извештај друштвеног изасланика и члана Управе г. Жинка Шкокрда о обласној изложби сточе, одржаној у Зајечару 21 и 22 августа о. г. — Прима се с знању с тим, да се штанија у „Томјану“.

214. Износи се на решавање молба Лукичице Пољопривредне Подружнице односно њеног штовина, изабраног за изучавање млечкарства. — Пошто је задругарски млечарник у Парашћу, за то је био дотични штовина одређен за изучавање млечкарства, штовина, то је решено: да се уложи г. Милорад Драшковић, Министар Народне Правде, да он дозволи и у свој млечарнице у Смедереву прили дотичног штовина Лукичице Подружниц за изучавање млечкарства.

215. Износи се на решавање предлог Ковиличке Млечкарске Задруге, да се право такмичења за противлоде сира и мела, расписано сточељем да уложене напреднијих штовина рада, коме рок ове године неће, прошири на пољу земљу, како би се и поменути Задруга могла такмичити. — Решено, да се по предлогу задругином не може сточељ ковати. — Задруга није ни постојала, кад је сточељ расписан, по коме су обухваћени извесни округи. Мишљени да се Задруга настави да ће се по истој стучи, расписати други стечељ, у коме ће бити обухваћени и подришки округ, и онда ће се и та Задруга моћи као такмичар пријавити.

216. Чита се реферат г. Светозара Гавриловића о извршеном списању изложбене сточе на обласној изложби, из којим је рефератом својено и неке своје предлоге о припремању и коришћењу таквих изложба. — Решено: да се од г. Гавриловића узима само оно извешће, који се односи чисто на изложбу, а сви други његови предлози да се од овог извешћа одвоје и засебно поднесе. Поднесе рачун о десницама и штовинам трговинама одобравају му се.

217. Благајини реферше, да председник Изложбеног Одбора у Зајечару г. Јово Недољковић по одговору на питања овога Друштва, ниш дође да пошље образлу о утрошеном новцу у 3.386 динара. — Решено, да се претходно пише благајинку окупру тачнош г. Николи Јовановићу, да он као благајини изложбе пошље образлу.

ЗАПИСНИК XXV СЕДНИЦЕ

Управе Српског Пољопривредног Друштва

Држине 29 септембра 1906 године у Београду

Присутни су били: Председник г. Др. Марио Т. Леко, потпредседник г. Вучко С. Богдановић, благајини г. Јован Андуровић и чланови Управе г.г. Борисав Тодоровић, Алекса Ђ. Поповић, Пера Тодоровић, Милош Н. Лукићанић и Душан Крашковић.

Бележко секретар Д-р. Ђ. Рашић.

218. Ништи су на основу поднесених аферти на подизање шупе за изложбу живине. Пошто су аферти своју предумисла (било их је пет) прочитани и сразложени, — решено је, да се предузимање шупе уступи Чеди Јовановићу да 3465 динара, с тим, да се обавезе да изврши тачно по приписаним условима, да положи кауцију у 400 динара у готовом новцу и да за 10 дана, од дана кад му се буде уступање рада савиштено, шупу сасвим готову преда Друштву.

219. Чита се предлог о темама, који је израдио одређени Одбор, а који ће се теме распирљати о Конгресу за време живинарске изложбе. — После дугог саветовања и објашњавања, решено је:

1. Да би требало теме упрости и ограничити се углавном на питања: да ли би требало родити на томе, да се излов живина или само јаја и калке би јере требало предузети, да се унапред излов јаја, или сиречи калко кокониша до извесног доба сваке године?;

2. Како узато треба Држава да заузме на управљењу живинарства и шта би требало препоручити Министарству Народне Привреде да на томе ради?;

За реферше, који ће ова питања разрадити и Конгресом откувати, да се унесе г. г. Милаути Самић и Милан Јовановић. Конгрес пак да отиче 31. октобра о. г. у 9 сати пре подне, а да се одржи у сали Балнео Аустрије.

220. Чита се писмо господ. Милорада Драшковића, Министра Народне Привреде као одговор на питање упућено на њега односно пријема питеваца Лукарничке Подружнице и његов мекларинг у Смедереву, највалујући, да ће врло радо примити тога питеваца на изучавање мекларства у свој мекларинг, али примећује, да је одређено време од три месеца довољно и препоручује Друштву, да продаји рок на 6 месеци. — Решено, да се, господ. Министру захвали на готовости и да се уложи да питеваца за сада прими на три месеци како би се за то време могла оценити наклоност и способност мекларца за тај рад, а да се о томе и Подружници известе.

221. Чита се писмо председника Одбора задубинске пов. Д-ра. Љубо Радијевића, којим се Друштву известује, да му се из то Задубинског уступају 10 наутри, да их по изложбу изда пољопривредницима приликом неке zgodне утакмице. — Решено: да се, пре свега, Одбору захвали на томе дару и да

му се савишти, да је Управа решила, да те наутро изда најзадубинцима налагачна кукуруза, крошмира и пасуља, приликом овогодишње изложбе о Друштвеној Слави.

222. Поведе се реч о лутрији, која је у програму за изложбу живине предвиђена. — Решено: да се за дозвола уложи господ. Министру Народне Привреде.

223. Председник савиштања, да је други уложени рецензент за Вадемејичево дело „О производњи дана“, г. Милевоје Самић, држ. хемичар, изразио, да му је немогућо прогнати се оцете поменутога дела без својих државних послова. — те је уложени члан Управе г. Борисав Тодоровић, да он као други рецензент дело прегледа и своје мишљење и оцену о њему Друштвеној Управи поднесе.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАС

Ишлаво је из штампе

ПОЉОПРИВРЕДНИ КАЛЕНДАР

ЗА 1906 ГОДИНУ

уредник

М. Т. Јуриковић

са ових садржајем:

I Календарски део.

II Чланци:

1. О наводоруду у Србији — Д-р Милан З. Влађинић.
2. Направљање земље — Б. Д. Т.
3. Врећина сејалица — Светозар Гаприловић.
4. Гајење кукуруза — Д-р Ур. М. С.
5. О гајењу крошмира на основи најновијих искустава — Д-р Ђ. Рашић.
6. О невољах у младог живинара док не стигне на род — Вал. Н. Стојковић.
7. О производњи раног попрића — П. Ж. Попковић.
8. О чистљењу живинских судова — Д-р С. Сидековић.
9. Најважније напомене о невољах стоке — Милан С. Радошковић.
10. Јекшица (сува болест — сучија — туберкулоза) — Д-р Доб. Пер. Поповић.

III Бележбе (кратке поубе).

IV Пољопривредне установе и удружења.

V Саобраћајне установе.

IV **Додатак:** шапађери у Србији; награде за напредније лично ради; стечај за приретице пољопривредне поубе; личних пољопривредних алата и машина; српске пољопривредне калте и поубе.

Штампарица Српског Пољопривредног Друштва.

Цена је овога Календара 0-50 динара помад, а може се добити преко Српског Пољопривредног Друштва, државних околима и у свима књижарицама и земља.

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врте једног ступца на 10 пара дан; од осталих кружних писмена по 15 пара од врте од ступца
Великим огласима: *Цела страна* 10 динара (10 круна аутр. вредности), *пола стране* 5 динара (5 круна аутр. еск. вред.), *четврт стране* 2-50 динара (2-50 круна).

За оглашавања више пута, 10 од овог јединице.

Преглед 31, 32 и 33 броја „Тезака“. Ф. Фрања Вистецка. — *Чланци:* Употреба говечета за рад. — О ланешњој сезони. — Утицај водозајра дрвета на изобилу трајности. — Како корист вожемо имати од напаради (буђади)? — У које доба годишње треба воду подизати? — Да ли је доста добро и корисно дивити стоци тачно соли да лише — колико коље. — Из живинарства на Златићу Коци (саставиће се). — Пољопривредна писна на Данске. — Родљење или трајљење шумских садница. — Како Земуни еште Београду уложоме својих багнешких и осталих производа? — Руданско или старо-валашке овце. — Магистерство. — *Новине:* — *Бележбе:* — *Гласник:* — *Доме:* — *Ново списање:* — *Књижевност:* — *Друштвени и подружнички поубе:* — *Књижевни огласи:* Пољопривредни Календар за 1906 годину. — *Цена огласима.*

ИЗЛАЖИ ДЕСЕТОДНЕВНО
I. 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕПЛАТ: И РУКОПИСИ
УЗГРЕД СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ
ПРЕПЛАТ ПРЕМАТ И СВЕ ПОШТЕ

НА ОСНОВУ НАЈНОВИЈЕ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА
1899 ГОДИНЕ 3 204 УРЕДНИК ДРУШТВОМ
НИСВ ВОЈВОЂА ПОСЛАНО.

Цена огласила изложена је на
последњој страни.

ОСНОВАН 1890 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво власник

Председник Д-Р МАРКО Т. ЛЕКО
ЧАРНАКОВА УЛИЦА БР. 10.

БРОЈ 34 и 35.

У БЕОГРАДУ, 1 и 10 ДЕЦЕМБРА 1905 ГОДИНЕ.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
МИЛОШ И. ЛУКИЋЕВИЋ
ВЕЋИЦА 52. БР. 45.

ГОДИНА XXXVI.

НЕКОЛИКО НАЈВАЖНИЈИХ НАПОМЕНА СТОЧАРИМА НА ПРАГУ ЗИМЕ

— Д-р Мил. В. Цинковић —

Стока се тајн ради користи коју даје. Корист може бити мала и велика, обична и дуготрајна. Сточарима, разуме се, мора бити једино до тога, да стока, коју држе доведе што веће и трајне користи.

Труд, рад и капитал, које невични и неразумљиви сточари троше око подизања, гајења и неге стоке, нису достигнути или претстину користи које даје стока. Код рационалног сточара, напротив, те жртве су мале, и оне су углавном мале, односно углавном су користи од стоке веће, углавном сточари унеју своју стоку разумљивије да таје.

Код наших сточара постоји једна велика мала, на име: сваки гледа да има што више града коња, говеда, свиња итд., нарочито оно вреди за говеда. Свак се такмичи да има више теладских волова и крава музара него што имају суседи. Многи сматрају чак да би њихов понос био поштован, кад би се чуло, да они имају мање волова и дојилаца, него неко други. Нико се не пита колико краве дију млека и за које врсте, какви су волови, колико могу да понуку итд.

Напоменућу, да се стока тајн ради користи коју даје, а ова не мора бити углавном већа, углавном је више града стоке. То важи нарочито за наше првацие, и ја би смео когао тврдити, да би наши сточари изаили од своје стоке не само релативно него и апсолутно веће користи од мањег броја града него од некег. Јесу ли и какове су то краве, или су то козе, које дају 2—3 литра млека дневно и које се теле снаге друге године? Јесу ли и какви су то волови, који једва укуку 200 до 300 итрама и који су тежики као добра јарчани? Зар није боље држати две працие, које ће се телити сваке године и које ће давати по 6 литара млека дневно, него 6 и 10 крава које ће се телити сваке друге године и које ће давати дневно 4 односно 2 литра млека? — Крава, која се теле снаге године даје просечно 300 дана млека, рачунајући дневно по 6 литара, чини за годину 1800 литара млека, а за две краве 3600. Крава, која се једне године телеа а друге не теле даје просечно за 2 године 360 дана млека. Ако рачунамо 3 литра дневно износи за једну, односно две године 1080 млека, а за 6 крава износи годишње (3 јавове) 3.640 литара. Ако крава даје свако два литра млека дневно а теле се снаге друге године, онда се добије од не 720 литара млека једне године а друге ништа, дакле 360 литара годишње. Према

ЦЕНА ЛИСТУ

НА СРБИЈИ У
ЗА ГОДИНЕ 6 ДИИ. НА ВОЈВОЂИ 3 ДИИ.
УСТАВЕ ДОМАТАХ, КЛАСИКИ СМ ДРУШТВО
ОДРЕДБИ, ОСТАВЕ НЕКОЈЕ, ВОЈВОЂЕ ОСТАВ
КАДРА, ВАЖЕ. МАШИСТРИ, ВЕЖАВНИЦИ
КАДРИ И УСТАВЕ ПЕТИ. ДОНЕМАТ ЛИСТ У
1904 ПИНИ, АКО ПОЛОНЕ ПИТАЊА ТРАЖЕРА
ЗА КРАЈ ГОДИНЕ.

НАМ СРБИЈИ У
НА ТОД 8 БРАИ. КАН 4 000. А. ПР. ИЛИ СРП.
ПОЛОНЕ. ДРУШТВО И ВАЖЕЊЕ ЧЛАНОВИ
КАО И ОСТАВЕ НЕКОЈАД. ВАЖЕЊЕ И У
УСТАВЕ. ЦЕНА, НЕКОЈЕ И МАШИСТРИ ДР.
ВЕЖАТ ЛИСТ О 4 000. КАН 3 000. А.
ПР. НАД УСТАВЕ ВАЖЕЊЕ ПИТАЊА И
КАО СЕ ПИТАЊА КОЈИ ОНОГ ДРУШТВО
ПЕТИ КАН 25 ИЛИ 30 ЛОТ ОСТАВ.

ТЕЖАК

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

томе на 10 (од њих 5 јавових) крава долан 3.600 литара годишње. И ради одгајивања привојних града, гојења и ради ђубрета, боље је држати мање стоке, јер посегнуто оно рада и капитала које наш сточар утроши око своје многобројне стоке, кад би се концентрисало на неколико града донело би већу ренту: пре и лакше био би сточар у стању да подигне стају за две, по за 6 и 10 крава; болом би могло храном да хране до по 6 и 10 крава; хранивљу у стаји добио би наине и бољег ђубрета од две краве, него од 5 и 10 крава, које скоро цела зиме у стају не замире.

О обилној на изпред поменуто, вредно је на прагу на-
стајуће зиме сточарима сиринути наизма на ових неколико
најважнијих напомена:

1. Треба тачно знати колико и какве хране за стоку има да се преко зиме утроши док нова стигне; на према томе називати само толико града, колико се може и добре исхранити. Ако сточар има више града, онда је боље изнестати број продати по сна оставити на храну. У случају, ако му није могућно да које граде прода, на било то због тога, што неба продаја стоке у то време била економија, онда му је нужно постарати се да недостатна храна набави.

2. Стоци је потребна стаја као лудина соба. Нема ту сточарета, ни од стоке користи, ако се стока преко зиме оставља под недрим небом; кад се у стаји преко зиме хране стока добија се више користи кад нето количине утронеине хране, по кад стока остане на полу изложена свакојаној времену, што значи, такође да се у стаји које стока држије хранити, на да дије нету корист, као стока која је изложена зрениву а боље се хране, јер на одржавање телоте тропни тело животинеко извесну количину хране, и ова је углавном већа углавном је већој хладној телу изложено. Поред тога добија се далеко више и бољег ђубрета кад се стока држи у стаји, него ван ње.

3. Хранивце стоке треба умесити према користи коју нам треба она да даје. Млада града, краве које млеко дају и града која раде, треба боље хранити од јавове, одрасле и бесполне стоке. Треба унаитити, да слава сна, нарочито шпоијача и ражана ни у как случају не може служити ни једној врсти стоке као храна, јер она нема ни толико хранивних материја, колико тело за своје одржање наизма, а само да да оно још неке користи даје. Славија треба додати још неке хране коју у однесу према својој запремини има више хранивљиве градива од сламе, као што су те келије и разво зренивце.

Али ова се справа може с успехом применити и за испитивање јаја у већој количини, при кувањима и продаји јаја, јер се за неколико минута може одредити старост стотинама јаја.

То се чини тако, што помоћу јајомера начинимо раствор за број дана који хоћемо. На пр. нећемо да кувамо за осталу или трговини јаја старија од 15 дана. Онда ћемо начинити себи раствор од 111 грама соли на 1 литар воде, у каквој дубокој чинији. У ту чинију спуштаћемо сва јаја која испитивамо.

Свежа јаја — потонуће. Која буду плавања, значи; старија су преко 15 дана.

Одешајетар стаје 8 динара у злату, теслим Праг.

КОСТРЕШКЕ И КОЊАРИ¹⁾

Типови кострешких свињаца у Србији представљени су са два типа: *кострешани* и *коњари* (*коњари*).

Кад сам пре три-четири године позвао из Српског Подшоприног Друштва, да на основу својих белешака и прибављених података од појединих наших стурчанија унутрашњости, напишем расправу: *Српске расе свиња*, онда сам знао, на основу свога посматрања и белешака, само за један тип плавиног свињаца, урођеног и старосцепаца у нашим крајевима, за *коњаре* или *коњари*. И то сам свињац описао у горњој расправи, којој сам допунио и испоручио оне године штампано на чешком и француском језику у „*Sbornik Zemledělský*“ који изашао под редакцијом проф. Вац. Малашица у Прагу, као годишњак.

По ове године уверио сам се, да постоје два таква типа нашег плавиног домаћег свињаца. *Кострешке*, то су свиње поздрављене, а ситније, а *коњари* или *коњари*, и ако дивљачне, крупније и копчаке. Доста сам мучио, да их преројим и опишем и да их свињим. Од неколико свињака за сваки тип, једна сам добио по један унотрешњи спинак.

Херман од Нагузјазје, највећи познавалац свињских раса у целојеве слени, као што знамо разликује две основне расе домаћег свињаца: *јевропске* и *индијске* основне.

Јевропско витомо свињац води свој порекло од *дошке свиње* (*Sus scrofa ferus L.*). Давно свиње Још живи и налази се у Чонорима и по Јевропи и по Северној Африци. Оно се разликује од индијског свињаца кројем главе: правим дугачким процесом (дљакм са стране) с носом који се завршава саклом предњим за ривкање. Леђа су сведена, гробана, чепања право-крпа или крча, због подрања ситијом такош дљакм, врат, гробов и хрват обично кострешом. Ноге са четири, два краћа и два дужа палова. Трун предњи јако развијен и виши, задњи, нарочито од крстију ка задњим страни обрвен, грбих попућени и ребра мало боковата. Дивља крчака једнак једном годишње, у пролазе, 6—10 пртасто-шарених прасова. Веде, да дивље свиње живи 20 до 25 година, а да одрасло достигну тежину 200—300 кгр. што врлиноко повероватно изгледа.

Дивљешко свиње одикује се од дивљег јевропског свињаца, кралош у широм главои, неривним, уобичајним процесом, од отачњих дљакм, сразмереним доњи делом главе спреам горњом — алива спреам чеда и сушим кокама више високиом, по дугачким; кутваки не стоје барабар у нису, по укусо и спрне у носе, похваљани или најерени стоје.

Дивљи вид не постоји данас нити је пронађен. Потоми је кишеско свиње, кратких, правозаљачних ногу и ошунетог грбуха и земља. Леђа широка, често председатеља. Широка глава, с малим ужденим ушима, завршије се кратком итшном, Чешкиа кратка и оретка. Раноостао и гогадно, Завладе ретко достигну виши од 100 кгр. тежине. Месо је ситно-алмашино и јако дебело, славина мечапа.

Кудраве расе свиња, међу њима *монголске* и *швајцарске*, као и све индијске свиње, по спрну и кроју главе и тела, више личе индијском, по дивљем јевропском свињацу и стога се мисли, да су пореклом од укртања јевропског дивљег са индијским свињацом.

Једна од недовољних сведораба пронашети које бивају нешто више светлости по нитију, веројатно ипши домаће стоке, нарочито свињаца и гичевата, то су најнови остаци коштују, у некимашим насељеним областима у Гинчу и Доњој Долни у Босни које је одређено, преројом и описао др Ј. Њивашић *Волдјевел*, проф. прешког свучиошанита.

На то се ошва надиже, да је најољеша насељеница у Гинчу трајала од краја каменог, до почетка бронзаног доба, дакле, да је врло младе старости. Да је највиш највећи број свињских коштују (у швајцарској пач језику и говече заглављу прво, а свиње треће место) и међу њима да прешаољују кости *Sus scrofa palustris Balmeyer* т. ш. *трештог свињаца*; да има коштују јевропског дивљег свињаца и њихових мелеца!

Трешто би хтео, да види у трештошом свињацу, закрпаљан вид јевропског свињаца, *Роготашу* и *Волдјевел* (овај последњи остварио је се и на иштутској Нагузјазје) траже, да је трешто свињац пореклом из провинциј укртања јевропског дивљег свињаца и да је по свој прилици, дошао са доселеницима из Азије у Јевропу и да је већ прии представитијем индијског дивљег свињаца. Чак налазе, да трештог свињаца стоји по пореклу дивље индијске, по јевропској дљакм свињаца.

Мобути важно је, да је *Штробел* у отаџинашима у Северној Италији пронашао *трештог свињаца* у *дјелом јаду*, а та су свињацка насеља старија од швајцарских најстаријих.

Трештог свињаца пронађено је у Француској, Чешкој, Доњој Аустрији итд.

И ако је утврђен дошао да је дивљи вид свиња, онда би то знавамо, да је нитомо облик трештог свињаца пронађен у нашим земљама, морао постати из овог дивљег облика — дакле, отада, да је оно производ укртања јевропског и индијског дивљег свињаца.

Другијим речима значи, по *постојемо* или *пореклу*, свињске расе у Јевропи разликоваће би се трешто:

- а. Једне су постале од јевропског дивљег свињаца;
- б. Друге су постале од трештог дивљег свињаца;
- в. Треће су постале укртањем или гробом два претходна облика, или укртањем једнога од њих, као што доказује Нагузјазје!

На тај начин изишао би некијач научни основно не само за постојање дивљих свињских раса, но и за одређивање њиховог постанка, или порекла.

За наше кудраве свиње: *монголске* и *швајцарске*, ми смо прешали у *Нагузјазје* или бочне рећи *Финијери*, да су оне *трештог процесом укртања јевропског са индијским дивљим свињацом*. И на основу то поставља изашао смо другу, да су *кудрове свиње* у *нитој крајојеве долин* из Азије, дакле да ипше *уробене, земљашке свиње* које су у овим крајевима постојале од неволи.

Видељу смо, да су јевропске нитоме свиње по постанку својом — изваје кудраве свиње, свиње рошачке и благородне етијеске свиње — когаде пронашати: једне од јевропског дивљег свињаца, а друге су трештог свињаца. *И којима су се ови облици свиња налазили и на којима земљишту, онде су и остале српске расе свиња пореклом од једног или другог овог родоначелника или производа њиховог укртања, њихови мелеца.*

Наше дивљачне расе свиња: *кострешке* (типичног округ) или *отворене* (шарпског округ) и *коњаре* или *коњари*, то су расе урођене, немалкоје, у Србији: оне које су у постојале од неволи; оне које су старосцепаца — старији урођеници од кудравих српских раса: *монголске* и *швајцарске*.

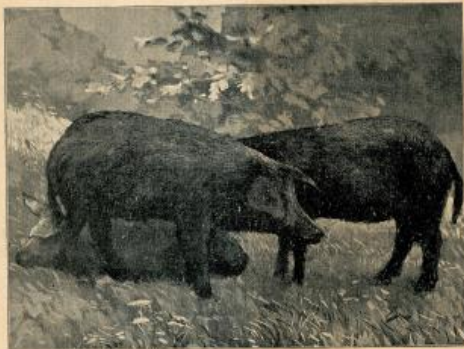
Горе сам само наизамаче две или три могућности за постанак или порекло оних раса које су се попуљале, испред кудравих раса и њихових индијских мелеца, у нештрелуштеним плавињес крајеве и тако се још и да данас, и ако у врло нештрелитом броју, а у четим стању, окупале од постојеће задрте. Постоје ови пут за пронашачкоје порекло оних дивљачних свињских видова у Србији, а мисли се ушитоно и у доживљање своје прештапање, јер за то важе више протрчавана, нарочито на дубошким областима и на коштују оних свиња.

По моме предлогу најваљеније су два брала оних свиња на шпретског округу 1901 год. и у Тондидерској Њкополији кра-

¹⁾ *Konjarsko*: *Nethaus* — Verzeichnis der Geschichte und Zucht der Hausziege, zunächst am Schweinestall. Dr. J. Nep. Wölflsch: Fauna Ethnographica ripsko slovenske. Separat, otišak iz *Slavica Zemlja*, Mazaia i Bosni i Hercegovina, Sarajewo 1898. Dr. Martin Wölflsch: Grundlage der Natgeschichte der Hausziege, Dresden 1880.

љени и закљани: писма добио зубање и костур, а није ми ни познато ни да су обрађени и подложни добивању тим путем. Такав немар од стране је штете по зоотехнику и свињарство наше!

Даље Натунјусе све јеврејске, или тачније дивљом свињачу слично донаше расе свиња дели по величини увета у два главна типа:

Слика 1.

а. Свиње с великим главним уветима, у кога су уши веће по растојању између отвора ушног и ока. Усправни пречник груди равна дужина предње ноге од заката до земље — високо на погима. Положни пречник груди мањи је од усправног пречника — погнуљена робра. Лећа потрблена, костреша — шаранска. Чевње пртге или слабе увјотје.

Слика 2.

б. Свиње с малим уветима, равнајуће се само по усправљеним шибљатим увима и осовина очну дужа је у односу сирам осталих јазмера и груди никад није годино опружен, као у најкрупнијих видова свињачета великих увикју.

Између ових постоје многобројни прелазни видови, што је дако поједина, кад се има на уму велика попуштаљивост у прекојављању свињског тела.

Обе ове расе свиња и *костреша* и *кошачице*, находе се по планинама Јужне и Југоисточне Србије, у пиротском (дужичком) срезу и Високој Гради, типичком (нарочито галвански) срезу, докле су у савршеном управењу у смеру чистокрвности (заката), врањском и топличком.

Ковари (сл. 1), по глави и њеном облику, шарански деђина, високом дебелом погима, тупом углу скотина задњих ногу, краткиа, сразмерно малиа ушима, погнуљеном трбуху а нарочито врло стројно обореним крстима, више диче на свињче пореклом од дивље јеврејске свињаче и рекао бих, на оно, што га Натунјусе меће у групу свиња с великих ушима, што је по свој прилици потрешно.

На глави представљени *ковари* из Окружнице нику чистокрвне расе, али су потпуно отуђали главни тип свих свиња.

Висар од 2½ година	висок је старос	800 м.м.
	висина крета	845 "
	дужина тела (мерено од главног)	1500 "
	глава	350 "
	увота	250 "

Падају у очи велика расточеност трупа, на њак велика дужина главе високо ноге и врло јако оборена крета. Дако покушан трбух и приста ребра, снажно развијена сурла и велика обрасаоет тела грубом чевњом и око нема гребеном костреша, има костреша пртчи на затајку.

Али уши стоје клошаво, оборене и висо обрасле, чупаве. Коснат је и суро-мр. Њушка и шапачи при.

Костреша (сл. 2), из Високој Гради, као што видимо, по целом телу су најкострешени. Костреша пратрбена до лећа и крета, за кад се ушљани, или попуту, об костреша се уздишту као у грета и стоје скоро усправи. Костреша су знатно деље и груље од чевња.

И оне немају потпуно обале млах, шибљатих, усправљених увикју, али их могу усправити, изадући по потреби.

Не само да је коштраво по целом телу, но су и уши обрасле грубом и облатом чевњом.

Висар од 4 година који је свињљев, у пола је трањав по носек, стога има правилније обалике тела, мање оборена крета, али ноге су тање и ошнје, глава краћа а шира, и сурла снажна, широка. Висина тебена 750 м.м.; висина крета 780 м.м.; дужина (од врха ушише овог до узда репа) 1400 м.м.; предња ширина (груди) 320 м.м.; задња ширина 300 м.м.; дужина увота 189 м.м.

Имаа за обе ове мере да прихетити, да су оне узимате приближно и као сам се служило и штапош и метром, јер због дивљачности брава нема могућности их узхватити их и држати, на првији ни мером до тела, но сам морао шивачинском при хватаву шивачинских мера, из ваздуха, или (на вешину) запалити на тарачи тачку до које је гребен дошао кад је свињче било притерано нта.

Костреша, дакле, и ако су потпуно одрасле (4—5 година), што као споростава ваекјује вршена, овако крунае, ситуије су ушште од коњара и фишије телесне грађе. И као што су им глава и удони потиожија облика, тако и деђа нику онолико потрбљена, нити су крета онолико строја и онолико оборена. Шта више због костреша по хрбату, лећа изгледају често преседаста.

Да веће овде бити један тип који би водио порекао још од тресетног свињачета?

Обо ове расе свиња су досе примитивне (пробитне), споростава, нискога гојане, дивљачне и пруде, због тога гојење траје дуго и тешко — Чевња је обично двојачно до тела бело-сурла, на вршцима приа или црна. Нерасте и вепрони од 3—4 године, изаку очување врло често.

*) Због јако оборених крета мерено од главог до врха, ваздушног дивјача.

Очи су шире, мало, заобуде и напуне, Запков нарочито наду у очи колко је улази, што чини, да се потпуно предаја и радније врат у хришћанство брва. Премаца је укуп, алишана. Грди тине у задњим пљивама и вострени јако у вада, гираи исприне осовине задњих ногу. — Уопште глава и удаци су развијени на рачун грива и кошту на рачун рибља и меса. — Боја прљаво-оран, икож жуту-привакарна, а после суре боје има их највише попреканих или попреканих све на буђење од црних човеча.

Крмаче прасе једног, боље хранило и давати годшине, а плавдије су по остале српске свиње, јер прасе 10—12, па и до 14 прасади, више но што и саса за дојње прасиди могу квати.

Прасца су, на рачун нарочито, особито укусно печење, али мало отуђио је од већ повољачке свињете. Али од турских свиња зато, што се одради брани тек гојити могу, дакле интурије, месо већ није тако угодно, но је и крто, хлањаша и килаво и ако сово, на поред тога и захворено дрвене боје, а и ружено, како то светско тржиште инкестује.

Особито издржљиво и дурачно на погодно снапој, а јако отпорно болестима. Тенко се гоје и у обрби бачене на храну, гојење 7—8, на 10 месеци, могу дати едрмерно мало, 39 до 40%, процената меса и до 20%, мести. Због тога се јаког коштурса и великог отпадка с килањем је рибачу рачун.

Обе све природне и првобитне наше свињске расе, заслужују неку нашу пажњу и да се отргну од потпуног затре пре но што буде доцкан, да се воради на вишлог проучавања и повраћања, на укрштања наших бољих свињских раса, те да добују на плодности и издржљивости, у којој су поустујани.

Остат у државним заводима ваља да рони питање о овој повраћању и у крштавању, ради преобрађања бољих свињских раса: монголице и турмадице нарочито.

Светозар Гаприловић.

ПОЉОПРИВРЕДНА ПИСМА ИЗ ДАНСКЕ

— Д-р Милош В. Војиновић —

ЧЕТВРТО ПИСМО

Раније уkratко изложене „велике реоруже“ на пољу грива аграрно-правних одношаја у Данској, које је државна управа предвала и велик делом и извала крајем 18 и почетком 19 столећа, нису никулико презриво очесивана, који су за њих њивана. У току потоних 20 година — већ један дански пољопривредни писец — највећи део пространих сеоских угрива био је већ раскрчен, просечни жетвени принос повећан за 25%, црловинама пак количина жетве жита и извоза његовог постала је два пута већа а вредност заратне земље устргуричала се; благостање је почело све више замишљати дотадашњу осиротелост, а број становника је порастао је од 840.045 душа, колико их је било 1787 год., на 925.680 душа — 1801 год. Уместо раније зачмалости и застоја наступила је живахност и ошита тежина и напрекун... Све пак то утолчио пре и утолчио више, уколко су баш у то доба нарочито чине пољопривредни производњаи почели све остигле скапати.

Али повољне политичке и привредне прилике, које су за тих 20 година издале, нису дуго трајале.

Год. 1807 почело, са повраћеним предход, оседногодишњи рат намене Данске са великом Кателског. Уништених данске ратне флоте и трговачких лада уништена је и сва трговина, коју је Данска дотле водила са иностранством и код које се особито крајем 18 и почетком 19 века почео показивати знатан полет. — При закључеку мира 1814 год. Данска је за увек изгубила Норвешку, с којом је скоро цитих већ векова била у заједници. Губитком пак Норвешке изгубљен је био за Данску и један врло знатан извозачки трг за пољопривредне произ-

воде, особито за жито, јер су присаједињеном Норвешко краљевини Шведској престале биле све оне повољности, које је Данска имала при увозу овога жита у Норвешку.

Да несрећа буде што већа, у то доба дешава се у Данској још и т.з. „повлача збрка“, која траје, скоро читавих 10 година. Уарок тог повлачи краш делх у прекомерних ратних трошкови које је одашња државна управа гледала да извире тине, што је прибела изваљува огромног броја повлачица већ скоро икакве металне подлоге и без икакве обавезе пеналавања од стране државне касе. — Последње пак таквога рада било су уследом: огромно падње вредности повлачица (1813 год. шпр. 100 дувара у напирном пољу плаћени су само са 80 шара динарских у сребру!), прекомерна шпекулација — нарочито са кућовином земље, и напослетку потпуно банкротство државне касе.....

Одмах за овог повлачењем кризом настаје нова тако-азвана „велика пољопривредна криза“, која такође траје цитих 10 година (од 1818—1828 год.). Уарок њен је: знатно и нагло падње цена пољопривредних производа. Год. 1818 плаћен је шпр. товар ратк 21 дин, у сребру, а већ 1819 год. цена му је била 10 дин, док најзад год. 1824 није снала само на 5-50 дин. Цена волушког меду била је 1814 год. 98 дин, од 100 стр., 1822 год. напиротх саво још 30 дин — Уароци, жетвни, овако великом и наглог падају цена били су разноразни. Један сам од њих већ малачке спокох, — он лежа у губитку норвешког тржишта за данске пољопривредне производе. Други је уарок: што је на неколико година раније већ било престало доба непрекидних Наполеонових ратова, те је пољопривредна производња била у стиву да поново подинује до мање потребе у земљама, које су, као шпр. Шпанија и нелицке државе, биле за време ратова приморане да увоз пољопривредне производе са стране, на дакле и из Данске. То повољно пољопривредне производе дошло је још и због тога, што су баш у то доба биле већ увекло заведене сличне пољопривредне реформе и у осталим западним европским земљама, као што су оне изведене десетак-двадесет година раније у Данској. И напослетку, трећа главни уарок је: што је 1815 год. домет у Енглеској врло строг царински закон, којим се је, ради заштите домаће пољопривреде, хтело што је могуће више да отежа увоз странах — дакле и данских пољопривредних производа.

Последње ове кризе нису могле бити никакве друге већ само: банкротства многбројних пољопривредника, свакодневне јавне продаје њихових њивама и потпуно застој у трговини. Услед велике понуде, цена заратног земљишту пала је толико ниско, да се је код ваљо довишег земљишта узимала придувојини у обир још само вредност зграда и живог и кртног инвентара, — самој земљи није се придала скоро никаква вредност.

Ондашња државна управа гледала је де душе да помогне угроженој пољској привреди тачке, што је знатно смањила порезу на земљиште, допуштала да се порез плаћа у натура (житу) а не у новцу, смањила пак потпуно увозила црнину царину, па најзад, почела давати и зајам виогаг притепањених пољопривредницима. Али сав тај труд државни није врнуо пољској привреди Бог зна какве стварне помоћи — све дотле, док напослетку није престало сав уарок несрећног крика. А то се је осетило тек од 1828 год. кад је Енглеска увела знатно олакшице при увозу пољопривредних производа са стране и кад се, услед тога, цене жита и стоци у Данској почеле поново скапати.

Ово повољније привредно стање у Данској трајало је позадуго. Нарочито се јавља већ полет у извозу и веће стапање цена од год. 1847 када је Енглеска потпуно увозила царину на жито и када су у исто време и нелицке државе и Шведска у виогаг последу олакшале увоз странах пољопривредних про-

извода. A и иначе траžnja poljoprivrednih proizvoda postajala je u to vreme sve značajniji uzrok za jačanje razvijenih inuđustrije u zapadnim evropskim državama. osobito u Engleskoj.

1848—1852 god. Daneska je, netipično, imala da ugušuje revoluciju u južnim svojim susjednim (Španiji i Holandiji), ali se uzelo toga nije pojavilo u njoj nikakav osjetan najoživotnosti u trgovini sa inostranstvom. Niti u poljoprivrednoj proizvodnji.

Već je daleko jači i osjetniji udar za Dansku bio, što je morala god. 1864 stupiti u neravnu borbu protiv Druđene priroke i austrijske vojske. Kao što je poznato, u toj je ratu Daneska morala podležiti i potpuno ogromnih drugih žrtava, izgubiti još i provincije: Šleswig i Holštajn — bez malo $\frac{2}{3}$ od svoje dotadašnje državnice (teritorije). Ali baš taj poraz na bojnom polju i taj gubitak u zemlji bio je za danu privrednu napredak Daneske sudobnosniji i, više se sa pravom reka, u svakom pogledu korisniji, nego da ju je sreća poslužila da iz te borbe izađe kao pobedjarka i neokrivljena. Očajanje, koje je posle svršenog rata bilo prizvalo duhove svaju narodnih slojeva, ubrzo je uzgugulo nesta pretaživotnosti u neizmornoj radu, kakvog dotle nikad nije bilo u Danskoj. Patrotnižak, ukređen i razbustan bezobzirnošću u sebičljivoj priroci i austrijskoj, našao je odlike ne u tojzi zarađiva, već u stvarnom, koristan delanju na spina voljaka narodnoga života. Onoga delnika izjavio: „Nakonđeta uđvratu (u zemlji) ovo, što se spola izgubilo!“.....

I već 1865 god. otvara se *prva inostrana inobrod-ska veza sa Engleskom*. Dotle je gotovo cela izvorna trgovina daneska sa poljoprivrednim, naročito stocnim proizvodima išla preko Hamburga — kao srećka još i danes preko Šenega. Od tog doba neposrednivo hamburških trgovaca isključuje se, i sva posrednička zarada, koja je dotle bio prestavka činila cenove hamburških trgovaca, prelazila od onada u daneske ruke.

Ovaj nov inozemniji put u Englesku pokazao se ubrzo korisniji osobito za stocne proizvode (meso i maslo — buter). Zato se — pored još i drugih okolnosti — od tog doba *počinje obraditi sve veća imanja stocničarima* (tovarđvstvu u vezi sa masearđvstvom i invarđvstvom), i ako je za to vreme proizvodnja žita za izvoz bila još glavna poljoprivredna grana.

Ali nije posle onoga duđo trajala, na da zadržati postojniti preobrazak daneske poljoprivredne proizvodnje u korist stocarđvstva dođbe njeno nagđiti tok, nego što se isprva i međo očekivati. Uzrok toj pođaji leđži u srazmerno vrlo osjetnom padanju cene žitu krajem sedemdesetih i početkom osamdesetih godđina, dok su međutim cene stocnih proizvodđina zato isto vreme ili ostale skoro iste ili pale srazmerno vrlo poznatno. A uzrok onet tog nagđon padanju cene žitu — osobito početkom osamdesetih godđina — leđži u olakšavanju, pojedđivljenju i sve obđilježni dovolno žita na Amerike i drugih propozivnih zemalja na evropska trđžišta.

Razume se već po sebi, da kriza, koja je uzelo ove prekomorne konkurencije bila nastupila za daneske poljoprivrednike, nije bila nala, kao što onet, sa druge strane, ni prilagođavanje novim trđžišnim prilikaма nije bilo lako. Ali je sve te teškoće daneski poljoprivrednici uđelo sa srazmerno vrlo kratko vreme srećno preturđvati preko glave — bez ikakve pomoći od strane države u obliku kakvih zaštitnih carđina, kao što je to bio slučaj, na šta više kao što je to još i danes slučaj u drugim zapadnim evropskim državama.

1882 god. je poslednja, u kojoj se javila *osmah izvosa žesta iz Daneske*. Vrednost njegova, koja je npr. 1872 god. iznosila osruglo 70 milijuna din., 1875 god. 47 milijuna,

1881 god. 31 milijun, — osnala je te poslednje (1882) godđine još samo na 13 $\frac{1}{2}$ milijuna dinara.

A već početke 1883 god. umesto dotadašnjeg redovnog iznosa u iznosu, javila se prvi put *osmah izvosa žesta* u Danesku, koji je, u vezi sa ođtagod osmahom stocnom krahom, na godđine u godđinu sve više rasteo, dok od 14 milijuna din. koliko je iznesio 1883 god. nije dostigao 1902 god. vrednost od 144 milijuna a god. 1904 i višak 150 milijuna dinara!

Ali u nakladi za prestavak naška izvosa i za pojavu iznosa izvosa žita javila se od onada *sve veće izvosa stocnih proizvoda* iz Daneske. Vrednost toga izvosa iznosila je npr. 1873 god. nešto više od 100 milijuna din., 1882 god. osruglo 120 milijuna, 1883 god. 129 milijuna, 1890 god. 178 milijuna, 1900 god. 284 milijuna, — a poslednje, 1904 god. bez nalo pušak 400 milijuna dinara!

Ne treba pri tom misliti, da je sa iznosom stocnih proizvoda iz Daneske išlo poslednjih 20 godđina baš tako glatko, kao što bi to moglo, na prvi pogled izgledalo, sudđiti prema neravnodolju i nagđom raskoju njegovu. Naročito to vredi za iznos goveda i svinaka, koje se sve do pred kraj osamdesetih godđina izvođene u živim stanju, a od onada sve više ili sporu isključuju u zaklanju ili preradjenom stanju, pošto je daleko izvođene žive stoke bilo ili jađo ograničeno vrlo strođim veterinarđskimi merama pri uđvozu u Neđajku (1888 i 1900 god.), ili potpuno zabraneno — u Englesku (1892 god.).

Interesantno je, a za nas u Srbđiji još i veđno pođno, izlođiti besprimerno ustaljeno i ogromne žrtve daneskih poljoprivrednika, da se u ovakvim kritiđnjim trenutcima pomoglu, na da se onada, pošto budo savladaju stvarnise ili prepreke, još sa veđno snagom javu na stara ili nova trđžišta. Ali, zbog naklonosti savog predmeta, mislim da ne bude bađi da o tome dođnije govorim, kad budem pristupio podrođbijem izlaganju napretka pojedđinih poljoprivrednih grana u Daneskoj. — Za sad se ograničavam samo na to, da citamo uzimovni, u najkratđijim potezima, sa spoljnim i unutrašnjim prilikaма, pod kojima se je daneska poljoprivreda razvijala u toku 19 veka; sa poslavljenim krizama i teškoćama, koje su pri tom daneski poljoprivrednici imali da kređine i savladaju; i sa osnovnim preobrazakđem, koji je stavljađe prilika na kraju krađena naprimen u daneskoj poljoprivrednoj proizvodnji u korist stocarđvstva.

Is dođadnšnjeg izlaganja čitaoci su se, nadam se, mogli уверити u dovoljno jeri, da prilike, pod kojima se je posle privreda u Daneskoj razvijala, nisu bile zavđne, i da teškoće i krize, koje su daneski poljoprivrednici imali da savladaju i preokrugaju, nisu nikogđiko bile poznate i male. Pa išak pored svega toga, napredak je u daneskoj poljoprivrednoj proizvodnji u toku u osobito na kraju 19 i u početku 20 veka ne samo nesumnjivo već u svakom pogledu ogroman. To su čitaoci žita ili žestla (buter), u obliku žive ili zaklane stoke, u obliku jađa ili mase, i toke slično. Do tih se sa šak brođeva došlo, pošto je od celokupnog izvosa odđbejen vrednost celokupnog izvosa poljoprivrednih proizvoda sa strane (u obliku žita, stocne krave, sira, masla, jađa, margarina, vegetarđnog đubreta itd.). Evo, dakle tih brođeva:

Година	ПРОСЕЧАН ВИШАК ГОДИШЊЕГ ИЗНОСА СВИХ ПОЛОВОПРЕДНИХ ПРОИЗВОДА ИЗ ДАНСКЕ ОКРЕГЛО МИЛЈУНИМА ДИНАРА	
	износи је	
1763—71	6	10
1820—30	"	16
1865—69	"	80
1875—79	"	126
1880—84	"	119
1885—89	"	95
1890—94	"	138
1895—99	"	157
1900—02	"	183
1903—04	"	242

Као што се, дакле, види, половпрерада производа у Данској, заступљена у извозу, данас је — почетком 20 stoleћа — 25 пута већа од производње пре 80 година!

При тој не треба заборавити, да се је за то исто време број целокупног становништва у Данској више но удвојачио (јер је шир. год. 1801 било 929.000 душа а 1900 год. преко 2.400.000), док је број саког половпрерадног становништва порастао од 619.000 душа, колико их је било 1801 год. само на нешто више од 1.000.000 глава, колико је 1900 год. живело од половпрерадног рада. То значи, да је производња поћ данског половпрерадног становништва почетком 20 века у ствари далеко већа, него што је она представљена 25 пута већим извозом А кад се дода, томе још и непосредна чистиња, да се како половпрерадо тако и неполовпрерадо становништво у Данској (које је 1801 год. бројало 310.000 душа а 1900 год. округло 1.460.000) храни данас много болом и јачом храном, — онда се тек може оденити прани напредак пољске привреде у тој милој земљи.

Колико је Србија заостала иза Данске, може се унеколико закључити и из самог упоређења нишка извоза половпрерадних производа за последњих 5 година. Данска је, наиме, навела за то време просечан годишњи извоз преко 200 милијуна дина, Србија напротив само око 50 милијуна динара. То значи: да Данска, и ако је од Србије мама за скоро четвртину 10.000 □ км, или 1 милијун хектара, производи и извози најмање четири пута више од Србије. А кад би се вредност извоза срачунала с главе на главу половпрерадног становништва, онда би изишла: да је производња поћ данског половпрерадника најмање 8 пута већа од производње поћ српског сељака (јер се у Данској баша пољском приредом нешто више од 1 милијуна становника и у Србији преко 2 милијуна)!.....

Како се је неуктаж дошло до овако удаљеног и завидног напретка у данској половпреради, биће реч у потоњим написима.

ИЗ ВИНАРСТВА НА ЗЛАТНОЈ КОСИ

(ОБТЕ В' ОР У ФРАНЦУСКОЈ)

(НАСТАВАК)

I. Превашење црног вина

Чишћење винских судова

Чистота судова, у којима се вино спремања и чува, утиче, нема спора на квалитет и неоспорног вина. Као год што нечиста и нешета долазница може изготвити рђаво јело са најбољим материјалом (одличним месом, лепим севкај, поврћем итд.), исто тако кљави и некарним винаградом може због своје нечистије од врло доброг гроздја направити лоше рђаво вино. Колико се пута мога избегли претрпавати, инкукуто, тељавоет и друге болести винске да се при спремању вина довољно водило рачуна о чистоти судова!

Акоштре је потребно да сваки предмет, који ће бити у додиру с гроздјем или неговим соком буде примерено чистото; то је услов без кога се не може ни преваритио правитио ширштини, нити опет вино дуго чувати.

Клице различитих болести преносе се са сирова, које се употребљавају за прераду гроздја, даље са судова у којима превире шира и додице чува вино и најзад за локала (прислице, подрума) у коме су смештени вински судови.

Пре него што смо отпочели браме и чување гроздја чистиња смо чување, ведрине, шарљаво, корпе и друго ситније посуђе најпре од прашице, у којој има много шкљодљивих гљиваца, па потоњ их прали, уз примено једне оштре четке, кључалом водом. Тако смо уништавали велики део тих шкљодљивих гљиваца, које су могао прећи у шир и бити додице узрок различитих болести.

Сва шира нам је превирала у бачвама осим једног млаког дела, који смо смештали бли уделе клице. Неко смо бачве, које су нам биле напуњене пољском само испршином и одмах употребил за смештање кљави, а друге које су биле празне, но клице и заобавити с врелина на врше сумирањом доводио, тек пошто смо били испрши хладном водом. Старији доноси да је убитачни за алкохолне гљиваце, те отуда тај све кљави увек укључити из бачве или бурета, (испршином хладном водом), пре него што се у ово посуђе унесе кљави. Јодове испршике бачва влакњани смо кољком да би више уништили и оне гљиваце које су се могао скрити у протинама дуга. Клице смо прали четком и хладном водом то тако удаљавали поред прашице и друге нечистиња још и таргарио (ови писице киселине), у којима се сирва нишито прдо шкљодљивих микроба; њих смо још и запарили црном рачином пожељном и то на овај начин: За кљави од 60 хектарага узели смо 4—6 литра рачице, на смо једном пољском (2—3 литра) оваланим, а другог пољском коју смо забили у једном чагању, заплустили дуге извурта Намајем је наједанпут обрзо чезу кљави, јер се и она прво половина рачице од друге удаљила, али то није дуго трајало. Чим се кљави удаљила, одмах смо кљави уносили у клице. Тим смо начином уништавали заостале шкљодљиве гљиваце а у исто време и испршили широм, рачице се само у леку руку, да би преварила могао одмах уништити.

Сви су судови, у којима је онде превирало кљави стари, но при свом то се ни у једном од њих није осећало никаква рђав мирис, толико се велика пакља обрала на чистоту.

Наша су вина прво често испршивала у пољуду јукаса и јириса — услед чега њм се и рђога откозана — а то долази понавине отуда што се у нас мало више пољавља чистоти судова. Наше судове или објукана бјав или пак добију мирис са сирће услед тога што се, кад се испршило но испери доводило и као што треба мити тек заобавити с врелина на врше док се праши чувањем сумирањом доводио. Кад кљави у таквим судовима припре, пољави, нема само све испршивање мириса са дњета с којим остаје у додиру за све време врења, и најзад тога прима и много шкљодљиве гљиваце, којих у таквим судовима има у виољку.

Као како овамошња или посидини припремају такве судове пре него што ће у њих ситити кљави. За уништавање бјави, они најпре мало испршију извурта дуге као и даша на бачвама или каздама на их истоно добро врирбују пољудо једне четке и кључалом воде (15—20 лит.) у којој је растворен 1 кг. соде (карбонат натријума) или 1 литар стиронис киселине. Кад све то сврше, онда добро испршију судове хладном водом, тако да у њима не остаде ни трага од горе поменутих материја. Судови пак, који иршишу на киселину, сирће, лече они или пољудо соде на исти начин као кад припремају те материју против бјави, или пак пољудо нешавином врирбују те материју као год и прво испршивање киселину и онда не остаје ништа друго него да се судови добро испери четком водом, како би се сваки траг од тих материја могао укључити. Но неки узимају за тај њав и хлорин креч, који је такође врло добро и јединствено средство за чишћење.

У локалу, у коме превире кљави има, нарочито, ако се он нечесто друш пуно шкљодљивих гљиваца, који такође могу да пређу у шир и да додице буду узрок различитих винских болести.

На извиранима и во тавину локала нарочито по Њошавима, има увек прашице која је пуна шкљодљивих гљиваца. По пољуду пак, при превроу гроздја у судове, испршидају и гљивце се зрапа

a po kat-kad i читави гроздови или се просina шпир, која се под utицајем ваздуха и топаоте лако претвара у сирће. Тако се отварају многа огњивита сирћетних гљивица, које се нарочито постоју сирћетних мушца, преносе на вишем постоју и шпир.

Пре него што смо отпочели бербу сацади са честоком правину са шпир меса где је она била, на смо потом сие диворне окренили кречним азбестом. И под, који је у виногради цементажни смо такође бербу испрала. Чим би се где год на поду пресуда шпир или измљача грозђе, одмах смо та места четкали и прали те тако нисмо довели сирћетних гљивица да се развијају и размноже по локалу.

Тако смо одржавали приликом чистоћу и на справима и у пољу и у локалу и то је, поред осталих чистилица имало снага utицаја на какављу вина, која смо у овом подруму сиракали.

Берба црног грозђа.

Берба на Златној Коси по отпочиње свуда у исто време. То је узаставно и појамно, кад се зна да се на њој не гаје штеде исте сорте лоза и да у виногради нису увек на истих положајима и истих земљама. Да не би виногради отпочињали бербу ствари равно у тине добијали довијаја шпир, која би убијала гледе зрелих бургундских вина, меса полуприредна друштва или сивидијати одређују нарочите комисије, те ове, штељама по виногради, испитују грозђе на дну хреста и према томе одређују дан, када се где може брати. Мишљово те комисије, коју састављају виногради, винари и професори пољопривреде (као у нас државни економ) доставља се председницима свих општина у једном рејону. Председници потону у засебни објавима или у новинама заказују дан, када се у којој општини берба може отпочети. Виногради се обично позивају тин одлукама комисије, прежда у том погледу узивају потуну саобору тј. могу брати грозђе у својим виноградима кад хоће.¹⁾

На и г. Диверке се повиновао одлучу једне такве комисије, те је као и остали виногради сада Мерса-а отпочео бербу црног грозђа 23 септембра (по нашем календару).

Грозђе смо на човотина одсечали нарочитим ножицама и скучавали у дугачки, а ширити корпама (сл. 3). Бербу смо потчињали око 8 часова ујутру. Ако се грозђе развије бери уноси се у бачву много рече, односно воде, а оно само је тада хладно, те измљачо за друго неће да отпоче припрати. Зрна пак се у корпама нису извид гљивица, јер је слој грозђа био у јина увек танак. Пренос на виногради до вршине вршине смо у ширити кадрама, саидијима и корпама. Превашање грозђа у корпама ни болжа није за приоруку и кад сорте грозђа имају доста дебелу кожину, јер зрна услед истресе лако прескачу, те се тако и шпир туби и сирћетне гљивице развијају и у каљу увосу.

Слика 3. Бургундска корпа за брање грозђа.

Онда нисмо позбирали грозђе, а то остало није ни потребно било, јер се грозђе на једној парцели, које су на Златној Коси увек заседеле истој сорти, једнокреним са зрела. Код нас пак на једној парцели од нештог хектара могу се видети измешане без никаквог реда по десет и више разних сората грозђа, које и у разво време садржава. Природно је да је овде потребно позбирати грозђе, ако се има, парцели, и виду какавља вина. Нисмо ни пробавали, односно одјавили здравно и зрело од труга и незрело грозђе, јер се овде сирћетна врштво под врло повољним погодбама, тако да се труга, која се као што се зна обично развија, кад у време

бербе нише падају, репко где могла запалити. Иначе се у повољним годинама на целој Златној Коси као и у Шампањи у Бордоњској Области труга и незрело грозђе одлаја од здравог и зрелог. Тај рад услед потуну оправдан, јер се тономем нарочито труга и буљавог грозђа добија не само нештојано вино него још и с особитим, испрјатаним мирисом на бућ или труга.

Муљање грозђа.

Гљивице, које претварају шећор у алкохол излазе се само на кокари зрна. Да би се пак шпир испедила из ових и довели у додир са алкохолним гљивицама, без чега не би могла претрети, потребно је да се грозђе изгине, измљачи. Грозђе смо овде муљали у муљачима са гвозденим цилиндрима (сл. 4). Оваквим се муљачима и рад најбрже отирава и принос највећи добија. Као да грозђе муља ракхастин дринотом (муљачом) у чабу, остају многа зрна неизмљачена и онда је разлике се принос у вино мањи. Поред тога, овим се оруђе повеља и много семени и шестуре, што може врло штетно utицати на какављу вина. У семеница од грозђа шпа поред других резервних састојака има и тада које се врло лако као и штур (макто) може да уноси, кад се малом utицају ваздуха. Тиме се пак у шпир може произвеста више испарљивих киселина него што то нормално бива. Данас је utицаје да ома алкохолна гљивица, кад се гади у створшасној шпир не даје више од 0,5 г на литар сирћетне киселине, а ове киселине има у испарљивим киселинама највише. Ако ли пак у шпир буде било 1—1,5 г сирћетне киселине, алкохолне се гљивице у таквој средини неће моћи развијати, те то може изати врло рђавих последица.

Слика 4. Бургундска муљача (шпа 70—80 дм.)¹⁾

Муљачом или човечјим потном не гинече ни семке ни шестуре, али рад је у пима много спорниј него ли с гвозденим. Древни се каљии — цилиндри криве те их је онда може регулисати за правилак рад и лако пунају, те шпир, која улази у чукотине, потчије ледао сирћетних гљивица. Да би грозђе боље гљачало мећ дрине цилиндра, укучивају се често пута по овима мали ескери. Тиме се грозђе истина лакше хрста, али ескери ценују шестури, у којој шпир лако раствара материје, услед чега вино може добити тако злати и уку у траву.²⁾

Ваља причетити да у гвозденим муљачима додир шпир са гвоздом траје врло кратко време, те не остаља споро и рђавина траги у вино.

Одвајање шестурине од шпир.

У подручјама г. Диверке-а одвајали смо ове године шестурину од шпир само на једном малом делу борбе (2 бачве). Прежда све вишејне винарске радње на Златној Коси одвајају или један део ($\frac{1}{2}$ — $\frac{1}{3}$) или сш шестурину, г. Диверке по врши тај посао, претеи из рачуна да би одговорно уноси својих потрошача, који, изгледа, претпостављају вина остворја и богатица у естративним састојцима.

Одвајање шестурине на кљука има својих добрих и рђавих страна.

¹⁾ Види се „Винарства на Златној Коси“ I део.

²⁾ Ch. Demouy fils (Besnon Côte d'or — France).

ГУЛИЈАНСКЕ ОВЦЕ

Кад шира са шенурином пресире, нарочито онда, кад је ова зелена добијају се опора вина, која по кад-кад имају укусе — на траку или „укус на шенурину“. Та опорост долази онди поставио од велике количине растопрених танинских материја. Како ове потпомаку раставорне бојељне материје у кожурџи, упиошених шенурином у ширџу добијају се и нешто бојиљна вина. Танинске материје као што се зна таложе бољачиностасе, те се отуда сирваљена вина са шенурином лакше и брже изобишту.

Међутим, кад шира без шенурине пресире добијају се много финија, деликатнија и на укусу уопште пријатнија вина.

Истина да се превирање шире у том случају спорије врши и дуже времена траје, јер шенурина као порозна материја уноси са собом у жук масу ваздуха, који веома потпомаже рад алкохолних гљивица. По тој се неговоди маже доскочити употребом високе киселине или загревањем шире као што смо то радили на Домену у Девришке-а. Што се пак тако потпорно сада још више довољно проточе да би се на њ могло пречишћено одговорити. По земци држе да се таква шира не могу дуго одржати у покрету услед тога што садрже мање танинских материја, него ли вина која су са шенурином превирала. Али то тврђење није поткрепљено стварним доказима тки пре што многи виноари не продају танину ову важност у конзервацију вина каква му се обично продаје. Шта вино са шенурином се налази мноштво различитих шинодљивих гљивица, који се с њом у ширџу уносе, те често пута могу утицати на то превирања и постојаност вина.

Како буде било, тог ваља применити да укусе потпомача на првом месту руководи или треба да руководи виноградар да талим или оваквм начин сирваљања вина предузме.

Питање о одвајању шенурине је врло интересно по да њоме признаје и вреди да се опроба, нарочито онда кад грозђе усади града, сушног и хладног времена, напада инсеката или кривоколих болести није могло у време бербе довољно саграти. Количина шенурине је у том случају сувише велика прева невољној тежини бербе на ако се не би одвојила — бар један део ако не сва — јакачно би се њом утицај на вино јасно разлико.

Слика 5. Спрата за одвајање шенурине.

Спрата, којом смо се служили за одвајање шенурине спољна је са издацим. Имавало грозђе силази у један посебни бакарни цилиндар и ту се помажу једна централне осовине с крилица — у облику закривља — шенурина одваја и налази на поље на предњем крају. Помоћу једне подлоге и точков радни ставаљ у покрет у исто време и жуљачу и осовину са крилица (сл. 5).

(настављење)

Најбоље овце источне и југоисточне Србије, боље и од до сеора чувених кривопрених оваца, то су овце из Срвљита, а нарочито села Гулијана, одакле их запатили из целе Тачошке Крајине и Нисавске набављају ради поправке својих запата или домазала.

Најбоље сирвањне овце уопште налазе се у селима Гулијану, Лолаву, Перпљу, Дројинцу, Вели-Пилу, Рибару, Ђурићу, Давидовцу, Галибацину (на Сопа-Вањи), Варошу.

У Гулијану бавно сам се — и нарочито тамо имамо — сат, сат и по и тамо их рекоси, да најбоље овце имају: Јеврећ Цојић и Драгунца Јојић (Ћата), на Таца Рашин, чеје сам стадо на владину сивину (слика 1), јер некима гулијанских оваца бежаје на бачијска у планини.

Ђура из Лолава има такође изрешне овце.

За Гулијане — име села — рекосе ми, да долази од „дугим глечан“ (крупница) као да су стари њихови гулији кошуљачу крушавицу, па сејани семе, да им роди пшеницу. Село има у једном потоку у страни од дружа, склепштено међу два брега, с типом наших сиротињских планинских села... село без мехале, где се крчки и није у осомом дућану — брањари олењеној блазом! И које је зацвучије по особито добром роју оваца.

И чича Тасиног стада, сажико сам и пререрио: оваца и оску (слика 2). Било је то у августу ове године, при повратку мене са изложбе зајечарске.

Оваца је дивљац — у другој години.

Висина жерна шталов, од земла до гребена износила је 709 мм.

Дужина, од потиљаче до усада репа (само грбиком) 1050 мм.

Предња ширина 520 т. ј. 260 мм. (шестаром место клупом!).

Задња ширина 500 т. ј. 250 мм. (шестаром место клупом!).

Дужина зглоб рамовача — зглоб седмача 720 мм.

Висина до колена 220 мм.

Висина до лакта 350 мм.

Дужина груди 340 мм.

Дужина плеће 250 мм.

Дужина леђа 320 мм.

Дужина главе 200 мм.

Дужина главе од потиљаче 240 мм.

Ширина спол. угла очију 115 мм.

Дужина рога (мерено наизгледом по увојнама рога) 420 мм.

Размак рогова (врхова завијених у напад) 495 мм.

Оваца, рогула, с малим рожчињима, двогодила као и оваца: Висина гребена 650 мм.

Дужина, од потиљ. до усада репа 1050 мм.

Дужина рамен. зглоб — седмача 850 мм.

Предња ширина (кроз вузу до тела) 170 (шестаром место клупе).

Задња ширина (кроз вузу до тела) — кухови — 195 мм.

Дужина главе 190 мм.

Дужина главе од потиљаче 220 мм.

Ширина сполног угла очију 110 мм.

Ширина јагодица 80 мм.

Ширина репа (с вуном) 60—80, без вуна 40—50 см.
Дужина репа 370 см.

Дакле то су овце наше средње крупноће, приземљате, неразвијених плећака, бутина, бедара, узаних ребара овних танких ногу, сразмерне главе спир тела и обичних, средњих рогова.

Слика 1.

Обрасле вуном по целој телу и по репу и трбуху, састављене огранице и руњавог врата, руњавог чепа и подбрадака; голаи су само — лице, уши и ноге. Кришковице су више обрасле и по предњим ногама до колена, а по задњим често целим са малених, грубих прамичкиња.

Слика 2.

Вуна је овца, свиљаста и магла, рђа и гргурава. Но још се писан упуштило у немо одређивање, пошто ћу неспитивању вуна наших оваца, посетити нарочито студину. Нисам одређивао ни густицу, ни однос рђе ка првој пуни у руну.

Овца која је најближа ова шарено лице: над бриљом, испод очију, на устима прве боје (шаре), остало бело. Све четири ноге попрекано врњаве. Беле вуна.

Рогови полазећи на више одмах се обарају на ниже и извијају у поле на свајиди се унапреди обарајући се на ниже, на врху се испорћу у назад, навише и к левак. Грубље шире и дубље и сатне бори по ругу измешане, као што знамо: огледало гргуравости или коврљавости вуна!

У овца лице и ноге су више шарене: знамо више прве боје, па у ње су и левак прва. Клас, да ће и с белом оквиоцима дозати прву и шарену јаквал.

У овца су поца жене боје, румена, али са прним нежака, нарочито доњи део!

Ово су врло важни знаци по чистоћу боја у зарата и по нагавање шавав ће кришатак испати!

Остали овце подудара се са већ казаним.

Вуна рђа и сива по леђима, плећкама и глави; обрасла или руњаво добро: по ногама, предњих — до повра колена, задњих — до веналица, врат обрасло и подушњак, са чега је ограница под вратом склоњена, те и руне састављене, а не као у репа узичних, или у липских оваца, предњево и расклоњено, а доњи део — ограница — го.

Ово су овце по привредним подобностима, од којих се као и у снају оваца у нас, тражи да су добре у сва три правца: за млеко, за вуну и за месо или гојене.

Због тога и јесу за помоћу потребу и потрошњу, али... за извоз и светско тржиште нису, јер се тамо тражи подела подобности и добар човек, дакле овца за гојавност.

Млека дају просечно чет месеца, а жуз се од како предоје: од априла до крајем августа, по пола литра млека на овцу и на дан.

Овца жива тежа 30—35, овац 35—40, а заклава 22 до 26 кг!

Ређе белине и ређе имају и ове две мале закрљале овице, ни више ни није много развијено.

У ова три правца не може бити ни која овца у смену изврена. Може бити за нужду добра.

Наше овчарство извекје брзу и темелну, али врло спљашену и обаврну поправку.

Светозар Гаприловић.

ЉУДСКО МИЛОСРЂЕ И — ТИЦЕ

О потреби хранења тица зим, када снег заведе поље и шуну, брадо и долину, кад својом белом студеном наплатом покрије земљину кору у граду и на селу, мало ће кад и понасити наш „наршанин“, а овак би дочекао као годне градиво за шалу или се од срца насмејао кад би неко још и то сматрао као потребу или и о тој потреби штогод пожењу. Мучно да наш народ у граду, а врло олакши делом и на селу, сматра тицу још и у ком другом правцу као корисну животињцу до

једино да весели човека или да ловцу испред вуње шумке утоми убалачку страст или да својом увиљом несом и цврстом оживљаје шумске дражи или најзад као роб у гласу да јада и тузи за изгубљеном слободом — тицијом слободом!

Да ухвати тицу ушнице, да је улови „на клаусу“, на шипку, у клошку, на замку, да често пута чак и сиво гнездо разарши, пошто претходно на њега повлада јада или јадне годинаве младунце... испољује се на жалост још у раном детињству као

једна од најмилијих забав наших милосерђа: на солу и у граду. И док ми бис сажаљена и милосерђа гитиремо некима божица створена, користе тике, које пружају неоцењене користи пољу, њиви и ливади, воћањаку, градини и шуми, требали карливо велики део гназди, која у облику гусеница, црва, црвања и ивекстага готовине на рачуи наше оштите пилре пољопривреде и воћарства, догле образовани народи и пољопривредници другачије сматрају и цене те своје повратне пријатеље. Таца код њих важи као богомазда потпора пољској привреди у ширем смислу те речи и законом ујачену бедношћу и заштиту узима тика тамо не само пољоко законодавцеиоу, него у истој мери и самим нагомил милосерђа, разумности и доброта срца оевокога и градеког становништва.

Како и колико западни народи воле, чувају, штите и негују тичу, могао је сваки овај видети и уочити, који је имао прилику да се бави у њиховој средини. Не само да у тих земљама користа тича узима уштите потпуну бедношћу, поштоване и поштеди (са извесним изузетцима у нарочитих добитка годишња), већ, је свада толико омиљена, да јој на солу — по негодности и у граду — сви човек спрема и пружа погодност и поштеди и по небрижљивај живот, за јаче наможавање, за бедношћу и мир. Својка етанонични гради јој угодна мале кућине (кутије од дашцеица и кровов и с већии или мањии отворов) и поставља наутра мезом навожином. Те кутије кућине уграђене су обично на гранаха високих стабала, скривене у крупи дрвета, прирете такође вапиво год год на лицу или извнншеиу у пољу на танкој котчи. У тих угодних прибрежничкима, као у већ готовим дуињима, свијају тиче радо своја гнезда и на тај начин задржавају се ваља стално у околини тих својих етаноничка.

Зими — када бела оеази прелетан звелуиу дуеку — сећа се цивалнозиви свет своје домаће тиче и храни је исто овако брижљиво и невојетално, као што на наш пољопривредник у то доба године не би лаборавно своју домаћу стоку и живину.

Потребу хралева тича, управо саставља од глади зивннх студних дана, чак је толико сама по себи разумљива да би у цивалнозиви земљама данас већ било ствараио нарочито објашњавање њено. Тако је сваки грађанин, а нарочито пољопривредник нарочито с појмом о тој потреби и свој труд тога ради сматрају као своју дужност. Тичу ваља заши хранили! — то чак свако дете у културној земљи уио да каже. И мало и велико, и старо и младо, и мушко и женско у поменутих земљама снагта ту потребу као сасиан природу, а сем тога ваљии у свој чак и оеобито задовољава, јер га и на то добро дело упућује као на невабожи дужност сви вагом омиљеног милосерђа, религиозне човечности.

Хралева тича важи, почине одмах чии вадеи свет или чии се земљии површина закроне. Тога ради избере се годноио весталне у дворншту или на улици од грана, прибављене у земљу или с помоћу почиа, удоме се надстрешница, често пута чак и мали кровов од дасака. Уоште целокуица извади оаго и са стране узидана се тако да површина под њии буде заштићена против вејаице и навејаиана снега. Ао пак и поред све брижљивости при тој приреду свет унутрашњост акловна, оада вредни рачуна на штеди труда, него рано сваког јутра шичиети прво сав снег, а тако и одмах пресеи по чистоте тучи аривела и другу ићу за тиче.

Што се оште храле тиче и у томе се добро срце стара да милостиво уштеи сваку ветру тиче и да је задовоља у беаином прохтеку или у велиној потреби. Тако пералити намерничкима обично се пружа смеша аривела од ковоице, лана, крастанца, будиене, њеа и кукуса, јечма, зоба, ражи итд. Сем тога и вазио ситно оемење на оива од ливадских грана; на оади, оемење, довиоиво при прецишњавају свих жива; заштин

дуеке од воћа и поврћа, наутраје јабуке, куваиа и шећканиа шекла, сав отпацак или одбациа од куће итд.

Волно се чак даљено иде у тој човечкој шичии и дубави преки оеблени и гладии тичама важи, биће њии свакога јасно, али готово и невојетално у чудно, кад наводимо још једну интересантну стигицу. На аме: да се у последње врете тичама важи не даје хлеб (изврваи) за то, што се хлеб — иринеи — у тичаиу жедну због студи уоште тешио вари и свада тоса протракује прелио и вазио друге оласне болокети.

Свицаица уоште невају на гранаха дрвећа постоици од сламине, неагоа ваде поста, сиво или остављавају под настрешничон орахоко поддуеке с јестрама и сундокретице котроне са семеном, јер познато је већ, да су оеице важи велики пријатељи улавог или масног залосаја.

Али и с тим још ваје милостиво срце задовоља. У дивии сувојариче сећа се нитина дуиа да сити шерити гости ваља и који гуталај поде да добију и да би пи и ту понуду пружила, загрева ова воду и вазио је на поља под настрешничу у клинцима, на посеката вилу оцину с радрагатиошћу и задовољаио невајуио срцеиу Хришћанела и Самарјансина.

Таце, гољене ошпих оеудииоу, муоче слају и шибале бичем студи, избрао провају та вичаица храниваица, не изборављају их ише, па чак и леи задржавају се радо у тој околини. А сами беспрекидни задржаваио и својии марљивии трудом у тамаљиво пријатеља оеица, воћа, поврћа и оеица, враћају оно квалитетско доброти и корист а улавано ши милосерђе и човечност; и сувише још својом укиваио невоио и веоиии нарочито олемаеују, важи и прене срце и душу својии добротвора, својии ближиии.

Андра Гангеријевић.

ПЧЕЛАРСКА ШКОЛА У ГЕДЕЛУ

Кад се од Пенте иштуе жеаанициоу да Геделе, па се код последње поштеје „Мехелети падаица“ (пчеларица) мале оком десно, видетио путник под једииоу китластоу борниио шумом три лево довретице аграру у швајцарскоиоу стилу, са дивиии артом оива важи. — То је Пчеларска Школа у Геделу, која по грעדну и по лепоти важица место међу најбољиии их важа у Европи.

Школа је основана 1899 године годииоу о трешку Мајарског Министарства Зоојаричеица, а на аманитиу краљевског крупоко господарства у Геделу, која је на тај пил уступило школи око 25 хектара просторије.

Школа, као и цело школско важице, ваљаво се на присојноу жету једноу бројуваца, који је својом надииоу, на којој школско важице важи, уложитиоу арконту, те уносиоико прилично школа важићена од северних и источних европских ветрова, који су у оиом приреду важице често гонети. Оно приредно брањиво од јаких северних и свих источних ветрова најважице је борниио шумом и још мадији воћањак, који оадиа иша школи важице бривоа каице, те приред важиће још и лево волади и романтичан важице дају важице.

Школа се састоји из три важице и три споредне аграру. У важици, у средини, аграру је у вајеру стана надчицаров и капиларииа, а на горњиој дубоци уносиоа и важица бицица пчеларска важица. Десно је аграру да куриште — две собе са по 10 постојеа, стана биштовалоио и домац да годикоио поака. Дово је стана важице — оиет две собе са по 6 постојеа и стана да важицеица. Од споредних аграру важица важициети радионицу са 20 етандрских тоети и вајеротрбикиио етандрских важицама за сваку тоагу, где се куриште за врети курае важице у градељу важицаица и осталих пчеларских важицаица, а важи оиет важи под унутрешноу ступчице етандру. Над важии оиет важице са и кућа са етаном за важицаица куће. Дале важица од споредних аграру: пространу вајеру или летва триеарију да куриште, важицаи се подрумом за чување важица

и медононе, подруже за зимnjку и вино, итд. — Све су ове зграде од тврдог материјала, веома укусно направене и локали у вана екипно распоређени.

Освако земљиште, око оних зграда, заузимају: парк, огледно поље, повртњак, вољњак, виноград и борава шума.

Парк се налази испред саме школе и засађен је најразвијенијим шпењем, стралић и домаћим шпењем које поред украса и тужног мириса, који у доба цветања око шкеле расирица, служи још као главна нашта за чечење. Између њих су највише заступљене: маслине, липе, разни варијетети акација и јависког шпења. С обе стране парка, десно и лево, саграђени су пространи и веома укусно издвојени за кошнице, у којима живи преко 200 народа. Средина парка пак издвојени су разни системи кошница, које служе и као украс парка и као објекти за огледнају вазету и демонстрације као: Дадонска, Амброзијева, Вагнерјева, Дангштромова, Чертејева, Сантова, Јејенска, Похачинова, Албертијева, Гендел-Бодоувијева, Тот Јана — Бодоувијева кошница итд.

Простор од парка до железнице пруго захвата багта, засађена разноврсним медоносним биљкама, највише: валдиљама и створетом.

Десно је од школе повртњак, мало огледно поље, стаклена багта и вољњак, у којима учесници знаводе све практичне радове, који по сезонама доносе.

Лево је виноград, који је такође подижућу ради практичне наставе ученика у виноградарству.

1. Циљ школе. — 1. Циљ школе је: унапређење националног пчеларства, применљивање разноврсних начина развоја, који највише приносе стабилну пчелару у изглед; испитивање пронађених и ширење система кошница, које за доношење врлоког прихода одговарају; унапређење и подизање, одржавање и удобољшавање пчелине паше; увођење, акклиматизирање и умножавање медоносних биљка, чија култура доприноси подизање и побољшање пчелине паше, а тиме стварање и услова за рационално пчеларење.

Ширење знања у правилима трговачког пчеларинг продукцијом, од најбоља из кошнице на до продаје; прерађивање и стиза до крајњу потрошњу и индустријске циљеве и тошће упућивање на средства којима се може искористицавање постизе.

Непосредни циљ и употреба у рационалном пчеларству.

2. Устаљивање сталне наставе из пчеларства, и то:

а. За стручно образовање пчеларских помоћника, који ће способни бити да предузму веће пчеларење;

б. За периодичне курсеве: за свештенике, учитеље, учитељице, општење наредне, багтонаме, виноградаре, шумаре, чупаре пруге, полјопривреднике итд. ради стицања практичног и теоријског знања, који ће моћи са већим успехом и рационалније код куће применити;

в. За изучавање пчеларства о свом трговачком и искуственом од 1 маја до октобра сваке године, где се може сваки применити по претходном одобрењу Мађарског Министарства Земљорадње.

3. Средства за постицање овог циља разноврсна су.

Као што напред рекосмо школа располаже са једном поштом земље од 25 хектара. На том парцелу просторе подижућу су разне нељичне пашњаци, у којима су смештене кошнице са пчелима. Сваки пашњак је снабдевен свима потребним алатима, справама и машинеријом, које су при пчеларењу неопходне.

За поправљање пчелине паше, испитивање и култивирање процесних медоносних биљка, стоји огледно поље на расподобиљу. На њему се гаје у великим и малим парцелама једногодишње и двогодишње периодичне биљке, а у расаднику до њега шпење и дрвце, које је за поправљање паше погодни. У циљу да се гајење медоносних биљка што више распростре и подизање нештаци паше што већа одажи, школа пронаводи све так биљка и радаје га бесплатно, или уз малу цену, пчеларима у земљу.

Ради брзог стручног образовања пчеларских помоћника, како би се што већа оспособио за управљање већим пчеларствима, небају се у свима практичним радовима на школској земљи.

Сам тога, сваке се године држе посебни курсеве, периодично од маја до октобра.

Школа као и њено гадниство стоје под главним надзором Министарства Земљорадње, а непосредно надзор врши инспек-

тор за пчеларство. Наставно особље састоји се из једног надзореца, помоћника и багтонаша.

Дужност инспектора: да изврши наредбе Министарства, под чијом је управом школа; да даје директивну помоћ долања и развијања знавоја; да води контролу над инспектором жина и мрпа жина и да управља курсевима.

Дужности су надзореца: тачно и свесно вршити наредбе и извести инспектора за пчеларство, упућивања управу гадниства, држати курсева, одржавати примерног рода и дисциплину у школи, као и држати предавања из практичне и теоријске наставе.

III. Двогодишњи курс за пчеларске помоћнике. — 1. Овај двогодишњи курс је устаљиван за стручно образоване пчеларских помоћника, стручних пчелара, сталних радника итд. који ће по свршеном курсу бити у стању да управљају већим пчеларствима и да задовољавају потребу стручних пчелара по знавојама, школама идр. Поред тога, тежи се још, да буду што перверзијни у одржавању и удобољшању пчелине паше, у грађењу кошница и справа, у преради и правилима искористицавања пчелиних продуката, а сам тога и у осталим гранама полјопривреде као у живинарству, повртарству, вољарству, виноградарству, итд.

2. Сваки курс за пчеларске помоћнике траје без престоја за две године, почевши са 15 септембра у априлу траје се коњем августа друге године.

Образовање је углавном практично, теорија је углавном заступљена углавном је потребно да се објасне главнија практична радова. Да би се том циљу што боље одговорило, учесници су дужни да им свима практичним радовима, који су за њихово практично образовање потребни, узимају учела, односно углавном је могуће да их они свиравају.

3. За сваку школу има по 6 учесника годишње, који су своју 18-ту годишњу старости завршили, или их 35-ту ишну према.

Моља ба ступињу у школу, снабдевана са такосном марком од 1 круна, маља од Министарства Земљорадње на одобрење најближе до краја жина, и уз њу се прилаже.

а. Критеријуми:

б. Школско сведочењаство о свршеној основној школи;

в. Сведоштво, да је кандидат провео најмање годину дана на раду, у пољу, у повртњацима, виноградима вољњак или шумачког расаднику, као вољњак или стални радник, и да се је за то време покладао употребљивању и поуздан. Они, који су свршили намену полјопривредну или повртарску школу имају привремено право;

г. Поруком имају поднети од оштинске управе о својој владају и занимању после школе. Непунолетни или сирочади који су још под надзором родитеља или староца, имају поднети допуштене оних, код власти потврђене, да им је ступање у школу допуштено;

д. Лекарско уверење, да је конкурент телесно и умно здрав;

е. Малићни, који волеју ишну одслужати, имају поднети уверење да неће војној обавизи одговарати за време док су на овом двогодишњем курсу. Првостро имају одслужати војници.

4. Конкуренти, који су приложени имају се јавити над-

пчелару 15 септембра, са потребним одељом и рубљем, и то:

б пари белог рубља (кошуље и гаће);

б " златик;

2 пара одела; и

12 комада врхних марам.

Пријављени учесници добијају у школу; стан, целокупну ишну а у случају безвешности лекарског завоја и безвешног ишну. Даље завод им даје на поседу: књиге, ишине материјала, алатице, справа и све остало што је за практична и теоријски рад потребно. Све тога сваки учесник добија годишње још по 60 круна за одеело, с тим да се надзореца брине за набавку одеела у границама дог суме.

5. Наставна. — Главни је циљ овог двогодишњег курса, да се учесници стручно образују и практично спреме; по с поштедом на њихово оскудно теоријско знање, које су на основице школе доноси и на велики простор времена, који их од првог школског знавоја, — заступљена је у изнесеној и теоријске наставе, која се састоји из стручних предмета, и предмета општег образовања.

Наставни су предмети ови:

1. Пчеларство у пракси и теорији.

2. Познавање биља (штуча о методостима биљњама, шибља у дрешку, њихово култивирање и размножавање).
3. Разум (основна рачуница, геометрија и књиговодство).
4. Вртовање у стаду.
5. Кревање.
6. Грађење коњина и печаларских алаткица.
7. Индустијско прерађивање печалних продуката (трговачки део печаларства).

8. Теоријска настава из појединих пол-привредних грана: земљоредице, пољиварства, пољарства, виноградства итд.

На крају друге године курса ученици пољску завршни испит и о показаном успеху на њему добијају свидетелства.

IV. Пољопривредни курсеви. — Пољопривредни или сиритички курсеви држе се за свештеношце, учитеље, уштељаче, бантоваче, виноградаре, воћаре, чуваре шума, друмова и земљопашне путре, земљоправничке итд., у циљу да се што bolje упознају са теоријским и практичним печаларством. На овим курсевима се курзити још поглављу у грађењу коњина¹⁾ и печаларских алаткица, у подизању и одржавању вешине њихе итд.

а, У међуременим од маја до октобра држе се годишње ише поривидних курсева:

За пол-привреднике држе се у мају и јулу, за свештенике, учитеље и уштељаче у јулу и августу; за бантоваче, виноградаре, чуваре шума, путра, друмова, поља и друге у септембру.

Курсе трају од 2—4 недеље.

6. Курсевима управља инспектор печаларства, а теоријску и практичну наставу изводи надлежник.

в. На једном курсу могу да учествују највише 20 људи. Молба за пријаву, својевремено тасованом марком од 1 круне, шаље се на одобрење Министарству Земљоредице најмање на два месеца пре почетка курса. Начелницима морају та молбу приложити преносиоци од општинске власти. У последу пријављивања решава Министарство, а предлог инспектора за печаларство. Дужност је последњег при предлагању да вама, да сви пријављивачи не буду из једног вој из различних крајева земље, о чему се и пријављивачи благовремено консултирају.

г. Сиритичи курсевци, на основу спрочинаног уверења које им власт да, измуду за све време трајања курса бесплатно стан и храну. Воље ситуираци шаљају две круне дневно,²⁾ Ученици, у последу дневног занимања, имају се управљати према одређеном распореду радова у заводу.

На завршетку курса последњег дана курзити се подржавају једном малом испитом, на коме се прихватају из практичног и теоријског печаларства као и у извођењу практичних радова у чвалану. После овога добија сваки курзитет уверење о сиритичком курсу.

Ко је једном био на печаларском курсу, може по други пут ступити само са одобрењем Министра Земљоредице.³⁾

Иако овде у појединостима има школе и организација њених, биће од интереса да камих ише и о раду у школи, нарочито о раду на пољопривредним курсевима и о успеху школе за ово време од како је основана.

Благодарећи биваши школе од „пуче“ где сам на краху боравио и љубавно пријему од стране надлежника г. Арнада Валдо-а и осталих наставничких особа, — увек кад год сам имао слободна времена обилазио сам завод и пратио у свему радове, који су се у часописима које носете обављали. Радови као и начин њихова извођења, били су веома интересантни и туни потке, те због тога веома хтео да пропустим ову прилику прилику, док се у Гедолу бавим, а да не узмем учешћа у њима и да се колико толико издубам не упознам. Пошто по школским штату-тама сам на кратко време веома могао да практицирам, сем на пољопривредном курсу, то сам се по савету надлежника, обратио можда, преко нашег конзулата у Будимпешти Мађарском Ми-

нистарству Земљоредице, да ми се допусти да могу ступити на који од изданих курсева, који ће се овог лета држати. И ако је време за пријављивање било истекао за најближи курс, јер сам се обратио због задолживања на 15 дана пред почетак курса, што по школском правилинику не треба да буде, — иако је Министарство било тако аредустрелно, да ми је и одобрено молбу без икаквих премедља и депутиао цуноправно учешће на курсу као и мађарским поданицима.

Овај курс, за коме сам учествовао, био је за свештенике свију цркви у земљи, које су законом дјеловале. Поред полова, којих је било у велики, био је још један подизањак, један попу и ја вољопривредни; а нама су допуштени учешће да би потпу-пунило потребна број — 20. Курсе је почео 10 јуна, по нашем; дакле у веома плодно време кад је био јек рада у чвалану — рогове, петресење меда, итд.

Рад на курсу трајао је овако:

Време од устајања до ручка, који је увек аноним об-јављен, употребљавали је сваки по свои нахођењу; нека су пред-стављивачи и допушавали прибољешне са предавања, други су раднији у радионици, трећи сарвањани кореспонденцију са род-бином итд. Увече у 7 часова обављан је дочурак. Дочурак је био: била која са парчицом домаћег зеба. Време од ручка до почетка предавања је почињало је исто тако и пре до-чурак. Предавања је почињало у 9 сати. Првих дана је био потпуно теоријски и изнето је у везу у најкраћим потезима цело печаларство, подржавајућа се на главније моменте, који су за печалара од неке важности. Остатак предавања је био веома чисто за практично радове, као хватање и смештање ројева, сиритачање ројева, вештачање ројева,⁴⁾ уклањање лажне матине — грутење на коњине, њиховоје матине и тродневних узлова, чењење меда, прављење вештачког сала итд. итд. Све ово радње изводио је делимично надлежар, пронађивајући их кратким пред-стављем, а делимично курзити су приступили њиховом.

Предавања трају спокот дана, осим празника, до 11^{1/2} час. У 12 сати аноним објављују ручак, који се састоји из супе, ушница једна петена и теста; вештом место меда додан на какиво вариво.

После ручка настаје одмор до 2 сата, а од овог времена отпочиње рад у радионици. Овај рад састоји се у израђивању коњина (земљоског система), са 1, равном, сарпањачу за скла-павање рамона, појила за пуче, судана за прикривавање пуче итд. За тај циљ сваки курзитет добија у почетку курса на реверу по једну стотарску тезгу са потребним алатом, којим се служи за све време трајања курса. Даско, аксери, тугуло и друго добијају се од завода бесплатно. Ушугуна за прављење коњина и сарпања, даје стотарски мајстор са још 2—3 ученика на друго време, који се свакоме стављају на распод-жење, дак нешто треба показати.

Кад се сприну курс, сваки курзитет носи кући све ствари, које је у радионици стигао да направи, уз то добија још на поклон једне кешете за вађење сатова из коњина, пош за отварање вешаца и чистач за чишћење полова код коњина.

Овим незаљеном у радионици и поклањањем израђених коњина и сарпања, тежи Министарство, да што више распиретре жељу свије печаларе земљоског систем коњина, које су се за овамошње прилаге као веома практичне показале.

Рад у радионици за курзити ише обављан, до према томе и сваки курзитет не учествује, већ мнози то време употребљавају на читље стругних књига, које по школским библиотеке на реверу занимају.

¹⁾ Вештачање ројева врше само на један курс у практичним књигама, — Овај начин ројева изводи у везно, кад су старе везе у нову на рад и вол коњина, кад је нарад јак, то у изглед да се о јак кроз кратко време роди. Из одређеног вештачења израде се сами сатом кљасе и вештачају на ишци сатова за прелаз (с. 2). Зр. су се детаљно савиш сат крозвештачање и ареду-ставање на једну страну заводу. Савиш се крозвештачање радионалних полова одреде са вештача и вештача на полов, а вештача се у другу страну вештачају у смети као воо вештач. Савиштање вештачање вештачања у нову коњину врше се овако: непосредно до лета долазе 2 сати са детаљном праком и обрв, затим 2 сата са вештачањем и вештачањем, па два времена сати, па два времена сати са вештачањем 2 сата са вештачањем. Проче, које су са савиш да код савишца за прелаз сатова, стругу се у нову коњину. За два дана до трајања лето се ће открати савиш, већ остале толико, амако једна вештача да прече; а да је војни — вештачање — рој ројан жеб за ово време да је у у вештачање вештачање са вештачањем, из које ће ишеде да појде. Са овима је вештачање ројева сарпања.

²⁾ Остало савиш, који ваје уноу у нову коњину, краје се извучу у сгару ројева. Ако је савиш савиш да да сарпања, вештача се један сат на дну, као је вештачање сарпањањем значајан и одирање свију нову медку.

¹⁾ Сваки уштељачки време од курзитет курзитет и не вештачају се у грађењу коњина.

²⁾ Према овоме што сам видео, кад сам ове године био на курсу, изгледа јак да Министарство вештачање изводиоцима овим савиш са вештачањем, који су курзитет са радном ствари и вештачања, — укључивање беконати стип, хрну, а пре вештачања се вештачање добио још сваки поштинују у вештачању стип, хрну, а пре вештачања је покушавајући ту долази и вештачање, који је пре овоме у вештачања. Једном је јак сарпањања вештачања савиш 2 круне дневно, мах што ише савиш, сем поштинује, савиш стип и остали.

Večera je u 8 sati a u 9 se ide na spavanje.
To je uglavnom bio svakodnevni rad za vreme ovog dvo-
nedeljnog kursa.

Poslednjeg dana kursa pročitani su bili kursetni u
bratko o onome, što se sačinilo u videli na predavanjima, a
po tom su im izdati svodovani, odnosno uverenja da su dosti-
gli 14 dana na kursu.

Prvi posleku dobro je svaki kurset, pored besplatnog
stana, hrane, košnice i alatstva, i ponuštaju u vrednosti
III kl. za dolazak na kurse i povratku od mesta odakle je.

Slika 1.

Koliko je pčelara dosada učestvovalo na kursetima,
tačno ne znam, ali po svojoj prilici da taj broj nije velik,
jer škola je u pravom smislu počela da radi od 1902 godine,
kad je i prvo polo žaka primila. Ako uzmemo da je svake go-
dine držalo po 5 kurseva sa po 20 kurseta, onda je za one
poslednje tri godine nabavila 300 kurseta. Stvarni po onom
broju, koji je sa ove tri godine postignut, i po načinu rada
kakva je usvojen, daje nađe da će škola, dok znađe više uđe
u svoj kolosek i otvoriće življe i energičnije u ovom pravcu
da dela, ubrzo početi da izostruje godišnje više od stotine
absolviranih kurseta, na koje će se moći i država i ljudi
voljani je ova korisna grana poloprivrede u najveće stavljene,
sigurno naslaviti i sa uspehom širiti i rasprostrirati ra-
cionalno pčelarstvo po narodu.

Škola je osnovana, kao što napred pomenašmo, pre 6 go-
dina. Građevine je otvoreno 1889 a završeno 1902 godine. Na
podizanje zgrada Ministarstvo je utrošilo 91.800 kruna, a to:

Glavna zgrada je stala	25.000 kruna
Dva stana, za žake, kurseta i pe- stavnog osoblja, zajedno sa pod- rumima	45.000 .
Kuhinja i radionica sa podrumom .	12.000 .
Paviljoni za košnicu	9.000 .
Svega	91.800 kruna

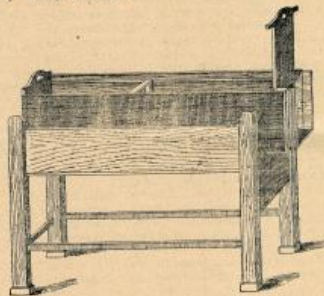
Sa podizanjem parka, poljanka, vinograda, košnicom bunara
i građenjem bazena stala je škola oko 130.000 dinara.

Sa izborom mesta za školu Ministarstvo nije bilo srećne
ruke. Pored jakih i čestih vetrova, kojima Getelaska okolina
nabuzuje, i koji mnogo smetaju pčelama da obnavljaju mirno
i pravilno svoj blagotvorini rad, nekada je još i to, prvo, što je
u neposrednoj blizini željeznička pruga (na 200 koraka)
udaljena od pčelarnika, na kojoj bešporo vozova, naročito leti,
i danu i noću dirajušine, te jedno uzred stalnog potresa, a

drugo uzred nesnosnog dima, neprestano čezla u znenapreton
stanju živne, a drugo što nema dovoljno vode za održavanje za-
gotacije po parku i posprijeku, no se mora radi polivanja voda
da izlazi na jednog potoka naročito u pušama da na njih brdo
u basen, i odatle nosle da siprovodi gde treba, — što je cela
ta instalacija stala. Ministarstvo dosta skupo a pravilni
rad i dan danas jako otežana.

Od 1902 godine, od kad je škola počela da radi, svi-
pnilo je školu svega 16 učenika, koji su svi našli mesta po
privatnim i zadrugnim pčelarnicima kao pomoćnici ili upravnici.
One godine ima 12 učenika, u kojima su razni krajevni
Mađarske zasluženi.

Učenici su stavovima stavuju podložno t.j. svaka godina
na sebi. Osobe, gde učenici spavaju, kao i one gde su kursetni
smesteni, odgovaraju potpuno zahtevima higijenskim, a red i
čistota, koji u njima vlada, za svaku je pohvalu. Nametaj je
u njima skroman, prost i nema ničega izdatnog što bi kao
lukuz služilo. Svaki žak ima svoj gvozdni krevet sa četno
posteljom, na kojoj se svake dve nedelje navlače i čištašni mo-
vaju. Spriču svake dve postelje stoji po jedan veliki gvozdni
timpanik sa dva „lavora“ i ostalim priborom za učiivanje.
Na sredini sobe su nametnuta dva stola, zstrta belim čar-
šavima, na kojima stoje silikonske sa vodom, potrebn broj čaša,
žigice i svetla. Više svakog kreveta ukovana je planda i
na svoji poređane kutije za odeću i šosiere. U jednoj kraj-
sobi nametnuta je voinira klupa na kojoj stoje žacki sanduci
za razne stvari. Sve je čisto, sve skromno, sve na svojo mestu,
— kao u kakvoj košnici!

Slika 2.

Kuhinja je u školi privatna t. j. državna je ali u pri-
vatnim rukama. Zakupnica kuhinje stoji u oblacu da hrani žake,
neodređeno nastupajuće osobe i kursetno po upravljenim jedo-
vniku. Za žake i kursetne planda Ministarstvo po potrebnom
računu od uprave škole i to od osobe 2 kruno dnevno, i za to
je još obavezno da daje zakupnici besplatni stan, podrum,
„šnja“ i glavni kuhinjski pribor. Nastavnici se skupo o svom
trouku.

Međi je žacki ovakva: ujutru dobijaju 1/2 litra mleka sa
kvasom i debom; preko leta 1/2 litra mleka za doručak 1/2, za
učinu; o ručku: sup, umolna ili poneča, izumakutina letak
kad mesto mesa dolazi testo; i za večeru testa. Dnevno sje-
djuje žaku 1200 grama хлеба.

Škola za sad raspolaže sa 300 naroda, od kojih je veći
deo smesteni u košnicama zemaljskog sistema (Grand Mikoloni
sistema), a jedan vesna nađe deo, koliko za ovite i polivanja
smesteni je u Bozandijevoj, Ažbrozdevoj i još vesna.

U ovoj godini je škola dobila 40 novih rojeva.
Prvi prihod je bio pčelnicima prošle godine od meda; na-
deveno je bilo 500 kruna, a ove godine već 1500 krt. Jedan
deo meda škola prerahuje u medovinu (vinu), sipra, a ostalo
prodaje „na veliko“ nam u kolima košnicama, u naročitim
etiketiranim silikonskim od 1/2—1 kilograma. Pored debenog meda
prodaje zavod i med u saču, obično prozečni, kao delikates,

сипавањем у лепе стаклене кутије, са укусно-шараћеним отки-
тама са стране.

Восак школа за сад не продаје већ га троши у издла-
ниву на прављење вештачког сака, калемарског воска итд.

Завршујући овај кратак извештај о овој деоци и корисној
установи мађарској, препоручујемо сваком пољопривреднику и
пријатељу истраживања, кога случај или потреба занесе да до
Пеште дође или кроз ову проби, сврати и до Гедеља и обиђе
оно школу, ако не због чисте другог а оне да види један хо-
дерно уређен изданик да и види како Мађарске троши за
своју пољопривреду. На ма то била и најсигурније знања ове у
питању. Пут није врати дугогачки није скуп, из Пеште у Гедељу
је путник за по часа, а за одлазак и повратак плата III класом
само 1'40 круна. Дневне циркулације преко 200 возова, те путник
може у које год доба хоће да оде и да се врати. Тај је пут у
толико кориснији по посетиоцима, што ба ток приликом могао да
расладе и Живинарску Школу, која је одмах ту сараду Ицо-
ларске Школе.

Гедеље

Др Ур. М. Стајић.

БЕЛЕШКЕ

Зашто кокошке једна другој чупају перје ?

— Неке кокошке имају у рђаву пилуку, да једна другој
чупају и једу перје. Ова пилука долази са недостатка на које
потребне хране, у извесно доба године. Та се пилука највише
ошима код оних кокошара, које новачу прилазе да дођу на
траву, али да тоштите не добијају белу и штавицу храну.
Да се ова рђава пилука код кокошара отклони, потребно је,
да се кокошка истерује на траву, или, где тога не може да
буде, нпр. у затвореном локон и патосивон, али млауиком
настном довршну, онда треба, уз осталу храну, дати кокош-
кама и по мало салате, коју живина тоштите врло радо једе.

Отровне печурке — гљиве. — Познато ће бити
нашим читоцима, да се је врло много пута дешавало, да се
људи с отровних печуркама отроваше и покреше, не знајући да
су биле отровне. Стога, кад куваш печурке, а ниси сигуран
да су добре, узми коју главичку првог лука, одушти га, па
га бацај у лонац у коме куваш печурке; ако лук за вреке
кувања остане био, онда су печурке добре, а ако лук поцрн,
онда су печурке отровне.

Нешто о голубовима. — Голубови поле суице и
напредују најбоље у сунцу најошчијем, а време летова окрену-
то гулабунаку. Чистота је најпотребнији услов за њихов
опстанак, па стога треба гулубице увек чисто држати. Пре
пошто голубови владају, они добро посматрају своју околицу
да виде, да ли је све сугурно, па су им зато и најмилији
они голубици, који највише леже. Најрадије лежу у мраку,
па зато треба и гулубинаци да су доволно мрачни. Чиста вода
им је неопходно потребна; али није им снага вода за голу-
бове добра. Речни су им воде најмилије. Голубови једу свако
зрно, а поновљено, ако га прекорено једу, може да им шкоди.

Г Л А С Н И К

† Проф. Матаја Дуван, пређашњи пољопривредни путник
учитељ у Далмацији, сарадник „Техника“, умр'о је 11 новембра
ове године у Венецији.

Бог да му душу прости!...

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК XXVI СЕДНИЦЕ

Управе Српског Пољопривредног Друштва

Државне 10 октобра 1905 год. у Београду

Присутни су били: Председник г. Др Марко Т. Лешо,
потпредседник г. Вукчо С. Богдановић, чланови Управе г. г.
Бориса Тодоровић, Јанко Шкорич, Пера Д. Тодоровић, Ми-
лан Т. Грковић и Милош Н. Лукичић.

Присутствовао благашник г. Јов. Пандуровић.

Бележко економ: Макс Т. Богаван.

225. Председник жали, што мора да сазивши Управу, да
је 5. октобра ове год прејавио *Милош Ј. Бајић*, хемичар
Министарства Народне Привреде и један од најрасуљачијих
редовних чланова Српског Пољопривредног Друштва. Жалост
је у толико већа, што смо скрпу Милана Бајића изгубили не
само намет најбољег агроиндустрног хемичара, већ и што не-
мамо сад заменика, који би у стању био, да као пок. Бајић
оним одушевљењем и истрајивошћу настаји његове радове, од
којих га нам је промаја скрт отргла. — Устајајући и узвиком:
Бог да му душу прости, и вечају му ножен вољу нама, одзвали
су се присутни овој тужној вест.

226. Председник саопштава, да је друштвени секретар
г. Др Радич Јузе отишао у Б. Пешту, да похити тамошњу
налобу живине и чиста денешу, у којој г. Радич јавља, да је
налоба величинељна и да је одлична живина изложена. —
Прихваћено и знању.

227. Приступљено је отаваруј осветама, које су поднеле
штампарствима за штампање XIV Прагматике Пољопривредне Поле
„Нова Гитна“ од Милана Јовановића, опр. шумара. — Решено
да се позову штампарство Д. Дмитријевића и Ч. Стевановића,
које су највистините и једине цене понудиле за штампање,
да поднесу метру и саваз цинеро за штампање, а Председа-
нштво ће да оцени и уступи штампање онеме, који бољу
хартију поднесу, и лепша слова имају бде.

228. Потпредседник саопштава, да Господин Министар
Народне Привреде није одобрио потрагу, коју је Друштво на-
меравало предпрети приликом I земљачкој налоби живине.
— Прихваћено и знању.

229. Саопштава се надрт награда за налобу воћа, по-
врћа, кукуруза, крумпира и пасуља, који је саставила одре-
ђена комисија. — Усвојен надрт награда с тим, да се неискладе
награде у једном одељењу, због неискладе награда, могу упо-
требити на повећање награда у другом одељењу, где према
броју и квалитету изложених предмета, ово буде потребно.

230. Присутни се избору Одељничког Суда, и по довољно
саветовану изабрали су: — За одену воћа г. Др Ђорђе
Радич, Антоније Мајеровић и Веља Стојишић; за одену по-
врћа и крумпира г. г. Др Ђорђе Радич, Јован Черепио и
Мирко Милошевић, а за одену кукурузу и пасуља г. г. Живо
Шкорич, Милан Т. Грковић и Милош Н. Лукичић.

231. Прочита се извештај Одељничког Суда, одређеног за
преглед и оцену изложбара, подигнутих по Стећују, расписаног
за увођење напреднијих начина рада, с иравом такмичења на-
поградара из среза ваљевитичког и атара вароши Лесковца.
Усвојено мишљење Одељничког Суда и решено: да се извеш-
тај објави у „Технику“ и да се по предлогу награде: првог
наградом од 200 динара Јован Кошић из Лесковца, а другог
наградом од 100 динара Тасанасе Ђорђевић из Ладовице у
срезу ваљевитичком. Поред оних да се одликују похваљеницама:
Гаврило Ђорђевић, Бранка Митић, Филип Стојишић и Ђуба
Кошић из Ваљевитичана, Арапаћ Маринковић из Граднице,
Тодор Величковић и Стојанко Цанкић из Сејанце и Трајко
Митровић из Лесковца.

232. Чита се извештај г. Мише Крекића, опр. економа из
Пина и члана Друштва, по дуговању масе Веља Јовано-
вића из Зајечара, којим јавља, да маса вод суда није рас-
прављена. — Прихваћено и знању.

233. Чита се писмо Одбора Колареве Задужбине, којим
моли да се врати списе г. Јована Бадецаића, и један на омену

и мишљење, ма и са мишљењем једног стручњака, који је већ послао Друштву своју оцену и да се не чека и на мишљење другог решења, ако се не би могло добити у року од 15 дана. — Решено да се Одбор извести, да ће се списе са мишљењем једног и другог решења послати у року од десет дана.

234. Уредник „Тешака“ реферисе о штампаним радovima у бр. 22, 23, 24, 25, 26 и 27 „Тешака“ за ову годину и моли да се писи хонорису. — Решено да се штампани радovi награде по предлогу уредника и усвојеној форми, а књигу радова да врене чланови Управе г. г. Живко Шворца и Пера Тодоровић.

235. Чита се резеарат економи Друштвеног о оправда ограде на бањи Друштвеној на експлоатационог парка и оправки канџа. Решено да се Председништво постара, да се потребне оправке исправно изврше.

236. Чита се понуда Милоја Вуковића на Раковице за откуп 1000 кгр. семена од ситне прје. — Решено да се откупи пела количина овог семена, али га Милоје пристаје дати по јединици пелу. Председништво се олаштљује да погодбу закључи.

237. Чита се писмо Господина Министра Народне Приредне, којим моли да се Друштвена сала уступи за рад геостара, који су радни са компетенца за обрађивање шума, ради израде мапиона. — Решено да се Господин Министар извести, да је сада за тај циљ већ уступљена, али само дотле, докле Друштву не буде била потребна за приређивање изложба о Друштвеној Сали која је 30 ок. месеца.

238. Изложњак реферисе како до сада на неколико тражења није добио околични рачун од Изложњеног Одбора у Зајезару, о утрошеним ступама, послати на исплату трошкова, ако приређивање изложбе изложбе стоке и сточних производа у Зајезару, и предлаже, да се или преко полицијске власти, или преко нарочитог Друштвеног излагача, једном добаве понешти рачуни. — Решено да се писме Начелника окр. тивочког, и да се узми, да се и као Начелник, и а као пријатељ Српског Пољопривредног Друштва узмуне, те да се једном изложбени рачуни салони и Друштву пошаљу.

239. Председник скреће пажњу Управи на неподесно вођење Друштвених књига, напомињући, да се још и раније намењавало да се то стави поријав, али до данас није по томе ништа урађено. Тим поводом умољени су чланови Управе г. г. Борислав Тодоровић, Милош Н. Лукићевић да ступе у преговоре са личностима, који би као стручњаци показали, како да се убудуће воде Друштвене књиге.

НОВЕ КЊИГЕ

Поднање и гајење шума. — Народни Милан М. Јовановић, окружни шумар. Издање Српског Пољопривредног Друштва. XIV Прикључна Пољопривредна Пошта, Београд, Штампарија А. Димитријевића, Иван-бегова улица бр. 1, 1905, 8° стр. 66. Цена 0 60 дина.

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Најим од петит врте једног ступа по 10 пара дни; од осталих кружних именована по 15 пара од врте од ступца **Већим огласима:** *Цела страна* 10 динара (10 круна аустр. вредности), *пола стране* 5 динара (5 круна аустријске вред.), *четврт стране* 2 50 динара (2 50 круна).
За оглашњавање илне пута, 10 од сто јединице.

Преглед 34 и 35 броја „Тешака“. Чланци: Неколико најважнијих напомена на прату зиме. — Штоље кориш од дрвоног прџа. — Испитивање јаја у погледу њихове старости. — Кострешке или кољари. — Пољопривредна писма из Данске. — Из виларевна на Залтној Коси (насташике се). — Гуајанске оиде. — Лудео мислерије и тиде. — Пчеларска Школа у Геделу. — *Белешке*. — *Гласник*. — *Друштвени и подружњакни спискови*. — *Нове књиге*. — *Књижовна огласи:* Пољопривредни Календар за 1906 годину. — *Цена огласима.*

Мед као лек и храна. — Нашито *Жарко М. Ружић*. Треће уредно издање. Београд, „Бранко Радичевић“ штампарија Јована Сплендог, Бранкова ул. бр. 18. — 1905. Цена 0 80 дина.

Годишњи Отчет на Државната Земледјска Општина Станица во Садово, отк. Е. Малков, управител на Станицата. Година втора — 1904. Издање Министерството на Търк. и Земледјството. Пловдив, Търговска Пощница, 1905, 8° стр. 242. Са резимеом на пољовком језику стр. 22. Таблица VIII. Цена ?

КЊИЖЕВНИ ОГЛАС

Издамо је на штампане

ПОЉОПРИВРЕДНИ КАЛЕНДАР

ЗА 1906 ГОДИНУ

ИЗДАЊЕ СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

УРЕДНИК

М. Т. Грковић

са овима садржајем:

I Календарски део.

II Чланци:

1. О плодороду у Србији — Д-р Милан В. Влажинић.
2. Попривалне земље — В. А. Т.
3. Врстична сејачина — Стеван Гавриловић.
4. Гајење кукуруза — Д-р Ур. М. С.
5. О гајењу броштура на основи најновијих искустава — Д-р Б. Радич.
6. О неговану младог винограда док не стигне на род — Вал. Н. Стојиковић.
7. О производњи раног поврћа — В. Ж. Бошковић.
8. О књижев. вилеских судова — Лаз. Садковски.
9. Најважније напомене о неговану стоке — Милош С. Радосављевић.
10. Јектина (сува болест — сувица — туберкулаза) — Д-р Доб. Гер. Поповић.

III Белешке (кратке поуке).

IV Пољопривредне установе и удружења.

V Саобраћајне установе.

IV Додатак: мапиури у Србији; награде за напредније начине рада; стечај за практичне пољопривредне поуке; поновни пољопривредних алата и машина; српске пољопривредне књиге и новине.

Штампанам Српског Пољопривредног Друштва.

Цена је оване Календару 0 50 динара комад, а може се добити вртеко Српског Пољопривредног Друштва, државних економи и у свима књижарницама у земљи.

ИЗДАВАНИ ДЕСЕТОДНЕВНО
1. 10 и 20 СВАКОГ МЕСЕЦА

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УЗЕТИ СЕ
СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ
ПРЕТПЛАТУ ПРИБРАЈУ И СВЕ ПОШТЕ

НА ОСНОВ ВАНРЕДНОГ ПИСМА ОД АПРИЛА
1899 ГОДИНЕ И 204 ПИСМА ДОПУНЕНОГ
КОЈИ ПОСТА НЕПОСТА.

Цена огласна положена је на
последњој страни.

Њ. В. КРАЈИЧ ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

За Српско Пољопривредно Друштво власник
Председник Д-Р МАРКО Т. ЛЕКО
СЛАЂИВАЊА ТИШИ БР. 15.

МИЛОШ И ЛУКИЋЕВИЋ
БЕОГРАД
ПЕТРОВИЋА ПЛ. БР. 45.

БРОЈ 36.

У БЕОГРАДУ, 20 ДЕЦЕМБРА 1905 ГОДИНЕ.

ГОДИНА XXXVI.

ПОЉОПРИВРЕДНА ПИСМА ИЗ ДАНСКЕ

иже
— Д-Р МИЛОШ С. ВОЈЊИЋИЋ —

ПЕТО ПИСМО

При подробнијем излагању развојита и напретка појединих пољопривредних грана у Данској храни отпочети најпре са земљорадњом. Ако ни због чега другог а оно то морај учинити зато, што је после предузетих реформи у Данској најпре обрађана највише првенствено земљорадничкој производњи и њеном унапређењу, док је нарочито сточарство још за дуго времена било потпуно заостављено. Доцније — у току друге половине 19 века — наступило је, као што се на промлог писма може видети, скоро сасвим обрнут случај, али ипак за то време земљорадња није ни приближно онако завојарилава, као што је то раније чинило са сточарством. Нарочито се у последње време енергично ради на томе, да се у исто време са унапређењем сточарства унапредују и земљорадничка производња, како би не само што била одговорна главније — сточарској производњи, него тако би и она стојала на истим данашње пољопривредне науке и технике и на тај начин пружала што веће користи пољопривредницима.

Најдугије доба, од кад се развојак земљорадње у Данској може с интересом отпочети да прати, јест крај 18 века — када су предузете оне „велике реформе“, које сам у претходним писменима укратко описао.

Разуме се, да је и пре тога и онда данска земљорадња стојала још на врло ниском ступњу. Сви радови на њиви напријављени су на најпримитивнији начин и помоћу потпуно примитивних алата и машина. Плуг је, нпр. био дрвен и на точковима, који су ослади сами правили и којима се је могло орати врло латико и невола недовољно. Брава је грађена од трапа, а дрљача и валкова није ни било. — Плугорде је био обично трогодишња: на једном је делу сејано осимко жито (повојаније раж), на другом јаре жито (јечам или омас), а трећи је део служио годину дана за пошпу стоци. Онај последњи део орај је тек е сесени, али је врло слабо или врло ретко дубрео. С пролећа је на њему сејан јечам или омас, чије су стрњике служиле неку време за пошпу, док у пољу јесен није узавлако служиле најзад, разорано и засејано осимко ражи. — У неким крајевима шта више сејано је узастопце: јечам — раж — јачак — раж итд., или јечам — јечам — раж —

ЦЕНА ЛИСТУ

НА СРБИЈУ
НА ГОДИНУ 6 ДЕК. ЗА ПЛА ГОДИНЕ 3 ДИР.
ЧЛАНОВИ КОМАТАНИ, ЧЛАНОВИ СВИ ДРУШТЕ,
ПОДРЕДНИ, ОСНОВ ПИСМА, ПОШТИНИ СТАЛ-
КАДРА, ПИСМА МАЛОПРИБИ, ДЕЛОВАРИЈА
КАДРЕ И ЧЛАНОВИ ПИСМА ДОСТАЈАТИ ЛИСТ
У ПЛА НЕМА, АКО ПОШТЕ ПРИБРАЈУ ТАКРА
КА ПЛА ГОДИНЕ.

НА СРБИЈУ
НА ГОД. 6 ДЕК. ПЛА 4 ПОГ. 4. ПО ПО СВИ
ЧЛАНОВИ, ПОШТИНИ И ПИСМА ЧЛАНОВИ
КАО И ПИСМА МАЛОПРИБИ, КАДРЕ И ЧИ-
ТАОШКИ, ПИСМА, ПИСМА И МАЛОПРИБИ
ДОСТАЈАТИ ЛИСТ ЗА 6 ПОГ. ПЛА 3 ПОГ. 4.
КАО И ПРИБРАЈУ СВИ ПОГ. ПИСМА
ПРЕД КОСА ПЕ ЈЕН СЕ ЛИСТ СЛАТ.

овас; а кад би жетвени принос после неколико година знатно овао, онда је дотично парче земље остављено 4—5 година на „миру“, т.ј. употребљавано је као пашњака. За то пак није засејаване нарочито никакве траве нити још мање какве детелине, већ се је паша састојала само од оних трава, које би, прекривање поровом, саме из себе биле!...

После предузетих пољопривредно правних реформи крајем 18 и почетком 19 века почео се већ поклањати извесан напредак. Али тај напредак не отледа се толико у бољем начину обрађивање земље, у чењем и изданајем дубрењу, у сејању бољег семена, или томе слично, — већ скоро искључиво у тежини да се пронађе што више жита. Тој пак тежини (која је утолско више расла, утолско су лене жито постајале све веће) одговарало се с почетка поглавном тиме, што је сви оне земље заостављено под плуг — као што се то махом још и сад чини у Србији. Раније осекоке утрине, поделе премаком агрусирања земљишта, за неколико година биле су већ све разоране и рашчепшене. Пета је судбина постигла и многе љиваде и пашњаке, а нарочито — шуме! Земљишта пак, која доде није могла бити обрађивана због сувишне подножности, почели су појединци све чењем одводљавати и неупитивати копањем отворних јаркова.

На тој се је начин успело, да се за дваестак година неопуштени жетвени принос био мало удвоиштри. Али извесно већијег напретка било у каквој земљорадничкој производњи, било у сакој изданиј тајдована, са све то време није било.

Какова однашњег жита у Данској није не може бити гора, у Енглеској је нпр. данско жито знало „нешто (прљаво) жито“, а једна проба ражи, која је била одређена за пшву у Норвешку, показала је (1802 год.) при подробнијем испитивању у соби само 32%, нуног или штурог правог ражног зрнава, — остатак се је састојао из данаје ражи, омас, јочма, хукоља, шенице, грашка, грехора, пшене, псека, земље и разне друге нечистоће!

Вило је, истина, случајева, где су појединци гледали да поред веће количине добију и што бољег жита, набављајући семена на Енглеске (особито пшеницу) или на северних немачких покрајина (особито раж). Али су то били усамљени изумици, који у оно доба није могли постићи још никакав особити значај.

У то се време (крајем 18 и почетком 19 века) све више почиње ширити и гајење кромајара, која су почетком 18 сто-

leđa doveli sobom preko beguđini iz Француске. Али је и то све чешије гађање негово — као прве окупације у Данској! — с почетка предугинато тек у малом — само по баштама и окупацима.

Од много већег значаја, напротив, била је појава *кресне* детелине, коју су поједини већи поседници почели сејати, по-ушваја ради. Још средином 18 века, Многобројне користа, које пренав детелина гошће пружа, учинило су, те су је убрзо почели и сељаци — мање поседници постојно све више сејати на њивама, тако да је око 1830 год. она била већ по целој Данској распрострањена. Студа се је при томе показало, да се покољу прене детелине може користити, ишању осталога, и много више сточне пиле (знамене или у облику сона) него и са најбоље ливаде. Започето али већ завршено разаравање утрна, пашњака и ливада учинило је онда — због уледа тога настале оскудне у сточној храни — да таква једна користа пилња била што оштрије стече себи пријатеља у целој Данској...

Али тешка времена, која су почетком 19 столећа настала (од 1807—1828 год.), или су делимиче потпуно спречила или су значајно успорила ове прве појаве напретка на пољу данског земљорадње. Седмогодишњи рат са Билтеском, губитак Норвешке, поврата *обрка*, банкротство државе и велика пољопривредна криза — о чему је појединце било говори у последњем писму. — све је то ветровало или једно за другим учинило даље напредовање за неко време престо некогудна. Тај се застој огледа нарочито у пољовом наунауту поштог мање плодних и мање погодних земљишта за обрађивање, јер је уледа ступише несикх пена житу даље обрађивање њихово доносило, уместо користи, само штете.

На ипак се и за то тако несрећно време јанјариу два по-новља преокрета, која, поред валочас нестанутог све већег ширева пренега детелине, заслужују да буду онде нарочито споменути. Први се од њих тиче *нових савршености алмова* (без точкова), који у то доба све више почнуху потписипвати старе неспретне и гломазне дрвене плугове; други се пак преокрет састоје у све јачем изабјању *тежине за поправком каквоје ступања жита*.

Урок овим двема појавама лако је уочити. Новији, у сваком погледу бољим плуговима, не само да се је звала могад дубље и боље обрађивати и на тај начин посредно и жетвени принос повећати, већ се је њима могла поставити и значајна штета у телебој стоци (т.ј. у коњаци, јер су као телеба стока у Данској од најважја важил поглавине коња). Зато се у то доба, а и допније, са све већим ширењем лакших савршености плугова јавља жутљиво ограничавана броја коња, које су поједини морали хранили ради издржавања поских рачуна. Год. 1800 било је, нар. 485.000 коња, а 1837 на чак и 1861 год. само још 325.000 гала! Тон савршено за преко 150.000 коња у жатвој је жера допринело и извршено агрунсована жњана (у неки са преглавањем домова из сола на агрунсована пољска добра), али су велики удео у томе имали несумњиво и нови, лакши и спретнији плугови.

Такође, пак, за поправком каквоје жита јавила се онда као неизбежна уледа тога, што су нарочито за време велике пољопривредне кризе (од 1813—1828 год.) дански земљорадници имали прилике да јасно увиде: да су *цене ломне житу несразмерно више биле него цене бољег житу*. То је некуто уосталом, раније али допније, утврђено студа као основно економско правило, које, приписано на све пољопривредне производе, гласи: *уколико су пољопривредни производи по каквој би били, уколико цене њихове подлеже сразмерно малим повременим колебањима; уколико је, напротив, какво пољопривредни производи ломнија, уколико им цене идутоју јаче и, уопште, стоје више — у односу према че-*

нима, које за то исто време постижу боду пољопривредни производи. Зато и видимо, да се у свима напреднијим земљама најенергичније ради на томе: да се пре свега каквова како земљорадничких тако и сточарских производа што је по-гулно више пободна (нажалости одобрајени семена или при-плодних трава, изданцијим љубрених или хривањем, бољих по-товашем и томе слично).

Ова искуства, стечена у Данској како употребом лакших и спретнијих гвоздених плугова, тако и производњом бољег жита, врло се поновно испорућивана допније, када је тешка пољопривредна криза престала (1829 год.) и када су цене житу почеле знатно скакати.

Год. 1820 било је нових плугова само око $\frac{1}{3}$, од свију плугова у земљи. За потињих 20 година ти су плугови (равног система) одвели такву победу, да су за других 20 година — дакле око 1860 год. — стари дрвени плугови потпуно ишчезли. Нарочито су тој победи нових, гвоздених плугова допринели амерички плугови, донесени у Данску прии пут 1821 год.

Али сами алмови, на макору они били и најсаврше-нији, не представљају још никако стварни напредак у земљорадњи, ако се лакши и савршенији рад има не искористију како она. И у Србији се постојних година стари дрвени плугови већ уледају замењују новим гвозденим, али се њима врло ретко оре земља дубље и чешије него што је то раније чинено. А у томе се баш и састоји поглавине корист од савршености плугова: да спретност и лакоћа, која се показује при орњу њива, послужи првенствено за *поступку подуб-лавање орнице* и што *чешће орење преко године*, почевши од свршене жетве раније по до умеране сетве потонег уева.

Међутим у Данској се са ширењем новијих плугова јавља и исто време како тежила за постипних подублавањем орнице тако и сазнање о потреби и користи, све чешије орна. Нарочито је пак све више продирало уверење, да се *струпнија морају после жетве што пре заорати и*, ако се с јесени не засеју *пољим озимим уевом*, да се онда *непостојано бар још једном пред зиму што дубље заорати*. Као студа тако је и у Данској искуство утврђено: да на зимском утару про-леђни уевови у сваком погледу много боље успевају, него кад се струпнија оставе да прелеће паразитно али чак утакљивају стока, која је на њима целе јесени морала набирати себи до крајности оскудне паше.

Осим тога, велика се важња почиње обраћати и једно-годишњег утару, који је сада долазно у редоред свако пете, шесте, седме, осме, или и десете године. Раније као што је већ напред споменуто, овај део њиве, који је новачиће сваке треће године оставан да се годину дна „одмара“, служи је за то време као пашњак стоци; убрзо међутим почело је извршеног грунтовања њива и најбоље нових гвоздених плугова такве се њиве почнуху преорати неколико пута преко године и на тај начин, осим осталога све више чистити од корова, који је иначе онда био удео јако миха уледа раније и ступише ретког и несавршеног обрађивања ломе. То се је превралоје једногодишњег утару показало утакљиво потребнијим, што је он сада долазно обично после двогодишњег или триогодишњег делетишта, на коме су поред пренега детелине засејане у друштво с њом и траве — особито рајска трава и мачица (Pflanzgras). Користи пак од тако обрађивањег утару показале су се тако очигледније, да су га ондашњи земљорадници почели сматрати на жито важнији и кориснији него и само љубрене онда непотпуно прибранији и још горе чуваним стајскији љубретон.

Оном бољем обрађивању утару и уопште бољем обрађивању свега припадног земљишта у врхуноу ишању жетве претходног и сетве потонег уева јако је допринела и појава у.з.в. шведских

дрваца (са зупцима). Прва таква дрваца донета је у Данскоу 1839 год. али је ипак ширине било тако брзо, да већ око 1850 год. није било скоро ни једног земљорадника без ње. Старе брање потпуно су за то време ишле, јер су се у односу према дрвацама показале बेкоперивима...

Сва овај труд око бодег и чешиг обрађивања зиратне земље као судба тако ни у Данској није био безуспешан. Тиме је се само знатно повећан жетвени принос, већ је и ието време и квалитета жита видно побољшана. Нарочито се то побољшање његово огледа у чистији од уродина и у крушљиви зрна.

Али се оцашани земљорадници ипак ограничили само на подубављивање ориште и чешиг орону и дрвању њеном. Да би што боље искористили повољне цене житу, које су онда надале, гледали су на све могуће начине да жетвени принос још више повећавају него што су то постигли искључиво бољим обрађивањем земље. И као једино од најичах средстава, помоћу кога су тај свој смер могли постићи, ишле се онда особито *ђубрене ланором (мерглом)*. Стајско ђубре, напротив, онда још ипак нису умели дошати, као што оно то заслужује. Упоредно са ланором (мерглом), стајским се ђубретом — за прво време — никад не може наредану постати онолика успех, који је тако лако постигао употребом ланора (мергла) за ђубрење. На једном имању добијено је ипр. 1840 год. 12—14 тонара жита у зрну, а 1843 год. после извршеног ђубрења ланором (мерглом), показивено је 38 тонара ража, 22 тонара јечма и 24 тонара овса! То је успех, каква се стајски ђубретом — никад не може постати тако брзо и који и највидљивијим полупривреднику мора засенити очи!

Па ипак то огромно одушевљење за ланором (мерглом) није било дугог века. Као и у свима другим земљама, где је предузето једнострано ђубрење ланором (мерглом), исто се је тако и у Данској ускоро јасно увидело: да „*ланор (мергла)* *прави ошине богачим али ситише сиромашним*“. Другим речима, увидело се је: да се ђубрењем ланором (мерглом) земља врло јако и веома брзо испуњава, и да се новонаши ђубрењем ипак после неколико година не постиже ипак ни приближно онај успех, који је био постигнут прили ђубрења.

Ова појава испуњености зиратне земље корала је наступити већ и ипак услед тога, што је на њој преко мери много гајено стругог жита — без икаквих окољивања и плодоруду и без довољног ђубрења таквим ђубретом, које би могло хранљиву њо земље појачавати или бар неистрано одржавати на првобитној висини. Крошњер, као окољивана, почео је до Душе трестих година све ипак преридати из банита и окућница, где је долга гајен, на ипак, — али брже, која се је јавила на ипак 1846 год. ограничила је за неко време ипак гајене још ипак него што је то раније било. Као нови успех јављају се у ово време репица и грмак, али ипак гајене је још било тек нешто. Вубрене стајски ђубретом предузимају те, ипак, и поред ђубрења ланором (мерглом), али је то ипак прао ретко и недовољно чинено, или је само ђубре било веома лоше — услед непотпуног прибављања сточних ђубрива и, још ипак, услед рђавог руковања ипак ипак жита.

Према свему томе, дакле, ипак изгледа да, што се око средине 19 века почело са свих страна Данске проносити главои и пријетног овадању жетвенога приноса, о потпуној квалитету жита, о све ипак ширењу корова — једном речи о испуњености земље, која је све ипак почела узнати маха нарочито онде, где је прекомерним гајењем стругина и прекомерним ђубрењем ланором (мерглом) терано право плачканско газдовање.

Све ипак своје границе на и снага земљана. Дубљим и чешиг обраде и дрвањем давашу се земљорадници били постигав што су могли: жетвени су ипак знатно повећали,

ириор су јако угушави а ипак њо жита видне површави. Али је то трајало само двестак година — док и тако подубљена и разорења оришта ипак најзад остено почела да поштута у принос. Вубрење је ипак ланором (мерглом), али ланор (мергла) — као и грех — у самој старој не даје земљи по правду ипак ипак ипак, в.т. не приноси јој ипак ипак ипак хранљивих состојка, већ чини само, да услед знатно повећаног приноса хранљива њо земљана буди много брже испуњена него ипак. Гајене ипакне делатне учинило је са своје стране такође што је коло, т.ј. богатило је земљу азотним хранљивим состојка и прило ипакне део остале потребне хране на дубљим слојева земљине здравце, — али је и тиме постигнуто само, да се испуњеност дотичне земље јави десетак година додије него што би то био случај да делатна на њој ипак никако ојана. Вубрење међутим, којим би се хранљива њо земљана у сваког погледу појачавала или бар одржавала на првобитној висини, — ђубрење, дакле, ипакне стајски ђубретом или годинама ипак никако предузимати или је то врло ретко и веома недовољно чинено — тек сваке пете, шесте, седме или чак и девете године, кад је земља остављена годину дана под утаром...

Ова појава испуњености зиратне земље у Данској око средине 19 столећа узногеног постојећа на давашне стање земљорадије у Србији, у којој нарочито последњих година „*неродност*“ све ипак ипак почине да јавља на површину. Зато мора бити од јаког интереса за ипакне да чују: каквих су средстава прибави давашни земљорадници у току друге половине 19 столећа, да би се у оној колбој повоља поногли.

Али о томе у потиљем ипак.

ШУМСКО ДРЕВЕЊЕ У ПРВИ ГОДИНАМА РАЗВИТА

Познато је, да развој шумско дрвеће развој и расте, нарочито у погледу своје висине Због овога и дели се на оно, које брзо расте и оно, које *саоро* расте. У прву групу спава: бор, ариш, јасен, брест идр., а у другу: јела, смрча, буква идр.

Како је ова особина врло важна у погледу шумарске привреде, а нарочито у питању: заједничког одбављања у животним шумама, то су, да би се тачније одредило положај једне врсте дрвета према другој, чинени разни испити. Тако је асистент шумар. завода за испитивање у Цириху *Ф. Флури*, испитивао бршну растена појединих врсти дрвећа и добио до следећих резултата:

1. Да се у погледу растена врсте дрвећа ређају овако: а) Четинари: ариш расте најбрже, за тим бел бор, прил бор, смрча, на јела, а
- б) Лишари: прил јова, бреза, багрен, шипшета јавор, брски јавор, јасен, раст, граб, липа и буква.
2. Четинари упоређени с лишарима ређају се овако: прил јова, бреза, багрен, шипшета јавор, брски јавор, јасен, раст, граб, липа, ариш, бел бор, прил бор, смрча, буква и јела. Овај ред важи само код 6—8 година старих садница док се код старијих знатно мења.
3. Да за прве две године у планинана четинари ипакнеко заостају у расту. Угаци испитеног положаја јавља се код четинара додије, док се међутим код лишара појављује још у првој години развића.
4. Да на добром земљишту у прним годинама развића лишара надмању четинаре у порасту у висини и да до 6 година може да буде разлика до 2 метра.

5. Да лимфаре не треба presaivivati — pshkrivati izuzet, da su potrebne jace razvijene sadnice, jer brzo rastu. I kod arina i bora nije takoe potrebno presaivivati.

6. Da bi pri posuzivavanju trebalo imati voditi racuna o visini sadnica, a i nane o jednoj njihovoj starosti, sto je velicina — visina sadnica u jednoj istoj starosti razlicita, ako je razlicito zemljiste ili nadoknada visina.

7. Da je razvije bilo pravih godina od velike vaznosti po resenje pitanja o isplativosti raznih vrsta drveća pri posuzivavanju. Sasvim jasno, jer ako jedna biljka podcini drugu u porastu, tesko je joj biti, da se nekad ne izvuce, jer neke imaju na dovoljno moña na poklopi od svetlosti i toplote stupa; i

8. Da kvalititet zemljista — bonitet — razno uticaj na visnosni porast raznih vrsta drveća.

Na pred smo spomenuli da se s godinama starosti odnos u stvari menja, jer vrlo cesto vrste drveća, koje u mladosti sporije rastu, sto su starije brzo rastu, iko isto je to sluzaj sa jelom i bukvom. Prema tome napred oznaceni rezultat ovog ispitivanja ne bi imao nikakva znacaja na starije drveće, ali, kad se uzme u obzir, da se prebava koju jedna vrsta drveća pridobije u mladosti nad drugom, ne moze da nadoknadi, onda treba obratiti paznju na razvije biljaka u mladosti, kako se ne bi pojavile greske, koje se privredom ne bi mogle ispraviti.

В.

ИЗ ВИНАРСТВА НА ЗЛАТНОЈ КОСИ

(ОБТЕ Д'ОН У ФРАНЦУСКОЈ)

(НАСТАВАК)

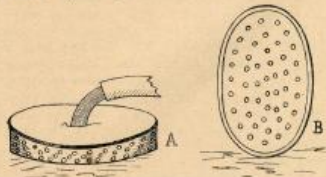
Превирање шире.

Упорок превирања шире јесу стиснуте гљивце, које се у виду спора (лицца) налазе на кожури зрна. Код се грошце имају споре најч у шир и подесу средњу, те се убрзо надују и претворе у ћелије, које се само под микроскопом могу видети. Тим је гљивцима, односно ћелијама кисеоник неопходно потребан да дисањем. У почетку, док још није настаупио превирање, шира садржи доста растворених кисеоника, који је за време муљана грошца и силања калуга у ваде усвојио из ваздуха. Гљивце онда дишу без икакве тежкоће, јер имају на дометању готовог, слободног кисеоника, а ако је температура шире 20° веома се брзо разложувају. Једна једна ћелија у повољној средини произведе 14—16 милијуна себи сличних ћелија за један сат. Мали део шефера у шир и троши се на стварање тих нових ћелија и на дисање, односно дисање гљивца. Услед тако великог броја гљивца а нешто и из других узрока растворени, слободни кисеоник се убрзо потроши. Сад на гљивце настају теже потребе за живот, јер је простор, у коме се налазе безназначан, а где нема ваздуха, ту нема ни дисања, на ни живота. Али гљивце ипак остају и у једној таквој средини. Оне имају особину да раставе шефер (C²H²O⁶), један састојак шире и да му одузму кисеоник, који он у себи садржи, те да тај кисеоник употребе на своју корист. То раставање шефера врше гљивце поклопу једне врсте дијастазе, зване змазе¹⁾ коју оне саме из себе дуче. Као резултат раставања или боље рећи распадања шефера добија се с једне стране алкохол, глицерин, бизабарна киселина, који продукти остају у шир и угљеников диоксида, који у виду калуба или ситних мехурица са шумом излази на површину шире и одатле иде на ваде. То издвајање угљене киселине, које личи на кључање калаче течности у суду, даје је целој овој појави име превирања или врења шире. Раставањем шефер и у њему тражили потребан кисеоник, те је без сумње један врло заморан рад на гљивце, коју они изнуштава и слаби. Оне у таквим приликама порасту свој свој став да

окоцентрисну у борби за вистанак, у којој многе и подложну и онда није ни чудно што се, кад престану имати на дометању слободног надушног кисеоника, многе, многе спорије разложувају. Но ако се шира за време превирања налази утајено ваздуха, ико се претаче с врењем на време, те заморне гљивце мање се у додир са слободним кисеоником из ваздуха. Оне ће се тиме освештати и подладити на и развојити, те ће са попом сватог отпочети свој превирни посао. Количина алкохола у шир бива све већа и већа, јер гљивце непрестано раставају шефер, параво, ико је повољна средина за тај врло рад. По чим буде боље у шир, односно више 16°—17° алкохола, гљивце престану ридити јер је алкохол, истовремено за њих. Оне, дакле, могу само толико шефера да раставе, колико је потребно да се добије 16—17° алкохола а више не. Кад у шир, односно вишу, буде веће скоро сав шефер претворен у алкохол — прво мала количина шефера остане у вишу по вршеном издвајању превирала — гљивце понављањем делом ушну и надују на део суда; само поке од њих остану у калугу као утајено, у успаваном стању, да се доцније, кад се прилика за то укаже, понова пробуде.

Превирање је, дакле, резултат живота једне билке, која се развија у замкнутој од ваздуха, а о трошку саме шире. То је једна хемичка појава — раставање шефера, — која створи у тесној вади са једном физиолошким појавом — разложивањем и дисањем гљивца. И једни и други појава и почину и завршавају се у исто време.

Шира нам је на домену г. Диверже-а превирања изузетно у бачвама, јер се готово на свој Златној Коси употребљавају за тај посао отворене каде. Само нам је нешто мало заостало калуга, у недостатку бачва, превирамо у двома отвореним кацама. Г. Диверже је убеђен да се превирањем шире у бачвама добијају јача вина него ли превирањем у отвореним кацама. Јачајемо, он је потпуно у праву, кад то тврди, јер је шира у бачвама мање изложена утајању ваздуха, чијим се кисеоником, нарочито посредством сирћетних гљивца, један део алкохола оксидише и тиме изабуи. Само што је у бачвама теже претакати завањати део горњи свој комине, који при превирању излази на површину шире те се тиме, бар с теориског гледишта, и мале бојећих материја на кожури извуче. Томе је пак досетко г. Диверже, једном селмастостом решеном од бакра, коју је за тај циљ сам изумео (са. 6). Сваки пут кад се шира претаче, та се решетка притрди за одводно врено од шуме и потон увесе кроз горњу рупу у бачву. Шира, кад дође у ту решетку излази кроз рупе у металним, који су утајено дужи, уколико је критичак већи и тако заљавна подједнако део горњи свој комине. Нешто се оточи ико по превирању, у бачвама се онде чувају широке цеде године рајске. Отворене пак каде, кад шира у њима преври, остају без употребе исе од идуће бербе.

Сл. 6. Решетка од бакра за извајање комине А у врењама, В г. лиц.

Запремина бачва на домену г. Диверже-а вињана од 60 до 80 хектоститара; то је крајња граница или вињана да буде, нарочито за оне प्रदेशе, у којима се вина вина производиле. Доцна је сумње великим бачвама топлота се у почетку излаже разија, па и превирање убрзо завршава, пре него што је шира имала времена да извуче све корисне састојке из кожури, зрна и шепурице. Сумње високе температуре при превирању тиме, те се угљеников диоксида из шире у великој количини издваја, на притом и нешто алкохола сабож подалачи

¹⁾ Бактер из Мексика извајено је 1897 год. из гљивца и усвојено је да њом самим, без врстуата гљивца, поново произведе шире.

Коже су овде тако направљене да им је дужина скоро равна пречнику, а то је баш и главни услов за сваку добру баку.

Преврћање шире није се баш одмах појавило, чим смо били напуњени баке из разлога, који ћемо доћице изнети и ако је време тада било врло повољно, и вршина шећера загрејана. Главниче ће се разложити у шећер још и преврћење ће одмах настати ако шира још у почетку, кад се усади у каду, буде била довољно топла. Зато и де ваља брати грофче сунше равно, док још суше није отргнута. Може се уосталом берба отпочети врло рано, ако се то хоће, или ако, услед раних околности тако мора да буде, али у том случају не треба набрати грофче одмах муљате и трпати у каде, него то пошто се, наложено на сунце, или у каком топлој локалу мало загрејано и од росе ослободити. У производњи, да не би шира остала дуго времена слатка ваља прибоји загревање локала, у коме се врши преврћање или још боље саме шире. Што год преврћање доводице постоје топлоће ће се доћице и савршити, а међутим дуго лежање шире на комину у највише случајевима може бити само од штете по вино.

Додавање шећера шире.

Г. Диверак је додавао шећера ширама своју својих вина и ако је овај (1903) година на Златној Кош била за грофче може се рећи било добра. То су радиле скоро и сви виноградари овог प्रदेशа, користећи се једним ономашњим законом, по коме је сваком дозвољено да додаје шире шећера у одређених границама.

Ево неколико чланова закона од 28 Јануара 1903 год. са учиницима измешани у 1905 години о додавању шећера шире.

Чл. 1. Који год буде хто додавати шећера шире дукави је да о томе извести најмање три дана унапред овлашћен Управу Непосредств Порека у најближем месту. Количина шећера која се може додати шире не сме бити већа од 10 килограма на 3 хектотрама свежег грофча. Шећер се за тај циљ може употребити само за време бербе.

Који буде хтео правити ширера⁴⁾ за своју домаћу потрошњу дукави је да о томе извести у истом року овлашћен Управу Непосредств Порека. Количина шећера, која се може за тај циљ употребити не сме бити већа од 40 кгт. на сваком члану породице и на сваку која је стално са службом на имању поседника, него омет може прелити 40 кгт. на три хектотрама свежег грофча.

Чл. 2. Свако лице који поред вина за продају, каука шире, такога или комине жели да има код себе и више од 50 кгт. шећера дукави је да о томе претходно извести Управу Непосредств Порека и да оправдања о употреби.

Чл. 3. Одредбе члана 2 не важе за крмаре, који поред вина за продају имају у исто време кауц, шире, талог, комину, гљиваца.

Свака пошљака обичног шећера или гљиваца у 50 кило најмање има, које с тим материјалима не тргује или нема индустрије за које су оне потребне, ниће заједно са једним бајлетеном (аудит — à — caution) који ће примачао предати Управу 48 сати по истеку транспортног рока.

Сваки који држи више од 200 кгт. обичног шећера или гљиваца, а за чинју трговину или индустрију није употребан или шећер ни гљиваца, дукави је да о томе извести Управу и да се подвргне инспекцији чиновника за Непосредств Порека.

Чл. 4. Сваки трговац, за кога се утврди да је поредом одређања примачаког члана издато без бајлетена (аудит — à — caution) више од 50 кгт. шећера баш принуђен да те и мање годишње држи један рачун са примачем и надлежним шећера и да се подвргне инспекцијам Управе.

Чл. 5. Сваки који буде произлио радно одређањима овог закона и правилима за постојеће извршене, биће кажњен по чл. 4 закона од 6 априла 1867, шећер и гљиваца који му се ухапсе биће конфисковани. Ово ће казне бити двостру јаче у случају спирална, протурала или државна вина од шећера (коминака) за продају. Ако се то понови, преступници ће се, осим пољачком казном, казнити и затвором од 6 дана до 6 месеца. Пете ће се казне применити и на случајевима преступника.

Законодавац се, из овога видно, није само ограничио да прошире потребне шире, те да се не унесе у шире већа количина шећера него што је то законом предвиђено. Он је још да би заштитио виноградарске интересе чак да подвргне контроли и шећер, ирбу потребну материју за спиралне спиритралне вина, који се најчешће с грофчом, широм или коминком у једном локалу држи. Међутим злоупотребе шећера у Француској су врло честе и винарске крађе, кроз коју продавац та земља у овом тренутку (1904—1905) долази, може се рећи углавном отуда.

Пре него што смо додавали шире шећера, прорачунавали смо колико нам је требало од њега узети, па да повећамо и вину за толико и толико степен алкохола. Тага ради најпре смо изнашли количину шећера у једној деци шире. Салероном широмором одређивали смо густину, па смо према овој надлежани у једној табелина (која иде уз широмор) количину шећера, а према овој омет и приближан степен алкохола који ће имати шира, кад буде преврела. Нар. широмор винарје густину једне шире 1069; у рубрици „грама шећера на литар шире“ видимо да у тој шире има 154 гр. шећера на литар или што је све једно 15.4%; у рубрици пак „количина алкохола“ добијеног вина читаво да ће наше будуће вино бити приближно јако 9°. Овај је широмор направљен за одређивање густине шире на температури од 15°. Како нам шира није могла увек 15° морати сме јој према другој једној табелици (која такође иде уз широмор) направити, смањивати или повећавати нафену густину. Тај посај је уосталом и надлежан, јер се пожељно широмор може само приближити количина шећера у шире одређеном. Додају да смо ових степен широмором одређивали доста тачно и време, кад се прелела шира одпосеј вино могло отпочети, одвојити од комине.

Ако се пак има при руци само Вабош широмор може се омет пожељно овде изнети таблице приближно сазнати степен алкохола, који ће имати шира кад буде преврела. Нар. нашла смо пожељно то широмора да у једној шире има 17% шећера или у 1 литру има 170 гр. Број 170 тражило у рубрици „грама шећера на литар“ и иза њима да ће јачина прелеле шире бити 10°.

Таблица

по којој се сазнаје према густини количина шећера у шире и приближна алкохола будућег вина.

ГУСТИНА ШИРЕ	ГРАМА ШЕЧЕРА НА ЛИТАР ШИРЕ	АЛКОХОЛ ГУСТИНО ШИРЕ НА ЛИТАР ШИРЕ	АЛКОХОЛ ГУСТИНО ШИРЕ НА ЛИТАР ШИРЕ	ГУСТИНА ШИРЕ	ГРАМА ШЕЧЕРА НА ЛИТАР ШИРЕ	АЛКОХОЛ ГУСТИНО ШИРЕ НА ЛИТАР ШИРЕ	АЛКОХОЛ ГУСТИНО ШИРЕ НА ЛИТАР ШИРЕ
1050	108	6	1062	188	11		
1051	106	6.2	1063	191	11.2		
1052	108	6.3	1064	194	11.4		
1053	111	6.5	1065	196	11.5		
1054	113	6.7	1066	199	11.7		
1055	116	6.8	1067	202	11.9		
1056	119	7.0	1068	204	12		
1057	122	7.2	1069	207	12.2		
1058	124	7.3	1070	210	12.3		
1059	127	7.5	1071	212	12.5		
1060	130	7.6	1072	215	12.6		
1061	132	7.8	1073	218	12.8		
1062	135	7.9	1074	220	12.9		
1063	138	8.1	1075	223	13.1		
1064	140	8.2	1076	226	13.3		
1065	143	8.4	1077	228	13.4		
1066	146	8.6	1078	231	13.6		
1067	148	8.7	1079	234	13.8		
1068	151	8.9	1100	236	13.9		
1069	154	9.0	1101	239	14.1		
1070	156	9.2	1102	242	14.3		
1071	159	9.3	1103	244	14.4		
1072	162	9.5	1104	247	14.6		
1073	164	9.6	1105	250	14.7		
1074	167	9.8	1106	252	14.9		
1075	170	10	1107	255	15		
1076	172	10.1	1108	258	15.2		
1077	175	10.3	1109	260	15.3		
1078	178	10.5	1110	263	15.5		
1079	180	10.6	1111	266	15.7		
1080	183	10.8	1112	268	15.9		
1081	186	10.9	1113	271	16		

⁴⁾ Вино од воде шећера и комине, било од водом разблажене шире и комине.

Поправке густине шире према температури

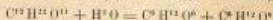
ТЕМПЕРАТУРА	ПОПРАВКА	ТЕМПЕРАТУРА	ПОПРАВКА	ТЕМПЕРАТУРА	ПОПРАВКА
10°	одузима - 0,2	21	+ 1,1	32°	+ 4,0
11°	- 0,2	22°	+ 1,0	33°	+ 4,3
12°	- 0,4	23°	+ 1,6	34°	+ 4,6
13°	- 0,4	24°	+ 1,8	35°	+ 5,0
14°	- 0,2	25°	+ 2,0	36°	+ 5,3
15°	0	26°	+ 2,3	37°	+ 5,7
16°	даје + 0,1	27°	+ 2,6	38°	+ 6,0
17°	+ 0,3	28°	+ 2,8	39°	+ 6,4
18°	+ 0,5	29°	+ 3,1	40°	+ 6,8
19°	+ 0,7	30°	+ 3,4		
20°	+ 0,9	31°	+ 3,7		

Пастер је доказао да 100 гр. обичног шећера (сахароза) дају превращавају:

Алкохол	51 гр.
Угљениковог диоксида	49 "
Глицибери киселине	0,6 "
Глицерина	3,5 "
Градња за гљивце (целулози маси) итд.	1,4 "

Укупно . . . . . 105,5 гр.

Тај се бели шећер — сахароза (100 гр.) под утицајем једне дијастазе (сакхаре или инвертина), коју алкохолне гљивнице дуче на себе најпре претвара у ензимски дивај молекулске воде у киноретерскама — смешу од две врсте шећера: дисахрозе и азулозе (105,5 гр.) на так одаво одношине да претвори:

сахароза + вода = декстроза + азулоза

Када, дакле, 100 гр. шећера дају 51 гр. или 64,5 кубних сантиметара алкохола на 15° (густина алкохола на тој температури је 0,79) онда, да се добије 1 литар или 1000 куб. см. алкохола требаће 1.550 кгр. шећера. Међутим 1 литар алкохола не добија се увек у пракси од оваквог количине шећера; то зависи од расе гљивница и од температуре и природо средине у којој оне раде. Отуда се обично узима да се 1 литар алкохола добија превращавају 1.700 кгр. шећера, на само се и ми том приликом у нашим рачунима саужива.

Ако нам сад по табели шире објављена дати вино од 8° а жељимо да добијемо вино од 10°, онда, знајући да је 1.700 гр. шећера потребно да се добије 1 литар алкохола или што је савјешто да се вино повећа количина алкохола за 1° на хектолитар, веома лако израчунати колико нам шећера треба додати шпире. Ваља само број, који показује за колико се повећава јачина вина, у овом случају 2, помножити бројем 1.700, дакле $2 \times 1.700 = 3.400$ кгр. на производ, који представља количину шећера, коју ваља увести у шпире, да се само једном хектолитру вина повећа јачина за 2°, помножити бројем хектолитара шпире, који имамо додати шећера. Ако је било у бачви или члану 19, хектолитра шпире, онда се укупно има додати 34 кгр. шећера.

Узима се да 3 хектолитра савјешто гроздја могу дати 2 хектолитра вина, а то је у Француској добило и силу закона. Подешава од тога, могли смо од дате количине гроздја да одредимо, паравно увек приближно и количину шпире односно вина те да се не одрешино (премда смо то по који пут и намерно чинили, јер је контрола у том погледу доста тешка) о члану 1 закона од 28 јуна 1903 године.

Ево на који смо начин одређивали количине шећера, који смо додавали шпирани у војеним бачвама.

(Наставиће се)

У ПРИЛОГ ПОЗНАВАЊА ВИНОВЕ ЛОЗЕ У СРБИЈУ

У доба обнављања виноградних лозе у Србији, неона је потребно разабрати не само о најбољима у нас, но и у даљим областима. Нарочито то вреди знати за оне врсте, које се гаје у Српству, пошто нам је толико лакше доћи до њих и до таквих података о њима.

Развијајући о Виноградарству у Далмацији, ми смо од притада г. Љубовића Росића, учитеља народногуче у Београду добила нешто података о гљивичији врстама донаше далматинске лозе, и радо то саопштавамо читаоцима „Тешака“, у нади да ће когод, који их буде познаје, што о њима ближе проговорити.

Сваки задржавано право, да се донаше врстине на њих, и пошенто саопштимо што ће и српски виноградаре интересовати.

I. Црне врсте

1. **Плавина** — Раширена је по свој Горњој Далмацији до Шибеника;
  2. **Сардловица** — или **Главицуша**;
  3. **Ничуша**;
  4. **Мали плавац**;
  5. **Велики плавац**;
- Све ове врсте гаје се у Северној Далмацији до Дубровника.
6. **Вишка** — гаји се на отоцима Вису и Хвару;
  7. **Кадарун** — гаји се у Јужној Далмацији у котарицама Дубровник и Котор.

II. Беле врсте

1. **Пагадебит** — гаји се у четавој Далмацији;
2. **Мараштина** — у свој Северној Далмацији до Дубровника;
3. **Вугава** — гаји се на отоцима Брачу и Хвару;
4. **Куртабашка** — гаји се на отоцима: Вису и Хвару;
5. **Гри** — гаји се на отоку Корчула и полуотокоту Полицима.

М. С.

БИВОЛИ У СРБИЈИ

Bivo (Bivalvus) спада у велику животињску групу бивоца или гонедра и засебна је врста, лепо дакле живом дивљом родбином питомога или домаћег гонедра. Он спада у домаћу стоку илеа познату у Јеврпни и ако је првљично распрострањен у целој јужној и југоисточној Јеврпни, а много више у Азији, нарочито у Мисору и у Јапи, нарочито у Пакији. — Нитио биво, мисли се да је пореклом од дивљег индијскога бивоца који му је родоначиник. О њему има врло мало правих научних података. Некога описивао дугачког путописцима и зоолозима, него га зоотехничарица (сточарским писцима) и запалицима. Међутим биво се налази на Гугу и на Истоку због његове вредне силе и због особито добрих, квалитет и густог млека. „Млеконаоса“, млековаца у тим крајевима не може се ни замислити без државна кинескога броја станих бивоца, нарочито коју крајина мушарана, чије је млеко тврде и слабије.

Биво је живи на ногама но осталих врсте гонедра и има грбуч покривен и ако у боковима бачвак. Витни знаци вивоцакоњава у неструју су, што било има 14 парова леђних пршљенова и толико пари ребара и но кроју и силноу дубавине знатно се разликује од домаћег гонедра. Силно бивоцакоње лобаве и одраслих града, по развињу главних костију што чине силно дубавике, одговара углавном силноу нечдрасле, неразвијене говеће дубаве, дубави телета што недораслог на свет, или најдале тек дораслог.

Докле у одраслога гонедра говећакоње се грбе и стапају у руб чоњавце у преласку његовог у заток, докле се у бивоца капак задњег дела дубаве и тежењаче врхуља још из горњег дувара мождање дубаве, те бивоцакоња дубаве дође позди крајгубава, другим речима широко челоште илеаје се кратки теишнетица са заточном новршином.

Биво има дорасле, или јако рогове епидонтеине и шпиро ошнате, — само гонедра крпичноне прарасе (Вос frontosa) инају пресек рогова донакле силних бивоцакоње. Рогови су управљени назад и побочно, а врхови се управљају на шпире и изокрепу унапред. Ошве дубаве су јако обдељене и силне у ноде и у страву, у виду цевки. Носиљаче су узане и барабар ошнате. Равничка коска (вомер) доприри назад до основице

затпока. Све четири сисе стоје у попречном реду. Бивољаци је среоца 10 месеца, дуже него крава. Боја длаке махом црна или црно-мрка, а има и сиво-црне. Горња длака је ретка и груба, а друга длака по челу кудрава.

Међу бивољима разликују три зоолошка варијетета или подресе, а то су: *каберски*, *индијски* и *високи или домаћи*.

Каберски биво. Крпина, јака, дивљачка волана, кратке широко главе, ушију великих, дугачких, обраслих; рогови имају широко лабораторе паресе. Црна длака, са вршица мало отворенијим. Постојећина Јужна и Средња Азија.

Индијски биво. Постојећина Предња и Задна Индија и Југоисточна Азија. Као његова подрета сматра се да је *Арми*, врло крупна, до 3 метра дугачак на 2 метра гребењске висине, као издржанији савишни волови неких раса. Има снажну ражје, дугачке и јаке, у преску троуглае рогове, побочито управљене, па на ниске, назад и на више. Воје црно-мрке. Мана, а потпуно саванчав индијској је пштови или донаћи биво. За терете и тешке земљорадничке послове особито добар. Јер ралација далеко већу снагу, а при том је задовољнији и лакше га је хранити.

Путониски *Фр. Кампа* (описао је и Србију), наводи да бивоци лети за време жета, у Бугарској где их поред Дунава у велико држе, редовно кувају а зими их хране са сувим шунским листом — бретом.

Као занатом подгајену расу или подврсту пштовог бивола сматра Брем:

Кербани или Карбани, бивола, кога га гаје на отворена источно-индијски и сундански, а не налази се више нигде дивљи, но ако тек подиља. По телесној облику врло се мало разликује од обичног домаћег бивола, само има много дуже и тање рогове, завршене у назад у виду лука. Али што је изноресантно, то је, да му је боја коже и длаке модрикасто-пепељаво-сива и по ногама бела!

У Србији рачуна се (пописе 1890) да има на *8494 грла* бивола и то: бивољаци преко 2 године 3669; бивола преко 2 године 2245; бивољаци испод 1 године 1339; бивољаци од 1—2 године 1241;

Врањски округ држи их највише на овда тошачке, нинички и пиротски, крајински и тимочки итд.

Јужна Србија држи бивоље ради заната, телења и мукве. Биво је овања стока, врло издржљива и јака. Он је телења стока по преласкодугу.

У Стубан се могу видети на утрини у грађам деленима како их чувају. То је једна слика која у Србији изненађује. У великој Добричу гаје их за Толацију, па све до Прокупља. Потож има делу Јужну Мораву до Сувова и код Ниша има

их доста у Чоколу, — Лесковац, Врстонац, Печењевац и сва ова околна до Војника, гаје биводе и зими их покривају покривцима и у топлим кошарама држе.

На великој жези при раду, носе бардаке са водом и кад се биволи уздасују, онда им кажу мала воде на теме, да се освосје и освосете!

Ове године само ради примера и снижања бивола, посетио сам Ниш. И ту сам код месарање Стојанчета Стевановића у ковској улици снимио бивољцу и бивола (слика 1). Бивољца је она старост 7 година, пуњела за залап. Она снади у најстварија грава која сам досада видео. Даје на мучу 2 литра млека само, али је оно много јаче и масније, по и овције млеко и служи за поправку или догнугу тавег краваљг млека.

Морске главе (шестарог): Дужина главе, од темена 455 мм.; дужина рога (од основе) 240 мм.; размак рогова (на врховима) 110 мм.; међуроже (међу основама) 85 мм.; узина тела (поверх савеошчача) 195 мм.; спољашњи ширина овицу 200 мм.; унутрашња ширина овицу 110 мм.; Размак јагодца 147.5 мм.; ширина рожке канџе (око) 70 мм.; дужина увета 237.5 мм. — Глава дугуљаста, челниште и заток испуњена округлима, основе четартасте. Заток с теменом има линије међуроже. Челниште испуњено, са испални очним дуглама и очина у поље, међу овима унутро и предас у носаче пошупутом. На челу мало цвстата и бивољца и бивоље. Рогови су пштовити и са на-

браним заресцима, обарају се одмах побочито, па се исповрчу у назад, слабо па више и на врховима у виду лине изокрећу насипрамо. Рогови су прваво-прикасти. Исто тако и чаповија, сем у лево задње ноге у које су безобини (вешингентивни).

Мере тела (Лидијиним штаном): Висина гребењска од земље 1130 мм.; висина крстима од земље 1240 мм.; дужина од зглоба раменааче до човрте седњаче (дијагоналиа) 1300 мм.; предња ширина 335 мм.; задња ширина (букова) 420 мм.; ширина између човрте седњача 320 мм.; дубина трупа 695 мм.; обим трупа 1990 мм.; висина лакта од земље 635 мм.; висини вешалица (зад. нога) 600 мм.; Висина колена (пред. нога) 360 мм.; дужина раменааче до лакта 295 мм.; дужина плећке 485 мм.; дужина прата до гробена 745 мм.; дужина гробена до крста 875 мм.; дужина вобочне карлице 370 мм.

Врат сведен, отворен дуг на више. Подгушњак нема никакво. Хрбат греначе, од гробена све, испуњено, испочио, спеден и нераван. Ребра с боквица трубаача бачваста. Трух огромна и гломозан. Прета врло отрпа и оборена а корен рина сасијам ниско уселен. Бугине снажне, а ноге сразмерно оине и тавке, жвалне и јаке. Воје црно, длаке ртве. Сем мало цвстата чепа и на левој задњој ноги има белу белугу. А бивоље, врло крпаљо, ружко, несразмерно и дивљачко има кихану на рену белу, сем цвста на челу.

Јако би нас обеслазили другици по струци који живе у јужној Србији, кад имају поседоване посељацири биволе, кад би овај опис хтели попуити, нарочито белешкама о завазичањоу искуству с оном врегом донаше стоје и о животи, нажимама, природним подобностама њеним. Овај дој опис има се сматрати о као оцид и почетак, јер се о биводе има много што шта нине рећи. Да приметити, да мерење и снимање бива врло тежка, због дивљачности и немира. У овај доста невоштаним снимак једини је који се могао употребити од 3—4 снимка узастопне.

Светозар Газриловић.

БЕЛЕШКЕ

Против буба шваба. — По једном енглеском пропису, угањује се бубе швабе, кад се око оних места, где се оне задржавају, после смеса од овеогне брашна и гипса. На тај циљ треба узети две трећине овеогне брашна, једну трећину гипса и мало ситног шећера. Све ово треба добро измешати и онда посути, где се бубе највише задржавају.

Да насађене кокошке сачувамо од гада. — Свака домаћица врло добро зна, да јој насађена кокошка често страда од вашију, услед чега постаје нежирна, па у тој нежирности и по немо јаје развије. Следеће средство је врло добро противу вашију. Пре по-што кокошк садашци, треба узети мало у прах исушаног сушпора, па га посути по гнезду. Овом кокошцином топлоћом загреваће се овај сушпор; ово сушпорно ишпарење сад, које се створило, продреће кроз цело кокошчино тело, па ће сав гад за неколико дана уништити. Кад кокошка у своје време с нацићима остави гнездо, биће касвим чиста и здравна.

ГЛАСНИК

Увоз пољопривредних машина, справа, алата и појединих делова од ових у Србију у 1904 години. — По Статистици Стољинне Трговине Краљевине Србије за 1904 годину, увезено је то године:

индустријска кодова	вредност у динарама
1. Гвозде за дрваци, ваљуне и роковке	88.079 — 33.210
2. Горњих рањина и пругави	169.575 — 43.725
3. Алати, жетива, ваља, зрмбуга, ваљункови, лопка, буљак, косе и слично иста	429.347 — 273.886
4. Трајери (гребала)	41.510 — 33.029
5. Дрваци и макази	1.594 — 1.904
6. Гвозда и цургов се и без кољачка	49.114 — 27.431
7. Сечака за сено, сламу и реву	781 — 1.148
8. Бруљача и зрмбугачина за културу	8.749 — 10.002
9. Парних апарата	64 — 334.279
10. Улучач криљани или од коњској снази	32 — 7.308
11. Сјачала	10 — 2.272
12. Косачина и жетивина	3 — 1.630
13. Преса за сено и сламу	1 — 690
14. Преса за хелде вино, муљача за грмље итд.	2 — 389
15. Поткоњина за стоку	21.569 — 8.081

ЦЕНА ОГЛАСИМА:

Мањим од петит врсте једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте од ступца **Већим огласима: Цела страна 10 динара (10 крупна аустр. вредности), пола стране 5 динара (5 крупна аустријске вред.), четврт стране 2-50 динара (2-50 крупна).**
За оглашавање наше пута, 10 од сто јевитије.

Преглед 36 броја „Тешака“. Чланци: Пољопривредна писма из Данске. — Шумско дрвоће у првих годинама рођења. — На виноградна на Златној Коси (наставак ове). — У прилог познанија винове дозе у Српску. — Винови у Србији. — **Белешке** — Гласник — Кољачки огласи — **Цена огласима.**

Државна Штампарија Краљевине Србије

За сада само објављујемо ове податке, а доцнија, кад пристигну све што нам је потребно, преговорићемо у нарочитом чланку о распоређивању широмених пољопривредних справа и алата у Србији, као и најбољег мере предложити, да се и на овом пољу отпочне једном да ради онако како треба.

ЊИЖИЧЕВНИ ОГЛАС

Издање је из штампане

ПОЉОПРИВРЕДНИ КАЛЕНДАР

ЗА 1906 ГОДИНУ

ИЗДАЊЕ СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ГРЕДИК

М. Ј. Грковић

са овим садржајем:

I Календарски дои.

II Чланци:

1. О паштору у Србији — Др Милан З. Вилчаић.
2. Поправљане земље — Б. Д. Т.
3. Врстама сејалица — Светозар Газриловић.
4. Гајење култура — Др Ур. М. С.
5. О гајењу крошница на основи најбољих искустава — Др Б. Радић.
6. О неговачу владог винограда док не стигне на род — Вол. Н. Стојиковић.
7. О производњи раног поврћа — Б. Ж. Бошковић.
8. О чишћењу виноградних судова — Драг. Сладковић.
9. Најважније напомене о неговачу стоје — Милош С. Радосављевић.
10. Јетива (сува болест — сучја — туберкулоза) — Др Дрб. Гер. Поповић.

III Белешке (кратке поуке).

- IV Пољопривредне установе и удружења.
- V Саобраћајне установе.

VI Додатак: пашаџури у Србији; награде за најпредније начине рада; стечај за практичне пољопривредне поуке; пољовник пољопривредних алата и машина; српске пољопривредне књиге и новине.

Штампама Српског Пољопривредног Друштва.

Цена је овоже Календару **0-50 динара** кожда, а може се добити преко Српског Пољопривредног Друштва, државних економија и у свима књигојарницама у земљи.

Уз овај број шаље се и Садржина „Тешака“ за 1905 годину.

РЛГ
53

УНИВ. БИБЛИОТЕКА
И. Бр. 26683

*Милош Лукић
уредник
број 34
1. 10. 1905*

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ГЛАСНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ИЗДАВАЛАЦ

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

ВЛАСНИК

ЗА СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

ПРЕДСЕДНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

Д-Р. МАРКО Т. ЛЕКО

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК

МИЛОШ Н. ЛУКИЋЕВИЋ

ГОДИНА XXXVI.

У БЕОГРАДУ

ШТАМПАНО У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРНИЈИ КРАЈЕВИНЕ СРБИЈЕ

1905.

ПРЕГЛЕД

САДРЖИНЕ „ТЕЖАКА“ ЗА 1905 ГОДИНУ

ОБЈАСЊЕЊЕ: (чл.) значи да је рад штампан у *Тежак* као *чланак*; (бел.) као *белешка*; (гл.) као *гласина*; (подл.) као *подметак*; (искр.) као *искриве*; (пит. и одг.) као *питања и одговори*; (доп.) као *допис*; (непрод.) као *непродат*; (книжев.) као *књижевност*.

A. ПО ПИСЦИМА

САРАДНИЦИ

Администрација. — Извештај о раду Српског Поговорничког Друштва за 1904 годину — 1. Задужница Дра Луковара А. Радојевића (обел.) 18. — Записница Уставног Српског Поговорничког Друштва 19. 20. 80, 94, 111, 119, 127, 140, 164, 206, 214, 202, 279 — Записница XXXVII Главног Саветског Збора Српског Поговорничког Друштва (чл.) 37. — Један корисан предлог (чл.) 57. — Нови Уставни Меморандум Поговорничког Српског Поговорничког Друштва 71. — Програм рада Меморандум Поговорничког Српског Поговорничког Друштва у 1905 — 71. — Одговор Уредникама 71. — Исприва 73, 80, 192 — Програм рада Српског Поговорничког Друштва у годинама 1904—1910. Члан уметника Српског Поговорничког Друштва (чл.) 111. — Сторжа 118, 140, 165. — Нови Меморандум Народне Правде (гл.) 127. — Десетна Колеба Српских Земљопоседничких Задруга (гл.) 137. — Нови члан уметника Српског Поговорничког Друштва (гл.) 140. — Награде првацима (чл.) 151. — Члан уметника (чл.) 163. — Поговорнички Календар (каже списак) 240, 261, 287.

Амфилохиј Р. — Писма као дописка животнова (чл.) 294.

Васил Миланковић, Др. — Прикази из државних нових Краљевине Вертебралне за 1915 год. (бел.) 94. — „Шушке земље“ у Америка (бел.) 94.

Витас Стеван. — На доводу (дока) 160.

Владимир Я. Милаш, Др. — Користи од издржава приводе земља новачку Миланских Задруга (чл.) 27. — О семени и сетви (чл.) 82. — Предлагање годишња питања по Србији извоја усваја апаратура за рудникама савременим културом (чл.) 75, 100 — Која је значајна култура најбоља? (бел.) 94. — Поговорничка земља из Данске (чл.) 240, 269, 282.

Гавриловић Я. Стеванор. — Сторжење ошце (чл.) 115. — Стожна земља (чл.) 133. — Припадања с ветлом и рудником под (чл.) 147. — Меморандум (погледај за корисан опис сива) (чл.) 155 и 172. — Пази се сивањом (чл.) 157. — Представљајући опис од сивањом сивом (чл.) 160. — Економска ошца (чл.) 195. — Устав за рудникама створило (чл.) 201. — Данске ошце (чл.) 210. — Ошце у југо-источној Србији (чл.) 221. — Ошце југо-источној Србије (чл.) 228. — Туркиско или старинашце ошце (чл.) 236. — Магистрат (чл.) 257. — Погледајте још у погледу новине старости (чл.) 266. — Потрешна и новинари (чл.) 267. — Годишње ошце (чл.) 273. — Бивања у Србији (чл.) 286, новинари (чл.) 297. — (чл.) 107.

Гавриловић Андр. — Сиво (чл.) 90. — Лушко животиње — тшце (чл.) 274.

Грковић Т. Милаш. — О језику у Београду (чл.) 89. — Србија на Међународној Светској Изложби у Лијежу 1905 године (чл.) 129.

† **Дуван Ј. Матвија.** — О језику о обичајима новачкица уштењих животиња за Африкама (акошачки) (чл.) 73. — Не треба бити да се новачкица новинари? (чл.) 106. — Које забавке треба да се одржавају у Далмацији и Србији? (чл.) 107.

Ђурић Милаш. — Писма у Виоделовско-Волкској Школи (чл.) 206.

Јерговић Ф. — Треба да новачке ошцама? (чл.) 253.

Јовановић Г. Александар. — Гимназијско поговорничко питање у Краљевини Чешкој (чл.) 105. — Употреба новачкица за (чл.) 241.

Јовановић Ст. Ђоко, Др. — Јуница је принао као јаворничког шибца (Rhus typhina L.) (чл.) 137. — Писма Г. Крушеку Густаву Хомљу и Фридриху Крушеку, бављачке намене изградњом савремену (чл.) 159. — Најпрвотни новачкичар (чл.) 182. — Употреба метода регулационог новачкичар (чл.) 184. — Употреба новачкичар доноси за новачкичар (чл.) 244. — У којој доза треба бити новачкичар (чл.) 249. — Рођење или трљачко новачкичар (чл.) 254. — Српски селотан — дрва — Tortix Grapholita strübella L. (бел.) 290. — Шушке дрва и крајна годишња ранава (чл.) 283.

Јовановић С. Никола — Американци, — Животињство на Балкану, из *Америка Бронкс*, професору животињства из Поговорничког академију у *Реджу* у Италији (чл.) 31, 45, 85, 89, 108, 117, 161, 175, 188.

Крстић Миша. — Теладна је потребно кровање (чл.) 41. — Писма крава при и писма теладна (чл.) 87.

Леко Марко, Др. — Витачко луко (чл.) 96. — У којој год билево крава одговарају земљу? (чл.) 109. — Да лика не спере лако билево ја дошља (чл.) 181.

Лукивић Н. Милош. — Провољитачког прегледа сивих пилина на пиланарским тркамама у Србији (гл.) 18. — Продајна цена погледања претана и категорија ошца, које ће се издавати на Дражиних Лозама Гаселица у овој години (чл.) 34. — Наградиња за уштељачког гушчињачког гласа (чл.) 94. — Премај вредности земља ошца, живине и сточних пренавама у Краљевини Србији за погледања нове године (чл.) 101. — Нови чланак 119, 127, 140, 151, 164, 162, 208, 240, 282, 280. — Ошце од шторањачког одлагања је крава из дошља (чл.) 121. — Јак је корисна животиња, ошце пошто та и не употребљава (чл.) 151. — Крава животиња знају добри земљаци (чл.) 154. — Чување поговорничког приводе (чл.) 156. — Представљајући сивама поговорничког приводе (чл.) 157. — Које се билево, које и како могу сејати на сторжачкима? (чл.) 161. — Ошца економне и вредности изидаошце земља (бел.) 163. — Стогадина јубелема Н. Пр. Поговорничког Друштва у Беогу (чл.) 164. — Новачко гласање (чл.) 180 и 201. — X Колеба Српских Земљопоседничких Задруга (чл.) 191. — Доктори новачког приводе (чл.) 206. — Доста новачкица за погледа (бел.) 212. — Новинари 212. — Нови новачки пројекти (чл.) 213. — Премај за Зависе о употребљеној ошца за кравама иштељачког востраљачког земљопоседника од грама (нови чланак, пројекти) 223. — Премај за закон о регулацији у употреби вода (чл.) 224. — Наградиња пиланачког Међународног Светског Изложбе у Лијежу 1905 год. (чл.) 225. — Глас новачкица (чл.) 228. — Представљајући сивама за одлагање земља (чл.) 232. — † Милаш Ј. Вајић, живачар Министарства Народне Правде (непрод.) 237. — Кравама новачкица ошце изида (бел.) 238. — Нов члан уметника Српског Поговорничког Друштва (чл.) 239. — Пројекти новачкица о употребљеној ошца за кравама иштељачког востраљачког земљопоседника од грама и пројекти новачкица о одлагању ошца (чл.) 239. — Фабрика аутомобила Гуа. Саса у Јајцима — Шањачу. (чл.) 239 — † Крава Витачког, члан ошцама и редовно члан Српског Поговорничког Друштва, професору и индустријалу уметника у Краљевини Србији за најбоље и најсавременије приводе (чл.) 267. — Поговорничког и Шугарске Школе у Аустроугарији (чл.) 267. — † Проф. Матвија Дуван (чл.) 279. — Ушце поговорничког земља, сивама, штора и животињских земља од ошца у Србији у 1904 год. (чл.) 288.

Лукивић Михаило. — Кошине је дошљачко сивих пилина на пиланарским тркамама у земљу у 1905 године (гл.) 290.

Лукић Д. Стеван. — Представљајући новачки (чл.) 239.

Матвић Н. Милаш. — Неграјно у кравама билево знају земљаци да још нешто крава да криме новачкичару (чл.) 177.

Милошевић Н. — Ратарка (иска) 232.

Милутиновић Никола, Др. — Поговорничког Десетина у Мађарској (белешка) 292.

Пенић А. Радомир. — Извештаје земља за агрономија, јавно, гошце (чл.) 33. — Новачки пред сејачког аутомобила (чл.) 57. — Писма створачког земља (чл.) 61. — У употреби ошца, живине, сточних пренава, шторама је кравама жив (чл.) 64. — Крушеку још за јављачког земља (бел.) 75. — Припада

Безнадежан предлог (ча.)	57
Како је првио пише нова, лева, десна, левина, десна и вишеград	121
и како је могао да буде? (ча.)	121
Како користе или поликористица над земљу с јосица уворе? (ча.)	49
и кад се земља изволава (ча.)	49
Како од водоник селенита (бел.)	34
Међународни Поликористица Институт (ча.)	179
На земљу (весма)	21
Наводњавање земље (ча.)	213
Нови законски пројекат (ча.)	53
О некаквају криваца у земљу и цалу набору земља (ча.)	53
О семени и сорти (ча.)	52
Ошта земља уредивала корова (ча.)	82
Особито поросних биљака (ча.)	65
Поликористица земља из Данова (ча.)	249, 269, 281
Показано и објашњено од вод (ча.)	39
Противча корист од одбирања семени (ча.)	181
Предлог за Закон о регулацији и употреби вода (ча.)	224
Приближна годишња вредност земљи Србија описује узела неправилно ру-	75, 100
кована стварику хуђурица (ча.)	33
Припремање земље за протоме, јаре, уова (ча.)	10
Пројекат јаре Србија Поликористица Друштва у 1905 год. (ча.)	119
Пројекат земље поросних кривака и категоријана земље, која ће се из-	34
надевати из Археолошког Јошак Ресавица у овој години (ча.)	34
Пројекат Земља о уредивању Фонда за накупак земља постројачки зем-	239
лориницима од грађа и пројекат Земља о објашњеној стоти (ча.)	239
Регулатива поликористица поштење у Краљевини Чехови (ча.)	167
Света отиже уова (ча.)	219
У каквој нам благајни оскудије земље? (ча.)	169
Уважљиваја корова (ча.)	77

2. Ратарство.

Безнадежан предлог (ча.)	49, 54, 67
Великије земље о поросних биљака (ча.)	49
Водњаку хуђури (ча.)	97
Врста земље мења казнају дуван (бел.)	239
Град (чува) (ча.)	239
Дуван земљу мења врста земље (бел.)	239
Гуђури земљу (ча.)	97
Језак пишарица — Хама? — (ча.)	62
Језак пишарица — две нове сорте (ча.)	172
Како користе или поликористица над земљу с јосица уворе? (ча.)	49
Како и кад се земља изволава (ча.)	49
Како Земља свота Неграду уредивала својих бантовских и осталих	254
вршница (ча.)	160
Које су биљаке, кад и како могу сејати из стринице (ча.)	95
Које су земље прикрати које најбоље врсте отиже рени? (ча.)	125
Корова вршница (бел.)	125
Како од водоник селенита (бел.)	34
Како, како сеју и обрађује Војнајана (ча.)	251
Међународни Поликористица Институт (ча.)	179
Мржа и савна (ча.)	63
На земљу (весма)	21
Наводњавање земље (ча.)	21
Нова стварику уова, у протоме (ча.)	60
Нови законски пројекат (ча.)	213
О семени и сорти (ча.)	52
Ошта земља уредивала корова (ча.)	82
Особито поросних биљака (ча.)	65
Поликористица земља — две нове сорте (ча.)	172
Поликористица Институт, Међународни (ча.)	179
Поликористица земља из Данова (ча.)	249, 269, 281
Показано и објашњено од вод (ча.)	39
Противча корист од одбирања семени (ча.)	181
Противча сорти земље поликористицима (ча.)	127
Предлог за Закон о регулацији и употреби вода (ча.)	224
Приближна годишња вредност земљи Србија описује узела неправилно ру-	75, 100
кована стварику хуђурица (ча.)	33
Припремање земље за протоме, јаре, уова (ча.)	10
Ратарск (весма)	232
Света отиже уова (ча.)	219
Совладана — ратарск — хама (ча.)	25
Совна и жраг (ча.)	63
Савица бела, во Н. В. Сидорови (ча.)	43, 54, 67
Србија на Међународни Светској Напошти у Данску у 1865 годиче (ча.)	129
Сорти рени — оде су сорте земље прикрати? (ча.)	25
Старику уова — вода у протоме (ча.)	60
У каквој нам благајни оскудије земље? (ча.)	169
Уважљиваја корова (ча.)	77
Хама? — пишарица језак (ча.)	62
Хомарство у Немачкој (ча.)	48
Чуваче поликористицима производа (ча.)	156

3. Ливадарство.

Деталина, — земљана ливадина о сејачу (ча.)	183
Е-Фениа ливада (ча.)	228
Земља — ливадина (ча.)	21
Како трава треба поликористицима да сеје (ча.)	89
Како ерилате земљу збоји ливадина (ча.)	154
Како и кад се земља изволава? (ча.)	49
Камаја хуђурица (ча.)	239
Ливадина — ливадина јаре ошине (ча.)	57

Наводњавање земље (ча.)	21
Наводњавање протоме јосица дуверца (ча.)	37
Новајана ливадина о сејачу деталина (ча.)	183
Ошине и ливадина ливадина ошине (бел.)	163
Пашајана ливада — камаја вредност земљу? (ча.)	154
Савна ливадина — хамаја и ошине (бел.)	163
Савна (ча.)	96
Трава камаја — треба поликористицима да сеје (ча.)	89

4. Виноградство, Винарство и Подручарство.

Бурада — дошвања (ча.)	81
Вил на која винограде земље — Рајсинаја виле Л. — (ча.)	59
Виногради на треба вино да се обрађују? (ча.)	106
Виноград, треба ли оскудије? (ча.)	153
Вино у Винограду (ча.)	58
Да камаја не сејере лако бакарна језавина с ливада (ча.)	181
И Винарства на Земљу Кош (ча.)	247, 271, 283
Ишине у Виноградско-Винарској Школи (ча.)	206
Камаја је вредност камаја, ливада, камајаја земља и виногради	121
и камаја би вино да буде? (ча.)	121
Како да се одржи камаја домаћа, ливадина земља на савни земљани и во-	206
лудинаја земљу језак вредност земљу виногради. Народноје	206
земљана Виноградство, Винарство Камаја Милановица, чувања	35
земљана Виноградство (вишак)	107
Која хабрица треба да се обрађује у Далмација и Србија (ча.)	145
Крајинајана Земља Ресавица у 1904 години (ча.)	145
На која се земљу вино укапати земљи виногради језак да камаја	113
Не треба вино да се оскудије виногради? (ча.)	106
Неваља (гроже бие семени) — (ча.)	219
О дошвања бурада (ча.)	81
О земљанију камајаја у земљу и камаја земљу земљу камајаја	21
О земљу о објашњавају виногради земљанију виногради камајаја	73
ошине (вишак)	73
Противча земље поросних кривака и категоријана земље, која ће се из-	34
надевати из Археолошког Јошак Ресавица у овој години (ча.)	34
Српскоземљана земља земљанајана республичкој земљу земљу (ча.)	153
Треба ли виногради оскудије? (ча.)	153
У врлатој земљанајана земља земља у Српској (ча.)	288
Урпа и виноградарство, III пројекат земљаја, ливада, Равако Земља	191
(вишак)	17
Шта може ерилате земљанајана земљанајана земљу у земљу? (ча.)	17
Хабрица — која треба да се обрађује у Далмација и Србија (ча.)	107

5. Вољарство.

Бројана, — земља во земље да земљу земљу земљу земљу земљу земљу земљу	200
Важно од језака — дрваја во шине (ча.)	185
Важно од језака — дрваја земљу земљу земљу земљу земљу земљу земљу земљу	185
Важно од језака — дрваја земљу земљу земљу земљу земљу земљу земљу земљу	231
Воје као храна и зем (бел.)	38
Воје — како треба припремати из сталној земљу? (ча.)	197
Воје — земљу од земљаја (ча.)	28
Дрваја — земљу се (ча.)	145
Земљу не може и дрваја да земљу земљу земљу земљу земљу земљу земљу земљу	200
Из статистике земљу камајајаја (ча.)	140
Језак бие семени (бел.)	103
Језак бие земљанаја на земљу и дрваја благаја — Динари ратарство	50
Језак (ча.)	107
Како треба припремати земље на сталној земљу? (ча.)	197
Како се ораж камајајаја земљанајаја (ча.)	94
Камаја је првио земљи земља, ливада, ливадаја, вољанаја и виногради	121
и камаја би вино да буде? (ча.)	121
Камаја је вредност камаја, ливада, камајаја земља и виногради	121
и камаја би вино да буде? (ча.)	121
Камаја је вредност камаја, ливада, камајаја земља и виногради	121
и камаја би вино да буде? (ча.)	121
Камаја је вредност камаја, ливада, камајаја земља и виногради	121
и камаја би вино да буде? (ча.)	121
Камаја је вредност камаја, ливада, камајаја земља и виногради	121
и камаја би вино да буде? (ча.)	121

6. Градинарство и Целкарство.

Врвна или зем (ча.)	83
Градњаку Земљу (ча.)	83
Бла јама земља (ча.)	83
Које је сорте пројекат земљаја земља дрваја ове годиче да земља (ча.)	134
Коју бу сорте земљаја да земља „Земљујаја“ („Земља бие“) (ча.)	125
Крајинајана земљаја да земљу, земљанаја (ча.)	125
Крајинајана земљаја да земљу, земљанаја земљаја ове годиче да земља	134
(ча.) — сорте земљаја земљаја дрваја ове годиче да земља	125
О сејачу дрвајајаја да земљу — земљанаја (ча.)	123
Ошине земљајаја земљајаја — (бел.)	279
Противча земљајаја земљајаја (бел.)	15
Противча земљајаја земљајаја (бел.)	15
Ружа, земљанајаја у Буварској (ча.)	48

ОСТАВА

СТРАНА

Практична корист од одлибарна Србија (та.) 181
 Припадња година итеги коју Србија описи усела неразумног ру-
 мовина стаским дубровом (та.) 180
 Пријателн бољана (та.) 201
 Проти буљача (та.) 239
 Проти буба шваба (та.) 288
 Сирво светла — прела — *Tortrix granipholia stribelleta* (та.) 269
 У какој нам биљној храни окудуемо зема (та.) 187
 Црвело или жутина код јаворног лиња (та.) 192
 Чисто зема од гуштина (та.) 29

2. Технолозија и Завиља.

Бурда, — дознање (та.) 81
 Битијеф маторије у ашу ташком, — ага мока скретице? (та.) 17
 Вештаче зид (та.) 239
 Вино у Београду (та.) 79
 Да лина не сирва лако сивари јединава с лана (та.) 181
 Доказана бурда (та.) 81
 Да Винарства на Златној Коши (та.) 247, 271, 94
 Бувано сватко од бука (та.) 124
 Бувано јаје на јаворној лињи (та.) 79
 Дел, — вештача (та.) 239
 На који се начин хогу уклониати зема декоријати ширва на јава
 по Mathieu (та.) 119
 О сирвој лани (докле на Јавау у Француској) 213, 231
 Пеште ширва од првог зрља (та.) 269
 Убуство докитивнава лана по тасо само Малеор-омоу лану по
 вољу сактодометра и зрвометра по Chevalier (та.) 219
 Ракча од дрвина (та.) 194
 Путање колопарачких промена (та.) 151
 Чинилово ширво бубе (та.) 79
 Шта мока сирвати ташкоме бистреје материје у ашу? (та.) 17

3. Култур-техника.

Земон о регулацији у застроје ној (та.) 224
 Једн користачи пријатељ (та.) 57
 Јава и лана се омака наредана (та.) 49
 Корист од повојног земанита (та.) 31
 Напољанава зема (та.) 24
 Поплаве и обсебноше од вих (та.) 39

4. Полипривредно сирвае и. т. д.

Васиновер, најкористије (та.) 182
 Вршанава о шитову у румоваш лан (та.) 147
 Машинско одошметача за одређивање старости код јаја (та.) 295
 Пупак од орашачког (та.) 157
 Све две о сактача (та.) 73
 Сирвоа лана (та.) 133
 У агу за румоваш тријерој (та.) 201
 Угубрава повојнога за рад (шпринг) (та.) 242
 Укустиво за шитовине лана по ташкомом Малеор-омоу лану по
 вољу сактодометра и зрвометра по Chevalier (та.) 219
 Фабрика шитова Грц. Сава у Ланжону — Шитово (та.) 239

5. Најважна и Медицина.

Вино од јабука — адраво је јава (та.) 195
 Боље зема храна и зем (та.) 39
 Здравствена употреба за ташком (та.) 46, 56, 79, 79
 О ланцино бољавина (та.) 69
 Опаштово брале зема итежу јектичаким, сиречавање и борба против
 жетва (та.) 91
 О ашу у Београду (та.) 53
 Пешчава убава као зема (та.) 42

6. Природа и Географија

Ваше на који нипове лане — *Pulsinaria vite L.* — (та.) 59
 Јава код шитовина на југу и другом јава — *Pharis pentagona*
Legk. — (та.) 94
 Јава је користи шитовина, не гоним га и не убјајате га (та.) 151
 Јудско маторије и — ташом (та.) 274
 Ослава у шитовину (та.) 319
 Прела — сирво светла — (та.) 289
 Пријателн бољана (та.) 231
 Проти буљача (та.) 279
 Пупак као дознање животности (та.) 234
 Сирво светла — прела — (*Tortrix granipholia stribelleta L.*) — (та.) 269
 Сирво шит 88

VI. Полипривредно Законодавство и Установе

1. Полипривредне Школе и Полипривредни Курсеви.

Вештаче пријателн бољана (та.) 296
 Вршанава Лани Ракчава у 1904 години (та.) 145
 Малеор-омоу Школа и Малеор-омоу Школа у вождачкој земана (та.) 231
 Полипривредна и Шумарска Школа у Аустрији (та.) 261
 Шумарска Школа у Галици (та.) 275
 Развитаје колопарачке наставе у Краљевини Чехској (та.) 107
 Шумарске и Полипривредне Школе у Аустрији (та.) 261

2. Удружења.

Друштвава и поддржанше послове 179
 Међународна Полипривредна Шинисту (та.) 92

Малеор-омоу Школа у Малеор-омоу (та.) 194
 Програм Ракчава Српског Полипривредног Друштва у 1905 години (та.) 179
 Рад Друштва за шитовине Шумарске око 1905 години (та.) 182
 Штоштинава јубилеја П. Кр. Полипривредног Друштва у Беогу (та.) 164

3. Института, Завоно, Вршанава и Прелези.

Ниповати у раду Српског Полипривредног Друштва за 1904 година 1
 Нова земонава пројекта (та.) 273
 Прелези за грашаре (та.) 18
 Прелези за Земон о регулацији у застроје ној (та.) 224
 Прелези за Земон о регулацији Фонда на шитову итежу контрадане
 земонавава од града (новн земонава пројекта) 223
 Пројекта Земона о регулацији Фонда за наводу итежу контрадане
 земонавава од града и пројекта Земона о обсебноше зема
 (та.) 239

4. Изложбе и Конгресе.

Доклети Конгресе Српског Земонавава Друштва у Пољароку (та.) 127, 191
 Доклети Земонавава на Међународној Светској Изложби у Лијежу 1905
 години (та.) 225
 Обшана о земонавава изложбе шитова 193
 Обшана о обсебноше изложбе годане, шитова, зема у пројекта шитова шитова
 зема у Београду 177
 Полипривредна Изложба у Прагу (та.) 118
 Програм савана и зрвовава изложбе шитова ноја, шитова и шитовинава
 шитова, вукурава, крошарава и вастава 30 октобра 1905 (та.) 217
 Србија на Међународној Светској Изложби у Лијежу 1905 године
 (та.) 126

6. Статистика.

На Статистичкој настави календарска (та.) 149
 Какоје је дознање суншак шитова на малеор-омоу трговина у земла у
 1905 години (та.) 290
 Малеор-омоу Школа у Малеор-омоу (та.) 194
 Прелези земонавава изложбе шитова, земонавава и стаским променава у Кри-
 левичкој Србији за последнава пет година (та.) 194
 Прелези од Пољароку у Аустрији (та.) 164
 Прелези на државним зема Краљевине Вартеборгерске за 1905 годину
 (та.) 34
 Прелези на зема у Београду (та.) 48
 Прелези на земава пројекта суншак шитова на малеор-омоу трговинама у
 Србији (та.) 18
 Трговинава вољскава месо (та.) 194
 Трговинава шитовинава и јавава (та.) 94
 Увој јава у Аустрију-Унгарију (та.) 164
 Увој колопарачких машина, шитова, и шитова и шитовинава делова од
 Халебартова у Немцији (та.) 48
 шитова у Србији у 1904 години (та.) 288

6. Аграрна Вољтава.

Како је пројекта шитова шитова, земонавава земонавава и шитовинава и
 саква би месога да буде? (та.) 121
 Како је шитова зема и какава би месога да буде? 136
 Како Земонавава смета Београду земонавава шитовава земонавава и шитовава
 земонавава (та.) 254
 Користи од земонавава прирава какава земонавава Малеор-омоу Школа (та.) 27
 Међународна Полипривредна Шинисту (та.) 179
 Награда Краља Италијанава за најбоље и за најкористије земонавава
 (та.) 271
 Полипривредна шитова и Доклети (та.) 249, 299, 281
 Прелези на земава земава коју Србија описи усела неразумног ру-
 мовина стаским дубровом (та.) 79, 100
 „Шумско маторије“ у Америци (та.) 34

VII. Книжничност

1. Нове Книже.

Нове книже 119, 127, 149, 151, 164, 182, 208, 249, 292, 299

2. Пријави.

Како да се одрже шитова дознање, шитова зема на шитова земонавава и во-
 дождава или једна шитова шитова шитова земонавава. Најновије
 изкуство од Шинистувава. Написанава Владоје Милошевић, кутин
 инстанива Земонавава (земонавава) 35
 Полипривредна Шинисту у Малеор-омоу (та.) 262
 Практичнава земава у јаворној лани, написанава Ланце Јоановић (шитовава) 119
 Шитовава и шитовинава шитовава Шинистувава издавање. Написанава Ракча Оскар,
 накладош шитовава (та.) 191

VIII. Искрице.

Искрице 212

IX. Лично Вести.

Награђивава привредника (та.) 181
 Награђивава за шитовинава шитовинава шитовава (та.) 94
 Нове Међународна Народна Шинисту (та.) 127
 Новн земонавава шитовавава Српског Полипривредног Друштва (та.) 111, 149,
 186, 229

Х. Некролози

† Александар М. Сокулић, бивши интелектуалац Српског Војвођинског Друштва	47
† Кривош Густап Хонца, професор Војске Школе за Пољску Привреду у Беогу	139
† Матиа Адам, професор (та)	379
† Милан Ј. Најиб, шефкадр Министарства Народне Привреде	357
† Др. Теодор фон дер Гула, члан државне академије, директор Пољопривредне Академије и редовни професор Универзитета у Беогу	250
† Фрања Штефан, члан одбора и редовни члан Српског Војвођинског Друштва	242
† Фридрих Кретиш, бивши члан војвођинског савета	130

ХI. Песме.

На догађају	232
Гатарца	160

ХII. Дописи.

О сукобу јазана (допис из Ајена у Француској)	213, 261
---	----------

ХIII. Стечаји, Објаве, Позиви, Исправке, Огласи, Ћириковани Огласи и Одговори Уређивашта.

Стечаји	140, 167
Објаве	48, 56, 71, 98, 104, 111, 143, 167, 240
Позиви	73, 80, 192
Исправке	167, 176
Огласи 29, 36, 48, 56, 72, 80, 98, 96, 104, 111, 112, 120, 128, 143, 151, 152, 167, 176	30, 244, 264, 284, 288
Ћириковани огласи	30, 244, 264, 284, 288
Одговори уређивашта	71

ХIV. Записници Седница Управе Српског Пољопривредног Друштва и Подружнички послови.

ваљале се на страни 19, 36, 71, 80, 94, 111, 119, 127, 140, 164, 206, 214, 262, 279	
---	--

С л и к е.

1. Слика како треба узимати земљу за испитивање кретања у складу са избором подлога	23
2. Берваров машинетар	24
3. Стечај резак: дугинацка, претесара, бишета, обердрожска, вајут и дуге	26
4. Димеља за унитарнале гуменничке шинале	29
5. Грмача „Маузу“ (две слике)	33
6. Пауза за „боравају“ „Блатно брло“ (Monte d'or)	43
7. Добра грава дубовог дрвета валдашута жеточања Diabris pentagona Тагг.	51
8. Млава грава дубова валдашута жеточањом Diabris pentagona Тагг.	51

9. Жетва — Diabris pentagona Тагг	51
10. Јара на жуђа Diabris pentagona Тагг.	51
11. Потпуно одрастао жуђар жеточања Diabris pentagona Тагг.	51
12. Жетва одрасла на први вином азов — Рибница тип 1. (две слике)	59
13. Добра грава за севале — добра потпуноа жетка жеточања (две слике)	64
14. Сопанка „Виталсалаја“	73
15. Кал: гвошан кал, Весторја, јавска жетва, ермкарутама, брауншадска жетва, De Vertis (6 слика)	85, 86
16. Виталсалаја“ жетва из бившињег граде (две слике)	115
17. „Мерино“ жетка за стравачке овале	116
18. Америкање појаква за стравачке овале	116
19. Кретања за „турнију“ — жеткова	123
20. Како се оду и петру кретања за „турнију“ — жеткова (две слике)	124
21. Српски Памлоу у Језуку на Медвароној Набави 1906 год.	134
22. Стечај ваљ (две слике)	134
23. Крошнар: Јована, Саво Земаљскања, Крив, Уг-до-лате, Томар (пет слика)	134, 146
24. Кретања с везлом (пет слика)	149
25. Моголања савале	150
26. Пауза са севачном (три слике)	158
27. Дездорска рава жаврска јетва	173
28. Дездорска „дуги кинот“	173
29. Најпостари испитивач (две слике)	182
30. Кривошска ова и ова	196
31. Кривошска ова	196
32. Српски биз воуларовог овоа	199
33. Трајер (са три слике)	202, 203
34. Анска ова	211
35. „Пипања“ — грожде бел севале	219
36. Кривоштар	219
37. Давтошметер	219
38. Терзијетар	219
39. Овако студентска жетва	291
40. Овај одласког овоа најбољеског типа	222
41. Овај одласког српског типа из Воле Паланке	223
42. Намаје у југоисточном граду Србије (две слике)	229, 239
43. Нај одласко јара	242
44. Јара која се у Давидијој употребава	242
45. Давидијо јара	243
46. Давидијо јара	243
47. Ветеро ваут	243
48. Како мува дрво (две слике)	244, 245
49. Подржа за чување типа из Ајеној Когу у Француској (две слике)	248
50. Малашкес одласкометар за одређивање старости јаја (две слике)	259
51. Кривошине — севале	308
52. Ковари — севале	308
53. Турецка копа на Фрање грожде	372
54. Турецка мулажа	372
55. Српска за одређивање жеткова	373
56. Увајсине овоа (стаде)	374
57. Увајсине овоа и ова	374
58. Малашкес појаква жетва севачом	378
59. Сиваца за преглед жеткова	378
60. Ронетка од Јара за чување дошине (две слике)	385
61. Пипања и бишета	387